

F. Moser delin. J. A. Pfeffel et C. Engelbrecht sc. Vie

GERMANIA AUSTRIACA,

SEU

TOPOGRAPHIA

Omnium Germaniæ Provinciarum, Augustissimæ
Domui Austriacæ hæreditario jure subjectarum. Auctore P. Carolo Granelli S.J.

LEOPOLDO
MAGNO
AUGUSTISSIMO
ROMANORUM
IMPERATORI,
GERMANIÆ, HUNGARIÆ, BOHEMIÆ
REGI, &c.
ARCHIDUCI AUSTRIÆ, &c.

HUMILLIME DEDICATA

AB ILLUSTRISSIMO DOMINO

WENCESLAO CAROLO S. R. I. Comite de
PURGSTALL, Pragensi, S. C. M. Ephebo, AA. LL. & Philosophiæ
Baccalaureo, ejusdemque pro suprema Laurea Candidato,

DUM

In Antiquissima, ac Celeberrima Universitate Viennensi
Theses ex Universa Philosophia defenderet, & iteratò Cæsareo
munere publicè donaretur.

PRÆSIDE

R. P. IGNATIO REIFFENSTUELL,
è Societate JESU AA. LL. & Phil. Doctore, ejusdemque
Professore, nec non p. t. Seniore Consistoriali.

Anno M. DCCI. Mense Augusto, die

VIENNÆ AUSTRIÆ,
Typis Joannis Georgii Schlegel, Universitatis Typographi,
Prostat apud Joannem Baptistam Schönwetter Bibliopolam.

AUGUSTISSIME CÆSAR

DUm *flexo poplite ſacratis* Majeſtatis Veſtræ *advolvor pedibus, & pro exigua Philoſophicarum mearum theſium appendice GERMANIAM AUSTRIACAM Auguſtiſſimo ſubſterno ſolio, id unum ſupplex ab Ingenita* M. V. *exoro Clementia, ne vilem hunc meum in anguſto hoc opuſculo laboris conatum indignum* Se *reputet, quæ digna eſt nonniſi omnium Annalium faſtis celebrari. Scio tantam eſſe* Majeſtatis Veſtræ *magnitudinem, ut quemadmodùm Pellæo Juveni unus non ſuffecerat orbis, ita totus penè ſat capax non foret mundus, qui aut tanto dedicaretur* Numini, *aut regeretur Imperio, aut ſubderetur tributo. Tanta ſiquidem*

in Consilio Industria, in Industria Consiliorum profunditas, tam Vasta perspicacissimæ mentis sapientia, tam arcana, ipsaque canitie veneranda quà sago *quà* togâ *regendi regna & Provincias peritia, tam prodigiosa quorumcumque arduorum negotiorum evolvendorum facilitas, tanta in subditos vigilantia, pietas & Clementia, tam ardens in Deum Religio, reciprocaque in dilectum sibi Principem cœli protectio, tam infracta denique animi fortitudo, nec non omnibus invidenda continuo Victoriarum cursu bellandi felicitas, quidnî Cæsarem facerent, sicut ipso majorem mundo; ita dignum omninò, cujus Tot tantisque supereminens donis non modò:* has regat Austriacas Augusta potentia terras: *sed unus etiam totius Universi moderaretur habenas. Verùm malui in Domesticis me continere, ut quem* M. V. *à teneris jam annis Aulicis Epebatûs* Sui *obsequiis clementissimè dignata est annumerare, hoc eodem Devotionis meæ Mnemosyno eum me probarem, quem nominare sic patitur, infimum ex Domestico* Suo *famulatu clientem. Hinc in illud solummodò meum conjeci studium, ut illa præ cœteris susciperem Topographicè illustranda Provincias & regna, quæ Germanica sunt, & quidem Hæreditario* M. V. Suæque Augustissimæ Domui *Jure subjecta. Quamvis, quòd prætermiserim Hungariam, in hoc quoque eodem reus esse possem: ast supersedi consultò; sive quia in tam amplo magnificentissimóque Regno vix finem elucubrationis meæ invenissem aut initium; sive quia Germano sanguine satus cùm sim, Germana potiùs in lucem producere monumenta studui; sive denique quia quidquid in illo memorandum legere posset posteritas, jam pridem* Majestas Vestra Ipsamet *tot laureatis, quot toto orbe Clarissimis reportatis ab Ottomanico Barbaro Triumphis toti transcripsit æternitati. Interim quæ vel in istis exarata videbuntur, neque modica sunt, neque parva. Monstrabunt vel Octonæ solùm hæ Provinciæ, quanta vel* M. V. *in illis sit potentia, vel gloria simul & Majestas. Etenim si tria potissimùm sunt, quibus ingrandescere solent Regum Principumque Dominatus, eaque plerumque dimetienda veniunt sive à populi numerositate, sive nativa Soli fœcun-*

fœcunditate, omniumque utensilium juxta ac pretiosorum terræ bonorum seu protuberantia seu commercio, quid est, quod vel quidquam desiderari potest, quod non abundantissimo sinu in has solas effusum terras cernere fas est. Petit quis cum Cereris frugibus Bacchi Vindemias, dabit has cum Moravia Austria: *Quærit quis delicatissima, Regiaque prorsùs seu piscium seu ferarum, Altiliumque Vivaria, abundat his cum* Tyroli Silesia: *arrident hinc pecorum pascua, inde fodinæ metallorum, aliaque subterranea Naturæ prodigia, ingrediatur* Styriam, *aut cum* Carinthia Carnioliam: *urget tandem Auri sacra fames, pandet domesticas cum reliquis gemmarum, pretiosorumque lapidum Cimeliis suas auri argentique mineras Bohemia: ut dum vix apud ullos propria fert omnia tellus, hæ solæ affines sibi sub uno* Principe *Provinciæ ita sibi ipsis inter se sufficiant, ut dum propè omnia communicant exteris, seipsas sola tamen semper faciat inopes copia. Ut nil dicam de nobilissimis Ducum, Principum, Comitum, Baronum, aut si quæ alia sunt Vetustæ nobilitatis Heroa Nomina, familiis; nil de confertissima ac penè inexhauribili Civium ac Incolarum copia; quorum dum illi splendidissimum Purpuratæ* M. V. *Aulæ instruunt famulatum, hi vix non immensum subditarum* M. V. *censum conficiunt personarum, adeò ut etiam (quid si primò aut oppida, arces, pagi, reliquaque minoris famæ municipia venirent in calculum?) solas celebriores* Austria *Urbes numerare mereatur 27. 17.* Styria, *12.* Carinthia, *18.* Carniolia, *15.* Tyrolis, *12.* Moravia, Silesia, *35., ac tandem* Bohemia *unica 56. haud pauciores. Magna certè sunt ista, minima tamen in se, si comparentur cum iis, quæ ubique erecta stant* M. V. Suorumque Augustissimorum Antecessorum *sive gloriæ, sive pietatis sive fortitudinis, sive magnificentiæ, sive omnigenarum aliarum gratiarum Trophæa? gloriæ quidem in tot Regiis, Archiducalibus, Ducalibusque penè simul ad* Augustissimam hanc Domum *devolutis coronis, pietatis verò in tot fundatis, aut ad minimùm largissimè restauratis, dotatisque Religionum Asceteriis, fortitudinis deinde in tot profligatis exinde hostibus, redditáque toties communi patriæ*

pace

pace ac securitate, magnificentiæ iterùm in tot augustis tam sacrarum, quàm profanarum erectis ædium palatiis, gratiarum denique in tam amplis Cæsareorum privilegiorum favoribus; quorum omnium, cùm tanta per omnia ferè loca extent & antiqua & recentia monumenta, quidnî meritò Provinciæ dicerentur Austriacæ, cœterisque starent ad invidiam, patulo cunctis Exemplo, quantùm alienigenas inter & Austriacos intersit subditos, dum ubi ferrea utcumque alibi severitatis, hìc sola præ cœteris regnare ambiunt aurea Sceptra Clementiæ, ac gratiarum. Nihil dico, quod non in sequentibus demonstrabo, si non ùt rerum deposcit dignitas, saltem ùt mea admisit tenuitas, quam dum unà cum Vita ac Sanguine meo Augustissimis M. V. Honoribus *iteratò adgeniculatus dedico consecróque; id unum à DEO Ter Opt. Max. efflagitare non desinam, ut quidquid id est, quod* M. V. *proprium jam est, pii in* Ipsam Suosque *superi, non modò pacificè conservent, servata felicitent, sed & augeant, ac perpetuis illustrent Triumphis. Ita Voveo*

Sacratissimæ Majestatis Vestræ

Cliens Infimus

Wenceslaus Carolus S. R. I. Comes de Purgstall, S. C. M. Ephebus.

THESES
EX
UNIVERSA PHILOSOPHIA.

I.

LOgica eſt ſimpliciter practica.
II. Ejus Objectum tres mentis operationes.
III. Diſtinctio conſiſtit in cujuslibet rei entitate.
IV. Non datur diſtinctio Scotiſtica.
V. Nec virtualis intrinſeca.
VI. Nec præciſio objectiva.
VII. Univerſale Platonicum non datur.
VIII. Sed fit per intellectum.
IX. Manet in actuali prædicatione.
X. Ens non præſcindit à differentiis.
XI. Nec differentiæ ab Ente.
XII. Relatio non conſtituitur per terminum.
XIII. Poſſibilitas eſt rebus ab æterno extrinſeca.
XIV. Intrinſecam ab æterno non agnoſcimus.
XV. Veritas formalis conſiſtit in actu & objecto.
XVI. Datur determinata veritas de futuris contingentibus.
XVII. Propoſitio vera non poteſt tranſire in falſam.
XVIII. Scientia & opinio radicaliter formidans poſſunt ſimul ſtare.
XIX. Principia corporis in fieri ſunt tria.
XX. Privatio perfectè principiat, quando primò non eſt.
XXI. Datur Materia prima.
XXII. Appetit æqualiter formas ſubſtantiales.
XXIII. Non poteſt naturaliter ſpoliari omni forma.
XXIV. Bene tamen ſupernaturaliter.
XXV. Unio eſt modus.
XXVI. Non datur Modus ad Modum.

XXVII. Duæ cauſæ totales in actu ſecundo repugnant.
XXVIII. Item mutua cauſalitas Phyſica.
XXIX. Ac Idem producens ſe ipſum.
XXX. Non datur actio in diſtans.
XXXI. Actio eſt modus intrinſecus cauſæ.
XXXII. Non datur potentia obedientialis ad quidlibet.
XXXIII. Subſtantia producit ſubſtantiam, ita tamen ut partialiter accidens quandoque etiam producere poſſit.
XXXIV. DEUS determinat ad individuum.
XXXV. Non tamen datur Phyſica prædeterminatio.
XXXVI. Creatura non poteſt nec inſtrumentaliter creare.
XXXVII. Cognitio eſt virtus cauſativa finis.
XXXVIII. Penetratio, & Replicatio poſſunt ſupernaturaliter dari.
XXXIX. Non poteſt ſimpliciter res replicata plus, quàm non replicata.
XL. Ubicatio, utì & duratio ſunt modi ſuperadditi.
XLI. Non datur duratio modalis indiviſibilis.
XLII. Repugnat Infinitum Categorematicum.
XLIII. Utì & creatura perfectiſſima, aut ab æterno.
XLIV. Continuum conſtat partibus potentiâ in infinitum diviſibilibus.
XLV. Aſtra non moventur ab intrinſeco.
XLVI. Intenſio qualitatum fit per additionem graduum homogeneorum.
XLVII. Rarefactio fit per majorem quantitatem.
XLVIII. Anima eſt actus primus corporis Naturalis potentiâ vitam habentis.
XLIX. Eſſentia non diſtinguitur ab exiſtentia.
L. DEUS eſt demonſtrabilis, quòd exiſtat.

Cui Laus, Honor, & Gloria.

Studio et operi cujusdam Geographi Societat. IESU.

G. A. Pfeffel et C. Engelbrecht sculps et excud. Vien.

PARS PRIMA.

TOPOGRAPHIA ARCHIDUCATUS AUSTRIÆ.

AUstria Germanici Orbis Gemma, quæ modò ab Ortu Hungariam, ab Occasu Bavariam, ab Austro Styriam, & ab arcto Bohemiam, Moraviamque respicit, Romanæ Reipublicæ, & primorum Cæsarum tempore in tres discissa partes amplioribus Provinciis insertas, totidem simul nomina sortiebatur: nam ad interfluentis Danubii dextram, quod ab Oeno fluvio ad Cetium montem extenditur, Ripensi Norico, reliquum Superiori Pannoniæ, Græcis Pœoniæ, adhærebat; sola verò ea pars, quæ fluvii lævam occupat, Germania tunc audiebat, à Quadis & Marcomannis, aliisque deinceps populis habitata. Quæ ante hæc tempora inibi fuerit rerum facies, ob sincerorum annalium defectum, quod & plerisque totius mundi nationibus contigit, prorsùs intercidit: apage enim inania somnia, quæ à Matthæo quodam nimis credulè desumpta Henricus Gundelfingius anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto in Austriacos fastos invexit; primum scilicet Austriæ Marchionem, nescio quem Abrahamum fuisse, trecentis annis, si Superis placet, ante Patriarcham Abraham ex Terra admirationis in transmarinis partibus sita, à Domino Sathan expulsum, & cum uxore Susanna in hanc oram jam priùs ab aliquo Judæo Judæisaptam dictam adverso Istro advectum; huic verò subrogatum primogenitum Achaym cum conjuge Namyaym Comitis Hungariæ filia, dein alios partim Ethnicos, partim Judæos, nempe Raban, Leptan, Nynter, Lynal, Peyna, Zavan, &c. Supervacaneum equidem est, hujusmodi nugas pluribus refellere, cùm temporum, locorum, ac personarum ratio meram esse imposturam luce meridianâ clariùs evincat: meritò proinde tanquam absurdas fabulas Lambecius Cæsareæ Bibliothecæ Præfectus, (a) cæterique omnes eruditi Austriæ Scriptores cariosam hanc antiquitatem explodunt, ita ut ejusdem authorem Cuspinianus (b) nugatorem perditissimum, Æneas Sylvius Friderici Imperatoris à secretis, dein Summus Pontifex Pius II. ineptissimum Sycophantam nuncupare non dubitàrint. Hisce figmentis ansam præbuisse videntur quatuor vetusta monumenta hebraicis literis exarata (ubi nulla tamen fit illius pseudo-Abrahami mentio) Guntendorffii, ùt fertur, inventa, & à Lazio in suo de gentium migrationibus opere exhibita, de quibus prolixa nimis dissertatio foret contexenda, quare hoc tantùm interim observasse sufficiat, characteres iis esse incisos, prout Esdras Nehemias secundùm D. Hieronymi sententiam illos innovavit; annum autem in uno lapide expressum certò, in alio probabiliter Esdræ ætatem prævenire.

(a) Comment. de bibli. lib. 2. c. 6.

(b) Descrip. Austr.

Pannoniam Romanorum primus armis adortus est anno ante Christianam epocham 171. P. Licinii Crassi tunc Consulis Legatus susceptâ in Illyricum expeditione; hujus quippe Provinciæ latiùs sumptæ pars, teste Strabone, (c) etiam Pannonia censebatur, ad cujus usque urbem Carnuntem (d) T. Livius disertè asserit, Legatum cum exercitu penetrasse. Eandem rursus tentavit Octavianus Augustus anno ante Christi nativitatem circiter 30., ac quadriennio pòst de ea triumphum egit; sed hoc, de quo sermo est, Danubii littus attigisse nunquam videtur. Cessit id postmodùm Tiberio necdum Imperatori, qui anno à partu Virginis septimo in hac Austriæ ora hybernavit, bellum sub Octaviani auspiciis Maroboduo Marcomannorum Duci illaturus. Excussêre quidem sæpius Romanorum jugum Pannones, verùm iterum debellati, anno 12. aut ad summum 25. in Romanam Provinciam sunt redacti. Parem quoque fortunam, & eodem prope tempore expertum est Ripense Noricum à Claudio Druso, aliisque Ducibus, Vindelici, Rhætici, ac Pannonici belli occasione subjugatum. Transdanubiana autem Austriæ pars communi Germaniæ fælicitate fruita, & fortitudinem æmulata Romanæ potentiæ nunquam succubuit, sed hostilibus duntaxat incursionibus interdum patebat.

(c) De situ Orbis lib. 7.

(d) Lib. 43. c. 1.

Romana Castra Romana quoque Christi fides in has regiones comitata est: Diocletiano siquidem imperante S. Quirinus Siscianus Episcopus Illyricum ingressus, à Prætore Maximo ad Galerium Superioris Pannoniæ Præsidem, & ab hoc ad Amantium Judicem catenis vinctus raptabatur; unde factum, ut adiacentes Danubio Urbes, Evangelii semina ubique spargens peragrârit, anno demum 308. gloriosam martyrii palmam consecutus. Fæliciores Norici, quibus jam sexto à Christi morte lustro D. Laurentium primum Laureacensem Præsulem ejusdem legem annuntiasse, ex Passaviensibus, aliisque annalibus edocemur. Hujus vestigia pressêre Syrus, & Juventius S.Hermagoræ discipuli; sed omnium maximam in agro Domini segetem ab anno 453. demessuit celebris Noricorum Apostolus S. Severinus. Neque adeò serò reliquæ ultra Danubium Austriæ fidei lumen affulsit; anno enim 396. narrat coævus author D. Paulinus, Fritigilem Marcomannorum Reginam ab Ambrosio Mediolanensi Antistite divinis mysteriis per epistolas imbutam, marito & subditis eadem communicasse.

Imperio Romano nimia sua mole jam tandem fatiscente, varii Theutonici Populi, Boii videlicet, Suevi, Marcomanni, Gepidæ, Gothi, Longobardi, aliique plures in Noricum, ac Vindeliciam effusi, quidquid à Danubio ad Alpes porrigitur, Germaniæ albo inscripsêre. Interea Avares quoque, Hunni, sive Hungari, & Slavi Scythiam suam in has ùsque plagas progressi sunt; sed Franci & ipsi Theutones Duce Carolo Magno Imperatore, Bavaris uniti, relatâ anno 791. ad Anisum fluvium, qui hos tunc à Barbaris dirimebat, celebri victoriâ, illos strenuè repulerunt, Orientali limite longiùs promoto. Hic itaque terræ tractus Theutonicæ virtutis præmium, & gloriæ testis, vernaculè Oostryck, sive Oesterreich, & latino flexu Austria, vel etiam Marchia Orientalis dici cæpit, præerantque illi Comites, seu Præfecti germanicè Marchgraffen (undè & latinum Marchionum nomen defluxit) qui adversus Slavos & Hungaros excubantes Bavariæ Ducibus primò obtemperabant, postea Germaniæ Regibus, vel Imperatoribus immediatè subjiciebantur. Quam dignitatem hæreditariò in posteros jure primus omnium adeptus unanimiter fertur Leopoldus I. ex illustri Comitum Babenbergensium stirpe, qui adhuc adolescens, cùm Henricum Aucupem Germaniæ Regem venandi studiô per avia abreptum solus insequeretur, Principis in feram collimantis arcui repentè disrupto suum adeò celeriter substituit, ut ille desperatâ jam prædâ adhuc potiretur. Ita arrisit juvenis gratia Henrico, ut Provinciam proximè vacaturam in præmium pollicitus, decedente anno 928. Rudingero de Pechlarn Orientali Marchiæ Præfecto, hanc ei in perpetuum familiæ feudum contulerit. Marchionatûs terminosa b Aniso fluvio non adeò ultrà Cetium montem eo tempore extensos S. Leopoldus Austriæ Marchio, qui obiit anno 1136. post geminas clades Stephano II. Hungariæ Regi fines suos infestanti inflictas, ad hodiernam amplitudinem in Ortum produxit. Quod verò ad Occasum inter Anisum, & Oenum intercipitur, non nisi anno 1156. Bavariæ ademptum, Austriæ accessit, consentiente Friderico I. Imperatore, qui ut Henricum II. tum Austriæ Marchionem ad reliquam Bavariam, quam ejus frater, & prædecessor Leopoldus Largus à Conrado III. Cæsare obtinuerat, faciliùs deserendam alliceret, Austriam insignibus privilegiis auctam, Cor, ac clypeum Imperii eam in diplomate appellans, eodem anno in Ducatum erexit. Quandonam autem Austria Archiducatûs titulô cæteris Europæ Ducatibus præeminere cœperit, sub judice lis est; nonnulli enim à Friderico IV., alii ab Alberto I. Imperatoribus eam prærogativam exordiuntur; Cuspinianus(a) à Friderico II. Babenbergico initium sumere videtur, dum ait Fridericum II. Cæsarem, ut Fridericum Austriæ Ducem, qui ab avo suo Friderico I. Imperatore sertô puniceô, sivè coronâ rostratâ, & ab ejusdem filio Henrico Rege diademate, & circulô aureô fuerat exornatus, ampliùs condecoraret, crucem auream, qualem Cæsares suis in coronis gestant, prioribus insignibus adiecisse, quo ipsum parem regiæ dignitati efficeret, ut inter reliquos Imperii Duces, veluti Archidux eniteret; Altiùs adhuc illius originem indagat Fuggerus(b) mentem reflectens tum ad ea verba, quæ Henricus IV. Imperator in suo diplomate signato anno 1058. ita usurpat: *Nos preces præclarissimi, & nobilissimi Principis Domini Ernesti Marggravii Austriæ, S. R. Imperii PRIORIS &c.* tum ad alia, quibus Fridericus I. in memorato jam anni 1156. diplomate ita decernit: *Si quibusvis Imperii Curiis publicis Dux Austriæ præsens fuerit, unus de Palatinis ARCHIDUCIBUS censendus est.* Ego itaque in re obscura ne veritati obsim, Babenbergicos Austriæ Principes Ducis, Habspurgicos verò Archiducis nomine distinctionis ergò, ubi opus fuerit, indicabo.

(a) Descrip. Austr.

(b) Specul. Con. lib. 3. c. 5.

Fridericô II. Babenbergicorum Ducum postremô anno 1246. sine liberis extinctô, magni motus Austriam tenuêre, pluribus Principibus in spem erectis, & pulcherrimam

niam Provinciam sibi certatim deposcentibus, inter quos prævaluit priùs Hermannus Badensis uxoris jure fretus, quæ erat Gertrudis Friderici ex Fratre neptis, postmodùm Ottocarus Bohemiæ Rex, suæ itidem conjugis Margarethæ Friderici Sororis jura prætexens, quam cùm ille ob senium repudiatam paulò pòst venenô sustulisset, ad secundas nuptias transiturus, & nihilominus, Austriæ dominatum, Imperio, cujus intererat id ratum habere, prorsus abnuente, contra fas retineret; imò gloriosissimi æquè, ac piissimi Imperatoris Rudolphi I. electionem contumeliis excipiens eum colere detrectaret, in Imperialibus Comitiis anno 1275. Augustæ convocatis rogati sententiam Principes Ottocaro veluti Imperii hosti bellum juremerito indicunt. Quare Cæsar biennio pòst in Austriam movens, unico illam anno in sui potestatem redegit, Rege post firmatam pacem in Bohemiam remeante: at cum is conviciis Kunegundis adactus ignaviam conjugi exprobrantis bellum redintegraret, à Cæsare profligatus miserrimè Interiit. Exinde Austria in Comitiis anno 1282. Augustæ similiter habitis ex communi Principum, & Ordinum consensu, orantibus ejusdem Provinciæ Legatis, Alberto Rudolphi filio postea Imperii beneficiô concessa. Porrò Albertô anno 1308. ab Archiduce Joanne confossô Imperium adiit Henricus Lucemburgius, cui iniquior erat in illius filios animus nihil non agenti, ut Austriæ possessione eos dejiceret, adeò ut Archiduci Friderico jus suum more majorum Spiræ ab eo repetenti renunciarit, ob unum Austriæ Ducatum quinque Reges interemptos, satis utique causæ suppetere, ut rerum in ea Provincia ordo mutetur: Ea voce ictus Fridericus id duntaxat reposuit, Cæsarem, si in sententia persistat, fieri sextum posse, qua dicendi libertate Henricum à proposito deduxit. Hinc Austria sub clementissimo Habspurgicæ Domûs regimine hactenus fæliciſsimè perennavit.

Jacet Austria in climate secundùm veterem Strabonis calculum septimo, secundùm recentiores octavo: geographica ejus longitudo ab Insula Palma computata intra gradum 36. cum 15. minutis, & 40. cum 50. minutis: latitudo verò inter gradum 47. cum 26. minutis, & gradum 48. cum 56. minutis continetur. Solô gaudet amœnô, fluviis irriguô, & partim in planitiem æquatô, partim in colles, montesque assurgente, atque omnis generis frugum præsertim vini admodùm feraci. Dividitur in Inferiorem, & Superiorem, hæc ad Occidentem, illa ad Orientem vergit: communem utriusque terminum ex Australi Danubii parte constituit fluvius Anisus, aliis Onasus, aut Anassus, ex Boreali autem linea, quæ factô à Danubio paulò supra Ipsium initiô ad Bohemiam usque, trans Urbem Weitram ducta concipiatur. Inferior quadrifariam à Cuspiniano, (a) & quidem duplici ratione subdividitur, primùm per campos, quorum duo cis Danubium Steinfeld, & Tulnerfeld, ac totidem trans Danubium Marchfeld, & Gensfeld vulgò efferuntur. Secunda divisio maximè in usu est, cùm Provinciæ Status coguntur, & tum una cis Danubium pars infra nemus Viennense, altera supra nemus Viennense, ultra Danubium verò una sub monte Meinhardi, altera supra montem Meinhardi appellatur. Hæc de Austria universim sumpta; nunc autem ad singularia ejus ornamenta descendens à metropoli exordiar, reliquas dein Urbes, & Oppida memoratu digniora, servato literarum initialium ordine prosecuturus.

(a) Descrip. Austr.

VIENNA.

Vienna, vel (ùt ante tria secula etiam latinè scribebatur) Wienna, vulgò Germanis Wien, Gallis Vienne, Hispanis, Italisque Vienna, Polonis Wieden, Turcis Beetz, Urbs Orbi clarissima, juxta Australe Danubii brachium subditur latitudinis gradui 48. cum 22. minutis, longitudinis verò gradui 40.: abest itaque Româ Summi Pontificis Sede secundùm directam, & genuinam distantiam, milliaribus germanicis 105., Madritô Regis Hispaniæ 260., Ulyssipone Regis Lusitaniæ 335., Parisiis Regis Galliæ 154., Londinô Regis Angliæ 175., Hafniâ Regis Daniæ 116., Stockolmiâ Regis Sueciæ 165., Cracoviâ Regis Poloniæ 40., Moscuâ Czari Moscoviæ 248., & Constantinopoli Turcici Sultani 173.. In quarum distantiarum calculo assumpta sunt quidem de more pro quovis gradu æquatoris 15. milliaria germanica, sed ut mensura accuratè percipiatur, talia intelligenda sunt, quæ 5400. passus, quinque geometricis pedibus constantes singillatim adæquent.

Prima Urbium commendatio ab antiquitate plerumque petitur; quare ne & hæc Viennæ desideretur, an, & sub quo latitans nomine apud Romanos ea olim floruerit, sedulò disceptatur: varii varia obsoleta Civitatum nomina è latebris in lucem revocant; nonnulli verò ingeniosâ potiùs, quàm probatâ unius in alterum derivatione integrum eorum catalogum sanè liberaliter admittunt. Ponderatis igitur ubique rationum momentis, & exploratis meliorum opinionum fontibus, verosimillimum videtur, præsentem Urbis Viennensis situm veteri Vindobonæ, corruptè

Vindomonæ (unde Vindômâna, Vindomina, & Vindoniana in MSS. prodiit) adjudicari posse: eam autem eandem esse, quam apud (a) Ptolomæum modò sub Viliobonæ, modò sub Juliobonæ nomine, depravato, ùt plerique autumant, textu legimus, inde luculentè patet, quòd hæc post Cetium montem Orientem versùs prima secus Danubium ab eo collocetur. Sententiam hanc comprobat Peutingerianum Hodœporicon à Velsero excusum, ubi ab Arabone fluvio vulgò Rab in Noricum proficiscentibus Vindobona 6. passuuum millibus ante Cetium occurrit. Mentionem quoque illius facit Itinerarium Antonino Augusto attributum; nec obest, eandem ibi à Cetio longiùs removeri, cùm omnibus in comperto sit, pluribus præsertim circa numeros mendis illud scatere. Consonat Jornandes, (b) qui sub Justiniano I. Imperatore vixit, dum Vindobonam ad extimam Pannoniæ plagam Norico conterminam relegat. Adstipulantur denique opinioni nostræ vetusta monumenta Viennæ effossa, & à Grutero, & Lazio (c) in lucem edita, ex quibus, atque ex Ptolomæo, aliisque insuper colligitur, in Vindobonensi Romanorum Municipio Legionem decimam Geminam, & Fabianam cohortem resedisse; (d) additque Notitia utriusque Imperii sub Theodosio Juniore composita, Præfecturam Danubianæ classis Carnunto Vindobonam fuisse translatam. Verùm non modò dignitatibus, sed & præsentia sua hanc urbem cohonestarunt antiqui Cæsares; nam præter Tiberium, de quo dictum est supra, M. Aurelium Antoninum Philosophum Vindobonæ mortuum testatur Sextus Aurelius Victor, (e) & Antoninum Caracallam Pannoniam obeuntem, venando, & aurigando ibidem se oblectasse tradit ex Herodiano Lambecius, (f) quod ex numismate anno 1662. Viennæ in regiæ aulæ fundamentis reperto quàm optimè confirmatur. Quibus ob Carnuntinæ Urbis propinquitatem ii omnes Imperatores facilè adjungi poterunt, quos in illa aliquando moratos suo loco dicemus. Quòd si etiam Vindobonæ etymologiam altiùs rimari libuerit à vero abludere minimè videbitur Lambecii sensus, (g) qui eam vocem ex Vindone amne, nunc vulgò Wien dicto, & ex verbo Bahn, quod viam sonat, coaluisse opinatur, quasi sic denotaretur, caput isthic esse viæ militaris, quæ à Vindone amne, & Legionis decimæ Geminæ stativis in Italiam ducebat: vel forsitan ea vox consurgit ex Vindone, & Wohn, quasi diceretur habitatio ad Vindonem; nullatenus autem admittenda est Lazii conjectura, (h) qui à Vendo, vel Venedis populis eandem oriri putat, cùm hi certè eo tempore nondum has terras incoluerint, & apud veteres Scriptores Vindobona non Vendobona constantiùs legatur. Quæ cùm ita sint, manifestè elucet, Viennam nostram Vindobonæ successisse, in cujus rei assertionem Cluverius, Lazius, plurimique recentiores unanimi suffragio conspirant, in hoc solum discordes, quòd aliqui adhuc alia nomina agglomerent, eamque cum distinctis aliàs Civitatibus confundant: quapropter, ne meo muneri desim, illorum etiam opiniones breviter discutiam.

Inprimis itaque indubitatum mihi est, Viennam non fuisse Strabonis Vendum, cùm hoc ille ad Japodes Adriatici maris accolas spectasse scribat, (i) eosque à Pannonibus disertè sejungat; non Plinii, (k) aut Ptolomæi (l) Vianam, nam eam hic Rhætiæ, ille Norico, neuter Pannoniæ tribuit; non item Ptolomæi Aras Flavianas, (m) aut Plinii Flavium, (n) quia hoc Norico similiter ab authore adscribitur, illas verò Ptolomæus inter Germaniæ Urbes in Septentrionali Danubii latere sitas recenset. Una adhuc superest observatione digna sententia, quæ post Ottonem Frisingensem S. Lepoldi filium ob facilem in Viennæ vocabulum inflexionem quàm plurimis placuit, Viennam nimirum Flavianam, aut Fabianam fuisse antiquitus appellatam. Præcipuum ejus fundamentum innititur vitâ S. Severini ab Eugippio conscripta, & apud Velserum, & Bollandum reperienda, idque per citata superiùs monumenta firmiter solidari illius patroni arbitrantur. Attamen omnibus ritè perpensis neque hoc asserendum existimo, nam quantum ad inscriptiones attinet, etsi in iis Ala Flaviana, aut Fabiana cohors, ejusque Præfectus Titus Ampius Flavianus sæpius memoretur, qui indè inferri potest Vindobonam ob ejus nominis legionem ibi commoratam in Flavianam transiisse? quod tamen veluti inexpugnabile Lazius (o) asseverat; Imò oppositum longè vero similius contendo, sub præfectura scilicet Titi Flaviani, qui utì ex Tacito (p) apparet, Galba Imperante in Pannonia versabatur, prætensam nominis mutationem accidere nequivisse, cùm prout suprà vidimus, etiam apud posterioris ævi Scriptores non aliter quàm Vindobona nuncupetur. Verùm nec ex S. Severini Vita conjicere licet, Flavianam vel Fabianam ibi indicatam Viennensi solo convenire, illius enim & præmissæ Præfationis contextus innuere videtur, S. Severinum post suum ex Oriente adventum in Norico semper substitisse, quare in occidua potiùs Cetii montis declivitate antiquæ Flavianæ sedes foret inquirenda, præsertim cùm Paschasius Diaconus Romanus in Epistola ad Eugippium (q) *Beati Severini finitimas Panno-*

nio-

(a) Geograp. l. 2. c. 15.
(b) Rer. getic. c. 50.
(c) Chron. Vien. lib. 1. c. 4.
(d) Apud Lambe. lib. 2. c. 2.
(e) Orig. gent. Rom. c. 16.
(f) Lib. 4.
(g) Lib. 2. c. 2.
(h) Lib. 1. c. 3.
(i) Lib. 4. & 7.
(k) Lib. 3. c. 24.
(l) Lib. 2. c. 12.
(m) Lib. 2. c. 11.
(n) Lib. 3. c. 24.
(o) Chron. Vien. l. 1. c. 4
(p) Hist. l. 2.
(q) Ep. vitæ præfixa.

niorum Provincias non Pannoniam *incolentis* meminerit, & Paulus Warnefridus Diaconus Aquileiensis S. Severini Cœnobium, quod Urbi Flavianæ Vitæ author connectit, intra Noricorum fines non obscurè reponat. Qui plura expetit, Lambecium consulat, (a) hæc fusiùs deducentem, sentiatque indè, quod libuerit, namque ego interim me conferam ad certiora.

(a) Bibl. l. 2. c. 2.

Cùm Divus Leopoldus Austriæ Marchio promotis, ùt jam monuimus, ad Orientem finibus, Aulam suam Cetii montis vertici imposuisset, cæpit Viennense solum primò venatoriis mapalibus, dein nobilioribus ædibus illustrari; jacebat enim ante 500. circiter annos deleta à barbaris Vindobona, nec ullum sui vestigium posteris reliquerat, sed solæ betulæ aliæque sylvestres arbores incultam terram obumbrabant: unde non aliud erat loco nomen, quàm Perkhoff seu Birkhoff, cui concordi calamo subscribunt & ii, qui perpetuam alibi nominum *Flaviana*, *Fabiana*, *Biana*, *Viana*, *Vienna* successionem invehere conantur, assertionis suæ constantiam parvipendentes. Hæc itaque fuere grandævæ jam Viennæ incunabula à præterfluente amne Wienn, sicut priùs Vindobona, à Vindone nomen mutuatæ, quæ ea dein fecit incrementa, ut brevi justæ Civitatis speciem præsetulerit, atque Henricum II. tum Austriæ Ducem ad Aulam suam in eo foro, quod adhuc Hoff vulgò dicitur, anno 1156. extruendam loci opportunitas invitaverit. Ducalem Urbem novis ædificiis auctam paulò pòst circa annum videlicet 1192 lateritiô murô turribus immixtô, cujus vestigia apud rubræ turris, ùt vocant, portam etiamnum supersunt, Leopoldus VII. cognomine Virtuosus circumdedit, impensô in id lytrô Richardi Angliæ Regis, quem ob injuriam Accone, seu Ptolemaide in Syria ab eo sibi illatam, ad sua revertentem in carcerem conjecerat; in illius siquidem Urbis expugnatione, cùm Leopoldus superatô ante omnes murô ad turrim eluctatus, suum in ea vexillum explicuisset, Rex inde deturbari, & conteri perquàm iniquè jusserat. Quinque alaudas Austriacorum tunc insigne vexillum ostentabat; at cùm in eo ipso assultu candida Ducis vestis hostili cruore conspersa ubique rubesceret, solo spatio, quo baltheus medium hominem cingebat, adhuc albente, in rei memoriam clypeum rubrum albâ intersectum lineâ, quod insigne hactenus in usu est, à Cæsare obtinuit: licèt alii Austriam ipsam Danubio per medium sectam ab illo ob oculos poni interpretentur. Leopoldi VII. filius Leopoldus VIII. cognomine Gloriosus post Friderici fratris natu majoris mortem ab anno 1198. Austriæ Dux desertâ priori Aulâ multò splendidiorem in eo loco erexit, in quo Augustissimorum Cæsarum Sedes per terna penè secula perseverat, quorum occasione in eam, quam modò admiramur, Civium opulentiam, & Palatiorum splendorem successu temporis floridissima hæc Civitas evasit, latis insuper mænibus, amplisque propugnaculis ab anno 1540., & peculiariter anno 1636. ad hostium invidiam probè communita; sed nec præaltis aggeribus coërceri potuit Viennensis Urbis Majestas, quin se foras effunderet, utpotè Suburbiis magnas Civitates adæquantibus undique septa, quæ olim fossis adjacebant, ab anno verò 1683. statutô spatiô ab iisdem remota augustis nitent Palatiis, totque hortorum affluunt deliciis, ut Æmonia Tempe huc diceres commigrâsse.

Sexies obsessa Vienna ter restitit, ter cessit. Restitit primò anno 1477. Matthiæ Corvino Hungariæ Regi ob submissas à Friderico Imperatore copias hinc recedenti: secundò anno 1529. Solimano Turcarum Sultano, Urbem moderante Philippo Comite Palatino Rheni, muros autem propugnantibus ad Carinthiacam portam, ubi majus periculum imminebat, Hispanis, indè ad Stubensem, & aliam à rubra turri cognominatam Ernesto à Brandenstein cum auxiliaribus Imperii cohortibus & duobus Bohemorum millibus, item Wilhelmo à Wartenburg, & Comite Joanne ab Hardeck Equitum Ductoribus, ab his ad Judæorum turrim vulgò im Ellend prope novam portam cum Austriacis Reiprechto ab Eberstorff; hinc ad Scotensem, & Aulicam cum suis militibus Maximiliano Leisser, & præterea cum Civibus Joanne à Greisneck, & Joanne Hauser, Aulam ipsam Leonhardo à Velss: ab ea ad Augustinianorum Cœnobium cum Styris Abello ab Holeneck, indè rursus ad Carinthiacam portam Eckio à Reischach tribus peditum millibus stipato, ac insuper cum Carinthis Joanne Caccianer: ita synchronus author, Ferdinandi I. Epheborum Præceptor: (b) tertiò demùm gloriosissimè restitit anno 1683. Primo Turcarum Visirio Mustapha Carà, à S. R. I. Comite Rudigero Ernesto à Starenberg strenuè defensa, & à Joanne III. Polonorum Rege, ævique nostri Annibale Carolo V. Lotharingiæ Duce Cæsarei Exercitûs Archistratego, nec non aliis Imperii Electoribus ac Principibus in auxilium advolantibus post celeberrimam de Turcis victoriam liberata: ubi plura afferre supersedeo, utpote recenti omnium memoriæ adhuc obversantia.

(b) Apud Schardium.

Cessit econtrà primò anno 1241. Friderico II. Austriæ Duci, quem quadriennio priùs Viennenses expulerant, invitatô atque in urbem admissô Friderico II. Cæsare, qui nova Viennæ insignia præfigens, Aquilam scilicet auream in campo nigro, eam liberam, atque Imperialem declaravit; secundò Rudolpho I. Imperatori Habspurgico anno 1277. ab iniquo Ottocari Bohemiæ Regis dominio eam vindicanti: tertiò denique anno 1485. Hungarorum Regi Matthiæ, qui cùm Viennæ maximos inter cruciatus anno 1490. vivere desiisset, illicô Cives adventantem cum equitibus Maximilianum Friderici IV. tunc imperantis filium undecimo Calendas Septembris gratulabundi recepêre. Parergi locô veniunt irrita tentamenta Henrici Comitis Mathesii à Thurn Bohemorum Ducis, qui anno 1619. aulicam, novamque portam bellicis tormentis lacessere præsumpsit, & Suecorum, qui ad majorem Danubii pontem Urbi incubantes continuis trajiciendi molitionibus eam fatigârunt.

Singularia Viennæ decora jam subnexurus, à sacris auspicabor. Primus Urbi Parochus præesse jussus est Eberhardus anno 1140., vel potiùs ejusdem seculi 57., à Passaviensi Antistite Remberto. Successorum nomina longa ævi vetustas obliteravit: ab hac tamen temporis edacitate Petrum Magistri etiam titulo clarum exemit Provinciale Concilium anno 1267. sub eo Viennæ celebratum, cui præsedit Guido ex ordine Cisterciensi, S. Laurentii in Lucina Cardinalis Presbyter, & Apostolicæ Sedis Legatus; interfuêre, prout (a) recenset Henricus Stero, qui sub Rudolpho I. floruit, *Joannes Pragensis, Petrus Pataviensis, Bruno Brixinensis, Cunradus Frisingensis, Leo Ratisbonensis, Amulricus Lavadinensis Episcopi, & alii quamplures Diœcesibus Prælati, Archidiaconi, & Decani.* Lazius (b) multò recentior author omissô Lavantinô addit Patriarcham Aquileiensem, Archiepiscopum Salisburgensem, Episcopos insuper Tridentinum, Olomucensem, & Uratislaviensem, quod de primis tribus verosimile non est, coævus quippe scriptor anonymus apud Lambecium (c) duntaxat refert, Guidonem convocâsse *Episcopos in Salisburgensi Episcopio constitutos*, & testatur ad eundem annum Stero Uladislaum in Salisburgensem Archiepiscopum consecratum primò fuisse festo Sanctissimæ Trinitatis, hoc est 12. Junii, post absolutum jam Sede vacante concilium, quod à sexto Idus Maji non nisi triduo teste anonymo duraverat. Anno dein 1364. Parochiam Viennensem in Præposituram, Wernherô ad novam dignitatem assumpto, erigi curavit Rudolphus IV. Archidux Austriæ, subjectis illi circumsitis Parœciis, adjunctisque 24. Canonicis, qui purpurea micantes veste auream in pectore crucem portarent, & cùm supplicationes ducendæ forent, duodecim ex iis, Religiosos Carmeli asseclas præcederent, totidem subsequerentur; ut sic gentilitium Austriæ insigne repræsentarent: quæ consuetudo unà cum rubea Canonicorum toga postea obsolevit, his etiam ad quatuordecim solummodò redactis. Demum anno 1480., obtentâ ante decennium à Paulo II. summo Pontifice facultate, Fridericus IV. Imperator Episcopatum nulli Archiepiscopo subjectum Viennæ fundavit, ad quem primus evectus est Leo à Spaur patriâ Tyrolensis; hunc exceperunt 13. alii ante Melchiorem Cleselium S. R. E. Cardinalem, cujus anno 1630. vitâ functi successor Antonius Cremisanensis Abbas, omnium primus Principis dignitate fulsit à Ferdinando II. Cæsare collata.

(a) H ftor. Alemanna.

(b) Chron. Vien. l. 2. c. 4.

(c) Bibl. l. 2. c. 4.

Cathedrale Templum substitutum est alteri, quod à Remberto Passaviensi Præsule omnium Sanctorum honori consecratum posuerat anno 1140. Henricus II. necdum Marchio, vel, ut probabilius videtur, anno 1157. jam Austriæ Dux. Jecit amplæ hujus Basilicæ, quam hodie spectamus, fundamenta Archidux Albertus II. cognomento Sapiens, qui aliàs etiam Contractus dicitur, eamque S. Protomartyri Stephano Albertus Episcopus Passaviensis anno 1340. Dominica in albis, hoc est 23. Aprilis, sacris ritibus de more dicavit; ad supremam verò coronidem perduxit anno 1364. Archidux Rudolphus IV. inchoata superiori anno nobilissima turri, quam Albertus III. Templi tecto æquavit, ac demum Albertus IV. anno 1400 ad 460. pedum altitudinem promotam absolvit: opus non modò tribus, quibus jam stat, sed infinitis seculis dignissimum, quod cùm aliquando inspexissent Bosniensium Legati, teste Ænea Sylvio postea Pio II. Papa, in eam ivêre sententiam, ut turrim illam *pluris constitisse dicerent, quàm regnum Bosniæ venundari posset.* Commendant præterea Ecclesiam tum plurium Lipsanorum gazophylacium, tum Rudolphi IV., Alberti III., IV., & VI., item Wilhelmi, & Leopoldi Superbi Archiducum tumbæ, atque multo marmore dives Friderici IV. Imperatoris Mausolæum; minorem turrim æs campanum supra 200. centenarios grave, & cœmiterium lapidea cathedra, ex qua S. Joannes Capistranus latino idiomate etiam à plebe divinitùs percepto concionem exhortabatur.

Episcopali Basilicæ undecim Religiosorum Templa, quæ Urbem non parum condeco-

decorant, paucis subjiciam. Scotensium Benedictinorum Abbatia fastos suos orditur ab Henrico II. Austriæ Duce ibidem sepulto, qui anno 1158. eam *in honorem Dei, & laudem suæ Genitricis gloriosissimæ Virginis, denique in commemorationem Beati Gregorii in prædio* proprio fundavit; prout sonant dati hac super re diplomatis verba; simulque præter Parœciam hospitalitatem instituit erga Peregrinos in Terram Sanctam commeantes exercendam, inter quos cùm frequentiores viderentur Scoti, Scotorum, vel Scotensium nomen Cœnobio adhæsit: Cuspinianus (a) tamen ab ipsis Religiosis ex Scotia accitis illud derivat. Venustum, quod hodie visitur Templum ab anno 1590. assurgere cœpit, quo scilicet antiquum ab horribili terræ motu totam Civitatem immaniter quatiente jacuerat prostratum. Carmeli Viennensis fundationem (in quem à Carmelitis desertum Societas Jesu per Ferdinandum I. Romanorum Regem anno 1554. introducta est) Leopoldo Glorioso Austriæ Duci sub seculi decimi tertii initium vetustiorem suam Aulam iis donanti attribuit Fuggerus, (b) & Cuspinianus; (c) eandem verò Lazius (d) differt usque Rudolphum IV. Austriæ Archiducem; sed litem opportunè dirimit Gerardus de Roo (e) asserens Rudolphum plura elargitum Carmelitis fuisse, sicque promeritum, ut Fundatoris titulo ab iisdem insigniretur: inter munera autem conjicere fas est, numerandam quoque esse novi Templi structuram, quam Lazius in Beatissimæ Virginis honorem tunc factam docet, cùm ea non tantam ostentet ætatem, ut quinque seculorum intervallum assequatur, est enim illud, quod Professorum Domui contiguum in foro vulgò Hoff dicto specioso innititur vestibulo. Nobile etiam Templum ad S. Mariam Rotundam sub Ferdinando II. Cæsare primò constructum, veteris insistit rude+ribus, quod anno 1190. à Leopoldo Virtuoso erectum, alius Leopoldus Austriæ Archidux anno 1325., deletis jam ante 18. annos Templariis primis illius possessoribus, sacro Prædicatorum Ordini tradiderat. Adnexa huic est ampla Bibliotheca à Fundatore Windhagiana dicta publico usui statutis horis exposita. Seraphico Ordini Fridericus II. Austriæ Dux, qui ab anno 1227. gubernare cœpit, sacellum, ædesque assignaverat; sed Ottocarus Bohemiæ Rex ampliori Templo, quod S. Cruci dicatum voluit, initium dedit; Blanca Philippi Pulchri Galliæ Regis filia, & Rudolphi III. Archiducis uxor illud prosecuta est; tandem Elisabetha Aragonia Friderici III. Imperatoris conjux perfecit, à Minoribus Conventualibus modò decorè exornatum. Memorabilis hìc est in claustri muro hiatus, per quem dæmon sacrilegum quendam septies unâ die ad sacram Synaxim accedere ausum, exceptis antea coram æditùo sacris hostiis, secum in tartara asportavit. Parochiale S. Michaëlis Templum, dirutô aliô angustô, quod antea ibidem extabat, à Rudolpho III., & Ottone Archiducibus ædificatum, Clerici Regulares S. Pauli anno 1626. à Ferdinando II. obtinuêre, secularibus Sacerdotibus Parochiæ munia priùs administrantibus substituti. S. Annæ Templum anno 1320. pro peregrinis exstructum prima fuit Societatis Jesu Sedes à Ferdinando I. anno 1551. Viennam advocatæ, sed paulò pòst ea ad hodiernam Professorum Domum transmigrante Equestri S. Stephani Ordini commodatum est, & rursus anno 1626. eidem Societati, Tyrocinii excitandi gratiâ restitutum. Aulica S. Augustini Ecclesia cum adjuncto Cœnobio ortum suum duxit ab Ottone Archiduce anno 1338., vel sequenti, vitâ functo, cessitque Eremitis S. Augustini; nunc verò ab Augustinianis, quos discalceatos vocant, incolitur, & illustratur. Templo S. Dorotheæ sacro, quod ab Alberto II. Archiduce inchoatum, à Rudolpho IV. completum, & secularium Presbyterorum curæ traditum fertur, Regularium Canonicorum S. Augustini Collegium adnexuit anno 1414. Andreas Blanck, vel Planckner Parochus in Gars, dein Alberti V. Archiducis Præceptor, & Cancellarius. Minores Observantes, qui S. Theobaldi Monasterium in Suburbio quondam inhabitabant, eô ob Turcarum metum solô æquatô, in Urbem admissi, tandem circa annum 1589. ad D. Hieronymi Templum invitati sunt, quod Conradus Holzerus Civitatis Viennensis sæpiùs Judex, ac Consul pœnitentibus fœminis horas Canonicas Germanico idiomate quotidie concinentibus, decimo quinto seculo ineunte fundaverat. Academicum Societatis Jesu Collegium, ejus, quo modò fruitur, Templi Mœcenatem Ferdinandum II. Cæsarem ab anno 1628. veneratur. Denique S. Francisci ad novum forum Ecclesia cum crypta Austriacis Principibus destinato, & Capucinorum Asceterio, cui locuples sacrarum Reliquiarum thesaurus magnam famam conciliat, erigi quidem cœpit à Matthia Cæsare, & Anna ejusdem consorte, sed anno duntaxat 1631. coronidem adepta.

Tot Religiosorum pietatem æmulantur sacræ Deo Virgines per septem Urbis Parthenones distributæ. Antiquitate præstat S. Jacobi Templum, quod nonnulli à Leo-

(a) Descrip. Austr.
(b) Specul. hon. l. 2. c. 3.
(c) Descrip. Austr.
(d) Chron. Vie. l. 3. c. 8.
(e) Anna. Aust. l. 3.

à Leopoldo Largo Austriæ Marchione anno 1113. ædificatum volunt, ansam ei, ùt ferunt, porrigente S. Jacobi, quæ torrentis Viennæ aquis innatans ad ejusdem ripam spatianti occurrerat; alii verò cum Lazio (a) sub Duce Leopoldo Virtuoso anno 1190. illius exordia autumant contigisse: Accessêre postmodum Matronæ quædam ex Carinthia huc profectæ, & D. Augustini regulam amplexæ. S. Claræ Monasterium ad cœli portam vulgò Himmelport dictum, cui Catharina Alberti II. Archiducis filia aliquando præfuit, anno 1267. à M. Gerardo Viennensi Parocho S. Norberti Monialibus erectum, ampliavit anno 1331. Agnes Austriaca Andreæ Hungariæ Regis uxor, incolatu verò suo nobilitavit Anna Friderici III. Imperatoris filia, & Poloniæ Regis vidua; verùm iis admodum imminutis Cardinalis Cleselius S. Augustini Canonissas suffècit. S. Laurentii Templum, ac Cœnobium Archidux Otto anno 1337. quorundam Monialium habitationi addixerat, quarum deficientium vices expleverunt aliæ D. Augustini legibus obnoxiæ è suburbano saltu, quem vulgò Prater dicimus, huc translatæ. Ad S. Nicolai Ferdinandus II. Imperator suadente piissimâ conjuge Anna Eleonora Sanctimoniales ex Ordine D. Claræ Posonio adductas collocavit, monasterio dein anno 1651. ampliùs dilatato: extiterat ibidem priùs pauperum studiosorum Collegium, cui Joannes Fabri Viennensis Episcopus Bibliothecam his terminis legavit. *Donamus Collegio nostro apud S. Nicolaum, ordinamusq́, ut in perpetuum studentibus usui sit juxta statuta & præscripta nostra. Actum Viennæ I. Septembris anno 1540.* Regium ad S. Angelos Cœnobium ab Elisabetha Austriaca Caroli IX Galliæ Regis vidua, Caroli Antonii Archiducis Aulâ in eum usum coëmptâ, anno 1583. fundatum ingressæ sunt Moniales Ordinis S. Claræ Monachio ab eadem accitæ. S. Josephi Monasterium Fundatricem agnoscit Eleonoram Ferdinandi II. Cæsaris consortem, quæ illud sacris Carmeli Virginibus unà cum suis exuviis concredidit. Demum Ursulinæ ab Eleonora Ferdinandi III. Imperatoris conjuge Viennam invitatæ, anno 1675. Templum, & Monasterium sibi erexêre.

Supersunt omissis tenuioribus Sacellis vetustate sua celebria Templa S. Petri, & S. Ruperti, nec non S. Joannis Baptistæ, & S. Elisabethæ, quorum hoc ad Theutonicos Equites, illud ad Melitenses pertinet; at dum majorem eis ætatem, quàm temporum, locorumque ratio patiatur, plures Lazium (b) secuti arrogare contendunt, veram illorum originem assequi neglexerunt. Certè eruditissimus Lambecius (c) *anile commentum, & prolixiori refutatione indignum* vocat Meriani sententiam arbitrantis Viennense S. Petri Templum à Carolo Magno fuisse eo in loco excitatum, in quo olim super Flavianas Aras Domitiano Cæsari litabatur: hujus interim opinionis infirmitas, uti & alterius hariolantis, reliqua tria prædicta Templa S. Severini opus esse, facilè elici potest ex iis, quæ de Viennæ ortu, veterique nomine, quantum præscripta brevitas sinit superiùs disseruimus. Magnam quoque antiquitatem sibi vendicat Templum Deiparæ sacrum, quod cum addita Parœcia à quodam Passaviensi Antistite, cujus Diœcesi etiamnum subest, ædificatum olim à littore am Gestadt, modò verò à gradibus cognomen suum mutuatur. Templis subnecto bina Augustissimæ pietatis monumenta, æneam scilicet Immaculatæ Virginis statuam super editam columnam in antiquatæ Aulæ foro ab Imperatore Leopoldo Magno anno 1667. erectam, & parem Ægyptiacis obeliscum ab eodem Augustissimo Cæsare solemni primi lapidis positione in herbario foro anno 1682. inchoatum, & decennio pòst solemniori adhuc ritu tanquam sopiti epidemici morbi, qui anno 1679. in Urbem sævierat, anathema Sanctissimæ Triadi consecratum.

Neque desunt sacra Suburbiis Palladia; complectitur enim Leopoldina Civitas Danubianæ Insulæ ad Boreale Viennæ latus insidens Parœciam D. Leopoldo sacram à Leopoldo Magno anno 1670., pulsis indè Judæis restauratam; Discalceatorum Carmelum à Ferdinando II. Cæsare exstructum; & Fratrum S. Joannis Dei Nosocomium cum S. Joannis Baptistæ Templo à Matthia Imperatore primùm erectum, dein post anni 1652. incendium à Ferdinanno III. in meliorem formam redactum, & ab Augustissimo Leopoldo Sancti eorum Patriarchæ brachiô ex Hispaniâ submissô ditatum. Extra Hungaricam, seu Stubensem portam Orientem versùs obviat in via regia insigne Templum cum Divi Augustini Eremo in SS. Sebastiani, & Rochi honorem anno 1542. à Ferdinando III. condi cœptum, sed post atroces anni 1656. flammas, & Turcarum Viennam ultimò obsidentium barbariem his proximis annis longè splendidiùs renovatum. Ab Austro Urbem coronant Templum cum Monasterio Minimorum D. Francisci de Paula, qui anno 1624. ex consensu, & munificentia Ferdinandi II. ibidem Sedem fixerunt; S. Josephi Templum cum antiquiorum Carmelitarum Cœnobio, qui post absentiam seculo diuturniorem anno 1661. Viennam re-

(a) Chron. Vie. l. 2. c. 2.

(b) Chron. Vienn. l. 2.

(c) Bibl. l. 2. c. 1.

tegressi sunt; Collegium PP. Piarum Scholarum ab anno 1698. ibi assurgens; & miraculis clara Beatissimæ Virginis Auxiliatricis Ecclesia à Clericis Regularibus S. Pauli administrata. Ad Occasum deflectentibus occurrit S. Udalrici Parœcia, Capucinorum Asceterium; Monasteria item Benedictinorum de Reformatione, & Patrum Sanctissimæ Trinitatis de Redemptione Captivorum, qui huc ex Hispania transmigrârunt; & hi quidem paucis ab hinc annis, patrocinante iis Augustissimo Leopoldo; illi verò anno 1633. Ferdinando II. Fundatore. Totum denique Urbis ambitum, non procul à Danubio claudit Servorum Beatæ Virginis, qui jam ab anno 1639. se inibi collocârant, Templum, & Cœnobium ab Octavio Piccolomini Amalphitano Duce anno 1651. à fundamentis excitatum.

A Cœlestis Monarchæ Ædibus ad terrestris Aulam descendere lubet: Hanc à Duce Leopoldo Glorioso, utì diximus, illi, quo modò gaudet, solò primùm impositam magnificentiùs innovavit, vel ùt contra plerosque scribit Lazius, (a) primus ibi eandem erexit Ottocarus Bohemiæ Rex, eam nimirum partem, quæ ab Augustissimo Cæsare hodie incolitur; reliquum enim est proximè elapsi seculi additamentum ab anno 62. inchoatum. Illustrant Cæsaream Aulam ditissimus thesaurus ob singularem gemmarum copiam simul & raritatem Europæorum facilè primus; excellentium pictorum labores ab Archiduce Leopoldo Guilielmo plurimùm collecti, atque in variis appensi conclavibus, quæ uno Galleria, seu Kunst-Kammer nomine vulgò indicantur; & nobilissima Bibliotheca 10. manuscriptorum, & 90. typis editorum voluminum millibus locupletata. Magno similiter decori Urbi sunt instituta administrandæ Reipublicæ Dicasteria, quorum præcipua præter Viennensis, & Passaviensis Diœcesis, atque Universitatis Consistoria, decem recensentur, videlicet Consilium Imperiale Aulicum, in quo Romano-Germanici Imperii causæ discutiuntur; Tribunal Aulæ Mareschalli, quod aulicis Ministris, & Officialibus, atque Consilium bellicum, quod militibus moderatur; item Regimen; Camera, in qua fisci rationes procurantur; Provinciæ Comitia, quæ è ternis Prælatorum scilicet, Dominorum, & Equitum Statibus coalescunt; Cancellaria Aulica, Bohemica, & Ungarica; Civicus denique Senatus, cui Cives omnes, & reliqui nullo privilegio exempti subduntur. Memoratu quoque digna sunt bina Armamentaria, Cæsareum unum, Civicum alterum omni militari apparatu apprimè instructa, sed ne justò prolixior sim, à pyrio pulvere ad scholasticum divertam.

(a) Chron. Vien. l. 3. c. 2.

Fridericus II. Imperator Viennam, utì suprà retuli, ingressus in diplomate dato anno 1237. volens *commodo studio provideri, per quod prudentia docetur in populis, & rudis ætas instruitur parvorum* aperiendæ scholæ facultatem Viennensibus impertiit, sed quæ, prout ex Academicis Alberti III. privilegiis, præsertim ex Rubrica 38., aliisque infrà dicendis colligitur, ultra humaniores literas, & Philosophicas ad summum disciplinas se nequaquam extenderet. Erecta autem fuit hujusmodi schola apud primariam S. Stephani Ecclesiam, cujus curæ, & dispositioni scholæ aliæ minores apud S. Michaëlem, & in Xenodochio subjacebant, quæ omnes in præcitatis privilegiis antiquæ, respectu nimirum Universitatis, vocari consueverunt. Etenim hujus primam institutionem luculentè exhibet Urbani V. Summi Pontificis diploma datum Avenione 19. Junii anno 1365. ex Cæsarea Bibliotheca à Lambecio (b) erutum, publicique juris factum, cujus verba, omissis pluribus interjectis ad rem nostram non pertinentibus, ita sonant: *Cùm itaque sicut nuper ex parte dilecti filii Nobilis Viri Rudolphi Ducis Austriæ fuit propositum in Consistorio coram nobis, ipse Dux in Villa sua Viennensi Pataviensis Diœcesis plurimùm desideret fieri, & ordinari per Sedem Apostolicam studium Generale in qualibet licita facultate, Nos authoritate Apostolicâ statuimus, & etiam ordinamus, ut in dicta Villa de cætero sit Studium Generale, tam in Juris Canonici, & Civilis, quam in alia qualibet scientia, præterquam Theologica Facultate.* Fuit is Rudolphus hujus nominis quartus anno 1365. 31. Julii Mediolani defunctus, à quo exorienti Universitati præter antiquas scholas in pristinis stationibus tunc perseverantes, assignatum fuit amplum in Urbe spatium, quod aliqui penes S. Augustini Ædem, alii secus alterum Aulæ latus versùs Scotorum portam describunt. Statuit præterea idem Rudolphus, ut Canonicorum ad S. Stephanum Præpositus Academici Cancellarii munere constanter fungeretur; unde liquet Wernherum omnium primum utramque dignitatem obtinuisse. Rudolphi successor, & frater Albertus III. cognomine Cum trica etiam, Theologicam Facultatem unà cum priorum confirmatione ab Urbano VI. Summo Pontifice impetravit, utì manifestò patet ex hujus diplomate dato Neapoli anno 1384., die 20. Februarii, quo itidem anno idem Albertus Universitatis statuta, & privilegia pene ad verbum ex Parisiensibus desumpta condidit, atque advertens

(b) Bibl. L. 2. c. 5.

publica studia aulico strepitu interpellari, Academiam transtulit ad pacatiorem locum Prædicatorum Cœnobio proximum, comparatis ad hoc vastissimis ædibus, quas olim Templarii incoluerant, prout refert in Rectorum catalogo Georgius Eder & ipse Magnificus Rector per primum anni 1559. semestre; estque id longè verosimilius Fuggeri, (a) Laziique (b) opinione attribuentium Academiæ translationem Rudolpho IV., ejus verò apud Aulam erectionem Alberto II., utpote cum reliquis certissimis actis nullatenus cohærente. Quòd autem prima genuinæ Universitatis fundatio Archiducibus Rudolpho IV., & Alberto III. debeatur, non Friderico II. Imperatori, ut prætendere videtur cum suis asseclis (c) Lazius, (d) licet ex hucusque adductis abunde constet, stabiliri potest non tam ex Cuspiniano, (e) & Austriaca Gerardi de Roo (f) historia accuratissimè contexta, quàm ex privilegiorum proœmio, in quo Albertus III. ita præfatur. *Sancti Spiritûs admonitione in memoriam revocato, quod dudum aliàs in annis minoribus constituti, unà cum Serenissimo quondam Principe Germano nostro dilectissimo, Domino Rudolpho celebris memoriæ Duce Austriæ, &c de gratia quoque, concessione, & indulto Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Urbani Quinti felici auspicio ereximus, & dotavimus rite, & legitimè publicas, & privilegiatas scholas, & studium Generale in Oppido, seu Villa nostra Wiennensi, indignum arbitramur, &c.* item ex ipsorum privilegiorum rubrica, cui hic præfigitur titulus: *Conclusio Ducis Alberti Fundatoris*; quam conclusionem excipiunt statutorum, ac privilegiorum approbationes à Leopoldo Probo Alberti fratre, Pilgrino Archiepiscopo Salisburgensi, Joanne Passaviensi Antistite, Austriæ Proceribus, Civibusque Viennensibus factæ, in quibus Universitatis fundatio, & erectio Alberto III. expressè adjudicatur. Illius portò dignitates cumulavit Fridericus IV. Imperator decretâ præstantioribus Poëtis laureâ, quâ omnium primus Conradus Celtes redimitus est. Fundatâ sic Academiâ accurrêre magno affluxu longinquæ etiam nationes per septem Bursas, seu studentium domicilia distributæ, quæ, ut suorum commoditati consulerent, Viennenses, Austriaci, Styri cum Salisburgensibus, Suevi cum Wirtembergicis, Silesitæ, Carinthi, atque Hungari intra Urbem comparaverant: ad quatuor tamen solummodò Nationes, in quas tota discriminatur Universitas, nempe Austriacam, Rhenanam, Hungaricam, & Saxonicam tum ii, tum cæteri omnes referuntur. Hujus itaque Antiquissimæ, ac Celeberrimæ Universitatis primus Rector à prælaudato Eder statuitur ad annum 1377. Joannes de Randegg Constantiensis, & Augustanæ Ecclesiæ Canonicus, cui subnectuntur reliqui usque ad annum 1628. semestres, deinceps annui. Interea autem anno 1622. sub Magnifico Domino Rectore Guilielmo Rechperger, jubente Ferdinando II. Cæsare, Collegium Archiducale, Schola Provincialis, Pauperum Contubernium, sive Aureus Mons, Domus Facultatis Philosophicæ, & quinque Bursæ Societati Jesu sunt tradita, ut hęc eorum spatio ad Collegium cum scholis, Temploque sibi erigendum uteretur. Bursarum locò censeri modò possunt quatuor studiosorum Collegia, seu Seminaria, hoc est Convictus ad S. Barbaram ab Apostolici Nuntii domo ad Lycei viciniam translatus unà cum Clericis Gregorii XIII. Papæ alumnis: Collegium Pazmanianum à Petro Pazmany è Societate Jesu S.R.E. Cardinali, & Strigoniensi Archiepiscopo, Episcopis item Jaurinensi, & Nitriensi pro suarum Diœcesium Clero erectum: Seminarium SS. Ignatii, & Pancratii ex variis quoque veterum Bursarum fundationibus conflatum: Collegium Croaticum à Venerabili Zagrabiensi Capitulo pro suis Clericis institutum: quæ omnia ultimò exceptô, Societatis Jesu curæ, atque administrationi subjiciuntur. Lustrata Metropoli per amœnissimos Austriæ campos tandem calamus exspatietur.

(a) Spe. ho. l. 3. c. 8.
(b) Chron. Vienn. l. 3. c. 2.
(c) Fug. spe. hon. l. 8. c. 8.
(d) Chron. Vien. l. 3. c 2.
(e) Descrip. Austr.
(f) l. 4. Ann. Austr.

AGGSPACENSIS CARTHUSIA.

Aggspacensem Carthusiam, quam cognominis rivus Danubio paulò pòst haustus non multùm infra Melicium fundâsse fertur anno 1386. Hadericus de Messau Austriæ Mareschallus, illique Portæ S. Mariæ nomen inditum fuisse testatur Petrus Dorlandus, qui ducentis abhinc annis scripsit, mox subjungens futuram hujus Ecclesiæ erectionem, antequam fundator eam meditaretur, Matronę cuidam divinitus manifestatam, quę etiam sibi videbatur campanam inibi pulsando confregisse. Hujus rei consummatô jam ædificio certior factus Hadericus Matronam ad tentandum campanæ pulsum acciri voluit, quæ illicò dissiliens præsagium eventu comprobavit.

ALTENBURGENSE COENOBIUM.

Altenburgense Ordinis S. Benedicti Cœnobium non procul à Kampo fluvio,

vio, quem ad Moraviam accedens ab Austro relinquit, extruxêre anno 1144. Hildeburgis de Rebigau Gebehardi Comitis de Buige consors ejusque filius Hermannus de Buige itidem Comes.

ANISIA.

ANisia sive Anasum, aut Anassianum vulgò Enss elegans Urbs, & Superioris Austriæ Archiducalis, lævo Anisi fluvii lateri non procul ab ejus ostio insidens, & ternis milliaribus Linciô in Ortum recedens, exiguum duntaxat vestigium est celeberrimæ Urbis duo passuum millia in diametro extensæ, cujus nomen Laureacum (vel potiùs Lauriacum, utì plura monumenta exprimunt) à literis laureatis dimanare, licèt in Theodosii Codice repererit, explodit Velserus, (a) & post eum Cluverius, (b) aliique: credidit tamen Lazius, (c) quasi eas victoriæ nuncias accepisset Imperator M. Aurelius Antoninus, dum Marcomannicum bellum gerens ibidem commoraretur, ubi evidenter is author fallitur, Carnuntum cum Lauriaco ineptissimè confundens, non minùs, quàm cùm ob unicam inscriptionem perperam descriptam Urbem hanc ab eodem Cæsare primò conditam arbitratur: eam enim antea floruisse ex mox dicendis manifestè elucescet. Tolerabilior est Cuspiniani opinio, (d) vocem Laureacum à S. Laurentio primo illius Episcopo deducentis, quamvis & huic annuere nequeam, cùm sic nullâ urgente ratione erroris, vel socordiæ arguantur vetusti annales, qui S. Laurentium Laureacum à S. Marco ablegatum referunt; aliud siquidem Urbi nomen tunc fuisse oporteret. Tertiam init viam, & quidem meô judiciô veritati proximam, Lambecius (e) Cluverium secutus, dum Lauriaci etymon à torrente Laurone derivat, qui mediam olim Civitatem dissecuit, nunc vulgò Laurbach, vel Lorbach dictus penes pagum, cui Lorch nomen Danubio miscetur, illamque ab indigenis Laurich, vel Lorich antiquitus appellatam suspicatur; quare adventantes Romani patriâ inflexione Lauriacum enunciaverint, prout in Juliaco, Vitelliaco, Abudiaco, aliisque compluribus fecisse deprehenduntur. Compertum porrò est Romanorum Coloniam olim Lauriaci extitisse, & quidem sub Octaviani Augusti Imperio eò deductam, quod ex erutis inscriptionibus dilucidè habetur; in his quippe Colonia Lauriacensis Aug. id est Augusta cognominatur, ùt Janus Gruterus legit, non Aur. id est Aurelianensis, ùt Lazio, & nonnullis aliis videtur. Cæterùm præcipuum inter Norici Urbes locum eam obtinuisse suadet tum Danubianæ Classis, ac legionis secundæ, non tertiæ Italicæ Præfectorum Sedes, tum Archiflaminum Metropolis, unde fusis latè accolis sacrum jus dicebant, ibidem instituta; quorum primum ex utriusque Imperii Notitia, atque ex lapideis inscriptionibus duce Dione Cassio (f) meliùs elucubratis didicimus; alterum verò Melchior Inchoffer (g) iisdem pene terminis asseverat. Demum veterem Urbis splendorem, ac majestatem loquuntur tot cælata marmora, atque incisa monumenta à temporis ingluvie, & barbarorum sævitiâ diutissimè subducta, quæ ante centum, & plures annos se inspexisse Pighius affirmat, modò verò vel ædificiis inserta, vel aliô fatô, non levi eruditionis dispendio evanuerunt. Supersunt tamen etiamnum plura antiquitatis testimonia, quæ in effodienda humo sæpius offenduntur, ita ut Lambecius (h) septem abhinc lustris unâ tantùm die supra centum antiqua numismata partim argentea, partim ænea se ab agricolis redemisse fateatur. Verumtamen longè clariùs Lauriacensis Urbis gloria inde emicat, quod ab ipsis Ecclesiæ incunabulis Orthodoxæ fidei lacte per primos Apostolorum asseclas instillato fuerit enutrita; consonô enim tum veterum, tum plurium recentiorum suffragiô certò constat, S. Petri Apostolorum Principis jussu, ac authoritate à S. Marco Evangelista Aquileiæ residente, vel ad summum à S. Hermagora ejus discipulo, quem sibi ibidem substituit, Laurentium quemdam ad id muneris missum esse Lauriacum, ubi primus illius Episcopus à multis fertur initiatus: Quod sub annum Christi 60. contigerit necesse est, integro videlicet seculo, antequam Marcus Aurelius Antoninus Imperium adiret; unde quæ de Lazii laureatis literis, & Colonia Augusta potiùs, quàm Aurelianensi superiùs attulimus, solidissimè roborantur. Laurentio inter Cœlites relato Laureacenses beneficii memores Templum posuêre, extra Anisiæ muros cum annexa Parœcia adhuc hodie superstes. Plantatæ itaque Ecclesiæ alii deinceps præerant Antistites, ordinis tamen ratione tenebris involuta. Inter hos sanctitate eminebant Maximilianus, & Quirinus, quem Philippi Senioris primi inter Cæsares Catholici filium quidam existimant, & cum Sisciensi Episcopo confundunt. Peculiari quoque memoria dignus est Jerardus, ad cujus tempora pertinet, quod in vetusto, & hactenus inedito Archiepiscoporum Lauriacensium catalogo se legisse narrat Lambecius (i) his verbis conceptum: *Anno Domini CCL. Philippus cum Philippo filio suo regnat. Is Philippus*

(a) Rer. boi. l. 3.
(b) Opus de Vin. & Nor. c. 5.
(c) Chron. Vi. l. 2. c. 3.
(d) Descrip. Austr.
(e) Bibl. l. 2. c. 8.
(f) l. 55.
(g) Appar. ad Ann. Hung.
(h) Bibl. l. 2. c. 8.
(i) Bibl. l. 2. c. 8.

pus Cæsar Pannoniæ Superioris, & Inferioris, ac etiam Mœsiarum fuit Dominus, qui Archiepiscopum Laureacensem, qui usque ad sua tempora pauper fuerat, divitiis, & opibus exaltavit. Attamen tenuia hæc fidei germina Martyrum sanguine fuerunt irriganda, ut radicibus altiùs defixis, etiam latiùs efflorescerent; etenim refert ex Bruschio Inchoffer 40. S. Quirini socios sacrarum literarum studio Lauriaci vacantes, fame eo in loco enecatos, quem Minorum Cœnobio inclusum Romanorum carcerem appellant, Evangelii veritatem gloriosa morte obsignâsse; quam historiam paululum variat Brunnerus, (a) dum ait, circa annum 297. 40. laureas nihilo inferiores iis, quæ cœlo lapsæ 40. Sebastenos Martyres coronârunt, Laureacensem agrum 40. militibus imposuisse: quorum generosò exemplò impulsus D. Florianus Aquilino Norici Ripensis Præsidi in hac Urbe degenti ultro se obtulit Christiani nomen palàm professus; quare fustibus semel, iterumque acceptus, & scapulas ferro confractus, Aniso flumine submersus est, feruntque lictorem, qui suspensò de cervice saxò Martyrem in aquas præcipitavit, illico oculis orbatum, sacrum verò corpus neque mole sua, neque molaris pondere depressum, fluctibus etiam post mortem innatâsse, donec à religiosa quadam fœmina fuerit tumulo illatum. Florentem posthac sub Christianis Imperatoribus Lauriacensem Ecclesiam Scythicus turbo anno circiter 450. fœdè prostravit, Urbe scilicet ab Hunnis funditus eversa; sed paulò pòst revirentem metropolitica dignitate, concesso pallii usu, condecoravit Symachus Papa anno 498. ad Pontificatum evectus, uti in ejusdem Pontificis epistola ad Theodorum Archiepiscopum data videre est: sæva tamen rursum procella ab ethnicis hostibus suscitata sub annum 570. Lauriacum oppressit; quapropter & Christi fides languebat, donec anno 616 à ferventi S. Ruperti zelo, plerisque à vana Deorum superstitione revocatis, teste Velsero (b) fuerit pristino vigori restituta, Philone vel tunc, vel non multò tardiùs Archiepiscopalem hujus Urbis Cathedram obtinente. Ortâ dein inter Gerardum Lauriacensem, & Heroldum Salisburgensem Antistitem de finibus controversiâ, summus Pontifex Agapitus II. anno 946. Ecclesiæ clavo admotus in data ad primum epistola illam his verbis diremit: *Constat quidem, quod Canonicè singulis provinciis singuli ordinantur Metropolitani, proinde distribuere, atque ordinare ita vobis parochias, bonum, & pacificum æstimamus, ut divisis duabus Noricæ regionis provinciis, Heroldo Archiepiscopo occidentalis Pannoniæ cura committatur, & custodia; tibi autem, successoribusque tuis propter emeritam antiquitatem sanctæ Laureacensis Ecclesiæ, cui jure juniorum reverentia assurgit, in benedictionis & sedis ordine Prælatis, atque Præpositis providentiam orientalis Pannoniæ, regionemque Avarorum, atque Marahavorum, sed & Slavorum, qui modò Christiani, vel adhuc per baptisma Christo lucrandi sunt, circumquaque manentium credimus, nostramque Apostolicam vicem in illis partibus prædicandi, & pro arbitrio vestro, ubi opus est Episcopos constituendi, omniaque disponere, atque ordinare tali authoritate, atque potestate delegamus, ac si ipsi præsentes affuissemus. Quod si jam dictus Heroldus Archiepiscopus deinceps, suorumque quispiam Successorum minimè diffinito limite contentus, sed interdictam, atque à sua potestate separatam Diœcesim repetere pervicaciter conatur, nec à prohibita contentionis schismate per istas nostras Apostolicas traditiones, atque determinationes compescitur, ipse etiam pie concessâ dignitatis munificentiâ penitus privetur, atque secundùm jus pristinum Superior Pannonia continuetur Inferiori, atque tuæ, tuorumque Successorum ambæ perpetualiter subjaceant ditioni.* Repullulante rursus dissidio, jurium suorum confirmationem à Piligrino Lauriacensi Archiepiscopo, & ferventissimo Hunnorum Apostolo imploratam Benedictus VII., qui anno 975. D. Petri Cathedram conscendit, non tantùm illi est impertitus, verùm etiam ejusdem Archidiœcesim Ottoni II. Imperatori, omnibus Germaniæ Archiepiscopis, Ducique Bavariæ Henrico speciali epistola commendavit, quam tanti fecit Otto, ut novis prædiis, & fundis illius Ecclesiæ patrimonium continuò cumulârit. Memoratas hactenus epistolas commentariis suis inseruêre Lambecius, (c) Inchoffer, Lazius, aliique, ad quos recurrere lector poterit fusiorem horum notitiam hausturus. Quod autem ad præsentis Urbis statum attinet, fertur ea inprimis originem suam ducere ab anno circiter 900., quo Ludovicus Rex, Arnulphi Cæsaris filius arcem, cui Ensburg nomen, ibidem struxerat; additque ex Lazio Merianus, (d) eandem ad Dominos ab Ens, & Spilberg quondam spectantem ab eorum postremo Eberhardo Rudolphum I. Imperatorem 600. argenti pondo comparasse, quibusdam Florianensis Præpositi prætensionibus simul extinctis, & permisso Passaviensibus Episcopis jure Anisiensem Archidiaconatum conferendi: interim extra controversiam tamen est apud Gerardum de Roo, (e) Urbem hanc primam fuisse, quæ eundem Rudolphum ad subigendam Au-

(a) Rer. boi. li. 4.

(b) Rer. boi. li. 4.

(c) Bibl. L. 2. c. 8

(d) Topog. Aust.

(e) Ann. Aust. l. 1.

Austriam cum exercitu progredientem, reseratis à Sumeruno illius Præfecto foribus, pronô animô excepit. Experta quoque est Anisia Hunnorum locò, qui Lauriacum deleverant, furentium Rusticorum vesaniam, qui in eam anno 1626 astu dicuntur irrupisse. Denique silentiô prætereunda non est alta fori turris, in qua inscriptio prostat his versibus comprehensa.

Aspicis exiguam, nec magni nominis Urbem,
Quám tamen æternus curat, amatque Deus.
Hæc de Laureaco reliqua est: his Marcus in oris,
Cum Luca Christi dogma professus erat.

BADENA.

Badena vulgò Baden Civitas est Archiducalis, 4. milliaribus secus montium radices Viennâ in Meridiem recedens, quam Cluverius(a) non vanè autumat eandem esse cum Pannoniis Aquis inter Vindebonam, & Scarabantiam ab Antonino collocatis. Nomen à thermis mutuatur frequenti adventantium affluxui perpetuò patentibus; quarum aqua modicè alumine, plus sale, maximè verò sulphure imbuta plurimis ægrotis opitulatur.

(a) Opusc. c. de Vin. & Nor. c. 5.

CAMPILILIUM.

Campililium vulgò Lilienfeld opulentissimum Cisterciensis Ordinis Monasterium denominat, 8. Viennâ milliaribus in Zephyronotum distans, quod à quodam Salisburgensi Præsule S. Andreæ solemniter dicatum, datis amplis proventibus anno 1206. fundarunt Leopoldus Gloriosus Austriæ Dux, ejusque consors Theodora Emanuelis Comeni Constantinopolitani Cæsaris filia, ut Wichardus de Polhaim Archiepiscopus Salisburgensis anno 1315. vitâ functus apud Lambecium (b) testatur, non tantùm consanguinea, quod multò posterior author Cuspinianus (c) contendit. Leopoldi ossa ex Apulia, ubi fato cessit, intestinis in monte Cassino sepultis, huc advecta in monumento, quod in Ecclesiæ choro eminet, conduntur.

(b) Diar. Itin. Cell. Seg. 22.
(c) Descrip. Aust.

CELLA.

Cella duplex est Austriæ Cœnobium; unum Inferioris Cella Mariæ appellatum, & sacro Benedictinorũ Ordini ab Henrico, & Rapoldo de Schwarzenberg anno 1336. erectum: alterum Superioris, quod 4. infra Passavium milliaribus præterfluens Danubius dextrorsum relinquit, Angelorum Cella vulgò Engelhartszell dictum, & à Bernardo Prambachio Passaviensi Antistite anno 1293. Cisterciensibus fundatum.

CETIUS MONS.

Cetius, non Cesius, nec Cæsius, mons est veteribus celebris, qui juxta Ptolomæum Pannoniam à Norico eâ ætate dissecabat; quapropter hoc nomine non primum tantùm ejus jugum indicatur, quod à dextro Danubii littore surgens vulgò Kalenberg audit; verùm etiam tota ea montium catena, quæ indè ad Savum usque per 50. circiter milliaria protenditur; sub eadem proinde appellatione veniunt Caumberg, Annæberg, Saurussel, Teufelstaig, Golach, Schneberg, Simmering, & quidquid demum usque ad descriptum terminum interjacet, quem etiam à Germanis Kalenberg nuncupari pereruditus Schönleben attestatur. Veruntamen assentiri cogimur, Cetii verticem ad Danubium prominentem reliquos omnes celebritatis suæ fulgore offuscare; namque Romanis hisce Regionibus primùm potitis, is maximè idoneus visus est, ex quo veluti ex speculâ tum navibus ex Norico in Pannoniam defluentibus, tum maximè Germanis hostibus in adversa ora degentibus invigilarent; quare munimentum ei priùs superstructum subsecuta est Colonia Aelia Cetiensis P. Aelii Hadriani Imperatoris jussu ad subjectum clivum, ubi modò Pagus Kalen situs est, à Romanis deducta, cui ad ejusdem Cæsaris honorem adoptivus ejus filius, ac successor Antoninus Pius Aelianum Flaminem cum Aelianis sodalibus adjecit, quod effossa monumenta à Jano Grutero, & Lazio excusa posteris prodidêre: & quidem Urbem Cetium, seu Cetiam ibidem viguisse luculentè declarant non tam S. Floriani acta, ex quibus etiam certiores simus S. Martyrem Tribuni, seu Centurionis munus in ea administrâsse, quàm Peutingerianæ Tabulæ, in quibus Vindobonâ in Occasum proficiscentes post 6. passuum millia, hoc est Germanicum sesquimilliare illam obviam habuerunt; unde patet veritati minùs consentaneam esse Lazii sententiam, Cetiam, ubi nunc Zeislmaur, quod longiùs abest, collocantis, & merâ qualicunque vocis affinitate more suo persuasi. His verò prærogativis temporis vetustate expunctis, novum monti Cetio accessit decus, quando S. Leopoldus Austriæ Marchio ad Orientalem terræ tractum à se primò sub-

subjugatum contra Hungaros propiùs tuendum, nobili arce illius apicem coronavit, ubi nimirum Sacellum eidem Sancto dicatum ad perpetuam rei memoriam hodie cernitur, quod unà cum propinqua Camaldulensium Eremo non levem huic monti celebritatem etiamnum adsciscunt. Atque hæc fuêre decora, quæ Cetii in Pannoniam se demittentis latus illustrârant; si enim superatô jugô per Occiduam ejus declivitatem, in Ripense Noricum descendamus; obviabit in eo districtu, quantum Eugippii indicia nos conjicere sinunt, antiqua Flaviana, sive Faviana cum Plinii Flavio fortassis coincidens, pro qua Episcopos undique emendicat Lazius; (a) & quam Comagenis evocatus S. Severinus dirâ fame, quâ vexabatur, plurimis ex Rhætia ratibus commeatu onustis insperatè appellentibus, divinitùs liberavit, deinde in remotiorem locum, qui ad vineas vocabatur, secedens, exiguam incoluit cellulam, ex qua Flavianam divinâ revelatione regredi compulsus, prope Civitatem Monasterium construxit; quod primum omnium in Austria erectorum tutò asseremus, à Friderico Favæ Rugorum Regis fratre post Sancti obitum barbarè direptum. Verùm qui Eugippii Favianam eandem cum Vindobona Urbem opinantur; pago Siefering Viennæ propinquo illius Monasterii situm adscribunt, nominis consonantiâ procul dubio allecti.

(a) Chron. Vien. l. 2. c. 4.

CREMBSIUM.

Crembsium vulgò Krembs Urbs est Archiducalis, Boreali Danubii lateri in clivum elevato ad Cremsæ amnis ostium imposita; 10. Viennâ milliaribus in Occasum dissita, & duplicibus quovis anno nundinis frequentata. Quatuor in ea surgunt Templa, quorum primum S. Viti cum notabili turri ab anno 1464. erectâ Urbis Parochus, alterum sacer Prædicatorum Ordo administrat, tertium verò Societis Jesu Collegio â Michaële Adolpho Comite ab Althan fundato, & quartum DD. Philippo, & Jacobo sacrum Nosocomio adhæret. Bohemos anno 1619. Duce Carpizanò hanc Civitatem aggressos, fortiter ea quidem repulit, sed anno 1645. Torstensonio Suecorum Archistratego succubuit, unicô tamen elapsô annô ad pristinum dominum postliminio reversa.

CREMIFANUM.

Cremifanum vulgò Krembsmünster Superioris Austriæ Oppidum ob splendidissimum Ordinis S. Benedicti Cœnobium maximè illustre, juxta sinistram alius Crembsæ amnis ripam, 4. Linciô milliaribus in Austrum recedit. Auspicatus illud est in S. Salvatoris honorem anno 777., deducta ex Inferiore Altachio Religiosorum Coloniâ sub Faterico primo ejus Abbate; Bavariæ Dux Thassilo hujus nominis secundus, Templumque adjecit per Valdericum Lauriacensem, seu Passaviensem, Virgilium Salisburgensem, & Sinpertum Reginoburgensem, seu Ratisbonensem Antistitem consecratum, ad id se cœlitus commoneфieri persuasus, cum filio suo Gunthero ab apro in venatione interempto idoneum in ea, quæ tunc hic erat, sylvestri solitudine tumulum delecturus, intempestæ noctis silentiô cervum è nemore prodeuntem vidit, qui in cornibus faces accensas gestaret; nec â loco, cui institerat, divelli posset. Quæ præter Vellerum, (b) ac Brunnerum, (c) ex antiquis monasterii tabulis uberiori calamo extraxit Simon Rettenpacher, (d) paulò pòst subjungens Caroli Magni, Ludovici Pii & Lotharii Cæsarum, Carlomanni & Arnulphi Regum integra diplomata, queis amplæ Thassilonis donationes confirmantur, novisque latifundiis augentur. Adeò floridum Cœnobium circa noni, & decimi seculi confinia, præmissâ 50. inquilinorum cæde, ab Hungaris direptum centum ad minimum annis suis in ruinis sepultum jacuit; donec undecimô seculô ineunte D. Henricus Imperator, S. Gothardo Altachii Inferioris Abbate potissimùm hortante, illius instaurationem exorsus est, Templô ab Engelberto Passaviensi Episcopo post annum 1050. rursus consecratô. Verùm non multò pòst, eô cum Monasterio flammis absumptô, fuit tertiò erectum, & â Passaviensium pariter Præsule B. Altmanno, Salvatori mundi, Sanctisque Agapito, & Blasio anno 1082. solemni ritu dicatum. Tot calamitatibus presso suppetias interim tulêre, ultrò datis, aut restitutis prædiis Henricus IV., & Fridericus I. Imperator, Bavariæ Dux Welfo, aliique Principes, quos deìn imitati Rudolphus I. Cæsar, Ottocarus Bohemiæ Rex, atque Austriæ Archidux Otto novis illud privilegijs, & gratijs prosecuti sunt; alternante tamen iterum fortunâ, & prospera adversis permiscente; sub annum siquidem 1480. Oppidum majori ex parte conflagravit, & cætera Monasterij bona, quod & plerisque evenit, Austriâ tunc hostium, ac perduellium tumultibus plurimùm agitatâ, ferrô & ignè vastabantur. Sedatis hisce procellis plures Abbates splendida ædificia diversis usibus destinata sensim adjicientes, apertis etiam â Grego-

(b) Rer. Boic. l. 5.
(c) Ann. Boic. l. 5.
(d) Ann. Cremif. l. 1. 2. & 5.

rio Lechnero, qui anno 1558. decessit, externæ juventuti scholis, augustam, quæ hodie eminet, molem ad vestigium evexêre. Conditæ hìc coluntur sacræ S. Agapiti Martyris exuviæ ab Hadriano I. Papa Româ transmissæ, S. Wisintonis Monachi ejusdem Monasterii incolæ, qui ante annum 1080. florebat, & S. Candidæ Martyris ab A. R. P. Emerico ex Venerabili Capucinorum Ordine postea Episcopo Viennensi liberaliter donatæ.

S. CRUCIS COENOBIUM.

S. Crucis illustre Ordinis Cisterciensis Cœnobium, quod peramœni colles, saltusque ambiunt, 4. Viennâ milliaribus abest. Conditorem suum ab anno 1136. veneratur S. Leopoldum Austriæ Marchionem, cui pii hujus operis author fuerat ejusdem filius Otto Cisterciensium legibus in Morimundano Burgundiæ Monasterio eo tempore obstrictus. Alium autem natu minimum D. Leopoldi filium Conradum, Abbatis munus ad S. Crucem obiisse, Lambecius (a) docet, antequam anno 1148. ad Passaviensem, & anno 1146. ad Salisburgensem Infulam condignis viam meritis sibi stravisset. Communem mortalium anastasim opperiuntur hic gloriosi multorum Principum cineres: prævivit illis Ernestus IV. Conditoris itidem filius, quem ponè secuti sunt; fratres duo Leopoldus Largus, & Henricus Austriacorum Ducum primipilus S. Parentis sui in exædificando Monasterio, & novis prædiis ditando munifici æmulatores: Accesserunt præterea Leopoldus Virtuosus, Fridericus I., & II. Babenbergensium Austriæ Ducum postremus honoratiori sarcophago donatus.

(a) Diar. Itl. Cell. seg. 78.

DROSENDORFFIUM.

DRosendorffium vulgò Drosendorff, speciosum cum arce Oppidum; quod Teia fluvius Moraviæ, Austriæque limes alluit; anno quidem 1278. Ottocaro Bohemiæ Regi se submisit, sed anno 1620. diuturnam Christiani Anhaltini Bohemorum Ducis obsidionem generosiùs elusit, Suburbiis tantùm igne vastatis; quod tamen damnum abunde repararunt Urbes Horna, Retza, & Eggenburgum interim à Bohemis amissæ.

DUCUMBURGUM.

DUcumburgum vulgò Herzogenburg ad lævam Trasenæ fluvii, qui vernaculè Trasam, antiquitus verò apud Latinos Trigisamus vocabatur, inter Fanum S. Hippolyti, & Danubium medio ferè itinere occurrens, in dotis partem venerat, quam Leopoldus IV. Austriæ Marchio filiæ Elisabethæ Ottocaro IV. Styriæ Marchioni nuptæ decrevit, sed unà cum Styria ad Austriacos Principes deinde regressum. Traditione fertur vetustius loco nomen, Trasamburgum fuisse, quo obliterato hodiernum invalescere cœpit à geminis Ducibus desumptum, quos cujusdam Austriæ Ducis conjux pertransiens uno partu fuerat enixa. Adjacet illi celebre, & pervetustum Canonicorum Regularium Collegium illius loco substitutum, quod ab Ulrico ex Comitibus Cileæ Episcopo Passaviensi anno 1112. non procul Hollenburgo in D. Georgii honorem fundatum, exundantis Danubii æstus labefactarat. In dextro Trigisami littore huic Oppido ferme è regione opponitur aliud ibidem Canonicorum Regularium S. Augustini Collegium D. Andreæ à quodam Anglo Principe Henrico, Ottonis III. Imperatoris nomine anno 998. excitatum.

EBENFURTUM.

EBenfurtum Oppidum cum arce juxta Leytam fluvium, muro, fossisque cinctum Viennâ sex milliaribus dissitum, & à Templariis primò extructum, D. Udalrici lanceâ in Parochiali ejusdem Sancti Ecclesia religiosè custoditâ plurimùm gloriatur; eâ quippe armatus S. Præsul teste Meriano (b) fertur Ethnicos Hunnos hoc in districtu profligasse.

(b) Topogr. Austr.

EBERSBERGA.

EBersbergæ Superioris Austriæ Oppido, prope Lincium in dextra Trauni ripa, quæ longo ibidem ponte cum læva jungitur, ædificato venusta imminet arx à Comite Sichardo Santha, aliàs Sempta, regnante in Germania Ludovico IV. Arnulphi filio, 10. nimirum seculo ineunte primitus erecta, ut ab iteratis Hungarorum insultibus Provinciam tutaretur: cumque idem Comes Bavaricam quoque Ebersbergam possideret, consonum & huic arci nomen indi præcepit; nostra autem ætate ea Passaviensi Antistiti obedit.

EBERSDORFFIUM.

EBersdorffium splendidissimum Cæsareum Palatium autumnalibus feriis destinatum uno post Viennam milliari inter amœnam nemorum coronam Meridionale Danubii latus illustrat. Ejus situs plurimùm coincidit cum Antonini Ala Nova Equitum Dalmatarum Romanis merentium

tium ſtatione, & Villa Caji Peutingerianæ Mappæ inſcripta. Adjunctum Oppidum cùm anno 1485. Matthias Hungariæ Rex moræ, quæ in Viennenſi obſidione trahebatur, impatiens cum Prætoriano milite caſtris egreſſus capere moliretur, manifeſtum vitæ diſcrimen illum adiiſſe teſtatur Gerardus de Roo, (a) dum enim in humili quodam tugurio cum familiaribus accumberet, ferreus globus indè evibratus disjecto pariete penes Regem decidit, qui hinc animo jam commotior Oppidum ſumma vi aggreſſus, in illud perrupit. Non procul ab hoc loco grandis aſſurgit fabrica, quam novam dicunt, ubi Leones, Tygrides, Leopardi, Lynces, Pantheræ, Urſi, Hyenæ, aliaque ejuſmodi juſtæ Principum oblectationi reſervantur.

(a) Ann. Auſtr. l. 10.

EGENBURGUM.

Egenburgum vetus, ac Archiducalis Civitas famoſo Mainhardi monti adjacet, anno 1407. in Civili Auſtriæ bello ab Archiduce Leopoldo IV., & 1485. à Matthia Hungarorum Rege occupata.

FANUM S. FLORIANI.

Fanum S. Floriani Superioris Auſtriæ Oppidum duobus milliaribus Linciô in Auſtrum recedens à nobiliſſimo Canonicorum Regularium Collegio nomen ſuum deſumit. Fuerat hic olim ex Raderi mente non multò poſt S. Floriani Martyrium, illius memoriæ conditum illuſtre Templum, & adjectis poſteris ſeculis Cœnobium à D. Benedicti Sodalibus poſſeſſum, quod cùm Hungari deleviſſent, ab Engelberto Paſſavienſi Antiſtite, qui ab anno 1045. per 4. luſtra ſedit, poſtea inſtauratum, & Canonicis D. Auguſtini diſciplinam profitentibus traditum; idem author, atque Hundius faſtis commiſerunt. Demum illud ex modicis initiis circa annum 1080. in majorem extulit ſplendorem ejuſdem Urbis Præſul B. Altmannus; cui fundationi cooperati quoque dicuntur Quintinus, Lotharius, & Conradinus Auſtriæ Dynaſtæ. Noſtris verò temporibus Reverendiſſimi Præpoſiti ſtudiô auguſtum ſanè Templum rarò marmore affatim emicans, pauciſque invidens aſſurrexit. Suſpicatur hìc admodùm aptè Henſchenius (b) Benedictinos Patres ad declinandas Hungarorum infeſtationes in Italiam confugientes S. Floriani Martyris oſſa priùs hìc honorificè aſſervata Romam aſportâſſe, cùm ex Cromero, & Cæſario ab ipſo allegatis conſtet, indè Lucium III. Summum Pontificem, qui ab anno 1181. Eccleſiæ præfuit, ea per Ægidium Mutinenſem Epiſcopum Cracoviam regnante Caſimiro tranſmiſiſſe. Memorabilis etiam eſt huic Collegio proximus fons, qui ab ægris hauſtus, pluribus ſaluti fuit; eundem enim eſſe ex pervetuſtis Sancti actis docemur, qui ad cujuſdam piæ fœminæ nomine Valeriæ preces prodigiosè erupit, ut jumenta currui juncta, quo illa S. Martyris Floriani corpus ad deſignatum ſibi divinitus tumulum clam Ethnicis avehebat, nimio ſolis æſtu laſſata, pro ulteriori via reficerentur.

(b) In actis SS. ad diem 4. Maji.

FANUM S. HIPPOLYTI.

Fanum S. Hippolyti vulgò Sanct Pölten Archiducalis Urbs ab adjacente Canonicorum Regularium S. Auguſtini Collegio denominatur: jacet ea ad lævam Trigiſami fluvii à Danubio tribus milliaribus ad Meridiem, Viennâ verò ſex ad Occidentem remota. Ejus exordia ex Privilegiorum diplomatibus Monaſterio Tegernſeenſi ab Ottone II., Henrico VI., & Friderico II. datis, & apud Wiguleium Hundium extantibus ſic ferè deſcribit Lambecius: (c) Cùm Pipini Francorum Regis duo limitanei Comites, fratreſque germani Adalbertus, & Otgarius, ſive Ottocarus ex Bavariæ Principum ſtirpe Oriundi Sancto Zachariæ Papæ, qui obiit anno 752. in Italia contra Saracenos ſtrenuam navaſſent operam, & inter prœmia, Sanctorum Quirini, & Hippolyti corpora ab eo accepiſſent, bina in eorum cultum fundarunt Cœnobia; unum ſcilicet juxta Tegarinum Superioris Bavariæ lacum vulgò Tegernſee, quod S. Quirini lipſanis donarunt, ipſeque Adalbertus primus Abbas rexit; alterum verò in eo, de quo agimus ſitu, ſacris S. Hippolyti exuviis ditatum, ubi cùm tam incolæ, quàm ædificia forſan religionis ergò indies accreſcerent, non obſtantibus damnis ab Hungarorum incurſionibus ſæpius illatis, utpote quæ Paſſavienſes Præſules ſemper repararant, anno demum 1276. Petrus ejuſdem loci Epiſcopus ab Imperatore Rudolpho I. frequentes jam inibi ædes in Civitatis formam redigendi, muriſque, ac foſſis pro libitu muniendi licentiam impetravit. Præter univerſale Auſtriæ à Matthia Rege oppreſſæ infortunium, aliud ſibi peculiare hæc Civitas tulit, obſidionem videlicet à circumjacentibus Ruſticis duce ſartore quodam Georgio Brunner anno 1597. tentatam, quam tamen capti aliquot ex illis à Tribuno Kolonitſch priùs indè abactis, ſequenti mox anno fune ſolverunt.

(c) Bibl. l. 2. c. 8.

FREY-

FREYSTADIUM.

FReystadium vulgò Freystadt Archiducalis Austriæ Superioris Civitas annuis nundinis frequentata 4. Linciò milliaribus Bohemiam versùs removetur, commodisque ædibus habitatur, licèt magnam à Rusticis cladem, in Arce præsertim, passa, anno nempe 1626., quo in eandem dolo captam extemporanei illi milites irruperunt, mox tamen indè extrusi, & ad stivam relegati. Subjacet huic amplus districtus, quem vulgò Machland dicunt, binas Urbeculas Danubio proximas complectens, scilicet Matthausen, & Greynam, cujus sub Artagrunæ nomine Ludovici I. Cæsaris literas meminisse asserit Lazius, atque complura insuper Oppida, & Arces, qualia sunt Neukirchen, Helmesed, Keffermarckt, Bergen, Windhag, Klam, Klingenberg, Königwisen, Bregarten, Lustenberg, &c. Potiebantur olim illo Comites à Burckhausen, & Machland cognominati, quibus deficientibus anno 1186. Imperii beneficiô ea Regio Austriæ Principibus cessit, à Rudolpho I. Cæsare Ottoni Brandeburgico genero suo in Catharinæ filiæ dotem anno 1280. assignata, sed ad Austriam postmodùm rediit in plures privatos Dominos sensim discissa.

GEMINGA.

GEminga Carthusianorum est Eremus ab Alberto II. Archiduce in ea sepulto anno 1332. inchoata, & 1358. ab eodem paulò ante obitum absoluta, cui subdita est Urbecula, quam vulgò Scheibs vocant, ad amnem Erlap non procul indè sita.

GEMUNDA.

GEmundam vulgò Gmunden veterum Laciacum ex itinerum ductu, & intervallis interpretatur optimè Cluverius; Antonini siquidem Itinerarium concordi trium itinerum numero 28. passuum millibus, & Peutingeriana Tabula 27. itidem passuum millibus eam Urbem Juvaviô, seu Salisburgô separant, Oviliam versùs, de qua alibi agemus, procedendo. Est hodie Gemunda Archiducalis Austriæ Superioris Civitas, Linciô 5. milliaribus in Austrum abscedens, & cognomini lacui vulgò Gmundersee dicto, quem Traunus amnis interfluit, ad Boream adjacens, quæ à proximis salis fodinis, ejusque commercio magnam sibi nominis claritatem mercatur. Primæ illarum inventionis gloria Elisabethæ Meinhardi Comitis Tyrolensis filiæ, & Alberti I. tum Austriæ Archiducis, dein Imperatoris conjugi omnium scriptorum calculo adjudicatur; sed circa annum unicè discrepantium, cùm Fuggerus (a) 1303. statuat, & Gerardus de Roo, (b) quem accuratiorem judico, eum 12. annis prævertat. Descriptionem verò à P. Joanne Eissert (c) subtilissimo naturæ à secretis Kirchero transmissam, ab hoc contractiùs desumptam exhibeo. Aqua itaque adhuc extrinsecè dulcis datâ operâ intra concamerata fodinarum salis receptacula, quas stantias vocant deducitur, ubi ex Salinæ mineræ [illegible]utione tota in aquam salsam convertitur, & ubi jam sale satis fuerit imbuta, quod per lignei instrumenti immersionem aquæ pondus explorando dignoscunt, rotâ situlis, haustrisque instructâ è fossis extrahitur, & in canales effusa ad lebetes coquenda emittitur, longo tamen itinere interim emenso, cum montis Halburg aqua ad lebetem penes lacum positum 4. milliaria Germanica indè remotum per 24000. canalium sibi invicem innexorum, quorum quivis 10. Geometricos pedes continet, derivetur: ejus autem lebetis, qui in ovalem figuram inflexus ex tribus aliis maximus est, latitudo 30. passus, duplum longitudo adæquat, sed profunditas non nisi ad sesquipedem descendit. Duplex hic salis genus effoditur, prius solidum, purum, & instar crystalli nitidissimum est, verumque sal gemmæ dicitur; alterum variè coloratum, & nunc subrubrum, nunc violaceum, nunc alium obscurum colorem imitatur, quod tamen utì viscosum est, & sulphureum odorem prodit, ita passim relinquitur. Observatum quoque fuit à fossoribus sub certo annorum curriculo fodinas novo sale repleri, de cujus rei veritate minimè dubitandum esse prælaudatus author physicô ratiociniô demonstrat. Coronant præterea Gemundensem lacum altissima rupes, quam Traunstein vocant; peramœna Arx, vulgò Ort dicta in insula solo ponte continenti juncta; & Traunkirchium Oppidum cum Societatis Jesu Residentia Passaviensi Collegio subordinata, ubi nimirum olim floruerat Sanctimonialium Monasterium D. Benedicti regulam sectantium, cujus fundamenta jecit anno 900. Marchio Ottocarus Agilosinus in memoriam victoriæ, quam unà cum Luitpaldo, sive Leutholdo Bavaro ibidem de Hunnis retulerat; illius verò filius Albertus cœptum opus fœliciter perfecit, utì refert ex Bucelino Zeillerus.

(a) Spec. hon. l. 2. c. 8.
(b) Anna. Aust. l. 2.
(c) Mun. subt. l. 10. sec. 4. c. 11.

GERASSENSE MONASTERIUM.

GErassense Ordinis Præmonstratensis Monasterium Moraviæ propinquum fun-

fundavit Egobertus, Cuspiniano (a) Ecquardus Comes à Perneck ex Austriacorum Marchionum prosapia natus; confirmasse verò fertur anno 1188. Dipoldus Passaviensis Episcopus. Eundem Comitem conditorem agnoscit quoque Pernecense prædicti Ordinis Monasterium à Moravia in Austrum remotius.

(a) Descrip. Austr.

GLUNICENSE COENOBIUM.

GLunicense Benedictinorum Cœnobium, quod ad Superiorem Austriam pertinet, inchoâsse dicitur Arnaldus, sive Arnhalmus Dominus de Gluinck anno 1120. vitâ functus, ejusque filius Brunorius absolvisse.

GOTWICUM.

GOtwicum vulgò Gottwich vel Götwein percelebre Monasterium editæ rupi Crembsensi Urbi adversæ non procul Danubio 10. supra Viennam milliaribus, insistit. Moliri illud cœpit sub annum 1076. (Brunnerum sequor) B. Altmannus Passaviensis Episcopus inductisque Canonicis secularibus in communitate viventibus Deiparæ honori ea occasione dicavit, quòd Patronum loco quærenti ejusdem Divæ icon græci operis oblata fuerit, Ducis Bohemiæ donum. Verùm Beato fundatore anno 1091. in Zeislmurano Vico febribus extincto, & à S. Thyemone Salisburgensi Archiepiscopo in Gottwicensi Ecclesia terræ mandato, flaccescebat religiosæ disciplinæ viror; quod ab ipsa Beatorum Sede respiciens Altmannus Joannem insignis probitatis virum gente Scotum, quem vivens olim tuguriolo ad sacram Ædem affixo receperat, ore, voceque, quibus agnosci posset, hortatus est, ut torpentes excitaret, & pristinum monti suo virtutum redderet nitorem. Hæc cùm ille Canonicis aperuisset, optimum factu visum fuit, ut ex D. Benedicti præscripto vita imposterum institueretur, quod per Hartmannum ex alio S. Blasii Cœnobio accitum executioni datum, idque divinum Joanni Spiritum suggessisse eventûs fœlicitas comprobavit. Monasterii fundationem pluribus seculis fertur hoc in monte præcessisse vetustum Castrum à quodam Gotefrido aliquando possessum, qui Idolum Martis, à Gothis Wick vocati, ibidem venerabatur, unde primùm montis nomen Gothwick creditur emanasse. Adjectum virorum Monasterio postmodùm fuit aliud Sanctimonialibus destinatum, quarum numerus anno 1388. ad 24. ascenderat, sed anno 1557. ad 7. duntaxat redactæ, Ferdinando I. Cæsare id curante, aliò commigrarunt. Prope montis autem radicem memorabilis est fons hactenus perennans, ubi, cùm tres adolescentes Parisiis aliàs literarum studio vacantes convenissent, cœpit quivis joci gratiâ Episcopalem Infulam sibi ominari, quâ impetratâ Cœnobium aliquod esset conditurus: ex his unus fuerat prælaudatus Altmannus, qui Passaviensem sibi delegit, eandem postea consecutus; alter Gebhardus, qui Salisburgensem optaverat, votisque compos factus Admontense in Styria Cœnobium erexit; tertius Adalbero Herbipolensis, uti sibi tunc augurabatur, Antistes, & Lambacensis Monasterii fundator. Inter reliqua huic inclyto Cœnobio ornamenta accedit conspicuum illud trinum chronographicon inscriptum parieti illius cubiculi, quod anno 1677. Augustissimis Neosponsis Leopoldo Cæsari, & Eleonoræ Passavio ex nuptiis Viennam redeuntibus thalamum hospitalem instruxit, tantò pro æterna memoria cedro dignius, quantò pretiosius ab ingenio, & propriâ manu Augustissimi chronologistæ compositum extat, & exaratum; textus autem illorum est iste:

LeopoLDVs IMperator, & eLeonora
eIVs VXor,
peraCtIs paſſaVII nVptIIs LætI VIennaM
reDeVntes,
In gottVICensI AsCeterIo DIVI beneDICtI reLIgIonI saCro hoC sCrIpser Vnt.

GREIFFENSTEINA.

GReiffensteina Vicus est, uti recentissima Fischeri Tabula indicat, in Danubii ripa Stockeraviæ ferme oppositus cum vetusta Arce editæ rupi insidente; ubi celebris olim vigebat Urbs Comagena, seu Castra Comagena stationis Equitum Promotorum, & Lancheariorum Comagenensium, qui in utriusque Imperii Notitia memorantur. Claro ad id nobis indicio est sœpius dilaudatum Peutingeri Hodœporicon eandem ferme intercapedinem, quæ hodie interjacet, Vindobonam inter, & Comagena dimetiens, quorum mentionem facit quoque in suo Itinerario Antoninus, sed inverso ordine ea Cetio perperam præponit. Non me quidem latet, Cluverium Comagenorum Urbem apud Vicum, cui Langenleber nomen, statuisse; verùm hic longiùs Vindobonâ dissitus cum signatis apud veteres distantiis minimè concor-

cordat; unde opinor eximium hunc authorem à paulò antiquioribus Mappis fuiſſe ſeductum, quæ prædictum Langenleber Stockeraviæ falsò oppoſuerunt. Hæc prima fuit D. Severini Noricum ſubeuntis ſedes, ad cujus adventum gemebat, ſub neſcio quibus barbaris, Civitas. Hortatur itaque Sanctus vir incolas ad expiandas ſpontaneis pœnis conſcientiæ labes, ſi grave illud jugum excutere lubeat: hi primùm tergiverſari, dein perceptô Aſturenſium excidiô, quod Severinus ſurdis prædixerat, ad jejunia, & vota recurrere, quæ in tertium diem continuata Cœlum, terramque exorarunt; hæc enim inſveto fragore concuſſa tantum pavoris barbaris injecit, ut Urbe dilapſi, & mente moti mutuis ſemet vulneribus conciderint. Hoc primum Caroli Magni de Hunnis trophæum poſt victoriam, cujus alibi memini, ultra Arrabonem fluvium abactis, ſiquidem ii in indicata ſuperiùs rupe ad ſui defenſionem Arcem ſingulari tunc ſtudio nequidquam adornarant; cùm ad primum Francorum conſpectum fugam continuò capeſſiverint.

HAMBURGUM.

HAmburgum Archiducalis Urbs cum Arce celſiori colli inſidente, in dextra Danubii ripa Moravi fluvii oſtio oppoſita, octo infra Viennam milliaribus Hungariæ fines attingit. Hanc famoſiſſimi Carnunti mœniis olim incluſam eruditè autumat
(a) Bibl. l. 2. c. 9. Lambecius (a) ſpondens in peculiari diſſertatione veterum teſtimoniis ſe id ſolidè confirmaturum; tripartitam quippe Carnuntinam Urbem fuiſſe ex certiſſimis indiciis colligere ſibi videtur, primamque ejus partem, quæ Carnuntum vetus continebat ab ipſis Pannonibus aliquot ante Chriſtum ſeculis conditum, unà cum ſua Acropoli ſolo Hamburgenſi adſtruit; ſecundam verò, ubi Pannonica hyberna fuerant legionis decimæ quartæ Geminæ unà cum Palatio Imperatorio, & Thermis, Germano-Altenburgo reſpondiſſe putat; tertiam demum, ad quam ſplendidis ædificiis exornatam, Auguſto imperante, deducta fuit à Romanis Colonia, uſque ad S. Petronellæ Vicum extendit. Deletô Carnuntô, de quo uberiùs infrà diſſeretur, non adeò longa temporis intercapedo uſque ad præſentis Civitatis erectionem potuit effluxiſſe, cùm anno 1080. in Norimbergenſi Conventu decretum emanaſſe ſcribat Me-
(b) Topog. Auſtr. rianus, (b) ut Hamburgum ob bellum, quod intra Henricum III. Germaniæ Regem, & Hungaros exarſerat, incendiis fœdatum priſtino ſplendori reſtitueretur, quô adimpletô, nobile ibidem Emporium refloruit à Duce Leopoldo Virtuoſo ſub annum 1200. Viennam tranſlatum, & decem hinc luſtris elapſis Margaretha Ducis Friderici II. ſoror, diviſô cum Gertrude Hermanni Badenſis viduâ Auſtriæ dominiô, Aulam ſibi Hamburgi delegit. Prima hæc deinde ex Auſtriacis Urbibus anno 1482. Matthiæ Corvini Auſtriæ inhiantis impetum excepit, ſed non niſi poſt 200. florenorum millia in ea obſidione à Rege expenſa, cogente annonæ defectu, illi fores recluſit, reparatâ tamen à Maximiliani legionibus poſt octennium jacturâ.

HIEZINGA.

HIezingenſe Deiparæ Sacrarium Clauſtro-Neoburgenſis Collegii adminiſtrationi ſubditum, & tertio ab Urbe Viennenſi lapide remotum natales ſuos recolit ab anno 1529., quando Solimano arcta obſidione Auſtriæ Metropolim premente Chriſtiani quatuor à Turcis capti, arborique alligati, cùm nullum aliud decretæ necis ſuppeteret effugium, Beatiſſimæ Virginis opem eo affectûs ardore implorarunt, ut hæc ſub ſuæ iconis in prædicta arbore tunc latentis formâ miro circumfuſa ſplendore ſe iis noctu ſpectandam exhibuerit, hæc verba ingeminans Hiets euch, Hiets euch, eoſque ſolutis prodigiosè vinculis in optatam aſſeruerit libertatem. Quæ cùm illi jurejurando firmata, poſtea aliis aperuiſſent, erectum eſt ibidem Partheniis honoribus Templum, ad quod veluti ad cœleſtium gratiarum emporium vicini populi miraculorum, quæ ſubſecuta ſunt, famâ acciti, ſupplices advolabant ad annum uſque 1604., quo ſacra Ædes ab Hungarorum Duce Stephano Bozgay accenſa in cineres abiit; ſed ea ſequenti mox anno reparata novum patuit accurrentibus aſylum; donec anno 1683. ſecundam paſſa à Turcis cladem, iterata indiguerit reſtauratione, quâ præſentem nitoris elegantiam conſecûta magnum piorum attrahit affluxum, benigniſſima Deiparæ manu favores ſuos etiamnum liberaliter diſpenſante. Hujus Odæi viciniam condecorat ſplendidiſſimum Palatium à pulchro fonte nomen ſumens, & magnificam undequaque ſpirans Majeſtatem, quod Auguſti Romanorum, Hungariæque Regis Joſephi auſpiciis his poſtremis annis aſſurgere cœpit, coronidem brevi adepturum.

HOLLENBURGUM.

HOllenburgum Oppidum, quod uno infra Crembſium milliari Danubius pertranſit, Lazio ineptè videtur antiquis Co-

Comagenis Cetio propioribus successisse. Ejus Arcem anno 1410. à Bertholdo Frisingensi Episcopo, cujus Ecclesiæ subdebatur, majori ex parte ædificatam asserit ex Hundio Merianus. (a) Verùm paulò pòst, sedente Joanne IV., in Friderici IV. Cæsaris potestatem Oppidum concessit, donec à Sixto ejusdem loci Præsule ante annum 1495. pretiô 1500. Rhenensium fuerit redemptum.

(a) Topog. Austr.

HORNA.

HOrna Urbs est Arce instructa ad amnem Teffer in Kampum fluvium mox influentem sita, quæ 9. Viennâ milliaribus distans ad Moraviam accedit, à Bohemis aliquando occupata, sed anno 1620. per Cæsareum militem ab iis rursus recepta.

HOSPITALE. COLLEGIUM.

HOspitale vulgò Spital nobile est in Superiori Austria Canonicorum Secularium in communitate viventium Collegium, quod non procul à Styriæ finibus prope montem, cui Pirn nomen, illis erexit Fridericus ab Auffsess trigesimus secundus Bambergæ Episcopus, qui anno 1440. è vivis sublatus in eo Templo jacet, ubi & quadragesimus nonus ejusdem Urbis Antistes Joannes Georgius Fuchs à Dornheim anno 1633. ibidem defunctus.

IPSIUM.

IPsium, seu Ibissa vulgò Ips Archiducalis, sed tenuis Civitas ad Ipsii amnis Danubio illabentis ostium, à quibusdam Ptolomæi Gessodunum, quod Australius fuit, perperam existimatur: quare iis Cluverium (b) præfero, qui Ipsium cum Ponte Isis in Peutingeriana Tabula annotato quàm optimè conciliat; mirè enim concordat non tam nominis affinitas, quàm hodierna Viennensis distantia cum 60. passuum millibus inter Vindobonam, & Pontem Isis, seu Isipontum, vitiatè Ponteises ibi numeratis. In altero autem, id est Boreali Danubii littore, ubi amnis vulgò Uspen dictus eundem subit, stetisse olim Ptolomæi (c) Usbium ex Germanica ejusdem Tabula liquidò colligitur. Fuit hoc municipium Romanorum absolutum anno 370., quem produnt Consules coævo fundationis monumento à posteris eruto inscripti; sic verò illud se habet, prout Lambecius (d) ex Grutero, & Pighio castigatum exponit: *D. D. D. N. N. N. Valentiniani, Valentis & Gratiani Perennium Augustorum saluberrimâ jussione hunc Burgum à fundamentis, ordinante viro Clarissimo Equilio Comite, & utriusque militiæ Magistro, insistente etiam Leontio P. P. Milites auxiliares Lauriacenses curæ ejus commissi, Consulatu eorundem Dominorum tertio, ad summam manum perduxerunt perfectionis.* Perseverat fortassis Usbium in Oppido, & Arce Pösenpoigo ibidem sitis, & vulgò Posenbeug, vel Persenpeug vocatis, quæ unà cum Ipsiensi Civitate anno circiter 1045. Adalbero Ebersbergæ Dynasta, qui hìc ad quatuor milliaria secus Danubium dominabatur, Ebersbergensi Bavariæ Cœnobio legârat; sed vidua Richildis, teste Brunnero, (e) Pösenpoigum D. Sebastiano ejus Cœnobii Patrono mariti voto destinatum transferre in Welfonem fratris filium iniquissimè avebat, Altmanno Abbate Ebersbergensi haud refragante, Regeque Germaniæ Henrico III., qui cum Brunone Herbipolitano Episcopo Hungariam petens ibi fortuitò hospitabatur, ad id exorato, ut munus ratum esse vellet; jamque is elata manu vocem ex formula erat emissurus testem suæ authoritatis, cùm triclinium repentè concidit, convivasque gravi casu allisit. Rex etsi imus volveretur, effusique super ejus caput complures magno ei pondere incumberent, incolumis tamen evasit, non nisi brachii summa cute perstricta: Episcopus, Abbas, & Richildis semianimes sublati post dies paucos expirarunt, neque ulli dubium fuit, iratum Numen has avaritiæ in D. Sebastiani opes grassantis pœnas exegisse, involutis eâdem ruinâ omnibus, ad quos mali consilii noxa pertinuit. Traditus itaque est uterque locus Monasterio, à quo postmodum Austriaci Duces facta cum aliis bonis commutatione utrumque pariter redemerunt.

(b) Opusc. de Vin. & Nor. c. 5.

(c) l. 2. c. 11.

(d) Bibl. l. 2. c. 8.

(e) Ann. Boi. l. 10.

LAHA.

LAha, sive Lava vulgò Laa, aut Lab Archiducalis Urbs 8. milliaribus Viennâ absens dextro Teiæ fluvii lateri insidet; modica quidem, sed ob frequentes bellorum casus magnam sui famam per annales latè diffudit. Hâc enim imprimis Dux Fridericus II. totâ pene Austriâ à Friderico II. Cæsare viduatus Wenceslaum Bohemiæ Regem donavit, ut promptas ab eo suppetias ad potentem adeò æmulum repellendum mercaretur; sed Duce in integrum restituto, ipsa Civitas ejectis Bohemis ad Austriacos Principes refugit, quæ res ingentem belli flammam inter utrosque succendit, novis Hymenæi ignibus deinde sopitam, relatâ tamen priùs a Friderico insigni

signi de Bohemis victoriâ. Bina itidem prælia Urbis hujus pomœrium fastis memorabile fecerunt: primum incidit in annum 1260., quo Ottocarus Bohemiæ Rex Belam Regem cum Stephano filio innumera penè militum caterva stipatum immani clade cecîdit: ducenta equitum, totidem peditum millia Belæ meruisse, vixque quartam ex iis partem necem evitâsse exaggerat apud Balbinum Cuthenus: sanè non modò Hungaros, sed Russos, Valachos, Moldavos, Cumanos, & Tartaros in ejus exercitum confluxisse, & 14. eorum millia solo flumine absorpta plures memoriæ tradiderunt. Alterum longè celeberrimum, quod inclytæ Hapspurgicæ Prosapiæ partam paulò ante Austriam integrè firmavit, ad annum 1278. referri debet, quando scilicet inter Rudolphum I., & Ottocarum fuit acriter dimicatum. Eleganter illud describit Gerardus de Roo, (a) ex cujus sententia Cæsarem tuebantur præter Austriacos, & Suevos, quorum maximus numerus, Archiepiscopus Salisburgensis cum 300. equitibus, Basileensis Præsul, Burggravius Norimbergensis, & Henricus Marchio Hachbergicus cum 1400: Albertus Comes Goritiensis 150. equites, Meinhardus trecentos, totidem Fridericus, & Albertus Ortemburgici ducebant: Udalricus Hainburgicus Carnus cum ducentis, Henricus Pfannebergensis Styrus cum 100. aderant: mille præterea Styris communi Provinciæ nomine conscriptis præerant Fridericus Petoviensis, Otto Liechtenstainius, & Colo à Seldenhoven: diviso in 4. ordines exercitu, duos ferè Suevi, tertium Austriaci, reliqui quartum ipso Rudolpho Ductore conflabant: accessêre cum Ladislao Stephani Hungariæ Regis filio 20. Cumanorum millia, gens nondum Christo adjecta, & bello acerrima. Qui à Rege stabant, sex ordines compleverant: primus ex Bohemis, ex Moravis alter constabat, tertius Misniensium, & Thuringorum erat, duos conficiebant Poloni, sextum, ubi Saxones, & Bavari, sibi Ottocarus delegerat. Confertâ pugnâ res strenuè utrinque agebatur, donec inclinante in Cæsarem victoria, Styri duo fratres Merenbergici Regem toto agmine perquisitum adorti, fortiter pugnantem equo dejiciunt, & 18. vulneribus confodiunt, cujus vulgata morte Regius exercitus fugam capessivit. Verumtamen Lahensis Urbs non otiosa semper cladium spectatrix fuit, sed etiam hujusmodi calamitatum sœpius compars, uti anno 1620. evenit, quo à Moravis, & ejusdem seculi 45., quo à Suecis fuit occupata.

(a) Ann. Aust. l. 1.

LAMBACUM.

Lambacum vulgò Lambach Superioris Austriæ ad Traunum fluvium Oppidum antiquatæ Urbis rudera, quam Antoninus Tegolapem nominat, premere putant Cluverius, (b) & Lambecius (c) cum Ovilabi, seu Welsio & Laciaco, seu Gemundæ in ejus Itinerario interseratur, & Peutingeriana milliarium intervalla eximiè concordent: iique veritatem propiùs assecuti mihi omninò videntur, quàm Lazius Ovilabim Lambaco adstruens, reliquis circumstantiis neglectis, quæ sic minimè consistunt: at quæcunque olim fuerit Oppido gloria, parum interest, cùm illi modò plurimum adferat ornamenti nobilissimum Monasterium, cujus hæc narrantur à Brunnero (d) primordia. Arnoldus Comes à Lambach, cui Schardinga, Neoburgum, Varnbachium, Welsium, & Buttinum itidem suberant, Lambacense Castrum in Templum converterat: hoc cum adjecto etiam Cœnobio sacro Benedictinorum Ordini incolendum tradidit illius filius Adalbero Herbipolitanus Antistes biennio ante obitum, quem in annum 1090. incidisse compertum est; verùm anticipanda necessariò est aliquot annis fundatio (quam ipsi Arnoldo, ejusque consorti Regillæ Bruschius attribuit) si fidem Paulo Langio habemus apud Lambecium hæc referenti. (e) *Anno 1078. Imperator Henricus Adalberonem Episcopum Civitatis Wirtzburg propter adhæsionem Papæ, & Rudolphi novi Regis expulsum, suum ad Monasterium Lambach redire coëgit*: ubi exul è vivis decessit sanctitate illustris, quam crebra post mortem miracula manifestarunt, prout fidem facit epitaphium ejusdem tumulo affixum, quem in Ecclesiæ meditullio post plura secula Placidus Abbas aliquot à solo pedes elevavit.

(b) Op. de Vind. & No. c. 5.
(c) Bibl. La. c. 8
(d) Ann. boi. li. 11.
(e) Epist. Ger. c. 9.

LAXEMBURGUM.

Laxemburgum amœnissimum Cæsarum Palatium duobus Viennâ milliaribus ad Meridiem recedit, & jucundioribus veris deliciis reservatur. Illud unà cum refertissimo ferarum vivario opus est Alberti III., qui anno 1390. ibidem mortem oppetiit. Est hic idem ille Albertus, qui cognominatur Cum trica, vel quòd in hujusmodi scirpum inflexos gestaverit capillos, ac barbam, vel, prout refert Abermannus, (f) quòd dum anno 1385. redux ex peregrinatione Hierosolymitana in eodem hoc Castro Beatricem conjugem tunc balneo insidentem colligatis in tricam capillis invenisset, eam in lætitiæ signum abs-

(f) In not. ad 2. c. l. 5. Chron. Lac.

sciderit. Quamvis alia longè vetustissima sit traditio; nempe prædictam Beatricem ob inopinatum Alberti sui, quem perditum jam credebat, adventum, gaudio superabundanter obrutam, in balneo animam egisse. Quò fortè collimat imposita ibidem turri statua etiamnum superstes, ac matronam quandam balnearibus linteis indutam referens, sive in unius, sive alterius testimonium facti, de quo tamen satis, nisi sola constanti fama, non constat.

LEYTHÆPONTUM.

Leythæpontum vulgò Bruck an der Leytha Urbs est cum Arce juxta Leytham fluvium Hungariæ, Austriæque limitem 4. milliaribus Viennâ in Ortum remota, quam non nisi longâ & difficili obsidione cinctam, utì Gerardus de Roo testatur, Matthias Rex anno 1483. expugnavit; sed dum ejus jam vitâ functi Præfectus Joannes Tarcianus quadam die ex Arce ad Templum descendisset, Cives advocatis clam Maximiliani copiis Hungaros ejecêre, qui sub Gabriele Bethleno anno 1619. illam, non multò pòst tamen redditam, iteratò occuparunt.

LINCIUM.

Lincium vulgò Lintz amœnissima, & nobilis Urbs, Superioris Austriæ Metropolis, ambiguum valde est, an & quo nomine sub Romanorum dominio claruerit. Aurelianum, seu Aurelianam Coloniam ibidem extitisse ex quibusdam monumentis minùs rectè examinatis conjicit Lazius: alii Gesodunum, sed prorsus ineptè, cùm hoc à Danubio removeat Ptolomæus; (a) alii Aredatem autumant, sed hæc eadem esse cum Arelape infrà aliter explananda omnino videtur. Cluverio (b) Urbem Lentiam, cujus in utriusque Imperii Notitia mentio fit, istic statuenti tum situs, tum vocis similitudo maximè suffragantur. Jacet modò Lincium in Australi Danubii littore 24. supra Viennam milliaribus Occasui propius. Celebrem hanc Civitatem reddunt bini Principum Conventus in ea coacti, quorum primum conflarunt anno 1289. arbitri pacis inter Albertum Austriæ Archiducem, & Salisburgensem Archiepiscopum constituti, videlicet duo Bavariæ Principes, tres Episcopi Arnoldus Bambergensis, Enicho Frisingensis, Henricus Ratisponensis, duoque Comites Udalricus Emburgicus, & Fridericus Ortemburgicus, sed re infectâ abiêre. Alteri autem quadriennio pòst ad pacem pariter inter eundem Albertum, & Bohemiæ Regem, aliosque conterminos Duces firmandam fœliciori exitu convocato interfuere præter Archiducem Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Otto Bavariæ, Meinhardus Carinthiæ Duces, Conradus Salisburgi, Bernardus Passavii, & Henricus Ratisponæ Præsules, quibus etiam Bohemiæ Regem, reliquis silentibus, adjicit Aventinus apud Gerardum de Roo. (c) Munimentorum defectum Lacedæmonum more affatim supplevêre Civium pectora, cùm Urbs hæc ab Ottone Bavariæ Duce Friderici II. Cæsaris tempore, & à seditiosis Rusticis anno 1626. irrito semper conatu fuerit obsessa: imò ex 15. Turcarum millibus, qui anno 1532. Lincium usque excurrere tentaverant, nullus omnino superfuit, qui acceptæ cladis nuncium ad suos referret. Grave illi quidem detrimentum attulit fortuitum anni 1542. incendium, sed longè majori restitutum decori testatur præsens domorum splendor, quas supereminet Parochiale Templum, aliudque D. Ignatio sacrum cum annexo Societatis Jesu Collegio ab Imperatore Matthia condito, atque insigni Gymnasio, in quo præter Philosophicas disciplinas, Jus Canonicum, & Moralis Theologia publicè præleguntur. Exornant insuper Civitatem Cæsarea Arx eximiæ magnitudinis in adjacenti clivo exstructa; Provincialis Domus, in qua Superioris Austriæ Status comitia sua celebrant; atque peramplum forum ab una ad aliam Urbis portam ferè extensum, & famosis nundinis bis quotannis frequentatum. Neque desunt foris cum Capucinorum Cœnobio anno 1606. erigi cœpto spatiosa Suburbia pluribus Nobilium ædificiis referta. Parvô autem itineris intervallô contra Danubii fluxum emensô, obviat Hilariense Ordinis Cisterciensium Monasterium ab Ulrico, & Calone de Wilhering anno 1146. fundatum. Opponitur huic in altera Danubii ripa Oppidum Ottensheimium ab Ottone Archiduce Austriæ ibidem nato sic dictum, & ab eodem, utì & successoribus suis in hujus memoriam multis privilegiis donatum.

(a) Lib. 2. c. 14.

(b) De Vin. & Nor. c. 8.

(c) Ann. Aust. l. 2.

MANSEE.

Mansee Superioris Austriæ Oppidum cognomini lacui adjacet, qui per rivum Ag in alium multò majorem vulgò Attersee dictum exoneratur. Diversa illi quondam fuerant nomina, id est Menen, & Lunelach; unde factum, ut & illustre, quod ibi adhuc floret, Benedictinorum Cœnobium Lunælacense in antiquis codicibus interdum audierit. Prima hujus fundamenta posuit jam ab anno 748. Utilo II. Bavariæ Dux plurium aliorum parens, id

id maximè promovente S. Pirminio Episcopo ex Gallia in Germaniam fidei propagandæ causâ profecto, qui tum etiam ejusdem Ecclesiam SS. Petri, & Michaëlis cultui consecravit. Munificam Utilonis pietatem ponè sectatus Thassilo II. itidem Bavariæ Dux largis muneribus Manseense Monasterium anno 771. locupletavit. Bavaricæ aliàs Regioni, cujus fines attingit, Oppidum addicebatur, sed bellum, quod inter Maximilianum I. Imperatorem, & Ducem Albertum efferbuerat, secuta pax, ut bellicis sumptibus fieret satis, illud Cæsari detulit; à quo ad Leonardum Salisburgensem Archiepiscopum, hinc ad Superioris Austriæ Status persoluto semper pretiô devolutum est. Non procul indè tertius expanditur lacus, quem Abernsee vulgus indigitat, vel à S. Wolffgango denominat; cujus ibi aliquando degentis honori erecta est in ea crepidine Præpositura à Manseensibus Monachis administrata.

MARCHECKUM.

MArcheck, seu Mareck Oppidum, quod ab Hungariæ ora solo Moravo fluvio abscinditur, natales suos debet Ottocaro Bohemiæ Regi, qui dum Austriæ imperaret, ut Hungaros ab infestis velitationibus cohiberet, illud anno 1268. excitavit.

MAURBACENSIS. CARTHUSIA.

MAurbacensis Carthusia magnifico ædificii nitore commendanda tribus Viennâ milliaribus dissita, undique cingitur Vindonensi, seu Viennensi sylva ab amne Vindone, sive Vienna ibidem exoriente nomen mutuata. Condidit eam Fridericus III. Imperator cognomento Pulcher, qui cùm anno 1330. ex hac vita migrasset, in eadem tumulatus conquiescit.

MEDLINGA.

MEdlinga nobile Oppidum 2. Viennâ milliaribus in Meridiem abscedens, ob plurium Austriæ Principum ex Babenspergica stirpe ibi sæpius inhabitantium Aulam jam antiquitus inclaruerat. Templariorum hìc quoque Sedem fuisse traditio fert, ubi Parochiale hodie Templum raræ in hujusmodi locis amplitudinis ex subjecta planitie latè prospicitur.

MELICIUM.

MElicium vulgò Melck Urbecula est Vienna in Occasum 12. milliaribus absens, cui magnam parit famæ nobilitatem amplissimum, ac naturâ probè munitum Ordinis S. Benedicti Cœnobium in præcelsa rupe Danubio imminenti ita firmatum, ut anni 1619. obsidionem, qua Superioris Austriæ Heterodoxi Bohemis fœderati menstruo spatio illud presserant, fœliciter eluserit. Vetus ejus historia à Monacho anonymo conscripta nullam asserti sui allegans authoritatem apud Lambecium (a) tradit, nomen Melck, seu Medilich ex latina voce *Mea dilecta* derivari, qua Cajus Julius Cæsar (qui vix hìc unquam comparuisse ostendetur) stationi huic adblandiri consueverat. Lazii opinio quàm levissimo fulcit fundamento, est, Urbem Melissam ibi olim extitisse, cujus nominis Castrum in Neapolitano Regno haberi quidem novimus, Noricarum autem Urbium catalogo nemo ante illum inseruit: quidam alii cum Ptolomæi Claudinio, vel Claudionio Melicium componunt; satiùs tamen erit Cluverio (b) subscribere, qui Nomale, vel prout in nonnullis exemplaribus alteratur, Nomare eidem respondere aptiùs conjecturat, cùm locus ille à Peutingeriano Hodœporico Danubio admoveatur, & additæ ab exploratis jam Urbibus distantiæ utcunque conveniant. Admodùm verosimile interim est ob loci opportunitatem aliquod munimentum à veteribus Romanis in eo scopulo fuisse excitatum, quod Lambecius (c) ulteriùs suadet ex attrito lapide, cui imago Lupæ cum Romulo, & Remo insculpta est, in exteriori Ecclesiæ pariete, à se ibidem observato; ubi quoque monet in MSS. & hactenus ineditis Cæsareæ Bibliothecæ codicibus modò Medlicum, modò Medilicham Melicii locò subrogari. Super hanc itaque rupem, prout ex præcitata Cœnobii historia didici, anno 928. fortissimæ Arci dominabatur quidam potens Dynasta nomine Giso, qui à Lazio Stillo vocatur, & à Fuggero (d) cum Geisa Hungariæ Duce confunditur. Nomen Arci Castrum ferreum fuisse author est Cuspinianus: at relatio cujusdam Melicensis Abbatis Meriano (e) transmissa illam in tres partes discriminat, quarum una Medelick, altera turris fortissima, tertium Castrum ferreum dicebatur. Gisone armis extruso Leopoldus I. cognomine illustris Orientali Marchia tum ab Imperatore donatus, munitiones diruit, Arcemque in 12. Canonicorum Collegium convertit, Aulâ quoque sibi, & successoribus non procul indè constitutâ. Alter dein Leopoldus cognomento Pulcher juxta Fuggeri calculum hujus nominis IV., juxta alios, qui Leopoldi I. filium omittunt, III. rejectis anno 1089.

(a) Bibl. l. 2. c. 8.
(b) De Vin. & Nor. c. 5.
(c) Bibl. l. 2. c. 8.
(d) Spec. hon. l. 2. c. 8.
(e) Descrip. Aust. Top. Austr.

1089. Canonicis horum vices supplere Benedictinos jussit, quibus primus Abbatis dignitate præfuit Sigiboldus. Demum S. Leopoldus hujus nominis V. Leopoldi IV. filius, renovato à se Monasterio, nova largitus prædia, sex insuper Parochiales subjecit Ecclesias, quæ fuerunt Medling, Drässkirchen, Weickendorff, Lauchsee, Wulderstorff, & Rauelspach, anno videlicet 1113. die 13. Octobris, quando & solemnem illius consecrationem ab Udalrico Passaviensi Antistite in SS. Petri & Pauli honorem peractam memoratus anonymus consignat; eam autem Cuspinianus, (a) & Fuggerus, (b) nescio quo duce ad annum 1122. differunt, & Calisto II. Summo Pontifici adstruunt, quem Pontificiâ Tiarâ jam redimitum Ecclesias aliquas in Viennensi Galliæ Provincia, cujus fuerat Archiepiscopus, anno 1119. dedicasse, ex Baronio quidem percepi, at nec is, nec Ciacconius, nec Platina eum in Germaniam pedem unquam intulisse meminerunt, prætensô præsertim annô, quô Oecumenico Lateranensi Concilio Romæ præsedit. Deposita hic jacent pretiosa pignora nempe S. Colomanni, & B. Gothalmi corpora, quorum primum miraculorum famâ permotus Austriæ Marchio Henricus I., biennio post ejus martyrium infrà narrandum, Stockeravia Melicium transferri voluit, ibique honorificè sepeliri per Meinhardum Halberstadiensem Episcopum, quem adducit Fuggerus, (c) vel, quod probabilius est, per Meingaudum Aichstetensem, in quem præter anonymi historiam duo M SS. chronica Zwethalense, & Cremifanense à Lambecio (d) allegata conspirant. Pergit porrò referre anonymus, qualiter Trevirensis Archiepiscopus Poppo Petri Hungarorum Regis, & D. Stephani successoris partim precibus, partim minis circumventus à fratre suo Henrico S. Colmanni corpus pro illius Regno impetravit, quod cùm pestis, & fames, aliaque infortunia fuissent in Hungariam comitata, territi indigenæ Melicium revexere; sed cùm constet, Henricum I. anno 1023., & D. Stephanum anno 1038. mortem oppetiisse, aliqua saltem hujus eventûs circumstantia à veritate aliena convincitur. S. Colomanni domesticus fuerat B. Gothalmus, qui peregrinum dominum quæsiturus Austriam petiit, & in proxima hujus Cœnobii villa Maur dicta è vivis sublatus, multis post mortem miraculis coruscavit; quare defuncti cadaver honoratiori sarcophago illatum; quo Rudolphus IV. Archidux Austriæ anno 1362. clam recluso, cum Abbate, & Bernardo Monacho postremæ hujus narrationis authore, Beati ossa piè veneratus inspexit. Quiescunt hic præterea quinque Marchionum cineres, nimirum Leopoldi I., & IV. fundatorum, Henrici I., qui S. Colomanni lipsanis, Adalberti Victoriosi, qui Dominicæ Crucis particulâ magnis prodigiis fulgente, atque Ernesti Strenui, qui S. Mauritii lanceâ, D. Udalrici paterâ Templi gazophylacium locupletavit.

(a) Descrip. Austr.
(b) Spe. hon. l. 2. c. 2.
(c) Spe. hon. l. 2. c. 2.
(d) Bibl. l. 2. c. 8.

NEAPOLIS.

NEapolis, seu Neostadium vulgò Neustadt nobilis, probèque munita Urbs Maximiliani I. Imperatoris patria, 8. millarium itinere Viennâ in Meridiem recedit, atque ab Hungariæ limite vix duobus divellitur; in palustri solo à Leopoldo Glorioso Austriæ Duce ad reprimendas Hungarorum incursiones circa annum 1200. primùm ædificata; cùmque illorum Rex Emericus Leopoldum prævertere meditans alterum in proximo loco munimentum erigere adornasset, ut dissidiis obviam iretur, pactum ambo iniêre, ut qui priùs Civitatem absolveret, victor censeretur, eamque servaret, alter verò suspensô opere locô decederet; stetitque pro Duce victoria, utpote qui velociùs suam Neapolim vallavit, Rege cum dedecore indè remeante: subjungit hic Cuspinianus (e) discerni adhuc sua ætate non procul Neostadio potuisse aream illam Hungaricæ Urbi destinatam post Platonis annum primò condendæ. Fuit hæc Civitas unicum pene refugium Friderici II. Austriæ Ducis anno 1237. Viennâ pulsi, & à Friderico II. Cæsare reliquâ Provincia spoliati. Verùm majorem adhuc sibi gloriam comparavit, Imperatorem Fridericum IV. contra Udalricum Eitzingerum, & Udalricum Cileæ Comitem cum suis popularibus, & quinque Viennensium millibus Urbem arctè obsidentes anno 1452. strenuè propugnando; ubi novi Horatii Coclitis Andreæ Paumkircheri virtus enituit, qui egressis Civibus, & intra muros repulsis, hostium impetum portam unà cum fugientibus subire tentantium pene solus gladio sustinuit, donec Civium aliquot tandem reversis eos indè omnino removerit, solutâ non multò pòst obsidione. Annô autem 1485. non nisi post 7. mensium molimina Matthias Hungariæ Rex, deficiente demum annonâ Urbem hanc ad deditionem compulit, post quinquennium Maximiliano Friderici Cæsaris filio restitutam. Idem hic Fridericus IV. nova dignitate, nimirum Episcopali, ejus institutione à Paulo II. Summo Pontifice impetratâ, anno 1470. Neapolim nobilitavit, ubi jam ab anno 1444. novum SS. Trinitatis Cœnobium

(e) Descrip. Austr.

bium Ordini Ciſtercienſi erexerat. Extat ibidem quoque præter Cathedralem Eccleſiam, & Capucinorum Aſceterium, Sanctimonialium Carmelus à Comite Maria Euphroſyna Seredezgin anno 1665. erectus, nec non Societatis Jeſu Collegium ab Archiduce Leopoldo Guilielmo fundatum, cujus Eccleſiam ſacro D. Martyris Venantii corpore Auguſta Imperatricis Eleonoræ Magdalenæ munificentia tribus abhinc annis locupletavit. Magnifica hic demum emicat Cæſarum Aula à Leopoldo Archiduce Alberti Sapientis filio extructa, & à Ferdinando I. Imperatore ſplendidiùs reſtaurata, cujus foribus præfixum quinque vocalium literarum A, E, I, O, U, ſymbolum complurium Oediporum ingenia contorſit, qui in 40. ſaltem diverſæ interpretationis ſententias abiere; ſed quid opus eſt Oedipô? quando ipſe earum author, adeoque optimus interpres Fridericus IV. Imperator in ſuæmet vitæ diario propria manu exarato, & à Lambecio diligenter perlecto tum Romano, tum Germanico idiomate illud his terminis evolvit.

Auſtriæ Eſt Imperare Orbi Univerſo.
Alles Erdreich Iſt Oeſterreich Unterthan.

Aulæ adhæret S. Crucis Odæum, ubi Alabaſtrina in arca conditæ jacent Maximiliani Cæſaris exuviæ ex S. Georgii Sacello ejuſdem Ferdinandi juſſu translatæ.

NEOBURGUM.

NEoburgum duplex eſt Archiducalis Auſtriæ Civitas, nempe una à Monaſterio, ſeu Clauſtro Cloſter-Neuburg, & altera à frumento Korn-Neuburg vulgò indigitata. Ambas duobus ſupra Viennam milliaribus ſibi invicem adverſas Danubius alluit: dextram tenet Clauſtro-Neoburgum Cetiomonti ſubjacens, quod adnexo Canonicorum Regularium Collegio vetuſtate cedit; annoſæ ſiquidem arbores locum opacabant, cùm D. Leopoldô, ejuſque conſorte Agnete Cetienſis Arcis feneſtris innixis, ac de ſitû ad excitandam Deiparæ Ædem idoneo ſolicitè deliberantibus, hujus flammeolum, ſeu velum levis aura ex capite ſurripiens procul ab oculis in ſubjectum nemus devexit, quod, cùm venationis ergò S. Marchio poſt novennium luſtraret, deperditum olim flammeolum, illæſum adhuc, extenſumque pendere ex ſambuco offendit. Hoc ille pro divino nutu præmeditatæ tunc Ædis locum indicante interpretatus, auguſtum illico Templum Cœlorum Reginæ dicandum anno 1114. ibi erigi juſſit: cùmque illius fundamenta jacienda forent, S. Leopoldus, ut primum poneret lapidem à Proceribus invitabatur; at ille Sacerdotum id eſſe munus reponens, eum honorem detulit Ottoni primo loci Præpoſito, quem ejuſdem filium fuiſſe teſte Cuſpiniano, quidam perhibent, ſed ipſe, & Polzmannus, qui Sancti Vitam plùs quàm 100. abhinc annis edidit, ſecundô inter Neoburgenſes Præpoſitos locô numerant Ottonem D. Leopoldi filium, quem dein Pariſios ſtudiorum causâ iteratò profectum, & Ciſtercienſe inſtitutum Morimundi amplexum Friſingenſem Eccleſiam ultimò rexiſſe palàm eſt. Templi mole ad coronidem ducta, dotem munificus fundator privilegiô ſanxit, & Canonicos, quos ſeculares vocant, ſacris præeſſe voluit; quibus ſegniùs adminiſtrantibus, Religioſos D. Auguſtini aſſeclas anno 1134. coram Conrado Salisburgenſi, Regimaro Paſſavienſi, & Romano Gurzenſi Antiſtite ſubrogavit. Porrò in his omnibus recenſendis facem mihi prætulit præter mox citatos authores ipſa Advocati Conſiſtorialis oratio anno 1484. Romæ coram Innocentio VIII. recitata, quando Leopoldi apotheoſis ab eo Pontifice fuit obtenta. Hinc ſacrum ejus corpus ex humili ejuſdem Templi crypta, cui poſt obitum fuerat commiſſum, anno 1506. Maximiliano I. Cæſare id curante in magna Præſulum, ac Principum frequentia fuit elatum, & pretioſa modò incluſum theca peculiaris Sacelli aræ, crebro venerantium affluxui expoſitum, incumbit. Ipſum quoque flammeolum, & ſambucus illuſtres prodigioſæ originis teſſeræ, noſtro adhuc tempore cuſtoditæ adventantibus exhibentur, uti & Archiducalis Auſtriæ pileus, multô aurô, & gemmis renidens, quo Archiduces in D. Stephani Baſilica Viennæ inaugurantur, Venerabilis hujus Collegii fidei demandatus. Eximium hoc Leopoldinæ pietatis monumentum cinxêre ſenſim accedentium inquilinorum ædes, ita ut paulò pòſt in juſtam excreverint Civitatem, quæ appropinquante olim Rudolpho I. Cæſare à pluribus Auſtriæ Urbibus jam ſponte admiſſo, ſuis freta munimentis prima vim ſtatuit experiri; verùm Bavariæ Dux, qui Imperatori militabat, certior factus, novum ab Ottocaro Rege præſidium per Brunonem Olomucenſem Præſulem obſidendis ſubmitti, cùm nulla ejus inhibendi ſpes ampliùs affulgeret, quadraginta audaciores juvenes ſelegit, qui modò bini, modò quaterni cum Epiſcopi comitatu in Urbem ſubrepſerunt: tum cædibus, tumultuque omnia ab iis intus miſceri, donec interim Dux cum exercitu advolans tanto Cives ter-

terrore affecit; ut hi Bohemis in carcerem datis se subjecerint victori. Alterum Neoburgum, seu Korneoburgum, quod in fluminis læva spectatur, communi Austriæ fato subjacuit, quando utraque Civitas in Matthiæ Regis potestatem anno scilicet 1477. devenit, sed cum reliqua pariter Provincia à Maximiliano recepta. Occupavit etiam hoc Neoburgum elapsô seculô Torstensonius Suecorum Dux, aggestisque vallis muniverat, sed subsequenti statim anno, id est 1646. à Cæsareis coactus decessit.

NEOBURGUM. AD OENUM.

NEoburgum item aliud est ad Oenum fluvium Superioris Austriæ Oppidum egregia instructum Arce, & Comitatûs titulo insigne, quod magnam quondam belligerandi materiam Austriacis, Bavarisque suppeditavit. Moverat, uti ferme scribit Brunnerus anno 1307. in Bavariam Albertus I. Imperator, cui cum exercitu Oenum trajicere penes Neoburgum paranti Nobilitas Boica excitis raptim agrestibus se se opposuit, quod ubi Cæsari innotuit, copias partitus partem Passavii transire flumen jubet, partim ipse sub solis ortum propter ora hostium velut triumphans traducit, qui ne unum quidem telum ausi in Cæsareos evibrare, ideòque ingenti pudore suffusi, ut hujus dedecoris labem abstergerent, biennio pòst longè majori virium apparatu Neoburgum repetunt, ejusque obsidionem adornant, quæ, etsi rigente brumâ, in quartum mensem protracta est, donec actis per metallarios sub terra cuniculis, Oppidum subingressi expugnarint: Lambergicus Arcis Præfectus ultrà obsistere desperans igne in tecta conjecto aliò se recepit. Rediit tamen postliminio ad Austriacos, & quidem ante annum 1459., quo Alberto Archiduci permissum est, ut demum acquiescens Austriam fineret à civili in fratrem bello respirare.

PECHLARNUM.

PEchlarnum vulgò Pechlarn Urbecula est, quam inter Melicium, & Ipsium Danubius præterfluit, ubi ab amne Erlaph augetur, & procul dubio illi Urbi respondet, cujus Antonini Itinerarium, & utriusque Imperii Notitia sub Arlape nomine meminerunt, fortassis Aræ lapideæ à Romanis primitus appellata: imò eadem quoque esse omnino videtur cum ea, quam Ptolomæus in Norico secus Danubium, & Peutingeriana Tabula Nomale inter & Ponteises, 52. passuum millibus, seu 13. Germanicis supra Vindobonam milliaribus collocat, vitiato tamen utrobique ab Amanuensibus textu, cùm hìc Arelate, ibi verò Aredate scriptum reperiatur. Navalem insuper Romanorum classem stativa sua ibidem aliquando habuisse subnectit ex Imperii Notitia Cluverius. Quæ saltem longè magis rationi, ac veterum monimentis consona elucent, quàm inanis, nulloque testimonio firmata Lazii opinio, qui Civitates pro libitu ædificans, Urbem nomine Præclaram istic claruisse somniat. Deletô autem ab Avaribus, seu Hunnis Arlape, fertur S. Wolffgangus Ratisponensis Præsul Bavarorum Coloniam huc deduxisse ab Ottone II. Cæsare ratihabitam, ipsique Ratisponensi Ecclesiæ, quod & modò perseverat, subjectam.

PETRONELLA.

PEtronella Pagus nunc modicus ad dextrum Danubii latus Viennâ 7. milliaribus in Ortum distans, ingentis olim fuit Civitatis sedes Carnuntum vocatæ, cujus situm istic potiùs, quàm Hamburgi, quod Cluverio (a) placet, statuendum esse vetera ejusdem rudera etiamnum extantia demonstrant; nisi cum Lambecio (b) dicere malis, Urbem hanc Romanos ita ampliasse, ut à Petronellæ Vico Hamburgum usque se extenderet, prout jam superiùs attigimus. Congruunt quàm optimè antiquorum testimonia; Peutingerianum enim Hodœporicon, atque Antonini Itinerarium 28. passuum millibus Carnuntum Vindobonâ ad Orientem juxta Danubium removent: Plinius (c) adversùs Mari fluvii, qui nunc Moravus, vel Morava dicitur, ostium ferè opponit, atque alio in loco his verbis ejusdem meminit: (d) *DC. ferè millia passuum à Carnunto Pannoniæ abest litus id Germaniæ, ex quo invehitur succinum percognitum nuper*; uti in castigatis codicibus legere est, quædam enim editiones id fœdè depravant. Carnus Carnuntis apud Ptolomæum, (e) & T. Livium (f) audit; eundem quippe locum huic ille assignat. Floruit insignis hæc Civitas ad minimum duobus ante Christi nativitatem seculis, utpote quam anno ante eam 171. Licinii Consulis Legatus subactis jam aliis Illyrici, Pannoniæve Urbibus, nec, ut se dederet, compellere, sicut ipse Livius scribit, neque capere potuit obsidendo. Anno tamen post Christum 9. submisit se Tiberio famosam de Dalmatis, & Pannoniis victoriam sub Augusti auspiciis consecuto. Porrò Coloniâ Civium Romanorum eò deductâ, electa simul ea Urbs est in Legionis decimæ

(a) In Vin. & Nor. c. 5.
(b) In addit. ad ll. 2.
(c) Li. 4. c. 12.
(d) Li. 37. c. 3.
(e) Li. 2. c. 15.
(f) Deca. 5. l. 3.

cimæ quartæ Geminæ Sedem, & Istricæ classis stationem; neque vanè conjicit Lambecius, (a) illum longô ævô exesum arcum, quem vulgus Das alte heidnische Stadt-Thor appellat, non Carnuntinæ Civitatis portam, utì passim putatur, sed unum ex binis triumphalibus arcubus fuisse, quorum meminit Dio Cassius (b) victori Tiberio ab Augusto in Pannonia decretorum, quod ex ejusdem situ, & residuis lateralis ornatûs indiciis se manifestè judicat intulisse. Ad eam Carnuntum interim excrevit majestatem, ut plurium Cæsarum Aula fieri meruerit. Constat siquidem ex Eutropio, (c) & Orosio (d) M. Aurelium Antoninum Philosophum *jugi triennio, quo Marcomannicum bellum confecit*, hìc resedisse; ex Spartiano (e) L. Septimium Severum à Legionibus Germanicis fuisse Imperatorem acclamatum, ex Eusebio Cæsariensi Licinium à Galerio hìc quoque in Cæsarem assumptum, atque ex Ammiano Marcellino, (f) Valentinianum in hac pariter Urbe, jam quidem tum pene deserta, & squalida trimestri spatio fuisse commoratum. Præterea Antoninum Caracallam non modò Vindobonæ, sed & Carnunti venationibus vacasse existimat citatus aliàs Angelonus. Mentionem denique celeberrimæ hujus Civitatis faciunt vetusti alii scriptores, cujusmodi sunt Author Notitiæ Imperii, Velleius Paterculus, Zosimus, & Aurelius Victor. Ab extructo deinde in Carnunti ruderibus Monasterio S. Petronillæ sacro hodiernum loci nomen teste Lazio dimanavit. (g)

(a) In add. ad l. 2. Bibl.
(b) Li. 56.
(c) Li. 8.
(d) Li. 2. c. 15.
(e) In vita Severi.
(f) Li. 30. c. 17.
(g) Chron. Vien. l. 1.

PEUERBACHIUM.

PEuerbachium vulgò Peurbach muro cinctum Superioris Austriæ Oppidum cum ampla Arce 6. Linciô milliaribus versùs Bavariam dissitum, valde fœdavit incendium anno 1626. à Rusticis excitatum, sed illud pristinæ, imò majori venustati jam reddidit incolarum solertia. Schaumburgici olim Comites eo fruebantur, ex quibus Henricus cùm Alberto III. Austriæ Archiduci obsequi detrectans, in libertatem se vindicare, novasque res moliri adniteretur, Peuerbachiô expugnatô Albertus eum domuit, cùmque bello impar Principem suum apud Cæsarem accusasset, causâ quoque cecidit; arbitri enim, qui erant Fridericus Norimbergensis, Berchtoldus Magdeburgensis Burggravii, & Babo Abenspergicus, Comitem Henricum aliquot bonis mulctatum Archiduci subjecere. Addit Michaël Bojemus in Vita Alberti Saxoniæ Ducis apud Merianum, (h) ab hoc Oppido, utpote à propria patria denominari famosum illum Mathematicum, Georgium Puerbachium Joannis Regiomontani Professorem.

(h) Topog. Austr.

PIXENDORFFIUM.

PIxendorffium Tulnensis campi Arcem ex situ, intervallis, & aliqua vocabuli consonantia interpretatur Cluverius (i) esse Antiquorum Pirum tortum, quod 8. passuum millibus post Comagena Trigisamum versùs tendentibus in Peutingeriana Tabula occurrit. Utrum autem jam olim locus fuerit dictus ab indigenis Pirndorff, unde supervenientibus Romanis formatum fuerit nomen Pirotorfum; an verò vocem tortum Norici, vel Quadi huc transgressi detorserint in vulgare illud Torff, sive Dorff, quod vicum significat decidere diffidit.

(i) Vind. & Nor. c. 5.

PLAGENSE COENOBIUM.

PLagense Ordinis Præmonstratensis Cœnobium vulgò Schlegl in Superiori Austria prope Bohemiam situm fundasse dicitur Colthagius de Falckenstein.

POMARII MONS.

POmarii Mons vulgò Baumgartenberg est Cisterciensis Ordinis Monasterium in Machlandia Superioris Austriæ Provincia comprehensum, quod aliàs ad Montem Pomœrium perperam latinè redditur, quodque Comes Otto de Machland sub annum 1143. fertur erexisse.

RETZA.

REtza vulgò Retz Urbs Archiducalis; sed exigua duobus milliaribus Znoymâ Moraviæ Urbe solummodò distans peramœno fruitur districtu, quem tamen sæpius depopulati sunt hostes, quibus illa in Hussitico, Hungarico, Bohemico, & Suecico bello in prædam cessit.

SCHODTWIENNA.

SChodtwienna vulgò Schodtwien, vel Schaidwien, quod Lambecius præfert, Schuzwien, amplum est Oppidum ad radices montis Semmeringi Styriæ limitis, quod Æneas Sylvius Schadviennam, Bonfinius Scæam Viennam, & Noricorum fauces appellat. Angustant hìc rupes aditum, à viatoribus ex Austria in Styriam, & vicissim comeantibus, valde frequentatum. Arx Clam edito saxo imposita locum insuper tuetur; attamen anno 1485. parum obfuit Matthiæ Regi, qui illum occupa-

cupavit, sed ultrà progredi, & præruptum montis jugum non ausus superare.

SEITENSTOTTENSE COENOBIUM.

SEitenstöttense Ordinis S. Benedicti Cœnobium ab Udascalco Comite de Heefft conditum ortum suum ducit ab anno circiter 1112.

STEINA.

STeina vulgò Stein Archiducalis Civitas vix uno supra Crembsium lapide, Danubio ad Boream adjacens, eodem cum ea Urbe utitur Magistratu, ita ut primò trienniô Consul Crembsium, & Steinam Judex incolat, alterô autem vicissim Crembsii Judex, Consul Steinæ resideat, habitationis ordine sic semper alternato. Tota pene Urbs unica, sed longa definitur platea tribus portis aperta, & binis Templis instructa, quorum unum ad S. Nicolaum Parœciæ, alterum Minoribus Conventualibus usui est; bellicos verò eventus eosdem, quos Crembsium experta. In media utriusque via obviat Capucinorum Asceterium prodigiosa Deiparæ icone clarum. Steinam longissimus supra Danubium pons alteri Urbeculæ, quam Mautern vocant, Passaviensi Antistiti subditæ conjungit.

STOCKERAVIA.

STockeraviam Vicum in læva Danubii ripa situm, & Viennâ 4. milliaribus in Occasum remotum, Astura fuisse antiquitus appellatam indicat Eugippius, ea in Norici & Pannoniæ vicinia, Comagenis, quæ Greiffenstain diximus, proxima describens; depravato tamen ab Amanuensibus nomine pro Asturis, modò Austuris, modò Casturis in quibusdam codicibus reperitur. Quadorum hoc erat Oppidum, sed & Romanis aliquandiu paruisse demonstrat utriusque Imperii Notitia, ubi legitur: *Sub dispositione Viri Spectabilis Ducis Pannoniæ, & Norici Ripensis fuisse Tribunum cohortis Asturis.* Ante Astura Aureatim inibi fuisse commentitii illius Marchionis Abrahami Regiam gratis deblaterant fabularum nundinatores: longè æquiori & certiori jure glorientur Asturenses ob primam S. Severini stationem in has oras ex Oriente profecti, donec prævisô, quod loco proximè imminebat excidiô, eôque incolis prædictô Comagena declinavit. Excisis Asturis post aliquam temporis intercapedinem suffecta est Stockeravia S. Colomani natione Scoti martyriô plurimùm illustrata; hic siquidem Hierosolymam peregrinaturus, uti Erchenfridus Melicensis Abbas coævus author in speciali hujus Sancti historia testatur, vel ùt alii affirmant, ab ea redux anno 1012. huc appulerat, ubi pro hostium exploratore captus; post atrocia tormenta illi crudeliter inflicta, à furenti plebe contorto vimine aridæ arbori appensus est eo in loco, quem Minorum Conventualium Cœnobium postmodum occupavit. Verùm vimine juxta Erchinfridum, vel ùt Ditmarus Mersburgensis Episcopus pariter coævus, (a) sed remotior author refert: arbore ipsa subinde efflorescente, & Sancti corpore vividum colorem, atque illæsam membrorum compagem per sesquiannum jugiter servante, ejusdem demum patuit innocentia, decretumque, ut cadaver terræ mandaretur, quô peractô iteratis prodigiis Viri sanctitas eluxit, quippe cùm intumescens Danubius Cœmiterium inundasset, aquis usque ad mediam Templi altitudinem aggestis, hæ tumulum, quo sacrum pignus condebatur, reveritæ, neque supergredi ausæ portentosô eum pariete vallarunt.

(a) In fin. l. 7.

STYRA.

STyra vulgò Steyr amœna, & Archiducalis Superioris Austriæ Urbs penes Styræ amnis in Anisum influentis Ostium 4. milliaribus Linciô dissita, Plinii, (b) & Ptolomæi (c) Aguntum à quibusdam censetur; à Lazio autem Ptolomæi Gesodunum creditur, sed ex Strabonis (d) textu perperam intellectô illud à Gelatis populis conditum infœliciter divinat, non enim Gelatas, sed Boios tantùm ad Tauriscos commigrasse scribit præcitatus author. Tertiam Naucleruś præfert sententiam his verbis expressam. (e) *Erat & Civitas in Norico Noris, hodie Styra dicta, ubi optimi fiebant enses, inde dicti Norici enses.* quos nimirum Horatius commendat. (f) Quæ ex his opinionibus prævaleat, incertum; cùm nulla solido nitatur fundamento, nec ulla falsitatis convinci evidenter possit. Nauclero forsitan favere videbitur florens etiamnum ferri commercium è Styriacis fodinis effossi, quod in cultros, aliaque hujusmodi instrumenta istic affabrè elaboratur. Tutiùs fides adhiberi potest Grüenbeckio asserenti Styrensis Arcis exordium deberi Comitibus de Steur circa annum 983., quo in Comitiis ab Henrico Bavariæ Duce, Leopoldo Austriæ Marchione, & Christiano Passaviensi Episcopo Tulnæ habitis, impertita est omnibus facultas munitas Arces erigendi, quibus se ab Hungarorum

(b) Li. 3. c. 24.
(c) Li. 2. c. 14.
(d) Li. 5.
(e) Vol. 2. genera. 24.
(f) Li. 1. Ode 16.

rum infestationibus tutarentur. Arci adnata Civitas ab illius conditore nomen desumpsit, imò in nobilis, amplique Comitatûs Metropolim evasit; sed hic sub annum 1186. ob pias fundationes, aliisque de causis huc, illuc distractus, usque ad solum, quo nunc Arx gaudet, dominium ultimò defecit, quod à Dietmaro veteris prædictorum Comitum stirpis surculo Austriaci Principes anno 1252. sibi compararunt, transacta cum Arce Losenstein, unde præsens familiæ nomen oritur, compensatione. Sævis deinde procellis agitabatur Styra, dum civile bellum inter Fridericum IV. Cæsarem, & Albertum Archiducem ferveret, donec anno 1459. huic tradita fuerit, ut impolterum pacatior sancita semel fœdera haud amplius violaret; attamen graviùs Styrensibus acciderit anno 1626. in Rusticorum potestatem devenisse. Urbis Ecclesiæ præter Parochialem S. Ægidii, tres memorantur à sacris Prædicatorum, & Capucinorum Ordinibus, atque Jesu Societate, cui P. Bernardus à Thonhausen Collegium contulit, administratæ. Non procul hinc Anisi ripam condecorat splendidum Garstense Monasterium, quod in Deiparæ honorem Religiosis S. Benedicti asseclis exstruxit Ottocarus Carinthiæ & Styriæ Marchio; sanctitate autem bini ex iis illustrarunt, nempe S. Wirnto postea Formpacensis in Bavaria Abbas, & S. Bertholdus è Comitum Haimburgensium prosapia anno 1140., ùt fertur defunctus, cujus festum 27. Julii ibi quot annis solemniter celebratur.

TRASMURENSE OPPIDUM.

TRasmurense Oppidum vulgò Trasmaur in dextro Trigisami, modò Trasam fluvii littore, Danubio propinquum, antiquum Trigisamum in Peutingeriana Mappa adnotatum esse putant Cluverius, (a) & Lambecius, (b) ex situ, distantiis, & vocabuli similitudine id inferentes, sed hæc non minùs conveniunt Ducumburgo, quod Trasamburgum aliàs vocatum superiùs docuimus.

(a) Vin. & Nor. c. 5.
(b) Bibl. l. 2. c. 8.

TULNA.

TUlna pervetusta, & Archiducalis Urbs, atque florentissimum quondam Austriæ emporium prope Tulnæ amnis Danubium subeuntis ostium sita, anno 1277. Rudolphum I. Cæsarem Austriam ab Ottocaro Rege justis armis exposcentem reclusis ultra foribus longè propensiùs excepit, quàm Matthiam Hungariæ Regem solo armorum jure Austriam invadentem post bina indè secula ab eo ad deditionem compulsa, aut Ovonem, quem Petri loco Hungari regnare jusserant, anno supra millesimum 44. Saturnalibus feriis ab eo improvisè oppressa, atque expilata. In hac Urbe præter Parœciæ Templum, & Capucinorum Asceterium singulare sibi vendicat encomium sacrarum Virginum Cœnobium, quod ad Dominicæ Crucis cultum idem Cæsar Rudolphus auspicatus est, voti reus, quo ante gloriosissimam de Bohemis victoriam ad Laham obtentam se obstrinxerat; in more quippe eum habuisse ferunt, quoties prælium aliquod ineundum immineret, diem Veneris, si integrum sibi foret, præstolari, quæ cùm adesset, nuncupato hujusmodi voto Cœlitum cohortes secum in hostes provocabat. Cœptum à parente opus ad fastigium deduxit Hartmannus cum Friderico fratre ibidem humatus. Tulnensi pomœrio famosum eum conflictum Merianus (c) adscribit, quo Romanus Provinciæ Præses Macrinus ab Hunnis cum exercitu cæsus interiit, quamquam non inultus, cùm illorum etiam 40000., Ducesque Bela, Keme, & Kadicha simul occubuerint.

(c) Topog. Austr.

TYRENSTEINA.

TYrensteinam Oppidum uno supra Steinam milliari Danubius allambit. Pertinebat id quinque abhinc seculis ad Dominos de Chuvering; at Friderico II. Austriam moderante, cùm duo ex iis fratres Henricus, & Hadmarus, absente à Provincia Duce, Steinam, & Crembsium incendiis defœdassent, reversus Fridericus, illis in criminis pœnam expulsis, Tyrensteinense dominium fisco addixit, ex quo ad Dominos à Zelking, aliosque processu temporis devolutum est. Imposita monti Arx Oppidum despicit, cujus custodiæ Richardus Angliæ Rex à Leopoldo Duce, ùt aliàs diximus, captus fuerat demandatus; nunc tamen sola illius extant rudera, venustiori in ejusdem locum Arce inferiùs subrogata. Accedit Canonicorum Collegium D. Augustini legibus obstrictum, quod jam anno 1395. Joannes de Meissau largè fundavit.

VECLÆPONTUM.

VEclabriga, sive Veclæpontum vulgò Föklabruck Civitas est Archiducalis in Superiori Austria ad præterfluentem rivum Veclam sita, & Linciô 8. milliaribus absens, pulchrô forô, commodisque ædibus instructa, quamvis anno 1638. fuerit

fuerit incendio labefactata. Viciniam coronant Arces Wartenberg, Wagram, Puechenstein, aliæque complures; illustrat verò clades anno 1626. tumultuantibus Rusticis à Papenheimio tertiùm inflicta.

VISCHAMUNDA.

Vischamundam 4. infra Viennam milliaribus alluit Danubius Vischam amnem ibidem recipiens. Veterum Æquinoctium in Peutingeriano, & Antonini Itinerariis memoratum istic circiter extitisse ex situ, & milliarium intervallis indubitatè colligit, & quidem more suo eximiè Cluverius. (a)

(a) Vind. & Nor. c. 5.

WAIDHOVIUM.

Waidhoven duplex est Inferioris Austriæ Urbs, una Archiducalis, quam Bohemicam vocant, Arce instructa, & Teyæ fontibus proxima; altera, quam Bavaricam dicunt, & fluvius Ipsius irrigat, Frisingensi Episcopo paret, ab Ottone III. Cæsare anno 995., vel sequenti eidem attributa. Hanc Berchtoldus illius Ecclesiæ Præsul ad annum 1410. fossa cinxit, atque egregiam Arci turrim adjunxit. Non procul indè memorabile est pratum, quod nigrum, seu Schwarze Wisen vulgus nominat; anno siquidem 1529. aliquot Turcarum turmæ in eo castrametari ausæ, ab incolis ad internecionem cæsæ audaciam suam extremo sanguine luerunt.

WALDHUSANUM. COLLEGIUM.

Waldhusanum Canonicorum Regularium Collegium in Superiori Austria extructum fertur à Comite Ottone de Machland, ejusque conjuge Comitissa de Prillnstein.

WALSEE.

Walseense Oppidum duplex est, aliud superius in Boreali Danubii parte Superiori Austriæ insertum, aliud inferius in Australi ad Inferiorem Austriam spectans 6. infra Lincium milliaribus flumini propinquum. Hoc à Cluverio, & Lambecio illud ipsum creditur, quod in Imperii Notitia, & apud Antoninum Lacus fœlix nuncupatur. Arcem hìc quoque cum præcelsa turri in editiori rupe ædificarunt antiqui Domini à Walsee cognominati; ex quibus Erhardus anno 1158. Seisensteinense Cœnobium in Inferiori, & Eberhardus anno 1355. Schlierbacense in Superiori Austria dicuntur Cistercensium Ordini fundasse.

WELSIUM.

Welsium, vulgò Wels venusta, & Archiducalis Superioris Austriæ Civitas 4. Linciô milliaribus secus Traunum fluvium abscedit. Cluverius, cui Lambecius, & Merianus favent eam ab antiquissimis Noricis olim Willabs appellatam conjicit, idque vocabulum supervenientes Romanos in Ovilaba, vel Ovilava (unde factum Ovilabis, & Ovilatus) commutasse. Situi quippe Welsensi adjudicandam esse eam Civitatem, cujus sub nomine Ovilabis meminit Antonini Itinerarium, rectè colligitur ex 20. passuum millium à Lauriacensi Urbe distantia, & Trauni propinquitate, aliisque circumstantiis in illo adnotatis: hanc verò cum Ovilia coincidere, quam Peutingerianum Hodœporicon ibidem collocat, non tam vocis affinitas, quàm circumjacentium locorum respectus omnino persuadet. Ad ejusdem dignitatem multùm confert Romanorum Colonia ab Imperatore M. Aurelio Antonino huc deducta, cujus mentio sub his terminis *Coloniæ Aureliæ Antonianæ Ovil.* disertè legitur vetusto marmori insculpta, quod sub quadam Lambacensis Cœnobii porticu videre est. Imò Episcopali quondam Sede ornatum Welsium docet Inchoffer testans se in probæ fidei fastis Moderatum reperisse Ovilabensem in Norico Episcopum Juliani Imperatoris ætate clarum. Lazius teste Lambecio (b) modò ab Urbe Falsiana, de qua agit Notitia Imperii, cum tamen ibi nunquam Falsiana, sed semper Fasiana lectoribus occurrat, modò ab Antonini Loco, vel Lacu fœlice, quem Danubio liquet adhæsisse, infirmâ utique conjecturâ Welsium detorquet. Fide dignius spero fore, quod idem author apud (c) Merianum affert, Welsii nempe dominatum à propriis Comitibus ad Herbipolensem Ecclesiam translatum, & ab hac per Leopoldum Austriæ Ducem persolutô pretiô postliminiô redemptum. Spectantur modò hac in Urbe præter sacram Parœciæ Ædem, & nobilem Arcem bina Templa, quorum unum Sanctimonialium, alterum Capucinorum Monasterio adnexum est.

(b) Bibl. L. 2. c. 8.

(c) Topog. Austr.

WEYTRA.

Weytra Urbecula est apud amnem Launiz Bohemiæ finibus juncta ad Fürstenbergicos ex Suevia Comites quondam

dam

dam pertinens, anno autem 1619. à Bohemis intercepta, sed statim à Bucquoio Cæsari vindicata.

ZUETLA.

Zuetla vulgò Zwetl, aut Zwethal, Urbs est Archiducalis, sed exigua ab ejusdem nominis rivulo, qui paulò infrà in fluvium Campum effunditur, irrigata. Hanc anno 1422., teste Gerardo de Roo (a) Taboritarum agmen è propinqua Bohemia egressum acriter oppugnabat, quare Archidux Albertus cum suis accurrens Bohemos ad certamen provocavit. Pugnatum est in quartam usque horam dubiâ victoriâ, donec Bohemi amissis curribus prælio excesserint, & Albertus castris exutus receptui cecinerit. Adjacens Urbi Claravallense Cœnobium sub Leopoldo IV. Austriæ Duce Cisterciensibus fundavit Adalbero à Chuvering, cujus uxor Elisabetha cum filio Hadinaro ædificium perfecit, donariis auxit, ac censibus locupletavit, uti loquitur Cuspinianus, (b) cujus relationi aptè consonat annus 1139. à Jongelino fundationi assignatus.

(a) Anna. Austr.

(b) Descrip. Austr.

Coronidis instar subjicio illam tum sacris, tum profanis fastis celeberrimam, atque Orthodoxæ fidei gloriosissimam victoriam, quam M. Aurelium Antoninum Philosophum contra Marcomannos adeptum testantur Tertullianus, Eusebius, Orosius, Xiphilinus, Gregorius Nyssenus, aliique complures. Quamvis enim singulare illius spatium indicare arduum sit, vix tamen ambigi potest, quin Austriaci campi eandem spectaverint. Siquidem M. Aurelium, dum in Austria degeret, Marcomannicum bellum confecisse supra ostendimus, & Meridionali cis Danubium Austriæ Romanos, Septentrionali verò trans Danubium Austriæ Marcomaños tunc dominatos compertum omnino est; quare seu cis, seu trans fluvium conflixisse illos velis, nunquam Austriæ finibus egredieris. Gentes omnes teste Julio Capitolino, ab Illyrici limite usque in Galliam cum Marcomannis conspiraverant, videlicet Narisci, Hermunduri, Quadi, Suevi, Sarmatæ, Latringes, Buri, Victovali, Sosibes, Sicobotes, Roxolani, Bastarnæ, Alani, Peucini, & Castoboci. Contra hos itaque profectus Imperator, cùm exercitus siti laboraret, nec tutum foret eam stationem deserere, Deorum opem fusis precibus implorabat, sed surdis utique canebat; tunc Christiani milites, qui magno numero ei merebant, flexis humi genibus verum Deum adeò efficaciter exorarunt, ut non modò pluviam reficiendis Romanorum copiis, sed & grandinem, & fulmina, quibus hostes petebantur, extorserint; hinc ea legio fulminatrix dicta, & Imperator publico edicto sanxit, ne quis Christianus ob religionem in judicium ampliùs vocaretur. Neque invisum lectoribus futurum spero, si ipsis Dionis Cassii tum viventis verbis prodigium hoc enucleatiùs exposuero. *Videre licebat*, inquit ille, *in eodem loco aquam, ignemq; de Cœlo cadere, atque ob eam causam valere alios bibere, alios exuri, ac prorsus interire. Non attingebat ignis Romanos, aut si fortè cum iis misceretur, extinguebatur subitò: neque imber juvabat barbaros, sed eos non secus inflammabat, atque oleum, ùt aquam requirerent, plurimâ perfusi, infligerentq; pars sibi vulnera, quo ignem sanguine restinguerent, pars confugerent ad Romanos, quasi illis tantummodò aqua salutaris esset.*

Postremò placuit suprà memoratum Friderici I. Cæsaris diploma, in quo maxima Austriæ in Ducatum tunc erectæ privilegia continentur, Lectori id, uti spero, benevolè admissuro istic exhibere.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Fridericus divinâ favente Clementiâ Romanorum Imperator Augustus, Primus ejus nominis. Quamquam rerum commutatio ex ipso corporali institutione possit firma consistere, nec ea, quæ legitimè geruntur, ullâ possit refragatione convelli: tamen ne causa rei gestæ ulla possit esse dubietas, Imperialis intervenire debet authoritas. Noverit igitur omnium Christi, imperiiq; nostri fidelium ætas & futura posteritas, qualiter Nos, ejus cooperante gratiâ, à quo cœlitus pax missa est hominibus super terram, in generali nostra curia Ratispona, in nativitate S. Mariæ celebrata, in præsentia multorum religiosorum, & Catholicorum, litem, & controversiam, quæ inter charissimum nostrum Heinricum Ducem Austriæ & inter nepotem nostrum charissimum Heinricum Ducem Saxoniæ, diu agitata extitit, super Ducatu Bavariæ, & super Marchia à superiori fluminis parte Anasi, terminavimus hoc modo: quod Dux Austriæ resignavit Nobis Ducatum Bavariæ, & dictam Marchiam, quos tenebat. Quâ resignatione factâ, mox eundem Ducatum Bavariæ in beneficium contulimus Duci Saxoniæ. Prædictus verò Dux Saxoniæ cessit, & renunciavit omni juri, & actioni, quas habebat ad dictam Marchiam, cum omnibus suis juribus & beneficiis. Ne autem in hoc facto honor & gloria patrui nostri charissimi aliquatenus minuatur, de consilio & judicio Principum, illustri Uladislao Duce Bohemiæ sententiam promulgante, quam cæteri Principes approbabant, Marchionatum Austriæ, & dictam Marchiam supra Anasum, commutavimus in Ducatum: ejusdemq; Ducatum, cum subscriptis juribus, privilegiis, & gratiis omnibus

nibus, liberalitate Cæsarea contulimus Heinrico prædicto patruo nostro charissimo, prænobili suæ uxori Theodoræ, & liberis eorundem, ob singularem favorem, quo erga dilectissimum patruum nostrum Heinricum Austriæ Ducem, ejus contoralem prænobilem Theodoram, & eorum successores, nec non erga terram Austriæ, quæ clypeus, & cor Sacri Romani Imperii esse dinoscitur, afficimur. De consilio & assensu Principum Imperii, dictis conjugibus, eorum in eodem Ducatu successoribus, nec non prætactæ terræ Austriæ, subnotatas constitutiones, concessiones & indulta, autoritate Imperiali in jura plena & perpetua redactas, donavimus liberaliter vigore præsentium, & donamus: primò quidem, quod Dux Austriæ quibusvis subsidiis & servitiis non tenetur, nec debet esse obnoxius sacro Romano Imperio, nec cuiquam alteri, nisi ea de sui arbitrii libertate fecerit: eô exceptô duntaxat, quod Imperio servire tenebitur, in Hungariam duodecim viris armatis per mensem unum sub expensis propriis, in ejus rei evidentiam, ut Princeps Imperii agnoscatur. Nec pro conducendis feudis requirere seu accedere debet Imperium extra metas Austriæ, verùm in terra Austriæ sibi debentur, sua feuda conferri per Imperium, & locari. Quòd si sibi denegaretur, ab Imperio requirat, exigat literatoriè trina vice: quo facto, justè possidebit sua feuda, sine offensa Imperii, ac si ea corporaliter conduxisset. Dux etiam Austriæ non tenetur aliquam curiam accedere, edictam per Imperium, seu quemvis alium, nisi ultrò de sua fecerit voluntate. Imperium quoque nullum feudum habere debet Austriæ in Ducatu. Si verò Princeps aliquis, vel alterius statûs persona nobilis vel ignobilis, cujuscunque conditionis existat, haberet in dicto Ducatu possessiones ab ipso jure feudali dependentes, has nulli locet seu conferat, nisi eas priùs conduxerit à Duce Austriæ memorato: cujus contrarium si fecerit, eadem feuda ad Ducem Austriæ devoluta, liberè sibi extunc jure proprietatis, & directi dominii pertinebunt. Principibus Ecclesiasticis, & Monasteriis exceptis duntaxat in hoc casu. Cuncta etiam secularia judicia, bannum sylvestrium & ferinarum, piscinæ & nemora in Ducatu Austriæ, debent jure feudali à Duce Austriæ dependere. Etiam debet Dux Austriæ de nullis oppositionibus vel objectis quibuscunque, nec coram Imperio, nec aliis quibuslibet, cuiquam respondere, nisi id sua propria & spontanea voluerit libertate: sed si voluerit unum locare, poterit de vasallis seu homologiis, & coram illo secundùm terminos præfixos parere potest & debet justitiæ complemento. Insuper potest idem Dux Austriæ, cùm impugnatus fuerit ab aliquo de duello, per unum idoneum, non in enormitatis macula detentum, vices suas prorsus supplere: & illum ipse eadem die seu Princeps vel alius quisquam pro alicujus nota infamiæ non potest impetere, nec debet impugnari. Præterea quicquid Dux Austriæ in terris suis seu districtibus seu fecerit, vel statuerit, hoc nec imperium, nec alia potentia modis seu viis quibuscunque debet alio quoquo modo in posterum commutare. Et si, quod Deus avertat, Dux Austriæ sine hærede filio decesserit, idem Ducatus ad seniorem filiam, quam reliquerit, devolvatur. Inter Duces Austriæ qui senior fuerit, dominium habeat dictæ terræ, ad cujus etiam seniorem filium jure hæreditario deducatur: ita tamen, quod ab ejusdem sanguinis stipite non recedat, nec Ducatus Austriæ ullo unquam tempore divisionis alicujus recipiat sectionem. Si quis in dicto Ducatu residens, vel in eo possessiones habens, fecerit contra Ducem Austriæ occultè vel publicè, est dicto Duci in rebus & corpore sine gratia condemnatus. Imperium dicto Duci Austriæ contra omnes suos injuriatores debet auxiliari & succurrere, quoad justitiam assequatur. Dux Austriæ, principali indutus veste, supposito pileo ducali, circumdato serto pinnito, baculum habens in manibus, equo insidens, & insuper more aliorum Principum Imperii, conducere ab Imperio feuda sua debet. Dicti Ducis institutionibus, & destitutionibus in Ducatu Austriæ suo, est parendum. Et potest in terris suis omnibus tenere Judæos, & usuarios publicos, quos vulgus vocat Gewerthein*, sine Imperii molestia & offensa. Si quibusvis Imperii curiis publicis Dux Austriæ præsens fuerit, unus de Palatinis Archiducibus est censendus. Et nihilominus in consessu, & incessu ad latus dextrum Imperii post Electores Principes obtineat primum locum. Dux Austriæ donandi & deputandi terras suas, cuicunque voluerit habere debet potestatem liberam, si, quod absit, sine hæredibus liberis decederet: nec in hoc debet per Imperium aliqualiter impediri. Præfatus quoque Ducatus Austriæ habere debet omnia & singula jura, privilegia & indulta, quæ obtinere reliqui Principatus Imperii dinoscuntur. Volumus etiam, ut, si districtus & ditiones dicti Ducatûs ampliati fuerint, ex hæreditatibus, donationibus, emptionibus, deputationibus, vel quibusvis aliis devolutionum successibus, præfata jura, privilegia, & adulta ad augmentum dicti Dominii Austriæ plenariè referantur. Et ut hæc nostra Imperialis constitutio omni ævo firma & inconvulsa permaneat, præsentes literas scribi & sigilli nostri impressione fecimus insigniri.*

TOPO-

Ducatus
STYRIÆ
Tabula
Con
fi
nia
Salis-
bur-
gens
Du-
catus
Carin-
thiæ
Pars
Comi-
Con
finia
Windischgarrsten
Spitall
Aussee
Oberdorff
Gallenstain
Hall
Admondt
Trautenfels
Rottenman
Grannahel
Kahlwang
Mautern
Leoben
S. Michael
Knitelfeld
Offenburg
Talhaim
Judenburg
Neumarck
Friesach
Strasburg
Silberg
Wolffsburg
S. Paulus
Lavamundt
Oberwels
Unterwel
38
39
47
46

Engelbrecht et Pfeffel sc. et excud. Vien.

TOPOGRAPHIA DUCATUS STYRIÆ.

STyriam, Germanis Steyer, vel Steyermarch, ambiunt ab Oriente Hungaria & Slavonia; ab Occidente Salisburgensis Ditio, & Carinthia; à Meridie Carniolia; à Septentrione Austria. Distinguitur in Inferiorem, & Superiorem: hæc montibus horret; illa, etsi illis non careat, in planos tamen campos alicubi expanditur. In hac montium asperitatem alternantes mitigant valles frugibus refertæ; leniores in illa colles, quà Ortum respicit, generosô superbiunt vinô. Cæterùm agri utrobique fertiles, sylvæ multâ ferâ plenæ, acidi fontes, amœna in summis etiam alpibus pascua, & rupes ferrô, aliisque metallis gravidæ Provinciam celebrant.

Sub Romanorum Imperio Styriæ pars Occiduis adjacens regionibus ad Noricum mediterraneum pertinebat, reliqua Ortivis contermina Pannoniæ adscribebatur. Norici Tauriscis ibidem successerant, quod Plinius disertè docet, (a) dum ait: *Juxta Carnos quondam Taurisci appellati, nunc Norici.* Latiùs tamen, quàm ea Styriæ portio Tauriscorum patebat tractus, utpote per totum Australe Noricum alpibus proximum ad Rhætiam usque se extendens, quod itidem ex subjunctis Plinii verbis: *His contermini Rhæti, & Vindelici*, compertum est. Tauriscis verò adhuc latiùs habitâsse Noricos, ex Strabone (b) discimus, cujus hæc sunt verba: *Noricorum sunt etiam Taurisci*, utì Cluverius vertit, vel ùt in Lugdunensi legi editione: *In Noricis & Taurisci sunt.* ubi clarè innuit, hos ad illos velut speciem ad genus referri. Demum quamvis vacillare videatur Cluverii sententia omnes Alpinos populos Tauriscos appellantis, cùm Plinius hos à reliquis alpium incolis manifestè dirimat eos in præcitato loco ita enumerans: *Incolæ Alpium multi populi, sed illustres à Pola ad Tergestis regionem Secusses, Subacrini, Catili, Manocaleni, juxtaq; Carnos quondam Taurisci appellati, &c.* Nihilominus Australiora Cetii in Austria descripti juga, quæ modò Styriæ includuntur, Noricos aliàs Tauriscos tenuisse, ratum plurimis est, siquidem omnem ambigendi ansam adimunt tum Strabo, (c) & Plinius illos Carnis adjicientes, quod hic alibi magìs dilucidat, *à tergo Carnorum, & Japidum* eosdem statuens, tum alia quoque indicia, quæ mox emergent.

(a) l. 3. c. 20.

(b) L. 4.

(c) L. 4. c. 8.

Inter hæc non leve momentum inest ipsi Styriæ vocabulo, quod à Germanico verbo Stier, hoc est latinè Taurus dimanasse pronum est; hinc vetustiores aliqui non Steyrmarch, sed Styrmarch scripsisse reperiuntur. Videntur itaque Germanici populi trajectô Danubiô in has terras egressi Romanum Tauriscorum nomen, quasi hoc à tauris derivaretur, in consonam proprii idiomatis vocem commutâsse: unde & taurum olim feruntur in suis insignibus habuisse, cui flammivomam deinceps pantheram subrogarunt. Quod tamen non evertit, utì Schönleben (d) prætendit, eruditam Cluverii (e) conjecturam, quam ille hac ratione deducit. *Hoc* Tauriscorum *nomen esse derivatum, non è Gallia allatum, ut antiqui Græcorum crediderunt scriptores; sed hisce in oris natum testantur Noricorum montes, qui inter Dravum, & Salsiacum amneis (vulgò hic est Saltzbach) etiamnum vulgari vocabulo dicuntur* Taurn *variis cognomentis distincti, ut Krumler taurn, Windisch taurn, Felber taurn, Karn taurn, Kalser taurn, Raussiser taurn, Kastein taurn, Vellacher taurn, &c. A quorum vocabulo haud dubiè Celtico sermone gens accola dicta fuit* Thi Taurischen, *quod postea Græci, atque Latini fecere Taurischi, quemadmodum thi Theutischen Theutisci.* Non, inquam, evertit; hæc quippe nominis origo ante Romanorum adventum Celtis istic degentibus attribuitur, atque hi saltem dialectô ab iis veteris Germaniæ gentibus discrepabant, quæ labente Romanorum potentia Noricum inundârunt. Sub una autem Celtarum voce hodiernam Germaniam, & Galliam, aliasque ad Septentrionem Provincias apud vetustissimos scriptores singularium districtuum adhuc ignaros latuisse, ex eorundem testimoniis passim demonstratur. Porrò Romanos, cùm Imperium ultra Italiæ claustra promovissent, usurpata ab indigenis locorum nomina latino more inflexa, plerumque acceptâsse, innumera exemplorum serie

(d) In Carn. Antiq. Ap. pa. c. 1. §. 4.

(e) De Vin. & Nor. c. 2.

I sta-

stabiliri facilè potest. Indubitatum enim est has voces Marcomanni, Langobardi, Nortmanni, Hermunduri, Langobriga, Asciburgium, Marcodurum, Teutoburgium, aliasque hujusmodi à latinis illius ætatis authoribus admissas eam originem præseferre. Discussis iis, quæ de Tauriscorum ortu, atque etymologia probabili saltem ratione fulciri possunt, postremum locum nunc fabulis demus.

Congerit has Lazius, & ut tales meritò explodit Schönleben; (a) Teyram scilicet Jovis fratrem post diluvium egressum ex Persia, ubi mons Taurus Tauriscorum indicat primordia, per longas viarum ambages in Europam commigrâsse, ibique primò secus Pontum Euxinum Tyragetibus populis, & Tyræ fluvio nomina indidisse. Hinc ad Istri crepidinem concessit, ubi condito Taurunô, seu Albâ Græcâ ad Carpathum montem progressus Teuriscorum Coloniam eò deduxit; sed fertiliores appetens terras Germaniam petiit, in qua Thuringiæ Regnum auspicatus Teuriscos, & Tauriscos in Celticas Alpes propagavit. Verùm *quid tandem est* (ut Velseri (b) verbis utar, quibus in aliud Lazii commentum invehitur) *quid*, inquam, *tandem est, si hoc non est, aliorum abuti patientiâ, neque mentem, neque frontem scribendis libris afferre?* Quæ est, quæso, inter Thuringos recentius nomen, & Tauriscos affinitas? cur hic Tyragetes, ibi Taurisci procreantur? Quis adeò accuratè tot itineris flexus eo tempore conscripsit? quis demum ille post diluvium Teyras, & quidem Jovis frater? forsitan unus ex iis, quos parens Saturnus adhuc vagientes devoravit?

(a) in Car. Anti. Appa. c. 1. §. 4.

(b) In Scho. ad c. 24. vitæ S. Severini.

Altera Styriæ pars, quam minùs montibus asperam Pannoniæ adscripsimus, specialiùs quoque nomen sortita, supra Dravum fluvium Valeria, infra eundem Pannonia Savia aliquando dicebatur. Namque illam inter Pannonios Danubio, & Dravo disertè claudunt Sextus Rufus, (c) & Jornandes, (d) hanc verò idem Rufus Valeriam inter & Dalmatiam extendit. Saviæ cognomentum à Savo fluvio, quo à Meridie terminabatur, derivari palàm est. Valeriam teste Aurelio Victore (e) ita appellari jussit Galerius Maximianus Imperator in Valeriæ uxoris gratiam Diocletiani filiæ.

(c) In Brev. rer Rom.

(d) De regno. success. l. 1.

(e) De Cæsa. ca. 40.

Romanas aquilas cùm Norico, & Pannonia venerata est utraque Styria, sed Tauriscos, & nonnullos alios populos Coss. L. Cornificio, & Sexto Pompejo, id est anno ante Virginis partum 35., ab aliis defecisse, ac tributa pendere detrectâsse tradit Dio Cassius, (f) quare necesse habuit Cæsar Augustus ex Sicilia, unde in Africam meditabatur, exercitum reducere, quô reprimerentur. Cæterùm qui, & quando hæ regiones in Romanorum potestatem redactæ sint, præcitatus Sextus Rufus paucis complectitur; unde haud pigeat, eum ita enarrantem audire: *Sub Julio, & Octaviano Cæsaribus per Alpes Julias iter factum est: Alpinis omnibus victis Noricorum provinciæ accesserunt. Bathone Pannoniorum Rege subacto, in ditionem nostram Pannoniæ venerunt. Amantinis inter Savum, & Dravum prostratis, regio Savensis, ac secundorum Pannoniorum loca obtenta sunt. Marcomanni, & Quadi de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubium, & Dravum pulsi sunt: & limes inter Romanos, & barbaros ab Augusta Vindelicûm per Noricum, Pannonias, & Mœsias est constitutus.* Romanos Styria hac ratione positos, variæ à Septentrione gentes infestarunt, donec tandem ejecerint. Post Marcomannos, & Quados, ab anno Christi 332. reliquis præivisse videntur Vandali Germanica natio à Vindis, Vendis, seu Venedis omnino distincta, impetratâ à Constantino magno sedis in inferiori Pannonia figendæ potestate, cùm à Geberico Gothorum Rege non procul à Danubii ostiis, quo ex balthicis oris advenerant, gravi clade cæsi, aliò declinare compellerentur: iis verò recedentibus, subingressi sunt Gothi, dein Longobardi ex Germania pariter oriundi; mox secuti Vindi, seu Slavi, Hunni, atque Avares; postremò Franci, cùm Carolus Magnus sub annum 790. amplissimos ditionis suæ fines usque ad mare Adriaticum protenderit.

(f) L. 49.

Francorum nomine primùm, dein suo, Styriæ imperitârunt Boiorum, seu Bavariæ Duces, quorum erat Marchia, seu limes adversùs Slavos, & Hungaros constitutus, Carinthiæ Principibus subinde traditus; donec anno 1030. Conradus II. Imperator Styriam ab his avulsam imperialem Marchiam, seu Marchionatum creavit, ei præesse jussô Ottocarô Comite in Muerztal, & Auelanz, Domino in Eppenstein, Marquardi Carinthiæ Ducis ex fratre nepote; non tamen hæreditario in posteros jure, licèt hi ordine successerint; id enim ab Henrico V. Imperatore anno 1120. primò obtinuisse Leopoldum Ottocari III. filium Fuggerus testatur; (g) in præmium scilicet victoriæ, quam contra Abam Hungariæ Regem prope Petovium retulerat. Nonnulli tamen opinantur apud Merianum, Ottocarum I. non toti, quatenus hodie patet, Styriæ præfuisse, sed duntaxat Superiori, Styrensi insuper Comitatu Austriæ nunc inserto, quem author Anasperg vocat, à Conrado Cæsare donatum. Inferiorem autem, seu Græcense ter-

(g) In spec. hon. l. 2. c. 3.

territorium post Waldonis Comitis Runensis mortem Henrici V. indultu Leopoldo accessisse. Fateri interim necesse est, historiæ hujus veritati densam apud historicos caliginem offundi. Leopoldi porrò filius Ottocarus IV. primus Styriæ Dux à Friderico Oenobarbo anno 1165. renunciatus, ducta in conjugem Kunigunde Leopoldi VII. cognomento Virtuosi Austriæ Ducis filiâ, cùm nullam ab ea prolem adipisceretur, consentientibus Provinciæ Statibus, Ducatum socero vendidit: hinc Babenbergicis Principibus Styria paruit, quorum successore Hermanno Badensi terris subducto, & Ottocaro Bohemo Austriam occupante, Styri hujus dominatum abhorrentes, Henricum Bavariæ Ducem invitarunt, qui cùm Belam Hungariæ Regem, suumque socerum consilii gratiâ priùs adivisset, hic re intellectâ, conciliatis sibi clam Styrorum animis, atque Henrico consilii, & auxilii inope ad suos remissô, Styria potitus, Ottocarum, qui hanc sibi adimi non patiebatur ad arma concivit, quibus ille Belam ad Provinciam secum dividendam, primò adegit, dein ingenti clade eidem reliquam rursus partem repetenti inflictâ, universam sibi vendicavit. Tandem Ottocarô à Rudolpho I. Cæsare, utì notum est, profligatô, Styriæ Ducatus unà cum Austria Alberto victoris filio non sine motibus cessit, à quo ad nostram usque ætatem sub Habspurgicæ, nunc Austriacæ Prosapiæ Imperio, invidenda à cunctis populis sorte, prosperè perseverat. His itaque, quæ ad universam Provinciam spectant de more præmissis, ejusdem priùs Metropolim, dein cætera relatu digniora consveto Alphabeti ordine deducam.

GRÆCIUM.

Græcium vulgò Grätz nobilissima Urbs lævo præterfluentis Muræ littori insidens, solò gaudet peramœnô partim in planitiem explicatô, partim in montes abietibus consitos se se attollente. Respondet latitudinis gradui 47. cum min. 2., longitudinis verò gradui 39. cum min. 40.; quare 20. Viennâ milliaribus rectâ lineâ in Meridiem abscedit, licèt tritum ab ultro citroque commeantibus iter 26. milliaria complectatur. Antiquitatis famam illi adstruere nititur Cluverius, cùm Ptolomæi Muroëlæ Græcium successisse arbitretur; at Muroëlam Muræ fluvio quondam proximam tum vocis similitudo, tum gradus ab authore annexi utcunque persuadent; certum autem ejus situm, cùm nulla præluceant indicia, humanæ mentis acies ægerrimè assequetur; hinc in diversa abeunt scriptores, cùm alii Oppido Mureck 6. infra Græcium milliaribus Muræ adjacenti eandem adscribant. Omnium tamen infœlicissimè divinat Lazius, qui regiones susque, deque invertens Savariam istic statuit in Hungaria duntaxat reperiendam, cui errori ut medeatur, novum affingit, alteram Styriæ Savariam in arena ædificando. In vetustis porrò codicibus Bavaricum Græcium, seu Bayrisch Grätz ad alius distinctionem, quod Windisch Grätz dicitur, cognominari plurimi ferunt: unde colligit apud Merianum Aventinus, hoc Vendorum, sive Slavorum, illud verò Bojorum confinia defendisse, nominis etymologiâ à voce Gränız derivatâ; alii tamen à Slavico vocabulo grad, quod Castrum sonat, eam oriri contendunt, tolerabili utrinque conjectura.

Urbem fossis, muróque turribus interjectô veterum more cingere primùm exorsus est Fridericus IV. Imperator; at crescente indies artis industria inter crepundia censebantur, quæ olim non modicum hostibus terrorem incussissent; ideoque sub Carolo Archiduce, ejusque filio Ferdinando aggestâ humô visa sunt altiùs assurgere mœnia, prominere latiùs propugnacula, fossæ profundiùs penetrare; hujusmodi enim munimenta totum ambitum vallant, si unum excipias latus ab alluente fluvio custoditum. Inter hæc quinque panduntur portæ à Mura, faccis, D. Paulo, ferro, & novitate sua nomen sortitæ. Curvatam in Urbem protenditur ab Aquilone excelsa rupes à circumjacentibus montibus prorsus divulsa, cujus verticem coronat fortissima Arx omni bellico apparatu egregiè instructa; hinc enim eam tuetur inaccessus ob præcipitium aditus, indè solida obviant valla gravioribus catapultis onusta; internum armamentarium æneis abundat fistulis; aquam amplæ suppeditant cisternæ, & prodigiosus sanè puteus per durissimam petram ad usque montis radicem improbo labore deductus: imò & divina adsunt præsidia, centrum quippe ferè tenet sacra D. Thomæ Ædes, quæ Arcis ætatem antevertere fertur, inter saltus collem quondam obsidentes primitus erecta; adjacet illi turris, in qua appensum æs campanum miræ magnitudinis latissimè resonat. Quæ pene omnia providam Archiducis Caroli magnanimitatem jugiter deprædicant; siquidem is plurima adjecit, postquam nobile hoc Castrũ factâ cum Provinciæ Statibus, ad quos à Dominis Richtscheidl transierat, alterius boni commutatione, Archiducali juri addixisset Illius tamen obtinendi arduitatem, etiam antequam va-

validiora Caroli additamenta deterrerent, experti sunt Turcæ, qui captam anno 1532. Urbem adhuc leviter munitam mox deseruerunt, cùm nimis crudis dapibus inurbani hospites exciperentur, nec sat virium, aut animi ad eam aggrediendam, quamvis magnô numerô adessent, possent à se ipsis impetrare.

Interiorem jam Civitatis faciem lustraturi à Templis initium sumamus. Præeminet his Aulica D. Ægidii Græcensis Tutelaris Basilica à Friderico IV. Imperatore anno 1450. inchoata, & anno 1577. Societati Jesu tradita, in qua marmoreis conduntur sarcophagis sacra DD. Martini, Vincentii, & Maxentiæ Martyrum corpora à Summo Pontifice Paulo V. ad Archiducem Ferdinandum anno 1617. transmissa: accedunt Archiducis Caroli viscera ad dextrum majoris aræ latus marmoreo itidem tumulo donata, atque Archiducum Maximiliani, Ferdinandi Junioris, & Joannis Caroli corda argenteis scyphis inclusa, subterranea in crypta decenter collocata. Circumsitum cœmeterium exornat insignis Ecclesia, quam Mausolæum vocant, D. Catharinæ Partheno-Martyri sacra anno 1614. deleto vetustiori sacello, exstrui cœptæ, & ab Augustissimo Leopoldo non modò perfecta, sed & picturis, aliisque ornamentis oppidò illustrata; ubi præter Mariæ Annæ Ferdinandi II. tunc Regis Bohemiæ conjugis anno 1618. è vivis sublatę, & Caroli Joannis ejusdem primogeniti subsequenti anno vitâ functi cineres, quiescunt gloriosæ ipsius Ferdinandi II. Cæsaris exuviæ, qui præclâræ hujus molis fundamenta jecerat, ut ea in Urbe pretiosum sui pignus post funera deponeret, à qua primam lucis usuram fuerat mutuatus. D. Ægidii Templo jungitur Societatis Jesu Collegium, nobile ab anno 1573. Archiducis Caroli Fundatoris monumentum, quod Ferdinandus II. parentis munificentiam æmulatus amplioribus proventibus liberaliter dotavit. Collegium excipit Universitas Philosophicis, & Theologicis disciplinis præter humaniores musas inclyta, à memorato Archiduce anno 1586. erecta, atque à Sixto V. Summo Pontifice, & Rudolpho II. Imperatore confirmata. Ædificii tamen, quod hodie emicat, structura non nisi ab anno 1607. assurrexit. Nobilitarunt Academicam hanc Palæstram bini Serenissimi Palladis asseclæ, nempe Archiduces Maximilianus Ernestus, & Leopoldus, qui ejus scholas palàm adire, & Theodosium Magnum ille, hic D. Ambrosium anno 1600. in scena exhibere rarô exemplô non sunt dedignati, ex quibus secundus Philosophicas, insuper theses Rudolpho Cæsari dicatas gloriosissimè propugnavit.

Cætera pientissimæ Urbis Templa sunt Parochiale Sanctissimo Sanguini sacrum, olim à Venerabili Prædicatorum Ordine, nunc à Græcensi Parocho, & Inferioris Styriæ per partem Voraviensem Archidiacono administratum, cui adnexum Cæsareum Xenodochium Ferdinandi I. opus. Templum B. Virginis in Cœlos assumptæ anno 1515. Minoribus Observantibus concessum, qui primùm ad Suburbia per Fridericum IV. anno 1463., dein intra ipsam Urbem anno 1495. per Maximilianum Romanorum Regem fuerant invitati. Horum Cœnobium piis suis manibus condecoravit, ùt ferunt, Rudolphus Sigismundi Archiducis filius D. Francisci regulam in eo professus, atque ibidem tumulatus: certum tamen est, ejus nomen in genealogicis Austriacæ stirpis tabulis nusquam apparere. Templum D. Pauli Apostoli per descriptum aliàs montem aliquantum ascendens, quod anno 1619. inceptum, & octennii spatio ad apicem perductum, alterius vices subit, quod post D. Thomæ Ædem Arci inclusam antiquissimum habebatur. Addita huic fuit anno 1558. S. Augustini Eremus, ob Heterodoxorum quidem malignitatem eleemosynas subtrahentem anno 1601 à Religiosis deserta, sed non multò pòst, iis Ferdinandi II. authoritate reversis, venustiùs restaurata. Templum D. Josephi Discalceatorum Carmelo adjunctum, ante quod patens forum ab inaurata Deiparæ statua præaltæ columnæ imposita illustratur. Templum S. Laurentii cum Capucinorum asceterio, quod Ferdinandus II. in eadem area erigi voluit, in qua decem hæreticorum librorum millia ex tota Urbe collecta vindicibus flammis antea jusserat demandari. Templum S. Leonardi, quod cum adjacente Monasterio excitatum fertur munificentia Friderici Pacifici, & quidem Jerosolymâ reducis, uti subjungit recentissimus quidam scriptor anonymus; quod si ita se habet, in annum 1437. debuit hæc erectio incidisse. Incoluerant priùs Cœnobium Minores Observantes, sed his ad hodiernam stationem anno 1515. recedentibus successerunt sacræ Deo Virgines D. Dominici legibus obstrictæ, quæ ex alio Monasterio ab Udalrico à Walsee anno 1313. in Suburbiis condito, & ob incussum dein à Matthia Corvino armorum metum solo cum iisdem æquato, in Urbem se contulerunt. Templum omnibus Cœlitibus sacrum eo in loco situm, quo anno 1568. Styriæ Proceres hæresi infecti scholas suis Rabulis fundaverant

rant, unde sectæ pestiferæ venenum latiùs effunderent, verùm iis à Ferdinando Archiduce anno 1599. severô edictô exterminatis, Maria Ferdinandi mater Princeps pietati addictissima in expiatas ritè ædes D. Claræ Sanctimoniales ex Monachiensi S. Jacobi Monasterio advectas anno 1603. solenniter induxit; quibus ipsamet postmodum accessit, religiosa vota, annuente Apostolico Nuncio, paulò ante mortem nuncupans, atque in religiosis indumentis ibidem sepulta. Templum Parthenio adjunctum Carmelo, ad cujus fundationem Ferdinandus III. Imperator, Maria ejusdem conjux, Eleonora Ferdinandi II. vidua, atque Archidux Leopoldus Guilielmus año 1643. concurrêre. Templum denique dicatarum Deo Virginum, quas Ursulinas vocant, subministratis à pia quadam primæ nobilitatis Matrona sumptibus, & quidem absque miraculo, quod nuperus author adstruit, recenter erectum, postquam illæ partim Viennâ, partim Goritiâ anno 1686. huc appulissent.

Expeditis sacris profana invisuri ædificia ab Aula auspicamur, quæ inter reliqua primatum meritò sibi vendicat. Hanc à Friderico IV. Imperatore cognomine Pacifico è fundamentis eductam, in constantem sibi sedem delegêre bini Archiduces Ferdinandi I. Cæsaris filius, & Nepos, Carolus nempe, & Ferdinandus, antequam totius Imperii clavo admoveretur. Magno tamen decori etiamnum ei sunt suprema quatuor Tribunalia ibidem instituta; videlicet intimum Consilium, quod cæteris omnibus authoritate antecellit; Regimen cujus author Archidux Carolus ab anno 1565., caput verò ipse Urbis Locumtenens; Camera cum peculiari suo Præside, atque hæc tria toti Interiori Austriæ jura dicunt, quo nomine non modò Styria, sed & Carinthia, & Carniola cum Goritiensi Comitatu comprehenduntur; quartum demum est Consilium bellicum, quod anno 1558. idem Archidux Carolus primò concivit, ut Turcicis confiniis excubaret. Quamobrem etiam non procul hinc longum protenditur armamentarium Academiæ contiguum, cui de omnigena Martis supellectile affatim prospectum. Suppar Aulæ Domus Provincialis ab anno 1563. in magnificam, quæ hodie eminet, molem attolli cœpit, ubi Comitia sua cogunt Provinciæ Status ex quatuor Prælatorum scilicet, Dominorum, Equitum, & Civitatum Ordinibus coalescentes: adjacet huic quoque proprium armamentarium ad patriæ tutelam providè adornatum. Est & sua Civibus Curia, quos lecti ex ipsis Consul, Judex, & Senatus moderatur. Tenet illa caput oblongi fori binis nundinis quovis anno frequentati, cui in altero opponitur Sanctissimæ Trinitatis Colossus ex inaurato ære confectus, & celsæ columnæ plurium Sanctorum statuis circumdatæ incumbens.

Lustratâ, quantum assumpti operis ratio patitur, Civitate, jam mœnibus egressuros D. Pauli, ferreaque porta ad bina nos Suburbia deducunt, unum consecrat S. Joannis Baptistæ Ecclesia Capucinorum Asceterio adjuncta, alterum verò venustum D. Annæ Templum cum pari Eremitarum S. Augustini, quos discalceatos vocant, Monasterio, qui anno quidem 1655. sedem Urbi propiorem Joanne Maximiliano Comite ab Herberstein fundatore fixerant, sed ea ob appropinquantium Turcarum metum anno 1666. eversa huc recesserunt: ubi primum novi ædificii lapidem magna solemnitate posuit anno 1673. Augustissimus Imperator Leopoldus I.; Maximum autem Suburbium, & amplitudine sua Urbem superans, Mura fluvius ab eadem sejungit; surgunt hic pariter Templa non pauca, ex quibus quatuor saltem memoranda censeo, nempe Beatissimæ Virginis Auxiliatricis prodigiis claræ Sacrarium D. Artemii Martyris corpore à Joanne Antonio Principe ab Eggenberg Româ adductô ditatum, cui adjectum Cœnobium ab anno 1515. Minores Conventuales incolunt; D. Andreæ Ecclesiam à Prædicatorum Ordine administratam, atque duo alia à Religiosis S. Joannis Dei, & D. Elisabethæ Monialibus possessa. Definit hoc Suburbium, quà contra fluvium ascenditur, in rupe quadam supra planum aliàs solum eminente, quæ ad repræsentandum Calvariæ montem à natura mirè aptata, & ab arte electa, ideoque pluribus, ac venustis Sacellis singulos Christi patientis casus exhibentibus insessa liberalem Græcensium pietatem latè ostentat, & deprædicat. Urbis hujus decora denique claudat secundo ab ea lapide remotum superbissimum Eggenbergensium Principum Palatium, Udalrici Crumloviensis Ducis opus, augusta sanè majestate inter circumsitos hortos, & fossæ ambitum forinsecus assurgens, intus verò elegantibus picturis, & gypsatis ornatibus plurimùm renidens.

ADMONTIUM.

Admontium, quod Ad montes alii, vulgus Admont indigitat, Superioris Styriæ Oppidum prope Austriam ab Aniso fluvio alluitur, atque ob celeberrimum, quod adjacet, Ordinis S. Benedicti Monasterium sui famam latissimè propagat. Funda-

vit hoc, suadente, atque opitulante Hemma Wilhelmi Comitis Frisacensis vidua, inter editos montes amplam planitiem in crucis formam definientes B. Gebhardus Archiepiscopus Salisburgensis, Comes ab Helffenstein, è vetustissima Agilolfingorum Alemanniæ Ducum familia, prout Bucelinus (a) testatur; inchoatô annô 1074. à fundamentis opere, ad quod ille fertur etiam divinitus impulsus, cùm enim rei arduitate deterritus, post triduanum jejunium anceps in ea valle hæreret, an id sibi aggrediendum foret, audiit quendam hebetem à nativitate loquelâ orbatum in hæc verba prodigiosè erumpentem. *Tu inchoabis, Deus consummabit.* Quæ primæ ac postremæ tunc hominis voces fuêre, donec iteratô miraculô post Beati obitum linguæ usum apud ejusdem tumulum obtinuerit. Templum ipse Beatus Præsul Sanctissimæ Dei Genitricis, ac D. Blasii Episcopi, & Martyris honori consecravit, ibidem dein ante Apostolorum aram magnificè conditus, postquam anno 1088. in Wervensi Castro, quo se contra Henricum Germaniæ Regem munierat, parem pientissimæ vitæ exitum fuisset sortitus. Primus Abbas præfuit Isingrinus è Salisburgensi S. Petri Monasterio postulatus, qui successorem habuit B. Gisilbertum apud Corozaim Palæstinæ Urbem, quò cum S. Thiemone Archiepiscopo Salisburgensi profectus fuerat, Martyrii laurea anno 1110. coronatum. Sextus Abbas Wolffholdus, qui obiit anno 1137. obtentâ à Ciliæ Comite ditissimâ S. Martini Præpositurâ prope Græcium sitâ, priores redditus plurimùm ampliavit: verùm non tam temporalia, quàm spiritualia promovebantur incrementa; sub septimo siquidem Abbate Godefrido adeò eluxit in hoc Cœnobio regularis disciplina, ut tredecim alia suos indè Prælatos advocaverint. Singularem quoque memoriam meretur Henricus hujus nominis tertius, Abbatum verò juxta Bucelini calculum vigesimus septimus, qui ab Alberto I. Imperatore Vicarius Styriæ Gubernator creatus alienatos Monasterii fundos redemit, Arcem Gallenstein, Templumque noviter exstruxit, atque à Gregorio X. Summo Pontifice, qui obiit anno 1226. Infulæ decus primus impetravit. Adjacebat olim huic virorum Cœnobio aliud in Sanctimonialium usum à memorato Wolffholdo sub annum 1120. fundatum, quod professione sua illustrârunt Sophia Belæ Hungariæ Regis filia Henrico Conradi Cæsaris filio desponsata, & Admunda Andreæ I. Hungariæ itidem Regis vidua. Quô autem fatô, aut ætate desierit, incertum.

(a) In Ger. sac. pag. 2.

CELLA MARIANA.

Cella Mariana, vulgò Maria Cell locus est inter præaltos, arduosque montes à Deiparæ prodigiis clarissimus, & Austriæ finibus admodùm propinquus. Natales suos ducit ab anno circiter 1157., quo Religiosus quidam D. Benedicti assecla ex S. Lamberti Cœnobio ad rem œconomicam administrandam, & rudes subditos rerum divinarum notitiâ imbuendos huc destinatus, secum detulit cubitalem Deiparæ statuam Jesulum brachio sustentantis, quæ tiliæ ligno insculpta Filium Matri pomû, Matrem verò filio pyrum porrigentem repræsentat. Hanc ille lapideæ aræ imposuit, quam unà cum cella, seu ædicula ad duorum amnium Golradi & Salzæ confluentes sibi ædificarat, atque indè datum toti valli nomen, quæ vernaculè Cell-Thal etiamnum appellatur. Latuit prodigiosa hæc icon paucis adhuc nota usque ad annum 1286., quo Moraviæ Marchione Henrico, ejusque uxore Agnete gravi morbo per biennium laborantibus, cùm subditi supplicationem instituissent, ut per B. Virginis, & Provinciæ Patroni D. Wenceslai intercessionem, Principum salutem à Deo impetrarent; Sanctus hic Tutelaris Henrico per somnium apparuit Marianam Styriæ Cellam digito indicans, atque exhibitâ, quæ ibi colebatur, Deiparæ imagine, ut reparatam integrè valetudinem huic adscriberet, debitasque cum conjuge grates rependeret, eundem commonefecit. Somno excitus Marchio & sanitati plenè restitutus, cùm hoc ipsum ea nocte Agneti contigisse perciperet, comprobatam geminô miraculô visionem admiratur: sacrum proinde iter aggressus, magnam secum traxit populi multitudinem videndæ Cellensis Thaumaturgæ avidissimam, cùmque à recta via declinasset, ab Angelo quopiam, vel D. Wenceslao sub peregrini specie, testante id marmoreâ tabulâ Templi foribus præfixâ, fertur ad eandem revocatus. Cupitam tandem metam assecutus, agnitaque, quam in somnio viderat, imagine, non modò demississimas sospitæ suæ gratias persolvit: verùm etiam pretiosa largitus munera, ligneo, quo illa condebatur, Sacello nobiliorem Ecclesiam à fundamentis eductam pia liberalitate suffecit. Ab eo igitur tempore adeò illustris miraculi fama per circumsitas regiones longè, latèque diffusa, plurimos ægros ad implorandum, non sinè uberi fructu, prodigiosæ Virginis patrocinium excitavit, donec anno 1363. Ludovicus Hungarorum Rex Amurathi Turcarum Sultano ex Asia per Hellespontum, & Thra-

Thraciam cum numerosissimo exercitu in Pannoniæ fines irrumpenti, viginti militum millibus, quos raptim conscripserat, solummodò stipatus obviam processit, sed fœlicem rei eventum, cujus nulla spes humanitus affulgebat, à Cellensi Thaumaturga præstolabatur, cui se ardentissimis precibus commendarat. His itaque permota Deipara, dormienti Regi spectandam se præbuit, certam de hostibus victoriam pollicita; quâ gloriosissimè partâ Ludovicus victrices copias ad Marianam Styriæ Cellam deduxit, ubi ensem, & calcaria, quibus in prælio usus fuerat, coronam, item argenteam inauratam, gemmisque distinctam cum paludamento regio, aliaque pretiosa cimelia invictissimæ Cœlorum Reginæ pro anathemate consecravit: neque his contentus gratitudinis suæ monumentis, deletô veteri Templô, aliud longè magnificentius, quod hodiedum eminet, ex perpolitis lapidibus condidit, nativo saxo artificiosè excavato incumbens, & arcuatô opertum tectô, quod decem, pregrandibus columnis innititur. Longum foret miracula istic patrata recensere; illud tamen non omittendum, quo anno 1529. Turcæ congregatas inibi gazas directuri partim cœcitate, partim aliter divinitus puniti recesserunt, dum interim corona, splendida in argumentum Cœlestis tutelæ Templi fastigium ambiret. Assumpti quoque operis brevitas non patitur, sumptuosa munera ad calculum revocari, quibus larga plurium Principum, ac Cæsarum, & nominatim Augustissimi Leopoldi pietas hujus Sacrarii thesaurum tot annorum decursu locupletavit.

CILEIA.

Cileia, vel Cilia, Plinio (a) Celeia, Ptolomæo (b) Celia vulgò Cilly antiquissima Inferioris Styriæ Urbs ad Saanam, amnem non multò pòst Savo influentem, sita à præcitatis authoribus Norico adscribitur, ex quo inferre necesse est, exiguam Styriæ partem ad Pannoniam olim pertinuisse, cùm non adeò magnum terræ spatium inter Civitatem hanc, & Ortiva Provinciæ confinia interjaceat. Non desunt tamen scriptores, sed recentiores, qui veteri eam Pannoniæ adjudicent, quorum opinio priori quidem non repugnat, si ad diversa tempora referatur, palàm etenim est Provinciarum limites longo annorum decursu, belli, aut contractûs alicujus occasione, vel aliô simili modô sæpiùs permutari. In lapideis monumentis apud Velserum (c) Celeia Claudiæ cognomine insignitur à Claudio Cæsare Caligulæ successore probabiliter desumpto, prout suadent aliarum Urbium cognomina ab Imperatoribus plerumque derivata. Subjungit, ibidem Velserus plurima marmora Urbem istam municipium appellare, unicum verò à Panvinio adductum Coloniæ titulum eidem attribuere. Quidquid de hoc sit, non tam collata à Romanis dignitas, quàm S. Maximilianus Laureacensis Episcopus tum natalibus suis, tum gloriosa morte, eandem illustravit; anno siquidem 284., uti Schönleben autumat, vel 288., uti Megisero placet, Catholicæ fidei propagandæ causâ huc reversus, & ab Eulasio Præfecto captus, postquam thura Marti adolere generosè detrectasset, capite plexus è terrestri patria ad Cœlestem invictus Martyr evolavit. Corpus verò à Christianis tumulo illatum eo loci, quo Martyrio affectus fuerat, videlicet extra Urbem, ubi postmodum Ecclesia ejus nomini erecta, etiamnum perseverat; indè tamen à S. Ruperto Salisburgensi Antistite Laureacum translatum est; hinc demum ab Henrico II. Imperatore Passavium, ubi in Cathedrali Basilica honorificè asservatur. Ex inquilinorum traditione præterea habetur, ubi recisum Sancti caput decidit, aquæ fontem prosiliisse, qui hodieque morbis medetur. Episcopali quoque Sede Cileiam olim ab ipso ferè Christianæ Ecclesiæ initio fuisse decoratam, author est memoratus Schönleben; (d) modò autem Parochia, Aquileiensi Patriarchæ subjecta solummodò extat, cui subinde Archidiaconatus annectitur. Eversam dein per Bavaros Urbem primus instaurasse fertur sub annum 850. quidam Bruno, vel Brino è Moravia expulsus, qui à Ludovico Bavariæ Duce clientelare beneficium agri non modici ad Savum, & Saanam amnem extensi ea tempestate obtinuerat; quod territorium Comitatûs titulo postea donatum narrat Megiserus, (e) anno nimirum 1339., quo Ludovicus Bavarus Germaniæ Rex Monachii degens Fridericum à Sanneck ejus loci Comitem creavit. Hujus successorum seriem, historiamque idem author usque ad Udalricum contexit, qui anno 1457. cum implacabili odio in Corvinam familiam, Ladislaum scilicet, & Matthiam Joannis Hunniadis superiori anno defuncti filios, flagraret, ad socerum suum Georgium Serviæ Despotam litteras dedit, spondens se, quamprimum Albam Græcam cum Ladislao Hungariæ Rege appulisset, duos illi globulos pro lusu missurum, quibus duo Corvinorum capita veluti sub ænigmate innuebat. Interceptis à Ladislai Corvini famulo litteris, dominoque traditis, hic gravissimè indignatus D. Martini festo, dum

(a) Li. 3. c. 22.
(b) Li. 2. c. 13.
(c) In Monum. peregr.
(d) In Carn. Anti. appe. c. 5. §. 2.
(e) Ann. Carin. l. 9. c. 8.

dum Rex sacris interesset; Comiti à Procerum cœru evocato obvius, litteras ostentat, ac proditorem inclamat; tum Comes arreptô gladiô objectam ictui manum simul, & caput Ladislai vulnere perstringit, qui eductô & ipse gladiô loricâ tectum frustra percutit; sed Hungari milites ad clamorem exciti strenuè obluctantem Comitem confecêre. Cujus auditâ cæde Fridericus IV. Imperator, cùm nullam Udalricus prolem reliquisset, Cileiam profectus, totum ejus Comitatum ex veteri quadam conventione sibi debitum occupavit, Styriæque adjunxit. In Urbe memorabile etiam est Minorum Cœnobium, in cujus Templo Cileiensium Comitum cineres conduntur; extra Urbem verò edita eminet Arx, quam Ober-Cilly vulgus nominat. Cæterùm multa ibi veterum monstrantur monumenta; eruta quoque Romanorum numismata, & ingentis molis reperta cadavera, non dubia venerandæ antiquitatis vestigia. Demum addenda ea victoria est, qua Georgius ab Herberstein Turcas Cileiam usque progressos anno 1492. fortiter abegit.

EISENARTZ.

Eisenärtz vulgare nomen est ingentis Oppidi, quod 10. circiter milliaribus versùs Superiorem Austriam inter præruptos, altissimosque montes Græciô recedit. Famosum illud reddunt celeberrimæ ferri fodinæ, quæ plurimis regionibus necessarium hoc metallum subministrant. Inventæ eæ sunt anno à partu Virginis 712., & quamvis jam per mille fermè annos indefesso labore effodiantur, nullum tamen pati videntur defectum, cùm uberem semper materiam, aut rursus pariant, aut provida distributione posteris reservent. Cœlestis sanè benedictionis non leve argumentum videtur mira Deiparæ icon, quæ anno 1668., dum ferrea gleba in binas partes fortuitò finderetur, sola naturæ vi utrique impressa comparuit, atque ad Augustissimum Leopoldum delata gazophylacii pretium adauxit. Innumera ibi sudat operarum caterva; nam primò lapides ferrô prægnantes ex dura rupe exciduntur, ex his dein ferrum potenti igne liquatum in quasdam informes confluit massas, quæ Vulcanis denuo commissæ, & novo igne excoctæ humanis usibus ultimò adaptantur: multi quoque officiales totum opus dirigunt, quibus præest Cæsareus Præfectus Cammergraff vulgò appellatus. Emicat in Oppido Parochiale Templum solidô murô ad instar Arcis circumdatum, & D. Oswaldo sacrum, post cujus festum splendidæ ibidem nundinæ celebrantur. In altero autem montis latere plures itidem patent cavernæ, ex quibus Vordenbergenses Oppidani ferrum eadem contentione extrahunt, variisque Provinciis similiter dispensant.

FERNICIUM.

Fernicium vulgò Ferniz Oppidulum est sesqui milliari infra Græcium lævo Muræ littori insidens, cui celebritatem adstruit Thaumaturga Deiparæ statua, quæ annis abhinc propè quingentis ex Hauffmanstettensi Templo divinitus profuga intra vepres istic consedit, terque illuc relata, ad delectam sibi hanc stationem totidim vicibus jugi miraculo remeavit, quo permoti Barones à Prang, Sacellum ejusdem cultui exstruxerant, verùm hôc excisô Imperator Fridericus III. cognomento Pulcher magnificum sanè Templum, quod anathematibus refertum hodie spectatur, crebrisque supplicationibus constanter colitur, anno 1314. à fundamentis excitavit.

FRIBERGA.

Friberga vulgò Friberg tenuis locus est ab Hungariæ limite non procul dissitus, consvetis tamen Civitatum privilegiis früens, quem Lazius (a) Friburgum nominat, & vetustissimam Styriæ Urbem arbitratur, dum eandem censet cum ea, quæ in codice Præfecturarum Romanarum Cardobianca inscribitur, eô potissimum persuasus argumentô, quod Friburga amni Pinck, vel Pynck adjaceat, quasi præsens hoc nomen ex decurtata priori voce Bianca derivaretur.

(a) Li. 12. de Rep. Ro. sect. 2. c. 2.

FÜRSTENFELDIA.

Fürstenfeldia vulgò Fürstenfeld Urbs est ad amnium Lauffniz, & Veistriz concursum sita ipsos Hungariæ fines pene attingens. Lazius citatus eam esse somniat, cujus sub Aquarum nomine in suo Itinerario Antoninus meminit, sed has, utpote Vindobonæ propinquas, Austriacæ Badenæ alibi meliùs applicuimus. Tolerabiliùs conjicere videtur Cluverius, cùm eandem alteri loco substituit, quem idem Antoninus Sallam vocat, atque inter Sabariam, & Haclitanum, quod Rakelspurgo convenit, ferè medium collocat: idipsum quoque probabiliter intellexit Ptolomęus, (b) Salam inter Superioris Pannonię Urbes annumerans.

(b) Li. 2. c. 15.

GES-

GESSACES.

Gessaces Montis nomen est à Trebellio Pollione in Gallieni Imperatoris Vita memorati, quem Lazius Gessacum appellans eundem facit cum Styriaco vulgò Scheckel dicto, & adsitos prope Græcium montes proceritate sua longè superante; sed Trebellium ipsum inspiciamus ita scribentem. *Gallienus interea vix excitatus publicis malis, Gotthis vagantibus per Illyricum occurrit, & fortuitò plurimos interemit. Quô compertô Scythæ factâ carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. Omnes indè Scythas Marcianus variâ bellorum fortunâ agitavit, &c.* Ex his itaque infert Lazius Gessacum nusquam aptiùs reperiri, quàm in monte Schekel, quod ut rudioribus faciliùs persuadeat, Illyrici locò Dalmatiam, multò minùs patentem, subrogat, fugamque in Pannonias factam subjungit; verùm neque his fulcris opinioni suę undique vacillanti satis consuluit; valde siquidem hallucinatur, dum veluti indubitatum prętendit, nullum aliud, quàm per Styriam ex Dalmatia in Pannonias iter eligi potuisse. Certè ex Ptolomęo aliàs allegato perspicuum est, montem Schekel veteri Cetio includi, Pannoniam à Norico, non à Dalmatia dirimenti. Ergonè, obstrepent nonnulli, in dubium revocatur, celeberrimum montem Schekel Latinorum Gessacum esse, quod tamen jam per omnium ora, & calamos impunè volitat? omnino: graviùs quippe mihi accideret genuinę veritatis, quàm popularis aurę detrimentum. Porrò citiùs apud me fidem inveniet Lazius, dum enarrat multa Romanę vetustatis monumenta in hujus montis dorso, ejusque vicinia offendi, quibus tamen perscrutandis diutiùs immorari non lubet, ne sagę, quas magno inibi numero latere, fama est, sęvam interim provocent tempestatem.

GONNAVICIUM.

Gonnavicium vulgò Gonnawiz Inferioris Styrię Oppidum 15. milliaribus Meridiem versùs Gręciô distat; in cujus Arce Meriano teste (a) rarus scaturit fons, qui in Oppidum defluens nunquam crescit, aut minuitur, sed eandem semper aquarum mensuram defert; sęviente hyeme calidus, ardente econtrà Syrio frigescens. Memorant pręterea historię anno 1473. Turcas hucusque penetrasse; anno verò 1515. Rusticorum seditionem, quę & Carinthiam, & Salisburgense Dominium tumultibus implevit, ortum suum indè duxisse.

(a) Topog. Styr.

GÖSSENSE COENOBIUM.

Gössense sacrarum Virginum D. Benedicti regulam sectantium Cœnobium opulentiâ, ædificii splendore, atque antiquitate percelebre, in Superiori Styria, vix uno ante Leobium lapide, dextro Muræ littori incumbit. Ejus natales ex manuscriptis ipsius Monasterii documentis desumptos sic fermè describit Schönleben: (b) sub annum scilicet 996. B. Adula Batwini Dynastæ vidua in paterno quodam Castro Comitatûs Leobiensis unà cum filia Kunigunde divinis rebus intenta, cùm aliquando propinquum collem de more conscendisset, internum Dei monitum percepit, quo ad opes suas divino cultui per alicujus Cœnobii fundationem impendendas stimulabatur; illique confestim obtemperans detractum è capite velum auræ committit, ut ex ejus casu statuti operis locum designaret: delapsum ad Muram velum supra fluentes aquas hærebat immotum, quod illa pro cœlesti nutu interpretata, novô alveô effossô fluvium avertit, ibique Monasterii fabricam inchoavit, quod Natæ Cœli Reginæ, Divoque Andreæ Apostolo dicari voluit: ejus dotem plurimùm auxêre Aribo Moguntinus Antistes B. Adulæ frater, vel filius, ac D. Henricus Imperator integram vallem, cui Tragöß nomen, cum omnibus juribus eidem elargitus. Absolutô ædificiô Beata Fundatrix nobiles collegit puellas, quas ad religiosam vitam efformavit, & filiæ suæ Kunigundi tanquam primæ loci Abbatissæ subjecit, ut reliquis vitæ diebus exactiùs Deo vacaret, post obitum in Parthenonis Templo tumulata, ubi & memoratum superiùs velum ad perpetuam prodigii memoriam adhuc hodie asservatur. Kunigundi vitâ functæ subrogata est in Abbatissæ munere Adelheidis pietate illustris, cujus cor, tumulô instaurationis ergò post aliquot secula reseratô, in coralium transiisse intra reliqui corporis cineres repertum est, & Cæsari Maximiliano transmissum. Subjacet huic Cœnobio vetustum Sacellum, quod in via Leobium ducente, supra Muræ scopulum obviat, à S. Leone IX. Summo Pontifice D. Oswaldo, aliisque Cœlitibus consecratum.

(b) Annal. Carn. par. 2.

HARTBERGA.

Hartbergam vulgò Hartberg Inferioris Styriæ Civitatem ad amnem Lauffniz sitam Merianus (c) ex Lazio eandem censet cum antiqua Urbe Heorte, cujus mentio apud Strabonem (d) de Scordiscis po-

(c) Topog. Styr.

(d) L. 7.

populis Istri accolis differentem his verbis habetur. *Quidam etiam Insulas habebant Scordisci; eo autem magnitudinis aucti sunt, ut usque Illyricos, & Pæonicos, & Thracios provecti sint terminos. Complures igitur jacentes in Istro Insulas occupavere. Ipsi etiam Urbes habuere Heortem, & Capedunum.* Ex quibus judicet eruditus lector, utrum Lazianæ sententiæ subscribendum sit, ego enim hoc unum adjiciam, Lazium videlicet Heortis nomini vocem *Mons* addere, cujus tamen nullum in Strabone vestigium; eo opinor consilio, ut Hartbergæ vocabulum, cujus secunda pars montem Germanis sonat, indè profluxisse validiùs suaderet.

JUDENBURGUM.

JUdenburgum vulgò Judenburg Superioris Styriæ Urbs, quæ ejusdem Provinciæ Metropolis apud Merianum audit, elevato ad præterfluentem Muram clivo insistit, unde sat amplam despicit planitiem, inter editos undique montes quovis anni mense nivibus albentes secus fluvium extensam. Hinc Græciô 14. milliaribus distat, si per aquam; 8. verò, si per Alpes iter suscipiatur. Urbem hanc antiquum Virunum esse à Ptolomæo, (a) Plinio, (b) Antonino, & Peutingerianâ Tabulâ notatum conjicit Bilibaldus Pirckeimerus in Germaniæ explicatione apud Schardium excusa: verùm non consonant itinerum intervalla; longiùs enim Aquileiâ abest Judenburgum, quàm absit in Antonini Itinerario Virunum. Aliter proinde divinat Schönleben, (c) & ab Iduno, quod Ptolomæus in Norico recenset, Judenburgum derivat, cui utcunque favet nominis affinitas, & respectus ad Virunum, seu Frisacum in eo consistens, quòd Idunum Boreæ magìs ab eo authore admoveatur, & non nisì unica inter has duas Civitas collocetur, quæ tamen omnia sententiam hanc oppidò dubiam adhuc relinquunt. Illustrior interea, & antiquior ea origo videtur, quàm si à Judæis deducatur, ac si illi hanc Urbem priùs inhabitassent, aut planè condidissent, quod ex sola vulgi traditione constat fabulas sæpius, quàm historias referente; neque huic multùm suffragantur Civica insignia, quæ teste præcitato Schönleben Judæum repræsentant, eorum siquidem inventio recentioris ævi est, ac post vocabuli mutationem instituta. Unum Urbis latus ferè occupat Cæsarea Aula paucis abhinc annis renovata, cui proximi sunt cum suo Cœnobio, & Templo Minores Observantes, præter quod, & Parochiale aliud extat D. Augustino sacrum cum annexo Societatis Jesu Collegio, & Tertiæ Probationis Domo à Comite Balthasare, & Comitissa Ursula à Thonhausen fundatis. Extra muros autem in ea declivitate, quæ ad Muram ducit, Sanctimoniales degunt D. Claræ institutum profitentes, quarum Monasterium Paradisus appellatur.

(a) Li. 4. c. 14.
(b) Li. 3. c. 24.
(c) Car. An. app. c. 5. §. 3.

KAPFENBERGA.

KApfenberga, vel ut Gerardus de Roo scribit, Cappenberga vulgò Kapfenberg Oppidum est cum editiori Arce 7. milliaribus Græciô dissitum, quod Lazius, antiquitates undique ad nauseam usque corradens, Scordiscorum Capedùnum putat, sed qua veritatis specie ex supra allato Strabonis textu colligere, eruditis licebit. Inclaruit hoc Oppidum ob acrem pugnam anno 1291. in ejus pomœriis consertam inter Fridericum Stubenbergicum, & Hermannum Landenbergicum, qui Alberti Austriæ Archiducis postea Imperatoris partes tuitus, hostem diu strenuè dimicantem, & tandem à propriis militibus desertum ad sui deditionem coëgit.

KNITTELFELDIA.

KNittelfeldia vulgò Knittelfeld Civitas est ad Superiorem Styriam pertinens, Muræque fluvio adjacens inter Judenburgum, à quo duobus, & Leobium, à quo 4. milliaribus recedit.

LAMBERTINUM, COENOBIUM.

LAmbertinum, seu S. Lamberti Monasterium ædificii amplitudine, ac splendore sanè magnificum ad Carinthiæ limites, cui olim accensebatur, quàm proximè accedit, atque in edito quidem attollitur situ, sed ab altioribus montium jugis coronato. Religiosis D. Benedicti asseclis illud condidit, si Bucelino credimus, Henricus Carinthiæ Dux, ejusque filius Marquardus: at recentissimus quidam anonymus Hermanno Marquardi filio idipsum adscribit, quorum primo maximè annuere videtur Megiserus, dum ait Marquardum Lambertinam fundationem restaurasse. Circa annum autem, quem 1073. assignat, cum anonymo optimè consonat, Hermanni primi Abbatis mortem ad annum Christi 1109., gubernii verò 36. referente; sed nova de Hermanno consurgit lis; hunc enim anonymus è Prioratu Monasterii S. Blasii in Hercynia sylva ad id muneris evehit, quod verosimilius elucet; Megiserus econtra

tra cum Marquardi filio eundem confundit. Confirmavit hoc eximiæ pietatis opus Conradus Cæsar, Summique Pontifices amplis privilegiis cumularunt. Inter Abbates excelluere Gernanus à Trüschen, qui fratris sui Eberhardi II. Salisburgensis Antistitis patrocinio, Infulæ honorem sibi, suisque successoribus obtinuit, vitâ functus anno 1260., & Joannes Fridperger, qui ob vindicata Monasterii jura secundi fundatoris nomen promeretur, è vivis sublatus anno 1358. Porrò summopere memorabile, si ita res se habet, atque honorificum est, quod præcitatus Bucelinus suis commentariis mandavit, quodque justis de causis ejusdem authoris verbis, prout sequitur, exponam: *Fuit* D. Lamberti Cœnobium *absque controversia Archiducatûs quondam Carinthiæ Archisterium à Romanis Pontificibus, Cæsaribus, Ducibus, & Principibus, ob singularem religionem summo in pretio habitum, & certatim ornatum, ac locupletatum, ita ut maximi etiam Principes Cœnobii tanti feudatarii essent, uti ex archivo illic ipsi exscripsimus: Ita in feudum accepit ab Henrico Abbate S. Lamberti Serenissimus Archidux Ernestus Leobii in præsentia Georgii, Abbatis Admontensis, &c. Dominium, & munitionem Tirnstein prope Frisacum, munitionem Nevvenmarck prope Graßlupp, Judenburgensem Civitatem, munitionem Eppenstein, oppidum Voitsperg, munitionem Bruck, &c. similiter A. C.* 1389. *Albertus Archidux præsentibus Hugone Comite Montfortio, &c. prædicta Dominia, Castra, atque Oppida in feudum accepit à Rudolpho de Liechtenegg Abbate (qui etiam Herr, und Fürst appellatur) uti in pergameno fidelissimè omnia, atque authenticè consignata reperimus, atque descripsimus.* Hactenus Bucelinus, his subjungens 50. nobilium familiarum nomina, quæ aliquando feuda à splendidissimo hoc Monasterio acceptârunt.

LEIBNICIUM.

Leibnicium vulgò Leibniz 4. circiter milliaribus Græcio in Austrum abscedens inter munitiores quondam Styriæ Urbes florebat, utpote quod anno 1481. acrem Hungarorum obsidionem, quâ à Matthiæ Regis Archistratego, cui nomen Maubitsch, cingebatur, diu elusit, donec ob annonæ defectum sæviente intus fame Civis quidam Christophorus Hammer nuncupatus eâ adactus ad obsidentes profugerit, quibus cùm abditum, minusque custoditum ad Urbem ingressum prodidisset, eorum aliqui per hunc clam irrepentes propiorem portam invadunt, toto interim exercitu ad assultum advolante; quare capta ab Hungaris Civitas, fœdéque vastata non nisi inter Oppida ab eo ferè tempore recensetur. Effossam hìc subinde veterum pecuniam Merianus testatur, quæ nonnullis antiquariis ansam præbuit Ptolomæi Muroëlæ inibi statuendæ. Leibnicio imminet Arx celsiori colli imposita consueta Seccoviensis Episcopi, & S. R. I. Principis Sedes.

LEOBIUM.

Leobium vulgò Leoben vetusta Styriæ Superioris Civitas, quam Mura post brevem flexum secundò alluit, 8. milliaribus, si secus flumen, 6. verò, si per montes calculus ineatur, Græcio abest Occasui propinquior. Nobilis huic olim suberat Comitatus, cui proprii Comites, ex vetusta Bavaricorum Comitum ab Hohenwart, & Schrobenhausen prosapia diu dominabantur, donec eorum postremô in Palæstina, quô belli sacri ergò concesserat, à Saracenis interfectô, ad Conradum Frisingensem Præsulem Sigifridi, & Ottonis Comitum ab Hochenwart uterinum fratrem fuerit devolutus. Hic verò acceptâ à Bernardo Carinthiæ Duce magna pecuniæ vi, Leobiensem Comitatum anno 1246. eidem vendidit, sicque cum Carinthia, & Styria Alberto Austriæ Archiduci postea Imperatori cessit, quamvis haud sinè armorum strepitu, cùm Otto Bavariæ Dux, & Conradus Salisburgensis Antistes seditionem contra Archiducem in Styria ortam promoturi Leobium anno 1291. junctis viribus occuparint, quæ Gerardus de Roo (a) hanc Urbem Leubenum vocans uberiùs explanat. Viget istic hodie ferri commercium ex descriptis supra fodinis advecti. Templa inter muros bina, unum nempe ad PP. Dominicanos, alterum verò D. Francisco Xaverio sacrum ad Jesû Societatem spectans cum adjecto Collegio in antiquatæ Archiducalis Aulæ situ extructo, & à Ferdinando II. Cæsare ante aditum Imperium fundato. Totidem pariter extra muros parochialia, quorum uni Civitas, alteri Suburbium Murâ fluvio ab ea divisum subjicitur, in quo PP. Capucinorum Cœnobium paucis abhinc annis extructum insuper spectatur.

(a) Ann. Aust. l. 2.

LUETENBERGA.

Luetenbergam vulgò Luetenberg percelebre Inferioris Styriæ Oppidum Mura fluvius non procul ab Hungariæ confiniis irrigat, eique famam conciliat nobilissimum vinum, quod totius Provinciæ, & facilè totius Germaniæ fortissimum ex cir-

circumsitis collibus legitur, ita ut quidam scribere non ambigant, suâ illud præstantiâ Creticum æmulari.

MARBURGUM.

MArburgum vulgò Marburg, vel Marchburg Inferioris Styriæ Urbs in læva Dravi fluminis ripa amœnô circumdatur solô, & novem Græciô milliaribus versùs Austrum removetur: pro cujus elogio miram antiquitatum farraginem congregat apud Schönleben Lazius, cohortem nimirum Marianæ degentem, cujus Tribunum *sub dispositione Viri Spectabilis Ducis Provinciæ Valeriæ Ripensis* Notitia Imperii recenset; Marianam à codice Romanarum Præfecturarum inter Valeriæ municipia conscriptam; Jornandis Castrum Martenum Sarmatarum Sedem; & quæ ipse in Ammiano Marcellino sibi finxit Marciana Castra: hæc itaque omnia, licèt prorsus diversa, ob nominis consonantiam, quam ille solus percipit, in unum conflat Marburgum. A suis olim hæc Civitas regebatur Comitibus, donec Ottocarus III. Styriæ Marchio à Bernardo Comite eandem comparaverit. Patuit postea, anno scilicet 1532., Solimanno Turcarum Imperatori, qui eâ statim derelictâ Albam Græcam suas rursus copias reduxit.

MURÆPONTUM.

MUræpontum vulgò Bruck an der Muer commoda Urbs 6. milliaribus Græciô dissita à Muræ fluvio, cui adjacet ponte, nomen desumpsit, atque eadem à pluribus censetur cum illa, quæ in Peutingeriana Tabula Ad Pontem indigitatur. Ad Superiorem, an ad Inferiorem referenda sit, litigant Geographi. Præter Parochiale Templum, cui Archidiaconus præest, bina alia adsunt à sacris Minorum Observantium, & Capucinorum Ordinibus administrata. Commendanda hîc est Civium in Principem fidelitas, atque in hostes fortitudo, quam pro Alberto I. Cæsare in strenua Urbis propugnatione contra Ottonem Bavariæ Ducem, & Conradum Salisburgensem præstita anno 1291. exhibuerunt. Propè Civitatem illabitur in Muram amnis, cui Merz nomen, postquam amœnam secuit vallem, inde Martiam dictam, & usque ad Austriæ terminos pene protensam.

MURAVIA.

MUravia vulgò Murau Superioris Styriæ Civitas ad Salisburgensem ditionem valde accedens, à Mura fluvio in duas partes discinditur, quæ pluribus super eum ductis pontibus junguntur. De hac Cluverius (a) id sentit, quod ex Peutingeri Mappa præcedenti Urbi à cæteris adjudicari retuli, jam olim videlicet floruisse, & Pontis nomine ibidem indicari, hocque ex itinerum ductu satis inferri opinatur; at cùm ipsam Mappam verè nobile antiquitatis cimelium consuluerim, nihil reperi, quod uni potiùs, quàm alteri faveat sententiæ; Muræ tamen fluvio disputatum locum adhæsisse pronum est. Muraviæ in editiori loco eminet Parochiale Templum, sed adhuc altius ascendit splendida Arx vicino insidens colli, cui in adverso fluvii latere respondent alterius Arcis rudera Ottocari Bohemiæ Regis jussu prostratæ.

(a) Vind. & Nor. c. 5.

NEOMONTANUM. COENOBIUM.

NEomontanum Cisterciensis Ordinis Monasterium, vulgò Neuberg dictum, & inferiori Austriæ ferè contiguum, fundatorem suum veneratur Archiducem Ottonem postremum Alberti I. Imperatoris filium, qui cum anno 1339. mortem oppetiisset, in eodem humatus unà cum binis consortibus conquiescit.

OBDACUM.

OBdacum vulgò Obdach Oppidum est Superioris Styriæ Arce instructum ad Admontense Cœnobium pertinente, in quo vetustam Bedaci Urbem à Ptolomæo (b) in Norico annumeratam etiamnum perseverare autumat apud Merianum (c) Lazius, cui vocabuli affinitas familiaris hujus authoris Achilles multùm quidem suffragatur, sed cum Ptolomæi Bedacum ex situ, aliisque circumstantiis idem omnino videatur cum Peutingerianæ Tabulæ & veteris inscriptionis Bidajo, & alterius inscriptionis Badaco, quod & Cluverio certum est, atque in his non nisi 13., vel ad summum 19. passuum millibus ab Oeno fluvio separetur; cætera, quæ in definienda veterum locorum statione præ oculis haberi debent, Obdaco non congruunt, utpote à prædicto fluvio longè remotiori.

(b) Li. 2. c. 14.
(c) Topog. Styr.

PETOVIUM.

PEtovium vulgò Petaw Urbs est inferioris Styriæ à Dravo fluvio irrigata, & 12. milliaribus Græcio absens, cui servatum à primordiis nomen hanc parit fœlicitatem, quod genuina ejusdem antiquitas à nemine in dubium revocetur; à Romanis siquidem aliisque veteribus scriptoribus te-

tenui nominis diſcrepantia enunciatur: Antonini, & Peutingeri Itineraria Petavionem, vel Pœtovionem exprimunt. Tacitus (a) Petovium vocat, & Legionis decimæ tertiæ hyberna ibidem ſtatuit. Ptolomæus (b) denique in Argentoratenſi anni 1520. editione Petobium inter Pannoniæ Urbes recenſet. Epiſcopali quondam dignitate hanc Urbem claruiſſe colligit ex D. Hieronymo Megiſerus. (c) Cætera, quæ memoratu digna iſtic evenerunt, paucis ſubjiciam. Anno imprimis ante Chriſti nativitatem 33. Octavianus Auguſtus Imperator cùm Illyricum bellum gereret, Petovium, quod in Appiano Setovia legitur, valida obſidione circumdedit; quæ magnam adjacentium populorum vim in obſeſſæ Urbis ſubſidium concitavit; quare Auguſtus promoto contra eos exercitu prælium iniit, quo durante lapidis ictu genu ſaucius multis diebus decubuit, donec curato vulnere Romam regredi parans, belli molem unà cum Legionibus Statilio Tauro inibi relicto commiſerit, cujus tamen geſta prorſus intercidêre. Anno autem poſt Chriſtum 378. gravior calamitas Urbem oppreſſit, ſiquidem teſtatur Schönleben, (d) Valentem Pſeudoepiſcopum Petovienſem, cujus mentio in Actis Concilii Aquileienſis (e) reperitur, à populo ejectum, ut injuriam ulciſceretur, Gothis tum Pannoniam infeſtantibus, patriam turpiter tradidiſſe. Quid verò illi deinceps acciderit, in obſcuro eſt uſque ad Ottonem II. Cæſarem, qui, Megiſero (f) teſte, Friderico Salisburgenſi Antiſtiti anno 957. ad eam dignitatem evecto Petovienſem Eccleſiam cum magna Urbis parte contulit; ſed cùm anno 1480. Matthias Hungariæ Rex illam occupaſſet, Fridericus IV. Imperator Rege defuncto eandem cum reliqua Provincia ad ſe integrè attraxit, Salisburgenſis Eccleſiæ juribus ſub Bernardo tunc Præſule legitimè extinctis. Parva quidem nunc Civitas eſt, bina tamen Monaſteria præter Parochiale Templum complectitur ad ſacros Prædicatorum, & Minorum Conventualium Ordines pertinentia, quibus & PP. Capucinorum Aſceterium extra muros ſitum adjungendum eſt.

(a) Hiſt. Li. 3.
(b) Li. 2. c. 15.
(c) Ann. Car. l. 3. c. 8.
(d) Ann. Car. p. 3.
(e) To. 1. Conc.
(f) Ann. Carin. l. 6. c. 94.

PÖLLENSE COLLEGIUM.

Pöllenſe Canonicorum Regularium D. Auguſtini Collegium in Inferiori Styriâ non procul Hartbergâ fundatum à Joanne L. Barone de Neuberg poſtremo hujus ſtirpis ſurculo, nactum eſt primum Præpoſitum Udalricum de Trautmonsdorff, qui poſt octennium in gubernio impenſum, anno 1512. mortalem hanc vitam cum æterna commutavit.

RAINA.

Raina Urbecula eſt in Boreali Savi fluminis littore, quam Merianus (g) Inferiori Styriæ adſcribit, & ad Salisburgenſem Eccleſiam olim ſpectaſſe, Megiſerus (h) teſtatur, funeſtam cladem ſubjiciens ab Achmete Turcarum Duce anno 1475. in ejus conſpectu Chriſtianis numerô longè inferioribus, & ſe diu ſtrenuè tuentibus illatam.

(g) Topog. Styr.
(h) Ann. Car. l. 10. c. 30.

RAKELSPURGUM.

Rakelſpurgum, ſeu utì aliqui malunt Racoſpurgum, vulgò Rakelſpurg, quod 8. circiter infra Græcium milliaribus Mura præterfluit, inter nobiliores Styriæ Urbes cenſetur, ſed vini præſtantiâ reliquas antecellens. Antiquum Hæclitanum, quod medio ferè itinere Sallam inter & Pœtovionem ab Antonino ſtatuitur, agnoſcit in hac Civitate Cluverius, (i) tam ſitu, ac viarum ductu innixus, quàm aliqua vocabuli conſonantia. Suſpicatur enim Ræclitanum potiùs inibi legendum, quàm Hæclitanum. Verùm poſterius argumentum ei minimè favere ſuadet Rationarium Styriæ anno 1267. confectum, & à Lambecio (k) excuſum, cui non Rakelſpurg inſcribitur, ſed Ratgersburch, quod quaſi Ratgeriburgum aptè interpretatur Schönleben; unde evaneſcit omnis cum Ræclitano convenientia. Antequam Rakelſpurgum ad Provinciæ Principem devolveretur, Bildonenſibus Dominis paruiſſe narrat Merianus. (l) Commodis hodie habitatur ædibus, licèt iteratis incendiis ſæpius defœdatum, præter quæ aliam ſuſtulit calamitatem anno 1480. à Matthia Hungariæ Rege unàcum Petovio occupatum. Fœliciùs tamen in ejus pomœriis contra Turcas pugnatum, anno nimirum 1418., quo Erneſtus Auſtriæ Archidux de iis primò in hanc regionem irrumpentibus glorioſiſſimam retulit victoriam, viginti circiter hoſtium millibus in eo conflictu proſtratis.

(i) Vind. & Nor. 5.
(k) Bibl. l. 2. c. 4.
(l) Topog. Styr.

ROTENMANIUM.

Rotenmanium vulgò Rotenmann, aut Rotenmon Civitas eſt Superioris Styriæ in valle, vulgò Paltenthal 14. circiter milliaribus Græciô diſſita, quam Montanis Caſtris ab Antonino memoratis ſubſtituit apud Merianum (m) Lazius, itinerum ratione utcunque adſtipulante. Meminit

(m) Topog. Styr.

illius Gerardus de Rob, (a) ad annum scilicet 1291., quo Otto Bavariæ Dux, atque Conradus Salisburgensis Præsul, indicto in Albertum Austriæ Archiducem bello, concordibus armis expugnarunt. Nobilitatur Rotenmanium ab eximio Canonicorum Regularium S. Augustini Collegio, quod condidit anno 1455. Fridericus IV. Imperator, Joanne Jung à Dinckbichl in primum Præpositum inaugurato.

(a) Germ. sac. p. 2.

RUNENSE COENOBIUM.

Runense Cisterciensis Ordinis Cœnobium binis milliaribus Græciô absens, cujus fundationem Friderico I. Cæsari cognomine Oenobarbo Bucelinus adscribit, piæ Leopoldi Styriæ Marchionis munificentiæ deberi didici ex recenti quodam anonymo authore, cui hac in parte libentiùs adhæreo, annum tamen, nempe 1129, quo is consummatum à superstite Leopoldi consorte Sophia, ejusque filio Ottocaro opus subnectit, ejusdem primordiis à parente positis mallem assignare, cùm ex chronologica Marchionum serie liquidum videatur, prætenso adhuc anno Leopoldum supervixisse, quod ex ipso etiam anonymo colligi fas esset, cùm Leopoldi filius Ottocarus idem omnino sit, qui anno primùm 1165. Ducali dignitate à Friderico Oenobarbo donatus ab eodem authore refertur. Cœnobii gubernacula primus tractavit Abbas Gulacus de Dinkhenstain natione Franco, ex cujus successoribus binos Episcopales Infulæ sibi vendicarunt, Lavantina scilicet Almericum Graffendorffer, & Neostadiensis Martinum Düelacker, qui jam priùs Callipolensis Episcopi honorem cum Abbatis munere copularat, secundi Fundatoris nomen suis meritis insuper adeptus.

SCHLADMINGA.

Schladminga vulgò Schlädming Superioris Styriæ Oppidum Salisburgenses fines secus Onasum attingens veteri Antonini Sabatincæ congruere Lazio videtur. Funestissimum est, quod à Michaële Grueber tumultuantium Rusticorum Antesignano anno 1525. istic patratum narrat Megiserus, (b) præcipuam videlicet Carinthiæ ac Styriæ nobilitatem, quæ præliô infœliciter cum rebellibus consertô in fugam acta huc confluxerat, inopino sub auroram adventu ab eo oppressam, aut laqueo, aut gladio majori ex parte interiisse, post quam enormem lanienam superveniens Nicolaus Comes à Salm, abactis Rusticis Schladmingam incendit, murisque nudavit. Qua insuper occasione Civitatis jure, quo olim fruebatur, abolito, eam Oppidis tunc primò annumeratam existimat Merianus.

(b) Ann. Cari. l. c. 19.

SECOVIUM.

Secovium vulgò Seckaw Superioris Styriæ Oppidum gemino gaudet celebris sui nominis argumento: horum unum est nobilissimum Canonicorum Regularium S. Augustini Collegium ab Adalramo Comite de Waldegg anno 1140. fundatum, Wernero Geiller in primum loci Præpositum assumpto. Ejus Templum illustrant plurium Austriç Archiducum sarcophagi, inter quos peculiarem exigunt mentionem Carolus Styriæ Dux anno Christi 1590., ætatis verò 50. vitâ functus, atque Maximilianus Ernestus Ordinis Theutonici Commendator anno 1616., ætatis 33. è vivis sublatus. Alterum est Episcopatus ab Eberhardo II. Archiepiscopo Salisburgensi, annuente Honorio III. Summo Pontifice, anno 1220. ibidem institutus, cujus cathedram primus conscendit Carolus Frisacensis Præpositus 37. jam nactus successores, qui per maximam Styriæ partem Salisburgensi Archidiœcesi insertam Vicarii Generalis authoritate pollent, & S. R. I. Principis dignitate his temporibus fulgent.

SEIZENSIS CARTHUSIA.

Seizensem Carthusiam in Inferiori Styria Petovium inter, ac Cileiam sitam, non undecimo seculo, quod recens quidam author scriptum reliquit, sed duodecimo extruxit Ottocarus ab anno 1165. primus Styriæ Dux; qui leprâ correptus permissô socero suo Leopoldo Austriæ Duci Provinciæ Dominiô, in eandem se contulit, ubi Religiosum amplexus institutum pia morte conquievit. In hujus saltem loci districtu, si non planè hìc, quod Cluverio arridet, extitisse veterem Antonini Urbem Ragandonem, quam apud Rohitsch, seu Ragatz Schönleben collocat, ex medio ferme inter Cileiam, & Pœtovionem situ probè conjici omnino videtur.

SLAVOGRÆCIUM.

Slavogræcium vulgò Windischgrätz Inferioris Styriæ Urbs à Carinthiæ confiniis non procul abscedit, in qua Merianus

nus (a) Lazium secutus antiquam Ptolomæi (b) Vinundriam se deprehendisse opinatur, sed aliud conjecturæ argumentum adferre oporteret, quàm infirmam unius syllabæ consonantiam. Interim vix ambigi potest, quin ea à Vindis seu Venedis populis, quas vulgus hodie Windisch appellat, aliquando fuerit, aut primò erecta, aut instaurata. Turcarum insuper copias anno 1473. hucusque penetrasse præcitatus Merianus affirmat.

(a) Topog. Styr.
(b) Li. 2. c. 15.

STAINZENSE COLLEGIUM.

STainzense Canonicorum Regularium S. Augustini Collegium à Comitibus à Wildan originem suam ducere fertur, quo autem modo, vel anno, me hactenus latet.

VOITSPERGA.

VOitsperga Urbecula est ad amnem Kainach tribus milliaribus Græciô dissita, quæ, si Meriano (c) credimus Lazium sectanti, magnam præsefert vetustatem, & Styriæ totius antiquissima censeri debet; Provinciæ insuper Metropolis, antequam ad eam dignitatem Græcensis Civitas eveheretur; quinimo Romanorum Viana, cujus Plinius (d) in Norico meminit, memoratis authoribus videtur.

(c) Topog. Styr.
(d) Li. 3. c. 24.

VORAVIENSE COLLEGIUM.

VOraviense Collegium non procul Hartbergâ Inferioris Styriæ Urbe Regularibus D. Augustini Canonicis fundasse reperio Ottocarum IV. hujus Provinciæ Marchionem anno 1163., quo inprimum loci Præpositum electus est Luitpoldus 40. successores hactenus sortitus.

Styriam claudimus celebri disceptatione, quæ hanc Provinciam plurimùm involvit, inter Geographos exortâ: in quanam scilicet Norici, aut Pannoniæ plaga extensa fuerint Bojorum Deserta à Strabone, & Plinio memorata. Primi verba ex Lugdunensi anni 1557. impressione excerpta ita se habent (e): *Cæterùm Tiberius à lacu* (de Brigantino, seu Constantiensi loquitur) *unius diei progressus iter, Istri fontes aspexit. Ad eum lacum Rhæti paululum adsunt, ampliùs Helvetii, & Vindelici, & deserta Boiorum regio usque ad Pannonios.* Quibus duntaxat perpensis, luculentum cuivis videbitur controversa hæc Bojorum Deserta à Vindelicia, & Constantiensi lacu, qui hodie Podamicus, & vulgò Bodensee dicitur, per Bavariam, Carinthiam, Austriam, & Styriam ad Pannoniam usque procurrisse, ideoque subscribendum omnino esse eruditissimi Velseri (f) judicio, quod his terminis expressit: *Principes Boji monumentum in adversa ripa, ad ipsum statim Danubii trajectum posuere Bojodurum, quà Oenus Vindelicos, & Noricos interfluit Germaniæ Magnæ objectos utrosque: magnus præterea circà agri modus, à Vindelicorum quippe finibus ad Pannoniam Norici longitudine fusus, genti attributus est, quum ob eas, quæ postea rerum varietates consequntæ, Bojorum Deserta Strabo, & Plinius appellavere.* Velsero ferme consonat apud Schönleben (g) Lazius sic ibi definiens. *Bojorum Deserta, quæ in mediterraneis ab Aniso fluvio usque ad Cetium montem excurrebant, &c.* Verùm litem his omnibus movet Plinius egregius, & ipse author Straboni circiter coævus, qui longè diversum Bojorum Desertis adstruit situm, extra circumscriptos ab adductis hactenus scriptoribus fines ea penitus relegans. Noricorum enim Provinciam secundùm illos plurimùm occupabant, & cum eadem Orientem versùs in Cetio monte desinebant; sed à Plinio, (h) factô ab hoc ipso Norici limite, initiô, ultra Sabariam Pannoniæ Urbem liquidò explicantur. Patebit id proculdubio, si sequens authoris textus attentiùs inspiciatur: *Noricis*, inquit ille, *junguntur Lacus Peiso, Deserta Bojorum: jam tamen Coloniâ Divi Claudii Sabariâ, & Oppido Sacarbantiâ Juliâ habitantur.* Si itaque hæc Deserta Norico fuerant tantummodo contermina, seu illi jungebantur, manifestò infertur, extra Noricorum terras ea esse à Geographis inquirenda. Hinc præcitatus Schönleben, cui Cluverius (i) favet, secutus vestigia Sabariensis Coloniæ, quæ in iis Desertis juxta Plinium incolebatur, in sententiam abiit Velsero prorsus adversantem, eadem scilicet Bojorum Deserta se deprehendisse arbitratus in eo Pannoniæ tractu, qui ab Ortiva Cetii montis parte Viennam Austriæ à Petovio Styriæ divellit; Sabariam enim inter Pannonicas floruisse Urbes, à nemine, nisi in veterum fastis prorsus peregrino, disputatur. At cur aliqui ita Plinium amplectuntur, ut Strabonem excludant; alii autem ita à Strabone pendent, ut Plinium non auscultent? quasi verò nulla concordiæ ratio iniri posset, nec ulla reconciliationis spes ampliùs affulgeret? Quod tandem emolumentum pro Deserto digladiari? si quid minimum uterque adversario cesserit, sublata erunt bella, firmata pax; imò ne id quidem ferè necesse habeo, ut binos hos authores prima fronte inter se pugnantes

[e] De situ Orb. Li. 7.
(f) Rerum Boj. l. 2.
(g) Carn. Ant. Appa. c. 5. §. 1.
(h) Hist. nat. l. 3. c. 24.
(i) De Vin. & Nor. c. 5.

tes, in idem demonstrem unanimiter conspirasse. Dicantur igitur Bojorum Deserta Norici, Pannoniæque terminos complexa, ita tamen, ut neutram exhauserint Provinciam, nunquid tunc verum dixerit Plinius Noricis jungi Deserta? cùm adhuc cultam ab iis populis regionem versùs Occasum relinquam; neque à vero deviasse putabitur Strabo, dum asserit, Deserta ad Pannoniam usque pertigisse, etsi per aliquam hujus partem ulterius promoveantur; Idipsum enim Strabonem (a) per ea verba sibi voluisse, ex alio ejusdem authoris loco affatim elucescit, ubi hæc ait: *Romani Bojos sedibus ejecerunt, qui, quum ad Istrum commigrassent, apud Tauriscos habitarunt, bellum adversus Dacos gerentes, donec tota gens funditus fuit excisa. Agrum verò, qui ad Illyricum pertinebat, Desertum, ac pecoribus pascuum vicinis reliquerunt.* En Bojorum Deserta ultra Norici fines, ad Illyricum nempe, cujus tunc pars habebatur Pannonia, ab ipso Strabone protracta: neque plus prætendere videtur Plinius, cùm allatæ ab eo Urbes modico intervallo à Norico absfuerint. Unum itaque superest, à quo recedat Strabo, ne videlicet ea Deserta ita Brigantino lacui admoveat, ut alii populi ibidem descripti non intercesserint, ad quod, si reliqua probè conferantur, clarè constabit eundem propendere. Demum qua ratione ea regio deserta squaluerit, alibi clariùs indicat idem Strabo (b) ita, Cluverio interprete, rem enarrans: *Res Getarum antiquas mittamus. Nostra ætate quæ gesserunt, hæc sunt. Bœrebista natione Geta, quum imperium in gentem suscepisset, eam crebris adflictam bellis refecit, tantumq; exercitatione, sobrietate, ac diligentiâ profecit, ut intra paucos annos magnum constituerit Imperium. Finitimarum nationum plerasq; Getarum genti subjiciens, quin & ipsis Romanis jam formidabilis erat, Istrum audacter transiens, Thraciamq; ad Macedoniam usque, & Illyricum populans. Gallos quoque Thracibus, & Illyricis permixtos evastavit, Bojosq;, & Tauriscos qui sub Critasiro erant, prorsus delevit.* Et postea eodem libro: *partem hujus regionis desertam reddiderunt Daci, debellatis Bojis, atque Tauriscis Gallicis gentibus.* Quid ego sentiam, amice lector aperui: si mihi assentiris, Styriam universam in hæc Deserta conjicis: hanc quippe Provinciam ad Norici, & Pannoniæ campos ex veteri Cetio communi utriusque meta se demittere jam superiùs ostendi: si verò alterutra ex prioribus opinionibus magìs arridet, eadem de causa saltem aliquam Styriæ partem in iis Desertis reperies; elige, quod lubet.

(a) De situ Orbis l. 5.

(b) De situ Orbis li. 7.

TOPO-

Studiô et operâ cujusdam Geographi, Soc. IESV.

Pfeffel & Engelbrecht sc. et excud. Vien

TOPOGRAPHIA DUCATUS CARINTHIÆ.

Carinthiæ ingredimur Provinciam, sylvarum, aut montium horrore nihil quidem Styriæ cedentem, sed plurimis tamen discissam vallibus tritici, aliarumq; frugum feracissimis. Altissima montium juga quatuor censentur à S. Udalrici, S. Helenæ, S. Viti, & S. Laurentii nominibus sacrata, quæ etiam adæquat, si non superat proceritate sua, & transfossâ per medium viâ celeberrimus Mons Loibl, qui Meridiem versùs Carinthiam à Carniolia disterminat; neque inferior est alpium catena secus reliquam Meridionalem plagam protensa, & Italiam ab hac regione distinguens. Demum haud minùs attolluntur Tirolensium rupium vertices, qui occidentis Solis jubar Carinthis subducunt. Non ita verò à frigidis defenditur Aquilonibus, ubi cum Salisburgensi ditione, & Superiori Styria conjungitur, quamvis & hic hujusmodi terræ tubera non desiderentur. Enumerata hactenus Carinthiæ confinia claudit Inferior Styria, à qua Orientale illius latus stipatur. Pecorum quoque armentis, utì & pretiosioribus metallis abundare fertur hæc Provincia, sed hæc in terræ visceribus abdita parum prosunt, cùm pauca ex iis hac tempestate effodiantur. Ferrum tamen, idque probatissimum, pariunt Frisacenses montes, aliique Liseræ fontibus propinqui, è quibus copiosè etiamnum erutum à multiplici in Oppido Verlach desudantium artificum genere in varias non tam magnas, quàm parvas ducitur formas, elegantissimè elaboratas. De ferri autem, quod in his antiqui Norici regionibus effoditur, duritie, ac bonitate constans semper fuit apud vetustissimos authores fama, Poëtarum etiam carminibus dilaudata; nam præter Horatium, quem alibi adduximus, præstò est illud Ovidii.

Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis.

Plumbum præterea hodieque gignit Carinthia in Villacensis territorii monte, quem idcirco Pleibergum dici ab Agricola (a) docemur. Uberior istic celebratur piscium captura, quos partim offerunt Dravus, aliique amnes; partim lacus plurimis in locis expansi.

(a) de vet. & nov. met. L. 2.

Occupat Carinthia veteris Carniæ, Noriciqué à Tauriscis habitati partem; namque Noricos, Carnosque populos olim invicem conterminos luculentè indicat Plinii textus jam à me alibi allegatus: *juxtaq; Carnos, quondam Taurisci appellati, nunc Norici.* De Norici mediterranei finibus, qui ad alpium radices extensi magnum hujus Regionis tractum necessariò complectebantur, in Styriæ descriptione jam satis disseruimus. Unde elucubranda solummodo est Carnorum Sedes, ut sententia nostra solidis undique rationibus fulciatur. Primò itaque insessam fuisse à Carnis utramque alpium declivitatem, non modò ad Meridiem scilicet, sed & Boream descendentem, perspicuè docet partim Strabo (b) dum ait: *Quatrans Padum sunt, Veneti incolunt, & Istri, ad Polam usque: supra Venetos sunt Carni*; partim Plinius (c) ita scribens: *Savus ex alpibus Carnicis placidior, &c.* siquidem palam omnibus est, Venetos per planitiem Australi alpium lateri subjectam diffundi, & Savum ex Borealibus earundem alpium scopulis emanare. Alpium nomen ex albedine deducit Festus Pompeius his verbis: *Sabini alpum dixere, quod postea latini album; unde alpium nomen*: ob nivium scilicet candorem, quibus illæ ferè perpetuò teguntur. Major fervet de Carnorum origine controversia; quidam enim supposititio Annii Beroso nimium fidei tribuentes à Carno Noëmi post diluvium filio, Tuisconis fratre & gentem, & gentis nomen exordiuntur. O effrœne arrogandæ sibi antiquitatis cacoëthes! Fuggerus (d) à carris, seu curribus, quibus olim Scythæ, nunc Tartari domorum locò semper vagantes utuntur, Carniæ vocabulum derivat, existimans Germanos à Scytharum coloniis hinc expulsos, visis hujusmodi curribus, vernacula lingua Kärrner appellasse, eamque vocem à supervenientibus Romanis fuisse in Carnos inflexam; verùm longè priùs innotuerant Romanis Carni, quàm ulla Scytharum in has oras irruptio possit demonstrari. Tertiam sibi fabricatur originem apud Schönleben (e) Palladius Cranum Thuscorum Regem primum Carnis parentem assignans; at nec constat Cranum Thuscis imperasse, nec ulla elucet

(b) De situ Orbis l. 5.
(c) Hist. nat. l. 3. c. 25.
(d) Spec. hon. l. 3. c. 5.
(e) Carn. Ant. Appa. c. 1. §. 8.

ratio, cur à Crano oriantur populi, qui à vetustissimis scriptoribus non Crani, sed Carni constanter appellantur. Demum ingeniosa saltem est, si non vera citati Schönleben conjectura, quam ipse exercitii causà adductam mox refellit, à Carna nimirum Dea Carnos dici potuisse, quam Romani cardinibus præfecerant, juxta illud Ovidii (a) ad calendas Junii ita canentis:

(a) Fast. 5.

Prima dies tibi Carna datur, Dea Cardinis hæc est;
Numine clausa aperit, claudit aperta suo.

Siquidem alpes tanquam Italiæ claustra, & angusti per illas aditus veluti portæ habebantur: unde Nicephorus Callistus (b) de Eugenio Tyranno ita scripsit. *Maximum paravit exercitum, & Italiæ portas, quas Romani Julias alpes vocant, præoccupatas præsidio tenuit.* Sed sat superque pro quæstione de nomine dictum est.

(b) Lib. c. 39.

Carnis ex Gallorum Colonia, qui in Aquileiensem agrum descendentes Urbem sibi moliri cœperant, emersisse conjicit Schönleben, (c) año ante Christi ortum 183, quo Galli indè recedere à Romanis jussi in propinqua montana commigrarunt, quôdam triumphalium fastorum fragmentô innixus, in quo hic titulus extat: *De Galleis Karneis.* Verùm disertè utrumque populum distinguit Livius, (d) dum eorum Legatos Romam anno ejusdem æræ 170. profectos recenset: *eodem tempore*, inquit, *de C. Cassio, qui Consul priore anno fuerat, querelæ ad Senatum delatæ sunt: & legati Regis Gallorum Cincibili venerunt. Frater ejus verba in Senatu fecit, questus, alpinorum populorum agros sociorum suorum depopulatum C. Cassium esse; & indè multa millia hominum in servitutem abripuisse. Sub id tempus Carnorum, Istrorum, & Japidum legati venerunt, duces sibi ab Consule Cassio primùm imperatos, qui in Macedoniam ducenti exercitum iter monstrarent: pacatum ab se tanquam ad aliud bellum gerendum abiisse: indè ex medio regressum itinere, hostiliter peragrasse fines suos; passim rapinasq;, & incendia facta, nec se ad id locorum scire, propter quam causam Consuli pro hostibus fuerint. Et Regulo Gallorum absenti, & his populis responsum est: Senatum ea, quæ facta querantur, neque scivisse futura, neque si sint facta, probare. Ubi ex Macedonia rediisset Cassius, tum cognita re Senatum daturum operam, ut satisfiat.* Cùm tamen alpini populi, inter quos erant Carni, tanquam socii Cincibilô Regi curæ fuerint, suspicari omnino licet ex eadem Gallorum gente eos aliquando processisse, non autem pro comperto haberi potest, cùm inter diversas quoque nationes societas, aut fœdus non rarò ineatur. Romani amicitiam cum Carnis usque ad annum ante Virginis partum 118. coluerunt, quo Q. Martius eo tempore Consul eosdem expugnasse à Cluverio creditur divinante *Carnos*, non Sarnos apud Florum legendum esse; quam opinionem ambiguam magis reddit Gronoviana editio, quæ nec *Carnos*, nec *Sarnos*, sed *Stonos* expressit. Favere tamen non inficior Cluverio, quod ipsemet adjicit, altero scilicet anno Tauriscos in Romanorum potestatem devenisse; hoc enim non obscurè indicat, Carnos, utpote Italiæ propiores, fuisse priùs ab iisdem subjugatos. Porrò in occasum ruente Romanorum Cæsarum potentia, videntur Carni angustos alpium limites transgressi in propinquam Norici regionem dominium suum, nomenque protendisse, ubi Carantani primùm, dein Carinthi appellati præsentem Carinthiæ Provinciam complexi sunt. Neque audiendus hìc est apud Ortelium Rithaymerus, qui ex vetustiori Carnithiæ vocabulo nuspiam reperiendo, quasi perperam inverso, hodiernum Carinthiæ nomen defluere arbitratur. Ridicula autem prorsus est, & ab omnibus sanæ mentis authoribus explosa Theophrasti Paracelsi opinio; Romanos scilicet tanto amore hunc Ducatum prosecutos esse, ut Charitas intima vocaretur, atque à binis his verbis posteriori ævo in unum contractis usitatam hactenus Carinthiæ vocem exoriri.

(c) Annal. Carin. p. 2.

(d) Lib. 43.

Carnos Gothorum Regi Theodorico postmodum paruisse docet apud Velserum (e) Procopius, & ab Attila Aquileiam obsidente, totque aliis exteris populis per has alpinas fauces in Italiæ viridaria turmatim irruentibus, multa passos esse, faciliùs est mente concipere, quàm calamô adumbrare, coævis quippe destituimur monumentis, à quibus erudiamur; nec fidendum ubique Lazio, aut Megisero, qui Ducum seriem, annorumque ordinem ex infirmis sanè conjecturis adeò imperterritè texunt, ut suismet oculis ea omnia perlustrasse penitus videantur. Inter illas autem gentes, quibus in ea rerum perturbatione Carinthia patuit, imperium suum ibi maximè firmavit Slavica, in quod unanimis authorum sensus propendet, quodque à frequenti ejusdem linguæ usu etiamnū indicatur; unde Slavi prioribus permixti, Slavi Winidi, & Carantani Fredegario apud Henschenium (f) teste dicebantur, ut à reliquis, qui in Bohemiam, & Poloniam penetraverant, hac forsan ratione distinguerentur. Non licuit tamen Slavis parta sibi sede tranquillè perfrui, sæpe enim cum Hunnis invicem collidebantur, qui etiam servitutis jugum illis aliquando imposuisse à Brunnero (g) feruntur, donec anno 623. qui-

(e) Rer. Boj. l. 3.

(f) D... tr. de 3. D... ob. l. 2. nu... 6.

(g) A... nal. Boi. l. ... 5.

quidam nomine Samò natione Francus mercaturæ studio ad prædictos Slavos veteribus Carnis immixtos (quos deinceps una voce Carinthos dicam) commeare solitus, ducem delendæ tyrannidi se præbuit, & egregiæ operæ pretium maximum tulit, ab institoris sorte ad Regis evectus dignitatem, quam per annos 36. gloriosè dicitur administrasse: sed eô sub annum 660., è vivis sublatô an filiorum aliquis solium conscenderit, an Regia potestas abrogata, & in plures Duces partita fuerit, à melioris notæ authoribus ambiguum relinquitur. Succedentium enim Principum, seu Ducum nomina ex Vita S. Virgilii Salisburgensis Episcopi, ac ex *Historia de conversione Bojorum, & Carantanorum* anno circiter 858. conscripta, vel etiam ex domesticis gentis annalibus à Lazio sæpe allegatis colligere quidem conatus est eruditissimus Bollandus; sed densas ubique offendit tenebras, quibus tum ordinis, tum Chronologiæ ratio plurimùm obfuscatur. Quare eos duntaxat, qui propagandæ fidei Orthodoxæ operam navarunt, hìc breviter memorabo.

Evangelii semina jam ab ipso Apostolorum ævo, ex D. Hermagoræ Aquileiensis Episcopi, ejusque discipulorum industria per Noricum fuisse sparsa, jam aliàs meminimus, magnamque eorum partem in Carinthiam Aquileiæ solo ferè contiguam interim decidisse quis ambigat? Certè uberes indè fructus sequentibus statim seculis in ea adolevisse non modò ex S. Severini Vita, sed etiam ex D. Hieronymo conjicere fas est: *Horret animus*, inquit iste, *temporum nostrorum ruinas persequi. Viginti, & eò amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim, & Alpes Julias* (seu Carnicas, quæ Carinthiam, & Carnioliam à Foro Julio dirimunt) *quotidie Romanus sanguis effunditur, Scythiam, Thraciam, &c. Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Wandali, Marcomanni vastant, trahunt, rapiunt. Quot Matronæ, quot Virgines, & ingenua, nobiliaq; corpora his belluis fuere ludibrio! Capti Episcopi, interfecti Presbyteri, & diversorum officia Clericorum; subversæ Ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, Martyrum effossæ reliquiæ.* Sylvescentem hac ratione Ecclesiam excolere aggressus est anno 633. S. Amandus Wormatiensis Præsul, qui acceptâ Carinthorum, eorumque Regis Samonis notitiâ, ultra Rhenum, Danubiumque profectus est, magnô æstuans desideriô aut gentem hanc ad Christum adducendi, aut Martyrii lauream consequendi; sed tenuem collegisse messem docet in ejus Sancti Vita Baudemundus ita apud Bollandum (a) de eo scribens: *Paucis verò ex iis in Christo regeneratis, videns etiam sibi non satis accrescere fructum, & Martyrium, quod semper quærebat, nondum se adepturum, ad proprias iterum reversus est oves.* Clarius postmodum Carinthis affulsit fidei lumen post Boruthi, seu Baruchi Ducis obitum, quem Samoni Regi statim substituunt Megiserus, (b) & qui hujus epitomen edidit Reichardus; quasi eos puderet intercedentium Principum syllabum ignorasse; id quippe à vero longè aberrare ostendit vetusta S. Virgilii Vita, ex qua cùm clarè inferatur Boruthum ad Pipini Francorum Regis anno 750. inaugurati ætatem accessisse, & Samo anno circiter 660., vel, ùt ipse Megiserus asserit, 638. mortem oppetierit, ad 90., aut planè 112. annos Boruthi Regnum extendi ea ratione deberet, quod quàm absonum sit, nemo non assequitur. Rem totam, uti in citata S. Virgilii Vita refertur, propriis illius verbis ob oculos ponam: *Non multo pòst tempore cœperunt Hunni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere, fuitq; Dux tunc eorum Boruth nomine, qui Hunnorum exercitum contra eos videns, interim Bavaris nunciare fecit, rogans eos sibi in auxilium venire. At illi cum magna festinatione venientes expugnaverunt Hunnos, & obfirmaverunt Quarantanos, servitutiq; eos Regum subjecerunt, simul & confines eorum, duxeruntq; indè obsides secum in Bavariam, inter quos erat filius Boruth nomine Karastus, quem pater ejus more Christiano nutriri, & baptizari postulavit, quod ita factum est. Similiter de Chetimaro filio fratris sui fieri rogavit. Mortuo autem Boruth jussu Francorum, Bavari Karastum Christianum factum, petentibus eisdem Slavis, remiserunt, & illi eum Ducem fecerunt: sed posteà ille tertiò annô defunctus est. Iterum autem permissione Pipini Regis populis idem petentibus Chetimarus Christianus Ducatum suscepit.* Hunc in Carinthiam proficiscentem comitatus est Majoranus Presbyter à S. Virgilio Salisburgi initiatus, quem paulò pòst subsequebatur Modestus Episcopus cum Watone, Reginberto, Gozario, Latino, aliisque Evangelii præconibus, qui munere suo gnavè functi, brevì meliorem Provinciæ faciem, incolisque mentem induerunt. *Mortuo autem Chetimaro* (pergit Vitæ scriptor) *& orta tertia seditione, aliquot annis nullus Presbyter ibi erat, usque dum Waltunc Dux eorum misit iterum ad Virgilium Episcopum, & intentè postulavit, ut ad confortandum in fide prædictam terram aliquos destinaret Presbyteros.* Annuit S. Præsul, novosque submisit Presbyteros, Heimonem, Reginobaldum, Majoranum, Gozarium, Erchebertum, Augustinum, & Guntarium, qui laboranti ibi Ecclesiæ suppetias venirent, ipseque dein-

(a) A. SS. ad diem 6. Feb.

(b) Chron. Car. l. 5. c. 25.

peinde Virgilius *per Karinthiam sensim transeundo ad fines Hunnorum ubi Trabus influit Danubium pertransiit.* Walcunco subrogatur à pluribus Ingo, vel Inguo cujus singularis in promovenda re Christiana enituit industria. Dilaudat hanc apud Bollandum Æneas Sylvius, à quo reliqui accepere: *Fama est*, inquit, *año DCCXC. post Christi Salvatoris ortum imperante Carolo magno, Ducem gentis Inguonem nomine, ingens convivium provincialibus præparasse, & agrestibus quidem ad conspectum suum intromissis, in vasis aureis, atque argenteis; Nobilibus verò, & Magnatibus procul ab oculis collocatis, fictilibus ministrari jussisse: interrogatum, cur ita faceret respondisse, non tam mundos qui Urbes, & alta palatia, quam qui agros, & humiles casas colerent. Rusticis, qui Christi Evangelium accepissent, baptismatis undâ purificatis, candidas & nitidas esse animas, nobilibus ac potentibus, qui spurcitias idolorum sequerentur, sordidas ac nigerrimas; se verò pro animarum qualitatibus instruxisse convivium; castigatos ea re nobiles catervatim sacri baptismatis undam quærentes, brevi tempore sub Virgilio, & Arnone Juvaviensibus Episcopis, universos Christi fidem accepisse.* Demum Christianæ legi in Carinthia stabiliendæ supremam namque sedulam impendisse operam dicendus est B. Domitianus ejusdem Provinciæ Dux, quem octavo seculo jam ad finem vergente, vel nono jam ineunte Carinthiis imperasse Bollandus conjicit, cùm in ejus Vita nullum temporis appareat vestigium præter tenue aliquod, quod suppeditat epitaphium ejusdem sarcophago post plura ab obitu secula detecto incisum; id enim hoc clauditur elogiô: *Qui convertit istū populum ad Christianitatem ab infidelitate.*

Prætereo cæteros post Domitianum Duces, sive Archiduces, quos longo ordine deduxit Megiserus, eos à memorato Inguone auspicatus, quem primum Carinthiæ Archiducem à Carolo Magno Francorum Rege anno 772. creatum contendit, hôc unô inauditæ eo tempore dignitatis adjectô testimoniô (*sicut antiquæ annotationes testantur.*) Atque ad recentiora calamum converto, utpote tutioribus fundamentis illustrata, ad Marquardum scilicet ex Comitum de Muerztal, & Avelanz prosapia, in quem ob navatam contra Saxones operam Cæsar Henricus IV. à Berchtoldo Zaringensi sibi infenso, anno 1073. Carinthiæ transtulit Principatum. Fuit is verus Lambertini in Styria Cœnobii fundator, non tantùm instaurator, uti Megisero placuit, cujus pios, ac splendidos conatus prosecutus est Henricus filius (non frater, uti perperam scripsit Bucelinus) & anno 1090. Leopoldi fratris in Ducatu successor. Emendandum hìc pariter est quinquaginta saltem annorum sphalma, quod in descriptione Styriæ retuli, à Fuggero commissum, dum ab anno 1030. primi illius Provinciæ Marchionis, Ottocari nempe prædicti Marquardi ex fratre nepotis regimen orditur; cùm tamen ipsemet alio in loco (a) reliquis scriptoribus suffragatus nonnisi anno 1073. Ottocari patruum Marquardum in Carinthiæ Ducem promoveat, neque mendum in typum irrepsisse dici possit; siquidem Ottocari Marchionatum Conrado II. ab anno 1026. ad annum 1039. imperanti, continuato attribuit errore.

(a) Spec. ho. l. 3. c. 5.

Henrico tertio post Marquardum Duce anno 1127. sinè liberis defuncto, Erbo Ratisponensis Comes Palatinus à Lothario Imperatore ad illius dignitatem evehitur, quâ ille duodecim annos potitus fatis cessit relicto Poppone filio, non tamen hærede; hôc quippe ex Conradi III. Cæsaris sententiâ neglectô, Engelbertus Comes in Spanheim, & Ortenburg anno 1140. vacuum adiit Ducatum, quem sex è stirpe sua transmisit posteris; namque horum ultimus Udalricus III. desperata prole, Avunculo suo Ottocaro Bohemiæ Regi Carinthiam transcripsit, magna pecuniarum vi ab eo antea provocatus. Verùm cùm hæc insalutatis Imperii Ordinibus executioni darentur, Rudolphus I. Imperator, exuto eâ Provinciâ Ottocaro, in Augustanis anni 1282. Comitiis ex communi Principum consensu Meinhardum Tirolis, & Goritiæ Comitem, cui Udalrici III. vidua nupserat, Carinthiæ Ducem declaravit; hujus filius Henricus cùm anno 1335. extremum suum clausisset diem, Ludovicus Bavarus Imperator solum Tirolensem Comitatum Margarethæ Henrici unigenitæ (quam ob recurvi oris vitium Maultasch vulgus vocabat) adjudicavit, Carinthiam autem Ottoni Austriæ Archiduci contulit, nequidquam obtinente, & Provinciam armis aliquamdiu vastante Maultaschia. Hinc Carinthiæ Ducatus occidere nescia Austriæ sydera semper coluit, quorum benignis influxibus adhuc irroratur.

Perstrictis, quæ ad universum hujus Regionis statum pertinebant, priusquam de more singulas ejusdem Urbes obeamus, prætereunda non est rara inaugurandi Ducis consuetudo, ab Ænea Sylvio postea Pio II. Papa, ni fallor, primùm vulgata; licèt jam plures scriptores suis eam operibus inseruerint, ne quid notatu dignum videar neglexisse. Quare aliorum insistens vestigiis, prout illam è fonte Bollandus, Megiserus, cæterique hauserunt, & ego meis lectoribus propinabo: *Imperium* Carinthiæ

An-

Australes obtinent, & Archiducem appellant, cui ea Regio paret. Quoties novus Princeps Reipublicæ gubernationem init, solennitatem nusquam alibi auditam observant. Non longè ab Oppido S. Viti, in valle speciosa vetustæ Civitatis reliquiæ visuntur, cujus nomen temporis abolevit antiquitas. Juxta in pratis latè patentibus marmoreus lapis erectus est: hunc Rusticus ascendit, cui per successionem stirpis id officium hæreditario jure debetur. Ad dextram bos macer nigri coloris adstat, ad sinistram pari macie deformis equa: frequens circa eum populus, & omnis rustica turma. Tum Princeps ex adversa pratorum parte procedit, purpurati ejus Proceres ambiunt. Vexillum ante ipsum, & insignia Principatus: Comes Goritiæ, qui Palatii curam gerit inter duodecim minora vexilla præcurrit: reliqui magistratus sequuntur. Nemo in eo comitatu non dignus honore videtur, nisi Princeps præ se ipse Rustici speciem ferens: agrestis ei vestis, agrestis pileus, calceusq; & baculus in manu gestatus pastorem ostendit. Quem postquam Rusticus ex lapide venientem conspicatus est sermone Slavico (sunt enim ipsi Carinthi Slavi) Quis hic est, inclamat, cujus tam superbum incessum video? Respondent circumstantes; Principem terræ advenire. Tum ille; Justusne Judex est, salutem patriæ quærens? liberæ conditionis, dignus honore? estne Christianæ cultor fidei & defensor? Respondent omnes: est, & erit. Rursus ille, quo me jure ab hac sede dimovebit? At Goritiæ Comes, LX. denariis, inquit, locus iste emitur. Jumenta hæc tua erunt, bovem, atque equam ostendens. Vestimenta quoque Principis, quæ paulò antè exuit, accipies. Eritq; domus tua illa libera, & absque tributo. Quibus dictis Rusticus, levi alapâ Principi datâ bonum Judicem esse jubet, & surgens, jumentaq; secum abducens loco cedit. Princeps verò conscenso lapide nudum gladium manu vibrans ad omnem se partem convertit, æquum judicium populo promittens. Ferunt & aquam frigidam rustico allatam pileo bibere, tanquam vini usum damnet. Miræ hujus solemnitatis authorem prodidit Sylvius, dum epuli narrationem, quod prælaudatus Dux Inguon Christianis Rusticis instruxerat, hoc epiphonemate conclusit: *Hinc honos investiendi Principis rusticitati datus.* Diuque eam viguisse oportet; siquidem Ernestus Archidux Austriæ Friderici IV. Cæsaris parens anno 1414. hasce ceremonias ultimus admisisse à Fuggero perhibetur. Imò ad saxeum illud tribunal Archiducem Carolum, & Ferdinandum filium postea Imperatorem, inauguratos quoque fuisse addit Bollandus, prætermisso tamen vili vestium cultu, atque alapa à rustico infligenda, quæ ejus temporis ratio fortasse non patiebatur. Supersunt hodieque lapideæ illius sellæ fragmenta, in quorum uno Domitiani nomen vetustissimis insculptum literis se legisse affirmat Lazius; idque, si à veritate non deviat, maximè fulcit Bollandi conjecturam, B. Domitianum Inguonis, aut filium, aut agnatum memorato Rusticorum convivio utpote Christianum interfuisse opinantis, quod ne probro esset, sanxerit vel Inguon, vel ipsemet, ut ejusmodi ritûs solennitate idipsum apud posteros celebraretur. Nunc verò consvetum harum descriptionum cursum prosecuturi ad Carinthiæ Metropolim accedamus.

CLAGENFURTUM.

Clagenfurtum venusta est, ac nobilis Urbs, cujus vernaculum nomen Clagenfurt ex vetustiori voce Glanfurt detortum videtur juxta verisimillimam Megiseri, aliorumque opinionem, quasi ex Glan amne non procul indè fluente, & verbo furt, quod vadum, seu trajectum Germanis indicat, illud vocabulum coaluisset. In totius Carinthiæ Metropolim hæc Civitas evasit, postquam anno 1518. à Maximiliano I. Imperatore Provinciæ Statibus in illustrium facinorum præmium donata, cœpit novis ædificiis ampliari, & circa seculi decimi sexti finem amplis, editisque mœniis, ac propugnaculis figuram quadratam exprimentibus communiri. Quatuor in iis portæ versùs totidem mundi plagas incolis viam pandunt ad peramœnam planitiem circumquaque extensam, quam partim ambiunt nemorosi colles, altiora post se juga suspicientes, partim dissecat piscosus lacus vulgò Werdtsee dictus plusquàm uno ab Urbe lapide sejunctus, & per duo milliaria Germanica in longum effusus. Nomen lacui dedit quædam illius insula, in qua anno 1000. Præposituram, seu Collegiatam, ùt vocant, Ecclesiam SS. Primi, & Fœliciani honori sacram extruxisse, ac pretiosis eorundem lipsanis dotasse fertur Frisingensis Præsul Abrahamus ex Comitibus Goritiæ, & Carinthiæ Palatinis oriundus; sed ea lapsu temporum splendore suo orbata ad solam Parœciæ dignitatem modò decrevit. Ornamentum verò lacui addit magnifica Arx, quam unà cum Lauretana B. V. Æde Comes Joannes Andreas Rosenbergius in prominenti illius scopulo anno 1652. excitavit. Subjacet Clagenfurtum latitudinis gradui 46. cum 43. minutis, longitudinis verò 38. cum 8. minutis, atque ab Inclyta Austriæ Metropoli communi 42. milliarium itinere in Austrum removetur.

Circa veterem hujus Urbis statum refert Bollandus (a) aliquorum sententiam, qui Adundrinam Civitatem, cujus in S.

(a) Act. SS. ad diem 5. Febr.

Virgilii Vita mentio extat, Clagenfurti statuunt, imò & Hydrundinum nomen eidem appingunt, quasi à Græca voce ὕδος, vel ab hydra serpente, seu Dracone aquatico, quem Urbs pro insignibus gerit derivatum; sed ingenium laudo, judicium non approbo, utpotè in nulla authoritate, aut solida ratione fundatum. Megiserus aliàs facilis in quibusvis antiquitatibus suæ Carinthiæ adstruendis, primam hujus Urbis originem in obscuro latere ingenuè fatetur, quamvis in quodam dubiæ fidei catalogo Duces Provinciæ Norici Mediterranei exhibente repererit, Clagenfurtum, quasi Claudenfurtum Romanorum fuisse Coloniam ab Imperatore Flavio Claudio anno 270. huc deductam, ideoque Forum Claudii primitus appellatam, cujus Plinium sub Claudiæ, & Ptolomæum sub Claudioni, vel Claudivii nomine meminisse nonnulli opinantur. Verùm speciosos hos natales non tam labefactat Claudii obitus, quem prætenso anno 3. nonas Februarii Sirmii accidisse notant eximii chronologi Ricciolius, & Brietius, quàm propinqua, nec nisì uno milliari ab hac Urbe dissita sublimium ædificiorum vestigia, & Civitatis alicujus Romanorum ævo ibi florentis indicia per Soliensem campum vulgò Saalfeldt, seu Zollfeldt disseminata; ægrè siquidem mihi persuadeo, Romanos Colonias suas, seu municipia tam modico intervallo disjunxisse. Quare satius existimo omissâ Claudiâ, seu Claudiviô, quod Ptolomæus Danubio magis admovet, aliam Urbem, quantũ, fundatis in veterum historia conjecturis, assequi possumus, per Soliensia rudera venari, quod antequam aggrediar, rejicienda est Megiseri (a) hallucinatio, qui Salam Urbem à Ptolomæo memoratam ineptè istic collocat, cùm eam author Pãnoniæ non Norico adscribat, & in Antonini Itinerario inter Sabariam, & Heclitanum occurrat, quæ procul à Soliensi agro Salam manifestè relegant; unde reliquorum placita modò expendamus.

(a) Chron. Car. l. 3. c. 9.

In geminas incidi sententias, quæ solidioribus niti rationibus videntur: Prima, quæ Plinii (b) Solvense istic fuisse agnoscit, plures sortita est patronos, nempe Lazium, Ortelium, Megiserum, Lambecium, Bollandum, aliosque, quorum maximum fundamentum in eo sistit, quòd locus ille à Plinio Norico inseratur, & magnam præseferat nominis affinitatem cum Soliensi campo, qui & intra veteres Norici limites continetur, & in Urbem eum aliquando excrevisse, sparsa illic ostentant monumenta. Cúmque neutro genere utatur author, Solvense potiùs municipium fuisse autumo, quàm Coloniam, utì nonnullis perperam placuit. Episcopos insuper Domingum, Modelhamum, & Modestum, cujus S. Virgilii Vita, nulla certa sede assignata, mentionem facit, authoritate sua Solvensi præficit Ecclesiæ Megiserus. (c) Verùm cum bona tot illustrium scriptorum venia sciscitari mihi liceat, cur potiùs Plinio fidem adhibeant, eam Urbem inter Noricas recensenti, quàm tribus aliis vetustis etiam authoribus eandem Pannoniæ adjudicantibus? siquidem ipsorum plerique censent, & idem prorsus nomen pene convincit, Solvense illud municipium unam cum Solva *Pannoniæ mansione* fuisse Civitatem, cujus non solùm Antoninus in itinere Acincô Crumerum ducente, & Ptolomæus (d) in Inferiore Pannonia meminere; verùm etiam Antiqua utriusque Imperii Romani Notitia, ubi & hoc disertè adiicitur, stativa sua ibi posuisse *Equites Mauros sub dispositione Viri spectabilis Ducis Provinciæ Valeriæ Ripensis, & Cuneum Equitum Scutariorum.* Certè non unicus hic foret Plinii error, nam & Æmonam Norico inscribit, cùm Ptolomæus, & limitum ratio eam indè exclusam in Pannonia relinquant. Sed neque prætensa nominis affinitas iis admodum suffragatur, præsens enim latina vox *Soliensis* deducta primò videtur ex germanicis Saalfeld, vel Zollfeldt, quæ tantam, quanta à nonnullis putatur, cum Solva consonantiam minimè demonstrant.

(b) Lib. 3. 24.

(c) Chron. Car. l. 1. c. 4.

(d) Lib. 2. c. 16.

Amandata itaque ex Soliensi campo Solvensi Civitate, cùm aliam inibi statuere ob manifesta indicia necesse sit, ad alteram me converto sententiam eruditissimi Schönleben, Tiburniam indubitatam Norici Urbem istic collocantis; quam eandem esse cum Plinii, & Ptolomæi Teurnia non vanè quis suspicaretur. Magnum huic opinioni pondus addit vel ipse Megiserus, (e) dum agrum illum Zollfeldt vitiatè etiam Liburniam à vulgo fuisse ætate sua nuncupatum affirmat; quapropter non veretur Tiburniam quoque eidem adstruere, eamque Solvensi Urbi mirabili artificio superædificare. Plura suppetent pro parte nostra argumenta, dum veteres Tiburniæ memorias excutiemus. Primam offert Eugippius in S. Severini Noricorum Apostoli Vita apud Velserum excusa, (f) ubi hæc de eo leguntur: *Pro decimis autem dandis, quibus pauperes alerentur, Norici quoque Presbyteros missis exhortatur epistolis. Ex qua consvetudine, cùm nonnullam ad eum erogandarum vestium copiam direxissent, interrogavit eos, qui venerant, si ex Civitate quoque Tiburnia similis collatio mitteretur. Respondentibus etiam indè protinus adfuturos, vir Dei nequaquam eos venire signavit, sed dilatam eorum oblationem prædixit barbaris offerendam. Itaque non multò pòst Cives Tibur-*

(e) Chron. Car. l. 2. c. 8.

(f) C. 17.

burnia, vario cum obsidentibus Gothis certamine dimicantes, vix initi fœderis pactione inter cætera etiam largitionem jam in unum collatam, quam mittere famulo Dei distulerant, hostibus, ut prædixerat, obtulerunt. Episcopali etiam dignitate Tiburniam fulsisse, certiores nos reddit idem author ita scribens: (a) *Paulinus quidam ad S. Severinum, famâ ejus latiùs procurrente, pervenerat; hic in consortio beati viri diebus aliquot remoratus, cùm redire vellet, audivit ab eo: Venerabilis Presbyter festina, quia scito dilectionem tuam, populorum desideriis, ut credimus, obluctantem, dignitas Episcopatus ornabit: Mox remeante ad patriam, sermo in eo prædicentis impletus est. Nam Cives Tiburniæ, quæ est Metropolis Norici, coëgerunt prædictum virum summi Sacerdotii suscipere principatum.* Eandem Tiburniensi Urbi prærogativam liquidò confirmant Acta Synodi Gradensis anno 580. sub Helia Patriarcha Aquileiensi, qui ea tempestate Patriarchalem Sedem Gradum transtulerat, celebratæ; huic enim subscriptum legit Ughellus in uno illius exemplari Leomanum Episcopum S. Ecclesiæ Teborricensis, & in altero ex Barberina Bibliotheca desumpto Leonianum Episcopum Tiborniensem. Decenniô pòst Pseudo-Synodus Marianensis ex Venetiarum, & secundæ Rhætiæ Episcopis conflata in libello, quem Mauritio Orientis Imperatori porrexerant, apud Baronium (b) reperiendo, conqueritur de Tiburniensis Ecclesiæ ab Aquileiensi Metropolita, cui antea parebat, defectione, quia ibi *Galliarum Episcopi constituerant Sacerdotes.* Schönleben hìc Galliarum locò Germaniæ nomen substituit; at licèt illô ævô Francorum Imperio Noricæ, vicinæque regiones minimè subjectæ fuerint, admitti tamen potest, Galliæ Antistites ex zelo apostolico ad illas profectos esse, vel alios Presbyteros submisisse, ut à gentilium superstitionibus easdem ad Christum revocarent; tot enim barbari, qui ab Odoacris Herulorum Regis tempore Noricum inundabant, idololatriam illuc rursus invexerant; unde pluribus videtur Tiburniensis Episcopatus jam sub annum 590. defecisse, nec ampliùs restauratum indè esse constat, nisi asserere velimus Modestum Episcopum, quem à S. Virgilio Salisburgensi Præsule Carantanis datum diximus, primariam suam Sedem Tiburniæ collocasse. Hinc si Tiburniensis Ecclesia Aquileiensi Patriarchæ obtemperabat, verosimilius elucet eam in Norici plaga Italiæ propiori inquirendam esse, qualis erat Carinthiæ portio tunc Norico adhærens: facessant igitur, qui non Tiburniam, sed Tiberinam in Eugippio legentes eam Ratisponam esse interpretantur, à Norici finibus, quos secus Oenum fluvium Ptolomæus terminat, longo spatio avulsam: Nec me quidem latet, scriptores quosdam, inter quos Paulus Diaconus, posterioribus seculis Norico nomini adjecisse, quidquid Bojorum ditio complectebatur, eum scilicet in primis Rhætiæ secundæ tractum, qui inter Oenum, & Lycum extenditur; sed Eugippii ætate eam consvetudinem nondum tenuisse, quin illum Norici appellationem propriè usurpasse, certum fit ex ipsa S. Severini Vita, in qua occidua Oeni ripa ad Rhætiam, non ad Noricum expresè refertur. Demum assertioni nostræ non parum patrocinatur B. Virgo in Solio, cujus eo nomine grandis ibi assurgit Basilica; ejus quippe origo videtur in præcitata S. Virgilii Vita describi, ubi de Presbyteris ab eo in Carinthiam missis hæc enarrantur: *Qui venientes Karantanis dedicaverunt ibi Ecclesiam Virginis Gloriosæ in Liburnia* (Bollandus rectè corrigit in Tiburnia) *Civitate, & aliam in sua Adundrina Civitate.* Cui opinioni subscribit ipse Megiserus (c) ad annum 745., sed Liburniam sive Tiburniam cum Solva absque fundamento confundens; additque alibi hanc eandem esse Ecclesiam, quam tanquam D. Petro sacram memorat Æneas Sylvius, dum allatas superiùs inaugurandi Ducis ceremonias ita prosequitur: *Deinde ad Ecclesiam Soliensem pergit, quæ in propinquo tumulo sita est S. Petri vocabulum habens, & olim Pontificalis fuisse dicitur: ubi peractis sacrificiis Princeps rustica indumenta deponit, paludamentumque induit, convivatusque splendidè cum Proceribus, in prata revertitur, ibique pro tribunali sedens, jus petentibus dicit, & feuda confert.* Non modò Episcopali Cathedra hoc Templum fuisse condecoratum censet Reichardus, sed & Præsulum syllabum contexit, qui S. Modesto primo illius Ecclesiæ, uti conjicitur, Moderatori successêre, videlicet Majoranus, Modelhamus, Adalbinus, Madoldus, Warmanus, Theodoricus, Otho, Oswaldus, tandem anno 870. desiisse credit Soliensem, seu Tiburniensem Episcopatum, remanentibus tantùm quibusdam Canonicis cum Præpositura, quæ hodieque perseverat. Collecto isticab accolarum pietate thesauro inhians Maubitius Hungarorum Ductor anno 1482. debilem aliàs locum obsidione premit, sed Radhauptii Canonici reliquos omnes ad strenuam defensionem, quà verbis, quà exemplo stimulantis industriâ, vel potiùs invictissimæ Cœlorum Reginæ tutelâ tamdiu repulsus est, donec percepto Weissbriachii Ducis, ejusque militum adventu aliò commigravit.

(a) C. 21.

(b) In appē. to. 8. ad an. 590.

(c) Chron. Car. l. 5. c. 48.

Antequam è Soliensi campo discedamus, prætereunda non est celebris illa ex ære statua anno 1502. ab arante Rustico in eo

eo inventa, & à Salisburgensi Archiepiscopo Matthaeo Langio Salisburgum translata, cujus femori incisa inscriptio ita à Megisero profertur. *A. POBLICIUS D. L. ANTIOC. TI. BARBIUS. Q. P. L.* Aliam exhibebat in limbo parma simul effossa his notis expressam: *M. GALLICINUS VINDILLE L. L. BARBIUS L. L. PHILOTHERUS PR. CRAXSANTUS BARBI P. S.* Antinoi, quem Imperator Hadrianus deperibat, simulacrum illud esse conjecit Vinandus Pighius apud Lambecium, sed hic eum meritò refellit, cùm nullam praeseferat similitudinem cum marmorea Antinoi statua Romae in Vaticanis hortis erecta; Romanam enim effigiem diceres adolescentis glabri, atque inermis, qualis fuit Antinous in primo juventutis flore Nili aquis extinctus; at Soliensis haec aenea virum exprimit militarem, hirsutum, & parmâ, securique bellica armatum; ipse verò Lambecius, ùt pene certum sibi potiùs persuadet, statuam hanc à quinque illis Libertis, quorum nomina in adductis inscriptionibus leguntur aere collato, & communi nomine positam esse in honorem *TIBERII BARBII TITIANI DECURIONIS COLONIÆ ÆMONÆ*, qui inscriptus reperitur cuidam monumento Labaci, ùt Gruterus refert, asservato. Innumera praeterea in hoc campo eruuntur numismata, aliaque antiquae Urbis opulentiae testimonia, sed jam istic longiùs commorati, Clagenfurtum, unde digressi fuimus, tandem revertamur.

Sex Civitatem hanc coronant Templa hìc breviter enumeranda: Parochiale D. Ægidii honoribus devotum grandaevam monstrabat aetatem; sed ante decennium solo aequatum alteri locum cessit, quod juxta novae architectonices regulas ab eo tempore assurrexit. Majorem ostentat molem alterum Sanctis Apostolorum Principibus Petro & Paulo sacrum, cui adjacet Societatis Jesu Collegium ab Archiduce Ferdinando postea Caesare ejus nominis secundo anno 1604. fundatum, ea praecipuè de causa, ut Lutherana haeresis, radicitùs extirparetur, quam quadriennio priùs jam evellere coeperat Martinus Seccoviensis Antistes; hic enim quadringentis stipatus militibus anno 1600. Urbem subiit, atque Heterodoxorum libris publicè concrematis omne Augustanae Confessionis exercitium interdixit. Postea verò copulata est Catholicae pietati eruditio, in eximio quippe illius Collegii Gymnasio praeter amoeniores Musas, tum Peripateticae, & Mathematicae scientiae, tum Moralis Theologia, & sacri Canones frequentibus auditoribus traduntur. S. Spiritûs Ecclesia penes Provincialem Domum, in qua scilicet Statuùm Comitia convocantur, paulò ante annum 1636., quo Urbe universa conflagrante immunis evasit, aedificata, quatuor circiter abhinc lustris sacris D. Ursulae Virginibus tradita est, quae nobilem illic Parthenonem sibi concinnarunt: ejus verò locò Carinthiae Proceres aliam S. Angelo Custodi dicatam extra moenia erexere. His accedunt S. Sebastiani Templum ad Civicum Nosocomium spectans, & bina alia à Venerabili Minorum D. Francisci, & Capucinorum Ordine possessa, quorum primum Paris Lodronius Salisburgensis Archiepiscopus anno 1613. consecravit, alterum autem Provinciae Status anno 1646. excitarunt. Nec modicum adferunt eidem Urbi ornamentum binae marmoreae statuae, quarum altera Sanctissimam Triadem, altera Beatissimam DEI Genitricem sine labe conceptam repraesentat, elegantibus basibus insistentes. Fori denique centrum obtinet speciosus fons, ubi aquam marmoreus draco, cui marmoreus pariter Hercules adstat, è faucibus perpetuò eructat.

Quae de hac Urbe ab anno 648. usque ad ejusdem seculi 82. Megiserus enarrat Chacanum scilicet Hunnorum Regem sexaginta hominum millibus eam tunc cinxisse, & prolapsis casu muris irruentem, Pleurati Urbis Praefecti suspendio furori suo litasse, gratis profectò asserit, cùm nec ipse, nec mortalium ullus noverit, Clagenfurtum ea tempestate in rerum natura adhuc extitisse. Digniora tamen fide sunt, quae ad annum 1395. commemorat; Nicolaum nempe Liechtensteinium jussu Kreigii Provinciae, ùt vocant, Capitanei, cui Urbis Senatus morem gerere abnuerat, incensis Suburbiis, direptis pomoeriis, Civibusque, qui interdum excurrerant, notabili clade repulsis, Clagenfurtum arctè pressisse, donec intercedentibus apud Kreigium nonnullis è nobilitate praesertim Nicolao Dietrichsteinio, soluta fuit obsidio, & in criminis authores duntaxat animadversum. Saevior anno 1473. Clagenfurtensibus minabatur hostis; Turcae siquidem sex millium numero trajecto Dravo circumsitos agros depopulati magnam ibidem stragem ediderunt. Hactenus Clagenfurti viciniaeque aspectus nos recreavit; nunc indè abscedamus, reliqua etiam Carinthiae monumenta secundùm alphabeti seriem contemplaturi.

ARNOLDISTEINA.

Arnoldisteina vulgo Arnoldstein seu Arlstein 4. milliaribus Clagenfurto recedens, rupes est nobili Arce quondam coronata,

ronata, quam S. Otho ex Comitibus ab Andech,& Dieſſen Epiſcopus Bambergenſis,& Pomeranorum Apoſtolus anno 1124., uti Reichardo, vel biennio pòſt uti Bucelino placet, in egregium S. Benedicti Cœnobium convertit, Ingramo primi Abbatis munere ibi fungi juſſo, ſub cujus nono ſucceſſore Floriamundo anno circiter 1350. horrendus cujusdam propinqui montis lapſus multas Arces, pagosque tumulavit. Ab hoc verò vigeſimus primus Abbas Nonnoſus Ritter ex Bambergenſi Monaſterio in Priorem poſtulatus, dein anno 1654. ad Infulam evectus ob præclara merita ſecundi fundatoris encomio à Reichardo celebratur. Pervetuſtæ maris & fœminæ icones penes Templi fores muro inſertæ Arnoldum Arcis conditorem, ejuſque conjugem referre multorum opinione creduntur.

DIETRICHSTEINA.

Dietrichſteinam Arcem memorabilem reddunt tum antiquiſſima Dietrichſteiniæ proſapiæ origo Cardinalitiâ purpurâ Franciſco à Clemente VIII. collatâ, S.R.I. Principis dignitate eidem, & poſteris à Ferdinando II. impertita, obitis Legationibus, ac ſummis apud Cæſaream Aulam muneribus ſplendidiſſimæ, tum bina obſidia ab ea aliquando exantlata. Primò eam ſtrinxit anno 1334. Margaretha Maultaſchia, quæ non tam aperta armorum vi, quàm occultis inſidiis in Arcem ſævire decreverat; irrepſerant enim aliquot illius ſicarii, ut Henricum Dietrichſteinium, & Dietricum Welzium loci propugnatores improvisò adorirentur, ſed detecti intentatam aliis necem ipſi tulerunt: impar nihilominus obſidentium ferociæ præſidium favente noctis caligine Caſtrum deſeruit à Maultaſchianis copiis mox diripiendum. Surrexerat quidem indè magnificentiùs; ſed atrocior anno 1483. in illud ingruit tempeſtas, quando Hungarorum Ductor Marapetrus protracta ultra ſextum menſem obſidione Dietrichſteinam afflixit, quam Pancratius Dietrichſtein, eluſo ſæpius hoſtium impetu, ſtrenuè tuebatur. Verùm, quamvis Marapetrus in ſingulari certamine grave in brachio, & fronte vulnus à Pancratio etiam ſauciato accepiſſet, & Provinciæ Proceres commeatu interim obſeſſorum vires inſtauraſſent, obſtinatâ tamen Hungarorum conſtantiâ fracti Dietrichſteinenſes Arcem Marapetro dederunt, ab eo funditus everſam.

FANUM S. ANDREÆ.

Fanum S. Andreæ Urbs eſt in peramœna Valle Lavantina ad cognominem fluvium ſita, ubi antiquum Flavium, cujus Præfecturarum Romanarum codex, & Plinius mentionem faciunt, ſe reperiſſe jactat apud Merianum Lazius; Vallem enim indè Flavianâ, poſtea Lavanam, tandem Lavandam dictam imaginatur, ſed quis non miretur, vel potiùs derideat adeò ſubtile Lavantinæ etymologiæ ex Flavio deducendæ artificium? Vallem hanc Comitatûs titulô quondam illuſtratam ex Megiſero diſcimus, cujus dominium anno 992. Henricus Carinthiæ Dux Sigefrido ex Comitibus Sponhaimenſibus S. Hartvici Salisburgenſis Antiſtitis fratri, cui Richardam filiam deſponderat, dotis nomine conceſſit. Anno 1480. ad eam uſque deprædandam penetraverant Turcæ, ſed à Georgio Schaunbergico, qui convocatis ad ſe Ruſticis, & multiplicatis tympanis tenuem ſuorum militum manipulum hoſtibus formidabilem reddiderat, noctu impetiti, maturatâ protinus fugâ ea etiam ſpolia, quæ aliunde advexerant, victoribus colligenda reliquere. In D. Andreæ Urbe Epiſcopalem erexit cathedram Eberhardus II. Archiepiſcopus Salisburgenſis anno, ſi Brunerum (a) ſequimur 1226., ſed biennio tardiùs, ſi Steronem, & Reichardum ſectamur. Primus in ea ſedit Udalricus è Domeſticis Eberhardi Sacellanis, 29. ad hanc uſque diem nactus Succeſſores. Ex his decimus Conradus Torer anno 1411. vita functus, aliquod ſanctitatis ſuæ argumentum tranſmiſit poſteris, qui ejus corpus in chori ſupremitate parieti ſinè tumba incluſum anno 1642. ferè incorruptum repererunt: & vigeſimus ſextus Albertus de Priamis anno 1640. ea dignitate inſignitus piæ ſuæ munificentiæ monumentum Lauretanam nempe B. V. Ædem extra Urbem excitavit, in quam invitatæ ex Marenbergenſi Parthenone aliquot ſacræ Virgines D. Dominici regulas profeſſæ anno ejus ſeculi 63. commigrarunt. Epiſcopatus honori alterum adjecit elapſo nuper ſeculo Imperator videlicet S. R. I. Principis prærogativam. Sexdecim annis ante Udalrici inaugurationem, Præpoſitorum catalogum, qui Collegiatæ, ùt vocant, Eccleſiæ iſtic præſunt, à Friderico orditur Reichardus; at illorum vigeſimus ſextus Joannes Gambacius Infulæ uſum primò adeptus eſt. In primaria ejuſdem Urbis Baſilica D. Andreæ dicata, inventa narrat præcitatus Brunnerus ſacra Divorum Viti & Modeſti lipſana, atque Salisburgum, Paſſavienſi, & Chymenſi Præſule præter Salisburgenſem Archiepiſcopum pompam comitantibus tranſlata.

(a) Annal. 18.

FANUM S. PAULI.

FAnum S. Pauli Oppidum est Lavantinæ Vallis 6. milliaribus Clagenfurtô dissitum, & splendidissimô Ordinis S. Benedicti Monasteriô decoratum; quod anno 1091. Comes Engelbertus Templo addidit à Sigefrido, & Richarda parentibus suis pridem erecto, & gentium Apostoli honoribus devoto; in pium hoc opus conspirantibus Hadwige Engelberti conjuge, & Hartvico Magdeburgensi Archiepiscopo ejusdem fratre. Nec à liberali patris animo degeneres conditoris filii Bernardus, & Henricus Carinthiæ Duces novas opes, & fundos D. Paulo, & sacræ Benedictinæ Familiæ consecrarunt. Hos tamen longè superaverat Engelbertus, cùm non amplam modò dotem, sed & seipsum Cœnobio obtulerit; abdicato quippe opulentæ ditionis dominio, se Deo per vota religiosa ibidem mancipavit. Primus hìc ad clavum sedit Abbatis titulo insignitus Wezilo à S. Guilielmo Hirsaugiensi cum numeroso Monachorum manipulo submissus, quos Urbanus II. Summus Pontifex approbata Engelberti fundatione ab Episcoporum jurisdictione exemit, solique Romanæ Ecclesiæ subesse voluit. Quartus dein Abbas Pilgrinus anno 1193. mundo ereptus ab Apostolica Sede Infulæ usum, & à Friderico I. Cæsare illustria obtinuit privilegia, quibus adjecit uberem divitiarum fontem apertâ in Eisensibus montibus plumbi, argentique fodinâ. Fœlices hosce progressus interrupit aliquantum vorax flamma, quæ sub annum 1390. Monasterium, & Templum absumplit; sed illud Conradus II. Abbas, hoc Udalricus IV. itidem Abbas reparavit; graviores tamen intulit clades, & tantùm non extremum loco exitium Cileiæ Comes anno circiter 1440. Lavantinam Vallem cum magna Carinthiæ parte secundò depopulatus. Hujus vestigia relegêre non multò pòst Turcæ; sed meliori sorte usus Joannes II. Abbas anno 1455. regimini admotus eos è Cœnobii vallo fortiter repulit. Fatiscentes interim longa ætate ædificii muros è fundamentis rursus eduxit Hieronymus Marchstallen anno 1616. in Abbatem electus, cujus ab anno ejus seculi 38. successor Paulus Meminger imposita claustro coronide binas insuper Ecclesias priori D. Pauli adstruxit. Coluntur istic sacri cineres D. Achatii à Joañe III. Abbate ante añum 1488. Româ impetrati, & B. Theodorici, qui religiosis virtutibus, partim in hoc Asceterio, partim apud S. Joannis Baptistæ Sacellum propinquo colli insistens resplenduit, unde terræ valedicens ad sidera evolavit; quem fœlicem transitum æs campanum editô, uti fertur, divinitùs sonô, latè evulgavit. Procerum verò hìc quiescentium nomina exhibent sequentes versus in subterraneæ cryptæ aditu exarati.

Hìc fundatorès Comes inclytus Engelbertus,
Hadwigis conjux hìc Comitissa jacent.
Hìc Magdeburgensis sacer Archiepiscopus Hardwig,
Atque Carinthiacum pars generosa Ducum.
Hìc Sponhaimensis Sigfridus, & alma Richarda
Lavantina Comes, & Comitissa cubant.
Hi tibi fundarunt Dux optime, maxime Templum,
Hanc & Sancte tibi Paule dedere domum.

FANUM S. VITI.

FAnum S. Viti vulgò S. Veit amœno gaudens solo 2. milliaribus Clagenfurtô removetur. Vetus hìc Sianticum Antonino in Itinerariis notum stetisse sibi facilè persuadet Lazius, Sianticum in S. Vitum miserabiliter detorquens, quin imò si priscum illud nomen à plebe vitiatum prætendit, in vernaculam vocem S. Veit inflectendum potiùs erat, quod utique illi difficiliùs accidisset. Sed verosimiliorem Civitatis originem nobis suggerit Megiserus (a) à Nicolao Claudiano primò editam quam in hanc sinopsim contraxi. Anno 902. Eberhardus Carinthiæ Dux prælium cum Hunnis propediem conserturus, fusis ad Deum precibus cœleste subsidium, cùm in terris deesset, imploravit, quod ut certiùs obtineret, voto se obstrinxit, Templi in eo, quo tunc degebat, loco post victoriam extruendi, dein in hostes progressus, palmamque iis fugatis gloriose consecutus promissa exsolvit, sacra Æde inter pinos, & alnos, quibus tunc terra illa sylvescebat, S. Viti cultui dedicata. Hinc S. Veit in Erla locus is à vulgo dici cœpit, & adstructis sensim domibus Civitatis speciem postea præsetulit, cujus situ delectatus Carinthiæ Dux Meinhardus, illam in Aulæ suæ Sedem electam anno 1292. totius Ducatus Metropolim declaravit. Ejus splendorem non parum imminuit incendium sub annum 1336., vel à cadente è nubibus fulmine, vel à famulis odio in Dominos flagrantibus, & eo ultionis genere utentibus excitatum. In hanc Urbem primò movit anno 1307. Conradus Salisburgensis Præsul, suscepta ex Alberti Cæsaris jussu in Carinthiam expeditione, & Henrico Duce in Bohemia interim ad coronam aspirante, eam sibi fœliciter subjecit. Majorem

(a) Chron. Car. l. 8. c. 44.

jorem adhuc eidem intulit labem anno 1359. Archidux Austriæ Rudolphus, quando in delicti pœnam, quod in Archiducis copiis è Soliensi campo repellendis Cives commiserant, eam vi superatam militum licentiæ obtulit devastandam. His itaque calamitatibus depressa S. Viti Civitas, & à Vulcano rursus anno 1409. pessimè accepta, Clagenfurtensi tandem Urbi Provinciæ cessit Principatum. Notatu hìc dignus est superioris fori fons, è quo prosilientem aquam excipit ingens crater ex unico albi marmoris frusto constans, & inter Tiburniæ rudera repertus. Extra Urbem florebat olim, Megisero teste, Sanctimonialium ex Ordine S. Claræ Cœnobium à Friderico Auffensteinio anno 1323. dotatum, sed elanguescente paulatim pristino disciplinæ vigore, in hospitalem pauperum senum domum conversum postea esse idem author subnectit.

FELDKIRCHIUM.

FEldkirchium Oppidum non procul ab Ossiacensi lacu distans ob celebrem inclaruit conflictum, qui inter Maultaschiam, & Auffensteinium pro Archiduce Ottone Carinthiam moderantem año 1334. in ejus territorio exarsit: illi merebat Tyrolensis, & Bohemicus miles, sub hoc verò cum suis cohortibus militabant Comites Ortenburgii, Dietrichsteinii, Liechtensteinii, Stubenbergii, Ungnadii, Colnizii, Liebenbergii, Glaneggii, aliique complures, quibus Seccoviensis, & Labacensis Episcopi suas quoque copias adjunxerant; acriter utrinque dimicatum, donec cæsis duobus Carinthorum millibus, & Auffensteinio cum reliquo exercitu ægrè Feldkirchium evadente, Maultaschia victoriam obtinuit, quâ nimiùm superbiens in Hafnerbergam Arcem, cæteraque loca deinde grassabatur.

FRISACUM.

FRisacum vulgò Freysach, vel Friesach famosa, antiquaque Urbs, 6. milliaribus Clagenfurto dissita ad Styriæ fines accedit. Unum illius latus rigat amnis Metniza, ex altero autem præaltus ascendit mons in cujus rupibus multæ Arces, aut Arcium rudera spectantur; sex verò abhinc seculis feraces aurifodinæ excolebantur. Virunum à Ptolomæo, & Plinio Noricis adscriptum, quod Antonini Itinerarium 111. passuum millibus Aquileiâ removet, Peutingeri autem Tabula 72. à Cileiensi Urbe sejungit, probabili aliquando conjectura istic cognoscit Lazius; utcumque enim huic favent viarum ductus ab iis authoribus expressi, & familiare ejusdem argumentum à nominis similitudine emendicatum: siquidem non omninò absurdè opinatur, consvetâ apud veteres Carantanos vocum clausulâ, quam hujusmodi suadent nomina, ùt Goriach, Plettriach, Sebriach, Weissbriach, terminatum primò fuisse Virunum, unde factum Virunsach, quod tandem in Vrisach seu Frisach contractum videtur, cùm F, & V in hac Germaniæ parte facili negotio confundantur. Quæ saltem majorem præseferunt veritatis speciem, quam Paracelsi mens Frisiæ populos, nullo veterum præeunte, ad hanc condendam Urbem violentè trahentis. Frisacensi ditioni imperitabant olim Zeltschachenses Comites usque ad eorum ultimum Wilhelmum, cujus consors S. Hemma, marito, & binis filiis Wilhelmo, & Hartvico ab aurifossoribus perfidè interemptis orbata, Civitate hac, ejusque territorio Salisburgensem Archiepiscopum sub annum 1080. donavit, utì refert Megiserus, cui refragatur Lazius apud Merianum, eam donationem Henrico II. Imperatori attribuens; sed conciliari facilè possunt, si dicatur Cæsar S. Hemmæ voluntatem confirmâsse. Decennio pòst, seu anno ejus seculi nonagesimo dirum crudelitatis portentum in hujus Urbis conspectu perpetratum Brunneri Annales funestavit. Thiemonem in legitimum Salisburgensis Ecclesiæ Præsulem electum, & ab Altmanno Passaviensi, Adalberone Herbipolitano, & Meginwardo Frisingensi ritè initiatum bello persequi cœperat Pseudo-Episcopus Bertholdus, qui eandem Salisburgensem Cathedram adhuc prædecessoris Gebhardi tempore temerariô invaserat flagitiô; quare Thiemo conscripto milite, quem Medlingenses Comites, utpote ejus cognati, subsidiariis auxerant cohortibus, cum hoste infœliciter congressus fugam per Taurum montem in Carinthiam capessivit, ubi à quodam Comite Udalrico Bertholdi fautore interceptus gravibus ab eo ærumnis premebatur; Frisacensis tamen Civitas egregiè munita in ejus fide mansit, eâdemque constantiâ obsidionem, qua Thiemo carcerem tulit. Actus ea re in rabiem Udalricus Præsulem alligatum castrorum aggeri, quem obsessi missilibus verberabant, suorum ictibus objecit discerpendum, quod facilè evenisset, nisi Cives, agnito obsidentium scelere, suas catapultas in aliam protinus partem librassent. Memoratus hic Thiemo ipse omnino est, quem Udalrici vinculis solutum in Admontensis Cœnobii descriptione unà cum Gisilberto secundo illius Abbate in Palæstinam profectum, & apud Corozaim Urbem anno 1110. Martyrii laureâ coronatum retuli, ita à Bucelino,

nu-

auperoque Græcensis gloriæ authore edoctus, & horum sedulitati nimium confidens; nunc verò dum Conradi Abbatis Urspergensis anno 1215. florentis chronicum evolvo, cui utpote non nisi uno seculo à Thiemone distanti plus tribuendum videtur, alio loco, & tempore obtentum ab hoc athleta gloriosum agonisma deprehendo; ad annum siquidem 1101. sacræ illius expeditionis iter à Welfone Bavaro ductæ per Natoliam describens Abbas hæc interserit: *Porrò exercitus universalis ab Imperatore acceptis, qui legiones apto itinere deducerent, contra Nicomediam vertitur, indéque Romaniam declinans ad aquilonarem plagam contra terram Chorizanam, quæ Turcorum est patria, convertitur.* Pergit deinde scriptor recensere ærumnas, & Barbarorum insultus, quibus in ea regione premebantur Christianorum copiæ, tandem Salisburgensem Archiepiscopum cum aliis captum subjungit. Ex Asia Frisacum regressi reperiemus interim Comitē amissa obtinendæ Urbis spe indè exercitum abduxisse. Non ita faustè Miloti Ottocaro Bohemiæ Regi merentis, & Alberti Austriaci arma Frisacenses retudere, utpote ab illo anno 1275., ab hoc verò anno ejusdem seculi 89. excisâ patriâ subjugati. Nec aliter fortuna iisdem favit anno 1481., quo Maubitius sub Matthiæ Hungarorum Regis auspiciis infesta Carinthiæ inferens signa, in Frisacensi campo obviam habuit Vitum Welzium suis copiis Provinciam defensurū; at non priùs manus cum hoste conseruit, quàm Carinthorum nonnullos, qui fervente pugna cæsum in acie Ducem magnis clamoribus mentirentur, præmii sponsione corrupisset; qua voce territi fugatique Welziani milites victoriam, & Civitatem Hungaris permiserunt. Hi post mortem Kralobizii Præfecti, qui eos semper intra muros, ne ad prædas excurrerent, severè cohibuerat, spoliis ac rapinis ita accolarum animos irritarunt, ut anno 1496. non tantùm Frisacô, sed etiam ex reliquis, quæ in ea Provinciæ tenebant, Oppidis facessere debuerint, à Carinthis, & Salisburgensibus extrusi. Præter primarium Civitatis Templum, quod Præpositus cum suis Canonicis administrat, aliaque vel intra, vel extra muros dispersa, memorandum illud est, cui eximium Ordinis Prædicatorum Monasterium adnexuit S. Hyacinthus jam anno 1222., tribus scilicet lustris postquam S. Dominicus sacræ suæ familiæ jecerat fundamenta: hoc postea inter alios doctrina, & virtute præstantes viros, Angelicæ suæ sapientiæ splendore, quam ibi suis aliquando discipulis communicabat, D. Thomas Aquinas dicitur illustrasse.

GENTIFORUM.

Gentiforum vulgò Völckenmarckt Ducalis Urbecula est ad Dravum fluvium, ubi antiquam Viruni Urbem, quam nos cum Lazio conjectantes Frisaci posuimus, extitisse putat Cluverius (a) his verbis suam mentem exponens: *Varunum tabula rectiùs scribi Virunum ex consensu Plinii, Antonini, Ptolomæi judico. Id interpretor nunc Oppidum Fölkmark ad Dravum amnem, nam Juvenna tabulæ* (intellige Peutingerianæ) *ex nomine, & itineris tractu sine controversia est Jaunstein, & ejusdem Tabulæ Saloca primus à Viruno locus in itinere versùs Aquileiam, procul dubio nunc est Selch Vicus Superioris Carniolæ.* Cúmque hæc omnia conjecturis, non solidis rationibus nitantur, nullius sensum penitus rejicio, nec ulli mordicus adhæreo. Nobilitat hunc locum Collegiata, ùt vocant, Ecclesia à Præposito nimirum, & Canonicis possessa, cui condendæ aream largitus est Hartvicus S. Pauli in Lavantina Valle Abbas anno 1248. è vivis sublatus. Uno verò hinc milliari Udalricus Carinthiæ Dux, vel ùt alii sentiunt, Achatius Bogensis Comes año 1164. Eberndorffense Cœnobium, quod primò candidus Præmonstratensium Ordo, dein Regulares S. Augustini Canonici subierunt; demum Collegio Clagenfurtensi ab hujus fundatore in dotem assignatum illi etiamnum subest, & veterem ejus magnificentiam prodit vasta ædium moles, atque angustum Templum alteri subterraneo incumbens.

(a) Vind. & Nor. c. 5.

GRIFFUM.

Griffum vulgò Griffen Oppidum non procul Gentiforo, sed Clagenfurtô 5. milliaribus in Orientem remotum exornat nobilissimum Præmonstratensis Ordinis Monasterium, quod anno 1233. sub Deiparæ patrocinio Echenbertus Bambergensis Episcopus extruxit, cujus Episcopatus dominium plura in Carinthia Oppida & Urbes agnoscunt. Id postea à Gregorio IX. Summo Pontifice confirmatum Udalricus, & Fridericus Comites Hainburgenses amplis proventibus ditarunt. Primus eidem præfuit Conradus ex Vescernensi in Franconia Cœnobio cum aliquot Religiosis accitus; hunc viginti quinque subsecuti sunt usque ad Joannem IV. anno 1490. electum, cui primò gerendæ Infulæ obtigit prærogativa.

GURCUM.

Gurcum vulgò Gurck venustum Oppidum 6. milliaribus Clagenfurtô dissitum

situm Gurca amnis præterfluit. Condecoravit illud primò S. Hemma Wilhelmi Frisacensis, & Zeltschachensis Comitis vidua nobili ibidem in Deiparæ honorem erectâ Basilicâ hodieque superstite, cui paris magnificentiæ Monasterium pro sacris D. Benedicti Virginibus adjunxit, & cum iisdem à Balduino Salisburgensi Antistite anno 1060. vitâ functo sacrum velum Reichardo teste suscepit: sed iis aliò translatis substituti sunt Regulares S. Augustini Canonici ex Congregatione Lateranensi prout fert vulgaris quorundam opinio, quamvis Reichardus velit, S. Fundatricem bina circa idem Templum domicilia excitasse, atque in unum septuaginta Sanctimoniales, in alterum verò viginti hujusmodi Lateranenses Religiosos induxisse. Hæc inquilinorum mutatio, vel adjectio accidisse dicitur anno 1072. S. Hemmâ adhuc inter vivos degente. Verùm vix fidem his omnibus adhiberet eruditissimus Papebrochius, (a) qui certioribus instructus monumentis in Vita S. Ubaldi Canonicos eo seculo nondum in proprium alicujus Ordinis cœtum coaluisse contendit, ubi postquam plura de iisdem disseruit, hæc tandem adducit: *Quidam etiam Regulam à S. Augustino pro Sanctimonialibus scriptam, & viris qualitercunque aptatam cœperunt profiteri: quæ regula authoris potiùs nomine, quàm sufficientiâ suâ commendata, denique facta est communis omnibus canonicam vitam regulariter ducentibus, ex eo maxime tempore, quo disciplina Ecclesiarum Canonicalium denuo collabascens, institutione Congregationum Regularium cœpit ad perpetuitatem certiùs stabiliri. Et harum quidem Congregationum præcipua inter plures nunc est ea, quæ primùm Frisionaria, vel Frigdionaria dicta à colle hujus nominis tribus ab Urbe Lucensi milliaribus, ubi originem sumpsit circa annum M. CCCC., & Lateranum introducta obtinuit titulum Lateranensis anno M. CCCC. XLVI.* Canonicos saltem seculares juxta illius ævi morem in communi viventes, admodùm verosimile est, ibi tunc fuisse collocatos, & usurpatam à Lateranensibus S. Augustini regulam deinde amplexos (quod & de reliquis Canonicorum Regularium Collegiis, quorum primordia allegatum ab eo authore tempus prævertunt, statuere oportet) siquidem eo anno alterum Gurco decus, Episcopatum videlicet addidit Salisburgensis Archiepiscopus Gebhardus, ac primum illius Ecclesiæ Præsulem inauguravit Guntherum, Albuino Brixinensi, & Ellenhardo Frisingensi solemnitatem complentibus. Ferunt S. Hemmam de condendi Templi situ deliberantem junctos plaustro boves, quod B. Dei Genitricis statuâ oneraverat, in agrum emisisse, eosque immota sua in hoc loco statione ancipitem Sanctæ animum ad eum eligendum inclinasse. Illud certius, sacrum fundatricis corpus ibidem conditum magna coli veneratione, quam fundatâ ad illius aram missâ oppidò promovit Georgius de Teuffendorff anno 1348. ad Collegii Præposituram evectus. Aliam præterea missam in crypta, seu subterranea potiùs Ecclesia 365. columellis, utì fama fert, suffulta solemniter quotidie cantandam instituit Gottfridus Kraffto de Metniz anno 1307. eadem dignitate donatus.

(a) Act. SS. ad diem 16. Maji.

HOSPITALE.

Hospitale vulgò Spital Urbecula est à Comite Engelberto Ortenburgico ædificata, quam Dravus, ubi Lyseram amnem excipit, 8. nempe supra Clagenfurtum milliaribus præterfluit. In hac Templi decori, & spirituali popularium emolumento consulere volens Hermannus ex eadem Ortenburgicorum stirpe, quæ tunc ibi rerum potiebatur, annuos proventus pro certo Sacerdotum numero fundavit post annum 1183., quo utì retulimus, Gurcensem Episcopatum adipisci non potuit, ad quem Cleri, populique favor illum evehebat. Ab Ortenburgicis ad alios subinde Proceres ditio hæc devoluta à longo jam tempore quievit in nobilissima Portiarum prosapia, cujus sumptuosum ibidem Palatium incolæ, exterique suspiciunt.

LANGSEENSE COENOBIUM.

Langseense S. Georgii Cœnobium in editiori, elegantique assurgit colle, cui subjectus lacus non paucam adstruit amœnitatem. Sacris D. Benedicti Virginibus circa annum millesimum erigere id exorsi sunt B. Otwinus, ejusque conjux Wichburgis Goritiæ Comites, sed à Barbaris labefactatum munificam Udalrici, & postmodum Bernardi Carinthiæ Ducum pietatem ab anno 1184. in se convertit; hi enim amplioribus redditibus ortam ex ruinis inopiam sublevarunt. Celeberrimo huic Parthenoni ante alias ordine præfuere tres fundatoris filiæ, Hildegardis, Hilburgis, & Berthigundis, quibus cæteræ successerunt sanguinis nobilitate, ac prosapiæ splendore plerumque fulgentes. Inter sacram hujus loci supellectilem B. Otwini baculus, cui septendecim incisæ notæ totidem transactæ in eremo vitæ annos indicant, aliæque ejusdem memoriæ religiosè asservantur.

MILLESTADIUM.

Millestadium vulgò Milstadt egregium est Oppidum 8. milliaribus Clagenfurtô in occasum abscedens, amploq; adhærens lacui, inter Dravum, & Lyseram fluvios extenso, quem Rosbacus amnis pertransit: ejus nominis etymon anonymus author Vitæ B. Domitiani apud Bollandum (a) excusæ, quem Lazius, Megiserus, aliique secuti videntur, his verbis describit: *Milstadt à mille statuis nomen accepit, quas ibidem populus errore delusus antiquò coluit, quas ille felix* (Domitianus) *exemplo Bonifacii Papæ destruxit, & eliminata omni spurcitia dæmonum Ecclesiam, quæ primitus mille dæmonibus fuit addicta, in honorem omnium Sanctorum postmodum consecrari fecit.* Verùm hæc non nisi arbitrariâ nituntur conjecturâ, quæ ne tenui quidem veteris historiæ lumine dilucidari potest; locus enim, quem Antoninus inter Bregitionem, & Arrabonam, atque alibi inter Aliscam, & Lussunium Ad statuas vocat, longè hinc aberat, utpote Inferiori Pannoniæ omninò attribuendus. Neque alio instructus monumento texendæ Beati Vitæ se accinxit anonymus, quàm epitaphio repertæ tumbæ inciso, quod ita sonat: *IN NOMINE PATRIS; ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI. HIC REQUIESCIT B. DOMITIANUS DUX, PRIMUS FUNDATOR HUJUS ECCLESIÆ, QUI CONVERTIT ISTUM POPULUM AD CHRISTIANITATEM AB INFIDELITATE.* Quibus verbis Megiserus (b) post Domitiani nomen hæc alia inserit: *Dux Noricorum & Carentanorum cum uxore Maria Meraniensi.* Fundatæ à D. Domitiano Ecclesiæ illustre Ordinis S. Benedicti Cœnobium adjecit Erbo, sive Arbo Hartwici Palatini in Bavaria Comitis filius, non verò ipsemet Beatus Dux, utì perperam sentit Megiserus contra Lazium, & anonymum, qui paulò ante finem, sacrum ejusdem Monasterii institutum se professum esse, non obscurè manifestat. Piam hanc fundationem ante annum 1102. contigisse necesse est, cùm Abbas Urspergensis memorato anno conditoris obitum ita inscribat: *Erbo jam grandævus nobilis de Carinthia Princeps, & quondam Palatinus in Baioaria Comes migravit in Domino.* Unde meritò corrigitur à Bollando Lazius, qui prædictum Erbonem à Lothario II. Cæsare Carinthiæ Ducem anno 1125. creatum prætendit. Aliud quoque sphalma commisisse Lazius videtur, dum ita scribit: *Albertus secundus electus in Episcopum Tridentinum ex Parochia, & prima fundatione facta à S. Domitiano Duce, Millestadiensem Abbatiam exorsus est, ac locupletavit.* Siquidem hæc luculentè repugnant cum prima Cœnobii fundatione Principi Erboni ab ipsomet Lazio adscripta; quare asserendum potius esset, Albertum eandem reparasse, aut novis proventibus auxisse. Neque hunc nodum solvit, dum alibi ait: *Erbonem in Ecclesia S. Domitiani apud Millestadium monachos primum instituisse: quibus Abbatem postea concesserit Albertus Tridentinus Episcopus.* Cùm enim Albertus secundus Ortenburgensis à Pyrrho Pincio, qui Tridentinorum Præsulum Vitas elucubravit, apud Bollandum dicatur anno 1363. eam Ecclesiam gubernasse, arduum creditu est Millestadienses D. Benedicti Religiosos 260. annis Abbate caruisse; quin imò Vitæ author ipsa Erbonis fundatoris ætate, vel saltem non multò pòst Martinum quendam Abbatem disertè commemorat. Incoluit descriptum hactenus Cœnobium sacra Benedictinorum Familia usque ad annum 1468., quo iis per alia ejusdem Ordinis domicilia dispersis, & assignatâ iisdem ex Millestadiensibus bonis ad vitam sustentatione, Fridericus IV. Imperator in sedem Generalis Magistri Ordinis S. Georgii, ad reprimendas quotidianas Turcarum incursiones tunc à se erecti, eum locum convertit, assentiente Paulo II. Summo Pontifice, & per datam eo anno Bullam Ordinem approbante, à pluribus ejus successoribus deinceps confirmatum. Insignis hujus Ordinis symmetriam eruditionis gratiâ non pigeat lectorem addiscere ex Pauli II. diplomate, cujus sequentem paragraphum suo inseruit Leo X., & Daniel Papebrochius, (c) typis evulgavit: voluisse nempe Fridericum *quandam domum militarem in Monasterio Milstadt Salzburgensis Diœcesis, loco ad hoc accommodo cum Ecclesia, claustro, dormitorio, aulis, cameris, & aliis necessariis officinis, de suis propriis facultatibus fundare, ac ædificare pro usu, & habitatione perpetuis quorundam Fratrum ipsius militaris Ordinis, laicorum Militum, ac etiam Sacerdotum, sive Clericorum, quorum unus per præfatum Fridericum Imperatorem hac prima vice ad hoc eligendus, & deputandus, Magister Generalis existat, & deinde eô sublatô de medio per Milites (de consensu tamen ipsius Friderici, aut antiquioris ejusdem Domûs Austriæ Ducis) successor eligatur. Presbyteri verò prædictæ Domûs, quorum unus per alios eligendus sit Præpositus, prædicto Magistro Generali subesse censeantur. Ac prima Camera Magistro, secunda Præposito, tertia antiquiori Militi, quarta seniori Sacerdoti, & sic deinceps assignari debeant, ita ut inter duos Milites unus Sacerdos, & inter duos Sacerdotes unus Miles sit. In choro verò Magister primum habeat locum, ac demum in illo Sacerdotes Milites omnino præcedant. Et tam Magister*

(a) Act. SS. ad diem 5. Febr.

(b) Chron. Car. l. 6. c. 23.

(c) Act. SS. ad diem 23. Aprilis.

gister & Milites; quàm Præpositus ac Sacerdotes castitatis, & obedientiæ vota sponte emittant. Ad paupertatis verò votum emittendum nullatenus adstringantur inviti. Hucusque diploma. Cæterùm non Millestadiensi tantùm dominio potiebatur Equestris hic Ordo, sed & splendidis Carinthiæ Castris Sternbergâ, & Landscronâ, aliisque extra eam Provinciam fundis, quibus illum Cæsarea fundatoris munificentia dotaverat. Successu temporis Joannes Sibenhirter Generalis Magister, accedente Alexandri VI. Summi Pontificis, & Maximiliani I. Imperatoris authoritate, liberam utriusque hominum sexûs Sodalitatem instituit nullis aliis obstrictam legibus, quàm ut illius Albo inscripti, vel unius anni periodo propriis sumptibus adversùs Turcas militarent, vel eleemosynas in bellum Turcicum impendendas elargirentur. Equitum ac Sacerdotum Ordinem ipsum conflantiũ insigne fuerat crux rubea, quam quovis sabbatho, & festis Deiparę diebus supra vestem albam gestabant, sodalium verò crux aurea cum corona in circulo etiam aureo, quam solenni ritu dextero novi militis brachio appendebat Gurcensis Episcopus, qui uti & Millestadiensis Magister tanquam Generales Vicarii præerant Sodalitati. Intepuit tamen brevi, nec ultra seculum excurrit pius hic militantium fervor, eoque Ordine vel sensim evanescente, vel inter bella extincto, Millestadiensem ditionem sibi adscivere Austriæ Archiduces, ex quibus Ferdinandus dein Imperator, altero postquam Styriæ, Carinthiæque regimen susceperat, anno, id est 1598., annuente Summo Pontifice, Societati Jesu eandem contulit, ut indè Collegium, Academiaque Græcensis, cujus in Styria meminimus, aleretur, ejusdem etiam Societatis Residentiâ ibidem institutâ. Nunc ad B. Domitianum, ejusque sacrum cultum revertamur, qui superioribus præsertim seculis ita circumsitis populis cordi fuit, ut non solùm è Carinthia, Carniolia, & Styria, sed ab extremis etiam Istriæ finibus, Pannoniaque ad illius tumuli venerationem advolarent; nec inani operæ pretio, sæpe enim obtentis per miracula gratiis læti patriam repetebant. Pretiosum hujus Beati pignus, uti refert præcitatus anonymus, ex priori sepulchro elevatum, in alio digniori condiderat Abbas Martinus Dautus, ne cum aliorum cadaveribus, quos sibi sanguine junctos ibi humari jusserat Erbo, aliquando confunderetur; quod paulò post annum 1102. evenisse sat perspicuè ex his circumstantiis arguitur. Illius porrò inventionem, cujus ætatem divinare haud præsumo, ita prosequitur Vitæ author: *Abbas quidam erat nomine Otto habens in congregatione sua centum, & quinquaginta homines spirituales. Hujus diebus dum fundamenta Monasterii majoris jacerent, post combustionem prioris, tunc ex improviso reliquiæ B. Domitiani, & Mariæ uxoris ejus, & ossa cujusdam infantuli simul inventa sunt, & sigillum juxta habens imaginem Ducis in throno sedentis, gladium in manu tenentis: ad hæc superscriptio: BEATUS DOMITIANUS DUX FUNDATOR HUJUS ECCLESIÆ. Ex altera autem parte HÆ SUNT RELIQUIÆ MARIÆ UXORIS EJUS.* Hasce reliquias honoratiori loco donavit Otto, easque tertiò ad alium transtulit anno 1441. Joannes Gurcensis Episcopus, cujus translationis cùm nulla apud anonymum mentio occurrat, claro id argumento est, hunc ad prædictum tempus non pervenisse. Demum anno 1492. quintum illæ nactæ sunt tumulum ante altare scilicet decenter collocatæ, in quo nonis Februarii missa de B. Domitiano quondam celebrabatur, nunc autem de eo solùm habetur illa die panegyricus, qua etiam absolutis divinis distribuuntur in præsentes rotundi ex secali panes, statâ priùs precatione, invocatoque B. Domitiani patrociniô benedicti. Diebus autem Nativitatis, Circumcisionis, & Epiphaniæ certa cervisiæ mensura gratis in singulos subditos, teste Bollando, erogatur. Præter Virorum Monasterium aliud quoque Sanctimonialium Millestadii floruisse indicant miracula, quæ anonymus Beati Vitæ subjecit, cùm bis earum memoria ibidem renovetur.

MOSBURGUM.

Mosburgum vulgò Mosburg valida Arx ab Austro Dravum fluvium, & ab Arcto Verdensem lacum respiciens, octavum jam seculum sua ætate transgreditur, si fidem Megisero habemus. Narrat quippe ad annum 840. Brynnonem Principem ex Moravia oriundum cum Hezilone filio Hezelburgensem Urbem, quæ eundem hunc situm occupabat, reparasse; dein ad annum 854. Arcem, cui Mosburgum nomen, à Carolomanno Ludovici Germaniæ Regis filio, quem Reichardus inter Carinthiæ Duces D. Domitiano statim subrogat, unà cum Templo erectam esse, probéque munitam asseverat; sed certiùs Mosburgensis Arx hodie gloriatur nobilissima Comitum de Kronegg prosapia, à qua dicitur possideri.

OSSIACUM.

Ossiacense Ordinis S. Benedicti Cœnobium tum vetustate sua, tum præsenti

etiam splendore celeberrimum subjecto lacui nomen indit, inter Werdensem ad Ortum, & Millestadiensem ad Occasum per magnum spatium effuso. Conjugum fundatorum nomen exponunt epitaphia sepulchrali lapidi in Ecclesiæ meditullio incisa: quod ad maritum pertinet, his versibus constat:

Qui jacet hoc tumulo Comes, hanc fundaverat Ædem
Ozzius: ergo polum ô ocyùs Ozzi cape!

Uxoris autem elogium hoc alterum perstringit distichon.

Condidi Irenburgis claustrum hoc Comes, ossa recondit
Nunc crypta hæc, condant ô animam astra meam!

Fundationis ævum densis involvitur tenebris, è quibus saltem splendidum hoc oritur encomium, nonnisi antiquissimos esse hujus Monasterii natales, quos longa seculorum series adeò procul ab hominum memoria removit, ut penitus ignorentur. Certè non solùm annis, sed integris seculis à quibusdam aberratur, tantùm enim scriptorum sententiæ ab invicem separantur. Maximè à nobis dissita origo, & S. Patriarchæ Benedicti ætatem pene attingens proditur à nonnullis versibus, qui in MSS. Ossiacensium documentis teste Schönleben ita leguntur.

A Christo effluxit bis ter centesimus annus,
Ozzius Irnburgis, quo fuit atque Popo.
Is pater, hæc genitrix, amborum filius iste,
Illi Pagani heu! iste fidelis, eheu!
Conversi tandem struxere palatia Christo,
Et Benedicte tuis, stante Popone Pio.

Paulò minùs remota tempora indicat annus 687. subscriptus literis à Reichardo, & Schönleben editis, quas ab Ozzio parente, & Popone filio Slavico idiomate vicissim datas ferunt, aut comminiscuntur; siquidem Poppo, ùt ad eum annum narrat Reichardus, ex Tiffensi ditione, cui inter Villacum, & Feldkirchium protensæ dominabatur parens, Romam peregrè profectus Christiana imbibit dogmata, & sacro aspersus latice ad Ecclesiasticam vitæ normam animum applicuerat: quô intellectô Ozzius à filio expetiit, ut sibi quamprimùm aperiret, cur ab avita religione desciviſſet, & quodnam foret illud Numen, quod adorandum susceperat. Paruit illico Poppo, à quo Catholicæ fidei mysteria edocti parentes, Christo manus, & Ossiacensi postea Cœnobio initium dedere. Hæc quidem secum optimè cohærent, at non modicam patiuntur difficultatem, si cum assignato tum in carminibus, tum in literis tempore componantur; qui enim fieri potuit, ut septimo seculo adeò eminens Romanæ Ecclesiæ propugnaculum in iis terris excitaretur, quas sub annum 600. inundaverant Slavi, Carantani postea vocati, & Idolorum cultui per bina circiter secula ita addicti, ut in Bavariam anno 697. excurrentes S. Marinum Episcopum in Orthodoxæ fidei odium flammis confecerint, utì Velserus (a) annotavit. Consultiùs itaque videtur ad Inguonis, aut Domitiani Carinthiæ Ducum regimen, hujus Monasterii exordium differre, sub quibus, ùt superiùs diximus, revirere sensim cœpit Evangelii semen à Salisburgensibus excultum: quæ conjectura, si secundùm Bollandi chronologiam in universali Provinciæ descriptione allegatam expendatur, penitus coincidit cum Megiseri opinione sub Caroli Magni regno, aut Imperio Ozzii conversionem statuente, quam ex fundationis literis in Cœnobio asservatis se hausisse testatur. Primus Abbas Ossiacensibus præfuisse Berinolphus dicitur à Reichardo, qui ab anno 687. eorum historiam orditur, dein excidisse asserit reliquorum nomina usque ad annum 779., quo à Slavorum populationibus, & incendiis excisum Ossiacum per integrum seculum putat in suis cineribus jacuisse; sed quis credet Slavos propriam regionem tunc primò vastasse, quam jam à longo tempore possidebant? hoc tamen ille minimè curans, ut seculum ad unguem impleat, anno 879. Ossiacensibus Monasterium restituit sacris S. Fœlicitatis, septem ejus filiorum, & S. Maximiliani Confessoris lipsanis à memorato Carolomanno ea occasione donatum. Cæterùm primus, cujus certa ætas innotuerit, Abbatis muneri admotus est Teucho, inter quem & nobilem matronam nomine Bertam aliquas circa quoddam prædium controversias intervenisse scribit Megiserus ab Aquileiensi Patriarcha anno 1090. decisas. A Teuchone autem quinquaginta circiter numerantur, qui hujus Cœnobii gubernaculum rexerunt: ex his peculiari laude dignos censeo S. Bernerum anno 1307., & Christophorum Capponig anno 1656. ad eum honoris gradum promotos. Tres ille ex materia lucidissima globos diversis ægritudinum generibus divina virtute etiamnum medentes, quos sacris operanti Deipara obtulerat, pretiosam veluti hæreditatem suis in Christo filiis transmisit, sed tertius alio sæpe avectus, & toties cœlitus relatus tandem non sine adstantium admiratione ex ara disparuit. Comparato alter Wertenbergensi dominio, quod unico milliari à Monasterio divellitur, plerosque Religiosos eò transtulit, ut suorum valetudini consuleret, quos aliàs insalubre Ossiaci cœlum præmatura morte ad tumbam detru-

(a) Rer. Boj. l. 4.

trudebat. Illud adhuc memorabile istic circumfertur, videlicet Boleslaum II. Poloniæ Regem Ossiaci quiescere, quò ille appulerat, dum impiam S. Stanislai Cracoviensis Episcopi cædem expiaturus Romam peteret; cúmque occulta quadam vi ultra progredi vetaretur, se alium simulans ad vilia culinæ munia regias manus demiserat, donec morti proximus suum pristinum statum Abbati detexisset. Aliquatenus tamen adversatur huic Reichardi relationi communis Historicorum sensus, qui Longinum Polonorum gesta scribentem secuti, Boleslaum à Regno profugum, in insaniam primò versum, mox à canibus anno 1080. devoratum tradidere.

OSTERWICIUM.

Osterwicium vulgò Osterwiz magnificâ Arx tribus milliaribus Clagenfurtô in Boream remota, Schenckiorum Comitum quondam Sedes, ab Excellentissimo Domino Comite Kevenhüller Supremo Provinciæ Moderatore hodie obtinetur. Tegit illa præaltum collem, qui patentem circumquaque planitiem despectat: insigni quoque armamentario, aliisque vetustate sua pretiosis cimeliis celebratur, sed maximè commendandâ, quod victoriarum cursum, quibus per reliquam Carinthiam superbiebat Maultaschia, sua fortitudine abruperit. Obsedit illa anno 1334. Osterwicium, in quod præcipua Carinthiæ Nobilitas ex aliis minùs tutis Arcibus fugata confluxerat, atque explicato circa rupem exercitu à Reinhero Schenkio loci Domino sibi Castrum quantocyus dedi jussit potiùs, quàm postulavit; si secùs faceret, extrema quæque minabatur. Verùm minis & imperiis per contemptum explosis, cùm nulla assultibus via pateret, productô in plures menses obsidiô statuit longâ inediâ obsessos subjugare; & sanè eò calamitatis Osterwicenses interim devenerant, ut mures & feles in deliciis haberentur, nec magis potu, quàm cibo abundarent, cùm vel aqua eos jam defecisset. His tamen malis minimè fractus propugnator Schenkius bovinam pellem duobus tritici modiis, quibus tota definiebatur annona, farciri jubet, ac per muros in obsidentium castra devolvi, quo viso Maultaschia multum rei frumentariæ adhuc iis superesse arbitrata, quibus volupe erat eam ita prodigere, abjecta victoriæ spe ingloria decessit.

STEINA.

Steina Arx est ad Dravi fluminis trajectum in editiori loco sita, & nobilissimæ Rosenbergicorum Comitum Familiæ subjecta, quam maximè illustrat D. Laurentii Templum à S. Agatha Hildegarde Pauli Hildegardi Palatini in Carinthia Comitis, conjuge ibidem sepulta erectum, postquam marito adulterii falsò accusata, & ab eodem ex Prosniza Arce per prærupta saxa præceps data, divinitus tamen illæsa huc recessisset, Paulo interim in delicti sui expiationem ad Apostolorum limina, & sacra Palæstinæ loca peregrinante: hæc siquidem est tragicæ hujus historiæ substantia, in quam relationes omnes conspirant; cætera verò, quæ illi fama, aut traditio adjunxit, aliter à Reichardo, aliter ab aliis, utì apud Bollandum (a) videre est, enarrantur: nec mirum, cùm ea ex nullis eruantur antiquis monumentis, utpote unà cum Templo ab igne obliteratis; sed tantùm per ora vulgi volitent cuncta fabulis de more involventis. Aliam quoque Ecclesiam S. Margarethæ V. & M. sacram ad radicem collis extruxit, ac perpetuas fundavit eleemosynas, quæ pane, vino, & larido plerumque constant. Hæc etiamnum S. Agathæ Hildegardis festo benedicta in egenos, aliosque poscentes distribuuntur, atque, utì certa docuit experientia, religiosè sumpta plures expellunt morbos, præsertim phrenesim, epilepsiam, dolores viscerum, phantasmata, sagarumque præstigias. Ferunt insuper prædictas eleemosynas à Conrado II. Cæsare, qui ab anno 1024. usque ad anum 1029. imperavit, & à Summo Pontifice Benedicto fortassis IX., qui ab anno 1033. Ecclesiam, rexit, per utriusque diplomata fuisse approbatas. Tot itaque meritis decora hujus Sanctæ anima è terris abiens cœlesti se ttitit sponso anno, utì Bollandus notat, 1024., vel decennio priùs, utì Reichardo visum est. In eodem S. Laurentii Templo, dum S. Cantiani Parochus ad aram Deiparæ dicatam sacris operaretur, placuit Divinæ Clementiæ Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti veritatem circumstantium oculis subjicere; non enim Christi corpus, & sanguis sub panis, vinique speciebus latuit, sed propriam coram omnibus formam præseferebat; sive ille de transubstantiatione ambiguus hæsit, sive alia de causa perpetuum illius mysterii miraculum, hôc insolitô miraculô Deo libuit confirmare. Annum diemque, quo hæc contigere, exhibent hiulca quædam carmina in membraneo illius Ecclesiæ rituali exarata, & totam rei seriem complectentia, quorum hoc est initium:

M, duo C, tribus X, sed & annis additis VIII.

(a) Act. SS. ad diem 5. Febr.

Qui manet, est & idem, natus de Virgine pridem
Dat nova carne - - - superno sancta cruore,
Cœlica lumine, mentis acumine, unda colore
Ad *LAPIDEM* gentes Agathæ festo venientes
Omnes præsentes ibi talia signa videntes, &c.

STRASBURGUM.

STrasburgum antiqua, amœnaque Urbs à Gurca amne paulùm infra Gurcense Oppidum alluitur, eique nominis claritatem parit Gurcensium Episcoporum Sedes, pro quibus in adjacente colle, diruto priori Castro, quod jam ignis præstare cœperat, amplum suffecit Palatium Joannes Jacobus Comes à Lamberg ejusdem Ecclesiæ Antistes. Acri illud obsidione cinxerat anno 1183. Conradus Salisburgensis Archiepiscopus, ut Dietricum Colnizium in Romani defuncti successorem à se electum Gurcensi Cathedræ imponeret, cui Hermannus Ortemburgicus Cleri & plebis suffragiis ad eandem dignitatem evectus, totis viribus obsistebat; sed secuta brevi pax, Hermanno nimirum cedente, instantem avertit procellam, atque optatam Strasburgensibus reddidit serenitatem Et ne hæc novo violaretur turbine Ferdinandus I. Imperator, & Salisburgensis Præsul pactum iniere, vi cujus ille, ejusque hæredes duos Episcopos, hic verò tertium, servata deinceps hac alternandi methodo præsentarent.

VICTORIA.

VIctoria, seu Victoriacum vulgò Vitring percelebris Cisterciensium Monasterii nomen est, quod anno 1117. ùt à Megisero, non verò anno ejusdem seculi 42., ùt à Reichardo traditur, Meinhardus sive Bernardus Malensteinius in Carinthia Comes cum uxore sua Kunigunde Invictissimæ Cœlorum Reginæ consecravit in victorię, ùt dicitur, anathema, quam in singulari certamine adversus Rimaldum quendam è Gallię Proceribus Parisiis obtinuit; hunc enim ipsemet provocaverat, ut se ab attentati Regicidii scelere, cujus ille ab invido æmulo falsò insimulabatur, detestando illius ævi more purgaret. Hinc Megiseri potiùs, quàm Reichardi chronologiæ subscripsi, cùm id factum ab utroque feratur sub Rege Ludovico VI. cognomine Crasso, quem in comperto est, ab anno 1106., quo Galliæ solium adiit, non nisi 30. annis illud occupasse. Prope Clagenfurtensem Provinciæ Metropolim hujus Cœnobii moles prosperè assurrexit, cui fundator ad ædificium lapides ex diruta Natterbergensi Arce, & ad sustentationem redditus ex ejusdem fundis obtulit; inquilinos verò, primumque Abbatem Eberhardū fundatoris nepos Henricus Metensis Episcopus, & Villariensis Abbas suppeditavit.

VILLACUM.

VIllacum vulgò Villach pervetusta Urbs est, 4. milliaribus Clagenfurtô absens, & ad Dravum fluvium sita, cui injectus pons illam Suburbio jungit. Tot abolitis veterum Civitatum nominibus hanc illustrare contendnnt scriptores, ut ejus potiùs originem ea vocum confusione obfuscent: namque Julium Carnicum hìc agnoscit Bertius apud Schönleben; Plinii Teurniam Cluverius, & Forum Vibii Pius II. Papa apud Albertum. Ab his omnibus discrepat Lazius apud Merianum, & à Monte Vela, qui ab Antonino Beloa dicitur, vocabulum hoc Villach derivat, addita scilicet familiari Carantanis, utì de Frisaco diximus, terminatione. Sed irriti sunt conatus, & vana assequendæ veritatis spes, quando nullum veteris authoris indicium facem præfert. His itaque prætermissis ad alia properemus. Cœpit præsens Urbis nomen primò celebrari sub annum 1006., quo S. Henricus Imperator fundato à se Bambergensi in Franconia Episcopatui, inter alios proventuum fundos Villacum etiam cum pluribus circumsitis Oppidis, & Pagis in dotem transcripsit. Ab eo tempore longum infortuniorum syllabum enumerat hæc Civitas, quibus crebrò succubuit. Præivit omnibus, quæ fastis commissa sunt, horribilis terræ motus, qui anno 1348. concussâ sæpiùs Carinthiâ, tandem Villacum ita prostravit, ut ad pristinum splendoris, ac magnificentiæ gradum non amplius conscenderit; siquidem refert Reichardus amplissimam ante illum lapsum fuisse Civitatem ad Gyllam usque amnem extensam, & utpote celeberrimum emporium maximè frequentatam. Contremuit quidem illud iterum anno 1690. ad finem vergente, sed multò leviora tulit detrimenta. Altero calamitatis genere hanc Urbem afflixit ignis, qui eam sæpissimè corripuit, anno præsertim 1523., exortò apud nuptiale epulum incendiò. Hactenus insons patiebatur Villacum, sed tertium malorum genus, videlicet hostem propriâ culpâ sibimet adscivit; quando ut Maulthaschiæ gratiam aucuparetur, legitimo Provinciæ Principi Rudolpho Austriæ Archi-

chiduci fores occluserat. Tunc enim à Friderico Colnizio Rudolphi Belliduce validissimè obsessum, & assultu superatum editas ab irruente milite strages, ablataque spolia incassum deflevit. Lætior illi arrisit fortuna utpote pro meliori causa decertanti anno 1492., quo Turca in Canalis Vallem progressus, ibique barbarè grassatus, in Villacenses muros impetum convertit, sed cum eos opinione sua solidiores, & pari fortitudine propugnatos offendisset, in sparsa per viciniam Oppida conceptum indè furorem effudit: Interea Nobilitas Kevenhüllero Duce congregato exercitu furenti obviat, initoque certamine, non sinè suorum sanguine, quorum 6. millia ceciderunt, gloriosè tamen hostem profligat, qui decem millibus, aut vulnerum gravitate confectis, aut à Rusticorum vindictam spirantium rabie dilaniatis, ita fractus patriam repetiit, ut nunquam ampliùs ad invadendam Carinthiam vires, animumve resumpserit. Demum anno 1552. Carolus V. Imperator victoriis aliàs innutritus, & fugere nescius, à Mauritio Saxone Oeniponti pene oppressus Villacum tanquam ad asylum magnis itineribus concessit, simulque eam Civitatem diuturnâ suâ præsentiâ recreavit.

WOLFFSBERGA.

Wolffsberga Lavantinæ Vallis Civitas cum Arce adjacenti Clivo imposita à S. Henrico Imperatore Bambergensi Ecclesiæ unà cum Villaco donata, Sedes est Præfecti, seu Vicedomini Bambergenses per Carinthiam ditiones moderantis: cruentum hæc anno 1233. spectavit prælium, quod in ejus pomœriis efferbuit inter Bernardum Ducem, quem Provinciæ Proceres sequebantur, & Echenbertum Bambergensem Episcopum Franconibus, Istrianis, Carniolis, & Aquileiensibus stipatum, pro dominiorum limitibus dimicantes. Anceps diu nutavit victoria, & modò uni, modò alteri confligentium parti se offerebat; jamque cum suis fugabatur Dux, sed Episcopo ob aggesta in campo cadavera ægrè insequente frontem vertit, & redintegratâ pugnâ desperatam antea palmam reportavit. Captus à Dietrichsteinio Echenbertus brevi dimittitur, receptô etiam Tarvisensi Oppidô, quod Bernardus illi ante conflictum ademerat. Año autem 1361. non spectavit modò, sed experta quoque est belli casus Wolffsberga, quando Vicedomino Clagenfurti Comitiorum causâ degente, Cives à quodam Othomaro seducti illatâ Cancellario nece, perduellioni præluserunt; namque eorum flagitium inaudiens Vicedominus collecto raptim milite ad Urbem advolat, crebrisque ictibus verberat; sed Civibus veniam demissè implorantibus ab ulteriori infestatione abstinuit, nonnisi seditiosorum paucis primipilis capite plexis, & Othomarô in 4. partes dissectô. Enormiori scelere Urbem hanc temerârunt Judæi anno 1338., eo enim labente ternas minores hostias ritè consecratas, & à Sacerdote quodam redivivo Juda sibi venditas cultris transfodiunt, nec emanante indè sanguine absterriti flammis admovent, sed his à tanto crimine abhorrentibus, in propinqua Lavandæ fluenta ultimò abjiciunt. Paulò pôst pecudes illuc ad pascua emissæ humi repentè procumbunt, quasi latens sub pane Numen adoraturæ: quod dum prætereuntes obstupescunt, & oculos quaquaversum circumferunt, vident hostias in aëre supra littus pendere. Quare evocatus Henricus S. Pauli Abbas, Clero, Religiosis, totaque Urbe ad hoc prodigium simul accurrentibus, suppositâ reverenter patenâ binas ex iis sensim delapsas excepit, tertia interim disparente. Illæ ad Parochiale S. Marci Templum delatæ multis miraculis coruscarunt, donec panis species evanuerint. In hujus Urbis territorio ferrifodinas suo tempore excultas fuisse testatur Agricola (a) ita scribens: *In Norico ferrum non minùs, atque quondam durum, & copiosum effoditur, & perficitur maximè in Carnunto ad Volfebergum.* Ubi author Carnuntum pro Carinthia substituit, quod & ab aliis perperam factum licuit interdum observare.

(a) De vet. & nov. metal. l. 2.

Antequam è Carinthia discedam, ne illi injurius videar ob omissum Archiducatûs titulum, placuit postremò exhibere, quæ ad eum comprobandum Megiserus congessit, ut lectoribus fas esset de rei veritate, prout libuerit, sententiam ferre. Atque inprimis prætensam hujus dignitatis originem unde, & quo fundamento is author deducat, jam superiùs exposuimus; cætera verò testimonia ab eodem alibi (b) collecta usurpatum quidem aliquando Archiducatûs titulum ostendunt, sed ex præsumpta Carolinæ concessionis opinione potiùs, quàm ex novæ authoritatis, aut juris accessu id factum non obscurè apparet. Inter Provinciæ igitur monumenta teste Megisero reperire est Archiducis Ernesti Ferrei, Friderici IV., Maximiliani I., & Caroli V. Imperatorum diplomata, in quibus Carinthia Archiducatûs nomine insignitur; atque insuper Ferdinandus I. indulsisse Carinthis dicitur, ut cudendæ apud eos pecuniæ hæc præfigeretur inscriptio: *Ferdinandus Dei gratiâ, &c. Archidux*

(b) Chron. Carin. l. 6. c. 39.

Austria & Carinthia. Demum à Carolo Archiduce, & Rudolpho II. Cæsare admissam ejusmodi tituli prærogativam asseverat. Certissimum interim est, eam hac tempestate obsolevisse, cùm in nullo Cæsareo diplomate peculiaris hic Archiducis titulus intuitu Carinthiæ usurpetur: quinimò autumat Lazius, illum jam pridem (si tamen antea viguit) ab Ottone I. Imperatore, cùm Conradum ex Carinthia depulisset, obliteratum omninò fuisse. Aliam in hujus vocis ortu sententiam profert apud præcitatum Megiserum Jacobus Spiegelius his verbis comprehensam: *Archiducis appellationem primùm Bruno frater Othonis Imper. ejus nominis I. insolenter assumpsit teste Æmylio Veronensi,* (a) *id quod postea Carinthorum Principes usurparunt, quibus extinctis ad Austriacos simul cum ditione transiit, quod & hodie obtinent.* Verùm admodum fallitur hic scriptor, dum putat Archiducatûs prærogativam ex Carinthia primò in Austriam transmigrasse; nam quamvis probabilius videatur, continuum illius tituli usum in Maximiliano I., antequam Imperator salutaretur, invaluisse; priùs tamen Austriæ Principibus subinde datum plurimi testantur, & nominatim de Rudolpho IV. id scripsit Megiserus: quinimo antequam Augustissima Habsburgicorum prosapia Austriæ imperaret, eundem titulum à nonnullis referri, in illius Provincię descriptione satis explanavimus. Unde nemini mirum accidat, si Joannes ex Habsburgica Domo, utpote Alberti I. Austrię Archiducis, dein Cęsaris ex fratre nepos, quamvis Svevię, non Austrię Dominus, à me tamen Archidux ibidem nuncupetur; si enim solenne hactenus fuit diversis hujus celeberrimę stirpis surculis, etiamsi Styrię, Tyroli, Belgiô, aut Hispanię, non autem Austrię dominantibus, Archiduces inscribi, cur eum titulum mihi non licebit prędicto Joanni attribuere? pręsertim tesserę gratià, qua Habsburgici Principes ab aliis familiis distinguerentur, prout paulò ante ibi spoponderam: quare necesse omnino fuit etiam in Joanne datam fidem servare.

(a) Hist. Franc. l. 3.

TOPO-

38
Carinthia Pars
CARNIOLA
Alpes Carnicæ sive Iuliæ
Fori Iulij Pars
Comitatus Goritiæ
Sinus Tergestinus
Maris Adriatici Pars
Istria
46
45
Tarvis
Malborgeth
Weisenfels
Wurtzen
Langenfeld
Pletz Claum
Wacheiner See
Wachein fl.
Veldes
Radmansdorf
Crainburg
Stain
Laubach
Idria
Tolmain
Canal
Gortz
Gradisca
Salcan
Croutz
Wipach
Adlsberg
Lueg
Zirknitz
Venzone
S. Pietro
Cividad de Friuli
Udine
Villalta
Colorado
Codropio
Palmanova
Marano
Aquileja
Strasoldo
Belvedere
Montfalcon
Bagni
S. Ioanne
Tybain
Timavo
Tomay
Comen
Prosec
S. Angelo
S. Kozian
Muglia
Capo d'Istria
Isola
Pirano
Umago
Citta nova
Parenzo
Orsera
Rovigno
Pola
Colonne
Castro nuovo
Villa nova
Moliri
Valoron
Antignana
Pinguente
Neuhaus
Milliaria German. Commun.
2 4 6 8

Ducatus
CARNIOLLÆ
Tabula.
Comi-
tat9
Cilleæ
Confinia
Cro-
atiæ
Confinia
Liburnia
Sinus
Flanaticus
39
40
46
39
40

TOPOGRAPHIA
DUCATUS CARNIOLIÆ.

CArniolia vulgò Crain usque ad proxima nobis tempora apud geographos omnes Carniola semper audiit; quasi parvam Carniam dicerent, ut hæc à majori, cujus in Carinthiæ Topographia ex parte meminimus, & de qua suus adhuc erit differendi locus, eâ diminuentis vocabuli notâ distingueretur. Hæc nominis sui vetustate perlustratas hactenus regiones, Austriam scilicet, Styriam, & Carinthiam longè antecellit; ad decimum quippe seculum, seu mille propè annos illa ascendit, cùm Paulus Aquileiensis Diaconus, (a) qui floruit anno 774., jam Carniolam sub hoc nomine agnovisse in ejus Longobardica historia reperiatur. Quà orientem salutat solem, Slavoniæ, & Croatiæ fines attingit, & quà occidentem respicit, Foro Julii conjungitur. A Septentrione verò Styria, & à Meridie Istria Carnioliam claudunt. Terra est plurimùm montosa, & ubi ad Carnicas, Juliasve alpes, quæ Italiam terminant, accedit, in saxosa asperatur juga, in quibus nonnisì nuda rupium dorsa, lapidumque acervi viatorum oculis objiciuntur; fertiles tamen amœnæque valles montium arduitatem alicubi leniunt, densaque nemora petras inumbrant. Nec deest in reliquis Provinciæ tractibus virens speciosaque planities, quæ circa Crainburgensem Urbem maximè dilatatur. Cæterùm variarum frugum plerumque ferax est, fodinis insuper, rarisque naturæ miraculis nobilitata. In duas à Magino partes dividitur Carniolia Inferiorem nempe, & Superiorem, seu in siccam, & irriguam. In quinque verò eandem dissecat Valvasorius Superiorem nimirum, Inferiorem, Mediam, Interiorem, & Istrianam. Incolæ Slavicà utuntur linguâ, peculiari tamen dialecto ab aliis ejusdem originis discretâ, præ qua plurimi præsertim Nobiles germanicà delectantur.

(a) Lib. 6. c. 52.

Hodiernus Carnioliæ situs, antequam hoc singulare sibi nomen adeptus in unam coalesceret Provinciam, diversarum penitus regionum, populorumque terminos Romanæ Reipublicæ ævo, ac primis Imperii seculis complectebatur: Pannonia enim, Illyricum, Noricum, & Italia in hoc terræ spatio simul concurrebant. Et inprimis ad Noricum mediterraneum, quod Taurisci aliquando insederant, ex iis, quæ in Austriæ, Styriæque descriptione attulimus, liquidò constat, modicum saltem eorum montium tractum spectasse, qui partim Carinthiæ, partim Styriæ adhærent; cùm hucusque Australem Cetii montis extremitatem protenderimus. Reliquam autem oram, quæ ab editioribus jugis usque ad Savum fluvium descendit, unà cum Labacensi territorio, quamvis secus Meridionale, non Orientale Cetii latus, utì aliàs Pannonia, extendatur, huic nihilominus regioni insertum fuisse ex Ptolomæo inferiùs demonstrabimus. Illyrici portionem eatenus includit Carniolia, quatenus Japidiam Illyrico nonnulli annectunt, & abundè patet magnam Japidiæ partem in Carniolico solo à veteribus circumscribi: primum ex obscuro Strabonis textu colligit Schönleben, (b) pluribus refragantibus, quibus Strabone antiquior Dionysius Halicarnasseus patrocinatur his verbis: *Japodes natio Celtica prope Illyricum*, ubi perspicuè Japides Illyrico excluduntur. Permixtam tamen ibi utramque gentem innuit alio in loco Strabo, (c) dum ait: *Japodes circa hac habitant loca, gens Illyricis, Celtisq; commixta.* Alterum, quod probandum adhuc est, nempe Carnioliæ partem fuisse à Japidibus olim habitatam, declarat Plinius, dum illos Carnis, & Istris tanquam conterminis admovet. Illud ita exprimit: (d) *Carnorum hæc regio, junctaq; regioni Japidum.* Hoc verò alibi sic tradit: (e) *Nonnulli in Flanaticum sinum Japidiam promovere à tergo Istriæ.* Incolebant porrò Japides ipsas alpes non tantùm, quà istæ in Borealem, seu Celtarum plagam, sed etiam, quà in Australem, seu Italicam se demittunt; quod à Strabone rursus edocemur præcitatis paulò antè verbis hæc statim subdente: *& penes istos est sublimitas. Japides igitur virorum florentes robore antea, & utroque ex montis latere domicilia habentes, &c.* Et alibì: (f) *Japodes in Albio monte siti sunt, qui alpium postremus est excelsus admodum, hinc quidem ad Pannonios pertinentes, hinc autem ad Adriaticum mare.* Quinimo Plinius absque ullo discrimine Japides Italiæ adjudicat ita scribens:

(b) Carn. Ant. appa. c. 1. §. 2.

(c) Lib. 4.

(d) Lib. 3. c. 18.

(e) Lib. 3. c. 19.

(f) Lib. 7.

S

bens : *Brutium, quò longissimè in Meridiem ab Alpium penè lunatis jugis in maria excurrit Italia : Ab eo Græcia ora : mox Salentini, & Hetrusci, Veneti, Carni, Japides, Istri.* Demum ex Italia Carnioliæ id accrevit, quod trans alpium verticem, utpote Italiæ terminum à potioribus veterum, & recentiorum suffragiis, imò à natura ipsa statutum, Carniolia hodie sibi vendicat, aut arrogat.

Dum hæc memorati hactenus authores fastis committerent, Romanis suberat Carniolia ; de Pannonia quippe, & Norico id jam aliàs ostendimus, de Japidia autem, tum ex medio inter Pannoniam, & Italiam situ congruè infertur, tum sæpe allegatus Strabo idipsum disertè recenset : *Japodes*, inquit, *ab Augusto tandem Cæsare summo cum labore debellati sunt, cùm latè latrociniis invalescerent.* Et alibi : *Japodes pugnaces quidem, caterùm ab Augusto Cæsare tandem expugnati ad unum.* A barbaris autem sensim deformato Romanæ gloriæ, majestatisque splendore, varii sibi succedentes populi, necdum exuta per Christi legem feritate, Carniolicam oram, uti & cæteras adsitas regiones, aut prætereuntes devastarunt, aut immorati subjecerunt. Hujusmodi fuere Vandali, priusquam in Gallias transmigrarent, Heruli, Gothi, & Longobardi, dum in Italiam proficiscerentur. Post quos secuti Slavi interdum etiam Vendi, aut Vindi appellati, constantem istic sedem fixerunt, suamque gentem, & idioma latè propagarunt, de quorum origine, nomine, & certissima à Vandalis distinctione contra Krantzium, ejusque sequaces, quibus annumerandus Schönleben, magnus aperietur disputandi campus, si de Slavonia aliquando agemus. Interim eorum in Carnioliam adventum post annum 548. differre necesse est, cùm teste synchrono authore Procopio (a) Slavini, seu Slavi primùm eo anno in Illyricum se effuderint, unde ad Noricum, & Carnos deinde penetrarunt ; quod jam alibi à me assertum nunc ipsiusmet Procopii verbis stabilio. *Per id tempus*, inquit ille sub Justiniano Imperatore ad annum 13. belli Gothici, qui cùm 548. secundùm unanimem chronologorum sententiam coincidit, *Slavinorum exercitus flumine Istro trajecto Illyrios omnes ad usque Epidamnum malis ingentibus affecere, partimq; sine ullo ætatis discrimine in servitutem, quos licuit, abigendo, & eorum bonis direptis desæviebant. Ad hæc præsidia illis in locis non pauca, & quidem prævalida occuparunt.* Denique quæ de Hunnorum jugo Slavis injecto, & Samonis virtute excusso in Carinthiæ descriptione allata sunt, ad Slavos quoque Carniolia potitos videntur extendenda, & communem Carantanis, ac Carniolis fuisse Regem aut Ducem verosimile est, cùm Fredegarius apud Henschenium alibi citatum Slavos illos Carantanos, & Winidos nuncupet, & Aimoinus, qui nono seculo florebat, eos peculiari pariter Winidorum nomine discernat, quorum Marchiam in Carnioliæ latere Croatis contermino geographi agnoscunt ; sic quippe scribit is author apud Schönleben: *Anno quadragesimo principatus Clotharii homo quidam nomine Samo natione Francus multos negotiatorum mercandi causâ in Slavorum patriam, qui etiam Winidi dicuntur, secum adjunxit. Slavi jam dudum Hunnis, qui & Avares dicuntur, subjecti, dominationis eorum jugum detractare tentabant. Ad quos Samo cum sociis adjumento Winidis futurus forte profectus est, factâque congressione Winidi Hunnos superant.* Slavi itaque licèt his terris diu dominati, evincere tamen nequiverunt, ut Carniolæ nomine obliterato, suum illi inducerent ; nam ante eorundem ingressum jam illud viguisse indè mihi persuadeo, quod vix ambigi possit, id à vicinis Carnis hucusque sese ampliantibus emanasse, hocque illi ægrè attentassent, imò nec obtinere appetiissent, dum Slavi inculta tunc gens, & à veri Dei cultu aliena regionem opprimebant. Neque diutius eam Carnorum migrationem protrahi sinit Paulus Diaconus suprà citatus octavi seculi scriptor, dum veluti de Provincia jam diu à Slavis insessa, hæc de Carniolia expromit : *Ratchis denique apud Forum Julii Dux, ut dixeramus, effectus in Carniolam*, non Carnioliam, uti Schönleben (b) impressit, *Slavorum patriam cum suis ingressus, magnam multitudinem Slavorum interficiens eorum omnia devastavit. Ubi cùm Slavi subitò irruissent, & ipse adhuc lanceam suam ab armigero non abstulisset, eum, qui primus ei occurrit, clava, quam manu gestabat, percutiens ejus vitam extinxit.* Erat Rachisius Longobardorum Dux, qui in Italia præter Regnum Ducatus aliquot, & inter hos unum apud Forum Julii fundaverant. Fortiùs in Slavos non modò Albis fluvii, sed & Adriatici maris accolas movit Carolus Magnus Francorum Rex, postea Imperator, protenso sub annum 788. usque in Dalmatiam imperio, quod ut à finitimis hostibus tutaretur, limitaneos Præfectos per extimas Provincias distribuit, ex quibus Ericus Foro Julienses, & Carniolos usque ad annum 799. moderatus, post multa prælia fœliciter confecta, & victorias gloriosè partas apud Tarsaticam Liburniæ ab Oppidanis per insidias miserè trucidatur. Imperante post Carolum Ludovico, & Cadolaco Erici Præfecturam administrante, Liude-

(a) De bello Goth. lib 3.

(b) Anna. Car. ad an. 735.

Liudewitus Slavorum in Pannonia Savia Dux anno 819. à Cæsaris, ejusque Præfecti obedientia deficiens Carnioliâ occupatâ ad Carantanos jam castra promoverat, sed Baldrichus Cadolaco intra eundem annum febri extincto subrogatus, cum exigua militum manu illi obviam processit, aggressusque ad Dravum fluvium hostes pluribus cæsis è Carantanorum finibus fugavit. Parum tamen attritas hac clade Liudewiti vires experta est paulò pòst Dalmatia, quam is revocatis illuc copiis ferro & igne depopulabatur. Tunc Ludovicus Imperator terna armatorum agmina ex Saxonia, Franconia, Bavaria, atque Italia conscripta, diuturnis itineribus in perduellem progredi jussit, cúmque hæc in unum convenissent exercitum, totam pene Liudewiti regionem eodem, quo ille Dalmatiam, modo salutarunt, & munitioribus Oppidis, in quæ Dux se suosque receperat, minimè attentatis, in Germaniam reversi sunt. *Interea autem Carniolenses, qui Carcasavum fluvium habitant, & Forojuliensibus pene contigui sunt, Baldricho se dediderunt. Idem & pars Carantanorum, quæ ad Liudewiti partes à nobis defecerant facere curavit.* prout referunt annales rerum Francicarum sub Pipino, Carolo, & Ludovico gestarum ab anonymo, & ùt videtur, coævo Ordinis S. Benedicti scriptore contexti, quem ipsum Eginhardum esse Caroli Magni vitæ authorem Lambecius, Schönleben, aliique eruditi firmiter existimant. Carniolia ergo Imperio reddita, diu Forojuliensibus Præfectis, seu Ducibus, diu etiam Carantanorum, dein Carinthiæ Ducibus ab illis pridem sejunctis morem gessit, donec in singularem erecta Marchionatum proprium quoque Principem impetraverit: quæ, quomodo, & quando evenerint, divinari potiùs potest, quàm enarrari, nec nisì obscurè, confuseque hanc rem pertractant Valvasorius, & Schönleben, ad quos, utpote annalium seriem fusiùs deducentes, topographiam ego potissimùm intendens lectorem remitto. Aliquod tamen lumen præbet Ottonis II. Imperatoris diploma datum anno 974., quo ille Abrahamo Frisingensi Episcopo Locopolitanam ditionem transcribit: ejus fragmentum ad rem nostram plurimùm faciens ita se habet. *Per interventum matris nostræ Adelheit, & fidelis nostri videlicet Hainrici Ducis, quasdam partes nostræ proprietatis sitas in Ducatu præfati Ducis, & in Comitatu Poponis Comitis, quod Carniolia vocatur, & quod vulgò Creina Marcha appellatur. Est enim in ipso Comitatu rivulus, qui vocabulo Slavorum Subniza vocatur, &c.* Ubi nullus dubito, quin Schönleben, (a) qui illius diplomatis partem typis vulgavit, *Carniolia* pro *Carniola* substituerit, uti eundem aliàs egisse deprehendimus. Munus hoc Frisingensi Ecclesiæ oblatum censet idem author fuisse totum ipsum Popponis Comitatum, quem propterea ultra Locopolitanum dominium non extendit: verùm bonâ illius veniâ, cùm Cæsar clarè ibi asserat, se elargiri terras in Popponis Comitatu sitas, procul dubio iis verbis innuit se non totum Comitatum, sed peculiare, tantùm aliquod ejus territorium complecti. Unde ego Popponis Comitatum, seu Creinam Marcham interpretor, eorum Comitum, seu Marchionum ditionem (nil enim aliud erat Marchio, quàm Marchiæ alicujus Comes, uti ex Germanica voce Marchgraff, ex qua Latina derivatur, luculentè colligitur) qui Crainburgi resedisse concordi scriptorum sententia feruntur, totique Carnioliæ indè vulgò Crain dictæ dominabantur, licèt non ad eam, qua modò patet, amplitudinem dilatatæ. Sanè miror, eruditum eum authorem, qui hanc suam Provinciam totis viribus amplificare aliàs nititur, ad solùm Locopolis districtum hìc eandem coarctasse. Ex his itaque certò inferre fas est, Ottonis II. ævo Carnioliæ Provinciam pro singulari Marchia jam fuisse habitam, ab Ottone I. fortassis instituta, qui à Palladio dicitur quatuordecim hujusmodi Marchias in Italia definivisse. Utrum autem Poppo potestate tantùm usus sit Henrico Carinthiæ Duci subordinata, quamvis ex præmisso diplomatis textu id apparere autumet Schönleben, in dubio ibidem relinqui potiùs pronunciarem; quid enim prohibet, quò minùs per *quasdam partes sitas in Ducatu præfati Ducis, & in Comitatu Poponis* intelligantur fundi partim in Carinthiæ Ducatu tunc ampliori, partim in prædicto Comitatu comprehensi? Megiserus, & cum eo Fuggerus, ac Bucelinus subtractam à Carinthiaci Ducis imperio Carnioliam, & Engelberto Crainburgensi Marchioni omnimodè subjectam putant sub annum 1165., cùm id à Friderico I. Imperatore peractum scribant eo penitus tempore, quo ille Styriam Ducatûs titulo decoravit. Deficiente porrò Crainburgensium Marchionum prosapia, Provinciæ Status bellicosi Principis Friderici II. Austriæ, & Styriæ Ducis virtute, viciniaque allecti Carnioliæ dominium illi detulere, quam ultroneam donationem Cæsar Fridericus II. ratam habuit, eumque seu Comitatum, seu Marchionatum ad Ducatûs prærogativam evexit, dato anno 1231. diplomate apud Fuggerum excuso, cujus hoc initium: *Fridericus II. divina favente Clementia Romanorum Imperator semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex Friderico II. Duci Austriæ, & Sty-*

(a) Annal. Car. ad ann. 973.

& Styriæ suo dilecto Principi & Comiti Carniolæ gratiam suam, & omne bonum. Verba autem, quæ magis ad rem nostram spectant, ita circa finem subsequuntur: *Ad decus præterea Regni tui præsentis privilegii authoritate permittimus, ut de Provincia Carniola Ducatum facias immediatè tibi subjectum, parte* (forsan *per te*) *nobis, & successoribus nostris, & Imperio responsurum; & in Ducatu ipso C. cognatum tuum fidelem nostrum in Ducem valeas promovere, plenam tibi concedimus potestatem.* Rediit postmodum ad Carinthiam Carniolia ab Alberto I. Austriæ Archiduce dein Cæsare Meinhardo illius Duci, Fuggero (a) teste, concessa, sed cum eadem rursus anno 1335. ad Austriam devoluta est, quam magna in Principem fidelitate, nec minore sui fœlicitate hodieque adorat. Hactenus in universam Carniolici Ducatûs faciem oculos, mentemque, quasi eminus defiximus, nunc verò singulas Urbes, Arces, aut Oppida obeamus, collata eis à natura, vel arte decora, quorum haud spernendum thesaurum primò pandet Metropolis, cominus inspecturi.

(a) Specul. hon. l.2.c.3.

LABACUM.

LAbacum vulgò indigenis Lublana, Germanis Laybach, Italis Lubianna præclara, venustaque Urbs subest latitudinis gradui 46., m.10. longitudinis verò gradui 38., m.40. & 27. milliarium itinere Græciô in Meridiem abest. Murô cingitur 6. portis apertô, si etiam aquatica in calculum veniat, quarum ternæ totidem respiciunt Suburbia nautis, & piscatoribus plurimùm repleta. Bifariam illam secat cognominis fluvius, qui adeò lentis progreditur aquis, ut in quam partem defluat ægrè ab oculo discernatur, donec declivem nactus alveum velociùs in Savum irrumpit. Hunc, prout infrà clarè patebit, Nauportum vocavit Plinius, & Strabo, sed hic alibi Corcoram dixit, ubi à Lazio erroris arguitur non sine ratione suspicante in Gurca Carnioliæ amne antiquorum Corcoram perennare, non autem in Labaco duobus milliaribus indè dissito. Interim fluminis Corcoræ nomen cum Savo junctum fuisse videtur ab annalium Francicorum authore, dum Carniolenses retulit ad Carcasavum habitare. Ita Labacus pluvia, aut solutis nivibus auctus interdum intumuit, anno scilicet 1190., & 1537., ejusdemque seculi 89., ut cuncta Oppidi, vel Civitatis compita pervadens ubique navigia pateretur. Civitatis enim formam primò induit Labacum anno 1416., quo fervente incolarum industria non modò accumulari ædes, sed & tenues muri circa eandem duci cœperant, hoc Civium molimine dein à Friderico IV. Cæsare sub annum 1475. ita promoto, ut Turcarum deprædantium insultus utcunque arcerentur. Tandem ab anno 1520. usque ad ejusdem seculi 53. dejecto priori opere utpote ad Urbis tutelam minùs idoneo, aliud validius aggressi Labacenses valla, & muros hodieque extantes intra excavatas fossas erexerunt, Ferdinando I. Romanorum Rege magnam sumptuum partem illis suppeditante. Penes Urbem attollitur collis denso virescens nemore, è quo in apice assurgit Ducalis, amplaque Arx antiquos indicans natales, & ad ortum solidis mœniis, ad reliquas verò Orbis plagas, aut triplici, sed veteri pariete, aut nullo ferè munimento vallata.

Præsentis duntaxat Civitatis ortum, progressusque hactenus deduxi, at si ad vetustiorem ætatem regredi lubet, & veterum monumenta revolvere, in aliam longè antiquissimam, ac celeberrimam incidemus Urbem Æmonam videlicet, sive Hemonam, vel Hæmoniam, quam in hoc eodem solo quondam floruisse, sed à Barbaris Romanum Imperium dilacerantibus postmodum deletam, tot, tantaque firmant argumentorum pondera, ut inter Urbes, quæ prisci nominis jacturam fecere, iis adnumeranda sit, quarum antiquatam sedem certissima alia indicia posteritati manifestarunt, quidquid contra ogganniant alienæ gloriæ invidi, aut geographiæ, historiæque ignari. Hanc sententiam maximè tuetur, atque uberrimis veterum testimoniis studiosè collectis dilucidat pereruditus Carniolicorum annalium author Schönleben, quem præiverunt duo illustres geographi Ortelius, & Cluverius, aliique complures, & novissimè subsequitur non minùs clarus scriptor Cellarius: sed ad rem propiùs accedamus. Ptolomæus postquam Superiorem Pannoniam ad Orientale Norici latus secus Cetium montem jam sæpiùs memoratum descripsit, ejusque Urbes recensuit, hæc postremò subjunxit: *In limite Italiæ sub Norico iterum Pannoniæ Civitas Hemona*, ubi luculentè docet Æmonam licèt in Pannonia comprehensam non ad Ortivam Norici plagam, utì reliqua illius loca, sed ad Australem extitisse, sicut Italia, inter quam & Noricum ea Civitas interjicitur, aliqua scilicet Pannoniæ portione eousque protensa. Quibus ritè perpensis vix aptiorem Æmonæ reperies campum, quàm Labacensem districtum, utpote inter Istriam Italiæ Provinciam, & eam Norici partem Styriacam scilicet, quæ Pannoniæ adhærebat, inclusum. Certè hic unus Ptolomæi textus Æmonam saltem Carnioliæ vendicat, si suis

si suis momentis sedulò expendatur. Unde audiendus modò Plinius, (a) qui verum ejusdem situm propiùs monstrabit: *Quæ pars*, inquit ille, *ad mare Hadriaticum spectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum suprà dictum. Ad Septentriones Pannonia vergit, finitur indè Danubio. In ea Coloniæ Æmona, Siscia. Amnes clari, & navigabiles in Danubium fluunt, Dravus è Noricis violentior, Savus ex alpibus Carnicis placidior.* Alibi verò clariùs: (b) *Argonavis flumine in mare Hadriaticum descendit non procul Tergeste: nec jam constat, quo flumine. Humeris travectam Alpes diligentiores tradunt. Subiisse autem Istro, dein Sao, dein Nauporto cui nomen ex ea causa est, inter Æmonam, Alpesq; exorienti.* Sermo igitur hìc Plinio fuit de alpibus Tergestum, seu Istriam à Pannonia separantibus, inter quas, ac Æmonam fluere Nauportum asserit, & in Savum effundi. Consule nunc Mappas, & pro libitu contemplare, an non Nauportus sit ipse Labacus amnis, qui ex iisdem alpibus emanans Labacensem Urbem præterfluit, & tandem Savo notissimo etiamnum flumini miscetur. Sanè alium fluvium, qui Plinianæ descriptioni exactiùs respondeat, ægrè deprehendes. Verùm clarissimè hujus rei veritas elucebit, quando de Nauporto Oppido, seu Hyperlabaco inferiùs agemus. Observandum hìc autem est, aliam quidem Urbem sub Æmoniæ nomine à Plinio in Noricis censeri, sed geographorum pene omnium sensus erraffe hunc authorem pronunciat, eadem scilicet Urbe in Pannonia, & Norico perperam collocatâ, cùm nullus alius scriptor Æmoniæ in Norico meminerit, & pronum fuerit in hujusmodi sphalma labi, siquidem in Pannoniæ, & Norici confinio Ptolomæus, ùt vidimus, aliique eam Civitatem descripsere. Interim non modò in Carniolia Æmonam reperimus, sed & apud Labacum fluvium aliquo post Nauportum Oppidum intervallo, utì suo loco dicetur, quæ uni Labacensi Civitati quàm optimè conveniunt.

(a) Lib. 3. c. 25.

(b) Lib. 3. c. 18.

Veterum geographorum Principibus primas dedimus; nunc autem Itineraria à tredecim circiter seculis ad nostram usque ætatem transmissa percurramus; Favet enim imprimis sententiæ nostræ Antonianum, cujus itineris ductus cum suis milliaribus hoc ordine procedit, additis ex adversa parte recentibus nominibus, quæ cum antiquis coincidere, aut manifestò patet, aut ex situ, & distantia eruditi opinantur.

Concordia Civitas	M P	Concordia.
Aquileia Civitas	XXXI.	Aquileia.
Frigido Fluvio	XXXVI.	Vipach
Longatico mansio	XXII.	Logatez.
Hemona	XVIII.	Laybach.
Adrante mansio	XXV.	Dranberg.
Celeia Civitas	XXIV.	Celeia.

Nec minùs suffragatur Peutingeriana Tabula, ex qua apud Velserum edita hoc itineris fragmentum ad rem nostram excerpsi.

Savo fl.	M. P	Savus
Emona	VIII.	Laybach
Nauporto	XII.	Oberlaybach
Longatico	VI.	Logatez.
In Alpe Julia	V.	Alben, seu Planina
Fl. Frigido	desunt	Vipach
Ponte Sonti	desunt	Lisonzo
Aquileia.	XIIII.	Aquileia

Demum Labacensi vetustati patrocinatur aliud Itinerarium mihi ignotum, quod Hierosolymitanum Schönleben vocat, ejusque partem hoc modo subdit.

Aquileia.	M P	Aquileia.
Ad Undecimum	XI.	Undecimo.
Ad Fornulas	XII.	Sanpaß
Castra	XII.	Prat, sive Poderai.
Ad pinum summas Alpes	IX.	Alben
Longatico	X.	Logatez
Ad Nonum	IX.	Billiechgratz
Emona.	IX.	Laybach

Concordant hæc antiqua cum hodiernis intervallis, si juxta geographorum regulam 4. passuum millia communi Germanico milliari adjudicentur, communi inquam; non enim me latet, plura intercurrere majora, & aliquando minora ob enormem Germanicorum milliarium inæqualitatem: ubi illud quoque præ oculis habendum, diversis scilicet ad eorundem terminum patere vias, nec ubique nobis innotuisse, qualem Romani triverint; unde si alicui nonnulla ex enumeratis distantiis à præsenti discrepare videatur, ejusmodi viarum mutationi id adscribi potest, vel etiam amanuensibus; quid enim facilius, quàm in ea exemplaria adeò longa temporis intercapedine toties descripta mendum aliquod circa numeros irrepsisse. Tres præterea inscriptiones Labaci effossas, & Æmonæ nomine insignitas profert Schönleben, quarum unam hìc subjicio, quia Legiones in hac Urbe aliquando degentes colligi ex illa possunt; *M. TITIO M. F. CL. TI. BARBIO TITIANO DECURIONI EMONE T. LEG. II. ADJUTRIC. ITEM LEG. X. FRETENS. HASTATO. IN COH. LEG. II. TRAJAN. EXCORNICULAR. PR. PRO. LARCIA VERA FILIO PIISSIMO L. D. D. D.* Æmonam Labaci superesse, vel

T

vel saltem in ejusdem vicinia secus Labacum amnem extitisse, haud puto posse nunc ab eruditis in dubium revocari. Parum econtra itinerariis, aliisque relationibus hucusque allegatis respondet Iggium duobus milliaribus Labaco dissitum, & à fluvio pariter remotum, quod Æmonæ successisse autumat Lazius; procul autem ab iisdem aberrat Blondi, & ejus sequacium sententia, qui Æmonam in Istria, ubi modò Civitas nova extat, agnoverunt. Historicos igitur adeamus, ut quæ de Æmona illi fastis commiserunt tanquam ad hodiernam Carnioliæ Metropolim spectantia, perscrutemur. Antiquissimam inprimis originem Sozomenus, qui anno 440. florebat, his verbis exhibet ex Basileensi anni 1562. editione desumptis: *Argonautæ cùm Æetam fugerent, non eadem sunt in reditu usi navigatione, sed trajecto mari Scytharum per hosce fluvios ad Italiæ terminos pervenerunt, ubi & hybernantes Civitatem condiderunt, dictam Æmona. Ingruente verò æstate ope incolarum Argonavem circiter quadringenta stadia arte mechanica per terram ad Aquilam fluvium traxerunt, qui Eridano miscetur.* Consonat Zosimus, qui claruit anno 362., Æmonæ quippe ortum Argonautis pariter adscribit, circa translatam ad mare navem solummodo discors, de quo etiam antea Plinium, qua via, aut flumine ea transvecta fuerit, audivimus dubitantem. Æmonæ porrò nomen huic Urbi à Jasone Argonautarum Duce inditum fuisse omnino videtur, ut patriæ suæ Æmoniæ (postea Thessaliæ appellatæ) illustre in alienis terris erigeret monumentum, sicuti postremis duobus seculis familiare fuit Europæ gentibus, detectas in novo Orbe regiones, aut excitatas ibidem Colonias sumptis ex Europa nominibus distinguere, & dulci ea patriæ memoria partum ab ejusdem absentia mœrorem delinire. Argonautarum expeditionem anno mundi 2821., ante Christum 1232. juxta statutam à se chronologiam collocat Salianus, non decennio post, uti Schönleben perperam annotavit. Ricciolius 22. annos ex Saliani calculo demit, & anno ante Christum 1210. eandem adscribit, unde Æmonæ ætas plùs quàm 450. annis ipsius Romæ natales antecedit.

Si exorientem suspeximus Æmonam, non minùs eam admirabimur proficientem: Romanorum imprimis Coloniam huc deductam esse à suprà citato Plinii textu, edocemur, quod sub Octaviani Augusti Imperio accidisse verosimile est. Ab eo tempore historicorum primus Æmonæ meminit Herodianus, Maximini ab anno 235. Imperantis iter è Pannonia in Italiam susceptum describens: *Maximinus*, inquit ille, *postquam ad Italiæ fines pervenit, præmissis speculatoribus, qui explorarent, an ulla in Alpium convallibus, atque densissimis sylvis insidiæ delitescerent, ipse in planum deductis militibus, jubet armatorum acies quadrato agmine incedere, ubi autem totam planitiem servatis ritè ordinibus transmiserunt, ad primam Italiæ Urbem perventum est, quæ Hemona ab incolis vocatur. Ea sita est in extrema planitie ad Alpium radices. Hic speculatores, atque exploratores exercitûs narrant Maximino, vacuam relictam Urbem, aufugisse omnes incolas, templorùm etiam, ac domorum januis incendio consumptis, atque omnibus, quæ vel in Urbe, vel in agris fuerant asportatis, - - - Milites indignè tulerunt, quod ab initio statim fame laborarent; cùmque noctem exegissent, partim intra patentes domos, partim in planitie ipsa, statim sole oriente ad Alpes accesserunt.* Observatione dignum hìc est, quod Herodianus, etsi Æmonam Italiæ Urbem nuncupet, eam tamen Labacensibus non surripiat, imò iisdem confirmet, cùm in planitie, quæ ex Pannonia proficiscentibus paulò ante alpes occurrit, clarissimè circumscribat; quare vel dicendus est is author errasse, Æmonam Italiæ includens, vel admittendum est ea tempestate Italiam ultra alpium juga se extendisse. Gloriosiorem hujus Urbis mentionem facit in Theodosii senioris Panegyrico Pacatus, dum aurea sua facundia solemnem exornat pompam, qua anno 388. Æmonenses Potentissimum illum Cæsarem de Maximo tyranno ad Sisciam, & Marcellino ejus fratre ad Petovium paulò ante cæso triumphantem excepere. Post condigna ergò utriusque victoriæ encomia ita prosequitur Orator, cujus pereleganti dicendi stylo placuit nostrum quibusdam minùs sapidum scribendi genus tantisper condire. *Nec pia Hæmonia*, ajebat ille, *cunctantiùs, ubi te affore nunciatum, impulsis effusa portis, obviam provolavit, & ut est omne desiderium post spem impatientius, parum credens patere venienti, festinavit occursare venturo. Fingit quidem, ut scimus, timor gaudium: sed ita intimos mentis affectus proditor vultus enunciat, ut in speculo frontium imago extet animorum. Velut illa Civitas à longa obsidione respirans, quòd eam tyrannus alpibus objacentem tanquam belli limen attriverat, tanta se, & tam simplici exultatione jactabat, ut inesse vera lætitia nimia videretur. Ferebant se obviæ tripudiantium catervæ, cuncta cantu, & crotalis personabant. Hic tibi triumphum chorus ille: econtra tyranno funebres nænias, & carmen exequiale dicebat. Hic perpetuum victis abitum, ille victoribus crebrum optabat adventum. Jam quocunque tulisses gradum, sequi, circumcursare*

sare, præcedere, vias denique, quibus ferebaris obstruere; nullus cuiq; sui, tuiq; respectus blandam tibi faciebat injuriam. Quid ergo referam pro mœnibus suis festum liberæ nobilitatis occursum? conspicuos veste nivea Senatores? reverendos municipali purpura flamines? insignes apicibus Sacerdotes? Quid portas virentibus sertis coronatas, quid aulæis undantes plateas, accensisq; funalibus auctum diem? Quid effusam in publicum turbam domorum? gratulantes annis senes, pueros sibi longam servitutem voventes? matres lætas, virginesq; securas? Nondum confeceras bellum; jam agebas triumphum. Hæc Pacatus, quibus & frustra obsessam indicat à Maximo Æmonam, cùm ex Italia in Pannoniam adversus Theodosium properaret, & quem splendoris gradum ea Civitas ascenderit, ob oculos ponit, dum magnificum Senatorum, Flaminum, & Sacerdotum explicat apparatum. Neque his fidem derogant quædam mendosæ illius panegyrici editiones ex malè descripto codice exortæ, in quo cùm pro *Hamona* quidam legissent *hac mora*, sicque typis mandassent; sciolus aliquis videns sensum non aptè cohærere, ineptiùs ipse substituit Naronam veteris quidem Illyrici Urbem, sed à Juliis alpibus remotissimam, per quas Aquileiam versùs fugientem Maximum indè insecutus à Pacato dicitur Theodosius, & ab historicis omnibus confirmatur. Cæterùm expressè Hæmonia legitur in pervetusta editione anno 1513. Viennæ Austriæ peracta, ex qua præmissum orationis fragmentum decerpsi, & Hæmonam, seu Æmonam in suis exemplaribus extare, Schönleben, Cellarius, aliique complures attestantur. Par quoque error in easdem irrepsit editiones, dum pro *Siscia Fistia* nusquam audita Civitas perperam supponitur. Secundò venerata est Æmona Theodosium anno 394., quo is Eugenio & Arbogasti ad alpes Julias obviam factus, famosissimam retulit victoriam infrà uberiùs enarrandam. Post Theodosium Æmonam accessisse fertur à Zosimo (a) Gothorum Rex Alaricus ex Pannonia in Italiam anno 400. cum exercitu contendens, nullo tamen damno affectam Urbem memorat, sed tantùm Regem *apud Hemonam castra locasse.*

(a) Lib. 5.

Episcopalem Cathedram jam ab anno 70. Æmonæ erectam conjicit Schönleben, quando nimirum à D. Hermagoræ Aquileiensis Præsulis discipulis Christiana lex per circumsitas oras propagabatur. Primus tamen, qui posteris innotuit, ab eodem authore memoratur S. Maximus anno 254. sub Decii persecutione martyrii laureâ coronatus in Urbe Assesia, quam Ptolomæus (b) Liburniæ Mediterraneis inserit, & diversa martyrologia, ac Sancti acta apud Henschenium congesta in Civitatem Asiam perperam commutarunt. Ibi igitur generosus hic athleta, cùm à Christi labaro nec munerum spe, nec minarum terrore avelli posset, Proconsulis jussu flagellis primùm cæsus, dein equuleo tortus, tandem extra Urbem lapidibus obrutus victricem animam cœlo transmisit. Sacræ ejus exuviæ Æmonam delatæ sunt, postea Romam, hinc verò ad Novam Istriæ Civitatem, quæ, ùt diximus, vetus Æmona nonnullis videbatur. Demum hinc quoque Venetias avectæ in S. Cantiani Ecclesia etiamnum quiescunt. Alterum Emonensem Episcopum nomine Maximum præfixum reperi Actis (c) Concilii Provincialis anno 381. Aquileiæ celebrati, in quo à triginta duobus Italis, Gallis, & Pannonicis Episcopis, præsentibus Gallorum, & Afrorum Legatis, Palladius, & Secundianus Episcopi Ariani cum Attalo quodam Presbytero damnantur; additque in notis Binius, omnes, quotquot interfuerunt, viros sanctos, & eruditos, famaque celebres, anniversaria commemoratione votis fidelium redivivos in Ecclesia vigere. His adjicit Inchoffer (d) Castum in Damasi decretis laudatum, & tres alios Valvasorius nempe S. Florium, Gennadium, & Joannem. Tertium, de quo constat, Æmonensis Infulæ decus fuit *Patritius Episcopus S. Ecclesiæ Emonensis*, prout subscriptus legitur in Actis Gradensis Synodi anno 581. ab Aquileiensi Patriarcha Elia convocatæ, idemque penitus est, qui in Barberino eorundem Actorum codice, quæ cum prioribus Schönleben allegat, *Petrus Episcopus Emonensis* nuncupatur. Ex his manifestò apparet, revixisse post excidium Æmonam, quò eam anno 452. ab Attila Hunnorum Rege prostratam conjiciunt scriptores, unde non nisi Slavorum, aut Longobardorum tempestate deletum dici potest primævum hujus Urbis nomen; horum enim Duces in Foro Julii degentes, utì ex Paulo Diacono (e) colligitur, non modico tempore Carnioliæ imperitarunt. Abolito nomine perennat nihilominus Labaci Civitas Episcopali dignitate non minùs illustris, quam anno 1461. Fridericus IV. Imperator, annuente summo Pontifice erexit, & primum instituendum præsentavit Sigismundum à Lamberg, adjectis Præposito, Decano, decemque Canonicis, qui Præsuli decori essent, & adjumento. Alterô annô Pius II. Papa dato 5. idus Septembris diplomate Labacensem Diœcesim ex Aquileiensis, & Salisburgensis partibus conflatam ab omni tum Patriarchæ, tum Archiepiscopi Jurisdictione immunem declaravit. Tredecim hacte-

(b) Lib. 2. c. 17.

(c) Tom. 3. Concil. edit. Par.

(d) App. ad Ann. Hung. pag. 14.

(e) Hist. Long. lib. 4. c. 40.

hactenus Antistites illa numerat elapso nuper seculo etiam S. R. I. Principis fulgore exornatos.

Eluctati tandem ex veteris historiæ tenebris ad meridianam evasimus lucem, præsentem nimirum Labaci statum, quem modò lectorum oculis subjiciam, sacras Ædes de more præmittens. Hæ si ex Urbe, & Suburbiis ad calculum reducantur, tredecim universim colligentur. Cathedralis Ecclesiæ ad S. Nicolaum à nautis, & piscatoribus longè ante annum 1386. condita dicitur, quo scilicet flammis correpta concidit, sed in majorem, quam nunc præfert amplitudinem rursus evecta, & pluribus aris decorata. B. Virginis Sacrarium Theutonicorum Equitum Domui, seu Commendæ annexum, & ad instar crucis efformatum, antiquis Æmonæ mœniis insistere creditur, cujus originem prolixa annorum series à viventium memoria removit; Commendatorum tamen ibi residentium syllabum jam ab anno 1295. in Ortolino Hertenbergico orditur Valvasorius. Gloriosa ejusdem B. Virginis assumptio in Minorum S. Francisci Templo primariò colitur, quod anno 1403. assurgere cœpit ex alterius ruinis anno 1073. D. Philippi honoribus à mercatore quodam Petro Baldaviz dedicati: invalescente Labaci hæresi abscesserant quidem eleemosynarum defectu Religiosi incolæ, sed restitutâ pristinæ integritati religione huc denuo remearunt. Societatis Jesu Templum nactum est eximium suæ fundationis scriptorem, nempe Thomam Chrön hujus Urbis Episcopum, cujus verba, prout ea Valvasorius refert, omissis tantùm minùs necessariis, hìc subjiciam, ut ex ipso fonte totam rei seriem puriùs hauriamus; sic itaque exorditur. *Cùm anno Domini 1596. singulari Dei beneficio, & Serenißimi Archiducis Austriæ Ferdinandi zelo, ac destinatione, ad majorem Dei laudem, & gloriam, animarumq; Lutherana hæresi ab annis 50., vel ampliùs miserè seductarum, reductionem, & salutem, in Adventu D. N. Jesu Christi, sub Reverendißimo in Christo P. D. Joanne Episcopo Labacensi, --- Labacũ, & Diœcesim ejus inclyta Societas Jesu fuisset ingressa, --- & primùm in Monasterio Franciscanorum* (tunc vacuo) *perpetuum locum habitura, moxq; propter loci angustias, aliasq; difficultates ad S. Jacobum* (*ubi Xenodochium erat Cæsareum*) *Summo Pontifice, ac Principe Ferdinando consentientibus, transmigratura esset, cœpta est Collegii illic ædificatio, manente veteri S. Jacobi Templo tenebricoso, angusto, parumq; commodo. --- Machinâ interim Collegii Archiducalis permagnificè constructâ, visum est Deo, Serenißimo Principi Ferdinando Fundatori, ac Reverendis Patribus dictæ Societatis Ecclesiam Collegio conformem fabricare, ac veterem diruere, ut sequitur. In nomine Jesu & Mariæ ego idem Thomas, qui suprà, nonus Episcopus Labacensis, in festo Sanctißimorum Philippi & Jacobi Apostolorum, qui fuit feria IV. & prima dies mensis Maji* (anno 1613.) *posui primum lapidem pro Ecclesia nova in honorem Dei omnipotentis, ejusq; magnæ Matris Virginis Mariæ, sub invocatione, ac titulo S. Jacobi Apostoli, S. Wolffgangi Episcopi, & S. Ignatii Lojolæ inclytæ Societatis Jesu Fundatoris tunc canonizandi patronorum, Labaci in Collegio Archiducali ædificanda.* Ante Templi faciem speciosa expanditur area, cujus unum latus occupat Collegii structura, alterum verò frequentissimum Gymnasium, ubi humaniores Musæ, & Moralis Theologia divisis per septem scholas discipulis traduntur, quibus valde amplum incumbit Auditorium nobili theatro instructum. Ex adverso Templi surgit ex ære constans Deiparæ sinè labe conceptæ colossus marmoreæ insistens columnæ, cujus basim Sanctorum Josephì, Leopoldi, Ignatii, ac Francisci Xaverii statuæ per quatuor distributæ angulos exornant. D. Jacobi Ecclesiæ quantùm magnitudine cedit, tantùm vetustate eam superat S. Elisabethæ Tempellum, Civico Hospitali adhærens, quod anno 1386. eandem cum D. Nicolai Æde expertum est Vulcani sævitiam; profanaverant illud anno 1564. Luthericolæ, sed altero ineunte seculo Urbis Episcopus Thomas Chrön consvetis ritibus expiavit. Exiguæ pariter sunt tres aliæ Ecclesiæ, seu Sacella, quæ intra muros supersunt, videlicet una D. Fridelino sacra, quam vulgus à D. Laurentio denominat; quia festo hujus die illius dedicationem solenniter celebrat: altera D. Floriani ex piorum liberalitate post annum 1660., quo Urbem atrox afflixit incendium, ædificata, & tertia ad D. Georgium Arci inclusa. Splendidiores Dei Domos spondent Suburbia. In his triumphat Eremitarum S. Augustini Templum, in cujus medio stat Lauretana Domus anno 1669. consecrata. Ternas hi Religiosi successu temporis obtinuere stationes: primam iis unà cum S. Martini Templo extra Urbem erexerat Cileiensis Comes; at quia Cœnobium crebris Turcarum insultibus patebat, eosque à Civium è muris ejaculantium ictibus tuebatur, anno 1494. solo æquatum est, Religiosis ad D. Jacobi Ecclesiam introductis, ad secundam nimirum stationem, quam anno 1553. deseruerunt. Tertia denique ab iis anno 1628. reversis in præsenti situ collocata altero mox anno in cineres quidem abiit, sed ope munifici Baronis Conradi à Russenstein ab anno 1640. renovata speciosiorem

induit

induit formam, quam hodieque ostentat. Cùm Eremitarum Ecclesia venustate certat alia D. Josepho devota, & ab Eggenbergicis Principibus anno 1657. ejusdem pene Ordinis Religiosis, quos discalceatos vocant, unà cum Cœnobio extructa. Capucinorum Asceterium cum sacra ejus Æde opus est pientissimi Principis Ferdinandi Archiducis, postea Imperatoris hujus nominis Secundi; in cujus fundamentis anno 1607. primum posuit lapidem Thomas Chrön Labacensis Antistes, absolutóque sequenti æstate ædificiò, celebrata est magna solennitate consecratio, ad quam viginti hominum millia sub quingentis circiter vexillis ex Carniolia, Styria, & Carinthia supplicationem instituerunt. Pauciores recenset annos sacrarum D. Claræ Virginum Cœnobium ex Michaëlis Hilleri, ad id relicta hæreditate anno 1648. inchoatum. Templorum seriem claudit Parochiale D. Petro dicatum 25. enumerans sibi subditas, seu filiales, ùt vocant, Ecclesias, & à pluribus jam seculis superstes, cùm ab anno 1385. ejusdem Pastorum nomina scriptis commissa reperiantur.

Non modò sacris, sed etiam aliis tum publicis ædificiis, tum privatis quorundam Nobilium ædibus eleganter constructis Labacensis Civitas illustratur. In Provinciali Domo convocari solent Statuum Comitia ex 4. Ordinibus conflata, quorum primus constat Ecclesiasticis, nimirum Episcopis, Labacensi, Frisingensi, Brixinensi, Tergestino, ac Petinensi, aliquot Religiosorum Præsidibus, & Cathedralis Ecclesiæ Canonicis; secundus ex Principibus, Comitibus, ac Baronibus; tertius ex Equitibus, seu Provincialibus; quartus demum ex Ducalium Urbium Judicibus. Est & sua Civibus Curia anno 1484. ædificata, & alteri suffecta, quæ anno 1297. erecta in veteri foro spectabatur. Terna præterea adsunt armamentaria, ex quibus Cæsareum, & Provinciale Arcis colli insident, ab aliis domiciliis sejuncta; tertium verò Civicum intra Urbem continetur. Sæpiùs hanc Urbem, sed irrito semper conatu, tentarunt Turcæ, præsertim anno 1472., & ejusdem seculi 84., quibus in repellenda barbarorum audacia singulariter enituit generosa Labacensium fortitudo: pari quoque virtute, & submisso ex Austria milite roboratâ anno 1441. non modò elusa est Alberti Archiducis obsidio, qui mediam Austriacarum Provinciarum partem à Cæsare Friderico IV. armorum vi expetebat, verùm etiam ipse cum exercitu fugatus, castra cum toto bellico apparatu victorum prædæ reliquit. Has omnes obsidiones præcesserat alia ab Ottocaro Bohemiæ Rege anno 1269. Labaco admota, sed non tam fœlici obsessis exitu terminata; obtenta enim Urbe Rex Philippum Salisburgensem Episcopum, qui post fratris sui Udalrici Carinthiæ Ducis obitum Carnioliam occupaverat, ad eam protinus deserendam coëgit. Hæc de illustri hujus Ducatûs Metropoli, ex qua digredientes consvetum per Provinciam iter auspicemur.

ADLERSBERGA.

Adlersberga Carniolis Postoina Oppidum est cum Arce in adsita rupe eminente, Labacô 6. milliaribus Flumen versùs recedens, ubi Lazius Strabonis Vendum, seu Avendonem perennare putat, sed quàm procul à veritate deviet, demonstrat Antonini Itinerarium, cùm 18. tantùm passuum millibus Avendonem Seniâ, nota etiamnum apud mare Adriaticum Urbe, removeat, ita enim itineris enumerat intervalla. *Senia Avendone* M P. XVIII., *Arupinum* X., *Bilbili* X., *Romula* X., *Quadrata* XIV., *ad Fines* XIV., *Siscia* XIV., alibi XXI. Arcis hujus ditio modò Cileiensibus Comitibus, modò Carnioliæ Ducibus parebat, sed suscitatâ inter Maximilianum Cæsarem, & Rempublicam Venetam belli flammâ, ab hujus Patritio Antonio Contareno expugnatur, brevi tamen laboris fructu; gloriosior enim Aquila ex Leonis unguibus suum hunc montem quantocyus avulsit. Multò atrociorem experta est hostem Adlersberga, quando ab anno 1559. ad ejusdem seculi 64. Turcarum rabies ter in eam crudelissimè desæviit. Non procul hinc grandis patet per rupem hiatus, quem Valvasorius ipse discussa facibus caligine per duo circiter germanica milliaria se penetrasse testatur, nec tamen ejus terminum attigisse; quinimo nemo adhuc quamvis longiùs processerit, eum dicitur assecutus. Subeuntium oculos partim recreat ludibundæ naturæ scalpro efformata figurarum varietas, quas scilicet defluens ex petrarum rimulis aqua, sensimque in lapidem conversa fortuitò repræsentat; partim terrent dehiscentes in profundum voragines, in quas demissus lapis non nisi post sat longam moram se in aquas prolapsum edito strepitu manifestat. Tres aliæ sub montibus cavernæ unico milliari Adlersbergâ absunt apud Cobenzeliorum Comitum Arcem hiantes, quæ vulgò Germanis Lueg, Carniolis Jama nuncupatur: harum altissima occurrit in superiori rupis parte, quæ Arcem ipsam tegit: ad quatuor milliaria ea descendere fertur, & ad oppositum montis latus pertransire, sed ob fures, qui ad exspoliandam Arcem illac irre-

irrepserant, obturatus uterquè introitus hactenus nemini patuit. Per infimam ad montis radices sitam subterraneus decurrit fluvius, in quem experimenti causà projecta aliquando anas è Vipaci fontibus tandem prodiit. Tertia his duabus celebrior paulò infra Arcem aperta, post unius milliaris intercapedinem terminatur, in quam Valvasorius jam angusta, sed longa ambulacra, jam ampla interdum conclavia lapideis columnis fulta, & elegantiores, quàm in Adlersbergensi specu effigiantis naturæ lusus obstupescebat. Alias quoque cryptas apud S. Cantiani Templū pari ferme itinere Adlersbergâ remotum mirantur incolæ; in iis quippe lapideæ hominum formæ, sedilia, textoris instrumenta, aliaque domestica supellex ab illudente pariter natura ita affabrè elaboratur, ut quidam etiam ex minùs rudibus sibi persvaserint, veros ibi homines quondam extitisse, sed anno 1348., quo horrendus terræmotus Carnioliam concussit, ab inclinatis ad se invicem montibus inclusos tandem in saxum induruisse. Per unam ex his S. Cantiani cryptis editiori coopertam arcu illabens amnis ad longum spatium piscatorias cymbas tutò deportat, quibus studiosus harum rerum scrutator Valvasorius aliquando vehebatur. Hujusmodi specubus tota pene abundat Provincia, sed cùm nil aliud peculiari memoria dignum suppeditent, ne tædio lectores afficiam, eas singillatim describere prætermitto.

AINEDA.

Aineda vulgò Germanis Ainödt, Carniolis Soteska sumptuosa Gallenbergicorum Comitum Arx inter splendidissima totius Provinciæ ædificia jure merito computatur. Attollitur illa supra Gurcæ amnis ripam 7. milliaribus Labacô dissitam: quatuor constat lateribus, quorum angulos totidem solidæ turres exornant simul, & muniunt; ex harum una, si quis per fenestram clariorem emittat vocem, à mira confestim echone ea sexies iteratur. Cæterùm quidquid ad loci amœnitatem, animique relaxationem expeti potest, hìc præstò est; hortus rara florum varietate oculos oblectans, & peregrinis fructibus gulam irritans: fluvius multo pisce refertus, sylva feris, avibusque frequentata. Recens est opus à Comite Georgio Sigismundo à Gallenberg primò excitatum, deletô scilicet priori domiciliô, quod Domini à Scheyr quondam erexerant, postquam Hermannus Cileiensis Comes veterem Ainedam in propinquo sitam funditus evertisset.

AUERSBERGA.

Auersberga vulgò Germanis Aursberg Carniolis Tryackh magnifica Arx 3. milliaribus Labacô distans, & ex præalta, cui insidet, rupe latissimo fruens per Carnioliam prospectu, nobilissimæ Auersbergicorum Principum, ac Comitum prosapiæ nomen dedit. De hujus primordiis conjectans, iterum à scopo aberrat Lazius, dum Aurupium notam Straboni, (a) & Antonino Urbem istic collocat; ex allegato enim superiùs itinere, quod SeniâÁrsciam hodie Sisseghum Croatiæ locum ducit, manifestè apparet, eam longè ab Auersbergensi Castro removeri: quapropter haud opus hìc erit Octaviani Augusti sua, suorumque militum virtute Aurupium occupantis victoriam ex Appiano memorare. Antiquissimam tamen illius originem indicat Schönleben, dum refert anno circiter 1060. Conradum I., Adolphum II., & Pilgrinum I. Auersbergicos fratres, cùm in veteri Auersberga, cujus rudera in demissiori montis latere supersunt, angustiùs habitarent, novum Castrum vulgò Ober-Aursberg à fundamentis exorsos condidisse. Stetit illud ab omni hostium insultu immune, usque ad annum 1140., quo Otto Ortenburgicus in Carinthia Comes Henrici, & Agnetis Auersbergicæ filius, maternam prætendens dotem adversùs Pilgrinum III. avunculum suum infestis progressus signis, superata montis arduitate arcem obtinuit, & vastavit. Vix eam Adolphus ad pristinum reduxerat splendorem, cùm novum cietur bellum, quo anno 1200. acriùs fervente, Goritiensis Comes Aquileiensi Patriarchæ Volchero, & Ortenburgicis fœdere junctus, non minori, quàm Otto, clade Auersbergam affecit. Verùm rursus instaurata hodiernam, quam spectantibus offert, majestatem sensim consecuta est, & interim partâ in repellendis à se Turcis gloriâ, antiquum, ob quod bis victa erubuerat, dedecus fœliciùs absterfit. Innumera per Arcis conclavia pendent Turcarum, aliorumque hostium spolia, quæ militarem Auersbergicorum Procerum virtutem, quamvis muta, deprædicant: extra Arcem verò notatu digna sunt crystalli, & candidissimi marmoris frusta, quibus teste Valvasorio subjecta rupes ditatur.

(a) Lib. 4.

CIRCKNICIUM.

Circknicium vulgò Circkniz Oppidum quinque, vel sex milliaribus Labacô dissitum ab anno 1522. usque ad ejusdem se-

feculi 60. quatuor Turcarum insultibus, ac direptionibus succubuit: ab uno latere præaltis clauditur montibus, ab altero mirum aperitur spatiũ, quod nunc ager, nunc pratum fruticosum, modò lacus triplici à natura sibi concredito munere fungitur. Innotuit jam olim hic locus Straboni his eum verbis indicanti: (a) *A Tergesta transmissio est per promontorium ad paludem nomine Lugeam.* quem textum alii ita latinè reddunt. *A Tergeste transitus per Ocram ad Lugeam paludem*, vel, *Lugeum lacum*, uti nonnullis arridet, quibus mox subjicit Cluverius: *Lacum Circonicensem hic intelligi nemo hactenus dubitavit.* Altissimis undique coronatur alpium jugis, inter quæ maximè eminet, quod ab Austro surgit Javernig vulgò appellatum. Lacus ab Ortu ad Occasum uno ex majoribus Germanicis milliaribus in longum extenditur, dimidium latitudo occupat à Borea ad Meridiem expansa, maxima verò profunditas ultra 24. pedes non descendit; tresq; semper emergunt insulæ, quarũ una habitatur, reliquæ non nisì arboribus implentur. Triginta circiter in eo patent cavernæ, ex quibus Septembri, vel Octobri mense adeò veloci cursu erumpit aqua, ut intra 24. horarum intervallum, & interdum citiùs præscriptos à natura limites assequatur; & quod magis mirere, ingentem vim piscium secum attrahit, præsertim luciorum, qui duos sæpe cubitos longitudine excedunt, quin imò implumes, cæcasque anates simul evehit, quæ intra 14. dies pennas, oculosque acquirunt. Lentiùs circa finem Junii recedere solet aqua per eosdem subterraneos meatus, è quibus prodierat, nam 25. dies plerumque elabuntur, antequam penitus exsiccetur: aliquando autem toto anno non abit, imò etiam, sed rariùs, duobus, tribus, quatuor, aut quinque annis in sua statione jugiter perseverat, uti accidisse ferunt anno 1655: interdum econtra intra unius anni periodum sæpius visa est discedere, ac rursus reverti; nunquam tamen integro anno eam absuisse incolæ meminerunt: sæviente atrociùs hyeme, ita gelu constringitur, ut onusta plaustra sustentet. Dilapsis de more aquis, 24. dierum spatio adeò altè excrescit gramen, ut optimum indè fœnum eo tempore secetur: dein milium seritur, metiturque, pinguis enim, opimaque illius gleba largo, celerique fœnore segetem offert. Peracta messe, multiplici stirpium, fruticumque germinatione sylvescens tellus leporibus, apris, lupisque campum stabulationi aptissimum præbet, unde & frequens instituitur venatio, donec regressa cum piscibus aqua ad horum capturam invitet. Hæc ex uberiori Valvasorii descriptione excerpsi, qui iteratis observationibus longè meliùs, quàm Schönleben in pluribus aberrans, hujus lacûs naturam exploravit.

(a) Lib. 7.

CRAINBURGUM.

CRainburgum vulgò Crain, seu Crainburg venusta Civitas, & Carnioliæ Marchionum olim sedes Savo fluvio adjacet, ubi hic à Canckera amne augetur, & ab hodierna Provinciæ Metropoli 4. milliaribus abscedit. Quinque intra Urbem numerantur Templa, Parochiale scilicet D. Cantiano sacrum, duo B. Virgini devota, & totidem alia S. Sebastiano, & SS. Florentiano, & Valentino dicata; extra Urbis verò ambitum Venerabilis Capucinorum Ordo Templum, Cœnobiumque incolit anno 1640. exstructum. Præter Templa memorabilis est Crainburgi Arx vulgò Kieselstein dicta, & ab Henrico II. Comite Ortenburgico, annuente Udalrico Carinthiæ Duce anno 1262. ædificata: nomen hæc à silice sumpsit, ex quo non modò ipsa, sed & universa Civitas constat. Ardente ab anno 1435. inter Austriacos, & Cileienses bello Joannes Witovicius, qui his militabat, aucta à ruente è cœlo imbre nocte, Crainburgenses nil minùs præstolantes opprimit, Urbemque expugnat; verùm non diu illi licuit victoriâ perfrui, nam paulò pòst Friderici IV. Cæsaris copiæ occupatâ nocturno pariter tempore Civitate Cileienses expulerunt.

DOBRAVA.

DObrava Pagus est uno milliari à Carnioliæ Metropoli disjunctus, quem maximè nobilitat B. Dei Genitricis miraculis claræ Sacrarium inter antiquissima totius Provinciæ Templa recensitum, & plurimis accolarum supplicationibus frequentatum; beneficia enim, quæ Misericordiæ Mater suis clientibus istic liberaliter elargitur, circumjacentium attrahunt populorum accursum. Inter collatas gratias ea memorari præ reliquis meretur, quam Lacensis Civitas huic Thaumaturgæ in acceptis refert, & sequenti inscriptione in hoc Templo affixa jugiter deprædicat: *Quòd hic sibi locum gratiæ elegerit, miraculis clareat, totamq; Carnioliæ Provinciam à peste in quartum annum ad confinia usque grassante miraculosè salvaverit; se, & suos in perpetuum gratitudinis mnemosynon Æmona devovet anno 1682.* Uno abhinc lapide obviat Strobl-hoviensis Arx, apud quam plures parvos achates, & jaspides, interdum etiam ovi ma-

magnitudinem æquantes se collegisse affirmat Valvasorius.

GOTTSCHEVIA.

Gottschevia vulgò Gottschee 8. milliaribus Labacô in Euronotum recedens Urbs est peculiaris, & cognominis Districtûs primaria, qui à nonnullis Vinidorum Marchia nuncupatur. Ingens de nominis etymo, Urbisque exordio fervet inter authores disceptatio; quidam enim à Germanica voce *Gott segen*, alii ab alia, *Guet see*, alii verò ab antiquis Gothis illud derivari, paribus argumentis, id est arbitraria ubique assertione contendunt: speciosior saltem est de origine, quàm de nomine quæstio, cui singularem ansam præbuit Theutonicum idioma, quod inter nationes Slavico utentes, apud Gottschevienses etiamnum viget; id enim eos à Germanis ortum ducere manifestè prodit. Hinc Valvasorius (a) Gothorum his terris dominantium, Lazius verò apud Merianum Svevorum reliquias in iisdem superesse opinantur; prior sententia in vera de Gothis istic olim degentibus historia, & aliquâ vocabuli affinitate, posterior autem in obscuro quodam Jornandis textu fundatur; siquidem in Gothorum gestis juxta Augustanam anni 1515. editionem ita scriptum reliquit: *Quiescente eadem Hunnorum gente à Gothis, Hunnimundus Svevorum Dux, dum ad prædandas Dalmatias transit, armenta Gothorum in campis errantia deprædavit, quia Dalmatiis Svevia vicina erat, nec à Pannoniis multùm distabat; præsertim ubi tunc Gothi residebant.* Verùm paulò pòst longè alios Svevis fines circumscribit, dum ait: *Regio illa Svevorum ab Oriente Bojobaros habet, ab Occidente Francos, & à Meridie Burgundiones, à Septentrione Thuringos: quibus Svevis tunc juncti Alemanni etiam aderant.* In diversa horum textuum editione cùm Schönleben non Svevos, sed Svavos, nec Sveviam, sed Svaviam legeret, hallucinatum Jornandem conjecit, & Svaviam, seu Saviam Pannoniæ Provinciam cum Svevia confudisse. Cæterùm utrique opinioni adversatur recentior Gothschevienfium origo, quam Labacensis Præsul Thomas Chrön in Locopolitano Archivo anno 1509., teste Valvasorio offendit his verbis expressam: *Carolus IV. Imperator, Rex Bohemiæ devictis Franconibus, & Thuringis, ad petitionem Friderici Comitis ab Ortenburg, dedit ei trecentos viros cum conjugibus, & liberis in servitutem, qui aliàs debebant puniri propter rebellionem, quos transmisit ad sylvas, ubi nunc Gottsevia est, qui processu temporis excisis arboribus septem Ecclesias Parochiales erexerunt.* Huic ego libentiùs, quàm reliquis subscriberem, quia difficile creditu est, Gothos, vel Svevos in adeò exiguo terræ spatio à tot aliis nationibus, & præsertim Slavis deinceps occupato, & hactenus circumdato, per 12. secula ita ab iis sejunctos perseverasse, ut in alienos mores, & linguam haud tandem transirent; at me nonnihil moratur asserta ibi Caroli IV. contra Francones, & Thuringos victoria, cùm tamen nusquam aliàs historiographi tradiderint, Cæsarem hunc cum iis populis bellum aliquando gessisse; quod totius relationis fidem reddit eruditis ad minimùm suspectam. Interim à veritate non abest, septem Parœcias in Gottschevienfi Districtu contineri, quarum vernacula nomina profert Valvasorius, nempe Nesselthal, Rieg, Mösel, Tschermoschniz, Ossianiz, & Alten-Laag; septimam autem D. Bartholomæo sacram Urbs ipsa complectitur forti muro, & quatuor in totidem angulis turribus utcunque munita, cujus magnam partem implet miræ amplitudinis Arx ab Auerspergico Principe Joanne Weichardo præterito nuper seculo ædificata. Ortenburgicos Comites ditione hac olim potitos concedit quidem prædictus Valvasorius, sed Fridericum ex ea stirpe oriundum primò illam ab Aquileiensi Patriarcha in feudum accepisse subjicit, quod exprompum ex Locopolitano Archivo Gottscheviæ originem rursus labefactat. Ab Ortenburgicis postmodum anno 1420. ad Cileienses Comites, & ab his ad Austriæ Archiduces transiit, qui, servatô sibi altô, ùt vocant, dominiô, Turrianis primò, dein Ursinis, & Khyseliis concessere, sub quibus anno 1623. Gottschevia novô Comitatûs titulô insignita est, ac demum ad Auerspergicam decidit familiam, cui etiamnum paret. Interea sæpius Turcarum experta est feritatem, qui in eam octies irruentes, direpta supellectile, incensis domibus, largéque effuso Civium sanguine cuncta barbarè devastarunt: prima hujusmodi irruptio incidit in annum 1469., cæteræ sequenti seculo evenere.

(a) Descrip Carn. l. 11.

GURCKFELDA.

Gurckfelda vulgò Germanis Gurckfeld, Carniolis Kèrsko tredecim milliaribus Labacô in Orientem distans, à Savo fluvio alluitur, in quem post unum milliare fluens Gurca explicatam in eo tractu planitiem, Urbemque denominat. Huic imminet in colle Arx plùs quàm terna ætatis secula enumerans; reliquus verò circumjacens ager amœnitatem undique spirat, etiam vitibus alicubi consitus. Quadratam

tam, claram apud Antoninum Urbem iſtic ſtatuit apud Merianum Lazius, ſed ea huc minimè quadrat, ſi deſcriptas ab illo itineris diſtantias accuratè metiamur; namque 88. paſſuum millibus Æmonâ, & nonniſi 28. Siſciâ Quadratam removet; quare longè aptiùs Gurckfeldæ conveniet celebrior Civitas Noviodunum etiam à Ptolomæo in Pannonia memoratum, & ab Antonino 60. paſſuum millibus Æmonâ disjunctum, quæ cum præſenti inter Labacum, & Gurckfeldam intervallo oppidò coincidunt; ita enim ſe habet iter ab eo authore deſcriptum, cujus termini certi videntur, reliqua verò loca à Schönleben non contemnenda probabilitate divinantur: nimirum

Æmona	M P	Labacum
Prætorium Latovicorum	XXXIV.	Ratſchach
Noviodunum	XXVI.	Gurckfelda
Quadratam	XXVIII.	Zagrabia
Siſciam	XXVIII.	Siſſegk.

Certè vix alia præter Noviodunum Civitas Gurckfeldenſi ſitui meliùs aptatur, & tamen aliquam ſplendidiorem Coloniam ibi floruiſſe neceſſe eſt, cùm plurima antiquitatum veſtigia, quæ paſſim eruuntur, id luculentè demonſtrent. Inter inſcriptiones maximè ſententiam noſtram confirmat illa, quæ in proximo Pago Wiher año 1678. inventa medium Novioduni nomen reliqua parte longô ævô exeſa præfert, ideóque hìc erudito lectori exhibenda *C. A. P. S. T. ÆLI. ADRIANI ANTONINI AUG. PII COS. FIL. II. D. T. IIII. - - - ODUNI M. III.* Nummi præterea ex auro, argento, aliove metallo conflati magno numero in hoc campo effodiuntur, ita ut ultra ſexcentos unicus Parochus paucis ab hinc annis collegerit plurium Cæſarum nominibus ſignatos, Maximini ſcilicet, Hadriani, Antonini, Aurelii Severi, Veſpaſiani, Neronis, Trajani, aliorumque; item Juliæ Mammææ Auguſtæ nomen, atque etiam Regis Slavoniæ titulus in aliquibus ſpectatur. Nec longiùs abeſt annus, quo Ruſticus quidam in altero Gurcæ amnis latere ſupra quatuor nummorum millia ollæ incluſa reperit, in quibus nil aliud, quàm *CONSTANTINUS* legebatur. Epiſcopali dignitate in Pannonia Savia emicuiſſe Noviodunum, ſeu Noviodunum cenſuit Inchoffer, (a) nullum tamen illius Præſulem in medium adfert, quo aſſertum ſtabiliat. Fama inſuper eſt ſola traditione ad poſteros tranſmiſſa, Conſtantium Imperatorem Conſtantini Magni filium, dum anno 353. milites contra Magnentium ducendos in Pannonia conſcriberet, Novioduni hybernaſſe, indéque Conſtantiæ nomen huic Urbi aliquamdiu adhæſiſſe, quod quibuſdam inventis nummis confirmari poſſe, nonnulli crediderunt. Huic fundamento aliam ſuperſtruit conjecturam Schönleben, dum S. Pelagium, cujus hæc habetur in Martyrologio memoria: *Conſtantiæ in Gallia S. Pelagii Martyris, qui ſub Numeriano Imperatore, & Evilaſio Judice Martyrii coronam accepit.* Dum, inquam S. Pelagium 25. annorum juvenem non Conſtantiæ ad Potamicum lacum, ubi ſacra ejus lipſana hodie coluntur, ſed Novioduni, id eſt Gurckfeldæ, glorioſum agonem confeciſſe ſuſpicatur, his ductus rationibus, quòd ille Æmonæ, ſeu Labaci natus à Vitæ ſcriptoribus unanimiter dicatur, quodque ejuſdem nominis Præſes Evilaſius eo ipſo anno, quem S. Pelagii martyrio conſignant, nempe 284., Cileiæ reſidens S. Maximilianum Epiſcopum ſimili morte ad immortalem lauream promoverit: quibus addit cum Cluverio Ciſalpinam Galliam in Japidiam uſque primis æræ Chriſtianæ ſeculis fuiſſe porrectam, unde bene dictum foret: *Conſtantiæ in Gallia.* Nec hodiernis Conſtantienſibus multùm patrocinatur ſacri corporis præſentia, cùm hoc ab illorum Epiſcopo Salomone Româ anno 918. allatum eſſe non ignoretur. Fateor ex hiſce ſpecioſis argumentis dubium aliquod ſuboriri poſſe, ſed ad rem certiùs definiendam majori adhuc pondere procul dubio egerent. Novioduno veteri à barbaris exciſo Noviodunum novum ſeu Gurckfeldam revertamur, ubi anno 1639. Venerabilis Capucinorum Ordinis Aſceterium in ſpirituale Civium ſolatium extructum eſt, cùm Parœcia Deiparæ dicata aliquo intervallo ab Urbe abſit.

(a) In app. ad ann. Hung.

HYDRIA.

Hydria vulgò Idria Oppidum mercurii fodinis celeberrimum ternis majoribus milliaribus Labacô recedens, & Goritienſis Comitatûs fines, ad quem aliàs ſpectaſſe dicitur, proximè attingens, in profundiſſima jacet valle celſis undique montibus ſepta. Prima illarum inventio ad annum 1497. cuidam Ruſtico adſcribitur, qui dum aquam ex fluente illac rivulo hauriret, materiam quandam ſibi ignotam in ſitula offendit, quæ aurifabris oſtenſa anſam præbuit hujuſmodi metalli ulteriùs perquirendi, quod & fœliciſſimè ceſſit, apertis jam pluribus fodinis, è quibus mercurius eruitur ad longinquas etiam Provincias transferendus. Quæ D. Barbaræ Patrocinium agnoſcit, 125. paſſus, ſeu integrum ſtadium ad fundum uſque numerat, atque omnium optima, & maxima fœcundi-

di-

ditate celebratur. Hujus ingressus in directum aliquamdiu protenditur, sed adeò demissus, ut stantem justæ altitudinis virum ægrè patiatur: indè ad lævam deflectitur, ubi patet descensus ab initio quidem non præceps, sed paulò pòst per scalas ad perpendiculum erectas perficiendus, donec tandem ad infimam cavernæ partem deveniatur, ubi lapides mercurio prægnantes effodiuntur. Descriptam hactenus viam, ac fundum, ubi excisi quidam viculi per montis viscera ulteriùs penetrant, abiegna muniunt fulcra arctissimè, densissiméque conjuncta. Subterranea aqua, quæ in fossam confluit, ne operas à labore arceat 52. exhauritur antliis, quæ simul connexæ supra rotam à torrente per artem illuc deducto motam volvuntur, ipsaque, quæ evehitur, aqua per canales derivata diversis aliis usibus adaptatur. Materia effossa hydraulicô pariter artificiô, quod unicus homo dirigit, ab imo sursum attrahitur, dein eam in amne sæpius eluunt, & interim per decem, aut duodecim semper arctiora cribra transmittunt, donec metallum eliciant. Duplicis hoc est generis; aliud enim virgineum dicitur, quod vel sola dilutione acquiritur, vel jam purum ex ipsa rupe stillat; aliud vulgare, quod igne extorquetur.

HYPERLABACUM.

HYperlabacum vulgò Germanis Oberlaybach, Carniolis Verhnika, amplum est Oppidum 3. milliaribus Labaco absens, quod Labacus fluvius præterfluit, & Parochiale S. Pauli Templum cùm alio Sanctissimæ Trinitati dedicato exornat. Nauportum celebrem Urbem à Tauriscis ædificatam hìc quondam extitisse, certissimum videtur; nullum enim ampliùs dubitandi locum relinquunt, tum Itineraria superiùs allegata, ubi distantiæ Longaticô, nunc Logatez, & Æmonâ nunc Labacô Nauportum usque à veteribus adscriptæ cum hodiernis ad amussim conciliantur, tum Strabonis descriptio hunc ipsum, de quo agimus, locum vivis coloribus repræsentans, sic namque scribit: *Ocra humillima prorsus alpium pars est, ubi Carnis adjungitur, qua ex Aquileia onera plaustris ad Nauportum* (alicubi legitur *Namportum*) *devehuntur, inde per fluvios ad Istrum usque vectantur, locaq; huic vicina. Nauportus enim amnis ex Illyriis* (hoc est Japidia Illyrico à quibusdam attributa) *navigabilis defertur. Intrat autem Savum, ut facilè in Segestanam oram & Pannoniam delabatur.* Et alibi (b) *Post Promontorium ex Aquileia conscendentibus Nauportum stadia sunt CCCCL. ad quam rhada perducuntur. Ea verò est Tauriscorum Colonia: quamquam nonnulli D. esse dicant.* Hodie quoque juxta Hyperlabacum attolli incipiunt alpes, per quas lapidosa admodum via in Forum Julii, ubi Aquileiæ rudera visuntur, peregrinos frequenter hâc commeantes ducit; unde pariter onera plaustris, clitellis, & bajulorum humeris hucusque deportata, navibus committuntur Labacum, & ultra deinceps promovenda. Neque Cornelium Tacitum (c) latuit Nauportus, dum Pannonicarum Legionum tumultus post Augusti Cæsaris mortem concitatos suis annalibus insereret, ubi *interea*, inquit, *manipuli ante cœptam seditionem Nauportum missi, ob itinera & pontes, & alios usus, postquam turbatum in castris accepere, vexilla convellunt: direptisq; proximis vicis, ipsoq; Nauporto, quod municipii instar erat, retinentes Centuriones irrisu, & contumeliis, postremò verberibus insectantur.*

(a) Lib. 4.

(b) Lib. 7.

(c) Anna. l. 1. n. 20.

JOCOSA VALLIS.

JOcosa, seu Jucunda Vallis Germanis Freudenthal, Carniolis Bistra celebris, antiquaque Carthusia ad Bistræ, seu Feistriciæ amnis fontes 3. milliaribus Labacô remota, amœnissimo gaudet situ, & nomini suo quàm optimè respondente. Amplum quidem est ædificium, sed rudem veterum simplicitatem potiùs, quàm præsentis ævi elegantiam ostentans. Huic erigendo initium dedit anno 1255. Bernardus Carinthiæ Dux, coronidem verò imposuit à paterna pietate minimè degener Udalricus, locuplete fundatione anno 1260. in Religiosorum alimentum assignata, cujus literas ab his verbis exorditur: *In nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis, Amen. Ulricus Dei Gratia, & miseratione Divina Dux Carinthiæ, & Dominus Carniolæ, nec non Istriæ, & Karsti, Prioribus Vallis Jucundæ in Wröinz, & Conventui instituti, & instituendis perpetuam salutem in vero salutari.* Subscripti illis sunt hoc ordine testes, nempe Dietricus Venerabilis Gurcensis Episcopus, Burchardus Prior Vallis S. Joannis. G. Prior de Girowe, Frater Henricus, & Frater Witigo Prædicatores, Henricus D. Ducis Capellanus, Ulricus Comes de Hevenberg, aliique plures. Lætam hanc, Jucundamque Vallem gravissimâ affecit tristitiâ anni 1382. incendium, quo correpta Carthusia tota in cineres concidit. Revixit tamen ad instar Phœnicis, & utì verosimile est, multò venustior, insumptis in ejus instaurationem quatuor circiter lustris, cùm anno 1402. Conradus Patriarchæ Aquileiensis Vicarius cœmeterium inibi consecrasse à Valvasorio (d) feratur. Nihilominus dila-

(d) Descrip. Carn. l. 11.

dilata per integrum seculum videtur Templi, quod hodieque extat, consecratio, nisi credere malimus, ab alio rursus infortunio illud fuisse violatum; namque ex manuscriptis Cœnobii instrumentis verba hæc profert præcitatus author: *Anno 1483. Sigismundus Episcopus Labacensis consecrat Basilicam supra valvas Ecclesiæ Domus S. Mariæ in Franiz Carthusiensium, Dominica ante festum SS. Primi, & Feliciani, eamq; pro die anniversario dedicationis assignat, & perpetuas 40. dierum indulgentias concedit, dicens situatam in Valle Jocosa, aliàs Franiz nostra Labacensis Diœcesis.* Prævalente in Provincia Lutheranorum hæresi, tot undique ærumnæ hanc Carthusiam obsederant, ut parum ab interitu abfuerit; sed illucescente rursus Orthodoxæ veritatis sole, seteniores duxit dies, & succollante Ciriani 18. annis Prioris munere functi industriâ, ad pristinum statum revecta non inani Jucundæ Vallis nomine appellatur.

LAASIUM.

Laasium vulgò Laas Urbecula est cum deserta in clivo Arce 6. milliaribus Labacò in Austrum abscedens, quæ inter Oppida priùs computata, Civitatis demum jura anno 1477. à Friderico IV. Imperatore consecuta est. Propriis quondam parebat Dominis, dein Ortenburgicis, & Cileiensibus Comitibus, cum quorum Comitatu ad Austriæ Archiduces anno 1457. pervenit, non 1435., utì Megisero videtur; hoc enim anno obsessum quidem est Laasium à Friderici tunc tantùm Archiducis exercitu, sed ejus Duce Christophoro Fladnizero ab audaciore quodam Cive interfecto, cæteri obsidentes re infecta discessere. Non procul hinc fluens amnis Lasera per montis cavernam paulò pòst viam sibi aperit, in qua tumulatur, quod & pluribus aliis fluviis in hac regione contingit. Unicum D. Petri Templum, quod in Urbe visitur, S. Georgii Parœciæ in Pago Altenmarckt uno lapidis jactu extra muros positæ subjicitur, apud quam mediocriter sublimis ascendit mons binis SS. Petri, ac Martini Tempellis sacratus, & veterum murorum rudera spinis, tribulisque contegens; unde collocari cum Schönleben hìc forsan posset antiqua Japidiæ Urbs Terpo, seu Terponus, quam ab Octaviano Augusto captam memorat Appianus Alexandrinus, qui anno 148. florebat: *Japodes*, inquit ille juxta P. Candidi versionem anno 1472. editam, *ex insidiis subitò apparuere, multosq; affecere vulneribus, verùm major eorum pars ab his, qui ex apicibus decurrerant interfecti sunt. Reliqui iterum ad sylvas revertuntur, Urbem relinquentes, cui Terponus nomen fuit. Eam interceptam Cæsar minimè cremavit, satis arbitratus, pariter illos se esse dedituros, ut fecere.* Fundatur hæc sententia in Metuliensis Urbis propinquitate, quæ ex Appiano colligitur, ejusque situ in Pago, quem inter Laasium, & Oblacum occurrentem Metule vulgus vocat, verosimiliter reponendo; cùm non tam nominis similitudo, quàm cæteræ circumstantiæ Appiani descriptioni ad amussim respondeant; siquidem post allegata jam verba ita statim progreditur Appianus: *Deinde ad aliam processit Urbem; Metulium incolæ nuncupant, quæ Japodum primaria habetur Urbs, sita est autem in monte nemoroso, duobus condita tumulis, quos vallis modica interfecat.* Quæ omnia ibidem hodieque adesse, asseverat oculatus testis Schönleben, duos videlicet colles, quos modica dividit vallis in prædicto Pago cum S. Antonii Abbatis Sacello habitata: à collium tergo vasta densatur sylva, in fronte campi planities ingens aperitur. Aliquod tamen dubium objicit mihi exigua inter eum Pagum, & Laasium distantia, unico quippe Germanico milliari ab invicem separantur, nec adeò veritati consonum apparet, binas, ùt videntur, celebriores Urbes tantillo intervallo fuisse ea tempestate dissectas. Cæterùm nullus dubito, quin Metulium, seu Metulum, prout eam Civitatem inter Japides in alpibus sitos appellat Strabo, (a) per hunc Carnioliæ tractum inquirendum sit, non autem in Styriæ limine, in Mednica scilicet Valle ex monte Trajanaberg, seu Dranberg se se demittente, ubi illud ineptissimè venatur Lazius (b) immemor se alibi Labacensem agrum inter Mednicam, alpesque interjacentem Pannoniæ adscripsisse, unde fieri non potuit, ut ad Styriam usque Japidia promoveretur. Sed Metulium, à quo nos longè abduxit Lazius, regressi celeberrimam apud Appianum hujus Urbis obsidionem ab Augusto Cæsare anno ante Christum 32. fœlici eventu terminatam contemplemur. Romani itaque, ductis circumquaque castris, muros crebris ictibus verberabant, sed illos obsessa juventus ad trium millium numerum armis, animisque præpollens facili negotio ab accessu prohibebat: extimo tamen muro interim hiante, ad alterum interiùs extructum Metulienses saltu delati ad strenuam rursus defensionem se se accingunt: deserta mœnia adepti Romani geminos aggeres attollunt, quos quaterni pontes usque ad secundum murum protensi cum hostium propugnaculis jungebant: per hos Cæsar, qui in edita turri rei exitum opperiebatur, jubet

(a) Lib. 7.

(b) Com. Reip. Rom. l. 12.

jubet milites Urbis aditum tentare; verùm uno ex Pontibus, mox altero corruente, cùm tertius in ruinam laberetur, tantus Romanos incessit pavor, ut ad quartum progredi, nequidquam eos increpante Cæsare, detrectarent: tum ille arreptô clypeô è turri desiliens ad pontem properat, paucisque comitantibus jam hostes provocabat, quô visô milites rubore tandem suffusi ad Cæsarem confestim advolant. Sed nimio onere oppressus pons secum plurimos præcipites traxit, ex quibus nonnulli periere; alii ferme contritis membris efferebantur: Imperator crus dextrum, & utrumque brachium saucius, infracto tamen animo turrim repetens, protinus mandat, ut strato quintùm ponte assultus iteretur. Invicta hæc Augusti constantia adeò Metulienses terruit, ut postridie Legatos de pace acturos ad eum miserint cum quingentis obsidibus, quos idem postulaverat; dein permisso Romanis editiori tumulo in humiliorem omnes descendunt, ad quorum custodiam destinati præsidiarii milites, cùm arma deponere, quod pacti non fuerant, eos juberent; hi mulieribus, puerisque Senatûs conclavi inclusis, & admissâ, utì spoponderant custodiâ, Romanis annunciant: *Si quid insolitum erga eos moliri audeant, se locum illum incensuros, & cum desperatione pariter Romanos invasuros.* Quibus dictis, quasi id exequi meditarentur, in unum coeunt; tunc milites ultro faces Senatui admovent, quo conflagrante plurimæ matres se, suosque filios trucidarunt, quædam etiam vivas proles flammis injiciebant; sicque aut igne, aut ferrô Metulium, & Metulienses conciderunt, *ita ut nullum*, Appiani verba sunt, *tam ingentis Urbis superfuerit vestigium.*

LANDSTRASSIUM.

Landstrassium vulgò Germanis nunc Landstrass, olim Landstrost, Carniolis Kostainavèza in Gurcæ fluminis insula undecim milliaribus Labaco dissita continetur. Urbecula hæc vilibus præter mediocrem Arcem habitatur ædibus, nec aliam præter Parochialem D. Jacobi Ecclesiam complectitur. Plurimos diversæ stirpis Dominos recenset, quibus jam à multis seculis obtemperavit; namque post eos, qui indè nomen sumpserunt, modò Carinthiæ Ducibus, aut Ottocaro Bohemiæ Regi, modò Cileiensibus Comitibus, aut Austriæ Archiducibus totius Provinciæ fortunam secuta subdebatur. Turcarum bis viciniam depopulantium impetum fortiter excepit, totidemque vicibus fortiùs rejecit. Vix uno ab hac Urbe lapide recedit amplum quidem, sed veterum more extructum ejusdem nominis Cœnobium, aliàs quoque Frauenbrunn dictum, quod Bernardus Carinthiæ Dux, ut ob victoriam contra Bambergensem Episcopum obtentam se Deo gratum exhiberet, sacro Cisterciensium Ordini anno 1248. excitavit. Unico hinc milliari abest inter fertilissimi soli delicias Pletria, vulgò Pleteriach nobilis quondam Arx Sicherstein appellata, & ab Hermanno Cileiensi Comite anno 1407. conversa in Carthusiam, prævalente postea in Provincia hæresi extinctam; nunc autem suis proventibus Labacense Societatis Jesu Collegium sustentat.

LOCOPOLIS.

Locopolis vulgò Germanis Bischofflach, Carniolis Schkofialoka amœna Civitas 3. milliaribus Labacô remota, à duobus alluitur amnibus, quorum unum Pollant, seu Polantschitscha, alterum Zayer, seu Sura vulgus appellat. Hanc Urbem ejusque districtum, qui intra decem milliarium circuitum 200. circiter Pagos complectitur, Frisingensi in Bavaria Episcopatui donavit D. Henricus Imperator, utì Meriano & Valvasorio videtur, vel jam antea Otto II., utì Schönleben, adducto donationis diplomate, cujus alibi meminimus, ad annum 973. suadere conatur. Tribus abhinc seculis adhuc inter Oppida habebatur, sed à Bertholdo Frisingensi Præsule sub id tempus muris hodieque extantibus munita, evasit digna, quæ Civitatibus accenseretur. Adjacet ei lenis clivus, supra quem eminet Arx Præfecti Frisingensis Sedes. Intra Urbem spectatur sacrarum Deo Virginum Monasterium, quod olim supra quinquaginta alebat Sanctimoniales; nunc verò paucissimas enumerat, bellorum, & hæresis injuriis graviter attritum. Ejus conditor hodie latet longa jam oblivione sepultus; nonnulli tamen concordibus Austriacorum Principum, Frisingensium Antistitum, & Dominorum à Purgstall subsidiis nobile hoc antiquæ pietatis vestigium divinando adscribunt. Templum recentis ævi opus est anno 1669. à Labacensi Episcopo primò consecratum. Parœcia D. Georgii patrocinio tradita modico spatio ab Urbe abest: ad hanc 18. aliæ referuntur Ecclesiæ, inter quas clarissima est ad S. Mariam in Ehrengrub crebris accolarum supplicationibus frequentata. Paulò plùs Locopoli abscedit sumptuosissimum Palatium vulgò Ehrenau dictum inter hortorum delicias à Francisco Andrea Barone à Lampfrizham Locopolitanæ ditionis Præfecto non ante multa lustra excitatum

tum, in eo videlicet tractu, ad quem anno 1283. Ericho Frisingensis Præsul ex Tyrolensi Valle Pusterthal colonias traduxit, constitutis ibi binis Pagis Feuchting, & Zeyrn, ubi adhuc hodie Germanicam linguam callent coloni, tametsi depravatam.

LYTHOPOLIS.

LYthopolim, seu Steinam vulgò Stein Germanis, Carniolis Kamnèk Urbem à lapidum acervis, quorum in hac regione ingens suppetit copia, suum nomen juxta Valvasorium adeptam, amœna trium milliarium planities à Provinciæ Metropoli divellit; ac Feistricius amnis irrigat, qui per binos editos montes à Septentrione delabitur. Florebat illa olim nobilium ædibus ornata, qui ut à Turcarum in Carnioliam sæpe desævientium acinace jugulum subtraherent, huc affluere consveverant; nec minùs vigebat commercium ea de causa plurimùm promotum; sed hæc unà cum barbarorum metu hodie defecerunt. In tria tamen adhuc populus effunditur Suburbia, in quorum uno vulgò Schütt nuncupato Parochiale surgit Templum Beatissimæ Dei Genitrici D. Elisabetham visitanti devotum: nulla autem intra muros clauditur Parœcia; non omni tamen sacra Æde Civitas destituitur, cùm præstò sit D. Jacobi Ecclesia SS. Primi, & Feliciani reliquiis ex Werdensi Carinthiæ lacu, ùt Schönleben putat, advectis decorata, cui Turriani, & Hochenwartii Comites unà cum aliis nobilibus Minorum Conventualium Cœnobium sub finem decimi quinti seculi addidere; sed imminentibus aliquando Turcis, Religiosi aliò remissi sunt, ut Parochia in Suburbio minùs tuta ibidem collocaretur, Cœnobii redditibus cuidam Nosocomio applicatis. Anno tamen 1627. illi reditum obtinuere, Parochiâ pristinæ stationi restitutâ. De Urbis insignibus, quæ mulieris formam in anguem desinentis præseferunt, lepida vulgatur fabella apud prædictum Valvasorium cum cæteris ad scopum nostrum minimè facientibus reperienda.

METLINGA.

MEtlinga vulgò Germanis Mötling, Carniolis Metlika Urbs est Arce instructa 11. milliaribus Labacô remota, & ad Colapim fluvium proximè accedens, ideoque in antiqua Vinidorum Marchia olim recensita; hanc enim geographi inter Gurcam, Savum, & Colapim fluvios, atque alpes post Gottscheviam sese attollentes circumscribere consveverunt. A Goritiensibus Comitibus ad Austriæ Archiduces transiit Metlinga sub annum 1374., privatis deinceps Dominis ab iis in feudum concessa. Parœciam D. Nicolao sacram administrat Pastor Præpositi titulô insignis; præter hanc adest etiam Theutonicorum Equitum Commenda, à quibus originem ducunt ternæ illæ Ecclesiæ in conspectu Urbis erectæ, & SS. Martino, Rocho, & Catharinæ consecratæ. Turcæ ter decimô quintô seculô, & quater ab anno 1500. Metlingensem districtum, aut Civitatem ipsam diripuerunt, sed anno 1578., quo postrema accidit eorum irruptio, fortiores experti sunt Civium animos, viresque, utpote ab illius obsidione gravi clade repulsi.

MICHELSTETTA.

MIchelstetta vulgò Michelstetten, Carniolis Velesalo nobile sacrarum Virginum D. Dominici leges sectantium Monasterium, aliàs etiam Frauen-, aut Marienthal vocatum, quatuor milliaribus Labacô abscedit. Illius exordium ex MSS. Martini Bautschneri annalibus in suos transtulit Valvasorius, ubi ex ipsiusmet Parthenonis documentis haberi dicitur, qua ratione sub annum 1300. Sacerdos quidam secus Michelstettensem Arcem venationi vacans, claram ex contiguo saltu vocem percepit, quam subsecutus ad sylvestrem pervenit pinum, unde illa oriebatur; tanti prodigii causa ut meliùs exploraretur, excisa arbor cubitalem Beatissimæ Virginis puerulum Jesum gestantis statuam obtulit, quæ auro postmodum illita, Templique aræ hodieque insistens accolarum patet venerationi, & patratis sæpe miraculis inclaruit. Ea de causa erecta ibidem est Deiparæ Ædes, ad quam Virgines quædam sensim accedentes collata simul dote religiosam vivendi normam amplexæ sunt. Huic origini aliam paulùm diversam subnectit Valvasorius ex fide dignissimis monumentis, ut ipse affirmat, excerptam; narrat igitur anno 1257. quendam S. Margarethæ Parochum, dum animi relaxandi gratiâ per nemora erraret, hoc monitum audivisse: *Hìc debet extrui Monasterium Dominicanarum*, post cujus sonum pergens (ter quippe repetebatur) in proceram incidit arborem, supra quam prædicta Dei Genitricis icon cum Jesulo prominebat, idque eo penitùs loco, quo nunc summa Templi ara spectatur. Hujus rei fama ab eodem Parocho divulgata Aquileiensem Patriarcham, Ottonem Austriæ Principem, & Albertum Oberburgensem Abbatem fertur permovisse, ut communi ære illius Ordinis Sanctimonialibus Parthenonem fundarent;

darent; at hæc manifesti arguuntur sphalmatis, cùm nullus tunc Otto Austriæ imperaret, sed deleta jam Babenbergicorum Austriæ Principum stirpe ea Provincia ab Ottocaro Rege prætenso anno obtineretur, nisi quis dicere mallet, tunc quidem miraculum accidisse, Monasterium verò altero primùm seculo ab Ottone Austriæ Archiduce anno 1339. vitâ functo fuisse exstructum; sed mirum videri posset, tot scriptores, qui piam hujus Ottonis in aliis sacris fundationibus liberalitatem celebrarunt, Michelstettensis Cœnobii nusquam meminisse. Tertia demum opinio ex vetustissimo, uti Valvasorius loquitur, codice eruta parum abfuit, quin has S. Dominici Religiosas Virgines ipso Prædicatorum Ordine ab Innocentio III. Papa anno 1215. primùm confirmatô fecerit antiquiores; siquidem ad annum 1221. earum primordia collocavit. Quare id unum certi ex his confici potest, admodum antiquam scilicet esse hujus Monasterii originem, cùm ea ita lateat tot discordibus documentis involuta. Extra illius limen assurgit rupes, cui incumbit Arx Frauenstein dicta consvetum sacrarum Virginum eò ascendentium asylum, quoties Turcicus furor per has oras grassabatur.

MINCHENDORFFIUM.

MInchendorffium vulgò Germanis Minchendorff, Carniolis Mekyne amplissimum D. Claræ Monasterium, & reliquorum omnium in Carniolia extantium pulcherrimum 3. milliaribus Labacô abest, & Lythopolitanæ Urbi proximè accedit. Hujus ortum, ac magnificos progressus ab accurata inscriptione discemus nigro marmori super hospitum conclave affixo ibidem insculpta, quæ simul nobilissimæ Gallenbergicæ Prosapiæ heroës nobis ob oculos ponet. Sic ergo ibi legitur: *Monasterium S. Claræ in Münchendorff, quod olim D. Sigefridus Nobilis de Gallenberg, Ottonis ex Gutta de Weissenegk filius; Wilhelmi ex Anna de Sumereck nepos; Sigismundi ex uxore, cujus nomen etsi vera neglexerit historia virtutem loquitur, pronepos; Sigefridi ex Bertha de Fünkenberg abnepos; Schiegii ex uxore incomperta, & Ottonis ex conjuge Anna ab Ehrnfels, demum Ottolphi de Scherffenberg, qui circa annum M. primus condidit Arcem Gallenberg, trinepos, quadrinepos, & ultra; anno salutis MCCC. VII. Idus Octobris, die SS. Dionysii, Rustici, & Eleutherii MM. primus fundavit: hoc Georgius Sigismundus S. R. I. Comes, & D. de Gallenberg S. C. M. Camerarius, Ducatus Carnioliæ Judiciorum Provincialium Præses, & supremi Capitaneatûs Locumtenens cum germano suo Joanne Friderico, hereditarii advocati in Munchendorff, Fundatoris per XIII. generationes seri nepotes, vetustate jam cadens pene à fundamentis repararunt anno MDCLXXXII.* Adfert præterea Valvasorius tum fundationis literas, tum alias, quibus Sigefridus, Fridericus, & Otto Sigefridi fundatoris filii novis muneribus patris opus cumularunt. Huic Cœnobio prima omnium præfuit Clara Gallenbergica fundatoris pariter filia anno 1301. ei officio admota, cui aliæ 35. hactenus successere.

RATMANSDORFFIUM.

RAtmansdorffium vulgò Germanis Ratmansdorff, Carniolis Radovelza Urbs est cum speciosa Arce lævo Savi fluvii littori sex supra Labacum milliaribus insidens, atque in mediocri colle, quem profundâ fossâ undique natura circumdedit, elevata. Per Henrici tertii Cæsaris beneficium ex Oppido in Civitatem transiisse narrat Valvasorius, sed Merianus Lazium secutus Friderici IV. Imperatoris ætate inter Oppida Ratmansdorffium recenset, negatque modò patere, quandonam consveta Urbium jura impetraverit. Post Udalrici Cileiensis Comitis necem memoratus Fridericus cum exercitu Carnioliam subiens, etiam in hanc Urbem infesta convertit arma, quam paulò pòst obsessam cœpit, & à Witovicio Cileiensis viduæ Belliduce receptam, repetita obsidione sibi secundò subjugavit.

RUDOLPHIWERTA.

RUdolphiwerta, seu Neostadium vulgò Germanis Rudolphswert, seu Neustädtlein, Carniolis Novomesto Urbs peramœna in leni assurgit clivo, unde præterfluentem Gurcam despectat. Authorem sui colit Rudolphum IV. Austriæ Archiducem, qui eam & ædibus instruxit, & Civitatum privilegiis auxit dato anno 1365. diplomate confirmatis. His Maximilianus I. Imperator Collegiatam, ùt vocant, Ecclesiam D. Nicolao Episcopo devotam anno 1509. cum divite adjecit dote, qua undecim Canonici præter Præpositum, & Decanum in communi alebantur; at repetita sæpiùs infortunia ad quatuor tantùm Canonicos præter duas dignitates priorem numerum coarctarunt. Huic reliquo Canonicorum Collegio quatuor alia subsunt in Urbe Templa SS. Antonio Abbati, Georgio, Martino, & Catharinæ consecrata. Sextâ intra muros Ecclesiâ D. Leonardo sacrâ potitur Minorum S. Francisci Cœnobium

bium ab Elisabethâ à Tschernembl anno 1462. fundatum. In conspectu autem Urbis stat Venerabilis Capucinorum Ordinis Asceterium, anno 1660. condi cœptum; sed post 12. annos cum Templo à Joanne Scnoglyanovich Seniensi, & Modrusensi Episcopo D. Josephi honoribus erecto tandem consummatum. Excellebat quidem olim tum populi frequentiâ, tum mercium abundantiâ Rudolphiwerta; verùm quinquies à Turcis territa, & circumjacentibus bonis spoliata, dein ter ab epidemica lue, sæpiùs à flammis ad extremam hominum, rerumque inopiam redacta, pristinum vigorem nunquam recuperavit.

SITTICIUM.

Sitticium vulgò Germanis Sittich, Carniolis Sitizena vetustum, & percelebre Cisterciensis Ordinis Monasterium 4. milliaribus Labacô in Orientem recedens anno 1135. erexit Peregrinus Aquileiensis Patriarcha, eique alterô annô præesse jussit Vincentium ab ipso S. Bernardo ex Gallia submissum; fundationis tamen literæ non nisi anno 1156. datæ apud Valvasorium leguntur. Ejus dotem additis latifundiis deinceps ampliarunt Marchiones Istriæ, Goritienses Comites, Austriæ Archiduces, aliique complures à citato authore recensiti, præsertim Viridis, seu Virida Barnabovii Mediolanensis Principis filia, & Leopoldi Probi Archiducis in Helvetia cæsi vidua, unà cum pluribus Istriæ Marchionibus, & Agnete Udalrici Carinthiæ Ducis conjuge in hujus Cœnobii Templo tumulata. A Vincentio primo Abbate quadraginta sex hactenus eo munere functi sunt, quorum vigesimus octavus Oswaldus nomine anno 1482. gubernaculo admotus incensum à Turcis Cœnobium è cineribus rursum excitavit, haud dispari calamitate anno sequentis seculi 29. opprimendum: Reinprectus verò trigesimus nonus anno 1604. in Abbatem electus amplum, quod hodie visitur, ædificium à fundamentis evexit.

VIPACUM.

Vipacum vulgò Germanis Wipach, Carniolis Vipava Oppidum frequens olim, & amplum, modò exile ad Carnioliam quidem hodie refertur, sed in Italia tamen jacet, utpote ad Australem alpium radicem situm; harum quippe summitas, vel ipso Schönleben annuente, Italiæ initium est. Illius tenuitatem illustrat magnificum Comitis Lanthieri Palatium recenter ibidem excitatum. Propriis quondam subegerat Dominis, seu cognomen suum ab illo loco mutuantibus, indè ad Osterwicios Carinthiæ Proceres devenit, ab his verò ad Herbersteinios, ex quibus Leonardus fertur anno 1487. à Friderico IV. Cæsare hoc Oppidum dono accepisse; sequentis verò seculi annus 57. consignatur à Bautschnero Nicolai Comitis Turriani funere, quem ob multas legationes in Italia, Hispania, & Belgio pro Cæsare obitas Vipacensi Castro ab eo donatum subjungit. Horrida, asperaque alpium juga Turcarum impetum frangere nequivere, quò minùs anno 1478. hucusque progressi totam viciniam expilarent; post sex indè lustra alteri patuit hosti, Venetis scilicet, qui anno 1508. inopino assultu Vipacum occuparunt. Longa hinc extenditur ora generosô amœnóque vinô, quod ibi legitur, celebrata. Præterea scaturit ex propinqua rupe Vipacus fluvius in eo alpium latere, quod Nauporti aliàs descripti fontibus opponitur, estque procul dubio famosus ille veteribus fluvius, qui quondam Frigidus audiebat; id enim clarè demonstrat Peutingeriana Mappa cum præsenti locorum situ comparata: illius iter huc pertinens in Labacensi descriptione jam exposuimus, quod nimirum Aquileiâ ducebatur ad Pontem Sontii, ad Fluvium Frigidum, ad alpem Juliam, Longaticum, Nauportum, Æmonam; hodie autem, si quis Aquileiâ discedens, post 14. passuum millia in veteri Mappa adscripta Sontium, seu Lisontium trajiciat, ad alpes, quæ ante Nauportum occurrunt, profecturus, in nullum alium certè incidet fluvium, quàm Vipacum, cujus in eodem pariter loco meminit Antonini Itinerarium. Inclaruit maximè hic fluvius ob celeberrimam victoriam à Theodosio Imperatore anno 394. de Eugenio tyranno prodigiosè partam: dilaudant illam ex veteribus Jornandes (a), Ruffinus (b), Theodoritus (c), Orosius (d), Socrates (e), Sozomenus (f), aliique plures, ex quibus locum clarè designant partim Sozomenus, dum ait: *Eugenius maximum paravit exercitum, & portas Italiæ, quas Romani alpes Julias vocant, præoccupatas communit.* Et postmodum ita de Theodosio scribit: *Oratione facta movet in Italiam, & cùm alpes consecutus esset, primas custodias occupat, deinde superato transitûs vertice, cùm jam descendendum esset, campum plenum equitibus, ac peditibus videt.* Partim Socrates dum hæc narrat. *Fit itaque conflictus ad fluvium, quem Frigidum vocant.* Hìc ergò Theodosius collecto militarium virium robore, certus obtinendæ victoriæ, quam Joannes Anachoretha prædixerat, in Eugenium cum Arbogaste, Flaviano, & ingenti armatorum cater-

(a) De reb. Get c. 28.
(b) Lib. 2. c. 33.
(c) Lib. 5. c. 24.
(d) Lib. 7. c. 35.
(e) Lib. 6. c. 25.
(f) Lib. 7. c. 22. & 24.

terva adventantem prævio crucis signô in labaro, militumque armis renidente, exercitum movit, & quidem nonis Septembris Gothos præire jusserat, qui ab hostibus oppressi infœlicem totius rei exitum ominabantur; at Cæsar SS. Apostolorum Joannis, & Philippi aspectu, verbisque per noctem confortatus, universis postridie copiis prælium redintegrat, quo maximis utrinque animis exardescente, ubi Romani Romanis congrediebantur, æqualis erat pugna, ubi verò Gothi, cæterique Barbari pro Theodosio dimicabant, ibi vincebant Eugeniani; quod ille intuitus, super editam rupem, unde ab omnibus spectaretur, in terram procumbit, Divinamque opem ferventissimè invocat, nec suo voto frustratur; nam Bacurius eximiæ pietatis, virtutisque Tribunus cum primis Ducibus illuc suppetias ferens, ubi hostes superabant, rupta eorum acie, in fugam omnes convertit. Validissimus interim exortus ventus missa ab Eugenianis jacula in eosdem retorquebat, & quæ jaciebant Cæsarei, vehementiùs in hostes ferebantur, in quorum etiam ora elatus pulvis oculorum usum præpediverat. Hac ratione Theodosius victoriâ potitus Aquileiam perrexit. Jure igitur Claudianus, postquam cuncta hæc eleganti carmine cecinisset, ita exclamavit. (a)

(a) De III. Consul. Hon.

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et conjurati veniunt in classica venti:
Alpinæ rubuere nives, & *FRIGIDUS* amnis
Mutatis fumavit aquis, turbàque cadentum
Staret, ni rapidus juvisset flumina sanguis.

WEICHSELBURGUM.

WEichselburgum vulgò Germanis Weichselburg, Carniolis Vischnagora Urbecula est infra Weichselbergam Arcem sita, & 4. milliaribus Labacô absens, quam Joannes Thomasich apud Schönleben 552. ante Christi nativitatem annis ædificatam tradit, aut fingit; cùm enim nulla antiquorum adferat documenta, nec priscum illius nomen prodat, meritò suspicionem ingerit, vixque ab eruditis assensum extorquebit. Magnianam inter Pannoniæ Superioris Urbes à Ptolomæo relatam dictum olim fuisse Weichselburgum divinat Schönleben, sumptô indè argumentô, quòd is author inter Æmonam, & Prætorium eam recenseat, sed observandum est Ptolomæum Urbium ordinem non juxta situm, sed dignitatem, aut libitum contexuisse. Hujus Civitatis Parœcia Sitticensi Cœnobio subjecta D. Ægidium ùt Patronum suum veneratur. Cæterùm illam splendidiùs quondam viguisse ferunt, at modò dirutis, aut mox rusturis ædibus inflictas sibi à bello, & igne plagas incolis, exterisque monstrat etiamnum obducendas.

COMITATUS GORITIENSIS.

FOrum Julium, seu Forum Julii, aut Forojulium Italiæ Regio intra alpes Carnicas, sinum Adriaticum, & reliquam Venetorum ditionem extensa à Carnis olim tenebatur, qui ex alpibus antiquissima eorum sede in hanc oram ad mare usque descendentes etiam Carniæ nomen illi indiderunt, & quidem multô ante susceptam in Noricum migrationem, quam in Carinthiæ descriptione suprà explanavimus. Hujus asserti testis est Plinius (b) anno Christi 80. vitâ functus, qui in Venetia, decima per eum Italiæ Regione, postquam Concordiam, & Aquileiam Urbes, Tilavemptum, Natisonem, & Turrum fluvios, aliaque Fori Julii loca recensuit, illico addit: *Carnorum hæc Regio*: testis Strabo circa annum 25. florens, qui Tergestum usque Carniam producit, cùm illud Pagum Carnicum appellet: testis demum Ptolomæus (c) anno 147. è vivis sublatus, qui in sexta Europæ Tabula ita scriptum reliquit. (d) *Civitates Carnorum mediterraneæ Forum Julium Colonia, Concordia Colonia, Aquileia.* Ex quarum Urbium prima Provinciam totam nomen suum sumpsisse, ulteriori demonstratione non eget. Hac potitus est anno 569. Alboinus Longobardorum Rex, qui Herulorum, Gothorumque secutus vestigia, è Pannonia in Italiam desolandam potiùs, quàm occupandam advolaverat, Italicis allectus fructibus à Narsete Eunucho Justiniani Cæsaris Archistratego dono missis, ut Barbaro Rege ad eos propiùs decerpendos invitato, objecta sibi à Sophia Imperatrice scommata ulcisceretur; cùmque ille animum intenderet, utì Paulus Diaconus narrat, quem Forojulianæ Civitati, totique Regioni præficeret, Sisulphum, seu Gisulphum, ùt fertur, nepotem suum virum per omnia idoneum tandem elegit, in Cisalpinam Calliam mox progressurus. Gisulpho dein successere alii ex Longobardica gente Duces, ex quibus Rachisius anno 744. ad totius Regni solium evectus, elapsô sexenniô in Cassinense Cœnobium concessit, ut vitam suam religiosis virtutibus satiùs, quàm cervicem auro coronaret. Verùm excisô paulò pòst à Carolo Magno Longobardorum Regnô, Foro-

(b) Lib. 3. c. 18.

(c) Lib. 7.

(d) Lib. 3. c. 1.

ForojulienſesDuces ab Imperatoribus deinceps ſtatuebantur, quibus Carinthiæ, & Carnioliæ cura videtur aliquando demandata. Ex his Baldricus, cùm Magiſtratum ſegniter adminiſtraſſet, Bulgaris ſuperiorem Pannoniam impunè deprædantibus, anno 828. officio motus, quatuor Marchionibus, ſeu Comitibus, in quos tota Forojulienſis Marchia tunc diſſecta fuit, locum, dignitatemque ceſſit.

Eximiæ, ac peramœnæ hujus Provinciæ non infima portio Comitatus Goritienſis Auſtriaca ſceptra à longo jam tempore veneratur, reliquo illius tractu Venetis obtemperante, ſi Gradiſcam, & Aquileiæ buſtum excipias Eggenbergicæ proſapiæ cum adnexis Oppidis ſubjecta. Adeò procul à noſtra ætate abeſt inſignis hujus Comitatûs fons, & origo, ut vix ulla ſpes ampliùs affulgeat ad eam inoffenſo pede perveniendi, & fluentem indè Comitum ſeriem recto tramite derivandi. Megiſerus (a) antiquiora evolvere diffidens eorum ſyllabum ab Alberto I. auſpicatur, quem ab Ezelino Iſtriæ Marchione ex Andechſinis Comitibus oriundo, ac Mechtilde Ottonis III. Cæſaris filia progenitum autumat, & ab Henrico IV. Imperatore primum Goritiæ Comitem ſub finem ſeculi undecimi creatum. Verùm plures alios ea dignitate conſpicuos ſuggerunt paſſim ante prædictum tempus annales, cujuſmodi fuere circa annum 926. Meinardus, ejuſque filius, vel ex fratre nepos Marquardus; item Otwinus Beatorum Albo inſcriptus, & circa annum milleſimum è terris ad cœlos evocatus. Qua de cauſa non vanè ſuſpicor, Goritienſem Comitatum ab inſinuata paulò ante Fori Julii in 4. Comites diviſione oriri; primos enim poſt ſingulorum obitum ex Cæſaris arbitrio fuiſſe ad id munus promotos facilè concederem; ſed hæreditariæ poſtea ſucceſſionis jura obtinuiſſe; quod & alibi itidem factum animadverti. Inter poſteriores Comites apud hiſtoricos celebratur Joannes, qui Udalrici Cileienſis Comitis in Hungaria interfecti ditionem ſibi deberi prætendens, quamvis nullis ſubſidiariis ſtipatus copiis, ſuiſque tantùm viribus fretus, anno 1460. ipſi Imperatori Friderico IV. bellum indicere non formidavit; jamque aliquot Urbeculas, & Oppida in Carinthia invaſerat; ſed miſſus à Cæſare exercitus inconſultum Joannis animum ita repreſſit, ut non modò occupata deſerere, Cileienſi hæreditati valedicere, ſed & proprium Comitatum tanquam feudum ab Auſtriæ Archiducibus dependens agnoſcere ſit coactus. Poſt octo indè luſtra, Leonardô poſtremô Goritiæ Comite abſque liberis extinctô, Maximilianus I. Imperator ex veteri pacto gentilitio vacuum dominium adiit, & ſpecioſam hanc gemmam Auſtriaco diademati inſeruit. Paulò poſt Ericum Brunſvicenſem Principem idem Cæſar Goritienſi ditione remuneratus eſt, jure tamen ad poſteros minimè tranſmittendo; ſed excitato inter Maximilianum, & Venetos bello, Livianus Reipublicæ Bellidux victis ad Cadurium Germanis, captoque Liſontii ponte anno 1508. Goritiam obſidione cingit, & crebris tormentorum ictibus muros quatiens, Cives ad deditionem compellit. Arcis autem Præfectus Andreas Liechtenſteinius miſſis ad Ericum nunciis, quo res loco forent aperuerat, ſed lentè eum cum ſubſidio adventare cernens, cum hoſte paciſcitur, Arcemque cum Urbe dedit. Vix annum tamen integrum Venetis licuit de hac victoria triumphum agere; altero enim vere Feltriô, & Bellunô ab Erico occupatis & evulgatâ de Maximiliani, validique exercitûs adventûs famâ, in Cæſaris fidem ſponte rediit Goritienſis Civitas, de qua modò ſingulariter agemus.

(a) Chron. Car. li. 6. c. 12.

Goritia vulgò Germanis Görz peramœna Urbs, & deſcripti hactenus Comitatûs caput, à Liſontii fluminis aquis pene alluitur, & Labacô Carnioliæ Metropoli 12. milliaribus abſcedit. Hujus originem quidam nimis altè petentes, Noreiam Civitatem veteribus notiſſimam, primùm in Noritiam, demum in Goritiam tranſmigraſſe crediderunt; at nullus præſtò eſt ſcriptor, qui eam unquam Noritiam dixerit, nullum indicium, quod ſententiam comprobet, præterquam levis vocabuli affinitas conſvetus Lazii Achilles; quem alii parvi pendentes non Goritiæ, ſed in propinquo Salcanenſi Vico Noreiam collocant, nonnullis, quæ ibi hodie ſpectari dicuntur, ædificiorum ruderibus ad id aſſerendum inducti; plura tamen contra hanc quoque opinionem militant, quàm ei faveant deſumpta ex veteri authoritate argumenta, quæ veritatis indagandæ gratia libeat modò curſim trutinare. Agmen ducat Strabonis textus ita ſonans: (b) *Extra Venetiæ quidem fines Aquileia eſt, quæ flumine ab alpibus deſcendente diſterminatur, per quod ſurſum navigatur ſtadiis mille, & ad Urbem uſque Noreiam, ubi Cn. Carbo collatis adverſus Cimbros ſignis re infecta diſceſſit. Locus autem eſt ad purgandum aurum naturâ idoneus, nec minùs ad ferri fabricas.* Amnis ergo Noreiam præterfluens, Aquileiam Urbem, vel Aquileienſem Diſtrictum à Venetia dirimebat, unde Occiduam illius plagam neceſſariò irrigaſſet; atqui Liſontius, cujus ripæ modò Salcanum inſidet, per Orientale Aquileiæ latus

(b) Lib. 5.

in mare decurrit: minùs adhuc favet Strabonis distantia, quæ 37. communia milliaria germanica conficeret, cùm Salcanum, & Lisontii ostia nec media ejusmodi intercapedo disjungat. Quapropter & Strabo in indicando fluvii situ, & vel ipse, vel Amanuenses in stadiorum numero errasse dicendi sunt, ut Noreia Salcani subsistat: verùm si Strabò toties nos fallere creditur, unde ostendetur, Noreiensia rudera ibidem superesse? secundum sphalma faciliùs tolerari quidem potest, frequens enim est in veterum operibus per tot secula sæpiùs transcriptis; & sanè Cluverius (a) apud Schönleben (b) in quibusdam Strabonis exemplaribus non nisi quingenta reperit stadia, seu sexaginta duo millia, & quingentos passus, quos Aquileiâ usque ad Venzonum Oppidum metitur, unde navigabilis jam fluere incipit Tilavemptus, & ad Occidentalem Aquileiæ partem in sinum Adriaticum effunditur, aptus proinde ad terminos inter Venetiam, & Aquileiam definiendos. Interim ego in alio Cluverii (c) opere toto Cœlo diversam ejus mentem deprehendo; ita enim ibi Strabonem ex Græco codice vertit: *Ad Aquileiam navigatur adverso Natisone à mari plurimùm LX. stadia; - - - sita autem est extra fines Venetorum, qui dirimuntur amne ab alpibus profluente, qui subvectionem habet per CIↃCC. stadia ad Noreiam Urbem.* Natiso post Gradiscam cum Lisontio confluit, videturque ea tempestate nomen suum usque ad mare conservasse, putatque Cluverius de eo Strabonem loqui, dum paulò pòst Venetorum fines distinguit; unde cùm totus Natiso à fonte usque ad mare longe paucioribus fluat stadiis, sic textum corrigit. *Dirimuntur amne, qui ab alpibus profluens, subvectionem habet ducentûm stadiorum in Tauriscos ad Urbem Noreiam.* Quàm bene, non discutio; sed veluti certum concludo, aut perperam à Strabone Noreiæ situm adumbrari, quod probabiliùs videtur, aut si ei fidimus, Noreiam in Australi alpium descensu, utì apparet, describenti, binas hujus nominis Urbes admittendas esse, cùm in Tauriscis, seu Norico non in Carnia veteres alii scriptores Noreiam disertè statuant. Julius Cæsar in belli Gallici commentario, *Bojos*, inquit, *qui trans Rhenum incoluerant, & in Agrum Noricum transierant, Noreiamq; oppugnarant, receptos ad se socios sibi adsciscunt.* Clariùs adhuc Plinius (d) *In hoc situ interiere ex Venetis Atina, & Cælina, Carnis Segeste, & Ocra, Tauriscis Noreia.* Restitutam tamen fuisse eam Urbem oportet; nam omnium clarissimè Antoniniani Itinerarii author Pliniô recentior Noreiæ locum, in Superiori nempe Styria, designavit, cùm Oviliâ, id est, Welsiô Cileiam peregrinantibus 27. MP. ante Virunum apud illum ea Civitas occurrat. Cùm ergò Salcani incassum hactenus Noreiam quæsiverimus, Goritiam tandem revertamur.

(a) Ital. ant. l. 1. c. 20.
(b) Carn. ap. ant. c. 5. §. 5.
(c) Vin. & Nor. c. 2.
(d) Lib. 3. c. 19.

Sanè non opus est Goritiam à Noreia derivare, cùm luculenta illius etymologia in promptu sit, ex Slavico nimirum idiomate in hac vicinia usurpato desumenda, namque Gora montem, Goriza monticulum apud Slavos denotat, qualis omnino ille est, quem occupat Goritiensis Arx Cæsarei Capitanei, ùt vocant, sedes, & vetus Civitas utcunque munita; nova autem posterioris ævi opus nullis coërcita muris per subjectam planitiem temerè dilatatur. Hinc etiam clarè elucet Goritiæ ortum ad Slavorum tempora referendum esse, non ad annum 456., quo Gaudentius Hilarinus ex quibusdam sublestæ fidei documentis apud Schönleben tradit, unum è Palatinis Carinthiæ castra Attilæ secutum, ab eo partem agri prope Aquileiam dono accepisse, & latè per Carsum, & Poykam, constructis tribus Palatiis Rosacensi, Fiumicellensi & Goritiensi, dominatum. Multò minoris ponderis patet esse Megiseri sententiam, qui ad annum 451. de hac Urbe tanquam jam tunc existenti loquitur, dum ex suppositititiis planè annalibus refert, Alanum de Goritia sub Foresto Estensi Principe contra Attilam militasse. Sed de antiquitate satis. Hodie Goritiam exornant Parochiale Templum, cui Archidiaconus præest Infulâ insignis, Minorum Conventualium Cœnobium, sacrarum D. Ursulæ, ac D. Claræ Virginum Ædes, Venerabilis Capucinorum Ordinis Asceterium, & Societatis Jesu Collegium à Ferdinando II. Cæsare fundatum unà cum nobili gymnasio, in quo non modò humaniores in 6. classibus literæ, sed etiam Moralis Theologia, & Aristotelis placita explanantur. Quibus accedit in propinquo, & nemoroso colle Discalceatorum, ùt vocant, Carmelus prodigiosa Deiparæ effigie celebratus.

COMITATUS MITTERBURGENSIS.

ISTria, seu Histria amœna Italiæ Provincia inter Flanaticum, & Tergestinum sinum peninsulæ formam referens, à Septentrione alpibus cingitur, quibus à Carniolia separatur. His adhæret magna Istriæ pars, quam Mitterburgensis Comita-

tatus à primaria Urbe vulgò Germanis Mitterburg, Italis Pisino sic dictus complectitur, Aquileiensi Patriarchæ, Leopoldo Probo Austriæ Archiduci, & Goritiensibus Comitibus aliquando subjectus. Sed horum stirpe anno 1500., utì diximus, extinctâ ad Austriam sub Maximiliano I. Cæsare reversus eidem hactenus obtemperavit. Interea tamen Ferdinandus III. Imperator anno 1644. Comiti Antonio Flangino Patritio Veneto ditionem hanc in pignus tradidit, à quo ad Portianos, dein Auerspergicos Principes devolutam Græcensis Camera novissimè redemit. Comitatûs centrum 17. Germanicis milliaribus Labacô dissitum occupat Mitterburgensis Urbs undique aperta, Arcemque amplam quidem, sed vetustam in celsa rupe suspectans, in cujus specum prætersluens amnis præcipitat nunquam exiturus. Præcipuam S. Nicolai Ecclesiam anno 1266. erectam Præpositus gubernat, præter quam adest & Minorum S. Francisci Cœnobium sub Sixto IV., qui ab anno 1471. ad ejusdem seculi 84. summum Pontificatum gessit, excitatum.

Post primariam Pisinensis Comitatûs Urbem memorari exigit Episcopali dignitate fulgens Petina, seu Pedena vulgò Germanis Biben, Carniolis Pitschem 16. milliaribus Labacô remota, atque in edito surgens monte, quem solum vini, oleique feracissimum circumdat. Episcopatum à Constantino Magno Imperatore anno 324. fundatum testatur Valvasorius, (a) refellitque Francisci Glaunichi opinionem, qui eum antiquiorem prætendit; cùm tamen ante illud tempus, ne unum quidem hujus Ecclesiæ Antistitem ipsemet valeat assignare. Tota Diœcesis binas Civitates cum undecim pagis continet, in quibus 14. Parœciæ, & viginti circiter animarum millia numerantur. Inter Episcopos S. Nicephorum celebriorem fecerunt mira prodigia à Manzolio descripta, quibus ante, & post mortem inclaruit.

(a) Descrip. Carn. lib. 8. sect. 3.

Cæteræ Comitatûs Urbes hæ sunt; Antignana in monte sita, fortique muro cincta, ad quam per unicam januam ingressus patet: magna hæc quidem est, sed magnitudini populus minimè respondet: præter Parochiale SS. Simonis, & Judæ Templum terna alia recenset B. Dei Matri, Sanctisque Antonio, & Joanni Baptistæ consecrata. Galigniana venusta Urbecula saxoso colli insistens, & uno milliari Mitterburgô distans. Berschezium parva quidem, sed populo referta Urbs in clivo mari imminente elevata, nobilique vino celebris, cujus Templum sacræ D. Aurelii M. exuviæ condecorant. Laurana mari quoque adjacens, quæ unà cum Berschezio genuinæ Istriæ adscribenda non est, cùm ab Arsia fluvio vero illius ad Orientem limite excludantur.

Bina etiam Ordinis S. Pauli primi Eremitæ Monasteria in hoc eodem Comitatu spectantur, quorum vetustius B. Mariæ Virgini sacrum, fertili gaudet solo, cui amœnitatem addit propinquus Zepicensis lacus, flumenque Arsia indè exoriens: illius originem scrutatus Bautschnerus, ita in suis MSS. annalibus expressam reliquit: *Anno 1396. Cœnobium S. Pauli primi Eremitæ in Istria ad lacum conditur, à duobus fratribus Nicolao, & Hermanno Guttenegker filiis quondam Philippi Guttenegker nuncupati de Castello Wachsenstein, vulgò Kosliak in Istria, cui assignantur proventus, & bona, Ecclesiaq; B. Virginis de Lepitsch nuncupata juxta lacum sub præfato Castro sita.* Alterum SS. Apostolis Petro, & Paulo dicatum, vulgò S. Peter am Walde, fundaverat quidem jam anno 1255. sacræ, ùt opinor, Benedictinorum Familiæ Mainardus Goritiensis Comes; at ab iis, nescio qua de causa, desertum Fridericus IV. Imperator anno 1459., annuente Pio II. Papa Eremitis S. Pauli ad Lacum dono dedit, qui suorum Religiosorum Coloniam illuc submiserunt.

TERRITORIUM FLUMINENSE.

Maritima ora, quæ ab Arsia fluvio versùs Dalmatiam flectitur, ab antiquissimis scriptoribus Japidiæ inserebatur, utì disertè liquet ex allegatô aliàs Plinii textu, in quo ait nonnullos in Flanaticum sinum Japidiam à tergo Istriæ promovisse: ex his fuit Plinio vetustior Strabo (b) ita scribens. *Tota Istria navigationis latitudo M., ac CCC. producitur stadiis. Dehinc Cursus Japodicus stad. M. continetur - - - secundùm Japodes in Liburnos est navigatio.* Pliniô autem posterior Ptolomœus (c) Istriæ Liburniam expressè jungens, *Post Histriam*, inquit, *Italia sequitur ora Liburniæ, aut Illyridis.* Ergo ad Istriam usque extensa jam Ptolomæi tempore videtur Liburnia, seu Dalmatia, cui eam fuisse inclusam certiores nos facit Flavius Vegetius, qui anno 370. floruit, his verbis: *Liburnia Dalmatiæ pars est Jadertinæ subjacens Civitati, cujus exemplo naves bellicæ fabricantur, & appellantur Liburnicæ.*

(b) Lib. 7.

(c) Lib. 2. c. 17.

In hac itaque regione antiquitus Japidia, poſtea Liburnia appellata jacet Flumen S. Viti vulgò Germanis S. Veit am pflaum, Italis Fiume, Dalmatis Reka, frequens Urbs, penes quam fluvius optimas alens trutas, mare Adriaticum ſubit, & navibus portum pandit. Promonam hic quidam collocant, quam ab Octaviano Augusto expugnatam Appianus memorat, cui ſententiæ favere quidem videtur cùm hujus authoris deſcriptio de Dalmatarum à Cæſare deficientium Duce ita loquentis: *Promonam Liburnorum Urbem denuo invadens, vallô, foſsâque munierat, aliaq; ex natura locorum munitiſſima occuparat. Nam regio omnis montuoſa, collibus undique acutis pinarum in modum erectis prominet*; tum ea, quæ paulò pòſt ſubjungit: *Cæſar Urbem, duoſq; aſſiſtentes colles, qui ab hoſtibus tenebantur adhuc, per quadraginta ſtadia muro ſepſit.* Vetuſtiſſimi enim muri rudera in proximo monte ſparſa illud Auguſti opus ibi extitiſſe ferè perſuadent. Verùm faceſſit negotium omiſſa maris mentio, quod paucis paſſibus ab Urbe abeſt; unde minùs propriè accipienda forent, quæ de collibus *undique* acutis, & muro, quo Promonam, collesque Cæſar *ſepſit*, Appianus enarrat. Illius etiam reliquus contextus procul hinc eam Civitatem removere nonnullis viſus eſt; inter quos Joannes Lucius apud Schönleben inter Titium, & Tilurum amnes eandem reponit, ubi Promina mons antiquæ Promonæ nomen pene retinuit. Neque muri veſtigia multùm Fluminenſibus patrocinantur; nam creditu difficile eſt, tumultuario, prout in obſidionibus fieri ſolet, opere murum adeò ſolidum excitari potuiſſe, qualem tunc fuiſſe rudera indicant, & ſuperata tot ſeculorum intercapedo confirmat. Quinimo oculatus teſtis Valvaſorius à maris littore plurima in longum milliaria prædicti muri rudera protendi aſſeverat; quare ad diuturnam potiùs Provinciarum diviſionem, utì in Brittannia quoque factum legimus, quàm ad Civitatem aliquam brevi obſidionis tempore includendam eum extructum pronunciarem. Maximè autem à veritate declinat imperitum vulgus, quod vaſtiſſimam fingens Urbem, ab eo muro quondam fuiſſe vallatam inaniter jactat. Vetuſtum tamen Flumen eſſe non inficior, ſed ſuos illud natales Terſaticæ Civibus acceptos referre ſuſpicor. Stabat enim Terſatica celebris olim, notaque Ptolomæo Civitas in adnexo trans fluvium monte, in quo Arx, Paguſque idem fere nomen hactenus ſervat, nec à vero abludit, eos loci arduitatem pertæſos ad ſubjectum fluvium deſcendiſſe, ibique ſenſim domos excitaſſe, quò major ſitûs commoditas, & facilius ad mare commercium alliciebat. Hinc non aliud Urbi nomen, quàm Flumen, ſeu Dalmaticè Reka. Sed ad certiora veniamus.

Antequam Auſtriæ Archiducibus ſubderetur Civitas, Comitibus de Valſa parebat. Hodie tota murô clauditur, quem bina versùs portum firmant propugnacula, totidemque univerſim aperiunt portæ. Quà ad montes accedit, paulò altiùs aſcendit Cæſarei Capitanei Ædes, quam Arcem vocant, ſolidioribus mœnibus externè munita. Inter ſacra ædificia recenſeri poſcunt Eccleſia Collegiata, quam Archipresbyter cum ſeptem Canonicis adminiſtrat, & venerandum D. Atarcilliani corpus illuſtrat; S. Hieronymi Templum cum Eremitarum S. Auguſtini Cœnobio à Comitibus de Valſa aliquot abhinc ſeculis fundato; Sanctimonialium ex Ordine D. Benedicti Monaſterium à Franciſco Chneſich anno 1662. erectum; & marmoreum S. Viti Urbis Patroni Templum cum Societatis Jesu anno 1627. Flumen ingreſſæ Collegio, quod Comes Urſula à Thonhauſin liberaliter dotavit, ſubjectâ illi Caſtuâ Urbe forti muro, turribuſque cincta, & uno milliari Flumine remotâ, cujus diſtrictus, ſi Veprinizam, & Moſchenizam Oppida junxeris, ſupra 8. Germanica milliaria teſte Valvaſorio in circuitu numerabit. In ſumma illius Templi ara piâ totius Urbis veneratione colitur Chriſti è cruce pendentis effigies, in quam trecentis circiter abhinc annis in platea publicè appenſam, quidam cognomine Lonzarich ob adverſam luſûs fortunam excandeſcens, ſacrilego auſu lapidem vibravit, ſanguine miraculosè ex vulnere emanante, quod ſuperſtites hodieque lapis, cruoriſque guttæ teſtantur. Extra Fluminenſem verò Urbem Capucinorum Cœnobium mari adjacet ad ejuſdem territorium pertinens, quod anguſtis conſtrictum terminis à Terſatano monte diſſecat memoratus fluvius à nonnullis Titius ineptè vocatus; ſiquidem hic Dalmatiam à Liburnia diſcriminabat, quæ ſecus Adriaticum mare longiùs in Euronotum porrigebatur, cùm Senia, Jadera, & Scardona Urbes à Ptolomæo Liburniæ inſerantur.

Terſatanæ Arci, quæ ad Comites Frangepanes quondam ſpectabat, idem modò præeſt Capitaneus, qui Fluminenſi: ejus viciniam maximè condecoravit Nazarethana Beatiſſimæ Virginis Domus, quæ Angelorum miniſterio anno 1291. ex Palæſtina huc advecta, & poſt triennium, anno ſcilicet illius ſeculi 94., ab iiſdem ſublata in Picenum Italiæ Provinciam migra-

gravit. Ad perpetuam tamen hujus beneficii memoriam Comes Nicolaus de Frangepanibus Sacellum ibidem excitavit, cui Seraphici Ordinis Monasterium illius filius Martinus anno 1453. unà cum ampliori Templo adjecit; sed hoc, cùm anno 1644. vetustate fatisceret, multò elegantiùs instauratum Petrus Marianus Seniensis, & Modrusensis Episcopus solenni pompa consecravit.

TERRITORIUM TERGESTINUM.

Tergestum olim Tergeste, vel Tergesta, vulgò Italis Trieste, Germanis Triest pervetusta ad mare Adriaticum Urbs, proprioque sinui nomen imponens, ab antiquis scriptoribus modò Carniæ, modò Japidiæ, vel Illyrico, modò Istriæ adjudicatur. Strabo (a) ait: *Post Timavum Istrorum usque Polam littus est: In medio Tergeste castellum est ab Aquileia CLXXX. distans stadiis*, & alibi (b) *à Tergeste Pago Carnico transmissio est per Promontorium, &c.* Vicum quoque, seu Pagum Artemidorus, qui 64. ante Christum annis floruit eam appellat; sic enim de illo scribit Stephanus Byzantius apud Schönleben. *Tergesta neutro genere, Oppidum Illyrici circa Aquileiam, Artemidorus verò in Epitoma undecim librorum Tergestrum id vocat, vicumq; agnoscit.* At Dionysius Periegeticus ab Octaviano Augusto in Armeniam moturo ad describendam eam regionem præmissus Urbem nominat: *ubi trahitur*, inquit, *Adriaticum mare in solum finitimum Aquileiense: ubi condita est Urbs Tergestraorum intimis in finibus maris.* Romanis Aquilis primùm se subjecisse videtur Tergestum sub annum ante Virginis partum 128., quando Appiano (c) teste, Japides Sempronius Tuditanus, & Tiberius Pandusius pugnâ superarunt; licèt tunc illos non omnimodè subjugaverint: id clariùs expressit Plinius, dum inquit: *Tuditanus qui domuit Istros in statua sua, ibi inscripsit ab Aquileia ad Titium flumen stad. CC.* Coloniam tamen eò deductam non arbitror ante annum Christi trigesimum, cùm, ùt hactenus vidimus, ab antiquioribus authoribus Urbs, vel Vicus duntaxat nuncupetur; primus enim Tergestinæ Coloniæ meminit Plinius, (d) à quo in Japidum regione hæc enumerantur: *amnis Timavus, Castellum nobile vino Pucinum, Tergestinus sinus, Tergeste Colonia XXIII. M. P. ab Aquileia, ultra, quàm sex millia passuum Formio amnis ab Ravenna CLXXXIX. M. P. antiquus auctæ Italiæ terminus, nunc vero Istria.* Unde fallitur Schönleben, (e) dum Coloniæ nomen Tergesto primùm ab Appiano datum commemorat; is enim author post Plinium vixit ad annum scilicet 148., cùm alicubi asserat Romam 900. annis perdurasse. Eodem quoque titulo hanc Urbem honorat Ptolomæus (f) Appiano coævus ita scribens: *Istria similiter post flexum intimum Adriatici sinus Tergestum Colonia.*

(a) Lib. 5.
(b) Lib. 7
(c) Lib. 6. seu in Illyrico.
(d) Lib. 3. c. 18.
(e) Annal. Carn. part. 1.
(f) Lib. 3. c. 1.

Largo Martyrum sanguine rubuit Tergestinum solum, quamdiu Ethnicorum Cæsarum jugo premebatur. Ex his gloriosi certaminis famam ad nostra usque secula transmisere SS. Virgines Euphemia, & Thecla sorores, matre Epiphania, patre Demetrio nobilissimis progenitoribus natæ, quæ ab Alexandro, cui nubere prima renuerat, Sextilio Præsidi detectæ, post varia tormenta anno 256. amissum in terris caput, immortali in cœlis laurea coronandum reperere. Has æmulatus est S. Servulus nobili pariter genere ortus, qui duodecimum annum agens eremiticæ vitæ normam in propinquo Urbi antro amplexus, & anno 283. à Junilio Præside in vincula conjectus, equuleo tortus, aliisque cruciatibus affectus, tandem jugulatus de Idolorum superstitione triumphavit. Annum 287. martyrii palma exornarunt S. Justina 14. annorum Virgo, & S. Zeno visô Justinæ miraculô ad Christum conversus, ambo à Fabritio Præside post tormentorum sævitiam capite plexæ. Biennio pòst passus est S. Justus Urbis patronus, à Manatio Judice morti addictus, & appensô ad collum plumbo in mare deturbatus, sed solutis vinculis decidit ad fundum pondus, & sacrum corpus sub Occasum solis ad littus adnatans, Sebastianus Sacerdos, forsan Urbis Episcopus, à S. Martyre per noctem monitus terræ mandavit. Præcesserant hos omnes SS. Primus Presbyter, & Marcus ejus Diaconus sub Hadriano Imperatore martyrii palmam in hac Urbe consecuti, quorum sacras exuvias hodie Veronenses colunt. Hos paulò pòst comitati sunt anno 151. S. Lazarus Diaconus sub Pompejo Judice, & altero anno S. Apollinaris Diaconus sub Lucidio Præside fuso pro Christo sanguine æternùm gloriosi.

Tantus hic Catholicæ religionis amor primis Ecclesiæ seculis in Tergestinorum animis flagrans probabilem reddit Bucelini (g) opinionem, qua primum hujus Civitatis Episcopum ab ipso D. Hermagora Aquileiensi Præsule initiatum refert, quamvis illius nomen interciderit; continuam nihilominus Antistitum seriem à Taurino solùm inchoat, quem Berengarius Rex fertur ad annum 911. multis muneribus ditasse,

(g) Germ. sac. p. 1.

ſe. Poſt Taurinum quinquaginta, & ampliùs Epiſcopi Tergeſtinæ Diœceſi præfuere, inter quos eminet Æneas Sylvius ad ſummi Pontificatûs apicem anno 1458. evectus, & Pii II. nomine inſignitus. Ab hoc jus præſentandi pro illa Eccleſia Epiſcopi Auſtriæ Archiducibus collatum addit Bucelinus, cùm antea ejuſdem electio Canonicorum ſuffragiis committeretur. Maximis interim beneficiis Tergeſtinam Sedem à noñullis fertur proſecutus Lotharius Imperator Ludovici Pii filius; ſiquidem hic ipſam Tergeſtinam Urbem cum territorio ad tria milliaria extenſo Joanni illius Præſuli ſubjecit, juſque ſignandæ monetæ inſuper conceſſit, dato anno 848. Papiæ diplomate quo ea donatio confirmabatur. Unde originem quoque ſumpſiſſe arbitror Tergeſtini Comitis titulum, quem Epiſcopi hodieque uſurpant. Id autem uno ſeculo tardiùs ponit apud Schönleben Ughellus, ac Lothario Italiæ Regi Hugonis Arelatenſis filio adſcribit, annum 948. in eo diplomate exaratum aſſerens. Verùm prioris ſententiæ patronis minùs conſentaneum videtur, Epiſcopum poſt ſex menſes Cæſareum hoc donum alienaſſe, cùm conſtet, Joannem, ùt illi numerant, II. Tergeſtinum Præſulem, ad diſſolvendum æs alienum, tutandoſque fines contra Hungarorum incurſionem, qui vicina loca depopulabantur, ſervato monetæ jure, Urbis dominium Civibus vendidiſſe, qui opportunos inter ſe partiti magiſtratus Rempublicam inſtituerunt. Sed cùm hanc adversùs Venetorum potentiam, à quibus ſæpe opprimebantur, ægrè tuerentur, Auſtriacorum Archiducum patrocinium invocantes, iis ſe protegendos, regendoſque demum tradiderunt.

Ex maris littore, ubi portus minoribus navigiis aperitur, per acclivem montem, cujus verticem obtinet Arx admodum munita Cæſarei Capitanei Sedes, aſcendunt Urbis ædificia, quorum ſpectabiliora de more ſubnectam. Præeat itaque Cathedralis Baſilica, in qua duodecim Canonici divina peragunt, & cujus conſecrationem exponit membrana ab Antonio Marentio Epiſcopo, dum ara maxima inſtauraretur, añó 1653. reperta, in qua ita legebatur: *Anno ab Incarnatione Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo quarto, Indictione VII., die verò IV. menſis Novembris dedicatum fuit altare hoc cum Eccleſia Deiparæ Virgini ſine macula concepta, à Venerabili Patre Domino Arlongo Dei gratia Epiſcopo, & Comite Tergeſtino cum quatuor aliis Epiſcopis, & fuerunt in eo recondita multa & infinitæ reliquiæ Sanctorum.* Hodie autem cum ſacra D. Juſti lipſana iſtic colantur, D. Juſti Templum apud populum audit. De hac Eccleſia loquens apud Irenæum de Cruce Ughellus, ſic eam deprædicat. *Sunt in ea plurimæ imagines, texellis fabrè compoſitis, ita expreſſæ, ut nihil penè Italia habeat pretioſius, ſi imagines, abſolutiùs, ſi artem ſpectes.* Servatur hic inſuper haſta quædam, qua, ùt fert incolarum traditio, S. Sergius Nobilis Romanus Tribuni munere Tergeſti functus in bello utebatur: hanc autem ex aëre prodigiosè in Urbem delapſam credunt, eâ penitus horâ, qua memoratus Sanctus in Provincia Auguſta Euphrateſia anno 289. martyriô afficiebatur. Spoponderat enim ille, cùm Tergeſto diſcederet, ſe ſignum aliquod Tergeſtinis daturum, ſi pro Chriſti nomine ſanguinem aliquando funderet. Templi hujus turris pervetuſti arcûs ruinis incumbit, quem Conſtantino Magno Imperatori hac tranſeunti Cives erexere, eſtque etiamnum ſuperſtes inſcriptio marmori inciſa, quæ ita ſe habet. *IMP. CÆS. FL. CONSTANTINO MAXIMO P. T. AUG. R. P. TERG. D. N. P. F.* Cœnobium, Eccleſiaque Minorum Conventualium inter antiquiſſimas Seraphici Ordinis Sedes haberi poteſt, cùm S Antonius Patavinus anno 1231. ad Beatorum Sedem tranſlatus eorum fundamenta poſuiſſe dicatur. Urſino de Berthis in Epiſcopali Cathedra ſedente, novæ Religioſorum coloniæ Tergeſtum appulerunt, anno nimirum 1618. ſacra Capucinorum Familia, ſequenti verò Societas Jesu, cui Collegium dotavit Udalrici Principis Eggenbergici munificentia, binis nunc Templis inſtructum, ex quibus majus Parthenio cultui devotum tam amplitudine ſua, quàm Architectonica ſymmetria illuſtre, non tantùm Collegio, ſed & Urbi toti eſt ornamento; alterum minus D. Sylveſtro quidem dicatum, ſed cùm à Civium ſodalitate ſub Deiparæ ſinè labe conceptæ patrocinio frequentetur, etiam indè nomen trahit. Hujus vetuſtatem, & Cathedralis dignitatis decus ex ſequenti inſcriptione foribus præfixa colligi fas eſt: *SS. EUPHEMIÆ. ET THECLÆ NOBIL. VIRG. ET MM. TERGESTIN. DOMICILIUM, PRIMUM TEMPLUM ET CATHEDRALE, IMMACULATÆ VIRGINIS ORATORIUM RESTAURATUM M. DC. LXXII.* Adeſt præterea intra Urbem Sanctimonialium D. Benedicti legibus adſtrictarum Monaſterium, exteriùs verò Religioſorum S. Joannis Dei, ſeu Fratrum Miſericordiæ Cœnobium.

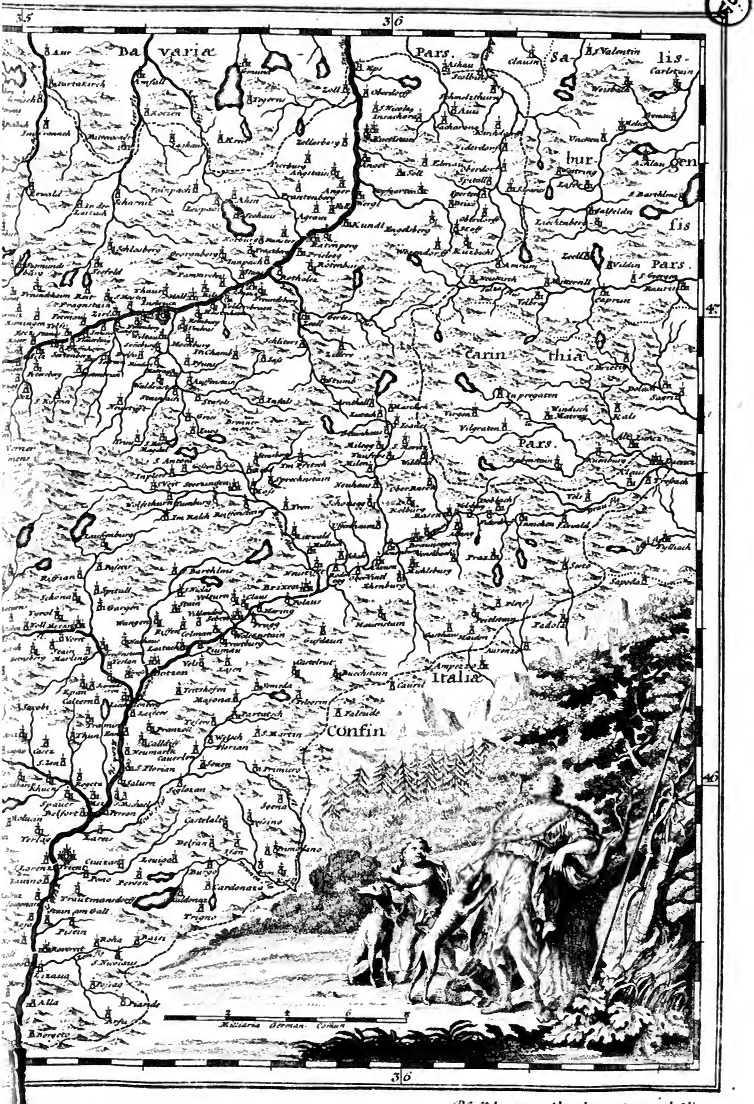
Penes Tergeſtum plurimæ extenduntur areolæ, in quas immiſſa maris aqua à ſolis radiis in ſalem excoquitur: ab Urbe autem ſecus Adriaticum littus ad Timavum fluvium proficiſcenti, obviat Proſſecum nobiliſſimo vino famoſum, quod ex ſitu Pucinum videtur à Plinio (a) his verbis celebratum: *Julia Auguſta 82. annos vitæ Pucino retulit acceptos, vinô non aliô uſa. Gignitur in ſinu Adriatici maris non procul à Timavo fonte ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras, nec aliud aptius medicamentis putatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus Pyctanon appellaverunt ex Adriatico ſinu.* Demum Tergeſto in Septentrionem montoſa protenditur regio; quam Karſtiam vocant, ubi in loco, cui Lippiza nomen, Cæſareum ſpectatur equile ſelectiſſimis ex tota Europa equis ad propaginem ibi congregatis refertum.

(a) Lib. 17. c. 6.

TOPO-

Studio et opera cujusdam Geographi, S. I.

Pfeffel et Engelbrecht sc. et excud. Vien.

TOPOGRAPHIA COMITATUS TYROLIS.

Tyrolensis Comitatus pluribus Ducatibus tum amplitudine, tum opibus par, pluribus etiam superior, à Teriolis, hodie Tyrol, tenui ad Athesim Castro nomen mutuans, partim Rhæticis, partim Noricis veterum alpibus incumbit, per quæ non in Germaniam tantùm, sed & in Italiam propagatur. A Septentrione habet Bavariam, ab Oriente Salisburgensem Diœcesim, & Carinthiam, à Meridie ditionem Venetam, & ab Occidente hodiernos Rhætos, seu Grisones. Regio est multis à natura donis locupletata; è montium enim visceribus eruuntur metallorum thesauri; cacumina vastis teguntur sylvis, in quibus varii generis feræ stabulantur: colles & clivi frugibus, ac vineis; valles fluminum, ac fontium aquis irriguæ armentis, & pecoribus abundant. Unde non immeritò Maximilianus I. Imperator, uti ex Vinando Pighio refert Lambecius, Provinciam hanc consveverat rudem, & agrestem tunicam appellare, multis quidem plicis, & rugis horridam, valde nihilominus bonam, calidam ac percommodam; & Carolus V. illius nepos Tyrolim rugoso pallio, quod semper majus est, quàm appareat, Blavio teste comparabat.

Præter enumeratas hactenus Tyrolis divitias contemnenda quoque non est gemmarum copia, quas Michaël Staudakerus à peritis hujusmodi rerum indagatoribus ibidem colligi Kirchero perscripsit, jaspides nimirum, achates, chalcedonios, rubinos, non quidem ardentes, & sanguineos ad instar orientalium, sed dilutiori tamen venustos purpura, ita ut apud quorundam oculos aliis palmam præripere fortassis possint. His paulò pòst subnectit alios non minùs pretiosos lapides in eadem regione sæpiùs repertos, uti sunt amethisti, smaragdi, corneoli, turchesiæ, granati, & adamantes parvi quidem, sed tantæ duritiei, ut alios adamantes scindant, nec ipsi scissuram admittant. Demum addit Tyrolenses chalcedonios orientalibus præstare; adamantes nasci, ubi crystallus generatur; hanc esse hexagonam; amethistos verò quatuor angulis, granatos duodecim, ac decem circiter circumscribi.

Prædictarum alpium vertex excelsis, acutisque rupibus adeò latè coronatur, ut ejus diameter ad sex germanica milliaria se extendat. Gross Ferner dicitur, perennique riget gelu, quod tamen subtus in triginta ferme indè erumpentia flumina liquatur, & quæ ad Aquilonem defluunt, Oenus excipit, quæ verò ad Meridiem, Athesis. Ille in Superiori Engadina natus à Ponte-alto ad fauces usque Kueffensteinianas totam Tyrolis longitudinem irrigat; indè Bavariam penetrans perpetuum aquarum vectigal Danubio pendit. Athesis autem vulgò Etsch, qui majorem partem Tyrolensis latitudinis fœcundat ex descripto etiam scaturit monte, & longo primùm flexu per Vennonum Vallem, nunc Venustam, dictam Sigismundi Coronam, vulgò Sigmundcron, mox verso in Austrum cursu Tridentum excurrit. Indè per Lacherinam Vallem Roveretum præterfluit, & relictis paulò pòst Tyrolis finibus per Venetos in Adriæ sinum effunditur.

Norici, Rhætiæque partem à Tyrolensi Comitatu hodie obtineri, luce meridiana clariùs patebit, si veterum scriptorum eas Provincias definientium testimonia in medium attulero. Strabo (a) à Guarino latinè redditus ita Rhætiam describit, vinumque dilaudat: *Universa deinceps montana pars in Orientem, & in Austrum vergens, à Rhætis, Vindelicisque tenetur, Bojis, Helvetiisque confinibus, nam eorum campis imminent, cæterùm Rhæti ad Italiam usque pertinent, quæ supra Comum, & Veronam est. Vinum Rhæticum inter Italica egregiè commendata non sanè inferius in Montanis illorum radicibus nascitur.* Veronam, Comumque omnes noscimus, & alpes, quæ super eas Urbes præsertim Veronam attolluntur, à Tyrolensibus insideri, neminem latet; Rhætos verò fuisse Noricis conterminos, idem alibi (b) Cluverio interprete non obscurè indicat. *Rhæti*, inquit, *& Norici ad alpium usque summa adsurgunt, versusque Italiam vergunt: illi Insubribus, hi Carnis contermini.* Sed audiamus Plinium id apertissimè docentem, dum ait: (c) *Juxta Carnos quondam Taurisci appellati, nunc Norici. His contermini Rhæti, & Vindelici, omnes in multas*

(a) Lib. 4.

(b) Lib. 7.

(c) Lib. 3. c. 20.

tas Civitates divisi. Tertiò demum prodeat Ptolomæus, (a) singulos Rhætiæ fines his verbis circumscribens: *Rhatia occidentale latus terminatur monte Adula, & linea, qua est inter capita amnium Rheni, & Danubii. Latus Septentrionale terminatur parte Danubii, quaest à fontibus usque ad Æni fluvii scissionem. Orientale latus ipso Æno terminatur, cujus Australior finis est long. 34., lat. 45. ¼. Meridionale alpium montibus supra Italiam extensis.* & postea: *Noricum terminos habet ab occasu Ænum fluvium.* Ubi tamen integer Oenus accipi non videtur, ab ostio nimirum, usque ad fontes, aliàs maxima Tyrolis pars, & quidem quæ supra Veronam ascendit, Norico contra Strabonem insereretur: neque id Ptolomæum voluisse apparet, cùm non fluvii originem, sed alium Australem finem additis gradibus designet, ex quibus tamen, utpote erroneis, is colligi nequit: exploratum quippe est, majorem geographicam latitudinem ipsis Oeni fontibus deberi. Rhætos Tuscorum propaginem esse consentiunt quidem Livius, Plinius, & Justinus, sed non eadem omnibus de transmigrationis modo, aut tempore sententia: Justinus (b) à Gallis, qui Româ potiti Capitolium obsederunt, Tuscos pulsos se ad alpes contulisse scriptum reliquit; cùm igitur Roma à Gallis succensa anno ante Christi ortum 390. conflagraverit, efficeretur, Rhætorum gentem ea ætate non multò esse antiquiorem. Plinius (c) quoque Gallorum Tuscos expellentium meminit; attamen haud patet, num posteriores hos intelligat, an priores alios, qui Italiam ducentis annis priùs, Tarquinio Prisco regnante, invaserunt; unde totidem etiam annis Rhætorum vetustati adjicerentur. Verùm Livius (d) adhuc altiores hujus populi radices ostendit; Tuscos enim nulla vi coactos, florente eorum imperio Rhætis originem dedisse his verbis declarat: *Tuscorum ante Romanum Imperium latè terra, mariq; opes patuere, mari superô, inferóque, quibus Italia insula modô cingitur, quantùm patuerint, nomina sunt argumento, quod alterum Tuscum communi vocabulo gentis, alterum Adriaticum ab Adria Tuscorum Colonia vocavere Italica gentes: ii in utrumque mare vergentes - - - qua post Padum omnia loca excepto Venetorum angulo usque ad alpes tenuere. Alpinis quoque ea gentibus haud dubie origo est, maximè Rhatis, quos loca ipsa efferarunt, ne quid ex antiquo prater sonum lingua, nec eum incorruptum retinerent.* Nec minùs certa apud veteres nominis, quàm gentis origo, omnemque operam sanè perdunt ii recentiores, qui eam à Rheno fluvio, vel à cimbrica voce Rheten, nescio, quas rimas aquarum vi excavatas significante, aut à Rhæteio Troadis Urbe imperitè derivant; siquidem in promptu est Plinius præcitatus, qui Tuscos Duce Rhæto alpes superasse disertè testatur; quod etiam clarissimè ita scriptum reliquit præcitatus Justinus. *Tusci quoque Duce Rhato, avitis sedibus amissis, alpes occupavere, & ex nomine Ducis gentes Rhatorum condiderunt.*

(a) Lib. 2. c. 12.

(b) Lib. 20. c. 5.

(c) Lib. 3. c. 20.

(d) Lib. 5.

Immanem Rhætorum feritatem, qua Gallos, Italosque infestabant, ea produnt, quæ Dio Cassius, & Strabo suos in Commentarios retulere: eos scilicet, Pago, aut Urbe obtenta non modò puberes omnes jugulasse, at ne infantibus quidem masculis pepercisse; imò ne hìc quidem substitit sævities, sed gravidas etiam mulieres confodiebant, quas virilem fœtum utero ferre à suis vatibus didicerant. Eapropter Octavianus Augustus principio Drusum contra illos cum exercitu misit, qui Rhætos apud alpes Tridentinas sibi obviam factos haud magno certamine fudit, ejusque victoriæ ergò Prætorios honores adeptus est. Deinde cùm ab Italia rejecti Rhæti nihilominus Galliam urgerent, Tiberium quoque in eosdem movere jussit. Quare Drusus, ac Tiberius simul, multis locis in Rhætiam Legatorum operâ irrumpentes, eaque de causa exterritos hostes aggressi, facili negotio dispersas eorum copias prostrarunt, reliquosque exinde inferiores, & animis collapsos in suam potestatem redegerunt. Binas de hac victoria odas cecinit Horatius, in quibus est illud ad fortitudinis commendationem insigne, quod Rhætos draconibus Romanæ aquilæ reluctantibus comparet, alios mox versus addens, non modò Romanorum, sed & Rhætorum gentem illustrantes.

(e) Videre Rhæti bella sub alpibus
Drusum gerentem, & Vindelici, quibus
Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
Nec scire fas est omnia. Sed diu
Lateque victrices catervæ
Consiliis juvenis revictæ.
Sensere, &c.

Alibi (f) verò nunc: *Devota morti pectora libera*, nunc *agmina ferrata* Rhætos vocitans palam fecit, quàm latè excelluerit Martia eorum virtus, cùm vel ab hostibus præconia extorqueret. Ovidius certè abjectæ aliàs adulationis poëta, Augusti pavorem ex Rhætico bello conceptum haudquaquam dissimulans ait,

(g) Rhætica nunc præbent, Thraciaque arma metum.

Hoc quidem Rhætis laudi fuit, illud autem vituperio, ad quod alpinos hosce populos à ni-

(e) Lib. 4. Od. 4.

(f) Lib. 4. Od. 14.

(g) Trist. Lib. 2.

à nimio libertatis, patriæque amore adactos retulit Florus. (a) *Quæ fuerit*, inquit, *callidarum gentium feritas, facilè vel mulieres ostendêre, quæ deficientibus telis, infantes ipsos afflictos humô, in ora militum adversa misêre.* Debellata demum Rhætia est anno ante Christi ortum 15., & in Provinciæ formam à Romanis redacta; in hunc enim modum scripsit de Augusto Paterculus, *Rhætiam autem, & Vindelicos ac Noricos, Pannoniamq;, & Scordiscos, novas Imperio nostro subjecit Provincias.*

(a) Lib. 4. c. 12.

Romanis, Græcisve Imperatoribus usque ad seculi sexti dimidium videtur Tyrolis cum Rhætia obedivisse, at languente tunc eorum robore, & Theodone II. Bojorum Duce ad alpium verticem ditionis suæ terminos promovente, maxima Tyrolensis agri pars in Bojariam transiit, & reliqua ad Meridiem vergens Longobardis cessit, ab anno 571., quo Alboinus eorum Rex Papiam cepit, latè in Italia dominantibus. Ab ea tempestate iisdem, quibus Bojaria, seu Bavaria, Principibus etiam Tyrolis subjacebat, eademque illi aut læta arrisit, aut adversa obfuit fortuna. Anno autem 1180. Fridericus I. cognomento Oenobarbus, proscripto Henrico Leone Bavariæ, & Saxoniæ Duce, amplum ejus dominium in plura minora dissecuit. Westphalia, & Angria Philippo Coloniensi, Saxonia reliqua Bernardo Anhaldino attributa; Bavaria Ottoni Wittelspachio concessa. Hac occasione Cæsar Præfectos limitaneos, seu Marchiones, qui Bavariæ Ducibus obnoxii cum quanta iis visum esset potestate in Provincias mittebantur, eorum arbitrio revocandi, Cæsarum posthac, non Ducum beneficiarios esse voluit, & transiturum ad hæredes imperium iisdem transcripsit. Inter hos Berchtoldus ex Andechia stirpe oriundus, & Berchtoldi Istriæ Marchionis filius Tyrolensi regioni à Bavaria avulsæ sub Meraniæ Ducis titulo præesse jussus novum ibi, ac singularem erexit Principatum. Goritienses item, & Tyrolensis, seu Teriolensis Arcis Comites Meraniensi Duci conterminos multò quàm antea ampliore, liberioreque jure uti Fridericus permisit.

Berchtoldi pronepos Otto II. anno 1248. absque prole mascula extinctus disputandam reliquit hæreditatem quam tandem adiit Albertus Tyrolensis Arcis Comes Guthæ Andechiæ conjux, neglectoque Meraniensis Ducis titulô, una Tyrolensis Comitatûs voce Regionem universam complexus est. Elapsô sexenniô & ipse fatô concessit, postquam duas tantùm genuisset filias, neque Adelheidam Henrico primùm Romanorum Regi, dein Meinhardo II. Goritiensi Comiti nuptam, & Elisabetham Gebhardi Hirsbergensis Comitis consortem; unde discissô inter earum maritos Comitatu, Gebhardo Oenana Vallis, Meinhardo autem reliqua cum Tyrolensis Comitis titulo Provincia obvenit: cujus post quatuor indè años defuncti filii Meinhardus & Albertus diu quidem utriusque Comitatus, Tyrolensis scilicet, & Goritiensis proventibus indiscriminatim fruebantur; verùm anno 1272. instituta divisione Albertus Goritiam, Meinhardus Tyrolim occupavit. Hic autem decennio pòst Carinthiæ Ducatu, & opibus auctus, Oenana Valle quatuor argenti marcharum millibus redempta, discissam antea Tyrolensem ditionem anno 1284. rursus conjunxit. Meinhardi demum ex Henrico filio neptis Margaretha Maultaschia amissô filiô unicô Meinhardô, quem ex Ludovico Bavaro Brandeburgi Marchione susceperat, anno 1363. diploma confecit à Gerardo de Roo contra eos, qui Margaretham Rudolpho Austriaco nupsisse, & ea ratione Tyrolim ad Austriacos devenisse putant, allegatum, in quo ad Rudolphum, Albertum, & Leopoldum Austriacos fratres, tanquam proximos aliunde hæredes, utpote consobrinos, cunctas suas Provincias transtulit per donationem inter vivos factam, & à Carolo IV. Cæsare confirmatam. Hinc Tyrolensis Comitatus immortali Austriæ Archiducum prosapiæ jugiter subjectus proprios ex ea Principes sæpiùs obtinuit, quorum præsentiâ beatetur. Verùm post Sigismundi Francisci Oenipontani Archiducis sinè prole mortui fatum, quod anno 1665. 7. cal. Junii contigerat, beatiorem eum reddidit Augustissimus Cæsar Leopoldus, cui paulò pòst Oenipontum profecto Provinciæ Ordines inter splendidos apparatus eodem anno 13. cal. Novembris homagium præstitere, publico post eam solennitatem convivio, cui ipsa S.C. Majestas in eminente quodam pegmate seorsim epulans interfuit, multis à se invicem distinctis, & lautissimè instructis mensis recreati, ubi Lambecius Cæsareæ Bibliothecæ Præfectus non sine voluptate spectavit, *quantam ex admirando tanti Principis conspectu hirsuta illa Rusticorum Rhæticorum pectora, postquàm incaluere mero fiduciam fausti ominis, & lætitiam verè genuinam perceperint.* Nunc autem assumptus rerum ordo postulat, ut lætantem adhuc sub Clementissimo ejusdem Cæsaris Imperio Tyrolis Metropolim more nostro invisamus.

OENIPONTUM.

Oenipontum, seu Oenipons vulgò Inspruck elegans, nobilisque Urbs longo plu-

plurium dierum itinere ab Austriæ Metropoli dissita secus Oenum fluvium, qui eam ab amplo Suburbio disjungit, explicatur. Meminit quidem etiam in suo Itinerario Antoninus cujusdam Pontis Oeni, quem Bedajo, & Isiniscæ interjicit, sed eum locum cum hac Civitate minimè confundendum esse, demonstrat illius situs Juvaviæ, seu Salisburgo multò, quàm Oenipontum, propinquior. Non magni nominis Oppidum hoc olim erat Wildenensi Cœnobio subjectum, quod Otto I. Meraniæ Dux promissô pretiô à Meinhardo II. Tyrolensi Comite primùm persolutô ad se attractum murô vallavit, & consvetis Civitatum privilegiis donatum ad altiorem ordinem evexit, prout sequentes versus in vetusta inscriptione exarati fidem faciunt.

Otto Meraniæ Princeps, cognomine Magnus
Inspruck circumdat muris, & mœnia fundat,
Tricesimo quarto post annos mille ducentos.

Magnis augmentis ampliabatur indies Oenipontum, sed anno 1292., cùm Albertus Austriæ Archidux, postea Imperator, illuc profectus cum Meinhardo socero suo consilia conferret de Styriæ Ducatu adversùs Ottonem Bavarum, & Salisburgensem Præsulem propugnando, exortus de nocte dolo, aut casu ignis crescentem Civitatem non parum moratus est. Revixit tamen suis è cineribus illustrior, ita, ut Provinciæ totius primatum promerita, Austriacos Principes, quibus ante, vel post Maximilianum I. Cæsarem speciali jure Tyrolis obtigerat, ad figendam inibi Aulam, suâ elegantiâ, locique amœnitate permoverit. Hinc plures admirata est nuptiarum pompas, quæ magnificentiâ tantis Principibus dignâ ibidem celebrabantur. Hujusmodi fuere anno 1494. inter prædictùm Maximilianum, & Blancam Mariam Galeatii Mariæ Sfortiæ Mediolanensis Ducis filiam; anno 1622. inter Ferdinandum II. Imperatorem, & Eleonoram Mantuanam; anno ejusdem seculi 26. inter Archiducem Leopoldum, & Claudiam de Medicis Magni Florentiæ Ducis filiam, & tandem anno 46. inter Archiducem Ferdinandum Carolum, & Annam ejusdem Medicææ stirpis Principem. Hodie verò, etsi præsenti suorum Principum aspectu huic Civitati frui minimè licet, dignitatis tamen suæ jacturam fecisse dicenda non est, cùm in ea etiamnũ resideant suprema Exterioris Austriæ, ùt vocant, Tribunalia, quæ Cæsaris vices supplent, & Provincias moderantur.

Celebriora Urbis ædificia obituris occurrit primò insignis Aula, cui propinquum assurgit memorabile PP. Franciscanorum Templum ab Imperatore Ferdinando I. è quadrato lapide magnis impensis constructum, & S. Crucis honoribus dicatum, ubi anno 1655. Christina Sveciæ Regina abjuratâ publicè hæresi, Orthodoxam, Romanamque fidem professa est. Hic præter splendidum Ferdinandi Archiducis sarcophagum in meditullio eminet Maximiliani I. Cæsaris monumentum tam materiæ pretiô, quàm operis elegantiâ eximium, veréque augustum. Ex pretioso marmore tota constat moles, utì & 24. scuta circa inferiorem ejus ambitum disposita, quibus excellenti scalpro incisa gloriosa tanti Imperatoris gesta intuentium oculos recreant, & erudiunt. Mirum his decus addunt per intercolumnia distributa 28. æneæ statuæ humanâ staturâ majores, habitumque, & armaturam juxta cujusvis seculi morem rarô artificiô ad vivum repræsentantes, quarum syllabum, seu heroum ab iis expressorum nomina unà cum anno, quo quisque decessit, ex Lambecio huc placuit, prout sequuntur, transferre. Clodoveus I. Francorum Rex 510.; Theodoricus Veronensis Ostrogothorum in Italia Rex 526.; Arthurus Britanniæ Rex 542.; Theodebertus Austrasiæ Rex 613. Godefredus Bullionius Lotharingiæ Dux, & Terræ Sanctæ Rex 1100.; Rudolphus I. ex Comite Habsburgico Imperator 1291. Albertus I. Rudolphi I. filius ex Austriæ Archiduce Imperator 1308.; Albertus Sapiens Alberti I. Cęsaris filius Archidux Austrię 1358.; Margaretha cognomine Maultaschia Henrici Ducis Carinthię, & Comitis Tyrolensis filia 1366.; Leopoldus Probus Archidux Austriæ 1386.; Ernestus Ferreus Leopoldi Probi filius Archidux Austrię 1424. Cimburga Ernesti Ferrei conjux 1429.; Fridericus Leopoldi Probi filius Archidux Austrię 1439.; Albertus II. ex Archiduce Austrię Hungarię, & Bohemię Rex, ac tandem Imperator 1439.; Elisabetha Sigismundi Cęsaris filia Regnorum Hungarię, & Bohemię unica hęres, atque Alberti II. uxor 1443.; Philippus Bonus Joannis Valesii Regis Francię Pronepos, Burgundię Dux, & Equestris aurei velleris Ordinis primus fundator 1467.; Carolus Pugnax Philippi Boni filius Burgundię Dux 1477.; Maria Caroli Pugnacis filia Ducatus Burgundię, & septendecim Belgicarum Provinciarum unica hęres Maximiliani I. Archiducis Austrię, postea Imperatoris conjux 1482.; Fridericus IV. Ernesti Ferrei filius ex Archiduce Austrię Imperator 1493. Sigismundus Opulentus Archidux Austrię 1496.; Philippus Maximiliani I. filius Archidux Austrię, Belgii Princeps, atque per uxo-

uxorem Joañam primus ex Austriacis vocatus Hispaniȩ Rex 1506.; Blanca Maria Ducis Mediolanensis filia, & secunda Maximiliani I. conjux 1511.; Ferdinandus Catholicus Hispaniarum, Neapolis, & Siciliȩ Rex 1516.; Cunegundis Friderici IV. Imperatoris filia, & Alberti IV. Bavariæ Ducis conjux 1520.; Margarita Maximiliani I. Cæsaris filia, Caroli VIII. Franciæ Regis sponsa, dein Joanni Hispaniæ Infanti primò nupta, secundò verò Philiberto Sabaudiæ Duci, tandem Belgii Gubernatrix 1550.; Joanna Ferdinandi Catholici Hispaniarum Regis filia, & Philippi Austriaci Belgarum Principis uxor 1555.; Carolus V. Philippi filius gloriosissimus Imperator 1558.; Ferdinandus I. Cæsar Caroli V. frater 1564. De quibusdam tamen, ac præsertim de postremis duabus statuis valde ambiguum est, an eæ prout circumfertur, memoratos Principes exhibeant, cùm ex subscriptionibus aut nunquam affixis, aut longo abhinc tempore obliteratis id nequeat sicut in cæteris comprobari. Ipsius autem Cæsaris Maximiliani I. colossus ex ære pariter conflatus supremo monumenti apici incumbit, ubi Cæsareo nitens paludamento genua flectit summam Templi aram respiciens. Tanti operis authorem profert epitaphium his verbis contextum.

IMPERATORI CÆSARI MAXIMILIANO PIO, FELICI, AUGUSTO PRINCIPI TUM PACIS, TUM BELLI ARTIBUS OMNIUM SUÆ ÆTATIS REGUM LONGE CLARISSIMO: SUB CUJUS FELICI IMPERIO INCLYTA GERMANIA, DULCISSIMA ILLIUS PATRIA TAM ARMIS, QUAM LITERARUM STUDIIS, PLUSQUAM ANTEHAC FLORERE, CAPUTQUE SUPER ALIAS NATIONES EXTOLLERE COEPIT: CUJUS INSIGNIA FACTA TABELLIS INFERIORIBUS, QUAMVIS SUB COMPENDIO EXPRESSA CONSPICIUNTUR: IMPERATOR, CÆSAR FERDINANDUS, PIUS, FELIX, AUGUSTUS, AVO PATERNO PERQUAM COLENDO, AC BENEMERITO, PIETATIS, ATQUE GRATITUDINIS ERGO POSUIT. NATUS EST XXII. MARTII ANNO DOMINI MCCCCLIX.; OBIIT ANNO DOMINI MDXIX. XII. MENSIS JANUARII.

Monendum hìc lectorem censeo, gloriosos hujus Imperatoris cineres non Oeniponti, sed Neostadii in Austria quiescere, simulque rogandum, ut benevolè errorem corrigat, in quem me de ea Urbe superiùs agentem impulit Fuggerus(a); hic enim in Norimbergensi añi 1668. editione postquam enarrasset Maximiliani I. cadaver Neostadium in S. Georgii Sacellum fuisse illatum, paulò pòst prædicti monumenti descriptionem subjunxit, nulla facta in historiæ contextu Oeniponti mentione; unde nemini sanè prudens dubium injicere poterat, quò minùs de præcedente Neostadiensi Urbe loqueretur.

(a) Spec. ho. lib. 6. c. 20.

Peractô candidi scriptoris officio, antequam ab immortali ejusdem Cæsaris memoria digrediamur, contemplandus est famosissimus ille S. Martini paries vulgò die Martinswand in sinistra Oeni ripa trium circiter horarum itinere supra Oenipontum à natura erectus; altissima quippe, & admiranda rupes eo nomine indicatur inter abruptissimos alios, & in cœlum elatos scopulos prope quandam D. Martini Ecclesiam, & Cirellum Pagum sita, per quam Maximilianus in primo juventæ flore nimio venandi studio abreptus, usque adeò rupicapras insectatus est, ut nec ulteriùs progredi, nec referre pedem potuerit nisi in præcipitium. Stabant conferti inferiùs Aulici Principem suum non sinè lacrymis suspectantes; namque consilii prorsus inopes, qua ratione ei opitulari possent, minimè cernebant, cùm à tergo, & lateribus indomabiles petræ omnem viarum accessum occluderent, desuper verò nivosa cacumina, & saxorum ingentes minæ capiti impenderent. Jamque altera labebatur dies, cùm pius Princeps desperata in terris salute, cœpit ad cœlestem curas omnes convertere; magna proinde voce ad suos inclamat, jubetque Venerabile Dominici Corporis Sacramentum adferri, & quàm proximè fieri posset, sibi ostendi, ut eô eminus adoratô, animum saltem suum ad tam diram mortem fortiter ferendam hoc religionis actu roboraret, quando eodem propiùs refici non daretur. Satisfactum quantocyus ardenti in Sacrosanctam Eucharistiam affectui, quo Maximilianus ab avita pietate nihil recedens æstuabat, atque interim circumlatus per Provinciam universam illius discriminis rumor ad divinam clementiam ferventibus suspiriis implorandam perculsos tam acerbo nuncio populos acciverat. Neque irrita fuere vota; Princeps enim, dum divinis contemplationibus unicè vacaret, à propinquo strepitu avocatus, ignotum quendam juvenem intuetur rustica amictum veste per tesqua adrepere, & disjectis lapidum obicibus semitam explanare; porrectæ itaque ab eo dextræ innixus ad patentiorem viam incolumis descendit, ubi inter adgratulantium turbam sospitatorem suum amisit, nunquam ampliùs, licèt adhibitâ in eo perquirendo diligentiâ, repertum. In perpetuam porrò rei memoriam Maximilianus, aperto per la-

lapicidas calle, in eodem periculi sui loco in quadrum exciso (non autem infra illum, sicut totius rei gestæ schema apud Fuggerum perperam exhibet) ligneam Christi è cruce pendentis iconem inter Deiparæ, & S. Joannis Evangelistæ statuas erigi jussit 40. circiter pedes altam, licèt ab imo aspicientibus bipedalis tantummodo videatur. Sed tandem Oenipontum regressi cætera, præsertim sacra Urbis ædificia percurramus.

Paræciæ Templum D. Jacobo sacrum in quintum jam seculum perdurat, utpote anno 1286. excitatum, quod maximè condecorat B. V. auxiliatricis icon crebris prodigiis famosa à Leopoldo Archiduce Ferdinandi II. Cæsaris fratre Dresdæ in Georgii Saxoniæ Electoris thesauro ex elegantioribus aliis, sed profanis pictorum, aut sculptorum laboribus, atque ex pretiosissimis cimeliis, inter quæ oblata illi fuerat optio, unicè electa, piéque culta, ac tandem post Leopoldi obitum à Ferdinando filio solenni pompa ad hoc Templum translata: estque hæc illa imago, ex qua Passaviense ectypon non minùs miraculis celebre Marquardus de Schwendi ejus Ecclesiæ Canonicus desumpsit. Parochiali ætate cedit Xenodochii Ecclesia anno 1329. primùm erecta. Successere postmodum his reliquæ sacræ Ædes, nimirum anno 1549. Capucinorum Asceterium, cui adhæret speciosa eremus ab Archiduce Maximiliano anno 1618. defuncto, & in Parochia condito ædificata, atque anno 1624. Sanctimonialium, ac Servorum B. V. Cœnobia, quibus duobus tamen præivit Societatis JESU Templum Sanctissimæ Trinitati devotum, & pretiosis D. Pyrminii Episcopi exuviis illustre anno 1606. cum adnexo Collegio constructum, quamvis huic à Ferdinando I. Cæsare fundato jam sub annum 1561. aliquod exordium factum sit, uti Sacchinus ait, qui ita deinde progreditur: (a) *Oenipontanos Cives ob egregiam in retinenda fide constantiam præcipuè dignos auxilio Canisius deprædicabat; eos pariter, ac Bavaros tribui Judæ, & Benjamin, quæ sola non reliquerunt Dominum, solitus comparare. Et Cæsar, ac Reginæ (quinque erant Cæsaris filiæ Virgines) vehementer instabant, ut quamprimùm Collegii incolæ mitterentur. Minor erat Sociorum cohors, quàm ut in præsidia carpi tam multa posset. Interim missus Viennâ Carolus Grim, dum sedulò domum, & cætera maturando operi necessaria curat, ipsummet inter prima substructionum decora esse Deo placuit.* Hujus Collegii Lyceum consvetis omnium Universitatum juribus, ac privilegiis anno 1669. donavit maximus literarum fautor, & Mecœnas Augustissimus Cæsar Leopoldus I. Præter Templa peculiariter hìc quoque renidet Cancellariæ Aulicæ tectum densô aurô obductum, in quod ducenta aureorum millia anno 1425. Fridericus Archidux profudit, ut palam Orbi faceret, se non nisì contumeliâ affici, cùm ab inimicis *Fridericus cum vacuo Marsupio* cognominaretur; etiamsi ab Imperatore Sigismundo proscriptus foret, & cùm à diversis aliis, tum præsertim ab Helvetis maxima ditionum suarum parte spoliatus. Addendum ultimò superest armamentarium, quod in Oeni insula, seu Suburbio Mülbach omni armorum genere refertum, & ad triginta hominum millia quandocunque instruenda idoneum describit Merianus. Hæc de Oeniponto: nunc verò alphabeticum reliquarum Civitatum, aliorumque memorabilium locorum ordinem exordiamur.

(a) Hist. S. J. p. 2. l. 5.

AMBRASIA.

Ambrasia vulgò Ambras celebratissima Arx, quam Ameras, vel Umbras nonnulli vocarunt, stat in peramœno quodam clivo, qui in dextra Oeni ripa ad secundum ab Urbe Oenipontana lapidem attollitur, & ab altissimis alpium jugis ad Meridiem inumbratur, qua parte amnis Sylla ex Pyrenæo monte vulgò der Prenner defluens aureisque arenulis dives in Oenum illabitur. Magnifica est prorsus hujus ædificii structura, plurium Archiducum sumptibus ad delicias, & majestatem summô artificiô comparata: ad longum intus spatium excurrunt conclavia sumptuosis aulæis, pictisque tabulis undique coruscantia; foris amplis cingitur latifundiis, vineis, sylvis, piscinis, ferarumque vivariis: hinc exculti recreant horti, indè implexi fallunt labyrinthi: alibi jucunda patent speluæa, alibi perennes subsiliunt fontes, quorum scaturigines magno rivulorum ex vicinis montibus per subterraneos tubos ductorum multitudo affatim suppeditat. Sed hæc aliis sæpe communia: illud hìc singulare, spatiosissimum scilicet armamentarium vulgò die Rüstkammer eximia omnigeni apparatûs bellici copiâ scatens, ubi admirandum præbet spectaculum incredibilis numerus veterum armorum ex omnibus ferè Orbis terrarum Provinciis magno studio, & sumptu conquisitorum, quibus diversi olim Imperatores, Reges, aliique Principes, & clari Belliduces tam prosperâ, quàm adversâ fortunâ ingentia militaris artis, roborisque specimina exhibuere. Inter hæc servatur Francisci I. Franciæ Regis armatura, quam Papiensis Francorum clades, ejusque captivitas reddidit famosiorem. Arma item Ruperti, Caroli V., Maximiliani I. & II. Imperatorum, Caroli IX.

Fran-

Franciæ, Stephani Poloniæ, Ferdinandi, & Philippi Hispaniæ Regum: denique quotquot ferè bellici heroes in Germania, Italia, Francia, Belgio, aut Hungaria à tribus seculis inclaruerunt, ad vivum effigiati longo istic ordine pendent, propriâ, qua olim utebantur loricâ, casside, cæteroque Martiali cultu singulis affixo. Ex armamentario patet transitus ad gazophylacium vulgò Kunstkammer, ubi innumera illic conservata naturæ, & artis miracula obstupentes advenas diutissimè morantur: magni ibi inter reliqua admiranda momenti sunt multa veterum numismatum millia à Romanis, Græcis, & Barbaris signata, atque ad illustrandas omnium pene gentium antiquitates mirè conducentia. Demum ne quid ad absolutissimam ingeniorum culturam desideraretur, eximia ibidem Bibliotheca 5880. typis edita volumina anno 1665. continebat, quo Lambecius annuente Augustissimo Cæsare 1489. selectiora, unà cum 569. manuscriptis in Viennensem Aulam indè asportavit.

BOCENUM.

Bocenum, quod Gerardus de Roo Pisonum, veteres Bauzanum, Germani Bozen, Itali Bolzano nuncupant, ad Atagin, seu Eisacum amnem, paulò pòst in Athesim fluentem situm, aperta quidem est, sed ampla, populoque frequens Urbs, quem tertio quovis mense adaugent nundinæ magnâ tum ex Italia, tum ex Germania mercatorum affluentiâ celeberrimæ. Eam à multis jam seculis floruisse comprobat octavi seculi author Paulus Diaconus, dum hæc enarrat: *Alachis, cùm Dux esset in Tridentina Civitate, cum Comite Bajoariorum, quem illi Gravionem dicunt, qui Bauzanum, & reliqua Castella regebat, conflixit, eumq; mirificè superavit.* Ejusdem quoque mentio extat in Theodosiano codice, ubi lex III. de Palatinis sacr. largitionum data dicitur Bauxare, quem locum Jacobum Gothofredum antiquitatum peritissimum Bauxanum interpretari, testis est Cellarius, (a) quamvis hic aberret Bocenum, seu Bauzanum sub Athesis, & Atagis confluente collocans, Endidas autem notam Antonino Urbem Boceni loco substituens. Civitatem hanc sub Tridentina ditione antiquitus comprehensam Meinhardus Carinthiæ Dux, & Tyrolis Comes armorum vi sibi vendicavit, atque sublatô amica conventione dissidiô imposterum retinuit. Non tantùm Mars, sed bina etiam elementa Boceno nocuerunt, aqua scilicet anno 1042. quo Eisacus fluvius ripas egressus magnas illi clades intulit, vitibus passim eluvionem secutis, ædificiis quoque post abluta fundamenta subsidentibus: quater verò ignis in Urbem desæviit, sed præsertim anno 1223., quo præter omnes ædes centum quinquaginta insuper homines in cineres abierunt. Honestis tamen hodie ornatur ædificiis, inter quæ eminet magnificum Parœciæ Templum ab anno 1181. usque ad sequentis seculi 70. unà cum præalta turri magnis sumptibus extructum, & prodigiosa Dei Genitricis effigie nobilitatum. Huic proximè tempore, ac mole accedunt SS. Dominici, & Francisci Ordinum Ecclesiæ, ac Cœnobia anno 1272. erigi cœpta, quibus Comes Engelhartus à Wolckenstein anno 1600. Capucinorum Domicilium adjecit. Prope Bocenum trans Talferum amnem, qui penes Urbem Eisacum subit, degunt Canonici Regulares S. Augustini, quibus anno 1167. Arnoldus Comes de Margreit cum uxore sua Mechtilde in Athesina ripa, quæ nunc Keyseraw vulgò dicitur, annuente Salomone Tridentino Præsule, Collegium sub Henrico primo Præposito fundaverat. Verùm cùm anno 1417. intumescens fluvius illud pene totum inundasset, in locum, quem modò occupant, & Griess appellant, transmigrarunt, conversa in Collegium Arce, quam undecim annis priùs Leopoldus Archidux eisdem liberaliter contulerat.

(a) Geogra. ant. l. 2. c. 7.

BRAUNECKIUM.

Brauneckium, sive Brunecca, utì Gerardus de Roo scribit, vulgò Brauneck Urbs Rienzæ amni adjacens à Brunone Brixinensi Episcopo ex Conrado Comite à Bullenstetten & Kirchberg, atque ex Bertha Meinhardi Goritiæ, & Tyrolis Comitis filia nato, nomen accepit; postquam ille anno 1288. hunc locum primò extruxisset, aut saltem novis ædificiis ampliasset. Quare non admodùm suffragatur nominis affinitas Gulero, qui apud Brandisium opinatur, antiquam hanc fuisse Breonum, seu Breunorum Sedem: hos enim in alpium aditu habitare ex Venantio Fortunato quidem discimus; at certam illis stationem Brauneckii assignare arbitrii fuit, nulla ratione, vel authoritate suffulti; quinimò Oeni fluvio eos magis admovere videtur ipse Venantius dum canit:

Pergis ad Augustam, quàm Virdo, Lycusque fluentat,
Si vacat ire viam, neque Boioarius obstat;
Qua vicina sedent Breonum loca, perge per alpem
Ingrediens, rapido qua gurgite vertitur Ænus.

 Imò

Imò disertè sententiam nostram idem Poëta confirmat in Epistola ad Gregorium Turonensem libro primo carminum præfixa, ita suum in Galliam iter describens: *De Ravenna progrediens, Padum, Athesim, Brintam, Plavem, Liquentiam, Tiliamentumq́, transiens per alpem Juliam pendulus montanis anfractibus, Dravum Norico, Oenum Breonio &c. transiens.* Hos Breones Paulus Diaconus Briones vocat, dum mirum hunc eventum de eorum regione profert: *Fuit tunc hyems frigida nimis, qualem vix aliquis priùs recolebat fuisse. In regione quoque Brionum sanguis de nubibus fluxit, & intra Rheni fluvii aquas rivulus cruoris emanavit.* Sed Brauneckium redeamus. Brixinensibus Episcopis ab eo tempore hæc Civitas subest, qui eam Parochiali Templo, & Nosocomio anno 1381. consecrato instruxerunt: præter hæc & sacri Capucinorum Ordinis Ecclesiam, bina alia sat magnifica assurgunt Templa, quorum unum D. Catharinæ dicatum est, alterum vulgò die Neukirche appellatur. Imminet Urbi in colle posita eorundem Præsulum Arx; nec adeò procul abest Suneburgense Sanctimonialium D. Benedicti Monasterium, quod anno 1018. Volcaldus B. Otwini Goritiensis Comitis filius larga dote fundavit, flagitante id sorore Berchtunda Langseensis in Carinthia Cœnobii Antistita. Suneburgensibus autem Virginibus Abbatissæ, ùt vocant, munere præesse cœpit Wilpurgis ex Goritiæ Comitibus oriunda, quam hactenus quadraginta circiter subsecutæ sunt ab Henricó II. Imperatore, ùt quidam tradunt, Principis titulô insignitæ.

BRIXINUM.

Brixinum, seu Brixina (utrumque enim à diversis usurpatur) vulgò Germanis Brixen, Italis Bressanone venusta Urbs à præterfluente Eisaco Rienzæ aquis aucto alluitur, & à præcelsis montium verticibus coronatur: ubi veteres Rhætiæ populos à Plinio Brixentes, & à Ptolomæo Brixantas vocatos etiamnum superesse, non vanè conjicit Cellarius. (a) Primarium hujus Urbis decus, Episcopalem nempe sedem, Sabionâ translatum esse longè certiùs, quàm translationis author, tempusve innotuit: Bucelinus (b) id Hartvico adscribit anno 1039. Sabionensi Cathedræ imposito; Raderus, Hundius, aliique plures S. Albini, seu Albuini auspiciis, qui Hartvicum duobus interjectis præcesserat, peractum contendunt; verùm testatur Brunnerus, (c) Richpertum, qui S. Albino Mitram reliquit, ab Ottone II. Imperatore Brixinensem Episcopum in literis Brixinæ datis appellari, nullâ Sabionæ memoriâ. Illud interim probabilius videtur, Herbardum Episcopum cœpisse Brixinam muris cingere, quos successori suo Hartvico perficiendos transcripsit. Sabiona autem, seu Sabio, vel Savio, quam Sublavionis nomine Antoninus suis itineribus inseruit, decem passuum millibus Brixinâ recedens, & vulgò nunc Säben dicta primum obtinuit Præsulem S. Cassianum à Fortunato Aquileiensi Patriarcha anno circiter 360. initiatum, qui ab Ethnicis ejectus, & Imolam, seu Forum Cornelii se conferens ludum literarium aperuit, ac tandem puerorum graphiis in fidei Orthodoxæ odium enecari jussus, Martyrii lauream sub Juliano Apostata adeptus est, prout fert constans Imolensis, ac Brixinensis Ecclesiarum traditio, & Prudentius Calaguritanus anno 384. adhuc florens memoriæ commendavit. Nullus ab eo Episcopus ibi sedisse legitur usque ad S. Lucanum anno 424. clarum, qui infestos patiens adversarios, ut ab illorum furore se subduceret, in Vallem Agordiam sibi cedendum putavit, ubi voluntario exuli Avatia religiosa fœmina victum ministrabat; mortui verò corpus Bellunum, cui Vallis illa subest, migrare noluit, nisi capite pignoris loco Agordiæ relicto. Altero post S. Lucanum seculo Sabionæ adhuc sedit S. Ingenuinus, seu Genuinus, qui Gradensi Synodo anno 581. vel sequenti ab Elia Aquileiensi Patriarcha convocatæ sub nomine Ingenui Episcopi secundæ Rhętię subscriptus reperitur juxta MS. Barberinum apud Schönlebnn excusum; in alio enim actorum synodalium exemplari aliter legitur, nempe: *Martianus Episcop. locum faciens viri Beatissimi Ingenuini Episcopi S. Ecclesiæ Sederestiæ*, id est secundæ Rhæthiæ. Sabionensem autem Antistitem, seu *Ingenuinum de Sabione* eundem expresè vocat Paulus Diaconus (d) trium capitulorum contra Romani Pontificis sententiam propugnatores in Marianensi Pseudosynodo sub annum 588. congregatos recensens, de qua re disserens Bollandus (e) multis argumentis ostendit, quàm veritati consonum sit, hunc Sanctum Episcopum à commisso sibi errore resipuisse. Præter hactenus adductos Sabionensem Ecclesiam sanctitatis famâ illustravit D. Constantinus; reliquorum enim nuda tantùm nomina, atque ea sæpe incerta, teste Volsero, supersunt. Unde ad Brixinenses Hartvici successores transilienti primus occurrit Poppo mox ad Aquileiensem Cathedram, dein anno 1048. ad summi Pontificatûs apicem evectus, & Damasus II. appellatus, post quem Brixinensem Sedem triginta & ampliùs annis occupavit Altu-

(a) Geog. ant. lib. 2. c. 7.

(b) Geom. sacr. par. 1.

(c) Annal. Boic. lib. 9.

(d) De gestis Lang. l. 3. c. 25.

(e) Acta SS. ad diem 5. Febr.

Altuvinus, si juxta Brunneri chronologiam verum est, sub illius regimine coaluisse teterrimum illud conciliabulum ab Henrico IV. Imperatore anno 1080. Brixinæ coactum, in quo à paucis Schismaticis Episcopis eximiæ Sanctitatis Vir Gregorius VII. Summus Pontifex in Cœlitum album postea translatus, tanquam Pseudomonachus, totius vesaniæ pestifer Princeps, Romanæ Sedis invasor, Ecclesiastici Ordinis subversor, inter fratres scandala, & inter conjuges divortia seminans, sacrilegia, ac incendia prædicans, perjuria, & homicidia defendens, Catholicam Fidem de corpore, & sanguine Domini in quæstionem ponens, divinationum, & somniorum cultor, manifestus necromanticus, pythonico spiritu laborans, & idcirco à vera fide exorbitans impudentissimo ausu condemnatus est. Porrò Guibertum hominem sceleratissimum in illius locum intrudere præsumunt, sed adversùs hunc pro Gregorio apologiam edidit doctissimus æquè ac Sanctissimus Episcopus Anselmus, cujus notissima virtus ab ipso Abbate Urspergensi Henrici fautore encomium elicuit; hic quippe postquam præmissa scommata enumeravit, & Anselmi epistolam ad Guibertum datam paucis contraxit, sic statim pergit: *Hac priori sententiæ valde contraria scripsit Anselmus, vir literis apprimè eruditus, ingeniô acutissimus, facundiâ præcipuus, & quod omnibus majus est, in Dei timore, & sancta conversatione nominatissimus.* Interim optimæ instar apologiæ fuerat toti Orbi clara Gregorii sanctimonia, ipsumque conciliabuli decretum non alio atramento, quam schismaticæ in Romanam Sedem rabiei spuma conscriptum, quam pleno ore hodierni hauriunt Hæretici, & pudor est, à quibusdam minùs cautis in pervolvenda historia Catholicis interdum cum gustu lambi. Inter reliquos post Altuvinum Præsules S. Hartmannus omnigena virtute illustris, priùs Claustroneoburgensis in Austria Præpositus anno 1164. terris ereptus, atque insuper bini Archiduces Austriæ, & quinque Cardinalitiâ purpurâ micantes referuntur. Cæterùm quamvis Brixinensis Ecclesiæ Antistites pari modo, ac Tridentini de quibus infra, ob jus advocatiæ, atque alias quasdam rationes Tyrolis Principem respiciant, symbola sua in ærarium Provinciæ conferant, nihilominus tamen Principibus Imperii accensentur, regalia ab Imperatoribus accipiunt, sessionemque, ac suffragium in Imperialibus Comitiis obtinent. Præterea gloriosissimum quid de hoc Episcopatu refert Brandisius, potentissimos nempe Principes Brixinensi Antistiti quondam serviviſſe, namque hæreditario Mareschalli munere Dux Bavariæ, Camerarii Dux Carinthiæ, Pincernæ Dux Meraniæ, & Dapiferi Dux Sveviæ fungebatur. Alios hujusmodi Ministros affert Bucelinus; ait enim Dynastas de Rodneck Camerarium, de Schoneck Mareschallum, de Castelruto Dapiferum, & de Seben Pincernam egisse. Hodie autem hæreditarii hujus Episcopi Mareschalli sunt Barones à Welsberg, Camerarii Barones à Vels, Pincernæ Comites de Thun, & Dapiferi Comites de Wolckenstein. Præter magnificum Episcopium exornat Brixinensem Civitatem Cathedrale Templum, in quo novendecim Canonicorum Capitulum divina peragit, anno 1234. post diri incendii damna restauratum; Parochialis S. Michaëlis Ecclesia ab Hartvico prælaudato Episcopo erecta, Sacrarum D. Claræ Virginum Monasterium anno 1235. vivente adhuc fundatrice ex collectis eleemosynis constructum; Capucinorum Cœnobium, & sex insuper Templa B. Dei Genitrici, Omnibus Sanctis, D. Joanni, D. Barbaræ, D. Erhardo, & Spiritui Sancto apud Nosocomium consecrata.

CLAUSTRUM.

Claustrum vulgò Italis Cavolo, Germanis Kofel percelebris mons est ad Venetæ ditionis fines, & quà Africum respicit, ad instar erecti muri per 50. & ampliùs orgias ascendens. In hujus lateris medio vasta hiat caverna, in qua erecta Arx, & copiosâ semper annonâ, perennique fonte instructa, licèt à quatuordecim tantùm militibus cum suo Duce inhabitata, frequentem tamen infra se passum egregiè tuetur; angustus enim est, & binos juxta se positos currus ægerrimè admittens; cùm hinc obstet rupes, indè terreat dehiscens ad præterlabentem Medoacum, seu Brentam præcipitium: ubi verò prædictæ Arci transitus subjacet, forti clauditur munimento, ex quo ad eam homines per funes attrahuntur, aut indè demittuntur; nulla quippe alia ad specum via, aut accessus patet.

CLUSIUM.

Clusium, seu Clusam vulgò Clausen exiguam Urbem inter Brixinam, & Bocenum Eisacus amnis præterfluit, in qua Hildebrandus Lopius apud Brandisium absque ullo fidei jussore asseverat, quendam Orostogem Bojorum, & Svevorum Ducem anno Christi 220. resedisse. In proximis rupibus binæ stant Arces, quarum inferior Pranzol, superior Säben vulgò dicitur, ubi antiquæ Sabionæ rudera, quam

ab Attila Hunnorum Rege everſam, S. Ingenuinus Epiſcopus Theodonis III. Bavariæ Ducis beneficentiâ reſtauravit. Templa duo Sabionæ Deiparæ, & S. Cruci ſacra, totidem Cluſii, nempè Parochiale D. Andreæ, & aliud SS. Apoſtolis dedicatum.

GEORGII MONS.

GEorgii Mons vulgò Jergenberg inter Oenum fluvium, & expanſum inibi lacum paucis infra Oenipontum milliaribus attollitur, cui anno 1112., utì Bruñerus notat, potiùs quàm anno 1000., ùt Brandiſius mavult, ſanctitatem intulit Ratholdus vir nobilis, & Aiblingæ perveteris ad Mangualdam flumen Oppidi Dominus ſacris initiatus, ſocioſque nactus nec ſanguine, nec virtute impares, ex quibus Freundsbergeri, Selneri, & ii præſertim, qui de Sliters cognomentum gerunt, hodieque memorantur: hi enim in hanc præaltam, & undique abſciſſam rupem à duabus columbis divinitus, ùt fama fert, invitati, ac rudibus primùm mapalibus, vel antris veriùs abditi, ædem illic D. Georgio moliri cœperunt, cui pàulò pòſt, id eſt anno 1138. cultum, & opes, inſtituto juxta D. Benedicti leges Cœnobio, Reginbertus ex S. Petri apud Salisburgenſes Abbate Epiſcopus Brixinenſis adjecit, idemque Eberhardum loco præfecit, & B. Rhomedii Dynaſtæ Taurenſis capite illuc deportato, Oenanæ Valli Civem ſuum imò Dominum poſt ſeptuageſimum ab illius obitu annum reddidit rarum pignus, & prioribus ſeculis majori, quam modò religione, frequentique votorum nuncupatione cultum, præter quod maximum ſacrarum reliquiarum theſaurum ibidem recondi Bucelinus teſtatur. Ex vetuſtis cellis per montem ſparſis unica B. Virgini dicata, & S. Georgii Sacello pene coæva etiamnum perſtat, ab adſita tilia nomen habens, in qua Virginis ſtatua filium genibus exceptum lugens cùm antiquitate, tum miraculis celebratur. Addit hìc Brunnerus in eadem Oeni ora, eademque ferè tempeſtate Cœnobium aliud D. Petri honori in vertice Matronæ montis ab Andechienſibus Toparchis poſitum, ſed bellorum poſtea injuriis oppreſſum ſolo Templo ſuperſtite interiiſſe.

H A L A.

HAla vulgò Haal clara, amœnaque Urbs ad Oenum fluvium parum infra Oenipontum ſita propriis olim obtemperabat Dominis, ex quibus Barbundus anno 1010. mundi pompis valedixit in religioſa clauſtra recedens. Hunc æmulatus anno 1168. Gebhardus ejuſdem territorii Dynaſta in flore ævi, medio propitiæ fortunæ curſu rectà à Babenbergenſibus Comitiis, quibus inter reliquos Imperii Proceres adfuit, in Reichersbergenſe ſe abdidit Cœnobium, Hedwige matre in ejuſdem loci Parthenonem, cui binas paulò ante filias conſecraverat, concedente. Civitatum jura, & privilegia obtinuit Hala anno 1102. ab Ottone I. Meraniæ Duce, magnaque fecit incrementa, poſtquam ibi ſalis invaluit commercium ante tria, & ampliùs ſecula inchoatum; unum enim ab Urbe milliare abſunt ſalisfodinæ, ubi conſcenſo altiſſimo monte, in alpium viſcera inter ſaxorum, & ſalis foſſilis permixtos parietes, arte, ac induſtriâ humanâ fabrefactos penetratur. In harum fodinarum ad hoc effoſſas foveas immittitur certis temporibus aqua dulcis, quæ cùm aliquot menſium ſpatio juſtam attraxit ſalſedinem, ex monte per ligneos canales ſupra Urbem derivatur in ferreas incredibilis magnitudinis ſartagines, in quibus adminiculò ignis, & follium aquariâ rotâ motorum inflammatis excoquitur; unde exſiccata materia, atque in niveum candorem redacta in oblongis, & acuminatis vaſis in conum conſtipatur. Adeò fœliciter hoc opus proceſſit, ut anno 1448. detractis proventibus, qui in 800. operas impendebantur, 150. florenorum millia in Archiducis Sigiſmundi ærarium intulerit. Sacra Halæ ædificia quatuor numerantur, Parochiale ſcilicet Templum ab anno 1352. condi cœptum, Minorum S. Franciſci Cœnobium, Societatis Jeſu Collegium à ternis Ferdinandi I. Cæſaris filiabus Magdalena, Margarita, & Helena anno 1569. fundatum, & regium ſacrarum Virginum Monaſterium ab iiſdem ſuperiori anno in illud ingreſſis erectum, & religioſarum virtutum radiis præſertim Reginæ Magdalenæ, quæ prima ibi Sanctimonialibus præfuit, illuſtratum. Notabilis præterea in hac Urbe habetur monetaria fabrica, in qua aureis, argenteis, æreiſque nummis non alio labore, quàm machinæ ferreæ rotâ per aquam motâ circumactæ impetu debiti ſingulis characteres magnô temporis lucrò expeditiſſimè imprimuntur. Funeſtis Halæ memoriis inſertus eſt ingens anni 1572. terræ motus, quem præceſſerat fames, ſubſecuta lues; cœptus hìc pridie nonas Januarias ad ſecundam noctis horam, jam ante Solis ortum Urbem, cunctamque viciniam magno omnium pavore quadragies concuſſerat; neque tunc deſiit, ſed ad quadraginta dies, interjectis ſubinde modicis intervallis vim ſuam protraxit.

INNICHIUM.

INnichium vulgò Innichen Urbeculam ad Dravum fluvium non procul ab ejus fontibus sitam, veteris Agunti ruderibus insidere, Lambecius cum pluribus autumat, licèt Cluverius in Oppido Doblaco unius horæ itinere hinc dissito Aguntum statuat, quorum opinionibus indicia suggessit sequens Antonini iter:

Aquileia	M. P.
Ad Tricesimum	XXX.
Julium Carnicum	XXX.
Loncium	XXII.
Aguntum	XVIII.
Littamum	XXIII.
Sebatum	XXIII.
Vipitenum	XXXIII.
Veldidenam	XXXVI.

Et sanè cùm sub Veldidenæ nomine Wildenensis Monasterii situm latere, solidis nixi rationibus infrà explicandis plerique arbitrentur, & Loncium ipsam esse Urbem, quæ nunc Lientz dicitur, ex itineris ductu omnino pateat, nullus dubitandi locus superest, quin circa Innichium, aut Doblacum floruerit Aguntum: Lambecio tamen contra Cluverium libentiùs adstipulor; namque ex Paulo Diacono, & Fortunato apertè colligitur, prope Dravi fluenta hanc Urbem stetisse, quod Doblaco minimè convenit: primus quippe ita ait: (a) *Per alpem Juliam, perq; Aguntum Castrum, Dravumq;, & Byrrum fluvios.* Alter verò in metrica S. Martini Vita sic clariùs ad rem nostram canit.

(a) De gest. Lang. l. 2. c. 13.

Per Dravum itur iter, quà se castella supinant.
Heic montana sedens in colle superbit Aguntus.

Unde longè à scopo declinant, qui Styram usque Austriæ Urbem Aguntum promoverunt: cúmque hoc à Plinio (b), & Ptolomæo (c) Noricis adjudicetur, manifestiùs elucent, quæ de Tyrolensi regione, Rhætiæ, & Norici partem occupante alibi disseruimus. Demum Agunti Aulam suam Carinthiæ Duces, & nominatim Chotimerum ante mille circiter annos posuisse, scribit Megiserus. Innichii nostra adhuc ætate superest Collegiata Ecclesia ad 4. Canonicos redacta, licèt quondam viginti complecteretur, quando eam Deiparæ, & S. Candidi Archiepiscopi, ac Martyris istic sepulti honoribus excitavit Otto I. Imperator, consentiente Leone VI. Summo Pontifice, quod in annum 925. incidisse tradit Brandisius, sed ei adversatur recta chronologiæ ratio, cùm anno 936. Germaniæ Regnum post Henrici Aucupis parentis mortem primò adiverit Otto, & Leo VI. non nisi 6. mensibus anni 929. D. Petri Cathedram obtinuerit.

(b) Lib. 3. c. 24.
(c) Lib. 2. c. 14.

KUEFFSTEINIUM.

KUeffsteinium, vulgò Kueffstein parva, sed fortis amœnaque Urbs ad Oeni ripam in Tyrolis, & Bavariæ finibus posita superimminentem habet ex solida rupe excisam Arcem, Geroltzeggum vocant, præterquam unico calle undique inaccessam, nec minùs arte, quàm naturâ communitam. Hanc anno 1504. cum præsidiò tenebat sub Ruperti Palatini auspiciis Penzenauerus militari virtute clarus; qui etiam post illatam à Maximiliano Cæsare suo Principi cladem, loci arduitate fretus contemptâ victoris potentiâ arroganter se gerebat. Quare irritatus Cæsar Arcis oppugnationem magnô animô aggressus, majori quoque constantia urgere decrevit. Interim adversum quendam montem observat obsessorum situm non nihil excedentem, & collocandis machinis idoneum: in hunc igitur locum tormenta aliquot majora magno sudore attrahi curat, quorum ictibus non modò mœnia, & excubantes in illis milites, sed etiam intimi Arcis recessus patebant. Perculsus hoc malo Præfectus deditionem fecit, veniamque cum Phrygibus petiit, incautam suam audaciam capite luens. Cæsar Arcem cum Urbe Tyrolensi Comitatui addixit, illumque montis verticem, ex quo illius muros, domosque verberaverat, ita decuti jussit, ut nulla inde labes Arci deinceps timeretur.

LONCIUM.

LOncium vulgò Lienz, vel Luenz Urbs cum Arce ad Dravi, Isolæque confluxum sita, grandæva sua ætate meritò gloriatur; Antoninus enim in itinere Aquileia Veldidenam directo post 82. passuum millia illud expresè collocavit. Goritiensibus olim Comitibus suberat unà cum tota Valle, quam Pyrustarum Aventinus, Pusterthal vulgus appellat, sed Leonardo eorum postremo vita functo, ad Maximilianum I. Cæsarem, Austriæque Archiducem universa ditio devoluta Tyrolenses fines latiùs produxit. Sanctimonialium Cœnobium D. Dominici regulis obstrictum anno 1286. exortum est, cui postea Euphemia Goritiæ Comes virorum Carmelum addidit in hac quoque Urbe excitatum.

MARIÆ MONS.

MAriæ Mons, vulgò Marienberg elegans in Valle Venusta Ordinis S. Bene-

nedicti Cœnobium in edito stat monte inter Oenum, & Athesim, ubi hi maximè ad invicem accedunt, eminente, quod Comites Amatiæ vulgò Matsch liberaliter dotatum excitarunt; Albertus primus Abbas usque ad annum 1152. rexit; S. Algotus Curiensis Episcopus largis muneribus ditavit, & tandem Matthias Langius trigesimus quintus Abbas anno 1640. è vivis sublatus magnis sumptibus à fundamentis restituit.

MERANIA.

MErania vulgò Meran Urbs olim Ducalis, & totius regionis caput in rara per Tyrolim planitie ad Passeram amnem mox Athesi illabentem jacet, à pluribus Arcibus in proximis clivis erectis coronata. Ejus nomen à nescio quo antiquissimo Germanorum Rege Mers dicto, vel potiùs ab Hebræa voce Marach derivatum prætendit Brandisius; sed argumenta, quibus id probet, expecto. Interim reliqua notatu digniora perstringam. Anno 1406. Leopoldus Archidux Austriæ, & secundus hujus nominis Tyrolis Comes muros circa Urbem duxit, quibus sex includuntur Templa, Parochiale nimirum ad S. Nicolaum, terna alia minora S. Barbaræ, S. Catharinæ, & S. Leonardo dicata, Venerabile Capucinorum Asceterium, & Sacrarum D. Claræ Virginum Cœnobium ab Euphemia Comitis Ottonis vidua anno 1300. fundatum & paulò pòst ab Henrico Ottonis fratre peculiari patrocinio protectum, edito ea de re diplomate, cujus hoc initium: *Nos Henricus Dei gratiâ, Bohemiæ, & Poloniæ Rex, Marchio Moraviæ, Dux Carinthiæ, Comes Tyrolis, & Goritiæ, & Ecclesiarum Aquileiensis, Trid. & Brix. advocatus profitemur, & universis præsentium inspectoribus declaramus. Quòd dum Fr. noster charissimus quondam Otto Illustris Dux Carinthiæ pia devotione, ac sincero affectu fundationi, & structuræ novæ Claustri Sanctimonialium Ordinis S. Claræ in Merano perdilectam sororem nostram Ofmiam Ducissam Carinthiæ relictam dicti nostri Germani inchoatæ, & fundatæ suum consensum voluntarium præbuerit, &c.* finis verò erat hujusmodi: *Actum & datum in Gries anno Domini millesimo, trecentesimo, undecimo, Kal. Martii, indictione nona.* Anno 1342. spectavit Merania solennem nuptiarum pompam, quæ inter Ludovicum Marchionem Brandeburgicum, & Margaritham Carinthiæ Ducis filiam coram Ludovico Bavaro Imperatore sponsi Parente, & frequenti Principum conventu habebantur: sed non tantum indè hauserat lætitiæ, quantum mœroris sensit anno 1419. ferale intuens spectaculum, quod fluvius Passera Urbem inundans in 400. Civium cadaveribus eidem objecit. Inter circumsitas Arces vetustate præstat, quæ nunc vulgò Tyrol dicitur, totique Comitatui nomen dedit, olim verò Terioli in plurali numero vocabatur; In antiqua enim Imperii Occidentalis Notitia sub Duce Rhætiarum fuisse legitur; *Præfectus Legionis tertiæ Italicæ trasvectioni specierum deputatæ Teriolis, & mox Tribunus Gentis per Rhætias deputatæ Teriolis.*

NOVA CELLA.

NOva Cella vulgò Neustifft Canonicorum Regularium S. Augustini Collegium non procul Brixinâ remotum, fundatorem suum agnoscit Rambertum Sabionensem Dynastam, ejusque conjugem Christinam, qui hortante S. Hartmanno Brixinensi Antistite pio huic operi anno 1141. animum applicuere; primum verò Præpositum Henricum, qui anno 1164. communi mortalium sorti succubuit. Ex hujus successoribus Conradus Rodneckiana ortus stirpe, & Berchtoldus Friderici Archiducis antea Cancellarius ad Brixinensem Cathedram gradum fecerunt, post quos vigesimus secundus Præpositus Nicolaus Scheuber anno 1449. gestandæ Infulæ prærogativam à Nicolao V. Papa sibi, ac posteris impetravit. Collegii ædificium bis Vulcani crudelitatem passum, tandem anno 1477. non modò reparatum, sed in magnificentiorem quoque formam evectum est.

RATENBERGA.

RAtenberga, seu Ratenburgum, vulgò Ratenberg Urbs est cum Arce ad Oenum fluvium Kueffsteinio, & Schwacio interjecta, quam Rotenberg potiùs dicendam existimat apud Brandisium Bruschius, eò quòd circumsiti montes copioso fœti cupro quondam rubuerint; unde apertis sub Friderico, & Sigismundo Archiducibus frequenti operarum labore fodinis, erutum indè metallum non modò per Germaniam, & Italiam, sed per Galliam, & Hispaniam distrahebatur. Hæc Urbs modò Tyrolensi Comiti, modò Bavariæ Duci quondam parebat; sed anno 1505. à Maximiliano Cæsare unà cum Kueffsteinio recuperata Tyroli deinceps adhæsit.

RIPA.

RIpa, vulgò Italis Riva, Germanis Reiff amœnissimo gaudet solo, cui partim Benacus lacus, vulgò di Garda appellatus, par-

partim citreæ, aureæque mali in littoreis clivis perpetuò virentes copiosas instruunt delicias. Adnexa illi Arx, quam Rocca Itali vocant anno 1124. à Civibus excitata, ingentibus dissidiis ansam, & fomentum præbuit. Hanc enim primò Scaligeri Dynastæ occuparunt, quibus expulsis Meinhardus Tyrolensis Comes Tridentinæ Ecclesiæ, ad quam jam pridem Civitas spectabat, anno 1290. subjecit. Sed alterô seculô, anno nimirum 1352. Mediolanenses Principes, post hos rursus Scaligeri, tandem Veneti potiti sunt, inter quos, & Sigismundum Archiducem anno 1483. propter limitum controversiam inter Arcuanos Proceres, & Ripenses incolas exortam acre efferbuit bellum, his Republicâ, illis verò Archiduce patrocinante: sopita tamen est eodem anno flamma, intercedentibus Summi Pontificis, & Imperatoris Legatis, sed anno 1506. atrocius eruptura; & quamvis pòst biennium Ripam convenissent Cæsaris Maximiliani nomine Tridentinus Præsul, & Cyprianus Serentinus ab epistolis, ex Reipublicæ autem parte Zacharias Contarenus, quibus accesserant Jacobus Triultius, & Carolus Jufredus Mediolanensis Senatûs Princeps, ibique inducias pepigissent; inito tamen mox Cameraci celeberrimo illo fœdere, in quo Summus Pontifex, Imperator, Galliæ, & Hispaniæ Reges in Venetos conspiraverant, sequenti anno ejus seculi nono Cæsareus miles Ripam expugnavit non ampliùs amittendam. Speciosum in hac Urbe Templum tum forma, ac magnitudine præcellit, tum auro, & picturis renidet, cujus erigendi occasionem Cardinali Madrucio præbuit B. Dei Genitricis effigies, in columna, quæ inter marmoreos aræ summæ ornatus hodieque spectatur, expressa; namque anno 1603., cùm penes hanc in publica via stantem, plaustrum frumento grave duceret quidam Joannes Brusaferrus nomine, impacta in offendiculum rota octennem filiolum antrorsum excussit, jacentemque supergressa ad mortem obtrivit. Perculsus tam deplorando spectaculo parens, dumque oculos quaquaversum circumfert, prædictæ Deiparæ iconem intuitus, in genua prolabitur, & fusis inter lacrymas precibus, filii incolumitatem à benignissima gratiarum Matre vix antea imploravit, quàm exoravit. Subjectum examini miraculum, ritèque approbatum majorem columnæ honorem ab accurrentibus populis, & pretiosum, de quo diximus, Templum à memorato Cardinali extorsit, D. Hieronymi Religiosis postea concessum.

ROBORETUM.

Roboretum vulgò Italis Rovaredo, Germanis Rofreit, amplum, ac venustum Oppidum ab Athesi fluvio paucis infra Tridentum milliaribus alluitur, ab antiqua quercuum sylva nomen sumens, per quam anno 1445. Proceres de Castelbarco angustum antea locum ampliarunt. Dum prædictum inter Archiducem Sigismundum Tyrolis Comitem, & Venetos bellum anno 1488. ferveret, Austriaci Oppidum, Arcemque in suam potestatem redegere, paulò pòst tamen à Venetis recuperata. Rursus Tyroli junxit Roboretum Maximilianus I. Imperator, cui Noviodunense fœdus anno 1516. in perpetuum adjudicavit. Nonnulli apud Bollandum (a) opinantur in hujus Oppidi situ olim floruisse Verrucam, illud nempe Castrum, quod Theodoricus Gothorum Rex apud Cassiodorum (b) ita dilaudat: *Est in mediis campis tumulus saxeus in rotunditate consurgens - - - totus mons, quasi una turris efficitur, cujus ima graciliora sunt, quàm cacumina, & in mollissimi fungi modo superiùs extenditur, cùm inferiori parte tenuetur - - - hunc Athesis inter fluvios honorus, amœni gurgitis puritate præterfluit, causam præstans muniminis, & decoris. Castrum pene in Mundo singulare tenens claustra Provinciæ; quod ideo probatur magis esse præcipuum, quia feris gentibus constat objectum. Hoc opinabile munimen, mirabilem securitatem, cui desiderium non sit habitare, quam vel externos delectat invisere?* Alii Athesinam Clusam interpretantur, quam inter Roboretum idem fluvius prætergreditur; at cum neutrum *mediis in campis* consurgat, censet Cluverius id esse, quod à situ Castello della pietra appellatum Cæsareô præsidiô propè ditionis fines cautè custoditur. Interim Verrucam ipsum esse Castrum Ferruge, quod Paulus Diaconus (c) per S. Ingenuinum Sabionensem, & Agnellum Tridentinum Præsulem ab excidio liberatum memorat, partim nominis similitudo, partim Tridentini Territorii situs abundè declarant. *Nomina*, inquit, *Castrorum, quæ diruerunt in Territorio Tridentino ista sunt: Tesana, Maletum, Semiana, Appianum, Fagitanum, Cumbra, Vicianum, Brentonicum, Volænes, Ennemase, & duo in Alsuca, & unum in Verona. Hæc omnia Castra cùm diruta essent à Francis, Cives universi ab eis ducti sunt captivi. Pro Ferruge verò Castro intercedentibus Episcopis Ingenuino de Savione, & Agnello de Tridento data est redemptio per caput uniuscujusque viri solidus unus usque ad solidos sexcentos.*

(a) Act. SS. ad diem 5. Feb.

(b) Lib. 4. Ep. 48.

(c) De gest. Long. l. 3. c. 30.

SALURNUM.

SAlurnum Oppidum inter Tridentum, & Bocenum secus Athesim fluvium interjacet, apud quod celeberrimam de Cimbris victoriam à C. Mario Romanorum Consule anno ante Virginis partum 101. obtentam autumat Brandisius, quando scilicet nebuloso die Romani Cimbros inopinantes oppressère, pòst ubi purior lux nebulam discussit, Marius acie in orientem conversa, totum scutis, galeisque excepit solem, cujus repercussu perstricti Cimbrorum oculi sunt, totumque iis ardere cœlum visum est, & exortus simul ventus concitati pulveris nubem in adversa Cimbrorum ora propellebat. Verùm graviter Brandisium falli ostendunt Plutarchus, & Florus, qui illius prælii meminere; ille enim sub Trajano florens apud Vercellas subalpinam Urbem utrumque exercitum concurrisse docet; hic verò paulò recentior in planis Venetiæ campis consertas ab iis manus enarrat, cujus verba utpote Tyrolim etiam non parum attingentia subjungere libuit. Sic igitur de Mario loquitur: *Sublatis funditus Teutonis in Cimbros convertitur. Hi jam (quis crederet?) per hyemem, quæ altiùs alpes levat, Tridentinis jugis in Italiam provoluti ruinâ descenderant. Athesim flumen non ponte, nec navibus, sed quadam stoliditate barbarica primùm corporibus aggressi, postquam retinere amnem manibus, & clypeis frustra tentaverant, ingestâ obrutum sylvâ transiluere - - - sed in Venetia, quo ferè tractu Italia mollissima est ipsâ soli, cœliq; clementiâ robur elanguit. Ad hoc panis usu, carnisq; coctæ, & dulcedine vini mitigatos Marius in tempore aggressus est - - - in patentissimo, quem Raudium vocant, campo procurrère. Millia inde ad sexaginta ceciderunt.* Certiùs Salurnum inclaruit ob aliam victoriam ab Euino Longobardo Tridenti Duce sub annum 576. adversùs Francos partam, quod à mox addendis Pauli Diaconi (a) verbis disertè exprimitur, unde etiam de hujus Oppidi vetustate solidum judicium ferri potest; sic enim ille scribit: *Dux Francorum Crannichis non multum post tempus Tridentum veniens, devastabat. Quem subsequens Euin Tridentinus Dux, in loco, qui Salurnis dicitur, suis cum sociis interfecit, prædamq; omnem, quam ceperat, excussit, expulsisq; Francis Tridentinum Territorium recepit.* Salurnensem Parœciam Ludovicus Tyrolis Comes, consentiente Innocentio IV. Summo Pontifice, anno 1360. contulit Regularibus S. Augustini Canonicis, in propinquo D. Michaëlis Collegio, quod Welsch Michaël apud Germanos audit, anno 1145. ab Udalrico, & Henrico Comitibus ab Eppan liberaliter fundato.

(a) De Gest. Laug. l. 3. c. 9.

STAMBSENSE COENOBIUM.

STambsensi Cisterciensis Ordinis Cœnobio vulgò Stambs dicto, & ad Oeni fluvii ripam quaternis supra Oenipontum milliaribus magnificè assurgenti, initium dedit anno 1272. Meinhardus Carinthiæ Dux & Tyrolis Comes, Henrico ab Honstetten primi Abbatis muneri admoto; amplioribus autem donis illud cumularunt Austriæ Archiduces, ita ut inter præclara hujus eximiæ Religionis Domicilia meritò celebretur. In insigni sacrarum reliquiarum, quæ hìc coluntur, gazophylacio maximi æstimatur Caput S. Zachariæ Patris S. Joannis Baptistæ, quod anno 1360. ab Orientis Imperatore Joanne Palæologo transmissum fertur. Solenne hìc præterea fuit, veteres Tyrolis Principes, in adornata à Meinhardo crypta recondere, in quam etiam Fridericum Austriæ Archiducem anno 1439., & ejusdem seculi 96. illius filium Sigismundum intulere.

STERCINGUM.

STercingum, seu Stiriacium vulgò Sterzingen parva, sed commoda Urbs ad Utium amnem, quam alii Ulz, alii Brennerbach vulgò vocant, Oenipontô 7. milliaribus Brixinam versùs recedit. Circùmsitæ regionis vulgare nomen Wipthal ansam præbuit Cluverio, antiquum Vipitenum in Antonini Itinerarii fragmento superiùs memoratum, istic agnoscendi, cui non tam vocabuli affinitas, quàm itineris ibi descripti ratio suffragatur. Prostratos hìc aliquando ab hostibus Romanos nonnullis argumento fuit lapis cum hac inscriptione: *OSSA LEGIONIS DECIMÆ* in Parochialis Templi fundamentis effossus, quæ anno 1494. jaciebantur.

SCHWACIUM.

SChwacium vulgò Schwaz trium horarum itinere infra Halam secus Oenum descendit, Oppidum ditissimis metallorum fodinis celeberrimum, nec solùm propter amplitudinem, sed ob formam viarum, ac ædificiorum pulchritudinem, populique frequentiam conspicuis quibusque Urbibus meritò annumerandum. In hoc Lambecius Lazium secutus, vetus statuit Sebatum, quod in allegato jam alibi Itinerarii fragmento Aquileiâ Veldidenam euntibus ante Vipitenum obviabat; verùm cuivis Tabulas

las consulenti patebit, nimis distortè, & per inútiles flexus sic institui iter, etiamsi, prout suspicatur Lambecius, per Amanuensium lapsum Sebatum Vipiteno præponeretur, cui postponi debuisset; quare satiùs fuerit cum Cluverio fateri, certa Sebati vestigia evanuisse, cùm solis milliarium numeris fidendum non sit, quos iterata toties descriptio non parum vitiavit. Interim nos invitant Schwacienses thesauri in indicatis paulò antè fodinis reconditi. Detectæ hæ sunt anno 1448. sub Sigismundo Archiduce, cui Opulenti cognomen idcirco adhæsit, tantaque ibi multiplicis metalli, auri scilicet, argenti, æris, stanni, plumbique aliquando erat ubertas, ut anno 1560. triginta fermè operarum millia in iis laboribus occuparentur. Pereleganti descriptum stylo totum hoc metallicum opus ob oculos ponit Stephanus Vinandus Pighius, qui anno 1574. Carolum Fridericum Cliviæ, Juliæ, & Montium Ducem per illustriores Europæ Provincias comitatus, illud curiosè perlustravit. Unde à prolixiori ejusdem relatione hanc synopsim excerpam. In præruptis itaque, ac præcelsis circa Oppidum montibus permulta hiant fodinarum antra, è quibus quidquid metallici exscindunt, carris evehunt, superfluaque in tumulos egerunt, & veluti montes montibus imponunt: nec procul indè absunt officinæ, ubi rivi ingentes per tubos in diversas partes deducti non modò folles elevant, flammasque in fornacibus excitant, sed plura alia simul ministeria promptissimi peragunt. Antequam tamen metallica materia per has fornaces excoquatur, confleturque, diversimodè paranda est; purarum enim venarum fragmina in capsulas conjiciunt, atque præferratis pistillis tundunt ab aquaria rota versatis, ac tenui mox cribro transmeantem pulverem secernunt, non transmeantem rursus pistillis subjiciunt, atque ampliùs tundunt. Lapides verò quibus metalla sunt mixta, primùm malleis minui tradit, dein in lacunulis lavari, palisque in alveo agitari, ac demum per cribrum transmitti. Sed ut aliquid etiam de fodinarum structura dicamus, ante earum ostium teste eodem Vinando, exspectabant operarii plures trusilia habentes vehicula, in quatuor ferreis rotulis currentia, quibus singulos advenas excipiunt, atque prælucentibus tædis per montis trabibus suspensi cavernas, & cuniculos vehunt, ad tria ferè millia passuum, priusquam perveniant ad puteos, & ad aquarias machinas; ubi interim strepitus ingens aquarum sub fulcris per obscuros meatus labentium horrorem sæpiùs incutit. Post cæcam hanc viam patent profundissimi putei, àd quadringentas interdum orgyas excavati, è quibus metallica saxa lapicidæ malleis acutis exscindunt, omnemque materiam haustoriis vasis è machina tractoria, quam duo volvunt, pendentibus extrahunt, trusilibusque vehiculis per cuniculum evehunt. In puteorum fundum per funes descenditur, in quos etiam recens aura follibus, ac ventilabris adhoc paratis immitti debet, ne impuro aëre oppressa lumina extinguantur, aut metallici suffocentur. Magno econtra labore evehenda est aquarum vis per montium fissuras in fodinas, puteosque influens, quod per mirandi artificii machinas à Vinando fusiùs descriptas bini duntaxat operarii perficiunt. Non tantùm sub Sigismundo Archiduce, sed & sub Ferdinando I. Cæsare ingentes divitiæ ex inexhausto hoc thesauro eruebantur; docent enim rationum codices ab anno 1525., usque ad ejusdem seculi 64., solius puri, ac liquati argenti 2328500. marchas prodiisse; ab illius autem obitu defecit plurimùm metalli affluentia, ita ut eo ipso anno 1564., non nisi 17518. marchæ, nec ullo deinceps anno ultra 20000. ad ærarium pervenerint. Cupri copiam indè conjicere licet, quod quamvis argenti marcham quadraginta ad minimum cupri pondo comitentur.

TRIDENTUM.

Tridentum, vulgò Italis Trento, Germanis Trient, speciosa Urbs in plano fertilique solo, propinquis tamen alpium cacuminibus inumbrato, ad Athesim fluvium jacet, nomenque suum apud vetustos geographos percelebre, quod à trium torrentium confluxu, vel à Neptuni hic præcipuè culti tridente ortum creditur, etiamnum servat. Mentionem illius faciunt Strabo, Plinius, Ptolomæus, Antonini Itinerarium, & Peutingeriana Tabula, sed originem nemo attingit. Conjiciunt nihilominus aliqui à Brenno Gallorum Duce eam initium sumpsisse; alii jam à Tuscis sub Rhæto huc commigrantibus inceptam malunt, & à Gallis postmodùm ampliatam. Post Romani Imperii ruinam, Ostrogothorum primò, dein Longobardorum jugum subivit, qui singularem istic Ducatum ab Evino primo Duce obtentum erexere. Qua autem ratione temporale quoque, ùt vocant, Urbis dominium Episcopo collatum sit, nunc aperiemus: Ecclesiæ Tridentinæ initium in primum Christianæ æræ seculum, in annum nempe septuagesimum octavum refert Brandisius, narrans ea tempestate S. Hermagoram S. Marci Evangelistæ discipulum primæ hisce

in oris Ædi vero Deo sacratæ Jovinum præfecisse, post quem subnectit Abundantium, Claudianum, Magorianum, aliosque, donec anno 383. S. Vigilius familiâ Equestri Romanâ ortus, Theodosii, & Maxentiæ filius, cùm sub Damaso Papa patriâ relictâ cum binis fratribus in montana hæc loca secessisset, ab Abundantio Aquileiensi Patriarcha demandatam sibi Episcopalem Tridentinorum curam suscepit. Perperam tamen Honorio imperante id factum additur, utpote anno 384. primùm nato. Tantô interim studiô, ac zelô munus suum administravit Vigilius, ut brevi temporis spatio viciniam ab Idolorum cultu expurgatam ad Christum adduxerit: tandem verò cùm Fanum Saturni in Valle Rendena evertere attentaret, ab Ethnicorum rabie lapidibus obrutus triumphantem animam reddidit Creatori. Crevit successu temporis Episcopatus munificentiâ Imperatorum, ac Principum, inter quos Theodosius Legerinam, & Ursicinam Vallem, Carolus Magnus Ripensem Urbem donavit, & demum Conradus II. ipsum Ducatum, Vallemq; unà cum Bocenensi ditione adjecit: atque licèt crebras sub Bojorum dominatu hæc Ecclesia sustulerit calamitates, quibus illius potentia atterebatur, Austriaci tamen Principes Tyrolensi Comitatu potiti pristino statui cuncta restituerunt. Hinc Albertus Episcopus ex Ortenburgicis Comitibus prognatus Albertum, & Leopoldum Archiduces Austriæ, & Tyrolis Comites, literis anno 1365. datis hæreditariæ suæ Diœceseos Advocatos agnovit, & suam vicissim opem eisdem detulit: quæ mutuæ defensionis pacta sub Friderico, Maximiliano, & Ferdinando Imperatoribus repetita deinceps sunt, sed salvo jure immedietatis, uti loquitur illorum testis Wilhelmus Im Hoff, nec non sessionis, ac suffragii in Imperialibus Comitiis, quæ Tridenti Præsules tanquam Imperii Principes semper obtinuerant. Constitutum præterea ab eodem fertur anno 1511., ut Episcopus Tyrolensis Provinciæ Conventibus intersit, de pace publica, salute ac defensione patriæ consilium conferat, suam æris partem secundùm exigentiam pendat, econtra verò Tyrolis Comes, ea quæ Diœcesis Imperio debet, exceptis tantùm impensis Cameralibus persolvat: Officiales hæreditarii hujus Episcopatûs sunt, Pincernæ Comites de Thun, Mareschalli Barones de Firmian. Ab Episcopali dignitate ad reliqua Tridenti decora conversi spectabimus præter sublimem, splendidamque Principis aulam non pauca Templa, inter quæ excellit Cathedralis Basilica à S. Vigilio Episcopo, & Martyre primùm erecta, & DD. Gervasii, & Protasii MM. cultui dicata, in quam cùm illatum fuisset sacrum ipsius conditoris corpus, S. Vigilii Templum dici cœpit, ad magnificum, quo hodie nitet, splendorem per piam Urbis liberalitatem postea evectum. Ternæ insuper adsunt Parœciæ, quarum Templa sunt S. Mariæ Magdalenæ, S. Mariæ Majoris albo, rubroque relucens marmore, ac peculiaris artificii organo celebratum, atque D. Petri, in quo celeberrimum S. Simonis Mausolæum è candido marmore super altare assurgit, ascensum à tergo habens, per quem à solo subvectus spectator per inauratos clathros contemplari possit monumentum Judaicæ crudelitatis, incorruptum scilicet sesquianniculi infantis corpus, in genu, tibiaque dextris evulsa carne anno 1475. miserè laceratum, totaque cute acubus dispunctum. Religiosorum Monasteria præter Societatis Jesu Collegium bina S. Augustino, & S. Marco sacra Urbi includuntur, quinque verò foris eandem circumdant. Verùm maximam Tridento famam, gloriamque peperit Oecumenicum Concilium à Paulo III. Summo Pontifice ibi anno 1545. convocatum, cui initium datum est idibus Decembris, ex Sanctissimæ Triadis Parthenone ad S. Vigilii Basilicam instituta supplicatione procedentibus tribus S. R. E. Cardinalibus Legatis, Cardinali Madrucio Episcopo Tridentino, quatuor Archiepiscopis, viginti Episcopis, quinque Religiosorum Ordinum Præsidibus, & Ferdinandi Romanorum Regis Oratoribus. Accesserunt deinceps alii quamplurimi, ita ut universim septem Cardinales, tres Patriarchæ, triginta tres Archiepiscopi, ducenti triginta quinque Episcopi, septem Abbates, totidem Religionum summi Præsides præter diversorum Regum, Principumque Oratores, & 146. alios Theologos numerati fuerint. Interim habitæ sunt in prædicto S. Vigilii Templo octo sessiones usque ad annum 47., quo ob grassantem Tridenti epidemicam luem translatum est Concilium Bononiam, Hispanis Præsulibus Tridenti subsistentibus; donec anno 1551. à Julio III. pristinæ stationi restitutum, & in S. Mariæ Majoris Templo deinceps congregatum, tandem añ 1563. sedente in Petri Cathedra Pio IV. fœlicem exitum fuerit sortitum, cui præsentes subscripsere sex Cardinales, tres Patriarchæ, viginti quinque Archiepiscopi, centum sexaginta octo Episcopi, triginta novem absentium Præsulum Procuratores, septem Abbates, & totidem Religiosorum Generales, nimirum Ordinis Prædicatorum, Minorum Observantium, Minorum Conventualium, Eremitarum S. Augustini,

stini, Servorum B. Virginis, Carmelitarum, & Societatis Jesu.

WILDENENSE COENOBIUM.

Wildenense Cœnobium, vulgò Wilden, vel ùt ab aliquibus scribitur, Wilthan, & Wiltheim prope Oenipontum ad Meridionalem plagam situm, pervetustam quidem jactat originem, sed etiam fabulis involutam; siquidem pro sacra D. Benedicti Familia fundatum creditur à quodam Haymone giganteæ staturæ viro, & ab idololatria ad Christianam religionem converso, quem nonnulli ex Italia, alii ex Rhenana ora anno 860. in has terras adducunt, & post 18. annos defunctum scribunt; superest ibi hodieque sepulcrum cum statua 12. pedibus alta, præter quæ monstratur quoque ejusdem ensis, clypeus, & ossea quædam lingua longitudinis unius ulnæ, & gladii instar ancipitis mucronata, quam ferunt prædictum Haymonem ingenti draconi extructionem Cœnobii nocturna laborum præcedentis cujusque diei subversione impedienti, ideoque à se interfecto excidisse. Hujus historiæ, fabulæve mentionem faciens Brunnerus non nisì apud oppidò credulos hæc fidem invenire asserit, atque permirum ei accidit, tam luculentas cum draconibus pugnas, aliaque facta ingentia, quibus is gigas Herculem æquasse fertur, nulli veterum celebrare in mentem venisse: sola quippe traditione ea ad nos delata sunt, nec nisi tardiori ævo fastis inserta. Unde veritati magis consona videtur Lambecii, aliorumque opinio, qui præmemoratam draconis osseam linguam xiphiæ piscis rostrum potiùs esse putant ex superiori oris parte ultra ulnam sæpiùs prominens, quale in hujusmodi pisce ex Adriatico mari recenter extracto mihi aliquando contigit videre; ad unguem enim coincidit osseæ illius rei descriptio, quam ineptè linguam appellarunt. Tutiùs itaque fidem habebimus Brandisio narranti, Candidi Ordinis Canonicos à Reginberto Brixinensi Episcopo, abscedentibus, aut priùs dilapsis (si tamen aliquando fuerant) Benedictinis, in hoc Monasterium fuisse inductos anno 1130., decenniò scilicet postquam S. Norbertus illius Ordinis fundamenta Præmonstrati in Diœcesi Laudunensi jecisset, Marquardo Bruntrutano reliquis præesse jusso. Sub hujus decimo sexto successore Dominico Leor novam, eamque magnificam Templi molem Sigismundus Alphonsus Brixinensis Antistes coram Augustissimo Cæsare Leopoldo anno 1665. consecravit. Premit hoc Wildenense Cœnobium Veldidenæ ruinas, cujus pervetusta celebritas, ac situs ex quatuor Antonini itineribus, quorum unum jam alibi dedimus, affatim elucet; indéque peculiaris ejus dignitas arguitur, quod terna itinera Veldidenæ terminet; id enim non nisì in famosioribùs Civitatibus usurpare consvevit. Deprædicant ejusdem excellentiam circumjacentes agri, in quibus sæpe etiam nunc antiqua numismata Romana, aliaque varia veteris Veldidenæ indicia fortuito reperiuntur. Inter hæc maximè eruditioni servit columna milliaria ex candido marmore cum hac inscriptione. *IMP. CÆS. L. SEPTIMIUS SEVERUS PIUS PERTINAX AUG. ARABICUS ADIABENICUS PARTHICUS MAX. PONT. MAX. TRIB. POT. VIIII. IMP. XII. COS. II. P. P. PRO. COS. ET IMP. CÆS. M. AURELIUS ANTONINUS PIUS. AUG. TRIB. POT. IIII. PRO. COS. ET IMP. P. SEPTIMIUS GETA ANTONINUS VIAS, ET PONTES REST. AB AUG. MIL. PAS. CX.* Stabat itaque olim circa viam publicam hæc columna ante Cœnobii portam, signabatque viam militarem, quæ ex Italia per alpes Augustam Vindelicorum ducebat, ab Imp. L. Septimio Severo, ejusque filiis M. Aurelio Antonino Caracalla, & P. Septimio Geta per millia passuum centum & decem Augustâ scilicet Veldidenam usque restauratam: verùm anno 1587. Ferdinandus Archidux Imperatoris Ferdinandi filius unà cum tribus aliis ejusdem generis columnis milliariis in illa ad Oenum planitie hinc indè repertis in Ambrasianam Arcem transferri curavit.

SVEVIÆ PARS.

Svevia nobilissima Regio, cui à Septentrione adjacet Franconia, ab Ortu Bavaria, à Meridie Helvetiæ, Rhætiæque pars, & ab Occasu Alsatia, olim Regnum, dein Ducatus audiebat, hodie verò in diversa prorsus dominia discriminatur. Ager illi fertilis, cujus nulla portio inculta jacet, præterquam ubi lacus, aut sylvæ terram occupant; in quibus tamen frequens piscatio, nec minor venatio aliarum rerum defectum ubertim supplent. Cæterùm alibi frumentorum abundantia, quorum magna vis. Tota Provincia salubri aëre gaudet, celebratissimis Urbibus, Vicis, & Castellis referta. Arces excelsæ naturâ, & arte munitæ. Circa montes, ferrum, ar-

argentum, aliaque metalla procreat. Gens populosa, & bello clara, Germanorum præstantissima à Plutarcho habita, cujus paulò altiùs originem repetemus, postquam antiquiores hujus oræ incolas descripserimus.

Maximam Sveviæ partem à Vindelicis quondam insessam, & ab iisdem Vindeliciam appellatam nemo veteris geographiæ peritus in dubium revocat. De eorum tamen ortu, & genere non parum disputatur. Eos Servius Liburnorum, hos Amazonum propaginem autumat. Porphirio à Thracibus, quos Amazones patriâ ejecerint, eosdem derivat Servii narratio, quà Amazones attingit, avidè à pluribus excipitur, quibus allegati aliâs Horatii versus favere videntur; ab eruditissimo tamen Velsero (a) inter fabulas meritò rejicitur. Ab Illyriis saltem eos provenisse credidit Cluverius. (b) Sed longè magis arridet Velserus Vindelicos Rhætorum familiam ab initio arbitratus, qui privatam nuncupationem à Vindone, & Lyco penes Augustam confluentibus desumpserint, ubi primariam eos fixisse sedem non obscurè apparet. Certè sub unius Rhætiæ nomine, non Rhætorum tantùm, sed & Vindelicorum terras fuisse à Romanis interdum comprehensas plerique fatentur, quod compluribus veterum testimoniis confirmat Cluverius, idque ex Rhætiæ finibus, quos à Ptolomæo statutos alibi vidimus, clariùs elucet; quinimò in Notitia Imperii Romani, in Antonini Itinerario, & apud Paulum Diaconum Rhætiæ secundæ nomine Vindelicia indicatur. Hinc de finibus, qui illam à propria, seu prima Rhætia distinguebant, haud minor, quàm de origine controversia. Lycum quidem fluvium posuit Ptolomæus, sed in hoc passim erroris arguitur, plurium veterum scriptorum textibus convictus. Horum non infimus Strabo, (c) qui Vindelicos ad lacum Brigantinum usque pertingere non semel asseruit. *Cui regioni*, inquit, *Istri, & Rheni fontes proximi sunt. Inter utrumque lacus, & effusæ de Rheno paludes - - - lacus habet insulam, qua velut Arce ad invadendos Vindelicos commodissimè usus in navalibus pugnis Tiberius - - - Ad eum lacum Rhæti paululum adsunt, amplius Helvetii, & Vindelici.* Unde certò videntur Vindelici ab Oeno fluvio, quà se in Danubium exonerat ad lacum Brigantinum, extensi fuisse, atque hinc Rhætiæ propriæ partem, & Helvetos, indè Noricum spectasse. A Germania magna Danubio arcebantur. Australes in alpibus terminos, quibus à reliqua Rhætia separentur, etsi, uti innuimus, difficilè sit definire, propius tamen vero est, extremas tantùm, & humiliores coluisse, quod ex Strabone colligit Velserus, ubi ille ait: *Vindelici autem, & Norici montana exteriora tenent.* Hæc de Vindelicis, à quibus ad Svevos eorum successores pergamus.

(a) Rer. Aug. l. 2.

(b) Vind. & Nor. c. 3.

(c) Lib. 7.

Amplissimam olim fuisse Svevorum gentem, disertè nos docet Tacitus (d) sic eos describens: *Nunc de Svevis dicendum est, quorum non una, ut Cattorum, Tencterorumq; gens: majorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus, nominibusq; discreti, quamquam in commune Svevi vocentur. Insigne gentis obliquare crinem, nodóque substringere. Sic Svevi à cæteris Germanis; sic Svevorum ingenui à servis separantur.* Consonat Tacito apud Cluverium Æthicus: *Germania*, inquit, *ubi plurimam partem Svevi tenent, quorum omnium gentes sunt LIV.* Verùm uno atque altero seculo post Taciti ætatem, cùm Alemanni, Franci, ac Saxones, Svevorumque trans Salam, atque Albim nationes, Gothi, Burgundiones, Vandali, Quadi, Marcomanni, propriis, ac distinctis ab invicem nominibus clari haberentur, solos eos à Romanis dictos fuisse Svevos Cluverius censet, qui Borealem Danubii plagam Norimbergam versùs extensam incolebant, favetque utcunq; illi Jornandes conterminos Svevis populos enumerans, quos in secundo ejus authoris textu videre est, à nobis, dum de Gottschevia ageremus, aliàs allegato. Interim certum illud est, non ampliùs tam latè patuisse Sveviam, sed tantùm in aliqua vastæ illius regionis parte subsequentibus post Tacitum temporibus hoc nomen perdurasse; sic enim scribit Orosius, (e) qui seculo quinto florebat: *Insurrexerunt gentes Marcomanni, Quadi, Vandali, Svevi, atque omnis pene Germania.* Et Æthicus apud Cluverium: *Oceanus Occidentalis habet gentes Gothos, Thuringos, Herulos, Marcomannos Longobardos, Svevos, Francos, Alemannos.* Cùm tamen ex his populis Marcomanni, Quadi, Longobardi à Tacito inter Svevos referantur, quorum alia, apud eundem mentio etsi ad sitûs intelligentiam non pertineat, eruditionis tamen gratiâ non prætereundam putavi, ubi nimirum de Romanorum sacris ita disserit: *Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem, ac Martem concessis animalibus placant: pars Svevorum, & Isidi sacrificat. Unde causa, & origo peregrino sacro parum comperi, nisi quod signum ipsum in modum Liburnæ figuratum, docet advectam religionem.* Cæterùm Svevi jam à prædictis gentibus discreti ad Danubii fontem paulatim ascenderunt, Alemannis, quorum sedes indè ad Rhenum, & Mœnum usque protendebatur, aut ex Germa-

(d) De more Ger.

(e) Lib. 1. c. 15.

nia

(a) Germ. ant. l. 3. ni a prorsus recedentibus, utì Cluverio (a) visum est, aut novos hospites secum mixtos tolerantibus. Hinc est illud Pauli Diaconi: (b) Lib. 2. c. 15. (b) *Liguria usque ad Gallorum fines extenditur. Inter hanc, & Sueviam, hoc est, Alemannorum patriam, quæ versùs Septentrionem est posita, duæ Provinc. æ, id est, Rhætia prima, & Rhætia secunda infra alpes consistunt.* Tandem trajectô Danubiô in Vindeliciam, seu secundam Rhætiam penetrantes Svevi hodiernum Sveviæ nomen huic regioni indiderunt. Ex ea autem non nisì, quæ clementissimo Austriacæ Domûs imperio hæreditario jure subjacent, modò breviter exponenda seligemus.

Marchionatus Burgoviensis inter Lycum, & Ilarum fluvios comprehensus à primaria Urbe Burgovia nomen sumit, quæ vulgò Burgow dicta à Mindela amne uno, antequam in Danubium influat, milliari alluitur, & quatuor milliaribus Ulmâ in Ortum recedit. Aliam præterea non ignobilem Urbem hæc ditio complectitur, nimirum Guntiam, seu Guntsbergam sex milliaribus Augustâ remotam, quam Danubius Guntiâ fluviô auctus præterfluit, & cujus præclaram memoriam nobis suppeditat panegyricus Maximiano Cæsari Diocletiani collegæ ab incerto authore dictus, dum cladem Alemannis perpetuis Rhætiæ hostibus anno 284. ab eo inflictam his verbis deprædicat: *captus scilicet Rex ferocissimæ nationis inter ipsas, quas moliebatur insidias, & à ponte Rheni usque ad Danubii transitum Gutiensem devastatâ, atque exhaustâ penitus Alemanniâ.* Urbibus adjicio celebriores Religiosorum Ædes per hunc Marchionatum dispersas. Wettenhausianum Canonicorum Regularium S. Augustini Collegium fundarunt Conradus, & Wernherus Comites de Rockenstein, nec non Gertrudis eorum mater. Conditus in hoc jacet Henricus Marchio Burgoviensis, qui anno 1283. sinè prole masculа è vivis sublatus nobilissimæ suæ prosapiæ finem imposuit. Fultenbachense Ordinis S. Benedicti Cœnobium Augustam inter, & Dilingam longam jam numerat ætatem, utpote anno 730. à S. Victerpo Augustano Episcopo constructum. Elegans Virginum Ordinis S. Benedicti Monasterium vulgò Holtz nuncupatum, egregium est monumentum S. R. I. Mareschallorum Pappenheim, Dornsberg, & Biberach, qui illud primitus, incertum quo anno erexere. Transiit hic Marchionatus ad Habsburgicam Domum anno 1282., quo Rudolphus I. Imperator in Augustanis Comitiis, habito Imperii Ordinum consensu, Rudolpho filio illum contulit, etiam Sveviæ Duci renunciato, cùm anno 1269. Conradinus ultimus ex veteri stirpe Sveviæ Dux Neapoli in Italia à Carolo Andegavensi capite plexus orbatam successoribus hæreditatem reliquisset.

Hohenbergensis Comitatus, qui à nonnullis solo Dynastiæ titulo indicatur, in Inferiorem, & Superiorem ab Arnoldo dividitur. Hic ad Nicri vulgò Necker vocati fontes jacet; ille verò cum eodem fluvio descendit. Superioris Caput est Castrum Hohenberga; Inferioris Rotenburgensis Arx in lævo Nicri littore, uno supra Tubingam milliario assurgens, quam Carmelitarum, & Capucinorum Cœnobia nobilitant. In adversa autem Nicri ripa Rotenburgo respondet Collegiata Ecclesia à Comitibus Hohenbergicis anno 1320. fundata, in qua Præpositus, duodecim Canonici, & quatuor Vicarii, ùt in Blavii Atlante legere est, opulentis redditibus fruuntur. In valle insuper Rotenburgica prosilit acidus fons certissima plurium morborum medicina.

Spectant præterea hæreditario jure ad Augustissimam Austriacorum Heroum Prosapiam ipse Landgraviatus Sveviæ à Wenceslao Imperatore anno 1379. Archiduci Leopoldo pro 40. aureorum millibus Francofurti oppignoratus. Nellenburgensis Dynastia inter Danubium, & Brigantinum lacum inclusa, aliaque minoris nominis loca.

RHÆTIÆ PARS.

Rhætia propria, seu prima, quatenus scilicet à Vindelicia discernebatur, præter lustratum antea Tyrolis Comitatum, & Grisonum, seu Canorum Rempublicam, quos vulgò Graubünder dicimus, nonnullas aliàs Regiones complexa est, Austriaco sceptro hodieque subjectas, quas sub hoc titulo conjungemus.

Brigantinus Comitatus nomen suum vel à præcipua Urbe Brigantia in littore Constantiensis, olim Brigantini lacûs sita, vel à Brigantio fluvio in eundem lacum prope Urbem illabente mutuatur. Hanc Rhætiæ expressè inserit Ptolomæus (c); (c) Lib. 2. c. 12. Strabo (d) autem Vindeliciæ eam attribuere (d) Lib. 4. quamplurimis visus est, dum ita ab iis latinè redditur: *Estiones, & Brigantii ad Vindelicos pertinent: eorum Oppidum est Brigantium, & Campodunum*: verùm non desunt alii, inter quos Ægidius Schudus apud Schar-

Schardium, hùnc Strabonis locum ſic aliter interpretantes. *Ferociſſimi inter Vindelicos Licatii, & Clautenatii cenſebantur. Rhætorum autem Rhucantii, & Cotvantii. Eſtiones verò, & Brigantii Vindelicos attingunt: eorum Oppidum eſt Brigantium, & Campodunum.* In quam lectionem magis propendeo, cùm poſt Rhætos Strabo Brigantios jungat, eos potiùs additurus Vindelicis, ſi ad hos illos pertinere voluiſſet. Brigantinæ porrò Civitatis, lacuſque frequens eſt apud alios quoque veteres ſcriptores mentio. Plinius (a) poſtquam mugiles, alioſque piſces cæteris prætulit, ita proſequitur: *Proxima eſt his menſa generis duntaxat muſtellarum, quas, mirum dictu, inter Alpes lacus Rhætiæ Brigantinus æmulas marinis generat.* Ammianus Marcellinus (b) ipſum lacum Brigantiam vocat communi cum Oppido nomine: *Relegens*, inquit, *margines lacus Brigantiæ.* Et paucis interjectis. *Rhenus lacum invadit, quem Brigantiam accola Rhætus appellat.* Solinus (c) quoque hôc illum encomiô celebrat: *Si Thracia è Gallia petenda, excipit ager Rhæticus opimus, & ferax, Brigantino lacu nobilis.* Brigantius verò amnis ex ejuſdem nominis ſylva profluens, antequam in lacum ſe exoneret, valles irrigat vini, frumentique feraciſſimas multis Pagis quaſi conſitas; at ſtatim poſt fontes auſteritas multa, nec aliud ferè, quàm nemorum horror oculis obverſatur. Parum infra Brigantiam Urbem in eleganti, commodaque lacûs crepidine obviat Augia Major, aliàs Brigantina venuſtiſſimum Ordinis S. Benedicti Cœnobium à SS Columbano, Gallo, & Magno inchoatum, quod poſtero tempore præclarè reſtituit ſub annum 1097. Udalricus Brigantiæ Comes; eximiâ autem vitæ ſanctimoniâ præter tres Conditores conſecrarunt SS. Theodorus, Attalus, Walbertus, Deicola, Walericus, Bebo Waredolenus, Kilianus, & recentiori ævo BB. Marbotus, & Diethus. Cæterùm Brigantinum Comitatum Rudolphus Comes Monfortius, quem ſub initium decimi tertii ſeculi vixiſſe tradit apud Wilhelmum Im Hoff Arzetus, unà cum uxore Eliſabetha Palatina Tubigenſi ex ea ſtirpe primus obtinuit, à qua ad Auſtriacam tota hæc ditio tranſiit, partim anno 1450. ab Eliſabetha Wilhelmi Monfortii filia Sigiſmundo Archiduci, partim anno 1525. ab Hugone Monfortio Ferdinando Archiduci vendita.

(a) Lib. 9. c. 17.

(b) Lib. 15. c. 6.

(c) Cap. 24.

Feldkirchenſem Comitatum cognominat Feldkirchia, parva, ſed elegans Urbs juxta Illam amnem non multò pòſt in Rhenum influentem ſita, vinò abundans, & mercimoniô frequens, quam alii Valcurium à Latinis dictam, neſc o quo fundamento, arbitrantur. Alii congruentiùs ab antiquis Rhætis Campi nomen accepiſſe putant, ibique poſtea ab iiſdem Chriſtiana ſacra edoctis erectâ D. Petro Eccleſiâ, Campi Eccleſiam, ſeu Germanicè Feldkirch eum locum audiviſſe. Certè à mercatoribus ex Italia huc ſæpe adventantibus Campo di S. Pietro etiamnum appellatur, & in vetuſtioribus Curienſis Epiſcopatûs monumentis ita de hoc loco legitur: *De Eccleſia S. Petri ad Campos, id eſt Feldkircha beneficium, &c.* Quinimo, ſi ſecundæ Strabonis interpretationi paulò antè allegatæ preſſiùs inhæreamus, ſanè pro Campoduno Feldkirchiam Brigantinis propiorem potiùs intelligemus, quam Urbem Kempten ab iis remotiorem, & antiquæ Vindeliciæ certò incluſam. Comitatum hunc anno 1375. Leopoldus Archidux à Rudolpho Monfortio triginta ſex aureorum millibus emit, cui adjecit Dynaſtias Pludenz, Sargans, & Sacrum Montem ab Alberto Comite Werdenbergico iis tuendis impari divenditas. Anno dein 1416. cùm Archidux Erneſtus Feldkirchiam Comiti Friderico Tockenburgico oppignoraſſet, numeratâque jam ab hoc pecuniâ, Archidux Fridericus Erneſti frater Urbem tradere detrectaret, hæc à Comite obſeſſa in ejus poteſtatem devenit, ſed à Friderico IV. Cæſare poſtmodum redempta ad Auſtriam rediit. Fuggero (d) tamen iſta docenti adverſatur Gerardus de Roo, (e) qui non ab Erneſto, ſed à Sigiſmundo Imperatore poſt proſcriptum Fridericum Archiducem oppignoratam aliis Feldkirchiam refert.

(d) Spe. ho. l. 4. c. 5.

(e) Hiſt. Au. l. 4.

Inter has duas ditiones hactenus deſcriptas interjacet Monfortenſis Comitatus ab Auſtriæ Archiducibus perſolutô pretiô pariter comparatus.

CONSTANTIENSE TERRITORIUM.

Conſtantia, vulgò Coſtenz, vel Coſtniz percelebris Urbs cognomini imminet lacui, ſex, vel ſeptem milliaribus longo, qui à Mela Venetus, ab aliis Brigantinus, & Podamicus, vulgò Bodenſee vocatur, quemque Rhenus non procul Roſchaco ingreſſus interfluit, coram Conſtantia in inferum, ſeu Cellenſem lacum tranſiturus, olim à Mela Acronium, nunc vulgò Cellerſee, vel Unterſee appellatum, quam-

quamvis alii in Acronio superum, in Veneto autem inferum à Mela expressum autument. Antiquam esse Urbem nemo ambigit, Romanam enim in ipso nomine præfert originem, licèt apud nullum veterem authorem ejus memoria habeatur; nec nisi in tenebris palpant, imò prorsus à vero aberrant, qui Ptolomæi Ganodurum, seu Gavanodurum istic stetisse pronunciant. Proferunt alii, hanc Urbem à Constantio Constantini Magni parente muris circumdatam, ab eo etiam nomen fuisse adeptam, sed verosimiliùs conjicit apud Braunium Picus, Constantio Imperatori Constantini Magni filio nomen, Urbemque deberi, dum ita de Constantiensibus canit:

Quos Constantini proles oriente subacto
Occiduas repetens stellanti murice terras
Condidit, & proprio signavit nomine.

Constantiam illustrat Episcopatus Vindonissæ Helvetorum Pago nunc Windisch dicto, & sex milliaribus hinc in Occasum dissito à S. Beato, quem Apostolorum Princeps D. Petrus consecrasse fertur, inceptus, & à S. Maximino, vel Maximo Episcopo sub annum 570. in hanc Civitatem translatus; inter cujus successores sanctitatis fama præ reliquis claruere: D. Gebhardus I. ex illustri, ut quidam censent, Habsburgicorum Comitum sanguine, eoque pro Christi nomine anno 885. gloriosè profuso longè illustrior: B. Notingus Veringensis Comes ex S. Galli Monasterio ad Episcopalem Cathedram, hinc ad cœlestis regni solium seculo decimo evectus: D. Conradus Rudolphi Comitis Altorfensis filius ob terna Templa SS. Joanni, Mauritio, & Paulo Constantiæ extructa, atque universum patrimonium Episcopatui donatum de Constantiensi Ecclesia optimè meritus, & anno 974. ab hac ad triumphantem translatus: S. Gebhardus II. Brigantinus Comes, & Petrusiani Cœnobii fundator anno 995. terris ereptus: B. Gebhardus III. Zeringiæ Dux, Bertholdi Alemanniæ Ducis frater ex Hirsaugiensi Asceterio ad Insulam, & anno 1110. ad immarcescibilem coronam evocatus. Capitulum 24. Canonicis constat, quorum Cathedralis Basilica D. Stephano sacra non modicam ædificii magnificentiam ostentat. Porrò Constantiensis Diœcesis omnium Germanicarum amplissima præteritis seculis habebatur, idque maximè patuit sub Friderico Præsule ex Comitibus de Zellern, qui coacta anno 1435. Diœcesana Synodo, initoque Ecclesiasticorum censu, sibi subesse reperit 350. Monasteria. 1760. Parœcias, & supra 17000. Sacerdotum: & quamvis grassante postmodùm per Sveviam, ac Helvetiam hæresi complures Civitates ejus jurisdictioni se subduxerint, latè tamen adhuc Episcopi in sacris potestas extenditur. Neque minùs prædiis, ditionibusque ditatur; tenet enim præter varia in Turgoia loca, Civitates Mersburg, & Marchdorff, quarum illa Comitibus de Rordorff quondam paruit, nunc sedem, ac domicilium Constantiensi Antistiti, & S. R. I. Principi præbet. Inscribitur præterea hic Episcopus Reichenoviæ Dominus, quæ aliàs Dives Augia dicitur, estque Ordinis S. Benedicti Cœnobium olim longè potentissimum, ex quo tredecim Archiepiscopi, & triginta quatuor Episcopi prodiere, & in quo Cœnobitæ S. Marcum Evangelistam, indignantibus Venetis, sepultum prætendunt. Jacet in situ ad miraculum eleganti, in insula nempe Cellensis lacûs omnibus naturæ gratiis exculta, in qua illud condidit circa annum 742. S. Pirminus Meldensis Episcopus, primusque Augiæ Abbas, liberalibus Caroli Martelli subsidiis instructus, cùmque non nisi nobili orti prosapia ab initio reciperentur, tot in eo aggestæ sunt opes, ut annui proventus ad sexaginta millia aureorum ascenderint. Anno autem 1540. quinquagesimus nonus Abbas Marcus à Kneringen post longas cum Episcopatu Constantiensi disceptationes, Abbatiæ administrationem Joanni à Welza ejus Ecclesiæ Præsuli transcripsit, à quo, annuente Sumo Pontifice Episcopatui inserta est, auctusq; Episcopi titulus. Verùm Constantiam repetamus, quæ inter liberas Imperii Urbes olim recensita, Austriæ Archiducibus jam diu subjicitur, ab anno scilicet 1548., quo Carolus V. Imperator desertæ Catholicæ Religionis causâ eam proscripsit, & postea libertate mulctatam Ferdinando I. fratri suo subjecit, his conditionibus à Wilhelmo Im Hoff allegatis: *ut ipsum, ejusq; liberos, & heredes pro suis Dominis imposterum agnoscant, eiq; fidem omnem, & obedientiam præstent, nec ab eis ullo tempore deficiant, neque fœdus ullum ineant: decretis, quæ Ferdinandus, ejusq; Præfecti de religione facturi sunt, omnino pareant: in bellicis, aliisq; negotiis ipsi, ejusq; hæredibus præstò sint, & imperata faciant, sicut reliqui provinciales.*

Celebratur quoque in annalibus Constantia ob famosissimum, & Oecumenicum Concilium anno 1414. ad tollendum schisma convocatum, quod in tres partes Catholicam Ecclesiam distraxerat, cùm totidem sederent Summi Pontifices, nempe Gregorius XII., Joannes XXIII., & Benedictus XIII., nec, quisnam legitimus foret, discerni posset, multis Regnis, ac Provinciis cuivis illorum adhærentibus: Deo tamen favente res fœliciter cessit; namque Joan-

Joanne, & Gregorio sponte abdicantibus, atque Benedicto, qui licèt ab omnibus derelictus, ad obitum usque Paniscolæ Hispaniæ Oppido Pontificatûs insignia pertinaciter gessit, ex Concilii sententia deposito, electus est in verum Pontificem à Cardinalibus Constantiæ degentibus, & triginta aliis probis, eruditisque viris pro ea tantùm occasione ad jus suffragii admissis, Otto Columna, postea Martinus V. vocatus, atque ab universa Ecclesia ingenti solatio agnitus, & adoratus. Animadversum insuper est ab hoc Concilio in binos Hæreticorum primipilos Joannem Hussum, & Hieronymum Pragensem, ambos in suo errore contumaces, ideoque momentaneis flammis exustos, quæ æternis præluserunt. Dissolutum tandem est Concilium anno 1418. à Summis Pontificibus, & posterioribus Conciliis non integrè approbatum, cui præter Joannem XXIII. Papam, & Sigismundum Cæsarem ferventem publicæ in Ecclesia pacis promotorem, interfuere teste Cochlæo Cardinales viginti novem, Patriarchæ quatuor, Archiepiscopi 47., Episcopi 260., & cum his Abbatum, Præpositorum, & omnis generis Clericorum ingens numerus: secularium præterea Principum, Comitum, Baronum, Nobilium, & Oratorum maxima multitudo.

Si post Constantiam cum Rheno descenderis, post longum fluminis flexum, qui Scaphusiæ incipit, & in Urbe Keyserstuel ferè definit, in quatuor Urbes, quas sylvestres vocant, incides Austriacum Imperium itidem agnoscentes: ex quibus prima obviabit Valdhusta, vulgò Valdhust in Klegoviæ Regiuncula, quinque milliaribus Scaphusiâ distans: secunda Lauffenburgum in rupe erectum, atque ab arte simul, & natura munitum: tertia Seckinga, seu Sanctio, aut Secconium vulgò Seckingen à Rheni undis circumdata: quarta Rhinfelda, vulgò Rheinfelden Urbs munitissima duobus supra Basileam milliaribus posita, nec procul à ruinis Augustæ Rauracorum, sive Pago Augst remota, quæ magnam bellis materiam sæpiùs subministravit, & elapso nuper seculo, utì & Lauffenburgum, sæpiùs ab hostibus capta, ac recepta, tandem juxta Monasteriensis Pacis statuta ad legitimos suos Dominos, Austriæ nempe Archiduces remigravit.

BRISGOIÆ PARS.

Brisgoiam, vulgò Brisgow regionem frumenti, ac vini feracissimam secus Orientale Rheni latus protensam Austriæ Archiduces, ac Badensium Marchiones inter se quondam partiti sunt. Præclariores illius Urbes meritò habentur Friburgum, & Brisacum, quæ à Gallis pluribus abhinc annis occupatæ, vi Riswicensis Pacis ad Austriæ obsequia redierunt. Friburgum vulgò Freyburg totius Provinciæ Metropolis hodie censetur. Urbs est situ amœnissima inter montes excellens, à Bertholdo IV. Conradi I. Zeringensis Ducis filio Henrici V. Cæsaris Temporibus ex tenui Pago in Civitatis formam redacta, & magnificis postmodum ædibus, Templis, ac Cœnobiis exornata. Brisacum olim Brisgoiæ Metropolis Rheni littori in rotundum collem elevato incumbens ab Antonino in Itinerario, & à Luitprando Ticinensi, quì sub Ottone I. Imperatore floruit, sub Brisaci montis nomine memoratur: Urbs est valde elegans, populoque frequens, ob propinquas metallorum fodinas, utì apud Blavium legitur, maximè aucta. In ejus Arce vetusta perdurat Turris à Bertholdo III. Zeringensi Duce excitata. Nomen suum hi Duces traxerant à Castro quodam Zeringhen, cujus rudera mediò infra Friburgum milliariò in excelso monte etiamnum supersunt.

PARS

Stud et op. cujusdam Geographi S. I.

Pfeffel et Engelbrecht fec. et exc.

PARS II.

TOPOGRAPHIA REGNI BOHEMIÆ.

BOhemia, quam Germani Böheim vocant, Silesiæ, & Moraviæ ab Ortu, Austriæ à Meridie, Superiori Palatinatui, & Voitlandiæ ab Occasu, Misniæ, & Lusatiæ à Septemtrione contermina, figurâ ferme ovali circumscribitur ab Hercynio nemore veteribus celeberrimo coronata. Maxima ejus itineraria longitudo, omissô etiam Glacensi Comitatu, ad 38. milliaria porrigitur, latitudo verò 34. adæquat, unde circumferentia ad plura quàm centum suo ambitu excurrit. Aëre fruitur salubri, quamquam ob flantes sæpius Aquilones paulò frigidiore. Solum verò complectitur, si oleum, vinumque excipias, omnium penè rerum feracissimum; nam præter largam tritici, hordei, ac lupuli, quam agri suppeditant, messem; non modica auri, argenti, stanni, cupri, plumbi, ferri, mercurii, sulphuris, & aluminis vis è montibus effoditur. Aquæ præterea pisces, sylvæ feras, volatilia aêr, terra gemmas ei liberalissimè subministrant. Crocum hìc quoque, aliaque aromata, crescere compertum est, ita ut quidquid ferè pretiosum reliquis mundi plagis natura distribuit, in hoc uno Regno congregasse videatur.

Regionem hanc in 12. Districtus partitus est Carolus IV. Imperator, & Bohemiæ Rex. Erant ii Gurimensis, Pilsnensis, Litomericensis, Reginohradecensis, Rakownicensis, Chrudimensis, Prachnensis, Slanensis, Boleslaviensis, Zatecensis, Czaslaviensis, & Bechynensis. Quibus sub Wladislao Rege accessisse videntur Podbrdensis, & Wltaviensis; in Comitiis autem anni 1569., & 1579. Pragensis Triurbs à Gurimensium Capitaneorum jurisdictione exempta quidem fuit, peculiari tamen Districtui non præest. Addendæ sunt præterea Provinciæ tres, Egrensis nimirum, Cubitensis, & Glacensis Comitatûs titulô clara, Bohemiæ Regno nunc insertæ, quare & Bohemici Districtus passim vocitantur.

Harum itaque Provinciarum, seu Districtuum limites singillatim subjungam, ut quam quævis Bohemiæ partem occupet, innotescat.

Districtus Caurzimensis, seu Gurimensis ab Urbe Caurzim denominatus propriis Ducibus, & quidem admodùm potentibus olim fertur paruisse: claudunt eum nunc ab Arcto flumen Albis, ab Ortu Czaslaviensis Districtus, ab Austro Bechynensis, & ab Occasu Wltaviensis: præcipua hujus dos est Salmorum captura, & sylvarum multitudo, ex quibus ligna fecundô Sazauâ, & Muldavâ fluviô plurimis ratibus Pragam asportantur. Reginohradecensis omnium amplissimus, qui ab Arcto Cerconossios montes, sylvasque Silesiticas, ab Ortu Comitatum Glacensem, ab Austro Districtum Chrudimensem, & ab Occasu Boleslaviensem respicit, ab Urbe primaria Reginohradecio nomen sumpsit, & piscium, ferarumque copia, sed præsertim phasianis avibus, & generosa grandium equorum propagine supra cæteros Districtus celebratur. Chrudimensis ab Urbe Chrudima sic nuncupatus inter priorem Districtum ad Boream, Moraviam ad Orientem, ac Meridiem, & Czaslaviensem Districtum ad Occidentem extenditur; hic etsi non adeò magnus, alios tamen omnes piscinarum numerô exsuperat. Czaslaviensis ab Urbe Czaslavia nomen mutuatus, qui Bohemiam argentô ditat: cingitur versùs Aquilonem à Reginohradecensi Districtu, versùs Ortum à Chrudimensi, versùs Meridiem à Bechynensi, ac Moravia, & versùs Occasum à Caurzimensi. Bechynensis, cui Bechyna vetustum Castrum nomen dedit, ad Septemtrionem Wltaviensem, & Caurzimensem Districtus attingit, ad Ortum Czaslaviensem, & Moraviam, ad Occasum Prachnensem, & ad Meridiem Austriam. Wltaviensis omnium minimus à Wltava, seu Muldava eum per longum alluente suam denominationem assumpsit: huic ab Ortu

Borea adjacet Districtus Caurzimensis, ab Austro Bechynensis, & ab Occasu partim Podbrdensis, partim Prachnensis. Podbrdensis, quia Brdiis montibus subjacet, sic appellatus: contiguos habet ab Arcto Slanensem, & Rakownicensem, ab Ortu Caurzimensem, & Wltaviensem, à Meridie Prachnensem, & ab Occasu Pilsnensem: ferro abundat, & cervorum copiâ simul ac præstantiâ præ reliquis eminet. Prachnensis, qui à vetusta Arce Prachno suis in ruderibus nunc sepulta ita cognominatur, Podbrdensi Districtui ad Boream jungitur, Wltaviensi, & Bechynensi ad Ortum, ad Meridiem Austriæ, Pilsnensi ad Occasum: à gemmis hic, & unionibus supra alios omnes Regni Districtus commendatur. Pilsnensis primariæ Urbi Pilsnæ nomen debet, amplisque gaudet pascuis, unde maximus hic ovium numerus adolescit: circumdant eum ab Austro Bavaria, ab Occidente Palatinatus cum Egrensi Districtu, à Septemtrione Zatecensis, & Rakownicensis, ab Oriente Podbrdensis cum Prachnensi. Zatecensis, seu Lucensis primum à Zatecio Urbe nomen, alterum à pratis desumit: Borealem ejus limitem constituit Misnia cum Litomericensi Districtu, Orientalem Slanensis cum Rakownicensi, Australem Pilsnensis, & Cubitensis Occidentalem: famosa hic est optimi lupuli messis, quæ toti Regno præstat, & uberrimus tritici proventus, quo Slanensem Provinciam adæquat. Rakownicensis sylvis, & montibus obsitus post Wltaviensem angustissimis includitur terminis, qui sunt ab Ortu Slanensis, & Podbrdensis Districtus, ab Austro idem Podbrdensis cum Pilsnensi, ab Occasu Zatecensis, qui cum ipso Slanensi Septemtrionalem absolvit. Slanensis, quem Pragense horreum plurimi judicant, ad Meridiem Rakownicensi Districtui connectitur, versùs Occasum verò habet Zatecensem, versùs Aquilonem Litomericensem, & versùs Ortum Caurzimensem: vulgò Slansko, à Slana Urbe regia, vel Zrzitsko à Zrzito monte nuncupatur. Litomericensis, cui præstantes stanni fodinæ, thermæque celeberrimæ famam pariunt, ferè totus sub Sudetis montibus protenditur figura pyramidali, cujus basis Zephyro, Africo, Libanotoque obversa, Zatecensi, & Slanensi Districtui incumbit, latus verò Boreale Misniæ montanis, Australe Boleslaviensi Districtui adhæret, acumen demum inter Boream, Cæciamque ad Lusatiam pertingit. Boleslaviensis inter ampliores numerandus, & à veteri Boleslavia cognomen nactus gemmas præ cæteris Districtibus gignit, finitimumque habet ab Oriente Reginohradecensem, à Meridie Caurzimensem, ab Occidente Litomericensem, ab Aquilone verò partim Silesiæ, partim Lusatiæ copulatur. Cubitensis etiam Loctensis, aut Elbogensis dictus, nomine à Bohemica voce Loket, & Germanica Elbogen, quæ cubitum sonant, latinè inflexo, inter Voitlandiam ab Occasu, & Borea, & Zatecensem Districtum ab Ortu, & Austro ferè comprehenditur. Egrensis à nobili Urbe Egra ita vocatus intra Palatinatum, Voitlandiam, Cubitensem, & Lucensem Provinciam arctis limitibus definitur. Glacensis Comitatus à celebri sua Metropoli Glacio appellationem traxit, eumque præcelsis montibus ambiunt ab Occasu, & Meridie Reginohradecensis Districtus cum aliqua Moraviæ parte, ab Aquilone & Ortu Silesia.

Memoratas hactenus Regiones quinam ex Celticis populis ante 2300. annos incoluerint, in obscuro etiamnum latet, latebitque, cùm nulla adsint veterum monumenta, à quibus id doceamur. Primi itaque, de quibus constat, illarum inquilini numerantur Boji, qui T. Livio teste, (a) Tarquinio Prisco Romæ regnante, id est circa annum ante Virginis partum 600. ex Comata Gallia Duce Sigoveso Ambigati Regis ex sorore nepote in Hercynios saltus commigrârunt, quorum incincti campi, uti Paterculus (b) ait, Boiohæmi nomen ab iis acceperunt, quod in hanc usque diem leviter contractum in Bohemica voce vulgò Germanis Böheim perdurat, quasi diceretur Boiorum Sedes, seu Domicilium. Concinunt Ptolomæus, (c) dum Bæmos populos, quos gentem magnam vocat, ab Orcynio saltu ad Danubium usque, prope Quados extendit; & Tacitus, (d) dum Bojos ad Hercyniam sylvam collocat, eorumque Provinciæ nomen Boiemum suo adhuc tempore, quamvis mutatis cultoribus, superstes asseverat. Demum Bohemia ea ipsa regio esse luculentè videtur, quam Strabo, prout à Cluverio (e) vertitur, tacito nomine ita dilaudat. *Hercynius saltus densior est, magnisque consitus arboribus, in locis natura munitis circulum includens magnum, in cujus medio regio est egregia habitationi apta.*

Evolutô à Bojorum ingressu sex circiter seculorum intervallô Marcomanni Germanica gens, & Svevorum pars, prioribus incolis, vel ejectis, vel subactis, Bohemiam deinceps tenuere, cujus rei hoc extat in præcitato Tacito encomium: *Præcipua Marcomannorum gloria, viresq; atque ipsa etiam sedes, pulsis olim Bojis virtute parta.* Idipsum verò disertè confirmant Paterculus, (f) Rufus, (g) & Strabo,

(a) Deca. 1. li. 5.
(b) Li. 2.
(c) Li. 2. c. 11.
(d) De mori. Germ.
(e) Germ. anti. l. 3. c. 30.
(f) Lib. 2.
(g) In epito.

(a) l. 7. (b) Germ. anti. l. 3. c. 3.

bo, (a) quorum postremus Cluverio interprete (b) ita rem clarissimè dilucidat: *In hac* (Germania) *est Hercynius saltus, & Svevorum gentes, quarum quædam ipsam incolunt sylvam: in quibus est etiam Boiohamum Marobodui Regia. In quam regionem tum alios complureis ille transtulit, tum populareis suos Marcomannos.* Hujus itaque expeditionis Dux, authorque fuit Maroboduus Rex, qui Romæ sub Octaviano Augusto Imperatore educatus, atque ad Patriam reversus, cum Romanorum propinqua ad Rhenum arma formidaret, seque ab iis mox petendum præsagiret, *statuit*, ut Paterculi phrasi utar, *avocatâ procul à Romanis gente sua eò progredi, ubi, quum propter potentiora arma refugisset, sua faceret potentissima.* Quibus paulò pòst idem author subjungit, Boiohæmum fuisse regioni nomen à Maroboduo occupatæ. Illatam dein huic Regi primùm ab Arminio Cheruscorum Principe, & rursus à Catualda immanem cladem, ita ut à suis desertus, & ad Romanos fugere compulsus Ravennæ consenuerit; uti & reliqua gloriosiora Marcomannorum gesta, quibus in diuturno cum Romanis bello claruerunt, veterum annales passim commemorant: quare Martiali eorum laudi affatim consultum fuerit, si Julii (a) Capitolini verba duntaxat subjecero ita scribentis: *Tantus timor belli Marcomannici fuit, ut undique sacerdotes Antoninus acciverit, peregrinos ritus impleverit, Romam omni genere lustraverit.* Porrò sicuti ex supra citato Ptolomæo, aliisque compluribus liquet, Bojorum, & subinde Marcomannorum fines ultra hodiernos Bohemiæ terminos per adjacentem Austriæ partem ad Danubium usque fuisse porrectos, ita in aliqua ipsiusmet Bohemiæ portione æstivum Orientem respiciente, ubi scilicet Albis fontes prosiliunt, non Marcomannos, sed Hermunduros habitâsse ex Tacito (d) discimus, cujus hæc sunt verba: *In Hermunduris Albis oritur flumen inclitum, & notum olim, nunc tantum auditur.* Nisì forsan malis Cluverio (e) subscribere, qui Tacitum, quamvis timidè, hac in parte erroris redarguit, eruditoque ratiocinio veterum etiam testimoniis innixô prædictos populos ad Misniam, & Voitlandiam, aliasque adsitas Provincias relegat.

(c) In vita M. Antonini Veri.

(d) De moribus Germ.

(e) Germ. ant. l. 3. c. 18.

Brevior fuit Marcomannorum, quàm Bojorum his in regionibus mora, nam Attila Hunnorum Duce sub annum 440. ex Scythia in Europam transgressô, Danubianas, & Albinas præsertim gentes tanta corripuit tempestas, ut ipsû quoque nomen exinde obliteratum prorsus interierit, incolis in Noricum, aliasque circumsitas plagas fortasse dilapsis, cùm nulla ab eo tempore Marcomannorum, nulla Quadorum, aut Hermundurorum mentio apud proximè insequentis ævi scriptores habeatur. Hinc mirum videri desinet advenientem in has oras Czechum Bohemorum hodie vigentium authorem vastas, utì fertur, solitudines offendisse. Fuit is è Slavorum gente in ea Illyrici parte ortus, quam hodie Croatiam dicimus; unde patratæ cædis reus, utì nonnulli tradunt, vitandi judicii ergò, seu illius Provinciæ tædiô, seu alia de causa cum fratre suo Lecho, magnoque popularium comitatu abscessit novas sibi, suisque sedes quæsiturus, quas demum in Bohemia fixit, fratre in propinquas terras, quas Polonia complectitur, recedente. Non desunt quidem scriptores, qui Czechum ex Sarmatia Magna, utpote prima Slavorum patria per Getas, & Dacos rectà in Bohemiam deducant, in primam tamen sententiam cum Hagecio, (f) Dubravio, (g) atque Ænea (h) Sylvio unanimis plurimorum sensus propendet. Sed acrior fervet de tempore lis; veterum quippe monumentis hac super re destituti recentiores in adeò discordes abiere opiniones, ut nulla eos conciliandi spes affulgeat, remque densioribus involverint tenebris, dum illustrare nitebantur. Ex his censet Rhenanus (i) Slavorum in Bohemiam adventum sub Mauritio, aut Heraclio Imperatoribus contigisse, quorum ille anno 583., hic 611. Imperium adiit. Velserus Attilæ ætati anno 454. vitâ functi illum adnexuit: præcitatus verò Hagecius ad annum 644., & ad sequentem Calvisius eundem distulere. Reliquos, quos inspicere non licuit, suggerit Balbinus, (k) Chyhræum scilicet, & Blondum, qui anno 600.; Cuthenum, qui anno 639.; Carionem, qui anno 450.; Spangenbergium, qui anno 451.; Matthiam à Sudetis, qui anno quinti seculi 7., vel 57.; Reusnerum, qui anno 496.; & Vapovium, qui anno 550. prædictam Czechi transmigrationem adscribunt. Ab his verò longiùs discesserunt Codicillus, & Weleslavinus, qui illam antiquiorem prætendunt, dum annum 278. eidem assignant; longissimè demum ab omnibus, sed simul etiam à veritate recedit Piasecius, qui nullo veterum testimonio innixus definire præsumit, ab anno post Virginis partum duodecimo auspicandam esse Czechi Chronologiam, postquam nempe hic, ejusque frater Lechus Germanis militantes infamosa Quintilii Vari clade binas Romanas Aquilas nigram, & albam cum reliquis spoliis retulissent. Attamen tot inter adversantium sententiarum dissidia, id tutò pronunciari posse videtur, nec ita accelerandum esse Czechi in Bohemiam ingressum

(f) Chron. Boh. ad ann. 644.

(g) Hist. Bo. li. 1.

(h) De Bohem. gestis c. 13.

(i) Rerum Ger. Novant. l. 1.

(k) Miscel. Boh. dec. 1. l. 2. c. 9.

sum, ut annum 548. prævertat; neque adeò serò differendum, ut anno 595. postponatur: illud quippe suadet Procopius(a) coævus author, qui non nisi eo ipso anno Slavos trajectô Istrô in Illyricum primò descendisse testatur, ubi Slavici Czechi natales à plerisque celebrantur: alterum verò ex Paulo Diacono (b) anno 760. scribente liquet, qui ad memoratum annum Czechorum nationem jam vicinis formidabilem deprædicat. Ne quid tamen dissimulem, ex Ptolomæo, Tacito, Ammiano Marcellino, aliisque solidè evincit Balbinus, (c) Vendos, seu Venedos Slavicam gentem multùm ante statutum Czechi ævum in Boiohæmum penetrasse, quod hactenus asserta non modò non labefactat, sed potiùs cum iisdem præclarè cohæret; hinc siquidem non contemnenda elucet ratio à Dubravio (d) indicata, cur Czechus relictô Illyricô Bohemicas oras cæteris prætulerit, quia nimirum hæ ab ejusdem originis, & linguæ populis jam antea saltem ex parte tenebantur: admodùm verò bene de iis fuisse meritum necesse est, cùm ei totius gentis imperium detulerint, atque abolitô Vendorum seu Sarmatarum, seu Slavorum, aut quovis alio nomine, Czechos, seu Czechitas se imposterum appellari voluerint, prout in vernaculo Bohemorum idiomate nostra etiam ætate observatur.

(a) De bel. Goth. l. 1.

(b) De gest. Longo. l. 7. c. 4.

(c) Miscel. Boh. dec. 1. l. 2. c. 6.

(d) Histor. Boh. l. 1.

Czecho tanquam primo Bohemorum Duci plurimi successores Idololatriæ addicti usque ad annum 864. ab authoribus subjiciuntur, quorum acta magna temporum confusione, rerumque incertitudine ab iis digesta hìc retexere non lubet, utpote ab assumpti operis ratione alienum. Ad Borzivoium Ducem proinde transilio, qui, indicato superiùs anno, à Radislao Moraviæ Rege Welehradum invitatus, ut contra Ludovicum Germaniæ Regem in societatem belli pelliceretur, SS. Cyrillum, & Methodium Moravis Christum annunciantes ibidem offendit, à quibus Orthodoxa imbutus fide, & unà cum aulico suorum Procerum comitatu lustralibus aquis expiatus vanis idolorum superstitionibus sanctius bellum indixit; sicque Bohemia plenam Evangelii diem obtinuit, cùm priùs non nisi tenuis divinæ lucis radius, & uti Balbinus loquitur, veluti crepusculum eidem illuxerit. Hinc autem Christianæ veritatis, virtutisque studium ea sumpsit in hoc Regno incrementa, ut Concilii Basileensis Patres teste Balbino pronunciaverint: *Ante Hussi tempora nullum ea tempestate Regnum Bohemicò religiosius fuisse.* Quin etiam postquam Joannes Hus hæreseos suæ virus per Bohemiam diffudisset, anno 1408. ab Academia Pragensi damnatus, quamvis sequacium Hussitarum secta plurimùm invalesceret, non tamen adeò elanguit Catholica pietas, ut penitus exaruerit, sed sensim pristinum recepit vigorem sub plurium Martyrum cruore, Hussitica tyrannide irrigata, cujus rei certiores nos facit Summus Pontifex Pius II., dum ita scribit: (e) *Viri constantes, qui vel exilium, vel carcerem, vel cadem pro testamento Christi fortiter pertulere, cum Rege suo in Cælo regnant, ex aliena victoria triumphantes, quorum multa millia Bohemia tulit: nam sicut Hussitarum insania Bohemicum nomen labefactavit, ita & fortium virorum constantia illustravit.*

(e) In proœ. hist. Boh.

Borzivoji ex Wratislao filio nepos S. Wenceslaus fraternô Boleslai parricidiô anno 938. in ipso Templi aditu è vita sublatus est, ideoque gloriosam Martyrum coronam annuô quoque militantis Ecclesiæ cultu celebratam in Cœlo adeptus, utique eà longè splendidiorem, quam in terris gestaverat ab Imperatore Henrico Aucupe anno 935. primus Bohemiæ Rex in Erfordiensi Imperii Principum conventu renunciatus, regiâ tamen dignitate in hæredes nequaquam transfusâ. Revixit porrò illa in Wratislao II., qui cùm Henricum IV. Imperatorem bellicis obsequiis devinxisset, anno 1086. titulum, ac diadema regium ab eo recepit, eumque Bohemiæ Regem salutatum Jaromirus frater Pragensis Antistes, Trevirensi Archipræsule, & Bennone Misnensi Episcopo adstantibus, coronavit. Quod soli Wratislao itidem datum, non Regno, aut illius posteritati fatentur subsequentes Principes Ducali tantùm prærogativâ insigniti. Hic subjicit Balbinus Henricum Cæsarem tunc proximam post se sedem Wratislao assignasse, disertè insuper professum, se de sua, & omnium Imperii Principum voluntate omnes honores, jura, ac ditiones Veteris Moraviæ, & Regni Marcomannorum in Bohemiæ Regem transferre, ac si ad augenda hujus Principis decora prima Orbis Capita certarent; antea enim anno scilicet 1068. Alexander II. summus Pontifex eidem Wratislao omnem suam operam, copiasque ad Romanæ Sedis defensionem offerenti Episcopalis Infulæ usum laicis aliàs inconcessum impertivit. Anno rursus 1162. Fridericus I. Imperator Wladislaum II. Bohemiæ Ducem, cui ante triennium in Ratisponensibus Comitiis circuli aurei in pileo gerendi decus contulerat, Regem proclamari, & detractâ ex proprio vertice coronâ in solemni procerum consessu redimiri jussit, additô vexillô Leonis candidi coronati, bicaudatique in sanguineo

neo

neo campo ſtantis; præclara ſcilicet ejus merita, quæ ob navatam Cæſari in Mediolanenſi excidio operam ſibi comparaverat, hoc præmio muneratus. Quod in pleriſque ſcriptoribus à Balbino (a) animadverſum egregiè comprobat præmiſſum contra nonnullos triennio prævenientes regiæ coronationis tempus, cùm Mediolanenſe bellum adductò ſuperiùs anno confectum primò fuerit, atque in diplomate Ratiſponæ dato nullum collatæ regiæ dignitatis veſtigium reperiatur. Wladiſlao II. anno 1174. terris erepto intra 22. annorum ſpatium quinque iterum Duces uſque ad Wladislaum III. quartogenitum illius filium ſucceſſere, ſed hoc juri ſuo poſt triennium cedente, anno 1199. Bohemico Ducatu potitus ejuſdem frater Przemislaus Ottocarus regia illum dignitate condecoravit, quam anno 1206. à Friderico II. Imperatore ſibi impetraverat etiam ad poſteros transmittendam.

(a) Epit. rer. Boh. l. 3. c. 10.

Bohemia in Regnum evecta non niſì ſeptem fruita eſt Regibus ex vetuſtiſſima Przemyslæa ſtirpe prognatis, nam alienigenis deinceps paruit: ſiquidem Wenceslaô III. Przemyslæorum poſtremô à ſicario quodam Thuringo anno 1306. tribus vulneribus confoſsô, Regni Proceres Pragam ad Comitia convocati in duas partes diſceſſerunt, aliis Rudolphum Auſtriæ Archiducem Alberti I. Cæſaris filium, aliis Henricum Carinthiæ Ducem expetentibus. Prævaluit ille quidem Eliſabethâ Wenceslai II. viduâ in uxorem ductâ, ſed ſequenti mox anno extinctus Regnum æmulo invadendum reliquit. Non tulere tamen diu Bohemiæ Ordines Carinthi Ducis ſævitiam, quamvis Annæ Wenceslai II. filiæ conjugium magnum ei ad ſolium jus adſtruere videretur; Joannem ergo Lucemburgicum Henrici Cæſaris filium, oblatâ ei in conſortem Eliſabethâ minimâ Wenceslai II. filiâ ad ſe accerſunt, qui Regni inſignibus à patre acceptis, valido ſtipatus exercitu Bohemiam petiit, ubi à Pragenſibus noctu intromiſſus omnium conſenſu coronatur, Henrico in ſuam Carinthiam remigrante. Quaternis è Lucemburgica Domo Regibus ſucceſſit anno 1438. Albertus Auſtriæ Archidux, poſtea Imperator ejus nominis II., Sigismundo Rege, ac pariter Imperatore abſque prole maſcula terris ereptô, à quo ante 17. annos filiam Eliſabetham tanquam amplæ hæreditatis arrham in conjugem acceperat: ex hac genitus anno 1440. Ladislaus poſthumus conceptum ex præpropera parentis morte mœrorem plurimùm abſterſerat, ſed annum ætatis agens 17. à coronatione verò quartum, morbo confectus eundem graviùs renovavit. Coactis itaque Regni Comitiis anno 1458. Georgius Podiebradius ex Comitibus de Bernek & Nidda in Regem eligitur; poſt hunc verò binis ex Jagellonica proſapia Principibus Wladislao nempe, & Ludovico ſceptrum delatum; donec tandem hôc ſinè liberis defunctô Ferdinandus I. Archidux Auſtriæ, & poſtmodum Cæſar, jure uxoris Annæ Wladislai filiæ vacuum conſcendit thronum, anno 1527. regio donatus diademate, quod per diverſarum familiarum capita vagum, ac fluctuans, in ſublimiſſimo Auſtriacorum Principum vertice perpetuam tandem nactum malaciam levioribus tantùm procellis interdum turbatam, duobus jam ferme ſeculis fœliciſſimè conquievit.

Regio ſplendori, quo Bohemia nitet, alter acceſſit ab Electorali ſcilicet in Imperio dignitate, & Archipincernæ munere dimanans, cujus ſingulares prærogativas ex aurea Caroli IV. Cæſaris bulla apud Rainaldum ad annum 1356. excuſa, ſervatâ ejuſdem phraſi excerptas hìc ſubjicio, & inprimis quò ad conſidendi ordinem: *Statuimus*, inquit, *ut quotieſcunque imperialem Curiam ex nunc in antea celebrari contigerit, in qualibet ſeſſione, videlicet tam in conſilio, quàm in menſa, & locis aliis quibuſcunque, ubi Imperatorem, vel Regem Romanorum cum Principibus Electoribus ſedere continget, à dextro latere Imperatoris, vel Regis Romanorum immediatè poſt Archiepiſcopum Moguntinenſem, vel Colonienſem Rex Bohemiæ, cùm ſit Princeps coronatus, & unctus primum, & poſt eum continuò Comes Palatinus Rheni ſecundùm ſedendi loca debeant obtinere.* In ipſo autem electionis actu Archiepiſcopus Moguntinus *primò interrogabit a Trevirenſi, ſecundò à Colonienſi, tertio a Rege Bohemiæ, qui inter Electores laicos ex regiæ dignitatis faſtigio jure, & merito obtinet primatum.* Archipincernæ officium in eo conſiſtit, ut Imperatori, ſeu Romanorum Regi offerat *primum potum Rex Bohemiæ, quem tamen ſub regali corona juxta privilegiorum ſuorum continentiam, niſì libera voluntate voluerit, non tenebitur miniſtrare.* In procedendi demum ordine, qualis ei competat locus, his verbis explicatur: *Rex autem Bohemiæ Imperatorem, ſeu Regem ipſum immediatè, nullo interveniente, ſequatur.* His itaque de univerſa regione, quantum ad ſcopum noſtrum faciebant, in medium adductis, ejus Metropolim obire placet, ut tot illuſtria, quibus ea renidet, monumenta perſcrutemur.

PRAGA.

Praga famoſiſſima, atque ampliſſima Tripolis plurium aliàs Regum, ac Cæſa-

sarum sedes, in ternas distincta Urbes, Novam scilicet, Veterem, & Parvam, maximas Europæ Regias æmulatur. Primas duas à tertia dissecat fluvius Muldava, seu Wltava in Crumloviensi ditione apud ejusdem nominis Oppidulum exoriens; in cujus lævo hæc, in dextro illæ littore assurgunt. Parvam Veteri jungit magnificus pons 35. pedes latus, & 1770. protensus, qui à Carolo IV. Imperatore anno 1357. ingenti celebritate inchoatus, interrupto sæpius bellorum causâ opere, non nisi post sesquiseculum suam perfectionem adeptus est, ut vetustioris vices suppleret, quem paulò inferiùs à Juditha, seu Gitka Wladislai Regis conjuge anno 1174. post triennalem laborem absolutum, intumescens anno 1342. flumen illius jugi impatiens excusserat. Quadratis lapidibus coagmentata moles prægrandibus incumbit pilis ex alvei fundo ascendentibus, quas octodecim, uti Balbinus (a) numerat, superinjecti fornices invicem connectunt. Ambos verò pontis aditus insignes utrobique turres exornant, & tuentur. Nova Urbs reliquas amplitudine superat, binisque cornibus fluvium attingens Veteris latera, quæ Muldava non alluit, undique obsidet. Cæterùm tum Nova, tum Parva, quà campos respiciunt, fossis, mœniisque ambiuntur. Jacet Praga juxta Riccioli Tabulas in latitudinis gradu 50. cum 40. minutis, & longitudinis gradu 37. cum 23. minutis. Iter autem, quod hinc usque ad Austriæ Metropolim Viennam intercedit, 36. milliaria complecti passim perhibetur. De ejus porrò temperie Tycho Brahe illustre Matheseos sidus fertur pronunciasse: Pragensi Cœlo seu lætitiâ, seu salubritate, seu conjunctione, & benignis astrorum aspectibus paucissimas in Germania tota Urbes posse conferri.

(a) Miscel. Dec. 1. li. 3. c. 10. §. 1.

Marobodui celebris Marcomannorum Regis Sedem, quam Marobudi nomine indicare videtur Ptolomæus, (b) intra hujus Civitatis ambitum extitisse medius regionis situs nonnullis persuasit: Bojohæmum, vel Boviasmum eandem appellatam autumat Lipsius apud Cluverium, (c) qui id minimè probat, cùm id fuerit Provinciæ, non Urbi nomen. Hagecius (d) in edito monte, qui uno à Pragensi Urbe milliari Zbraslaviensi Cœnobio opponitur, antiquam Marobodui Regiam eminuisse arbitratur; sed Castellum meliùs illi imposuisset, quod Regiæ proximum Tacitus (e) commemorat. Casurgim alii Urbem à Ptolomæo itidem memoratam istic olim floruisse opinantur. Verùm amandatis dubiis, labilibusque conjecturis, ad paulò firmiora properemus. Ex tribus Pragensibus Urbibus antiquitate reliquis antecellit Parva, quam anno 723. à Libussa Craci, seu Croci secundi post Czechum Bohemiæ Principis filia ædificatam, desumpto à portæ limine Prah Bohemis dicto, quod bini fabri ibi fortuitò concinnabant, nomine, atque à Nezamyslo Libussæ filio muris cinctam fuisse narrat cum pluribus Hagecius, (f) sed id ævo multò tardiori adscribit, quàm præmissa de adventu Czechi dissertatio patiatur: litem tamen etiam quò ad Urbis ortum huic authori movet apud Merianum Lupacius illius natalibus Principi Mnathæ Nezamysli filio, muris verò Wogeno nepoti adjudicatis; quam controversiam Hagecius dirimere visus est, dum ad annum 795. Veterem Pragam à Mnatha primò extructam, & ad 830. eandem à Wogeno tum latiùs extensam, tum vallô circumdatam subjunxit, quam postea Udalricus Dux, qui anno 1037. è vita decessit, novis ædibus ex una ejus parte adjunctis multò adhuc reddidit ampliorem. Ligneis hactenus ædificiis crescebat Praga, quæ juxta Balbini (g) sensum, Septemtrionalium Urbium more tentoria potiùs castrorum, quàm Civium domus videbantur; donec Sobieslai I. Bohemiæ Ducis anno 1140. defuncti industria illis dejectis, emendatâ quoque platearum simetriâ, suffecerit lapidea. Demum Carolus IV. Imperator, ac Bohemiæ Rex de toto hoc Regno optimè meritus anno 1348. Novam Pragam, quam Carloviam dici voluisset, Veteri adnexuit, eamque inclusis editioribus quibusdam clivis, vallo, fossâque munivit; quod beneficii genus Minori quoque Urbi præstitit, montem Petrinum, qui non leve toti Tripoli damnum obsidionum tempore minabatur, circumductis anno 1560. mœnibus eidem conjungens, eò etiam fortassis consiliò, ne Septicolli quidem Romæ Pragensis Civitas invideret. Novæ, Veterique Pragæ in celsiori adhuc monte sita Wisehradensis Arx plurimùm dominatur, quæ jam anno 683. juxta Merianum (h) condita, diversa ab initio gessit nomina Psary, Libice &c:, cùmque in ea primi Duces habitarint, jam tunc reliquarum tenuit Principatum; deinde verò translatâ ab iis in Veterem Urbem Aulâ, quam ad instar Castri extruxerant, hujus comparatione Wissehradum, seu Castrum Altius vulgò cœpit vocitari; hodie verò ea deserta jacet, nec nisi antiquæ suæ nobilitatis rudera ostentat. Pari quoque Arci in colle erectæ subjacet Minor Praga, illi videlicet, quam ad justi Oppidi mensuram ampliatam Divi Wenceslai Castrum omnis retro antiquitas appellat.

(b) Li. 2. c. 11.

(c) Germ. Anti. l. 3. c. 30.

(d) In orig. Boh.

(e) Annal. li. 2.

(f) Chron. Boh. ad ann. 723.

(g) Epit. rer. Boh. l. 3. c. 10.

(h) Topog. Bohe.

den-

Densiori utique volumine opus esset, si rerum Pragæ gestarum seriem contexere luberet; memorabiliores itaque belli eventus duntaxat seligam chronologico ordine breviter digerendos. Anno à Christi nativitate 930. Henricus Auceps Germaniæ Rex Bohemos adortus adeò validâ obsidione eorum pressit Metropolim, ut Wenceslaum Ducem inter Sanctos postmodum relatum 22. annum tunc temporis agentem ad se, Urbemque tradendam, & vectigal insuper pendendum compulerit. Anno circiter 1000. Boleslaus Polonorum Rex Bohemiæ Ducem itidem Boleslaum per speciem amicitiæ, fœderisque ineundi Cracoviam invitatum, contra datam fidem turpiter excæcat, mox copias in Bohemiam ducens Pragam petit, quam biennio fame vexatam ad deditionem coëgit, excepta tamen Wissehradensi Arce, quæ hostium molimina strenuè elusit, donec Udalricus Boleslai Cæci filius, vel frater, Urbe singulari stratagemate anno 1004. recuperata, Polonos, plurimis in fuga cæsis, exterminaret. Anno 1142 consertô ad Pragam cruentissimô prælio inter Ducem Wladislaum II., & Conradum Principem Znoymensem cum Othone Olomucensi, aliisque ex Przemyslæa gente Principibus fœderatum, Ducalis succubuit exercitus, quare obsessa est illico à victoribus Civitas, sed Theobaldo Wladislai fratri eandem fortiter propugnanti, cum ingenti potentia suppetias attulit Conradus Cæsar à Duce affine suo imploratus, obsidentibus nocturnâ fugâ dilapsis; nec aliud ex ea obsidione Pragæ accidit detrimentum, quàm Ecclesiarum SS. Viti, & Georgii incendium ab hostium sagittis flam̃as ferentibus excitatum, ubi inter totius sacri apparatûs cineres SS. Viti, Wenceslai, Adalberti, & Ludmillæ lipsana omninò ab ignibus illæsa divinitus perstitere. Anno 1319. subortis jam antea inter Joannem Lucemburgicum Bohemiæ Regem, & ejus conjugem Elisabetham, quæ cum filio Carolo Mielnicium se receperat, simultatibus, suspicatus Rex Pragenses Proceres Reginæ partibus adhærere, collecto apud Moravos milite, Urbem obsedit, sed eam egregiè Caroli infantis educator Wilhelmus Hasenburgius tutatus est, brevique in obsessorum auxilium Petro de Rosis cum exercitu adveniente, Rex propè campo depulsus ad colloquium descendit, quo rursus coaluit inter dissidentes concordia. Anno 1419. Veteris, Novæque Urbis Cives cum Taboritis juncti in Minorem Pragam à Regiis defensam post acerrimum certamen noctu irruperunt; sequenti autem Sigismundus Imperator, Bohemiæque Rex, comitantibus Alberto Austriæ Archiduce, postea Cæsare, Saxone, & Brandenburgico Electoribus, atque 140. armatorum millibus Pragam ab Hæreticis duce Ziska occupatam accedit, summaque vi è quatuor locis aggreditur; verùm propter obstinatam rebellium defensionem irritos suos conatus, perditamque operam cernens obsidionem dissolvit, eoque digressô Pragenses S. Viti Arce, quam cum Wissehradensi adhuc regii tuebantur, frustra tentata, alteram invadunt, & expugnant. Anno 1620. celeberrimus ad Pragam in Albo Monte exarsit conflictus, hinc Duce Bavaro, & Bucquoio cum Catholicorum exercitu pro Ferdinando II. Cæsare, indè Friderico Comite Palatino Rheni cum Heterodoxorum turba pro arrogata sibi Bohemici Regni corona dimicantibus; ubi primùm vincere visæ Palatini copiæ, grandi postea clade prostratæ sunt, obtentâ à Cæsareis victoriâ Austriaco nomini fœlicissimâ; hæc una quippe non modò Pragam, sed Bohemiam, Silesiam, Moraviam, aliasque Provincias reddidit Ferdinando. Svecico dein bello incrudescente Praga anno 1631. à Saxone intercepta quidem est, sed paulò pòst ab Alberto Wallensteinio recuperata. Anno denique 1648. Königsmarchius Svecorum Dux ex Superiori Palatinatu in Bohemiam irrumpens, Minore Praga, ejusque Arce primo impetu potitur; at Vetus, Novaque Urbs magna fortitudinis commendatione usque ad firmatam postea pacem obsidentes repulerunt. His paucis hucusque delibatis, si leviores adjicerentur obsidiones, intestinæ tumultuantium procellæ, proborum hominum laniene ab hæreticis perpetratæ, iterata sæpius incendia, atque editæ ab epidemica lue mortalium strages, omnem superare fidem videretur hujus Urbis splendor, populique affluentia, quibus inter adeò sævos tot ærumnarum turbines plerumque eam floruisse compertum est. Certè anno 1419. gliscente jam Hussitica peste, unam Pragam tantâ hominum copiâ abundasse coævus scriptor Matthias Lauda apud Balbinum (a) testatur, ut medio die 50., & etiam plura solummodò otiosorum millia in campum educi possent absque ullo defectûs sensu, aut Civitatis detrimento.

(a) Misc. Boh. de. 1. l. 3. c. 7.

Pragæ ortum, ac progressum de more perstrinximus. Superest ergo, ut hujus Urbis ornamenta, ductô à sacris initiô, perlustremus. Inter ea autem jure merito præeminet Metropolica dignitas, quam Episcopalis præcesserat à Summo Pontifice Joanne XIII., ad Ducis Boleslai Pii, ejusque sororis Mladæ, Sanctimonialium Romæ institutum amplexæ, preces, Pragensibus con-

concessa; & annuente S. Wolffgango Ratisponensi Episcopo, ad cujus Diœcesim totum Bohemia spectabat, Ditmaro Magdeburgensis Divi Benedicti Cœnobii alumno primitus collata; quem utpote suæ Ecclesiæ suffraganeum Hatto, vel Robertus Moguntinus Archipræsul in Episcopum consecravit. Ditmaro vita functo subrogatus est anno 969., prout Hagecio arridet, vel prouti Balbinus solidè probat, 979. S. Adalbertus, aliàs Wogtiechus Boleslai ex sorore nepos; cui in montana Prussia, quò fidei propagandæ causà concesserat, septem lanceis anno 997. in illius odium confixo successor datus est Theadagus ex Corbeiensi Saxoniæ Monasterio Pragam advocatus. Hunc subsequebantur Helikardus, Izo, & Severus, qui Moravis proprium sibi Episcopum flagitantibus, Joannem Olomucii institutum, annuente Alexandro II. Papa, præfici permisit, suâ licèt Diœcesi admodum imminutâ: verùm Severi anno 1067. defuncti Successor Gerardus aliàs Jaromirus post Joannis obitum Olomucensem districtum patrocinante Henrico Cæsare suæ rursus copulavit Diœcesi, ut mirum non sit hanc ad tam amplos terminos fuisse extensam, quales idem Imperator coram Apostolicæ Sedis Legatis, aliisque Præsulibus, designatos ei esse in suo anni 1086. diplomate his verbis à Balbino allegatis attestatur; *nempe ad Occidentem usque ad medium fluminis Chebbe* (Egræ) *&c. ad Aquilonem usque ad Milcianos &c., ad Orientem hos habet terminos, fluvios Bug, & Ztir cum Krakova Civitate, & omnibus regionibus ad prædictam Urbem pertinentibus, inde Ungarorum limitibus additis usque ad montes, quibus nomen est Tritri dilatata* (Diœcesis) *procedit: deinde in ea parte, qua meridiem respicit addita regione Moravia usque ad flumen, cui nomen est Wag, & ad mediam silvam, cui nomen est Mure.* Gerardô terris ereptô, Wratislai Regis operâ divulsa iterum hinc est Olomucensis Ecclesia, Cosmâ in Pragensem Antistitem anno 1091. duntaxat initiatô, cui post longum 19. Episcoporum syllabum succedens Ernestus de Pardubicz sublimioribus fulsit honoribus à Moguntini Præsulis Jurisdictione exemptus, & anno 1343. proximâ ante Adventum dominicâ Archiepiscopali pallio, & dignitate inter sacras cæremonias de more ornatus. Quæ aliquando futura S. Wolffgangus Ratisponensis Episcopus Duci Boleslao Pio pluribus abhinc seculis prædixerat. Contulit hæc Clemens VI. à Joanne Rege, Caroloque Principe expetita, additis insuper literis, quibus Regis Bohemiæ coronandi jus à Moguntino ad Pragensem Archiepiscopum transferebatur. Parentis, suumque condecorandæ hujus Ecclesiæ Zelum superaturus Carolus jam Imperator anno 1365. Avenionem in Galliam profectus ab Urbano V. Summo Pontifice exoravit, ut illius Archipræsul perpetuo Legati nati munere in adsitis regionibus, ac nominatim in Diœcesi Ratisponensi, Bambergensi, Misnensi, & quibusdam aliis Borealibus fungeretur. In cujus potestatis tesseram Joanni, qui tunc post Ernestum Pragensi Sede potiebatur, *Crucem argenteam, tum pileum nigrum latum, & deinde cappam de panno brunello*, Benessio apud Balbinum teste, (a) Urbanus transmisit. Ubi paulò pòst rara subjiciuntur privilegia ab eodem Pontifice Pragensibus Canonicis superiori anno concessa, ut scilicet Archipræsule *officium in Ecclesia Pragensi faciente omnes Prælati, & Canonici, necnon Archidiaconi, uti possint, & debeant Infulis albis more Cardinalium D. Papæ concelebrantium. Ubi autem Archiepiscopus facit officium in Provincia sua, debent duo Canonici Ecclesiæ Pragensis, sub hujusmodi Infulis concelebrare in officiis Diaconi, & Subdiaconi. Item Prælati, & Canonici Ecclesiæ Pragensis possunt sub hujusmodi albis Infulis celebrare divina in Ecclesia Pragensi diebus solennibus & festivis, &c.* hactenus Benessius. Tot prærogativis coruscantem Ecclesiam temeravit hæretica lues, qua infectus Archiepiscopus Conradus divitem illius dotem ita disperdidit, ut post hujus mortem, quæ in annum 1431. incidit, pene sesquiseculo Præsule jacuerit viduata; quo labente tempore Wladislaus Rex, aliique tantæ jacturæ reparationem sæpius quidem, sed semper incassùm tentaverant; debebatur siquidem hæc gloria Austriacæ Ferdinandi I. Cæsaris pietati, quo adnitente, novosque proventus suppeditante anno 1562. Antonius ex Viennensi ad Pragensem Ecclesiam translatus pristino illam restituit splendori. Accessit huic postmodum, vel rediit honorificus Principis titulus, quem Pragensi Antistiti à Wenceslao Rege anno 1315., & à Carolo IV. Cæsare anno 1350. datum, confirmatumque, sed longô jam annorum curriculô neglectum Zbignæus Berka Archiepiscopus ab Imperatore Rudolpho II. fœliciter recuperavit.

(a) Epit. rer. Boh. l. 4. c. 21.

Cathedralis Archiepiscopi Basilica Minoris Pragæ Arci inclusa primum sui authorem veneratur D. Wenceslaum, qui anno 935., donato sibi ab Henrico Germaniæ Rege Comitia tum Ratisponæ celebrante S. Viti brachio, domum reversus nobile istic Templum hujus Sancti honoribus dicandum moliri cœpit, sed morte præpeditus coronandum fastigio opus posteris reliquit. Hoc Christus ipse Salvator no-

noster primùm consecrasse traditione fertur, veterum etiam scriptorum authoritate roborata: idipsum nihilominus præstitit Michaël Ratisponensis Præsul, prout memoriæ prodidit antiquissimus Cosmas, cui etiam Chronologiæ ratio juxta Balbini (a) calculum magis favere videtur, quàm Dubravio,(b) Hagecio,(c) cæterisque recentioribus D. Wolffgango ejusdem consecrationem adscribentibus; verùm sociari forsan possunt binæ hæ opiniones, si uni primam Templi partem à S. Wenceslao extructam, perfectum autem verosimiliter sub Boleslao Pio ædificium alteri attribuamus. Anno dein circiter 1060. Bohemiæ Dux Spitihnæus II. cognomento Justus, majorem, quàm à sacra Æde capi posset tum Pragensium, tum advenarum frequentiam ad D. Wenceslai tumulum affluentem aliquando intuitus, novo operi excitando animum applicuit, & utroque Sacellô dirutô, in quorum uno D. Vitus, in altero D. Adalbertus colebatur, omnibus his tribus Sanctis unicam, eamque magnificam erexit Ecclesiam, cui quò minùs supremam manum imponeret, mors intercessit. Hâc dein vetustate sua ruinam minitante Joannes Rex, atque Archiepiscopus Ernestus anno 1343. fundamenta jecerunt, quibus longè augustiorem superstruere meditabantur, sed opere lentiùs progresso, anno primùm 1386. absolutus est chorus, tota verò moles non nisì post decennium ad coronidem ascendit; quando eâ rursus quodammodo consecratâ *positus est primus lapis*, ut indicant verba eidem incisa, *per Serenissimos Principes Dominos Wenceslaum I. Romanorum, & Bohemorum Regem, & D. Joannem Görlicensem Ducem Marchionem Brandenburgensem, Natos Serenissimi Principis Domini Caroli Romanorum Imperatoris, benefactoris præcipui Ecclesiæ Pragensis, & in honorem Visitationis S. Mariæ, & SS. Wenceslai, Viti, Adalberti, Sigismundi, & aliorum Bohemiæ Patronorum.* Illustre hoc Templum anno 1541. à ferali corripitur incendio, sed à Ferdinandi I. Cæsaris munificentia anno 1555. majori redditum nitori perdurat etiamnum, quadratis, sectisque lapidibus constans, & gothico, ùt vocant, opere elaboratum, quod foris exornat præalta S. Viti turris, ab ære campano 227. centenariis gravi, & post Erfurdense in Germania facilè maximo celebrata, intus verò sumptuosissimum Mausolæum, in quo præter Imperatorem Carolum IV., & Reges Ladislaum, Georgium Podiebradium, &c. Ferdinandus I., Maximilianus II., Rudolphus II. Austriaci Cæsares conduntur. At majori huic Basilicæ ornamento sunt pretiosissima pignora, Sanctorum videlicet Wenceslai Bohemiæ Regis, Adalberti Pragensis Antistitis, Viti, ac Sigismundi Burgundiæ Regis corpora, in propriis singula Sacellis culta, inter quæ visu dignissimum habetur D. Wenceslai variis gemmis, præsertim jaspide, undique coruscans. His addendus est prodigiosus Venerabilis Joannis Nepomuceni tumulus geminis cancellis permunitus, quem si temerè quis calcarit, dedecus aliquod brevi incurret, ùt suo exemplo plures id tentare ausi, comprobarunt: tumulo insistit candelabri pes ex incognito constans metallo, & Mediolano, cùm hoc à Friderico Oenobarbo deleretur, ablatus, ubi veluti antiquum Hierosolymitani Salomonis Templi cimelium custodiebatur. Tantus hìc demum sacrarum reliquiarum, quas Carolus IV. Imperator ex toto Christiano Orbe studiosissimè collegit, reconditur thesaurus, ut extra Romana mœnia vix ullum sibi parem alibi agnoscat.

(a) Vit. Erne. l. 2. in not. ad c. 3.
(b) Hist. Boh. l. 1.
(c) Chron. Boh. ad an. 923.

Metropolitanam Basilicam comitantur velut Lunam stellæ reliqua Pragæ Templa, quæ modò paucis indicaturus, ab iis, quæ Minor Civitas cum Regia Arce, eoque tractu, quem Radtschin vocant, complectitur, initium ducam. Eminet hìc itaque in arduo colle, cui Petrzin nomen, Strahoviense Templum inter ornatoria hujus Urbis computatum cum nobilissimo Candidi Ordinis Præmonstratensis Cœnobio à Wladislao II. Bohemiæ Duce, impellente B. Henrico Zdik anno 1143. magnis opibus fundato, ad quod ex Steinfeldensi Monasterio Religiosorum Colonia sub Gezone primo loci Abbate deducta est: Montem Sion illud imposterum vocari jussit Wladislaus, ab Henrico Olomucensi Episcopo certior factus, magnam hunc cum Jerosolymitano ejusdem nominis colle similitudinem præseferre. Octavo dein labente fundationis lustro, Templum novis auctum additamentis Albertus Salisburgensis Archiepiscopus cum Valentini Pragensis Præsulis annutu iteratò consecravit; sed anno 1258. cùm illud, totumque adeò Cœnobium conflagrasset, ingentem hanc jacturam à Joanne Abbate quinquennii spatiô multò splendidius reparatam Pragenses obstupuere. Major tamen in id ingruit tempestas, dum anno 1421. ab Hussitica rabie, quidquid sacrum in Urbe aderat, admotis ignibus absumeretur: renovatô postea adhuc venustiùs ædificiô, binisque aliis Odæis Deiparæ in Cœlos Assumptæ, ac D. Rochi honori intra Monasterii claustra primò excitatis: quibus omnibus maximum adfert decus sacrum, quòd hìc conditur, D. Norberti Magdeburgensis Archiepiscopi, atque Præmonstratensis Ordinis

nis Patriarchæ corpus anno 1626. Magdeburgo allatum. Templum S. Georgii in Arce situm ab annexo illustratur sacrarum Virginum D. Benedicti leges sectantium Cœnobio Bohemicorum omnium antiquissimo; hoc quippe condidit Wratislaus I. Bohemiæ Dux S. Wenceslai parens Hagecio teste, (a) anno 912. Anno autem 1142. eo per Conradum Znoimensem Principem in cineres redacto, Sanctimoniales ad domum quamdam Muldavæ proximam, inde ad S. Joannis Baptistæ Ecclesiam interim concessere, donec restauratis damnis pristinam repetierint stationem, quam ineunte seculo decimo tertio B. Agnes Wladislai I. Regis filia loci Antistita & muneribus auxit, & virtutibus illustravit; verùm anno 1421. rursus eandem deserere coactæ sunt, ab Hussitarum petulantia per Parvæ, Veterisque Urbis compita inter hæreticæ plebis ludibria, ad S. Annam raptatæ, ubi 350. Religiosæ ex omnibus Civitatis Parthenonibus collectæ velut captivæ habebantur. Refloruit tamen cum Orthodoxa fide in Bohemiam revocata hoc quoque insigne D. Georgii Monasterium, prioribus restitutum privilegiis, inter quæ excellunt Principis dignitas, Antistitæ in perpetuum collata, jus coronandæ suismet manibus Reginæ eidem competens, atque exemptio ab omni Præsulum, & Ordinis Benedictini imperio, quam Summus Pontifex Eugenius III. impertiit, cùm in literis anno 1145. datis illud *in propriam, ac immediatam Sedis Apostolicæ tutelam se recipere* profiteatur. Ecclesiam verò præter Crucifixi Salvatoris simulacrum ex crucis pede, dum calamitas aliqua patriæ impenderet, sanguinem stillare sæpius deprehensum, commendant venerandæ S. Ludmillæ, B. Miladæ, ac fundatoris exuviæ cujus nomen tumulo inscriptum Beati titulo insignitur. Canonicorum porrò Capitulum cum suo Præposito, quod in eadem olim erectum primus prodidit Balbinus, (b) ante non modicum temporis intervallum desiisse necesse est. Elegans Carmeli Templum, Heterodoxis ex Ferdinandi II. Cæsaris præscripto indè ejectis, anno 1624. illius instituti Religiosos, quos discalceatos vocant, nactum est inquilinos. Alter verò S. Josephi Carmelus ab ejusdem instituti Sanctimonialibus incolitur. S. Thomæ Templo tum seipso, tum ob artificiosam summæ aræ iconem spectatu digno, Wenceslaus II. cognomento Bonus anno 1285. Cœnobium addidit à S. Augustini Eremitis hactenus habitatum, ubi primus omnium Prioris munere functus est Theobaldus, seu Dipoldus ex Regia oriundus prosapia. S. Laurentii Templum cum celebri Parthenone Elisabetha Bohemiæ Regina paulò ante mortem, quæ in annum incidit 1330., Sanctimonialibus Ordinis S. Dominici Olomucio advocatis excitavit. Templum S. Mariæ de Victoria, atque adjectum Ordinis Servorum B. M. V. Cœnobium Meriano (c) teste monumenta sunt piissimi Cæsaris Ferdinandi II., qui annó 1628. ea posuit, tanquam partæ in Albo Monte contra Hereticos victoriæ anathema. Domus Professorum Societatis Jesu, præter numerosum 6. scholarum Gymnasium, bina administrat Templa unum nempe Germanicum ad S. Nicolaum singulari imaginum nitore, sacrisque DD. Crispi, & Caji exuviis nobilitatum, atque alterum Bohemicum Parochiale S. Wenceslai Ducis, & Martyris cultui devotum. Alia quoque Micro-Pragę spectantur Templa, quorum syllabum paucis exponam, videlicet bina sacri Prędicatorum Ordinis ad S. Martham, & S. Mariam Magdalenam; totidem Equitum Melitensium, B. Virgini, ac S. Procopio sacra, ex quibus secundum, ipso Sancto per quietem monente, anno 1213. erexit Sulislai, & Dobromilę conjugum pietas, & Daniel II. Pragensis Episcopus coram Ottocaro I. Rege consecravit. Item Templa S. Joannis Evangelistę sub rupe, S. Joannis ad aquam, S. Caroli Borromęi in Italico hospitali, SS. Petri, & Pauli ad trajectum, & S. Marię Magdalenę in vineis. In Hradtschinensi tandem latere stat Templum Theatinorum Deiparę dicatum, Barnabitarum ad S. Benedictum, & Capucinorum cum eorum Domo Lauretana.

Emenso ponte ex Parva in Veterem migremus Urbem, ubi haud pauciora obviabunt Pragensis pietatis vestigia. Hujusmodi est Parochiale Assumptę in Cœlos Deiparę Sacrarium, quod in Tein vulgus cognominat tum vetustate sua à primis Christianis Ducibus exorta, tum raris intus, forisque ornamentis spectabile. Non procul hinc occurrit S. Jacobi Ecclesia altitudine insignis, quę unà cum adjacenti Cœnobio à lanionibus magno licèt labore defensa universale sacrarum Ædium excidium ab Hussitis perpetratum subterfugit; quare illius loci Religiosi Minores Conventuales supra Cœnobii fores anno 1598. trophæum iisdem erexere: causam peculiaris hujus tutelę affert Balbinus, (d) quòd laniones ex veteri fundatione memoratos Patres magna parte alerent, eoque nomine velut suos respicerent, ac tuerentur. Salvatoris Templum, quod Germanicum audit, sub elapsi nuper seculi initium ab Heterodoxis extructum, meliores postea adeptum est incolas, Religiosos nimirum ex Ordine S. Fran-

(a) Chron. Boh. ad ann. 912.

(b) Ep. Rer. Boh. l. 2. c. 9.

(c) Topog. Boh.

(d) Ep. Rer. Boh. l. 4. c. 7.

S. Francisci de Paula, qui illud eleganter exornarunt. Hospitalem apud pontem Domum unà cum Templo S. Spiritûs honori dicato B. Agnes Wenceslai I. Regis soror circa annum 1238., addita ampla dote, Crucigeris largita est rubeam stellam ex Innocentii IV. indulto infra crucem gestantibus, qui expugnatâ à Saladino Hierosolymâ in Bohemiam concedentes in Porziczensi apud Pragam Pago erectâ S. Petro Ecclesiâ consederant: hujus quidem Ædis proventus in partem venerant mensę Pragensis Archiepiscopi post diuturnam Hussitarum tempore absentiam revocati, iisque etiam frui licuit S. R. E. Cardinali ab Harrach, ea tamen conditione directè apposita, ut hic Ordo eo fatis cedente liberam reciperet Magistri Generalis electionem. Alius pręterea Crucigerorum Ordo S. Cyriaci, vel à Beatis Martyribus appellatus, anno 1256. institutus, & ab Alexandro IV. Summo Pontifice ratihabitus à Balbino refertur, cujus quoque Generalis Magister jam ab ipso pene hujus Religionis ortu cœpit Vetero-Pragæ ad S. Crucem residere. Venerabili S. Dominici Familiæ duo hic adjudicantur Templa, & Cœnobia, unum nimirum Sanctimonialibus ad S. Annam, & alterum Religiosis viris ad S. Ægidium quondam Collegiale, ab eximia latitudine dilaudatum, quod illi anno 1625. primò subierunt: antiquior enim ejusdem Ordinis Sedes eandem premebat aream, cui Academicum Societatis Jesu Collegium nostris temporibus incumbit: colonia ea fuerat D. Hiacynthi, quam hic anno 1222. duce B. Ceslao fratre suo Pragam destinarat, ubi ad S. Clementem egregium ei Cœnobium assurrexit, cujus splendorem, ac magnificentiam produnt incolarum numerus, qui ad 150. Religiosos aliquando excrevit, & generalia totius Sacri Prædicatorum Ordinis Comitia anno 1397. ibidem celebrata; verùm elapsis indè octo lustris Hussitarum vesania, etiam muliebri manu admota, illud sacrilegè dejecit, & in acervum lapidum convertit. Hoc itaque spatium profanis domibus jam ferè oppletum Societatis Jesu Patres anno 1552. à Ferdinando I. Cæsare hujus Collegii fundatore in Bohemiam invitati, magno ære, annuente Summo Pontifice, sibi compararunt, Temploque D. Clementis, in quo Germanicum Idioma è suggestu usurpatur, ex piorum quorundam, præsertim Lobkoviciorum Procerum liberalitate aliud postea adjecere Salvatori consecratum, in quo vernaculâ quoque linguâ ad Bohemos diceretur: Duo insuper alia minora Templa hoc Collegium enumerat, unum scilicet Assumptæ in Cœlos Virgini sacrum à Peregrino Pragensi Episcopo sub annum 1224. erectum, in quo Italorum Cœtus habentur, alterum verò ad S. Eligium Aurifabrorum solennitatibus concessum. Addenda his demum sunt in Veteri Urbe præter D. Martini Parœciam cætera diversorum Religiosorum Templa, qualia sunt Benedictinorum ad S. Nicolaum; Fratrum Misericordiæ ad SS. Simonem, & Judam; Servorum Beatissimæ Virginis ad S. Michaëlem; Carmelitarum ad S. Gallum; Præmonstratensium ad S. Benedictum; atque Clarissarum ad S. Agnetem; nec non Templa B. V. Natæ ad lacum; S. Leonardi; S. Valentini; S. Castuli; S. Pauli in Hospitali; S. Joannis Baptistæ ad molas; S. Stephani minoris; S. Spiritûs, cui olim nobile sacrarum Virginum Ordinis S. Benedicti Cœnobium adjacebat, à Nicolao Rockanero anno 1346. fundatum, & S. Andreæ, ubi insigne prorsus accidit prodigium ex MS. Cuttenbergensi codice à Balbino, uti sequitur desumptum: *Anno 1338. Templum S. Andreæ Pragæ veteris conflagravit totum cum Altaribus, totoq; sacrorum apparatu: consumpta in cineres omnia, liquefacti calices, & metalla omnia fluxerunt; monstrantia, ut vocant, ignibus tota devorata est, sed Hostia Venerabilis Sacramenti illæsa permansit stupendo miraculo.*

Post Parvam, Veteremque Pragam Nova, quæ adhuc lustranda superest, Civitas nos præstolatur; neque enim hæc in sacrarum Ædium apparatu reliquis concedit, sed omnes tres pia contentione pro hujusmodi palma decertant. Non leve imprimis encomium hìc sibi vendicat Monasterium cui nomen Emmaus, à Carolo IV. Imperatore in Slavicæ gentis gratiam S. Hieronymo natione Dalmatæ regiâ munificentiâ anno 1347. erectum, & amplissimo Benedictinorum Ordini transcriptum, obtenta à Summo Pontifice facultate, ut in eo divina omnia sermone Slavico peragerentur; sed hæresi grassante desertum, tandem ad Hispanos D. Benedicti asseclas, quos à Monte Serrato cognominant, devolutum est. Carloviensi pariter Canonicorum Regularium S. Augustini Collegio, ejusque pulcherrimo Templo initium dedit idem Imperator anno 1351., sed ob utriusque molis magnitudinem, protractâ diu ædificandi curâ, anno primùm 1377. D. Carolo Magno consvetis Ecclesiæ ritibus adscriptum est. Templum S. Mariæ ad Nives, quod perquam splendidum, sublimeque olim fuisse, ex superstite illius choro conjicere fas est, cum adjecto Carmelo anno 1347. prælaudatus Carolus condiderat, sed ei ab Hussitis diruto substitu-

tum est præsens à Minoribus Observantibus D. Francisci, hodieque possessum, præter quod aliud quoque Templum Immaculatæ B. V. Conceptioni sacrum ad ejusdem Ordinis Religiosos, quos Hibernos vocant, pertinere intellexi. Neopragense Societatis Jesu Collegium sex scholarum Gymnasio instructum ternis cingitur Templis, quorum primum augustæ molis Patriarchæ Ignatio, alterum D. Indiarum Apostolo Francisco Xaverio dicatum est; tertium Corporis Christi ambo hæc vetustate superat, utpote à Carolo IV. Cæsare anno 1364. exstructum, & Academicis Bohemicæ nationis Doctoribus aliquando attributum. Extat hìc insuper Templum Parochiale ad S. Henricum; Eremitarum D. Augustini ad S. Catharinam præaltam suspiciens turrim Caroli IV. opus, qui Monasterium illud sacris ejusdem Ordinis Virginibus fundarat; ad S. Wenceslaum aliorum Eremitarum, quos discalceatos dicunt; Capucinorum ad S. Josephum; Ursulinarum, atque Servorum B. V., quorum Cœnobium etiam à Carolo IV. anno 1361. conditum, dum in Hussitico incendio exarderet, visæ sunt ab ipsis Hæreticis Religiosorum animæ columbarum instar è rogo ad sydera evolare. Præter hæc adsunt quoque alia Sanctissimæ Trinitati, ac SS. Clementi, Petro, Adalberto, Elisabethæ, Nicolao, Michaëli, Lazaro, Bartholomæo, Apollinari, & Stephano, quem majorem cognominant consecrata; ad quorum postremum Carolus IV. Saczenses Canonicos anno 1363. transtulerat, ut sacrarum literarum scholas ibi aperirent; verùm post quinquaginta septem annos, subjecto ab Heterodoxis igne, Canonicis dilabentibus Collegium, scholæque conflagrarunt.

Cæterùm ante Hussitarum insaniam, qui anno præsertim 1420., & sequenti immanem sacrarum Ædium stragem Pragæ ediderunt, alia adhuc inibi emicabant magnificæ pietatis monumenta antiquæ dignitati nunquam restituta. Sanè Zidecus apud Balbinum (a) attestatur, in una Minore Urbe sex & triginta stetisse Templa, quorum pleraque aut flammis deleta sunt, aut impiis tum virorum, tum fœminarum manibus solo æquata; & alibi apud eundem refertur in solo Wissehradensi Castro quatuordecim venusta Templa quondam fuisse ab Hæreticis ea tempestate dejecta, quibus facilè præeminebat Collegiata SS. Petri, & Pauli Ecclesia, quam anno 1070. Wratislaus II. Bohemiæ Rex sumptuosissimam excitavit, ejusque Præpositum in perpetuum Bohemiæ Cancellarium, ac Principem evexit; Summus autem Pontifex Alexander II. eandem sibi immediatè subjectam declaravit, concessitque Infulas Præposito, Decano, & Canonicis illi ministrantibus non modò solennioribus per annum diebus, sed & quoties Dux Bohemiæ coram se sacrum fieri juberet: quàmque D. Tutelari Apostolorum Principi Petro curæ fuerit hoc Canonicorum Collegium, tunc maximè eluxit, quando anno 1187. Fridericus Bohemiæ Dux, cùm Villam Swrczovice ad eos pertinentem cuidam aulico Habrovio oppignorasset, ac per quietem à Sancto monitus reddere cunctaretur, ab eodem rursus apparente acerbissimè vapulavit, quare primo manè Dux flagrorum vibicibus coopertus Villam quantocyus restitui præcepit: nostra autem ætate sola D. Petri Paræcia ibidem perdurat. Demum præteriri absque injuria non potest insigne Benedictinorum Cœnobium, quod è suis cineribus non dum resurrexit, in D. Ambrosii honorem à deprædicato toties Imperatore Carolo IV. anno 1354. in Nova Urbe excitatum, ubi Missæ sacrificia, nocturnæ diurnæque preces, omnia denique sacra juxta Mediolanensis Ecclesiæ ritum peragebantur.

(a) Ep. Rer. Boh. l. 4. c. 7.

Profanis itidem ædificiis magnificum quendam splendorem spirantibus Pragensis Tripolis gloriatur. Plura ejusmodi intra sua continet valla Regia D. Wenceslai Arx, cui, utì Balbinus affirmat, *Procerum, & Aulæ totius judicio, in terris omnibus, quas habet Regnatrix Austriacorum familia, non est altera, quæ commoditate locorum; prospectûs, & Cœli libertate, ac salubritate; magnitudine, & capacitate comparetur*. Maximum, quo illa nitet, decorem, in acceptis refert Sapientissimo Imperatori Ferdinando III., qui ad melioris architectonices regulas eandem redegit, veteres Wladislai, Rudolphi II., ac reliquorum Cęsarum Arces in unam coęquando: intra spectabiliora verò hujus membra recenseri merentur tum vastum Wladislai conclave, Salam dicunt, per reticulatas utrinque ascendens testudines, quarum quintus ordo fornicem ducentos duodecim pedes longum, & sexaginta latum absolvit, tum Mathematica domus inter regios hortos selectissimis ex Italia, Hispania, ipsaque Asia advectis arboribus Rudolphi ævo consitos à Ferdinando I. Cęsare impensis 100. florenorum millibus exędificata, cujus supremus ambitus Cœlo patens cedrino sternitur pavimento à putredine hactenus immuni; accedit his fusorię artis miraculum, equestris videlicet D. Georgii statua ex ære campano conflata, & minima quævis equi, equitisque lineamenta, ac flexus ad unguem repræsentans. In hac Arce Comitia, seu consessus publici,

ac

ac tribunalia omnia coguntur, præcipuè verò Consilium Regis, Locumtenentium, Cameræ; item Cancellaria Regni, atque supremum appellationis Tribunal anno 1548. à Ferdinando I. institutum. Cætera Urbis decora enumerare suffecerit, ne ultra præfixos limites excurrat opus. Sunt ea Antiquæ Pragæ Curia tum mole sua, tum Georgii Regis electione, & solennibus aliorum Regum, Cæsarumque epulis celebrata. Vetus Curia, cui Rychta nomen, pugilatibus, aliisque certaminibus, ac spectaculis idonea. Vastæ duæ Ædes, Regum quondam habitacula, quarum altera à moneta, quæ in ea cuditur, monetaria cognominatur, altera vetustum Aulæ Regiæ nomen etiamnum conservat. Vectigalis, & Telonaria ad pontem domus magnificè extructæ. Waldsteinianum denique, Liechtensteinianum, Chinskianum, Czerninianum, ac plurimorum Procerum illustria Palatia, quibus Civitas universa, præsertim Minor ubique coruscat. Peculiare tamen sibi encomium vendicat admiranda horologii machina, eximium Antiquæ Urbis Curiæ ornamentum; nam præter Bohemicas, seu Italicas, Germanicasque horas, totam Cœli faciem sub aspectum ponit; siquidem diem, mensem, annum, Solis, Lunæque tum crescentis, tum deficientis ortus, pleni- & novi-lunia, eclipses, reliquorum item planetarum cursus, Zodiaci signa, cyclos, ac præcipua calendarii festa demonstrat, ita ut ex omnium pene scriptorum sensu in nulla alia Cæsareæ ditionis parte, vel juxta Furnerii (a) natione Galli judicium, ne in toto quidem Orbe pari artificio elaboratum opus reperiatur.

(a) Notit. Orb. l. 4. c. 6.

Non tam magnificâ ædificiorum elegantiâ fulget Praga, quàm celebri scientiarum splendore Pragensium emicent ingenia: pluribus quippe abhinc seculis jam hìc illarum patebant Lycea, prout indicat veteris cujusdam chronici author à Balbino (b) allegatus, qui ad annum 1248. Pragense studium periisse annotavit. Hujus instaurandi curam post 10. circiter lustra Wenceslaus Bohemiæ, ac Poloniæ Rex, Tobia Bechinio Urbis Episcopo impellente susceperat, clarissimis Jurisconsultis jam undique accersitis, sed Regni Proceres, & Magistratus, nescio, quæ damna indè sibi ominantes, adeò salutaria consilia penitus disturbarunt. Longè fœliciùs auspicatus idipsum est Sapientissimus Imperator Carolus IV., qui anno 1347. Academiam, seu Universitatem cum iisdem juribus, ac privilegiis, quibus Parisiensis, & Bononiensis fruebatur, in hac Bohemiæ Metropoli ampla dote fundavit, à Summis Pontificibus Clemente VI., Urbano V., Bonifacio IX., Innocentio VII., ac Nicolao V. de more confirmatum. Cui ditandæ cùm multum contulerit Pragensis Clerus, effectum est, ut Urbis Archiepiscopus in perpetuum Universitatis Cancellarium assumeretur. Sequenti anno ejus seculi 48. discriminata ea est in quatuor nationes, Bohemicam scilicet, ad quam Moravi, Hungari, & Slavi referebantur, Polonicam, Bavaricam, & Saxonicam. Totidem institutæ quoque sunt Facultates, Theologica nimirum, Juridica, Medica, & Philosophica, quarum disciplinas primò professi sunt Magister Hermannus de Vintswik, M. Fridmannus de Praga, M. Vigtoldus de Osnaburgo, M. Henricus de Sicha, M. Jeniko de Praga, M. Nicolaus de Moravia, M. Dytherus de Widena, & M. Henricus Volerus. Maximum his, ac præcipuum Collegium, quod Carolinum audit, in Lazari Judæi Curia memoratus Cæsar erexerat, anno postmodum 1383. à Wenceslao Rege in Joannis Rotlevi ædes translatum. Statuit præterea munificus Academiæ fundator, ne ulli alteri præterquam seniori ex Collegii Carolini Professoribus conferri possent præbendæ, quas cum suo Præposito idem ipse jam ab anno 1342. in Regia Arcis Pragensis Ecclesia Omnibus Sanctis dicata liberaliter dotaverat. Præter Carolinum bina adhuc Collegia adfert Hagecius (c) ab eodem Imperatore Carolo extructa, unum nempe in Jacobi Judæi domicilio, alterum verò prope Muldavam Zum Wappen vulgò cognominatum. Inter reliqua Collegia, seu Bursas numerabatur Collegium Cæsareum, aliàs Wenceslai Regis, quem anno 1399. fundatorem habuerat, appellatum; Collegium Reginæ, quod etiam Domum Hierusalem vocabant, ab Hedwige Poloniæ Regina pro Lituanis recèns ad ovile Christi adductis anno 1397. fundatum; Collegium S. Wenceslai pro Bohemica natione longè quidem ante annum 1407. institutum, sed magnis eo tempore auctum proventibus à Wenceslao de Chotiow Capellæ Regiæ Omnium Sanctorum Ministro, hunc veluti conditorem reverebatur; Collegium B. V. M. in ejusdem nationis gratiam à Joanne Reczkone de Ledecz Veteris Urbis Primate anno 1438. excitatum. Collegium Nazarethanum ab Institore quodam, cui Crux nomen, anno 1412. erectum penes Ecclesiam Bethlehem dictam, SS. Apostolis Matthæo, ac Matthiæ, vel SS. Innocentibus sacram, & 20. annis priùs ab eodem inchoatam, ubi paulò pòst Eques Joannes à Mülheim fundato à se sacerdotio præfecit Joannem Hussum famosum Hæresiar-

(b) Ep. Rer. Boh. l. 2. c. 14.

(c) Chron. Boh. ad ann. 1348.

siarcham, qui primum pestiferæ suæ doctrinæ toxicum istic confecit, quo universum Bohemiæ Regnum temeravit; hodie autem ea Ecclesia à Clementino Societatis Jesu Collegio administratur. Collegium Apostolorum aliàs Laudæ conditorem nactum est M. Matthiam Laudam de Chlumczan anno 1407., utì Hagecio (a) placet, vel 1451., uti ex fundationis literis se descripsisse asserit Balbinus, (b) qui hæc omnia uberiori calamo explicuit, pluresque adhuc præterea Bursas extitisse subjungit. Admirando interim augmento proficiebat indies Pragense Athenæum, tantâ auditorum copiâ ex omnibus Europæ plagis affluente, ut, teste præcitato Hagecio, quadraginta quatuor solùm advenarum millia, exceptis scilicet Bohemis, aliquando numerarentur: verùm Bohemicarum omnium calamitatum author Joannes Hussus Theologicæ Facultatis membrum, dum anno 1408. in Decani electione præfaretur, audacter proposuit, *Si in Universitate Pragensi Parisienses consuetudines teneri debeant, velut in Gallia, ita in Bohemia, Bohemis tres voces, & suffragia concedi oportere.* Cui sententiæ cùm reliquæ nationes refragarentur, Hussus Reginæ charissimus propitium sibi decretum à Wenceslao Rege per eandem extorsit: quamobrem irritati Germani tum Professores, tum discipuli, incensô Theologorum Collegiô, 40. circiter millium numero intra octiduum Pragâ excesserunt, magno aliarum Urbium emolumento; siquidem ex eorum dispersione Lipsiensis Universitas in Misnia, Ingolstadiensis in Bavaria, Rostochiensis in Saxonia post breve temporis spatium exortæ sunt. Pragensis verò sub benigno Austriacorum Cæsarum sidere, elanguescente tandem hæresi, sensim refloruit, à Ferdinando III. ultimò aucta, qui fundatam à Ferdinando I. in Clementino Societatis Jesu Collegio Academiam cum Carolina copulavit, ita ut in illa Theologicæ ac Philosophicæ disciplinæ, in hac autem Medicina ac Jura explanentur, & solemnes omnes Universitatis actus exhibeantur. Hactenus Pragensem Tripolim obivimus, in qua diu quidem, licèt nondum pro ejus dignitate satis commorati, ad totius Regni memorabiliora in Civitatibus, Oppidis, aut Arcibus alphabeto duce spectanda demum excurramus.

(a) Chron. Boh. ad an. 1407.
(b) Ep. Rer. Boh. l. 4. in not. ad c. 4.

ALTOVADUM.

ALtovadense Cisterciensis Ordinis Cœnobium, vulgò Hohenfurt, in Bechinensi comprehensum Districtu Woko Rosensis Bohemiæ Mareschallus, & Ottocari Regis per Austriam, & Styriam Gubernator anno 1259. magnis opibus fundavit, effossô sub Ecclesiæ choro universæ prosapiæ amplissimô sarcophagô; grande enim est conclave, circa quod defunctorum sceleta, vestibus, & carnibus longa ætate amissis, etiamnum in sellis dicuntur considere. A conditoris munificentia nil prorsus degeneres posteri, quamplurimis prædiis, ac fundis ejusdem Monasterii dotem liberaliter ampliarunt; inter quos Henricus Rosensis anno 1403. à Bonifacio IX. Summo Pontifice obtinuit, ut illius Abbates Infulam, cæteraque Pontificalia insignia deinceps usurparent. Illud quoque Rosensium tutelæ hoc Cœnobium in acceptis refert, quòd crudeles Hussitarum Ulrici Rosensis arma formidantium enses, ac flammas, quibus ii reliqua sacra depopulabantur, incolume subterfugerit.

ARNAVIA.

ARnavia vulgò Arnau, seu Hostinney Urbecula est in Reginohradecensi Districtu 14. milliaribus Pragâ recedens, Waldsteiniorum olim, postea Comitis Lamboy ditio, cujus Arx à Sobieslao I. Bohemiæ Duce anno 1139. contra Polonos condita ad Dominos Bergau aliquando spectabat. Summæ hæc sibi gloriæ jure merito ducit, quòd à Ziska fœlici aliàs tot Urbium expugnatore maximis licèt viribus impetita nunquam succubuerit.

AULA REGIA.

CEleberrimum Aulæ Regiæ Cœnobium vulgò Germanis Königsaal, Bohemis Zbraslaw in Podbrdensi Districtu ad fluviorum Muldavæ, & Misæ concursum instar peninsulæ ex continenti exiens, immensæ propemodum molis, in quam antiquitus ascendebat, authorem deprædicat Wenceslaum II. Bohemiæ Regem, qui anno 1297. alterò à coronatione sua die, ex voto ante triennium concepto primum Templi, ac Cœnobii amplissimi lapidem coram duodecim Episcopis, & frequenti Procerum affluxu regiis manibus in fundamenta devolvit; adjectò dein Regiæ stirpis Mausolæo, quod ipse ante omnes ingressus subsequentem habuit filium Wenceslaum ultimum Przemislææ gentis Regem per insidias Olomucii confossum. Absoluto opere expeditæ primò sunt fundationis literæ Brunæ in Moravia anno 1304. consignatæ. Augustissimam Deiparæ Basilicam hodieque in ruderibus incolæ admirantur, quam Elisabetha Caroli IV. Cæsaris mater septem Sacellis justam Templorum magnitudinem æquantibus coronana-

naverat. Cœnobii verò majestatem Pius II. Papa (a) his verbis depinxit: *Fuit Monasterium Aula Regia singularis excellentiæ, nam præter ædem magni, & memorabilis operis, amplum Dormitorium, cæterasq; Monachorum officinas magnificè constructas, quadrata porticus fuit, quæ non parvum conclusit hortum, ambitum vocavere. In hujus lateribus vetus, novumq; testamentum ab initio Genesis usque ad Apocalypsin literis majusculis in tabulis scriptum continebatur notis, quò altiùs iret, paulatim crescentibus, ita ut à summo usque deorsum facilis lectio præberetur.* Huic Ædium amplitudini non impar fuit inquilinorum numerus, prima siquidem Colônia ex Sedlecensi Monasterio adducta septuaginta Religiosos cum Conrado Abbate recensuit, tanto deinceps incremento, ut imperante Carolo IV. trecenti circiter numerarentur. Memoratu dignissima istic colitur B. V. imago pium fundatoris munus, pluribus miraculis coruscans, quorum non minimum haberi potest, ex Hussiticis flammis indemnem evasisse, anno scilicet 1420., quo à Coranda Heterodoxorum Duce Cœnobium, Templumque direptum, & incensum in cineres evanuit. Nec nisi post elapsum indè seculum, resurgere cœpit Austriacorum Cæsarum favore recreatum, & à Vigilantissimis Abbatibus Antonio Flamingo, & Joanne Greiffensels, si non pristino splendori redditum, saltem decorè reparatum.

(a) Hist. Bo. c. 36.

AUSTA.

Austa, vel juxta Dresserum (b) Austia, vulgò Austi gemina olim fuit Bohemiæ Urbs, quarum alteram prope Taborium sitam Ziska anno 1420. cæsis omnibus Orthodoxis delevit, alteram verò vulgò etiam Aussig dictam in Litomericensi Districtu cum vetusta Arce adhuc vigentem, & 9. Pragâ milliaribus remotam Albis fluvius alluit. Hanc teste Ænea Sylvio (c) Misniæ Marchionibus, Saxoniæque Ducibus tradiderat Sigismundus Imperator, ut eam præsidio tuerentur; sed Ziska cum Pragensibus, Taboritis, aliisque factionis suæ addictis anno 1426. acri eam obsidione pressit, cúmque obsidentes assultu mœnia tentassent, magna suorum clade repulsi sunt; interea verò suppetias Urbi adferre parante 100. armatorum millium exercitu, ex Franconia, Thuringia, Saxonia, Misnia, Voitlandia, ac Lusatia à Friderico Electore conscripto longè acrius commissum est prælium; ubi incerta diu pependit victoria, donec ingenti Catholicorum strage in Hæreticos inclinaverit, qui captam illico Austam fœdissimè deformarunt. Ferunt in ea primùm pugna hastarum, quas halabardas vocant, usum ad dissecandas curruum catenas apud Germanos invaluisse; Bohemicos verò pedites curvis quibusdam instrumentis, recèns quoque repertis, equitatum ex ephippio deturbasse. Prostrata hoc turbine Austa triennio jacuit, quo elapso rursus erecta est, atque Regiarum Urbium albo postmodum inscripta. Interim novæ eam oppressere calamitates, incendium scilicet, quo anno 1538. exarsit, & Saxonum, Svecorumque copiæ, ex quibus illi anno 1631. hi autem octennio pòst Austam occuparunt. Sacri Prædicatorum Ordinis Monasterio, quod olim Rosenses Urbis Domini in Suburbio erexerant, ab Hussitis everso, fuit illi alterum anno 1618. ad S. Adalbertum intra muros substitutum.

(b) Isagog. hist. p. 5.

(c) Hist. Bo. c. 40.

BECHINA.

Bechina vulgò Bechynie Urbs quondam Regia cognomini Districtui inclusa, 12. milliaribus à Pragensi Metropoli abest: huic imminens in ardua rupe memorabilis Arx miræ altitudinis, quæ per septem super se stantes sibique incumbentes fornices ascendit, ortum suum ducit à Bechiniis Proceribus sagittam pro insigni ferentibus, quibus successere Sternbergici Bechinensis Cœnobii conditores, his verò Schwambergici, & postea Rosenses, à quibus Schwambergici persolutô pretiô sibi rursus vendicarunt. Adeò ea est arte, & naturâ munita, ut anno 1428. armatam obsidentium Taboritarum ferociam supra trimestre spatium fatigarit, donec, nulla affulgente spe opis aliunde adferendæ, cum eorum Duce Procopio deditionem transegerit. Anno autem 1619. Comes Bucquoius Cæsareo milite eandem cinxit, ac gloriosiùs expugnavit. Per circumjacentes hujus Urbis campos sparsum est quoddam lapidum genus saxeo fusci coloris cortice nonnunquam tuberoso munitum, quem si frangas, lapis se offert alius paulò lævior, & in hoc rursus instar nuclei candidissimus abditur lapis, qui in ignem injectus brevi exardescit, & cum ingenti sonitu disrumpitur.

BERAUNA.

Berauna vulgò Beraun, quæ Caroli IV. Cæsaris ævò latinè Verona dicebatur, Urbs Regia Podbrdensis Districtûs primaria, & ad dextrum Misæ amnis latus extructa 3. tantùm milliaribus Pragâ recedit. Eam anno 746. à Slawossio præcipuo Nezamisli Ducis aulico conditum, atque ab

authore suo Slavossiam primò appellatam refert Hagecius, (a) additque ad annum 756., eandem muro cinctam fuisse, & paulò pòst à prædonibus infessam à vernaculo verbo brati, quod est accipere, seu rapere, præsens Beraunæ nomen in se derivasse. Multos hæc Urbs Martyres anno 1421. Cœlo transmisit, quando videlicet, eâ à Ziska Hussitarum Antesignano post strennam defensionem, captâ duodequadraginta Sacerdotes præter Minores Conventuales in Suburbiis degentes, eò quòd Pragensium articulis Catholicæ fidei adversis subscribere abnuerent, aut ferro aut flammis fuere ab Hæreticis interempti. In eandem præterea Civitatem anno 1432. aqua, & anno 1600. ignis, anno autem 1611., & ejusdem seculi 32. hostes ingenti illius damno desævierunt.

(a) Chron. Boh. ad an. 746.

BIELA.

Biela Urbs est Boleslaviensis Districtûs 7. milliaribus Pragâ distans, anno 1426. à Joanne Rohacio Taboritarum Duce capta, & crudeli omnium virorum internecione funestata. Falli videtur hìc Merianus, dum Bielam à Germanis Weisswasser vulgò dici asseverat, hoc enim Bilæ vetustissimi Castri nomen est, quod anno 758. excitatum Michaloviciis diu subjacebat, donec Pragenses anno 1421. illud expugnârunt, unde Misnia iis deprædantibus sæpius patuit: quare Sigismundus Saxoniæ Dux suscepto adversùs Hæreticos bellô anno 1431. captum incendit, & defensioni inutile reddidit. Proximum Bielæ impendet Bezdiecium vulgò Bezdiezy aliàs Bezgezy juxta Balbini (b) sententiam omnium pene Bohemicarum Arcium, si loci naturam spectemus, munitissima, & mediam Regni partem, quæ ad Albim fluvium porrigitur, latissimè prospectans; cui supereminet excelsa, ac rotunda turris, murô octo Pragenses ulnas latô firmata, & longævam prorsus ætatem ostentans. Penes hanc Carolus IV. Imperator vastam ad instar lacûs piscinam anno 1367. effodi jussit, Cæsareâ etiam dexterâ ligoni operique admotâ, ut reliquis præiret exemplo, utpote stimulo mandatis longè potentiori. Caroli successor, ac filius Wenceslaus Procopio Moraviæ Marchioni eam Arcem transscripsit, sed illius fràter Sigismundus Cæsar ab eodem ad mortem fame oppetendam adacto postmodum extorsit. Pertinebat illa tamen revera vi Carolinæ fundationis ad Carlovienses Canonicos Regulares Pragæ degentes, qui suorum Coloniam sub hoc Castro posuerant, à memoratis Taboritis funditus excisam. Hodie autem Bezdiecium à Serratensibus S. Benedicti Religiosis possidetur, & habitatur. Illud quoque hìc omittendum non est, quod præcitatus author in suis additamentis subjunxit, ex Bezdiecensi nimirum Arce ad aliam usque, cui nomen Hauska medio, & amplius milliari dissitam, loquentes invicem audiri, ita, ut colloquia inter utriusque inquilinos misceri possint, quamvis voce non admodùm clamosa utantur, opportuno montium situ mirum hunc effectum absque dubio producente.

(b) Miscel. Boh. de. 1. l. 3. c. 8. §. 2.

BILINA.

Bilina vulgò Belin Urbs est nobili Arce instructa in Litomericensi Districtu 9. milliaribus Pragâ absens, & ad Lobkovicios Proceres spectans, cujus originem ab anno 744. orditur Hagecius (c), quando à Bila Libussæ ex sorore nepte eam primò conditam commemorat. Hæc sæviente Hussitarum furore, Romanæ Ecclesiæ placitis firmissimè adhæsit, uti Merianus (d) ex Boreco attestatur. Quare ut heroicam Civium constantiam frangerent Hæretici, arctâ obsidione anno 1421. Urbem circumvallant, quæ cum defendi non posse videretur, præsidiarii, & quidquid erat armatorum cum plurimis, qui eò confluxerant, Sacerdotibus in Arcem confugiunt, sed eâ dolo, ac proditione potiti hostes, Nobilitate, & præsidio promiscuè confossis, atque Presbyteris magno numero concrematis, barbarum crudelitatis suæ spectaculum ediderunt. Imminet Civitati mons, qui ob illius propinquitatem Bilinensis nuncupatur, auroque, vel argento dives passim censetur, feruntque Dracones aliquando è cavernis evolare, atque iterum involare visos, gemmas insuper, & coronatos serpentes ibidem non semel apparuisse: illud certius, rupem esse magna sui parte præcipitem, ac calvam, atque dictamnum nigrum, & album, item crocum, aliasque peregrinas herbas, ac flores in ea virere. Salem præterea in Bilinensi territorio fuisse à Majoribus effossum ex vetustissimorum annalium fide compertum Balbino (e) est, protinus addenti salinares ibi puteos hodierno etiam tempore monstrari.

(c) Chron. Boh. ad ann. 744.

(d) Topog. Boh.

(e) Miscel. Boh. dec. 1. l. 1. c. 12.

BISTRICIUM.

Bistricium vulgò Bystrzice duarum in Bohemia Civitatum nomen est, quarum altera ad Lisnam Arcem in Caurzimensi Districtu sita 5. milliaribus Pragâ recedit, alteram verò 16. milliaribus indè remotam, & Bechynensi Districtui infertam Tampirius Cæsarearum copiarum

Dux

Dux anno 1618. fortiter expugnavit. Memoria dignum in hac est vetustum Minimorum S. Francisci de Paula Cœnobium vivente adhuc eorundem fundatore excitatum.

BOLESLAVIA ANTIQUA.

Boleslavia Antiqua vulgò Alt-Bunzlau seu Bunzel modicum nunc est ad Albim fluvium Oppidum in ejusdem nominis Districtu non nisi 3. milliaribus Pragâ distans, illustris tamen olim Civitas, ab anno scilicet 915., quo eam condere cœpit Wratislaus I. Bohemiæ Dux opportunum Urbi locum cœlitus, uti fertur, edoctus, indito eidem Boleslaviæ nomine in gratiam secundogeniti filii Boleslai tunc sexennis, qui amœna sua loquacitate parentum amorem sibi plurimum conciliabat: utque statutum opus Deo pleniùs arrideret, auspicatus illud est à Templi fundamentis, quod SS. Cyrillo, ac Methodio de Bohemia optimè meritis in perennem grati animi tesseram dicavit, adjectô insuper quatuor Sacerdotum Collegiô, unde factum, ut Collegiali istic Ecclesiæ ad nostra usque tempora Antiquissimi Capituli titulus jure merito adhæserit. Reliqua Urbis ædificia lentè progredientia Boleslaus Princeps anno 937. Proceres ad sumptuum partem minis impellens, maximè promovit, latô, editoque murô tutelæ causâ circumductô; at insequenti mox anno S. Wenceslai fratris nece eandem cruentavit. Alter Boleslaviæ conditor Brzetislaus I. Bohemiæ Dux celebratur à Balbino, qui hujus Civitatis historiam in rerum Bohemicarum Epitome fusissimè pertractat: Maximum, quod illi addidit, ornamentum habenda procul dubio est insignis Basilica, quam unà cum nobili Canonicorum in communi de illius ævi more viventium Collegio anno 1042. inchoatam in devastatæ Poloniæ pœnam à Benedicto IX. Summo Pontifice injunctam, quadriennio pòst ad fastigium duxit, largisque proventibus ditavit: Ecclesiam verò consvetis sacratam ritibus Severus Pragensis Præsul D. Wenceslai M. honoribus addixit. Pietati doctrinam postmodum copulavit idem Brzetislaus, Templo nimirum scholas, quas ibidem erexit, tantô accedentium numerô, ut parem alibi juventutis frequentiam tota Bohemia ea ætate non recenseret. Avitæ virtutis strenuus æmulator Carolus IV. tum S. Wenceslai Basilicæ, tum etiam Boleslaviæ beneficam porrexit dexteram, namq; illam novis reditibus, sacrisque lipsanis donavit, hanc verò ædificiis auxit, & quadro lapide excitatis mœnibus hostiles impetus ab ea validiùs removit. Præclaram hanc Urbem vix plenè exortam Otto I. Imperator anno 950. magna vi aggressus Boleslaum Ducem in ea inclusum ad fratricidii, aliorumque scelerum veniam suppliciter petendam postremò adegit, qua ei benignè data è Bohemia cum exercitu decessit. Sed longè gravius Boleslaviæ vulnus inflixit Hussitarum furor, utpote ab his penitus eversæ, flammisque consumptæ, quorum vestigiis post bina secula insistentes Sveci non minorem eidem cladem intulere etiamnum reparandam. Superest tamen adhuc hodie Collegialis octo Canonicorum Ecclesia ab anno 1650. publicis Regni expensis instaurata, pluraque antiquitatis suæ argumenta præseferens: duplex ea propemodum est, una nempe vetustior sub terra SS. Cosmæ, & Damiano sacra cum humili fornice triginta sex columnis innixo, cui altera recentior incumbit D. Wenceslao, uti jam diximus, dicata. Varia hìc olim Sanctorum corpora, aliæque insignes reliquiæ colebantur, quæ aut defossæ latent, aut in bellicis tumultibus periere: hanc jacturam non parum solatur superstes ex crystallo ampulla, in qua gloriosi Martyris Wenceslai cruor vivacissimè hodieque rubens asservatur. Stat præterea in hujus Basilicæ Cœmeterio vetustissimum S. Clementis Templum, cujus originem ad SS. Cyrilli, & Methodii tempora nonnulli retulerunt. Summum interim decus Veteri Boleslaviæ adfert celeberrimum B. Virginis sacrarium, cujus fastos à Balbino uberiùs contextos brevissima hìc sinopsi complectar. Anno itaque 1160. Boleslaviensis agricola, dum aratro campum sulcat, in contumacem quemdam incidit locum, quem nulla jumentorum vi subigere poterat; post multos conatus tandem vomere fortiùs telluri impacto, eam ipsam effodit Deiparæ tabellam, quam hodie Bohemia veneratur: cúmque eam domum detulisset, alterâ mox die ad pristinum agri locum sua sponte reversam animadvertit, quod iterum, ac tertiò factum à veteribus accepimus. Demum agricola D. Wenceslai Canonicis prodigiosam offert iconem, quæ nec apud hos diutiùs morata in suum agrum nocturnâ fugâ concessit. Quare manifestam Dei voluntatem Genitricis suæ cultum eo in loco expetentis reveritus Collegii Præpositus Zbudko Kolowrathæus Sacellum extruxit, ad quod secuta protinus miracula, ac per Bohemiam divulgata frequentem undique populum convocarunt. Græcam esse imaginem vultus, habitusque, & cætera lineamenta non obscurè produnt, quod ansam qui-

quibusdam eruditis præbuit suspicandi, eam per SS. Cyrillum; & Methodium in has oras devenisse; imò adjiciunt plurimi eandem S. Wenceslao ab avia Ludmilla donatam, & ab illius percussoribus, ne conteretur, infossam. Est autem hæc Divæ Boleslaviensis effigies ex ære corinthio, seu ex metallorum mixtione conflata, ita ut ex medio tabulæ æquore Mariæ, ac Jesu icones exeant, & protuberent. Catholicorum in hanc Thaumaturgam affectum, & pietatem à seculi decimi quinti Hæreticis omnia sacra devastantibus fuisse extinctam, vix ambigi ab ullo potest: refloruisse tamen illius cultus videtur eodem seculo ad finem vergente, cùm in comperto sit Joannem Kapaunium anno 1499. vita functum Sacellum vetustate fatiscens suis sumptibus renovasse. Ardentissimè autem fervere iterum cœpit in Deiparam devotio ab anno 1576., post quem à Societatis Jesu Patribus Pragensium supplicationes per sesquiseculum intermissæ Boleslaviam deductæ sunt, quibus permota misericordiæ Mater, inexhauribilem gratiarum suarum thesaurum vicissim reseravit. Duravit reciproca hæc pietatis, ac beneficentiæ concertatio usque ad annum 1617. quo Bohemos pudere cœpit, Cœlorum Reginam tot miraculis in eorum emolumentum coruscantem in tenui adhuc ædicula delitescere; initô igitur longè augustioris Templi excitandi consiliô Anna Imperatrix Matthiæ Cæsaris conjux magna pecuniæ vi in id opus collata piam aliorum liberalitatem suo exemplo stimulavit. Assurgentem jam molem interrupit belli strepitus à Friderico Palatino suscitati, sed eô paulò pòst pulsô, ex Guilielmi Slavatæ, Jaroslai Martinicii, aliorumque Procerum munificentiâ imposita est tandem anno 1623. eleganti huic Basilicæ coronis. Porrò oppressâ annno 1632. à Svecis Boleslaviâ, miraculosa D. Virginis imago à Barone quodam Laurentio ab Hoffkirchen inter spolia abrepta, in medio Veteris Pragæ foro inter insultantium Hæreticorum sannas affixa patibulo est, sub quo Laurentii frater altero mox anno caput amisit à carnifice recisum. Interea sacram iconem Hoffkirchius Lipsiam, dein aliò vagus asportavit, nec aliter ab ejus manibus extorqueri potuit, quàm persolutô priùs lytrô, atque obtentâ ei à Ferdinando II. delictorum veniâ, quam pientissimus Cæsar tantæ Thaumaturgæ intuitu libenter impertiit. Recuperatam hac ratione Deiparæ effigiem instituta solemni pompa supplicatio, comitante novo Imperatore Ferdinando III., Boleslaviam anno 1638. veluti triumphantem revexit. Non diu tamen Boleslaviensibus licuit pæana canere; sequenti siquidem verè Panirio Svecici exercitûs Ductore ex Misnia in Bohemiam bellum transferente, prodigiosa imago, ne præda hostium iteratò fieret, Pragam primùm, dein Viennam ad Aulicum Odæum delata fuit, non sine mira Numinis providentia, ut coram illa in Imperatricis Mariæ conclavi decorè exornata anno 1640. splendidissimum sidus Augustissimus nempe Cæsar Leopoldus Ignatius Austriæ, Imperio, Orbique illucesceret, atque inter emissa ad Dei Genitricem familiarium suspiria fœlici partu ederetur. Labente dein anno 1646 Boleslavia Parthenium suum Palladium iterum recepit ab Ernesto ab Harrach S. R. E. Cardinali, ac Pragensi Archiepiscopo cum frequenti supplicatione illatum. Verùm recrudescente paulò pòst bello anno 1648. pretiosum hoc pignus in Svecorum manus secundò incidit, quorum Ducem Carolum Gustavum, dein Sveciæ Regem, intrepidè adiens Benigna Lobkovicia Catholici Saxoniæ Ducis Julii Henrici Lavenburgici conjux, ad Divæ iconem Viennam transmittendam generosum illico animum inflexit. Biennio pòst abscedentibus è Bohemia hostibus Ferdinandus III. motus Bohemorum precibus eam regiâ pompâ, quam filius Ferdinandus IV. augebat, stipatam ex Aula ad Boreale Viennæ Suburbium dimisit, unde equis regiis vecta in Bohemiam iter intendit, & primùm Pragam, dein Boleslaviam eodem anno 1650. pervenit; ubi perpetuis fulgens miraculis, magno populorum solatio hactenus conquiescit. Unicum, quod à peregrinorum pietate ibi desiderabatur, sacerdotum nimirum copia, qui sacro pœnitentiæ tribunali præessent, effectum tandem est anno 1658., erectâ ibidem Societatis Jesu Residentiâ Vetero-Pragensi Collegio subordinatâ.

BOLESLAVIA NOVA.

Boleslaviam Novam ejusdem Districtûs Urbem 7. milliaribus Pragâ remotam Gisera, seu Isera gemmiferus fluvius, aureisque arenis dives præterfluit. Condidit eam anno 973. Boleslai I. filius Boleslaus II. cognomento Pius eo in loco, in quo rebelles Ethnicos decretoriô præliô prostraverat: Urbi Arcem in contiguo colle adjecit, quæ de Principis nomine Nova Boleslavia, illa verò Hrobka diu vocabatur, sed obliterato postmodum Hrobkæ nomine utrumque Boleslavia dici cœpit, ab anno præsertim 1334., quo ex valle in editiorem situm Cives ascenderunt, multis privilegiis, atque immunitatibus à Joanne de Michalovicz Urbis Domino impetratis. Michalovi-

viciis successere Cymburgii, Cragirii, & tandem Hassisteinensis stirpis Lobkovicii, à quorum postremo Bohuslao Joachimo plenam Boleslavia libertatem anno 1595. grandi ære sibi comparavit, atque anno 1600. à Rudolpho II. Cæsare obtinuit, ut Regiis Urbibus adnumeraretur.

BRIXIA.

Brixia seu Pons vulgò Brüx, seu Most inter Regias Zatecensis Districtûs Urbes secunda, 10. milliaribus Pragâ dissita, in limoso sub montibus solo, dextro Bilæ piscosi amnis littori insistit. Ampla ea est, populoque frequens, cui non mediocrem splendorem adfert perinsigne, ac singularis latitudinis Templum, nullis tamen columnis suffultum, quod cùm anno 1510. ortô incendiô conflagrasset, implorati in Regni Comitiis Proceres liberale pecuniæ subsidium pro eo reparando subministrarunt. Despexit olim Brixiam invicta supra collem Arx, cui Landsvertæ nomen; nunc verò jacet proximè elapso seculo nescio qua de causa funditus eversa. Antiquissima hujus Urbis, Arcisque primordia prorsus latent, sed primam illius mentionem facit ad annum 1040. Hagecius, (a) ubi innuit Gnevinam olim fuisse nuncupatam. Præter nobilem Crucigerorum cùm rubra stella Ædem, & Capucinorum Asceterium memorabile hìc est Sacrarum Virginum Cœnobium ex Ordine Pœnitentium S. Mariæ Magdalenæ anno 1277. à Bertramo Gallo sub D. Augustini legibus instituto, unicum scilicet, quod ex pluribus eidem regulæ obstrictis, quondam in Bohemia vigentibus, sed ab Hussitica rabie excisis, hodieque supersit. Fundatum id priùs fuerat anno 1283. à Wenceslao Rege in Zarasensi Pago infra Brixiensem Arcem prope Civitatem sito, sed anno 1421. Pragenses Hæretici Brixiam obsessuri primum furoris impetum in hoc Monasterium effudere, ubi septem illius Religiosas, reliquis fugâ dilapsis, orationi in Templo vacantes crudeliter trucidarunt; Urbem tamen nequaquam consecuti, utpote ab Electore Saxone Friderico magna suorum strage repulsi. Sedatis bellorum fluctibus refloruit idem Sanctimonialium Cœtus intra Brixienses muros tutioris sitûs ergò translatus, verùm anno 1515., cùm Civitas universa subjecto clàm igne arsisset, sacra quoque earum Ædes, Vulcano in prædam cessit, restauratâ tamen brevi jacturâ; siquidem Ecclesia eleemosynarum ope illico surrexit, à Martino Nicopoliensi Episcopo honori septem B. Virginis gaudiorum præscriptis cæremoniis devota; quam non multò pòst comitabatur Cœnobium ex Bohemi cujusdam Equitis Wiczek munificentiâ constructum. Adductis hactenus Brixiæ infortuniis accedunt ea omnia, quæ ab anno 1638., usque ad ejusdem seculi 48. à Svecorum insultibus toleravit. Extra Urbem, quà ad sylvas iter est, præterlabitur rivus Bernsbach dictus, à granis auri probatissimi, quæ devehere dicitur, maximè celebratus.

(a) Chron. Boh.

BRODA.

Broda duplex est Bohemiæ Civitas: harum unam nempe Bohemicam 4. milliaribus Pragâ dissitam continet Caurzimensis Districtus, quam venustam olim, & opulentam Ernestus Pragensis Archiepiscopus sub annum 1360. mœnibus circumdedit, fossisque latè apertis ita munivit, ut post plura lustra, anno videlicet 1421. obsidentium Hæreticorum ferociam diu eluserit, nec nisi fraudi post magnam hostium stragem succubuerit. Eandem Sigismundus Imperator anno 1437. Regiarum Urbium syllabo inscribi permisit. Anno autem 1627., subortô per imprudentiam incendiô, tota cum tribus Templi turribus, Curiaque in cineres abiit, pristino nitore nondum recuperato. Altera Broda, quam Theutonicam, seu Germanicam vocant ad Czaslaviensem Districtum spectans 11. milliaribus Pragâ abscedit; hanc anno 793., Hagecio (b) teste, Germani prædones ad lævum Sazavæ amnis littus in editiori situ primitus fundarunt, in amplius dein spatium sensim extensam: verùm Ziska post fugatum anno 1422. Sigismundum Cæsarem, triaque suorum millia in primo assultu amissa in eam demum perrupit, & Collegiali D. Virginis Ecclesiâ cum Sacerdotibus excisâ, tanta ibi omnis ætatis cæde grassatus est, ut quatuordecim inde annis nullum penitus habuerit inquilinum, post quos rursus habitata anno 1618., & ejusdem seculi 45. novas à Svecis clades perpessa est. Trczkianæ stirpis dominio ab anno 1561. diu Theuto-Broda subdebatur, nunc verò Regiis Urbibus accensetur.

(b) Chron. Boh.

BRUNDUSIUM.

Brundusium vulgò Brandeys in Caurzimensi Districtu tribus milliaribus Pragâ absens, Arx primùm duntaxat fuit, quam Boleslaus I. cognomento Sævus anno 941. in sinistra Albis ripa adversùs Veterem Boleslaviam extruxit, ut se à Pragensibus Christianis Ethnicus Princeps tutaretur. Accrescentibus deinde circumquaque ædibus Civitatis formam induit, præsertim sub Rudolpho II. Cæsare, qui eandem libertate donavit; in summis

quippe amoribus erat apud hunc Principem Brundusium, eòque se is conferre consveverat, quoties sepositis Imperii curis sibi uni vacare meditabatur: quapropter amœnissimum hortum Pragensi nihilo inferiorem peregrinis floribus, & plantis, rebusque aliis Cœlo Bohemico ignotis refertum excoli ibidem voluit, ubi, cùm ad celsiorem quemdam suggestum erigendum, altiùs effodienda foret tellus, ultrà quàm antè factum hortulani meminerant, detectum repentè est viri cadaver, omnia quæque odoramenta fragrantiâ suâ exsuperans; nullæ vestes, sarcophagus nullus defuncti conditionem indicabant; interim effossum continuò ad Rudolphum fertur, ad quem advocati præstantes Medici, ac Chymici, quales plurimi Cæsaream Aulam eo tempore frequentabant, suamque sententiam edicere jussi, genuinam esse mumiam nihil Ægyptiis concessuram unanimi sensu pronuntiarunt. Semel à Saxonibus, bis à Svecis occupata seculô proximè elapsô Brundusina Arx, atque ab his egregiè permunita Imperatoris Exercitum diu, multumque aliquando fatigavit.

BRZEVNOVIENSE. COENOBIUM.

BRzevnoviense Ordinis S. Benedicti Cœnobium D. Margarethæ dicatum, quod magnifica sua mole Pragensia condecorat pomœria, longa gloriatur vetustate ab anno 993. deducta, quo illud Boleslaus II. Dux condidit, D. Adalbertus Pragensis Præsul consecravit, & S. Wilhelmus Hirsaugiensis, uti Bucelinus docet, destinatâ huc suorum Coloniâ propriæ inservit Congregationi. Huic maxima contulit privilegia à Balbino (a) enumerata Summus Pontifex Bonifacius IX. undenis Apostolicis literis ab anno 1390. datis, in quibus præter cætera, ab omni Archiepiscopi, aut Legati nati jurisdictione Monasterium eximit, & Abbati, ut in suis Ecclesiis cum tribus Infulis solemnia celebret, benignè indulget. Primus illi Abbas præsedit eximiæ vir sanctitatis Asticus, seu Anastasius, qui Colocensi postea donatus Ecclesia, Romamque profectus Hungariæ Duci D. Stephano Regium nomen, & diadema à Sylvestro II. Papa anno 1000. impetravit. Communis Pragensium Cœnobiorum calamitas hoc quoque involvit anno 1421., quo illud fanaticus Hussitarum impetus prostravit, binis ejusdem Religiosis in fidei odium concrematis: speciosam tamen id rursus induit formam, qua spectatorum oculi non parum recreantur: at multò venustiùs ipsum exornabant tum sacræ D. Guntheri Ordinis S. Benedicti exuviæ anno 1045., per jumenta jugo insveta, plurimis miraculis ejus sanctimoniam demonstrantibus, advectæ, sed quæ excidii tempore fortasse à Religiosis occultatæ etiamnum latent, tum eximiæ S. Procopii virtutes, quarum ille fragrantia post datum Benedictinæ militiæ nomen, hoc asceterium afflavit, indè ad Abbatiam Sazaviensem, & anno 1053. ad Cœlum translatus. Paret nobilissimo huic Monasterio Bravnovia Reginohradecensis Districtûs Civitas 20. milliaribus Pragâ distans, vel potius illius Coloniæ à Brzevnoviensi Abbate Paulo Bavaro Joannis Regis ævo Bravnoviam sub D. Wenceslai patrocinio deductæ, & Volframi cujusdam nobilis patrimonio ditatæ.

(a) Ep. Rer. Boh. l. 4. c. 1.

BUDECIUM.

BUdecii vulgò Budezsch dicti originem ad annum 678. refert Hagecius, quo eam Civitatem in Croci Ducis gratiam in edita Slanensis Districtûs rupe à subditis excitatam commemorat; verùm anno 858. Neklani Ducis ævo à Wratislao Lucensi Principe captam, & flammis absumptam subjungit. Eandem tamen è suis cineribus revixisse necesse est, cùm apertas ibidem scholas, & quandam veluti Academiam ab Ethnicis institutam ex Veterum traditione scribat Balbinus, (b) addens liberalibus disciplinis in ea vacasse S. Wenceslaum cum fratre Boleslao, totamque Bohemiæ nobilitatem; tantâ Slavicæ gentis, & linguæ gloriâ, ut antiquissimus eorum temporum scriptor apud Marquardum Freherum queratur, Methodii Philosophi (sic enim virum sanctum Slavicarum literarum authorem vocat) operâ factum, ut latinæ literæ sua tempestate vilescerent.

(b) Ep. Rer. Boh. l. 2. c. 3.

BUDVICIUM.

BUdvicium vulgò Budweiss, seu Budiegovice Regia Urbs, venustis ædibus, solidisque munimentis instructa, in amœna jacet Bechinensis Districtûs planitie, 16. milliaribus Pragâ, & 6. Freystadio Austriæ Superioris Urbe divulsa. Condidit eam velut Regni ad eam partem propugnaculum Rex Ottocarus II. anno 1265., in uliginoso quidem loco, circumeunte insuper Muldava flumine, quod gemmiparas conchas ibidem alit, ut natura cum arte in hujus Urbis tutelam conspiraret. Antequam fundamenta jacerentur, præscriptus à Rege fuit ædium ordo, publicorum ædificiorum situs, forique amplitudo: hinc nobilis illa Budvicensis Civitatis in æquali pla-

platearum ductu, ac latitudine simetria. Nomen illi mox inditum fuit Budvicium Novum, cùm ex Regio mandato huc transmigrassent Budvicii Veteris incolæ, quod in gratiam recèns nati pueri Budigovii Rosenses longè priùs extruxerant. Eximium, quod istic extat sacri Prædicatorum Ordinis Cœnobium B. Virgini ab anno 1410. miraculis fulgenti dicatum, & ab eodem Rege Ottocaro fundatum, Urbe ipsa vetustius nonnulli perperam autumant, illudque hujus condendæ ansam quoque præbuisse opinantur. Civitati adhæret Suburbium anno 1619. munitum. Primus Budvicium obsidione strinxit, Joanne Regnante, Petrus Rosensis, sed habitô colloquiô sub quibusdam conditionibus eandem dissolvit. Anno dein 1468. alter Rosensis Princeps Joannes Catholicæ Religioni per Bohemiam Protector, & Generalis armorum Commissarius contra Heterodoxum Regem Georgium à Summo Pontifice declaratus, abditis in proximo nemore sat numerosis cohortibus, cum solis triginta equitibus ad hanc Urbem accessit, quare Budvicenses visô tam exiguo hoste, protinus egressi, eumque nullo ordine insecuti in paratas incidêre insidias, ubi à Rosensibus circumdati notabili clade cæsi sunt, quâ territi Cives reliqui desertô Georgiô Sedi Apostolicæ rursus obtemperarunt. Celeriter præterea captum est Budvicium anno 1611. à Passaviensium Duce Romeo, sed à Cæsareo Tribuno Comite Bucquoio contra Bohemorum Ductorem Comitem ab Hohenloe postea fortiùs propugnatum. Uno abhinc lapide scaturit fons ob excellens aluminis, vitrioli, salis, ac plurimi sulphuris temperamentum à Medicis dilaudatus. Nec admodùm procul absunt argentifodinæ jam ante annum 1570. apertæ, in quibus, Jonstono apud Balbinum teste, mira duo ejus metalli frusta effossa sunt, quorum alterum Crucem, alterum Leonem ad vivum repræsentabat. Florente hìc itaque argenti commercio tantus fuit ad eas fodinas accolarum affluxus, ut amplam Civitatem elegantibus ædificiis nitentem conflaverint, cujus jure à Rudolpho II. Cæsare donati Rudolphopolim, seu vulgò Rudolffstadt eandem appellarunt; hæc autem hodie suis in ruderibus jacet ob rebellionem excisa, stimulantibus Bucquoium in rivalem Urbem Budvicensibus, à qua nimirum hæreseos virus in suos Cives afflari ingemiscebant.

CADANA.

Cadana vulgò Kadan ortum duxit à ligneo quodam munimento, quod anno 821. juxta Hagecii Chronologiam à Cadano Wogeni Bohemiæ Ducis Tribuno contra Germanos Provinciæ confinia infestantes missô ad Egram fluvium excitatum in justam excrevit Civitatem Zatecensis Districtûs 13. milliaribus Pragâ dissitam, atque inter Regias computatam. Hanc anno 1420. ab Hussitis Catholicos omnes in Religionis odium trucidantibus captam, & fœdè vastatam gloriosus multorum Martyrum sanguis irrigavit. Svecico Marte Germaniam subvertente, Cadana bis in Saxonum incidit manus, anno verò 1642. à Torstensonio, & sexennio post à Königsmarchio Svecorum Belliducibus direpta non paucas ærumnas suis annalibus inscripsit, in quibus lætiorem promeretur memoriam inita hìc Caroli V. Imperatoris ævo inter Austriacam, & Wirtenbergicam Domum transactio.

CAROLINÆ THERMÆ.

Carolinæ Thermæ, quas vulgò Carlsbad vocant, à Carolo IV. Cæsare nomen sumpsêre, quia anno 1370., dum is venationi per hæc loca vacaret, vertagus in eas fortè lapsus vehementem aquarum fervorem querulo latratu indicavit. Quare iis medico usui protinus aptatis, tanta accurrit hominum frequentia, ut egregium indè Oppidum intra Cubitensis Districtûs limites assurrexerit à Tepla amne in Egram mox illabente in duas partes dissectum, quod anno 1579., & sequentis seculi 36. grave ab aquis subiit discrimen, namque ob repentinum imbrem intumescens Tepla thermas subitò mersit, non paucis mortalibus in alveum abreptis. Percelebris hujus balnei aquam calce, sulphure, alumine, rubricâ, salpetrâ, & cæteris mineralibus, sed vitriolo maximè imbutam, atque calidissimam esse periti docent, ita ut nisi frigidâ temperetur, ab humano corpore nequeat perferri. Illius usurpandæ methodus, quam expertissimus quidam Medicus Balbino transmisit, apud eundem extat his verbis exarata. *Pocula Thermarum Carolinarum sunt varia, unciarum duarum cum dimidia, aliqua unciarum trium cum dimidia circiter. Si natura & constitutio ægrorum ferat, à decem vel pluribus incipiunt, & ascendunt ad 40., vel 50. Fuerunt jam, qui 60., & 70. transcenderunt, prout in aliquibus naturis operantur. Bibuntur aliquot diebus, quinque circiter; postmodum balneatur, idq; alternis repetitur terve, quaterve.* Quibus autem morbis ea præcipuè medeatur, ex Kirchero (a) discemus in Tabula Thermarum Germaniæ ita scribente: *Carolinæ juxta Elenbogen in Boëmia Oppidum sulphureo-aluminosæ sunt; glandulas,* stru-

(a) Mund. subt. l. 5. sec. 3. c. 1. §. 3.

strumas, schiaticam, paralysin, & similes morbos curant. Præter aquas plura alia admiratione digna hìc Natura congessit, cujusmodi est stillatitius lapis, qui scilicet ex stillantibus aquæ guttis induratur, Walstein, seu Tropfstein à Germanis vocitatus, & tantâ quidem copiâ, ut nisi sæpius fuerit decussus, intra paucissimos dies balnei canales intercludantur, & lignum noctu impositum, manè lapideo obductum cortice extrahatur.

CAROLOSTEINA.

CArolosteina vulgò Carlstein celeberrima, & sive loci naturam, sive mœniorum soliditatem spectemus, fortissima Podbrdensis Districtûs Arx 628. Geometricos passus in ambitu complectens, & ternis milliaribus Pragâ distans, præcelsæ insidet rupi, quam Miza fluvius ad Austrum præterlabitur, & quinque altissima montium juga undique coronant. Anno 1348. præjacta sunt splendidissimo apparatu illius fundamenta à magnanimo illo Cæsare Carolo IV., super quæ Regia hæc moles magnis ascendit passibus intra novem annos fastigium assecuta. Terna in ea clauduntur speciosa Sacella Templorum amplitudinem æmulantia, ex quibus in secundâ, ut ita dicam, Arcis regione occurrit primò Assumptæ Dei Matris Sacrarium, ad quod per 80. lapideos gradus scandendum est: in dextro hujus angulo angusta quædam via tribus portis munita sese offert, quæ ad D. Catharinæ Sacellum introeuntes deducit, ubi oculos illico feriunt parietes Bohemicis jaspidibus, aliisque gemmis, quos auri litura connectit, ab imo ad summum rutilantes. Hinc ad tertiam, eamque altissimam Arcis partem progredientibus obviat præclara turris à reliquis ædificiis disjuncta, geminoque muro ad defensionem permunita: 140. cubitos in sua numerat peripheria, & quinque fornicibus muro ultra 7. cubitos lato innixis constat, altero super alterum ad 65. cubitorum altitudinem ascendente: sub horum tertio augustum patet S. Crucis, seu Regiæ coronæ Odæum quinque occlusum portis, & pretiosis undique lapidibus præ aliis renidens, ibique supra maximam ex ternis aram quadratum in muro aperitur receptaculum, viridi colore, stellisque aureis intus, foris verò inauratis leonibus, & aquilis illustre, in quo sacra Regni corona, sceptrum, globus, ac cætera Regum ornamenta olim recondebantur. Neque exteriore parietum ornatu contentus Cæsar, ad divinas laudes, quæ ante sacras reliquias magno ibi numero collectas canerentur, animum adjecit, qua de causa Collegium decem Canonicorum cum Decano anno 1357. liberalissimè fundavit. Post hæc omittendus non est fons in infima Arcis parte saxo excisus, qui per 85. cubitos usque ad aquæ superficiem, hinc autem per 37. usque ad fundum descendit. Nobilissima hæc Arx anno 1422. à 17. Pragensium Hæreticorum, & 7. Lituanorum millibus circumsessa, acerrimam, & in sextum usque mensem protractam pertulit obsidionem, in qua lapidei, igneique globi è catapultis in eam jaciebantur, ut & mœnia quaterentur, & tecta conflagrarent; imò, quod gravissimum accidit, projecta ex iisdem machinis in Arcem cadavera tantam, Dubravio (a) teste, obsessis nauseam concitarunt, ut præ graveolentia pene exanimarentur, & aliis dentes nutarent, aliis planè deciderent. Tot licèt pressi ærumnis Carolosteinenses, invictâ nihilominus constantiâ semper restitere, donec vulgatus Taboritarum ad invadendam Pragam accessus obsidentes indè ad patriæ tutelam revocavit. Aliam quoque Arcem, cui Karlik nomen, non procul hinc erexerat Carolus IV., ad quam Reginæ diverterent; sancitum quippe fuerat in sacrarum reliquiarum reverentiam ab eodem Cæsare, atque Archiepiscopo Ernesto, ne ulla omnino fœmina, cujuscunque dignitatis, ne Regiâ quidem exemptâ, Carolosteinæ pernoctaret.

(a) Hist. Boh. l. 26.

CAURZIMIUM.

CAurzimium vulgò Kaurzim Regia Civitas, & cognominis Districtûs primaria 5. milliaribus Pragâ abscedit. Omnium Bohemicarum antiquissima ea censetur, utpote à Czecho Bohemicæ gentis authore paulò post suum in has oras adventum ædificata; & quidem, ùt nonnulli autumant, eodem in loco, quo Marcomannorum Casurgis, cujus alibi meminimus, quondam floruerat. Nomen illi à fumo in auras ascendente inditum, vernacula enim vox Kaurziti fumare latinis sonat. Hinc cùm anno 853. secundùm Hagecii (b) calculum, ortô repentè incendiô, in fumum, & cineres Caurzimium abiisset, Dosilius loci Dynasta non ampliùs fumantem Urbem se velle asserens, eam per subditos restauratam à filii sui nomine Zliczkam deinceps dici jussit, pristino tamen vocabulo apud posteros prævalente. In ædificia illæsis incolis sævierat ignis; at post novennium intactis illis in hos econtra grassaturus Montanus Neclani Bohemiæ Ducis Tribunus Caurzimium obsidione cinxit, ut asylum rebelli Crasnicio ibidem præstitum ul-

(b) Chron. Boh.

ulcisceretur; tunc Cives reum noctu per murum demittunt, ut sequenti luce cum obsidentibus deditionem paciscantur; at Montanus eam respuens in octavum diem oppugnationem protraxit, quo tandem superati Caurzimenses victoris victimæ nullô exemptô ceciderunt. Veteres tamen illos Ethnicos tardiori ævo Hussitæ sua crudelitate superarunt, quinque hujus Urbis Sacerdotibus ex D. Martini Præpositura piceis vasis inclusis, ac inter festivos cantus, quasi sacrificium peragerent, anno 1421. concrematis. Gloriosior Bohemis accidit conflictus, in quo illi sub annum 958. Hunnos ex Svevia reduces apud hanc Urbem ad internecionem delevere. Non adeo procul hinc abest ad Sazavam fluvium celebre Ordinis S. Benedicti Cœnobium Brzetislai II. Bohemiæ Ducis opus D. Procopio hodie dicatum, qui Abbatis munere in eo functus, & in B. Virginis Odæo tumulatus ibidem quievit, donec sacrum ejus corpus anno 1588. à Martino Pragensi Archiepiscopo, præsente Rudolpho II. Imperatore, Pragam ad Collegialem Omnium SS. Ecclesiam fuerit translatum. Inter aliquot hujus Sancti prodigia, quæ Balbinus (a) in medium affert, illud mirum est, quod Dæmones ad saxa aranda coëgerit, hujusque laboris vestigia hodieque in petris prope ejus antrum supersint; uti & alterum, quòd picas orationi suæ obstrepentes abire jusserit, neque unquam amplius in ea vicinia hactenus comparuerint. Anno 1424. Cœnobium hoc Hussiticis quidem flammis correptum interiit, sed postea revixit eximiè restauratum.

(a) Miscel. Boh. Dec. I. l. 4.

CHRUDIMA.

CHrudima Urbs Regia cognominis Districtûs Caput 13. milliaribus Pragâ distans à quodam veteri Principe, cui Chrud nomen, fertur excitata; ambiguum nihilominus est, ad quem annum, aut ætatem ejusdem primordia referenda sint: illud interim certum, Civitatis nempe jura jam ab anno 1055. Chrudimæ adjudicari, à quo quartum ferè lustrum effluxerat, cùm exortus fortuitò ignis Urbem universam miserè deformavit; mitiùs tamen, quàm effrænis Ziskæ furor in eam exarsit; hic enim anno 1421. post occupatam Chotieborzam Czaslaviensis Districtûs Urbeculam 13. milliaribus Pragâ dissitam, ac supra mille viros ibidem interfectos, Pragensium exercitum Chrudimæ admovit, ubi tota illico tempestas in PP. Prædicatorum Monasterium, Ecclesiamque Beatissimæ Virgini sacram desæviit: nam alii sacra diripiunt, alii profana, alii faces ædibus subjiciunt, quidam verò Religiosos ad forum raptant, & extructæ ibi pyræ imponunt, eamque succendunt, additis tribus Sacerdotibus, quos Chotieborzâ advexerant, ac pretiosiore supellectile secum asportata. In Civium bona, vitamve nil ultrà tentatum, quia hi Stradoviensi D. Jacobi Cœnobio prope Urbem ad Minores S. Francisci pertinente paulò antè in cineres redacto, Hussitarum genio præluserant, eosque tam præclaro scilicet facinore sibi plurimùm devinxerant.

CLATOVIA.

CLatovia, seu Glatovia vulgò Klatowy Regia est Civitas Pilsnensis Districtûs Pragâ 13. milliaribus remota. Suam hæc originem à Zmislao insigni quodam Dynasta anno 771. acceptam agnoscit, nomine à Clautova ejusdem conjuge derivato, attamen non nisi anno 1000. Udalricus I. Bohemiæ Dux vallô, muróque circumductô illam in Urbium ordinem cooptavit. Data olim fuit à Wladislao Duce anno 1143. paternæ hæreditatis titulô fratri Theobaldo cum omni terræ tractu, qui indè à fonte Muldavę usque ad Misę fluvii crepidines protenditur, fuitque in ejus, ac Theobaldi filii ditione per annos septem, & quadraginta; Theobaldus enim junior accepto tandem Znoimensi Ducatu ab agnato Principe Cunrado, Urbis, ac tractûs hujus dominio valedixit. Interea senior Theobaldus, cui Wladislaus in terram Sanctam peregrinatus Provinciam commendaverat, pręclarâ victoriâ contra Sobieslaum res novas molientem gloriosè partâ, eóque insuper captô, Cœnobium, ac Templum S. Laurentio, ùt in prçlio voverat, Clatovię dedicavit; in quod anno 1158. ad culmen evectum sub primo Abbate Radimilo Religiosam D. Benedicti familiam introduxit, legeque sancitum est, ne quis nisi Equestri, aut altiori loco natus in illud admitteretur. Hodie Cœnobium in suis ruinis ab Hussitico igne (qui & bina exussit Dominicani Ordinis, virorum nempe, & Virginum Cœnobia) relictis sepultum jacet, in quibus S. Amabilię Theobaldi sororis corpus etiamnum latere nonnulli arbitrantur. Assurrexit interim in hac Urbe Societatis Jesu Collegium cum egregio Templo B. Dei Genitrici consecrato.

COLINUM.

COlinum vulgò Kolin, quod Bohemię Coloniam vocitant, permunita, Regiaque

que Urbs antiquam in Caurzimensi Districtu ostentans Arcem 7. milliaribus Pragâ recedit. Ædificarunt illam veteres in sinistra Albis ripa, nomenque ei à sudibus, quę Koli vocantur, indidisse videntur. Paruit quondam Dionysio Borzek de Miletnika, aliquando Pragensibus, tum Orphanis, tandem Regibus, qui eam diversis Proceribus sępius oppignorarunt, aut elocarunt. Hęc anno 1307. Alberti I. Cęsaris, & quadriennio pôst Joannis Lucemburgici exercitûs, à quibus fuerat obsessa, fortiter elusit; sed anno 1427. obsidione ab Hussitis in quartum mensem protractâ post multum hostium sanguinem in se tuenda effusum cogente fame obtulit deditionem; cúmque Georgius Podiebradius Bohemię Gubernator copias suas ad eam recuperandam promovisset, à Bedrzicho Orphanorum Duce, qui tunc Colinum tenebat, non levi clade acceptas revocavit. A Saxone anno 1631. occupata quidem fuit Colinensis Civitas, at sequenti statim ęstate ab Alberto Waldsteinio Imperatori reddita. Demum anno 1640. Cęsareus Tribunus Götz medio Februario è Svecorum manibus vi eandem eripuit, prę sidiario milite penitus trucidato.

COMMOTOVIUM.

COmotovium vulgò Chomotow ampla & nitida Zatecensis Districtûs Civitas ob singularem cervisiæ pręstantiam latè celebris 11. milliaribus à Regni Metropoli abscedit. Ad Theutonicos Equites hęc olim pertinebat, quorum supremus Magister Henricus Plavenius ob exhaustum in bellis ærarium pecuniæ indigus, acceptis à Wenceslao Rege 115. florenorum millibus, totam Commotoviensem ditionem hypothecæ nomine illi transcripsit; sed Wenceslai frater Sigismundus Cæsar Jacobum Wrzesoveccium, uti Blavius (a) asserit, vel, ut Balbino placet, Dominos Czeltas de Kamena Hora, ob fidelia eorum obsequia sibi militiæ exhibita prædicta Urbe cum subjectis prædiis, donec redimeretur, possidendâ fuit remuneratus: ab iis verò conjugii titulô ad Weitmilios, à Weitmiliis ad Hassensteinios, ab his ad Lobkovicios pervenit, ex quorum potestate Rudolphus II. Imperator anno 1595. exemit, Regioque fisco Commotovium addixit. Maximum huic damnum attulit cum suis Taboritis Ziska, qui anno 1421. ad illius obsidionem accedens, & fœminarum conviciis irritatus, militum suorum ferociâ occupata Civitate, nec illis, nec earum infantibus pepercit, ita ut 22. in ea laniena cæsorum millia à Lupacio numerentur. Adnotanda hìc denique sunt ex profanis Arx, venustaque Curia, ex sacris autem Paræcia, & Societatis Jesu Collegium cum eleganti Templo D. Patriarchæ Ignatio dedicato.

(a) Europ. li. 8.

CORONA AUREA.

AUgustum Coronæ Aureæ, vel Spineæ Monasterium Crumloviensi Urbi propinquum Przemislaus Ottocarus Bohemiæ Rex Cisterciensium Ordini anno 1263. ex spoliis Hungaricis ditissimè fundavit, quæ in memorata alibi victoria ad Laham Urbem cœlitus parta affatim collegerat, amplamque dotem vix lustrò elapsò non parum auxit Hirzo de Klingenberg quatuordecim prædiis Cœnobio donatis, quibus anno 1315. Dynasta quidam Bavarus III. de Bavarow quinque alia munificè adjecit. Verùm tot opes ex pia liberalitate per plures annos congestas unico impetu pessumdedit armata Taboritarum impietas, qui anno 1420. in hoc Cœnobium irruentes, plerisque Religiosis vix fugâ dilapsis, ex reliquis binos rogo injectos, alios laqueo ex proximis tiliis suspensos peremerunt: cujus sævitię mira adhuc extat in iis arboribus memoria toti Bohemiæ notissima, plurimis scilicet foliis ad instar Religiosorum capitii præter naturæ ordinem hodieque virentibus: mentionem quidem hujus prodigii faciunt Cisterciense Menologium, Abrahamus Bzovius, (b) aliique, sed Aula Regia locò Aureæ Coronæ apud illos perperam irrepsit, prout Balbinus (c) oculatus foliorum ita crescentium testis adnotavit. Revocata dein ab Austriacis Principibus in Regnum pietate, rediit quoque huic Coronæ splendor indies promovendus.

(b) Annal. Eccl. ad an. 1420.

(c) Miscel. Boh. dec. 1. li. 4.

CRUMLOVIUM.

CRumlovium, seu Cromena vulgò Krumlow seu Cromau præclara Urbs cum nobilissima, amplaque Arce à Wilhelmo Rosensi sub annum 1550. extructa, 8. milliaribus Pragâ in Meridiem recedens ad Bechinensem Districtum spectat, si Balbino, (d) ad Prachensem, si Blavio adstipulamur. Certè si præterfluens Muldava, quod verosimile videtur, utriusque Districtus limites definit, secundo annuere cogimur, cùm sinistro ideoque Prachensi fluminis littori hæc Civitas insideat; verùm major peritia, quæ in Balbino utpote Bohemo, atque eruditissimo supponenda est, ad illius partes me non modicùm inclinat. Jacet ea in peramœno, fertilique solo, hinc pascua, & fructus terrâ, indè aquâ conchas unio-

(d) Miscel. Boh. dec. 1. li. 3. c. 7.

unionibus gravidas offerente, ubi indubitatum Blavio est, Crumlovium à Vitionis cujusdam viri potentis, & multorum filiorum patris posteritate ante annos plùs minùs sexcentos fuisse exstructum, & voce à saltûs curvatura desumpta ita nuncupatum. Rosensium ditio hæc quondam fuerat, quam post Petri Ursini obitum ad Regis Cameram sub Rudolpho II. Cæsare devolutam Ferdinandus II. illius post Matthiam successor Joanni Udalrico ab Eggenberg, adjectô Ducis titulô, impertivit. Antiquam priorum Principum pietatem plura hujus Urbis monumenta etiamnum posteris annunciant; hujusmodi est primaria S. Viti Basilica ad Pragensis Metropolitanæ normam elaborata, atque egregium Minorum Conventualium S. Francisci Cœnobium, quod quatuor Rosenbergici fratres Udalricus, Petrus, Jodocus, & Joannes anno 1357. excitarunt, adnexô alterô pro sacris ejusdem instituti Virginibus ad eandem prorsus Ecclesiam; unde hodieque Balbino teste Patribus divinas laudes canentibus alterno versu Sanctimoniales responsant. Ad Parthenonis tamen fundationem saltem concurrisse, aut eam locupletasse constat, tum Annam Rosensem Henrici Lippæi conjugem, & quatuor prædictorum fratrum sororem, tum Agnetem de Waldsee Jodoci consortem. Extat hîc insuper Societatis Jesu Collegium, cui adscripta est Rzimoviensis ejusdem Residentia cum insigni Lauretana Domo, ad quam peregrinos ducunt substructiones quædam magnifico opere totam Christi patientis historiam in justæ magnitudinis statuis ad vivum referentes. In hujus Urbis territorio, ne quid ad terrenam fœlicitatem desideretur, opulentæ patent fodinæ, ex quibus Crumloviensium Ducum auspiciis, non contemnendo, ùt ferunt, successu argentum eruitur, officina monetaria in cudendis pecuniis simul desudante. Jam olim eæ innotuerant, & magnam pretiosi illius metalli vim interdum pepererunt: sanè anno 1521. fodinæ, quam Adalberti vocant, tanta inerat copia, ut integras sæpe argenti massas effodi contingeret, eratque argento permixtum aurum adeò liberaliter, ut ex 432. illius marchis, 140. auri marchæ eo anno in separatione profluxerint.

CRUPNA.

Crupna, seu Grupna vulgò Krupka Urbecula est in Litomericensi Districtu sub montibus Misniam respicientibus sita, & Pragâ 10. milliaribus absens, quam summopere comendant vicini montes stanno refertissimi, tantæ quidem bonitatis, ut Anglicanum æmuletur, & à peritis modicè correctum pro tali divendatur. Hasce fodinas nonnulli inter eas comprehendi credunt, quas aliquando reserandas Libussa Bohemiæ Pythonissa fertur vaticinata. Inventæ eæ sunt Cœlitibus beneficiô provocatis; cùm enim Wladislai Ducis conjux Juditha Ludovici Hassiæ Landgravii filia Sanctimonialibus D. Benedicti regulæ obstrictis Parthenonem excitasset, agricola quidam nomine Wladek post annum 1152. nescio quid in sylvis moliens fœtas stanno glebas offendit, easque Principibus indicavit: hinc ortum est loco nomen, namque Krupice vel Krupy materiam illam grumis rumentem Bohemis denotat, unde metallum eliquatur. Hodie cœlesti Deiparæ patrocinio in dicata ei Ecclesia ibi peculiariter cultæ; Crupnenses fodinæ commissæ sunt, cui accedit in Civitate erecta Societatis Jesu Residentia, & Commotoviensi Collegio subordinata.

CUBITUS.

Cubitus vulgò Germanis Elbogen, Bohemis Loket Urbs cognominis Districtûs præcipua, cum munitissima Arce arduæ rupi imposita, 16. milliaribus Pragâ in Occasum abest, nomen suum à sinuoso flexu sortita, quo Egra fluvius inter fragosa delabens præcipitia, & ab obverso curvatus scopulo eam à Meridie, & Oriente ambit. Ita verò à præamplis undique montibus cingitur, ut illac iter facientes, ob rupes ad Civitatis portam in ejus angulô sitam protensas, eandem subire cogerentur, cùm prætervehi non possent, sed per longum vicum ad forum usque progressi, actô ibi in gyrum currû iisdem, quibus paulò antè ingressi vico, ac portâ (quæ una tantùm Urbem aperit) exibant, & ad alterum oppositi saxi latus deflectentes iter suum prosequebantur; à paucis verò lustris perfractô rupium obstaculo novam Cives stravere viam, qua viatorum cursus insalutatam Urbem prætergrediuntur. Schlickiorum Comitum imperio parebat olim Cubitensis ditio; à quo cùm se Civitas subtraxisset, imploratus à Schlickiis Albertus Saxoniæ Dux anno 1471. eam præmissa obsidione captam ad pristinam obedientiam revocavit. Post Bohemiæ verò à Cæsare defectionem, ob pyrii pulveris defectum deditione facta, anno 1621. Cæsarei eandem recuperarunt: neque postea à Svecis tot per Bohemiam Urbium expugnatoribus occupari ullô modô potuit, etiam post magnam suorum jacturam Cubiten-

bitensis Civitas; unde illud Balbini in Epigrammatis.

Iverunt Cubitum, Cubitum expugnare volentes,
Occubitus Svecis, Ulnaque mortis erat.

CUNACI MONS.

CUnaci Mons vernaculè Kunieticzka Hora Castrum est Chrudimensis Districtûs à Dynasta quodam, cui nomen Kunak anno 839. in assurgente inibi monte rudìter inchoatum, atque à posteris solidioribus vallis sensim permunitum, in quo loci Dominus Dionysius Borczek famoso hæretico Joanni Rokyczanensi anno 1437. Pragâ profugo asylum præbuit, eumque peramanter excepit. Mirus hic celebratur naturæ lusus; in cellariis siquidem durissimâ montis petrâ excisis stillans aqua, quamprimum in subjectum decidit solum, viscoso veluti glutine subacta in molles coagulatur lapides, qui si indè extracti aperto cœlo exponantur, in genuinum saxum penitus indurescunt, magnaque pollent virtute in omnes eos morbos, qui juxta Medicorum phrasim ex Tartaro generantur. In descripti montis conspectu stabat olim ad Albim fluvium Opatovicense S. Benedicti Cœnobium totius Bohemiæ ditissimum circa annum 1091. à Wratislao Rege amplissimè fundatum, ad quod nemo, nisi illustri conspicuus prosapia assumebatur. Quapropter de illius ævi more tot opulenta tyronum patrimonia ferè quot annis in illud confluebant, ut mirum non sit adeò ingentem divitiarum vim ibidem coaluisse, quæ tandem deplorandum ipsius Cœnobii interitum peperere. Res ita se habuit: Anno 1359. Carolus IV. Imperator certior factus magnum apud Opatovicenses Religiosos thesaurum recondi, paucis comitantibus Monasterium adit, atque remotis à se aulicis illum sibi manifestari comiter ab Abbate exposcit; hic advocatis binis aliis senioribus, quibus solis præter Abbatem latentis gazæ notitia fuerat concredita, Cæsaris, id admittentis, oculos primò obvelat, ne ingressûs vestigia adnotaret, dein accensis facibus per multos gradus eum ad profundam specum deducit, ubi detracto velamine innumeras argenti fusi nondum signati glebas, & fragmenta Carolo demonstrat; inde omnes quatuor aliam subeunt cavernam limô effossam, in qua plurima, & maxima auri frusta absque regula temerè jacebant; hinc ad tertiam rursus penetrant speluncam, quæ argenteas, aureasque cruces, pacificalia gemmis distincta, aliaque pretiosa hujusmodi cimelia magno numero complectebatur. Tum Abbas ad Cæsarem: *Thesauri isti tui sunt* (ita latinè reddidit ex Hagecii Chronico Bohemicè scripto Balbinus) *tuisq; posteris servantur, igitur quantum voles, ex his accipe.* At Cæsar: *Avertat*, inquit, *Deus, ut quidquam ex bonis Ecclesiarum usurpem.* Reponit Abbas: *Atqui minimè decet, ut hinc excedas, & nihil memoriæ causâ auferas tecum.* Quô dictô speciosum annulum, quem lucidissimus ditabat adamas, in Caroli manum inserit, eique obductis iterum oculis priorem relegunt viam, quâ completâ Cæsar ad suos reversus è Monasterio discessit, neque ulli mortalium à se inibi spectata aperuit, nisì paulò ante obitum fidissimis quibusdam Consiliariis, quibus omnia hactenus recensita, ostensô etiam annulô, communicavit; hæc tamen cauta licèt Caroli IV. enarratio post 56. annos evulgata virum quendam aliàs nobilem, & Catholicum Joannem Miestecium ad indignum prorsus, scelestumque facinus permovit: hic enim anno 1415. cum binis sociis Opatovicium profectus, dum ab Abbate Petro Lazuro benignissimè excipitur, adsunt tres alii Miestecii satellites, mox decem, ultimò viginti, qui in Cœnobium irruentes obvios Religiosos nullo discrimine sauciant, enecantque; prædonum interim coryphæus, junioribus fugam capessere permissis, Abbatem eximia sanctitate clarum cum nonnullis senioribus primùm minis aggreditur, dein acerbissimis afficit tormentis, ut ad indicandum thesauri latibulum eosdem impellat; verùm cùm omnia incassum cederent, ad reliqua diripienda conversus, ablatis octo, quæ in Cœnobio offenderat, aureorum millibus, totaque Ecclesiæ supellectile, quæ ad 20. aureorum millia ascendere putabatur, domum repetiit, ubi Catholicis, & Hæreticis invisus miserè periit, isque primus fuit, qui sacras Ædes deprædandi initium fecit, Taboritis, atque Orebitis ejus exemplum insano furore postea prosequentibus. Interea Abbate post 9. hebdomadas tot cruciatibus confecto, quamvis Benedictini Patres ad Cœnobium remigrarint, nunquam tamen ampliùs, invalescentibus tunc Hussitarum turbis, firmam, tutamque inibi sedem figere iis licuit; desertum itaque Monasterium partim ævi longinqua vetustas, partim exundans Albis funditus evertit; hic quippe dicitur mutatô alveô per Opatovicensia rudera hac ætate decurrere, imò plusquam centum abhinc annis, uti fert relicta à Majoribus traditio, flumen, alicujus fortassis cellarii fornice subtus corruente, in hiantem prolapsum est voraginem, donec eâ semihoræ spatio impletâ exsiccatum jam alveum rursus irrigavit.

CUT-

CUTNA.

Cutna, seu Cuttenberga Bohemis Hora Kutna Regia Czaslaviensis Districtûs Urbs 8. milliaribus Pragâ distans, tum ob fidem Orthodoxam, cui constanter adhærebat, tum ob celeberrimas argenti fodinas, ex quibus ditescit, Antichristi crumena à famoso Ziska nuncupabatur. Circa primam illarum inventionem binæ dissident sententiæ, quarum una ad annum 1227. cuidam Sedlecensis Cœnobii Sacerdoti eam adjudicat, quasi hic, cùm animi relaxandi gratiâ illac obambularet, in quandam argenti virgam ab humo surgentem incidisset, eamq; impositô capitiô signatam accito Abbati indicasset, unde enato à capitio nomine Bohemi Kapihora, Germani Kuttenberg locum appellaverint, quamvis alii à vernacula voce Kutiti (quæ exscalpendo aliquid eruere significat) Kutnæ vocabulum verosimiliùs derivent. Altera autem sententia ad seculi decimi tertii finem memoratam fodinarum inventionem circiter differt, cui maxima scriptorum pars, Balbino teste, (a) suffragantur, qui etiam ipsum harum opinionum dissidium facilè conciliat, aliquas citiùs, aliquas tardiùs repertas esse non incongruè arbitratus; siquidem multiplices eæ patent per tricipitem montem distributæ, quas sub eo latere fertur Libussa vates quondam prænunciasse. Præcipuus fodinarum thesaurus argentum est, cujus mille marchæ, cùm illæ florerent, in Regium ærarium, sicut Hagecius asserit, quot hebdomadis deferebantur. Omnium ditissima habebatur fossa asinus dicta, ab argenteo forsan asello, quem à natura ibi efformatum fossores deprehenderant; certè pecuniâ hîc solùm erutâ redemptum anno 1505. Colinum ad Regem rediit. Verùm anno ejusdem seculi 41. erumpentes undique aquæ tanti emolumenti opus interturbarunt, ut triennio pòst irreparabili damno fodinæ omnes desertæ fuerint, cùm metalli venæ prorsus evanuisse viderentur. Resumptus postmodum fodinarum labor novam passus est à contrario elemento ruinam, siquidem eæ, quæ ab alaudis cognominantur, anno 1592. accenso ex incuria igne diebus quamplurimis horridô spectaculô conflagrarunt. Supra prædictam asini fodinam sumptuosissima hodieque ascendit Basilica D. Barbaræ sacra, cujus primum lapidem anno 1483. à fossorum Magistro positum commemorat apud Balbinum Cutnensis codex, etsi quidam alii ejusdem exordia ab anno 1390. ducenda esse opinentur. Sexaginta, & ampliùs columnis ea innititur, tantaque in angusta ejus altitudine, fornicum artificiô, dimensionum proportione, cæterisque ornamentis architectonica elucet simetria, ut nihil illa S. Stephano Viennensi, nihil Pragensi Metropolitanæ concedere à peritis arbitris judicetur. Præter argentum, rubrum quoque lapidem Lazuli, atque crystallum sexangularis semper figuræ, tantâ quidem elegantiâ, ac sæpe etiam duritie præditum, ut Orientali non invideat, in Kuttenbergæ jugis crescere compertum omnino est. Tot hæc beneficia huic Urbi à Natura tam largè collata privilegiis suis auxerunt non minùs in eam munifici Bohemiæ Reges; namque à publicis oneribus immunis Cutna anno 1338. in unam quasi Civitatem cum Veteri Praga coaluit, ita ut Pragenses, Cutnensesque Cives utriusque Urbis juribus vicissim fruerentur. Emendis item, ac vendendis hæreditariis, seu allodialibus in Regno fundis, possessionibus, stabilibus, ùt vocant, bonis parem cum nobilitate obtinuit anno 1501. à Wladislao, & anno 1541. à Ferdinando I. Regibus libertatem. Usque ad annum 1307. nullis septa vallis cuivis hosti patebat Cutnensis Civitas, quare incolæ, qui ex diversis regionibus ob adeò pretiosum commercium frequentiùs advolaverant, concordi consilio cœpere eam muris, ac fossis probè communire; at quia præcipua Urbium custodia à Cœlitibus petenda est, non modò profana, sed deinceps etiam sacra excitarunt propugnacula, cujusmodi sunt primarium S. Jacobi Templum, aliudque ad Societatis Jesu Collegium anno 1627. inchoatum pertinens, cui & Jenikoviensis Residentia subordinatur. Anno 1421. captâ à Pragensibus, & Taboritis Cutnâ, cùm Catholici Cives magnis precibus impetrassent, ut illæsi excedere possent, idque quamplurimi exequerentur, in paratas ab iis insidias inciderunt, ubi rebus omnibus exutis, & aliqui manibus, alii naso, aut auribus mutilati in Urbem retrusi sunt. Eodem autem anno jam ad finem properante Sigismundus Imperator cum suo, & Crucesignatorum exercitu Cutnâ potitus Ziskam, qui etsi à Pragensibus derelictus in propinquo monte Taurgang castra fixerat, ita obsedit, ut evasurus non crederetur; verùm ille copias suas armatis utrinque curribus stipatas concubia nocte per ipsa Cæsaris agmina salvis etiam impedimentis traduxit; atque majori instructus acie post paucos dies rursus Cæsareis obviam procedebat; quô perceptô Sigismundus elegantem hanc Civitatem, cùm tueri haud posset, flammis in pabulum objecit, ne hostibus prodesset. Cutnensem quoque agrum Pragensium, quos jam inter inimicos numerabat, sanguine aspersit to-

(a) Miscel. Boh. dec. 1. l. 2. c. 15.

totius Bohemiæ Carnifex Ziska, anno scilicet 1424., quo illos fictâ fugâ ad temerè insequendum allectos, obversa improvisò fronte graviter cecidit, tribus eorum millibus in ea pugna desideratis.

CZASLAVIA.

CZaslavia Regia Urbs multis immunitatibus ornata cognominis Districtûs caput 9. milliaribus Pragâ in Ortum removetur. Condidere illam, si Balbino (a) credimus, amœno in loco anno 796. duo Woracziczkii fratres, quorum uni Czas, alteri Slaw nomen erat: econtra Hagecius (b) unicum ejusdem authorem adfert Czaslaum, cui Bohemiæ Dux Mnata id opus commiserat, ut ab eo Provinciæ latere Moravos arceret. Rursus sub Boleslao Sævo Czaslaviam novis fossis, acutisque sudibus circumquaque defixis adversùs Hungaros defensam narrat apud Merianum (c) Boregkius; quoties enim ex ea plaga hostilis turbo impendebat, quem vicinum Cutnæ argentum sæpius provocavit, hæc Urbs semper ante reliquas primum furoris impetum excepit. Sæviente Hussitico bello anno 1421. Pragensibus Hæreticis ea in omnibus adhæsit, unde biennio post Ziska jam illorum hostis non tam Civitatem, quàm Civium animos occupavit; namque ejus ex epidemica lue defuncti cadaver, cùm primò Reginohradecium fuisset advectum, Czaslavienses, ut sibi traderetur, efficacibus votis flagitarunt. Apud illos itaque quiescit, qui perpetua excitans bella Bohemis quietem negaverat: in tumuli lapide aliquot abhinc lustris hæc legebantur: *Anno 1424. die Jovis ante festum Galli vitâ functus Joannes Ziska à Calice, Rector Rerumpublicarum laborantium in nomine, & pro nomine Dei hoc Templo conditus est: Gregorius avunculus PP.* In hujus Urbis pomœriis anno 1618. prima exarsit cruenti belli flamma inter Cæsarem, ac Heterodoxos concitati, initô enim hìc prælio fortiter utrinque dubiâ semper victoriâ pugnatum est, donec Dampirius Cæsareorum Ductor in proximum se recipiens nemus incertam adhuc aleam declinavit.

(a) Miscel. Boh. dec. 1. l. 3. c. 7.

(b) Chron. Boh. ad an. 796.

(c) Topog. Boh.

DESNA.

DEsna Oppidum est Bechinensis Districtûs Comitum Slavatarum dominio, nisi à paucis annis ad alios transierit, subjectum, quod propinqua nobilitat Basilica D. Joannis Baptistæ honori magnificè erecta, & imminente Sancti Tutelaris festo à multis hominum millibus illuc affluentibus frequentata. In illius centro exsilit fons ægris omnibus, ac præcipuè arthriticis salutaris, si mirabili hujus aqua in apparatis prope Templum thermis se abluerint; quin imò in dissitas etiam regiones non sine emolumento indè sæpius asportatur. Ultra seculum hoc prodigium excurrit, anno enim 1599. alto jam sole in medio campo piæ cuidam fœminæ, cui nomen Catharina Urbanczova, apparuit vir sacerdotalibus tectus indumentis, quem candidissimus puellus ponè sequebatur: cúmque terna in Cœlo fulgura coruscassent, vir ille genu flexus inclinata toties fronte terram attigit, dein unà cum socio videri desiit, prælaudato fonte è triplici vena ibidem erumpente, quo lota mulier capitis dolorem protinus levavit.

DIECZINA.

DIeczina seu Tezna vulgò Tezen, seu Tetschen Urbecula est Litomericensis Districtûs cum splendida, munitaque Arce ad Pulsniciæ in Albim influentis ostium prope Misniam sita, & Pragâ 12. milliaribus remota, cujus dominio Cremnitium, Königswaldum, aliaque Oppida subjicit Dresserus, (d) mox addens S. Wenceslaum in ea educatum olim fuisse, ubi gravissimè hallucinatur hic author Teschenam cum Tetina, ùt ex infra dicendis patebit, perperam confundens. Illius tamen Arcis antiquitas ex Hagecio probatur, qui ad annum 1128. quosdam seditiosos Proceres à Sobieslao Duce carceri ibidem mancipatos commemorat. Wartembergicis ea olim suberat, à quibus ad Comites de Thun postmodum devenit, à regio tamen præsidio ob patriæ tutelam interdum insessa. Hussitarum tempestate eandem incoluere prædones, quas Jacobus Wrzesovecius indè vi ereptos patibulo appendit. Anno 1639 Bannerius Svecicæ militiæ Dux hanc Arcem, licèt tunc munitissimam, expugnavit; sed ad pristinos Dominos paulò pòst reversa, & à Svecis anno 1645. rursus tentata eorundem molimina fortiter elusit.

(d) Isagog. hist. part. 5.

DOXANENSE. COENOBIUM.

DOxanense sacratum Virginum Cœnobium D. Norberti legibus obnoxium in Litomericensi Districtu fundavit annò 1144. Gertrudis Wladislai Regis consors, idque velut Pantheon quoddam, & domicilium sanctitatis veneratur Balbinus (e) in sententiæ suæ testem allegans vetustissimum hujus sacri Parthenonis menologium, cui

(e) Ep. Rer. Boh. l. 3. c. 13.

cui Moniales singulari religiosarum virtutum odore fragrantes ita olim inscribebantur: *8. Januarii Mechtildis prima Prælata nostra. 15. Februarii Beatæ memoriæ Gertrudis Priorissa. 20. Martii Beatæ memoriæ Hedvvigis filia Regis. 21. Junii Venerabilis memoriæ Ida Regis cognata, soror nostra Professa, quæ dedit Ecclesiæ nostræ* 80. *marcas auri, & villam.* 13. *Julii Beatæ memoriæ Margaretha III. hujus loci Prælata filia fundatorum* (id est Regum Bohemiæ) *piè præfuit, donavit Monasterio 80. marcas auri.* 5. *Augusti Piæ recordationis Gertrudis fundatrix nostra Regina Bohemiæ, quæ primitias Ordinis nostri in Bohemiam introduxit.* 15. *Augusti Beatæ recordationis Margaretha Ducissa nostræ Congregationis soror Professa, quæ contulit* 60. *marcas, calicem magnum cum patena, & pretiosissima Altarium ornamenta*: & alibi incerto mihi die: *Beata Elisabeth secunda Prælata nostra, soror Regis* (Wladislai) *contulit pro se, & suo fratre 80. marcas argenti ad ædificium Monasterii, calicem cum patena, ampullas deauratas, & duas villas.* Expertum quoque est nobilissimum hoc Cœnobium truculentam Hussitarum rabiem, anno 1422. ab iis direptum, & Vulcano immolatum. Floret tamen iterum nostra hac ætate ad fluviorum Albis, & Egræ concursum, tot inter elegantia viridaria, totque amœnissimi sitûs delicias, ut terrestris paradisi faciem exhibere videatur.

DUBA.

Duba vulgò Dub, seu Eiche (illud enim Bohemis, hoc Germanis quercum denotat) non ignobilis Boleslaviensis Districtûs Civitas 10. milliaribus Pragâ distans, præclaræ subjacet Arci, ubi notatu dignus videtur subterraneus meatus excisis magno sumptu rupibus per sibi succedentes cavernas ad vicinam Rabenæ Arcem perfossus, qualis etiam Benatek, & Drazicze Arces, aliasque in Bohemia complures occulto itinere conjungit. Dubam quoque despectat paulò remotior mons totius Regni altissimus, quem Gestiera, id est latinè lacertam, vernaculè appellant, cùm illius porrectim jacentis figuram suo jugo omnimodè exprimat. Defluit ex eo præcipuæ, ac celeberrimæ aquæ fons, quam aliàs per montis anfractus nullâ certâ semitâ palantem ad excavatam in substrata planitie fossam Dubenses direxerunt, ut eam commodiùs in proprios usus converterent; siquidem hyeme nullo constringitur gelu, æstate verò illud dicitur suo frigore superare. Unde ne ingratus ob tantam sui curam videretur fons, auri etiam ramenta Civibus aliquando devexit.

EGRA.

Egra à Germanis Eger, Bohemis verò Cheb dicta, quam Ptolomæi (a) Mo- (a) Topog. Boh. nogardam nonulli autumant, egregia proprii Districtûs Metropolis, 18. milliaribus Pragâ dissita à cognomine alluitur fluvio, qui ferè unicus extra Bohemiam natus eandem irrigat, cùm reliqui omnes, iique plurimi Bohemiâ egrediantur, quod magnam soli Bohemici altitudinem luculentè demonstrat. Jacet illa in perjucunda valle, ita tamen, ut aliqua ejusdem portio ex declivi colle dependeat. Latâ fossâ, geminóque cingitur murô, cui tertius etiam additus, ea scilicet parte, quæ ab aqua longiùs recedit. Arx Regii Burggravii Sedes flumen inter, & Urbem ascendens, ornamentum huic adfert, & tutelam, cùm majoribus munimentis, turribusque Civitati imminentibus ambiatur. Præcipuum Egrense Templum D. Nicolao sacrum non parum auget splendorem, præsertim ob binas præaltas turres, quæ Orientem respiciunt. Contigua illi est Equitum Theutonicorum statio, præter quos plures quoque Religiosi Egræ commorantur, cujusmodi sunt Cistercienses, Crucigeri de rubea stella, Minores S. Francisci cum Jesu Societate, ac Prædicatorum Ordine, cui anno 1294. ad S. Wenceslaum Conventum fundavit Adolphus Imperator ad instantiam sui germani fratris Dieteri, ejusdem Ordinis Religiosi, postea Archiepiscopi Trevirensis, annuente Bohemiæ Rege Wenceslao; in Arce autem duo spectantur Templa SS. Martino, & Ursulæ dicata, atque marmoreis columnis nitentia, quorum unum alteri incumbit. Curia ampla est cum centumvirali Senatu ex novendecim Patritiis, 68. Plebeiis, & tredecim Scabinis, seu Judicibus conflato, quorum ultimi jus dicunt, Civiumque causas non ex scriptis Romanorum constitutionibus, sed ex legibus municipalibus, aut ex recepta consvetudine dirimunt; neque ab hujus Senatûs sententiis, nisi ad ipsum Regem admittitur appellatio. Consules quatuor è Patritiorum cœtu quotannis eliguntur, pro totidem videlicet anni partibus designati. Pons Urbem Suburbio nectit deliciis affluente, in quo scaturit acidulus fons cæteros omnes per Bohemiam fluentes virtute, ac salubritate antecellens, atque incredibili hominum, primæ etiam nobilitatis aquam indè petentium accursu celebratus; unde aliquorum opinio est, non

non Egram, sed Saurstadiam fuisse antiquitus appellatam. Horum pleraque mihi Blavius suggessit; sed monet hìc recentior author Merianus, prædictum fontem non in ipso Suburbio, verùm medio ab Urbe milliari emanare. Nobilem hanc Urbem cum suo Districtu hæreditario jure ad Marchiones in Vohburg, & Cham aliquando spectasse palàm est, à quibus etiam originem suam duxisse nonnulli conjiciunt; genuini enim ejus natales ignorantur ob triste incendium, quod annò 1270. per Urbem grassatum privilegia omnia, ac veterum memorias obliteravit. Verùm anno 1179. cùm Marchio Theobaldus, seu Dieboldus suam ex Mechtilde filiam Adelheidem Friderico I. Cæsari, habitis Egræ nuptiis despondisset, Civitatem hanc cum adjacente regione in dotem ei cessit, sicque Egra Imperii Civitatibus fertur adnumerata usque ad annum 1315., quo Ludovicus Bavarus superiori anno Imperator salutatus, pecuniæ indigus, in susceptum contra Fridericum Austriacum Imperii competitorem bellum impendendæ, Joanni Bohemiæ Regi eam vendidit, quadraginta millibus marcharum argenti ab eo in pretium acceptis. Quibus à Münstero (a) enarratis refragatur in quibusdam, & meritò, Balbinus (b) singulariter contendens Egram nunquam, aut saltem non tam longo tempore Imperialem, seu liberam fuisse, cùm certissimum sit, Rudolphum I. Cæsarem anno 1285. pro dote filiæ suæ Guttæ, seu Judithæ, Wenceslao II. Bohemiæ Regi, Egrensem Provinciam, ipsamque Urbem destinasse; novennio scilicet postquam ab Ottocaro II. Wenceslai parente tanquam ad Imperium spectantem extorsisset; namque jam ab anno 1193. Ottocarus I. Rex illam Henrico Friderici filio jure belli ademptam, Bohemico Regno primus inseruerat. Quomodo autem post Wenceslaum II. à Bohemiæ Regibus ad Ludovicum Bavarum, vel hujus prædecessores Egra rursus translata sit, ab authoribus silentio præteritur. Evoluti autem nuper seculi anno 31. in Saxonici Electoris potestatem hæc Civitas devenit, sed altero statim anno Albertus Waldsteinius eam iterum Cæsari vendicavit. Demum anno 47. obsessa à Svecis Egra, postquam egregiè restitisset, & quater omni vi assilientes hostes repulisset, in eorum manus deditione cecidit, trecentis Urbis militibus cum 46. Civibus, Svecorum verò mille quingentis durante obsidione interemptis. Judæos magnis opibus hìc olim abundasse, scholasque publicè aperuisse subjungit præcitatus Münsterus ante annum nempe 1250., quo cùm verni jejunii tempore sacer quidam orator veterum Judæorum sævitiam in Messiam, Mundique Redemptorem exercitam è suggestu exprobrasset, miles quidam nimia indignatione commotus arrepta ex altari Christi è cruce pendentis effigie, ad hujus ulciscendam necem ita populum irritavit, ut omnes Urbis Judæi, direptis eorum bonis, fuerint internecione deleti.

(a) Cosmog. li. 3.

(b) Ep. Rer. Boh. in not. ad c. 16. l. 3.

FALCKENAVIA.

Falckenavia Cubitensis Districtûs Urbs cum Arce vetusta, 16. milliaribus Pragâ absens Egra fluvio, ubi Zvotam amnem excipit, irrigatur. Schlickiorum quondam fuit ditio ad Comites de Nosticz deinde transmissa. In Saxonico, Svecicoque bello semper hostibus in prædam cessit; anno verò 1632. à flammis correpta unà cum Templis, scholis, & curia in cineres concidit, Civium industriâ postmodum restaurata. Non procul hinc, ubi S. Kunegundis Ecclesia visitur, mons quidam cavus occurrit, cui si quis aurem admoveat, magnum intus ventorum, aut flammarum murmur exaudit: ardet ille noctibus, imò & diebus, quoties gravis aliqua aëris mutatio regioni impendet, aliquem insuper terræ tremorem cum tristi quodam mugitu accolæ interdum sensere, qui ferrifodinas ibi olim extitisse traditione narrant. Eruuntur etiam hodie in eo loco lithanthraces, seu carbones fossiles permulti, sed nigri, ac ferè jam in ipsa terra flammis absumpti.

FRAUNBERGA.

Fraunberga duplex est Bohemiæ Arx; una scilicet à Bohemis Hluboka vocata in Bechinensi Districtu celebratissima à Rosensibus primùm condita, cujus fortitudine freti hi Proceres plura adversùs Reges machinari non formidarunt. Ex iis Zavisius, cùm Wenceslao Regi anno 1292. caput nollet submittere, in ejusdem Arcis conspectu illud amisit. In Svecico bello ea semper invicta hostium vires egregiè fatigavit. Altera verò est, quæ Przinda à Bohemis dicitur in altissimo Pilsnensis Districtûs monte pluribus abhinc seculis collocata, & à Wrsoveciis, qui eam à Regibus donatam obtinebant, addita naturæ arte, fortiùs communita, cujus tamen hodie non nisi rudera spectantur, à quibus non multùm abest Cladrubiense Ordinis S. Benedicti Cœnobium Deiparæ sacrum à Swatopluco Principe condi cœptum, & anno 1115. à Wladislao Bohemiæ Duce absolutum, atque opulentissima primum fundatione, dein suis exuviis post mortem ditatum.

tum. In hujus ergo divitias inhiantes cum Ziska Taboritæ anno 1421. Monasterium invadunt, ac more suo direptum incendunt; verùm hanc calamitatem paulò ante præsagientes incolæ pretiosiorem supellectilem, totumque Archivum Ratisponam ad S. Emmeranum fœliciter avexerant.

GIGANTEI MONTES.

INter altissimos montes, qui totam fermè Bohemiam circumvallant, famosissimi habentur illi, qui Reginohradecensem, & Boleslaviensem Districtum à Silesia dissecant, & Gigantei, seu Gigantum montes, Germanicè Risengebürge, Bohemicè verò Krkonosky hory vocantur: nec desunt scriptores aliqui, qui eos passim, nescio qua de causa, Riphæos appellent. Immanes in his thesauros celari constans est omnium accolarum sensus, & speciatim topazios, amethystos, crystallos, jaspides, corniolos, saphyros, turchesias, smaragdos, chalcedonios, achates, adamantes, hyacinthos, granatos maximô numerô, aliaque gemmarum genera copiosè in iis montibus fulgere, rarissimas quasvis medicas herbas multis in locis altè adolescere, atque purissima auri grana pisorum, imò & nucis juglandis magnitudinem superantia facili negotio ibidem effodi in suorum itinerum relationibus prodiderunt plurimi præsertim Itali, qui comparato sibi prius octo dierum commeatu arduos horum montium anfractus non sinè opulenta præda peragrarunt; ad plures enim descenderant valles suis nominibus distinctas, inter quas Meridionalis, quæ Mummelgrundt vulgò audit, feracissima est metallorum, quæ commixta gignuntur, estque cæteris notior, quòd in montium aditu prima ingredientibus occurrit. Gigantea hæc juga mirum quoddam obambulat spectrum à tot primæ notæ etiam oculatis testibus confirmatum, ut nimis inurbanum videatur illis fidem denegare: nomen illi Ribenzall, forma, quæ Proteo fuerat; siquidem modò monachi cucullum induit, modò fossoris habitu comparet; modò venatorem repræsentat; modò decrepitum, & vix cubitalem senem exhibet barbâ terram verrente; modò etiam equi indomiti, modò maximi, & teterrimi bufonis, modò galli gallinacei, modò corvi insidiantis specie viatoribus offertur; idque tum præcipuè facere traditur, cùm convicio provocatus, vel cachinno contemptus indignatur; alioquin humanam assumit imaginem, comiter viam errantibus monstrat, naturæ arcana inibi reperienda indicat; sæpe etiam salubres radices, aliaque hujusmodi obviantibus largitur. At offensus, monstroso aspectu confestim minatur, Cœlumque perturbat, ita ut emicent fulgura, imbresque decidant, & vel media æstate intolerabile frigus homines invadat; nemini tamen interim nocet, nec ultra terrores, & ludibria novit sævire. Ferunt alii, qui hæc suismet oculis usurparunt, spectrum illud musicam testudinem interdum gestare, tantaque vi chordas ferire, ut terra subtus tremere credatur, efferri aliquando volatu super altissimos vertices, mox testudinem abjicere cum tonitru; aliàs corripere arbores turbine, & in gyrum cum fragore rotare, modò denique flammarum globos, modò aquarum flumina faucibus ejectare. De Ribenzallo sermonem miscens eximiæ sanctitatis vir Martinus Stredonius Societatis Jesu non semel auditus est dicere, sibi non aliquem malum dæmonem, sed humanam potiùs animam in illo latentem videri, eô persuasus argumentô, quod nullum damnum obviis inferat, nec quidquam, quod divinam læderet majestatem unquam machinetur.

GILOVIA.

GIlovia vulgò Gilowey Oppidum est Caurzimensis Districtûs 3. milliaribus Pragâ dissitum ob aurifodinas quondam feracissimas maximè famosum. Hæ à memorata aliàs Libussa vaticinio promissæ quandonam patere cœperint, incertum relinquitur; attamen sub Boleslao Sævo circa annum 950. jam eæ celebrabantur, præsertim fodina, vulgò Tobole, quod latinis crumenam sonat, nominata: ubi in auri effossione Dux Ethnicis potiùs, quàm Christianis uti ob illorum cum dœmonibus commercium, plerumque consveverat. Verùm omnibus tartari viribus palmam præripuit Christiana pietas, qua Boleslaus II. cognomento Pius præcipuè fulgebat; eo enim Bohemiam moderante sub annum 998. hæc una Giloviensis crumena centum auri marcharum millia in Ducis sinum effudit, cujus pecuniæ non parvam vim in pauperes, Ecclesias, & Cœnobia optimum Principem expendisse svadent tot piæ illius liberalitatis monumenta. Iterum anno 1145. quid etiam in his pietas potest, manifestè eluxit; quando paulò pòst fundata à Wladislao II. Duce postea Rege, Ordini Præmonstratensium in monte Sion super Pragam, & ab ejus conjuge Gertrude sacris Virginibus Doxani Cœnobia, benignissima Dei Genitrix Maria Regio Capellano, cui Reda nomen, ad aras

 litanti

litanti se aspectabilem præbuit, & collaudata Principum pietate, novam Giloviæ fodinam auro refertissimam ab iis tentandam indicavit; quæ cùm Sacerdos Wladislao retulisset, ipse operi præfectus quatuor supra viginti auri probatissimi centenarios indè erutos, Parthenium verè munus; in Domini sui gazophylacium invexit. Piæ quoque munificentiæ adscribi potest repertus sub Carolo IV. maximo Cœnobiorum parente aureus equellus, qui in iisdem fodinis miro Naturæ lusu stabulabatur. Nostris verò temporibus illæ jam ferme coli desierunt.

GITZINUM.

Gitzinum Blavio Gitmiczinum vulgò Gitzin, vel Gitschin Urbs est cum Arce insigni in Reginohradecensi Districtu ad Cydlinam flumen contenta, & à Regni Metropoli 10. Milliaribus dirempta. Hæc anno 1519. dum nundinæ ibidem haberentur, supposito à quibusdam igne media ex parte, unà cum toto Suburbio in fumum evolavit: Altero dein seculo Albertus Waldsteinius Fridlandiæ Dux hujus Urbis Dominus eam non modò restituit, sed & ampliatam mirificè exornavit, ubi inter alia præter Collegium Societati Jesu excitátum, à fundamentis eduxit augústum planè Templum D. Jacobo devotum; at patronum aliquem, qui ultimam ei imponat manum, etiamnum fortasse præstolatur. Amœnissimum quoque hortum omnibus deliciis in Suburbio repleverat, ad quem Gitzinô ducebant hodieque superstites tiliæ, res sanè, utì fertur, visu gratissima; septingentæ quippe tales arbores ejusdem omnino ætatis æquali cacumine in quincuncem dispositæ, quatuor ordinibus viam triplicem, mediam nempe currulem, duasque à latere minores virenti gramine stratas obumbrant. Alberti caput, dextrumque brachium ex ejus cadavere in Carthusia huic Urbi propinqua tumulato avulsa anno 1640. Generalis Svecorum Dux Bannerus in Sveciam transmisit, utì testatur Merianus mox addens, Svecos octennio pòst ipsum quoque Gitzinum fuisse deprædatos. Civitati dominabatur ex adjacente ferè monte Welissium firmissimum Castrum, quod postremô Svecicô bellô à pauculis Cæsareis militibus defensum nunquam potuit ab hostibus expugnari, sed tandem firmata pace, quasi nullô ampliùs bellô interpellanda dejectum est. Hac in Arce fons saxo excisus usque ad fundum descendebat profunditate sua nil Græcensi in Styria fonti concedens. In Gitzinensi insuper territorio præstantissimos gigni equos in comperto est; hinc ad generosam eorum propaginem duo Cæsarea equilia in hac regione numerantur.

GLACIUM.

Glacium vulgò Germanis Glaz, Bohemis Kladsko unde ab antiquioribus etiam Kladskum latinè efferebatur, illustris est Civitas, quam Nissa fluvius lapideo ponte stratus præterfluit, Pragâ milliaribus 21. remota, & sui Districtûs anno 1463. à Friderico IV. Cæsare in Comitatum erecti Metropolis. Illius etymon ex multiplici prorsus origine juxta cujusvis authoris præsertim Georgii Ælurii judicium, vel potiùs somnium apud Merianum derivatur; cúmque ipsa discordium sententiarum copia singularum infirmitatem abunde prodat, iis afferendis, aut refellendis absque eruditionis detrimento supersedeo. Namque de hujus Urbis conditore altum est apud antiquos scriptores silentium, quamvis magno illius vetustatis non parva extent apud eosdem vestigia. Glacium tuetur Arx in colle, ac loco arcendis hostibus commodo ædificata, hominumque industriâ probè communita, quam aliquando Frastenberg fuisse dictam Balbinus suspicatur. Fuit olim Glacensis Comitatus modò in Polonorum, quibus tunc contigua Silesia parebat, modò in Bohemorum potestate, prout crebra inter has fraternas gentes bella fortunam immutabant: donec ex fœdere, quod Ottocarus Bohemiæ Rex cum Henrico Wratislaviensi Duce anno 1280. percussit (cùm enim Wladislai Poloniæ Ducis filii post annum 1160. Silesiam inter se divisissent, Wratislavia cum Glacio singularem Principem fuerat sortita) Minsterbergensium, seu Sambicensium Principum dominio accrevit. Sed anno 1322. Joannes Bohemiæ Rex à Boleslao Minsterbergæ Principe illum redemit, suoque Regno in perpetuum copulavit; attamen quinquenio pòst Henrico VI. Wratislaviæ Duci ea conditione tradidit, ut post hujus obitum ad Bohemiæ coronam devolveretur, iisdemque legibus à Carolo IV. Cæsare Boleslaus Minsterbergensis Glacium anno 1341. recepit. Quare ab illius morte Comitatus ille Bohemiæ iterum redditus, & quibusdam aliis interdum oppignoratus, tandem à Georgio Podiebradio, antequam in Regem assumeretur, anno 1455. redemptus est, & in suos filios Minsterbergæ Duces creatos hæreditate transmissus. Mansit apud horum posteros usque ad annum 1500., quo ab Alberto, & Georgio fratribus Udalrico Comiti Hardekio venditum, ad se postea retraxit

anno

anno 1537. Ferdinandus I., & Joanni de Perenstein protinus oppignoravit, permissumque dein est, ut ab hoc redimeret Erneitus ex Bavariæ Ducibus Passaviensis Præsul, postea Salisburgensis, qui cùm anno 1560. Glacii è vita decessisset, hujus Comitatûs jure Alberto Bavariæ Duci transcripto, refragati Regni Ordines in Comitiis coram Maximiliano Cæsare anno 1567. habitis decernunt, non posse per constitutiones patriæ Albertum inter Bohemiæ incolas numerari, ac proinde Comitatum Glacensem quantocius vel à Rege, vel ab aliquo è Regni Proceribus redimendum, quod non nisi anno 1579. ex collecto Ordinum ære fuit executioni mandatum, ac desuper statutum, ut ille velut patrimonialis Regum ditio deinceps foret, ita tamen, ut nunquam posset à Corona ullô titulô alienari. Porrò deficiente elapso nuper seculo ab Imperatore Bohemia, Glacium integro ferè post Pragensem illius victoriam biennio, à Francisco Turriano in Friderici Palatini fide fuit retentum, atque adversùs Cæsareos obstinatè defensũ, donec cogente commeatûs penuria, año 1622. æquis conditionibus dederetur, à fulmine non multò pòst incensum, sed mox Ordinum sumptibus reparatum. Expeditâ demum tot diversorum Principum, casuumque serie, reliqua, quæ hanc Urbem commendant de more percurramus. Certum inprimis est, Rhodios, nunc Melitenses Equites, apud Parochiale B. Virginis Templum quondam scholas aperuisse ab Ernesto primo Pragensi Archiepiscopo aliquando frequentatas: quo tamen anno Glacium ii appulerint, aut quisnam Templum primò condiderit, apud historicos siletur. Hoc postea Ernestus additô novô ædificiô longiùs produxit, sacris Iispanis ditavit, suumque corpus in eo jussit post mortem tumulari; sed anno 1591. Hæreticis Lutheri asseclis tradi debuit, ut sua in eo profana sacra celebrarent, exceptô tamen S. Jacobi Sacellô anno 1503. ab Equitibus conditô, quod Catholico Missæ sacrificio reservabatur. Alterum verò S. Wenceslai Templum, in quo proprius Parochus ad Bohemos dicebat, ex Orthodoxorum manibus avelli non potuit, qua fortè invidiâ accensi Luthericolæ per causam muniendæ Arcis post annum 1618. illud funditus diruerunt. Demum pacata gravissima illa seditione, quam in Bohemia Palatinus exciverat, Ferdinandus II. Imperator bonâ Summi Pontificis Urbani VIII. & Ordinis Melitensis gratiâ pulcherrimum illud B.mæ Virginis Templum prodigiosâ à multis seculis ejusdem icone, & Venerabilis Ernesti sarcophago celebre una cum adsita, ùt vocant, commenda, cunctisque privilegiis, ac juribus reduci in Urbem Jesu Societati liberaliter contulit, Meydelburgensi in Moravia ditione ejus loco Equitibus assignata. Reduci inquam Societati, jam enim anno 1597. Clemens VIII. Summus Pontifex adductus Rudolphi II. Cæsaris piissima voluntate aliam sanè magnificam Deiparæ ab Angelo salutatæ Ecclesiam unà cum eximio Canonicorum Regularium S. Augustini Collegio à prædicto Archipræsule Ernesto anno 1349. erecto, & dotato eidem Jesu Societati benignè tradiderat, duobus scilicet annis, postquam unicus ex Canonicis superstes, senioque confectus in Nuncii Apostolici manus Præposituram resignasset: verùm anno 1618. publico Hæreticorum Ordinum decreto in æternum proscripta Societate, biennio pòst, Friderico Palatino Glacium fugiente, hæc Divæ Virginis Ecclesia, utì ante tria secula vaticinatus fuerat Ernestus, in stabulum conversa est, donec anno 1622. per incendium universa conciderint, ne vestigio quidem Templi, aut Collegii posteris relicto. De Glacensibus sylvis narrat apud Balbinum Ælurius, eas ab ardentiori aëris æstu aliquando inflammari; sic anno 1473., & 1540. Hablschwerdenses ad Glacium saltus per multa milliaria arsisse, cùm nemo id posset voraci elemento prohibere.

HORAZDIOVICIUM.

HOrazdiovicium vulgò Horazdiovice Prachensis Districtûs Urbecula 13. milliaribus Pragâ removetur. Ad Svihovios Proceres, quorum ibi hactenus perdurant sepulchra, olim pertinebat, sed ad Sternbergicos postmodum devenit. In hac cùm Rudolphus Austriacus Alberti I. Cæsaris filius Bohemiæ Rex salutatus, indicto iis Electoribus bello, qui sibi Henricum Carinthum prætulerant, Bavorium de Strakonicz obsidione premeret, contracto ex nimiò peponum esu alvi profluvio anno 1307. in Castris mortem oppetiit, quam aliqui propinato clam toxico adscripserunt. Eâ interim celatâ reliqui Duces literas regiô munitas sigillô Bavorio mittunt, quibus ille promissa incolumitate ad Rudolphum invitabatur: advenienti, & ante Regis quasi in lecto decumbentis tentorium præstolanti Henricus Rosensis Mareschallus, omnia dominia ipsi permittenda, & solvendam illico obsidionem regio nomine pollicetur, si unam Zvikowiensem Arcem Regi transcripserit: annuente Bavorio Arx illa inexpugnabilis Rosensi traditur, Regis obitu tum primùm evulgato. In hujus Urbis territorio margaritas

garitas vix orientalibus inferiores ex amne Vatava sæpe colligi harum rerum peritissimus Anselmus Boëtius apud Balbinum (a) asseverat.

(a) Miscel. dec. 1. l. 1. c. 29.

JAROMIRA.

JAromira vulgò Jaromirz Reginohradecensis Districtûs Urbs Reginæ dotalis, & libera 14. milliaribus Pragâ distans ab Albi, & Upava in unum alveum confluentibus irrigatur. Huic initium nomenque dedit anno 1002. Jaromirus Bohemiæ Dux, adjectô Cœnobiô secundùm D. Benedicti leges gubernandô. Celebre item Canonicorum Regularium D. Augustini Collegium cum Templo Deiparæ honoribus devoto circa annum 1356. Jaromiræ extruxit primus Pragensium Archiepiscopus Ernestus, sed anno 1421. plerisque Cœnobiis fatali, Taboritæ, quotquot inibi offenderant, Religiosos incolas lento igne, tanquam hilare exhibituri spectaculum, usque ad extremum spiritum torruerunt, nec leniùs in Collegii muros sævitum est, cujus ipsas quoque ruinas, & substructiones hodieque suspicimus; narrant quippe hinc subterraneum quoddam iter infra ipsius Albis fundum penetrans per medium milliare porrigi usque ad Zwolense Ordinis S. Dominici Monasterium anno 1425. à Ziska cum inquilinis excisum. Canonicorum rogum præcesserat quoque Civium, utpote Catholicæ veritati mordicus adhærentium clades, cùm enim eo anno obsessa ab Hæreticis Jaromira eos tota pene die ferocissimè assilientes strenuè retrusissent, nescio quô consiliô, juratis utrinque pactis, obsidentibus nil minus exspectantibus se dedunt. Exibant itaque data fide freti inermes Jaromirenses rebus charissimis ferendis occupati viri, fœminæque; tunc Hæretici signô datô in miserabile agmen involant armati, spoliant, illudunt, cædunt, & nudos omnes in præterfluentem demum Albim præcipitant. Redierant quidem post longum tempus ad suam stationem Canonici, sed deperdita bonorum parte inopes, deinde incendiis fortuitis, quibus hæc Civitas sæpius concidit, ambusti, tandem Lutheranis dominantibus ad paucos redacti prorsus evanuerunt. Superesse tamen etiamnum dicitur insignis eorum Ecclesia à singulari tum latitudine, tum altitudine plurimùm commendata. Novissimum Jaromiræ infortunium incidit in annum 1648., quo Svecus miles illam est avidè deprædatus.

JOACHIMI VALLIS.

JOachimi Vallis vulgò Jochmsthal in Cubitensi Districtu territorii, & Urbis nomen est, quæ 16. milliaribus Pragâ absens ex modico Pago, cui vulgare nomen Conradsgrün fuerat, industriâ præsertim, & ope Comitis Stephani Schlickii Bohemiæ Cancellarii ab anno 1516. magnis passibus excrevit; alliciebat enim exteros ad sedem ibi figendam argenti ubertas, quod ex proximis, iisque ditissimis fodinis tunc primò reclusis, & ad hæc usque tempora feracibus, eruebatur: ubi triennio pòst procusi fuere unciales nummi Joachimsthaler à loco dicti, quos modò Imperiales, vel Thaleros, aliis quoque Provinciis eam pecuniæ formam deinceps imitantibus, appellamus: una eorum facies S. Joachimum, altera primò Stephanum Schlickium, postea Bohemiæ Reges, ad quos ea ditio emptione devenerat, referebat. Argenti ibidem aliquando effossi copiam exprimit Agricola, (b) dum ait ex unica S. Georgii fovea tam multum illius metalli trimestri spatio extractum, *ut in singulas vicesimas octavas partes distribuerentur panes argentei, qui valerent mille, & centum aureos nummos Rhenanos.* Ab aliis præterea Naturæ miraculis, præsertim crebrâ lignorum in lapides metamorphosi hæ fodinæ celebrantur; sanè anno 1556. in S. Barbaræ caverna, quæ orgias 150. in præceps patet, obtulit se lapidea arbor in plurimos ramos extensa, sive Natura eam in saxo exsculpserit, sive vera arbor quondam injecta lapidifico humore imbuta induruerit.

(b) De Metal. l. 4.

LANDSKRONA.

LAndskrona, vel ùt aliqui efferunt, Landescorona, vulgò Landskron Urbs non obscura 20. milliaribus Pragâ remota in Chrudimensi Districtu continetur. Illius Arcem à Panilo Hermundurorum Rege ante Bohemicæ gentis adventum, vetustissimis scilicet temporibus ædificatam, ut Regni corona, unde loco nomen, in ea custodiretur, & propinquam aliam Landsbergam dictam ad legum codices servandos ab eodem extructam esse, intrepidè affirmat in Chronici sui proœmio Hagecius; verùm etiam veteres scriptores, à quibus hæc excerpsit, ab eo libenter didicissem. Landskronam occuparunt Sveci anno 1643. dignamque censuerunt, quam additis munimentis solicitè tuerentur.

LAUNA.

LAunà seu Luna vulgò Laun Regia Civitas Zatecensis Districtûs Pragâ 7. milliaribus dissita, supra dextrum Egræ fluvii litus figuram semicircularem repræsentat. Paucos, vel parum Bohemiæ scriptores evolvisse vide-

videtur Merianus, (a) dum nullam Launensis originis mentionem ab iis fieri lamentatur; siquidem obvius author Hagecius eam latè describit, Pagum nempe ibi antea extitisse à Launo Crossi filio inchoatum, quem cùm anno 828. fratres duo Wlastacus, & Sobiessius expilassent, à Wogeno Bohemiæ Duce ad reddendam facinoris sui rationem Wissehradum citati non obtemperarunt, sed promeritam sceleris pœnam formidantes, ut Principis minas eluderent, advocatis undique incolis ampliatam Launam juxta illius ævi morem præclarè muniverunt. Fundaverat in hac Urbe Venerabili Prædicatorum Ordini Cœnobium Parthenio cultui dicatum Wenceslaus Rex anno 1253. è vivis sublatus, & alterum anno 1331. Sanctimonialibus Ordini S. Augustini de Pœnitentia B. Mariæ Magdalenæ erexerat Bero Launensis Judex, à Joanne Pragensi Antistite confirmatum; sed utrumque bacchantes Hussitæ anno 1424. sacrilegè disjecere; quorum etiam flammis proximum, atque ditissimum Ordinis S. Benedicti Monasterium, quod Porta Apostolorum dicebatur, unà cum Religiosis omnibus (quos supra centum fuisse in comperto est) & celebratissima Bibliotheca conflagravit. Exornat tamen etiamnum Civitatem eximium Parœciæ Templum inter Bohemiæ augustiora computandum, quod celebris Architectus Benessius, absolutâ Wladislai Regis Aulâ jam alibi laudatâ, in patriam reversus, in locum antiquioris incendio collapsi Civium sumptibus extruxit, altisque fornicibus summa arte colligatis operuit, anno 1531. operi pene ad apicem perducto immortuus, & primus in ea Basilica tumulo illatus. Launam Hussiticas partes sequentem Wilhelmus ab Hasenburg Sigismundo Cæsari subjugavit, & anno 1453. Georgius Podiebradius adhuc tantùm Regni Gubernator ad sibi parendum armato imperio coëgit.

(a) Topog. Boh.

LIBICIUM.

Libicium vulgò Libice tenue nunc ad Albim fluvium Oppidum antiquitus verò Civitas cum illustri Castro, quæ famosa Libussa anno 710. juxta Hagecii calculum, sed longè citiùs juxta Balbinum ædificavit. Pertinuit aliquando hæc ditio ad S. Adalberti parentes Slawnikum, & Strzezislavam, contigitque anno 995. quarto Calendas Octobris quinque germanos ejusdem Sancti fratres, nempe Sobieborum, Spitimirum, Bohuslaum, Boreum, & Czaslaum in hac Libicensi Urbe ab Ethnicis in fidei odium enecari, quorum corpora Andreas Pragensis Episcopus anno 1216. cum totius Cleri, & populi supplicatione Pragam transtulit, atque in Sanctimonialium Templum ad S. Georgium sub ipsa media ara, tanquam SS. Martyrum collocavit, eorumque memoriam octo diebus ante D. Adalberti festum sacræ illius Cœnobii Virgines celebrant, imò, ùt perhibent, divino olim etiam officio de SS. Martyribus recitato, ab immemorabili tempore venerabantur.

LITICIUM.

Liticium vulgò Liticz Arx est Reginohradecensis Districtûs 14 milliaribus Pragâ distans, in loco sita munitissimo, & altissimis montibus coronato, ideoque à Georgio Rege electa, ut in ea gazas suas, & quidquid charum, aut pretiosum foret, Procerum in se animis diffidens, & abderet, & tutaretur. Rara duo opera Arcem hanc singulari hìc memoria dignam effecere: primum est triumphalis arcus ex lapide Romana prope magnificentia excitatus, qui partas à Georgio Podiebradio de hostibus victorias aureis characteribus exaratas prætereuntibus enarrat. Alterum est ipse Arcis mons improbo, & in longum tempus protracto labore perfossus, ut per saxosum alveum Aquilam amnem admitteret, ne is ulla unquam arte averteretur, sed aquam per cuniculos usque ad fluvium excisos hauriendam Arcis incolis constanter suppeditaret.

LITOMERICIUM.

Litomericium vulgò Litomerzice, seu Leutmeriz Urbs Regia, & populosa cognominis Districtûs caput, 7. milliaribus Pragâ in Boream recedens, in dextro Albis latere splendidis ædificiis assurgit. Ortum, nomenque à Lidomiro accepit Cossali filio, qui anno 771. eam condere exorsus est, sed non nisì anno 1019. à Wrsoveciis Dynastis, Udalrici Principis à se læsi iram metuentibus, fossâ, mœnibusque vallatam. Cùm verò anno 1096., iis ob structas Principum vitæ insidias à Brzetislao II. Duce è Bohemia in Lusatiam proscriptis, universa Wrsoveciorum bona in fisci ærarium forent illata, Litomericium à Procerum dominio se subtraxit, atque inter Urbes sub Ducis patrocinio virentes locum, multaque posthac privilegia Blavio asserente impetravit. Verùm adversatur ex Pulkava Balbinus, (b) dum ait, Borzivoium II., qui post Brzetislaum fratrem anno 1101. peremptum Bohemiæ præfuit, Wrsoveciis ab exilio revocatis interceptas Urbes, & nominatim Lito-

(b) Ep. Rer. Boh. l. 3. c. 9.

mericium cum pristinis juribus reddidisse. Quæcunque autem fuerint Litomericensium privilegia, fatetur tamen præcitatus Blavius in incendio, quod anno 1297. Civit item hanc fœdè deformavit, eorum plurima intercidisse, nec nisì paucula, quæ flammis erepta supererant, fuisse Joanni Regi oblata, qui ea cum quorundam aliorum additamento confirmavit, auxitque dein Joannis filius Carolus IV., solemnium nundinarum, & stapulæ, ùt vocant, jure Civibus impertito. Præter ignem alia quoque elementa gravem subinde labem Litomericio intulere; anno siquidem 1432. intumescens Albis, suosque fines prætergressus totam Urbem magnô damnô inundavit; & anno 1511. subterraneis agitata turbinibus tellus ita contremuit, ut ære campano indè moto, & resonante, perterriti incolæ, quà data porta se in campos effuderint. Episcopali dignitate Pragensi Archipræsuli subjectâ hanc Urbem illustravit anno 1655. Summus Pontifex Alexander VII; quapropter elegans novi Antistitis ædes adjecta est Cathedrali S. Stephani Ecclesiæ, quæ inter nobiliores totius Regni Basilicas non infimum locum promeretur, namque tum ipsa ædificii frons unà cum præcelsa turri, tum maximè interior ejusdem facies intuentium oculos plurimùm oblectat. Adest hìc præterea Societatis Jesu Collegium, & Sacri Prædicatorum Ordinis Conventus ad S. Michaëlem anno 1250. à Wenceslao Rege primùm fundatus, à Burchardo de Kaplirz Pragensi Episcopo deinceps auctus, & post depressas hæreses anno 1632. à Cæsarea munificentia restitutus. Micabat quoque olim Litomericii rubea Crucigerorum stella, sed Hussitica tempestas, spoliatô horum domiciliô, illam offuscavit. Namque imprimis anno 1421. Ziska, infesso licèt vicino monte, incassùm quidem Urbem invasit, integro tamen anno necdum evoluto Pragensibus Hæreticis ea sponte se submisit, & sexennio pòst etiam Taboritis fores reseravit; in præteriti autem nuper seculi bellis anno 31. omni Cæsareo milite deserta Saxoni patuit, sed mox eadem facilitate à Waldsteinio recepta est, servataq; usque ad annum 39., quo ad Svecos transiit, sequenti mox vere post avecta indè spolia ab iis derelicta, sed anno 45. iteratò occupata.

LITOMISLIUM.

Litomislium vulgò Litomysl, seu Leutomysl clara est Chrudimensis Districtûs Civitas 18 milliaribus Pragâ abscedens, in qua B. Henricus Zdik Olomucensis Præsul Othonis Znoimensis, & Olomucensis Principis filius circa annum 1150. terris ereptus illustre Præmonstratensium Ordini Cœnobium extruxit, quod montem Olivetum nuncupavit, à Wladislao Rege anno 1167. novis muneribus cumulatum; at præcipuum hujus decus à magnanimo Caroli IV. Cæsaris zelo, pietateque profluxit; hic enim anno 1344. à Clemente VI. Summo Pontifice exoravit, ut Litomisliensis Episcopatus in eo Monasterio erigeretur, prout præstitum testantur Pontificiæ Bullæ ex Bohemico in latinum idioma à Balbino translatæ verba hìc subjicienda: *Villam Litomisl, qui est locus insignis in Episcopatu Pragensi, ad honorem nominis Dei, & venerationem, in Civitatem erigimus, & Civitatem facimus; item Ecclesiam Monasterii hujus novæ Civitatis, Ordinis Pramonstratensis in Episcopalem erigimus, cui ab Episcopo Olomucensi, & etiam à Pragensi aliqua partes ditionum attribui debent.* Primo hujus infulæ splendore enituit Joannes Lucensis Monasterii in Moravia Abbas, cujus, ac successorum dotem non modò ipsa Litomisliensis Civitas, sed & binæ Arces, Landskrona nempe, & Landsberga novo Episcopatui additæ conflabant; donec octavo, eoque postremo Præsule, itidem Joanne post annum 1418., quo assumptus fuerat, fatis cedente, atque Heterodoxis in Ecclesiæ bona involantibus, ea Sedes defecerit spiritualium administratione Priori Svitaviensis Præmonstratensium Collegii demandatâ. Alterum in hac Urbe Cœnobium D. Augustini Eremitis anno 1356. excitaverat Joannes de Novoforo Litomisliensis, dein Olomucensis Antistes, verùm ex eo hodie ne vestigium quidem videre est, nisì in Decani ædibus angustum S. Margaritæ Virginis Sacellum: tanta fuit Hæreticorum, præsertim Piccardorum, quorum ibi celebrem scholam Kostkarum familia aperuerat, sacra loca dejicientium rabies. Parem experta fuit sortem Litomisliensis Carthusia, quæ Mariæ Rubus dicebatur, ab Alberto de Sternberg ejusdem Urbis Episcopo juxta Pagum Trzka anno 1378. constructa. Prima Hussitarum irruptio fuit Pragensium, qui captam anno 1421. Urbem Dionysio Borzek defendendam tradiderant, Catholicis adnexo adhuc Castro potientibus: secunda verò, & atrocior fuit Orphanorum, quibus anno ejusdem seculi 25. post deditam à Dionysio Civitatem, totoconnisu omnique ex parte in Arcis mœnia assilientibus tanto ibi ardore pugnatum est, ut etiam animam agentes dimicarent: tandem victores Orphani nullo ætatis, sexûs, aut dignitatis discrimine obsessos omnes, utpote Orthodoxos, conci-

de-

derunt. Diu Litomislium Kostkis paruit, qui Ecclesiasticorum bonis maximè inhiabant; ab his conjugiô ad Pernsteinios devenit, qui ipsi Cathedralis Templi solo perelegantem Arcem imposuerunt; denique ab his quoque ad Comites de Trautmansdorff devolutum est.

MIELNICIUM

Mielnicium vulgò Melnick Boleslaviensis Districtûs Urbs prope Muldavæ in Albim se exonerantis ostium sita, & Pragâ 4. milliaribus in Boream remota, inter Reginæ dotales recensetur; libertate tamen Regiis Urbibus pari semper fruita, adversùs invidas Præfectorum molitiones illam strenuè pluries defendit; imminet enim Mielnicio Regia Arx, quæ unà cum adsito territorio pignoris titulô diversis Proceribus possidenda tradebatur, nunc autem non nisi in ruinis incolitur. Initium huic Civitati dedit secundùm Hagecii calculum anno 757. Nobilis quidam Beschus, à quo primùm Bschowka vocata, ob molarum deinde frequentiam à voce Melnik, seu à molendo usurpatum hodie nomen adepta est. Mœnibus verò eandem circumdedit anno 877. Slaviborus totius ditionis Princeps, qui unà cum filia sua S. Ludmilla Borziovii primi Christiani Ducis conjuge, à D. Cyrillo sacris undis ibidem ablutus Evangelio se mancipavit. Nobile hìc Cœnobium Ordinis Eremitarum S. Augustini anno 1264. unà cum Ecclesia D. Laurentio devota liberalissimè fundavit Smilo de Cetow, ab Ottocaro Rege quadriennio pòst datis literis confirmatum. Bohemia sub Svecorum tyrannide gemente intra quinque annos à 1640. ter hostes Mielnicii fores perruperunt. Maximè in toto Regno celebratur vinum rubrum ex botris expressum, quos in hujus Urbis pomœriis allatæ ex Gallia sub Carolo IV. Cæsare in melle vites hactenus progenerant.

MIZA.

Miza, seu Argentina vulgò Germanis Mies, Bohemis Strzibro Regia Civitas commodè munita, exorta est Sobieslai I. Ducis industriâ, qui eam anno 1131. in Pilsnensi Districtu supra lævum Mizæ amnis littus 13. milliaribus Pragâ dissitum excitavit. Bohemicum nomen, quod argentum sonat, nacta est ab argenteis glebis, in quas operæ mœniorum fundamenta effodientes ligonem fortuitò impegere. In Hussiticis turbis Przibicus Clenovius, colludentibus secum Civibus hæresi infectis, anno 1426. hac Urbe potitus, Bavarorum obsidionem sequenti æstate elusit; Catholicisque expulsis, indè decedere renuit, nisì factâ sibi à Sigismundo Rege per Volinense dominium compensatione. Magnam Mizæ famam conciliat alba ex tritico cervisia, quæ utpote primæ notæ non tam per Bohemiam, quàm per reliquam Germaniam latè dispensatur. In Civitatis porrò vicinia longo tempore præsertim ad Rombsbergam eruebatur ex fodinis argentum, sed modò illius venæ omninò exaruerunt: gemmam verò leucachatem miræ elegantiæ, quibusdam nempe nigris punctulis, & sæpè purpureis maculis decorè sparsam ibidem adhuc legi asserit ex Boëtio Balbinus. (a) Hæc amœna, illud autem funestum, quod anno 1427. contigit, quando scilicet immissus à Sigismundo Cæsare in Bohemiam exercitus ex tribus Imperii Circulis, Saxonico, Bavarico, & Franconico conscriptus, oblatâ ab Heterodoxis ad Mizam pugnâ panico timore correptus regredi cœperat; quare insecuti hostes memorabili clade supra decem cæsorum millia ascendente Catholicos prostravere.

(a) Miscel. Boh. dec. 1. l. 1. c. 23.

NIMBURGUM.

Nimburgum vulgò Nimburg Regia Urbs in Reginohradecensis, & Boleslaviensis Districtuum confinio posita, ita ut à nonnullis huic, illi verò ab aliis authoribus adscribatur, in patenti jacet planitie, loco propulsandis hostium insultibus valde idoneo, à Vicamilo Dynasta anno 779. inter Albim & Malinam simul confluentes extructa, lateritióque murô, & profundâ amni alveum præstante fossâ probè firmatâ. Civitatis author à suo quidem nomine Vicemilovum eam vocari præoptasset, verùm subditi ob frequens aprorum in stagnantibus ibi paludibus volutabrum, Svini-Brodam dicere maluerunt: donec advenientibus in eas oras tardiori ævo Germanis, præsens Nimburgi nomen vetustiorem nomenclaturam obscuravit. Cœnobium Ordinis Prædicatorum, quod hìc visitur, Beatissimæ Virgini consecratum novissimè quidem jus Prioratûs, ùt vocant, impetravit, anno scilicet 1694.; erectum tamen primò dicitur circa seculi decimi tertii finem, & à Comitibus de Berneck novis proventibus postmodùm auctum. Wenceslaus II. Rex pronum in hanc Urbem animum prodidit, quando ædificiis, & privilegiis auctam Regiarum albo jussit inscribi. Crudele econtra Saxonum efferbuit odium, quando à præsidii militaris Præfecto, ignorantibus Civibus, per summam perfidiam in Civitatem admissi non

modò püberes omnes, sed non parvam etiam imbellis ætatis turbam peremerunt; ita ut effusi cruoris rivi per compita in fluvium decurrisse ferantur, idque factum biennio pòst, quàm illi anno 1632., desperata ejusdem expugnatione, missilibus ignibus totam unà cum ponte, qui Albim tegebat, Vulcano devovissent. Prælusit huic sævitiæ Taboritarum barbaries, qui anno 1425. capto Nimburgo Georgium Rowohladum loci Decanum, quòd Sacramentum extremæ unctionis populo adeò commendasset, unà cum Sacellano currui imponunt, oleum vehi clamantes, deinde extra Urbem in vas pice illitum intrusos succendunt, ubi postea & cœlestis harmonia audita, & noctu ardere lumina visa sunt: vicinaque supplicio porta S. Georgii ab eo hactenus cognominatur. Singularis istic est cœlô licèt perfrigido æstivorum fructuum ubertas, præsertim peponum, qui ardentiores aliàs soles ad maturitatem exposcunt.

NOVA DOMUS.

NOva Domus, aliàs Henrici - Hradecium vulgò Neuhauss, seu Gindrzichu Hradecz Urbs est satis ampla, splendideque ædificata in Bechinensi Districtu, 14. milliaribus Pragâ in Austrum abscedens. Pluribus seculis dominabantur huic celebres in fastis Dynastæ de Nova Domo appellati auream rosam in clypeo gestantes, & Apostolicæ Sedis, Catholicæque Religionis contra Heterodoxum Regem Georgium Podiebradium acerrimi defensores; cujus inclytæ stirpis penultimus surculus Adamus insigne Societatis Jesu Collegium in hac sua Urbe dotavit. Deficiente autem priorum Procerum familiâ, decidit locuples hæc ditio anno 1618. ad Comitum Slavatarum prosapiam, quorum habitationi destinata Arx non levem Novodomensi Urbi adjicit splendorem, ex eo etiam peculiariter commendanda, quòd exactas omnium Bohemiæ Ducum, Regumque effigies longo ordine appensas exhibeat, quæ ex antiquioribus Arcis Pragensis iconibus desumptæ, illis incendio absumptis, primatum sibi vendicant, verè enim dignæ sunt, quæ ut præclarissimum totius Regni cimelium, solicitè custodiantur. Luculentum quoque exigit præconium illa ab omni retro memoria usurpata hujus Arcis consvetudo, qua quintâ sanctioris hebdomadæ feriâ pauperibus septem millium numerum saltem adimplentibus lautum instruitur convivium, dulcis puls vocitatum, quamvis propriè hac voce non nisi ultimum, quod post opiparas ex piscibus dapes apponitur, obsonium ex pisis, panico, lentibus, aut alio legumine confectum indicetur. Hujus distribuendæ pultis originem narrabant Balbino (a) senes, ùt à patribus acceperant, à quadam matronâ duci, quæ pupillorum Dominorum de Nova Domo curam gerens, cùm in extruenda Arce annos plures insumeret cum magna subditorum in eo labore desudantium molestia, fessos solari consveverat, dulcem pultem (phrasis hæc erat veterum ad epulas invitantium) post consummatum opus sæpius pollicendo: quod etiam fideliter præstitit, statuens præterea, ut solenne illud convivium in seros nepotes quot annis instauraretur, cúmque autumni tempore, quo Arx apicem attigerat, id primitus fieri soleret, aptiùs postmodùm loci Dominis visum ad prædictam diem hoc epulum transferre, qua nimirum pauperes à quibusdam ditioribus Christianis lautiori cœna excipiuntur. Memoratam verò matronam eandem prorsus esse credebant, quæ sub notissimo omnibus accolis spectro hujus Arcis viciniam, ipsámque Arcem, affixo interdum ad cingulum clavium fasce, sæpissimè obambulat, & ob vestium, quibus tegitur, candorem Alba Domina nuncupatur. Testes sunt aliquot Societatis Jesu Patres, aliique quamplurimi omni exceptione majores, ex quibus unus tunc Olomucensis Contubernii Regens, postea Clementini Collegii Rector non semel præcitato Balbino affirmavit, vidisse se Albam Dominam meridie, cùm è fenestra Arcis subjectam Urbem Novodomensem, & in ea forum contemplaretur: albam fuisse totam, operto etiam tæniis albis capite, proceram, & modesto vultu stetisse; quæ cùm omnium digitis ostenderetur ex foro, seque aspici adverteret, minor semper, ac minor facta tandem desierit apparere. Claudat demum hujus Urbis memorabilia, quod fortè reliquis præire debuisset, primarium scilicet Dei Genitricis Templum ob altissimas fornicum suspensiones, & augustam partium symetriam ab architectonices peritis summopere dilaudatum.

(a) Miscel. Boh. dec. 1. l. 3. c. 15.

OSSECANUM COENOBIUM.

OSsecanum Cœnobium in Litomericensi florens Districtu sacro Cisterciensium Ordini erexit anno 1207. Slavicus Bilinensis Comes; namque Ottocarus I. Bohemiæ Rex, quem aliqui conditorem vulgant, suo diplomate tantummodo stabilivit: sed anno 1421. adorti illud Pragenses, cùm inquilini eos adventare præmoniti in propinqua nemora jam evasissent, converso in lapides furore, nec speciosâ tanti

ædi-

ædificii gratiâ deliniti, nec sumptuosa majestate deterriti ferales faces eidem subjecere. Reversis paulò pòst ad Monasterii bustum Religiosis, recruduit & in Hæreticis rabies, qui anno 1429. improvisò regressi, plurimos Romanæ Religionis ergò invisos trucidarunt, quorum laureas Cisterciense Menologium his verbis commemorat: *Apud Bohemos passio Beatorum Martyrum Sanctæ Mariæ de Ossek Ord. Cisterciensis, qui in confessione fidei constanter persistentes, immaniter interempti cum palma martyrii victores evolarunt in Cœlum.* Desertum posthac diu jacuit Cœnobium, postremis tamen temporibus novam, eamque magnificam induit faciem, Templo antiquam dignitatem obtinente.

PARDUBICIUM.

Pardubicium vulgò Parduwiz Chrudimensis Districtûs ad Albim Civitas 12. milliaribus Pragâ distans, si non ob amplitudinem, ob venustissimum certè domorum ordinem singularibus celebrari laudibus promeretur. Hujusmodi ornatûs authores fuere Perensteinii Proceres, quorum sumptuosissima Arx Urbi addita, velut gemma aureo annulo inserta renidet. Præ reliquis emicat inibi turris inauratis eleganter pinnis redimita, ita ut apud Bohemos in proverbio sit, rem aliquam ad instar Pardubicensis turris irradiare. Venustati sociata munitio neque illi officit, neque ab ea vicissim labefactatur; cujus rei clarum nobis argumentum offert annus 1645., quo à Dorstensonio Svecorum Archistratego acriter oppugnata, & injecto per machinas igne succensa, hostium minas generosè irrisit, viresque usque ad eorundem desperationem fatigavit. Ditio hæc Pardubiciorum quondam Equitum, pòst Kostkarum, & Perensteiniorum, emptione demum ad Regis Cameram pervenit, & sanè eam Rege dignam deprædicant tum frequens in saltibus venatus, tum opulenta, & voluptuosa piscatio; quadringentæ enim circiter piscinæ, quarum una ad tria milliaria diffunditur, ibidem numerantur deductis magno impendio canalibus repletæ.

PILSNA.

Pilsna, seu Pelsina vulgò Plsen duplex est, Vetus nimirum sub Radinio Castro anno 775. primùm condita, & ab effossa ibidem limacum copia, quos Plze Bohemi vocant, nomen mutuata; apud quam anno 976. castrametatus Otto II. Imperator à Boleslao Pio Bohemiæ Duce subitò irruente accisus stationem suam ægerrimè propugnavit. Verùm ea jam in Pagum transiit, Cives enim ad locum indè unò, Pragâ verò 10. milliaribus dissitum à Joanne Bohemiæ Rege invitati concessere, ubi eorum industriâ, Regioque favore elata nova Pilsna Regia, celebrisque Urbs inter Mizam, & Cadburzem amnes, tuto à natura loco splendidè assurrexit, ab Imperatoribus Sigismundo, & Ferdinando immunitatibus, opibusque deinceps illustrata. Hæc quidem anno 1417. primum Ziskæ asylum præbuit ex perturbata jam Pragensi Metropoli recedenti, pulsisque Catholicis Civibus pro ejus potestate regebatur, sed anno 1420. eô per Bohuslaum Swambergicum Urbe exclusô gloriosa audiit hæreseos omnis triumphatrix: siquidem memorati seculi anno 21. ab ipso Ziska septendecim dies, anno 31. à Procopio Raso cum Pragensibus, Taboritis, & omnium pene Bohemicarum Urbium subsidiis, atque anno 33. ab iisdem majori adhuc connisu obsessa, semper invicta frendentium hostium machinationes fœliciter contempsit, nec quidquam altius Hæreticorum animis inflixit vulnus, quàm amarum illud convicium quod Pilsnenses ex mœnibus quotidie iterabant: videlicet à patibulo coram Civitate stante Hussiticam sectam vetustate superari. Acerrima inter has obsidiones habetur postrema; eâ enim in sequentem anum 10. mensibus protractâ fame evincere conabantur hostes, quod ferocibus assultibus assequi nequidquam tentaverant; cùm in his semper obsidentium sanguine muri, fossæque maximè rubuerint: jamque arctior in Urbe commeatus secuturæ mox deditionis metum Catholicis incusserat. Quare Concilii Basileensis Patres privata liberalitate magnam frumenti vim congregarunt, cujus partem Przibicus Clenovius, qui paulò ante à Taboritis desciverat, apertâ sibi per medios hostes viâ, partem alia die, delusis stratagemate obsessoribus Pilsnam fausto semper intulit eventu. Obsessi interim geminatis excursibus Hæreticorum castra audacter vellicabant, in quorum uno camelum Poloni cujusdam Belliducis (rarum id temporis animal, quod ille captum ex Prussia adduxerat) in Urbem raptarunt, ob quod egregium facinus Sigismundus Cæsar limaci, & cani, quæ Pilsnenses in militari clypeo gestabant, cameli effigiem adjunxit. Tandem Procopius acceptô Veteris Pragæ cum Nova digladiantis nunciô, ut huic suppetias ferret, obsidium dissolvit. Non ita prosperè Pilsnensibus res cessit anno 1618., quo Ernestus Mansfeldius Ordinum Bohemiæ à Cæsare deficientium nomine Civitatem hanc

hanc in binis partibus aggressus vi in eandem irrupit, & multis defendentium Civium cædibus replevit: anno tamen ejusdem seculi 21. famosus Cæsareorum Dux Tillius illam ad sui Principis obedientiam deditione revocavit. Pilsnensibus Templis præeminet insignis D. Bartholomæi Basilica inter totius Regni nobiliores recensenda. Huic suppares sunt aliæ Religiosorum Ecclesiæ, quarum una à S. Spiritu, postea à S. Margaretha denominata, cum adjacenti Prædicatorum Monasterio Theobaldum de Kizenberg ab anno circiter 1300. ùt conditorem reveretur. Pilsnensis vicinia duo egregia complectitur Cœnobia, unum nempe, quod sacris Præmonstratensis Ordinis Virginibus dotavit B. Hroznata ex Comitibus de Mielnik anno 1217. vitâ functus, & Chotiessovium, quasi sponsarum Domum dici voluit; alterum Plassense à Wladislao II. Rege Religiosis Cisterciensis Instituti viris erectum: ambo post Ziskianum anni 1421. excidium decorè renovata. In ejusdem Urbis territorio colligitur lapis ætites, qui alium in se lapidem callimum dictum continet intus agitabilem, & quia ab aquila ad promovendum partum adhiberi creditur, aquilinus appellatur.

PISECA.

PIseca seu Arenaria vulgò Pisek, quod Bohemis arenam significat, anno 760. in dextro auriferi amnis Vatavæ ab iis incepta, qui auri purissimi ramentis ab arena secernendis operam dantes ibi commorabantur; qua etiam de causâ à quibusdam eruditis Urbs hæc Hammonia vocitatur. Indè sensim tum populi multitudine tum ædificiis, & munitionibus dilatata inter Regias Civitates assumpta est, spectatque ad Prachensem Districtum 13. milliaribus Pragâ recedens. Summis extolli laudibus meretur hìc triumphale Religiosorum ex D. Dominici Ordine martyrium, qui anno 1419. non primo furore, ùt aliàs contigerat, perempti, sed habita ab Hussitis optione, vel è vestigio ad aras faciendi, licèt jam sol ad occasum properaret, & laicis sub utraque specie Hæreticorum ritu Eucharistiam porrigendi, vel extremos inter cruciatus pereundi, heroicâ constantiâ, & à primis Ecclesiæ seculis nil degenerante, quamlibet acerbam mortem prælegerunt. Eorum verò Cœnobium ad S. Crucem sub annum 1280. à Bohemiæ Regibus fundatum post extinctas hæreses reviviscens hodieque perseverat.

PIWONCKA.

PIwonckanum Pilsnensis Districtûs Cœnobium monumentum est Brzetislai Bohemiæ Ducis, qui illud Dei Genitricis honori excitavit post famosam victoriam contra Henricum Germaniæ Regem anno 1040. eo in loco, inter Hercynios scilicet saltus, fœliciter obtentam. Belli originem pugnæque eventum ab Ænea Sylvio (a) hæc eximiè perstringente discamus: *Brzetislaus*, inquit, *Cracoviam armis captam funditus evertit, Gneseniam quoque metropoliticam Urbem diripuit, multorumq; Martyrum sacratissima inde corpora asportavit, & crucem auream CCC. pensantem libras. Quod cùm Imperator Henricus ejus nominis Secundus accepisset, indignatus injussu suo Poloniam vastatam esse, Brzetislaum vel resarcire Polonis damna, aut bellum exspectare jussit. Ille nihil se Imperatori, nisi tributum debere respondit, à majoribus institutum (Pendebat autem Dux Bohemiæ Romano Imperio quot annis centum, & viginti boves, & argenti puri centum quinquaginta marcas) si quid ampliùs jusserit Imperator à bono, & æquo recedere, se libertati gentis nihil detracturum. Imperator his auditis ex Ratispona in Bohemiam copias traduxit. Ingressus sylvam, quâ Bohemiam cingi diximus, præcisis arboribus iter interceptum repperiens, milites viam securibus aperire jubet. Magnus hic labor equiti, erant enim vastæ magnitudinis arbores, multaq; robora incidenda, prinsquam via pateret. Ob quam rem cùm jam opere peracto ad interiora pervenissent, nec hostis in conspectu usquam daretur, fessi, ac sitibundi projectis armis flumina petunt. Brzetislaus ex insidiis prodiens palantes, atque inermes aggressus, stragem haud parvam effecit. Imperator repentino commotus malo multis suorum desideratis, fugâ salutem petit.* Nunc ad Cœnobium redeamus, quo primùm potiti sunt Guilielmitæ, quibus anno 1266. cum S. Augustini Eremitis in unam Religionem coalescentibus, ad hos utpote leges, nomenque suum retinentes illud devenisse dicendum est; & licèt ab Hussitis dirutum iis in prædam cesserit, rursus tamen nitori suo redditum de Hæretica impietate hodieque triumphat.

(a) Histor. Boh. c. 19.

PLANA.

PLana Urbecula est Pilsnensis Districtûs Pragâ 16. milliaribus absens Sebergiorum quondam Procerum, dein Schlickiorum ditio, quos aliquando admodùm ditarunt propinquæ argentifodinæ S. Annæ patrocinio peculiariter demandatæ. Commemorat earum divitias Agricola, (b) & alio

(b) De vet. & nov. metal. l. 2.

alio in locita de iisdem differit: *Ad Planam Bohemiæ Oppidum sunt nonnulli specus, qui quibusdam anni temporibus halitum ex aciduli: mittunt lucernas extinguentem, & fossores diutius in eis morantes, necantes.* Testis item est hic author, carbunculos in Planensi vicinia reperiri; quod subjunctis verbis expsuit: (a) *Arena fontium, & rivorum lavantr, & quidem ut carbunculi carchedonii exiii possint fontis, qui est in Bohemia inter arcm, quam Regiam speculam vocamus, & Plaam Oppidum.*

(a) Fossil. l. 6.

PRACHATICIUM.

PRachaticium vulgò Prachatice Civitas est ad Prachensem Districtum pertinens, limiti Bavarico proxima, & Pragâ 16. milliaribus remota. Wissehradensi Præposito antiquitus suberat, sed libertate postmodùm donata Crumlovienfium Ducum tutelam nihilominus admisit. Amplissimum hìc patuit Ziskianæ feritatis theatrum; vix enim alibi Bohemicus ille Nero adeò immane, & atrox edidit spectaculum. Annus fluebat 1420., quo Ziska, cùm dedi sibi Prachaticium imperasset, neque id ab Orthodoxis Civibus obtinuisset, in furias actus toto copiarum suarum impetu muros adoritur, negatâque implorantibus veniâ, in Urbem irruens potiorem Civium partem primò cædit, aliis super alios in cadaverum acervum prolabentibus; mox Templum petens, quò Sacerdotes, ac promiscuum vulgus cum fœminis & infantibus sacro freti asylo confugerant, supposito igne unà cum tanto innocentum numero immitibus flammis delevit, acerbissimam ingeminans irrisionem: *Sic nos Catholicorum cædibus oportet implere omnem justitiam.* Addit his synchronus quidam author tria insuper hypocausta Civibus repleta in cineres concidisse.

PRZIBRAMUM.

PRzibramum Urbecula est Podbrdensis Districtûs, præterfluentis Muldavæ crepidini 7. supra Pragam milliaribus incumbens. Villa hæc primùm fuerat Dynastæ cujusdam nomine Przibral, anno 755. erecta occasione fodinarum, quas argenti gravidas ibidem repererat, à Libussa magicis artibus deditissima ante 22. annos indicatas; dein aperientibus sese indies largiùs pretiosi metalli venis, cœperunt cupidi mortales affluere, & extructis ædibus locum ampliare, donec tandem accedente Regum placito in Civitatem evaserit. Locupletem hanc, pulcherrimamque ditionem Ernestus Pragensis Antistes à Caroli IV. generositate pro Ecclesiæ suæ patrimonio dono acceptam, nobili Arce sub annum 1341. à se condita exornavit, cui ab Hæreticis quondam dejectæ Matthæus Archiepiscopus paucis abhinc lustris decora reparatione subvenit, Civitate tamen ad Regium Fiscum jam pridem devolutâ, & illi etiamnum subjacente. Przibramensia insignia, quæ Pragensis Metropolitanæ chorum repræsentant, præmium sunt operæ in illius emolumentum liberaliter navatæ: merita enumerat Zbygnæus Archipræsul in literis anno 1406. exaratis, videlicet *Przibramensium Civium ope, debita maxima Archiepiscopatus Pragensis exsoluta, eorum impensis, & pecuniâ Cathedrale S. Viti Templum è ruinis iterum surrexisse, & Przibramensi Civitati restituta illius sumptuosissima Basilica gloriam deberi.* Privilegia autem omnia à Regibus huic Urbi collata, longè post se reliquit rara Ferdinandi I. Cæsaris gratia, qui jus asyli eidem concessit, ut nempe quivis ex terris Imperio Romano, vel Bohemiæ subjectis ob debita, aliasve causas (furtum, aliudque maleficium excepit) ad illam confugerit, non ampliùs indè avelli, non in carcerem conjici, nec ullâ aliâ pœnâ possit molestari, idque cum reliquis immunitatibus ratum habuit Ferdinandus II. *hac de causa*, ut ipsemet dictavit, *quòd post victoriam Pragensem Przibramenses fidei Catholicæ accesserint primi.* Occiduam territorii plagam circumvallant montes ita argento fœti, ut fodinarum, quæ à Przibralli ævo patuere, calculus iniri nequeat, quòd annis propè singulis novæ, ac novæ inventæ ferantur; certè uno eodemque anno 1553. in earum triginta fervebat fossorum labor, unde mirum videri desinet, indè ad annum usque 1584. supra quinquaginta quinque argenti centenarios ex Przibramensibus fossis in Regium ærarium transmigrasse, quamvis jam tunc cœperint proventus imminui, montesque à cultoribus deseri, donec totum ferme opus penitus interiret; Balbini tamen recentis scriptoris tempore in S. Josephi, ùt vocant, fodina adhuc maximè sudabatur. Fœlicius igitur est ab Oriente Przibramum, ubi inexhauribiles cœlestium gratiarum fodinæ perpetuò reserantur, quas scilicet Misericordiæ Mater etiam prodigiis consignatas supplicibus elargitur: surgit enim ab ea parte mons, quem Sanctum vocant, ejusque nominis originem ad nobilem quendam Equitem nonnulli referunt, quem venandi gratiâ nemora ingressum adorti ex insidiis prædones, fugatô famulitiô, Dominum, ubi major prædæ spes, unicè petunt; cùmque nulla adesset effugii via, nullum in armis contra adversarios præsidium,

Eques positis humi genibus Deiparæ opem ardentissimis suspiriis implorat, atque exauditus à latronum oculis momento evanuit, ita ut quamvis densati circa eum locum errarent, ubi is consisteret, videre nequiverint. Incolumis itaque Eques sospitæ suæ Templum extruxit, propter quod Sancti cognomen monti accessit; idque ante quinque circiter secula memorant accidisse. Aliorum autem est opinio, montem hunc tum à frequenti, & divinitus immissa luce, qua per noctes frequentissimè micabat, tum ab aliis quibusdam portentis (ùt, quòd cœlestis formæ pueruli candidissimo in habitu cum accensis faculis eum locum obire visi sunt) id tandem à populo meruisse, ut Sanctus diceretur. Quidquid de his sit, montem hunc hodie consecrat Sacellum viginti duabus ulnis in longitudine, & ferè duodecim in latitudine extensum, nec nisì septem in altum elevatum, quod, utì illud depingit Balbinus, (a) plus vetustæ simplicitatis, quàm elaboratæ ostentat elegantiæ; sed pretiosissimum tamen recondit pignus, bicubitalem nempe Beatissimæ Virginis miraculis claræ, Jesulum in sinistra gerentis statuam, quam Archiepiscopus Ernestus in Przibramensis Arcis Odæo primus coluerat, unde tumultuum tempore, quos in hac Urbe intra paucos annos à se quater expugnata Hanussius de Kolowrat excitarat, pii alicujus hominis cura, ut illam à periculo subtraheret, in Parochiale S. Jacobi Templum asportavit; at cùm paulatim hæreseos dogmata Civibus arriderent, in Suburbanam S. Joannis Ecclesiam Divæ nostræ effigies abjecta est potiùs, quàm translata; neque hìc diuturnam figere potuit stationem; nam Templô hôc ignibus fœdatô, ideoque collabente, ad Sancti hujus Montis Sacellum ultimò ascendit; quò etiam secutus eam est postea sacratus lapis, in quo prælaudatus Præsul divina peragebat, ubi hodieque summæ aræ substratus sacrificantibus inservit. Gravissimas hìc pertulit injurias ab Heterodoxorum militum petulantia Mitissima Dei Mater, sacrâ etiam Ædiculâ à Saxonibus in stabulum conversâ. Quare fimo oppleta squallebant omnia, donec Neopragensis quidam mendicus ætate gravis, oculisque orbatus Joannes Prochazka nomine anno 1632. repetitis sæpius venerandi cujusdam viri per noctem apparentis monitis, minisque adactus, puero nepote suo duce ad S. Montem proficiscitur, ablatis sordibus expurgat, lævique oculi usum, dextro in sua cæcitate permisso in præmium recuperat. Dein fixô ibi domiciliô, cùm aliquando siti æstuaret, & prolixum ad Suburbia descensum longæva senectus non nisì ægerrimè ferret, tentat ligone humô in limpidissimum incidit fontem, ex quo perennis etiamnum exsilit aqua ægrotis, præsertim visu laborantibus salutaris. Hujus tanti miraculi famâ citò ùtsit, ac latissimè pervagatâ, & iteratis à D. Virgine gratiis auctâ, cœpit Mons crebra peregrinorum pietate frequentari, quibus ut maximum illud solatium, quo conscientia noxis expiata perfunditur, semper præstò esset, anno 1647. postulante Podbrdensi Nobilitate, & Ferdinando III. pientissimo Cæsare libenter annuente, Societati Jesu Mons Sanctus donatur, ubi erecta ejusdem Residentia Collegio subjicitur, quod Ezeznicii Prachensis Districtûs Urbe bini ferè milliaribus indè distante, loci Dominus Adauctus de Augezd cum magnifica Divi Ignatii Ecclesia benevolè excitavit.

(a) Histor. S. Montis l. 2. c. 9. §. 4.

RACOUNICIUM.

Racounicium sive Racona vulgò Rakownik Urbs modica, & mediocriter munita, exigui Districtûs Caput, sex milliaribus Pragâ in Occasum removetur. Nomen à cancro, quem propterea in insigni gestat, obtinuit; is enim Bohemis Rack nuncupatur. Saxonibus, Svecisque Bohemiam depopulantibus, multiplici ærumna, utì & reliquæ per Bohemiam Urbes, pressa sæpius ingemuit. Immunitates quidem aliquas Regiis, liberisque Civitatibus proprias à Joanne Rege anno 1319. acceperat, sed omnimodam libertatem consecuta primò est anno 1588., cùm antea à Regia Camera dependeret. Non procul Racounicio trans Mizam fluvium insignem condidit Arcem Wladislaus I. Regii thesauri custodiæ, magnorumque Principum carceri destinatam. Inter hos memoratur Otto Moraviæ Marchio, Henricus Joannis Regis Cancellarius, aliusque Henricus Archidux Austriæ; qui dum quoddam Arcis conclave ingrederetur, ubi præcipuorum Europæ Principum clypei pendebant, immotis cæteris omnibus, Austriacus in pariete cum iis suspensus fertur ante Henrici pedes procidisse. Antiquum Arci nomen Krziwoklad: nunc Burglays, seu Pürglitz dicitur. Obsidet eam sylva, ex qua singulis annis ingens lignorum multitudo, secundo flumine Muldavam subeunte, Pragensi Tripoli suppeditatur.

RAUDNICIUM.

Raudnicium peramplum Slanensis Districtûs Oppidum, venustius quondam & opulentum, ab Ernesto Archiepiscopo muris cinctum quinque milliaribus Pragâ di-

distat, adnexamque habet Arcem ab eodem Præsule pulcherrimè ornatam, cujus tanta olim erat firmitudo, ut quodvis militare robur retundere posse jactaretur; assilientium tamen militum virtute Rex Georgius anno 1466. captam, incensamque solo æquavit. Ditioni huic olim dominabantur Pragenses Archiepiscopi, postea Smiricii Proceres, tum Rosembergici, tandem Lobkovicii, ex quibus Princeps Wenceslaus memoratam Arcem pereleganter restituit. Magnificum quoque hìc opus Rex Joannes Lucemburgicus extruxerat, solidum scilicet è grandi saxo pontem, quo præterfluentis Albis littora colligavit, adjectis Nosocomio, & Hospitali pauperibus Domo: neque in his metas posuit suæ munificentiæ, nam locuples etiam Collegium pro viginti Canonicorum Regularium alimento ibidem dotavit: sed Ziska Religiosorum sanguinem maximè sitiens, anno 1421. Raudnicium ingressus, visâ nobilissimâ Deiparæ Basilicâ, in eam involat, ubi Waldemarò Præpositô à militibus primùm cæsô, complures Canonicos idem fatum involvit, paucis duntaxat in subterraneis quibusdam latibulis à truci illius tigridis rictu subductis. Despectat hanc Urbem S. Georgii mons, qui magnete abundat mundi polos quidem indicante, sed ferrum non attrahente.

REGINOHRADECIUM.

Reginohradecium vulgò Germanis Königingrätz, Bohemis Kralowohradecz vasti sui Districtûs Metropolis 13. milliaribus Pragâ absens in editiori, ac peramœno assurgit solo, quod rigat Albis Bohemicorum fluminum Princeps, ubi ab Aquila amne novis undis ditatur. Ex Castro (id enim hradecz vernaculè sonat) anno 782. Civitas evasit à Dynasta quodam Dobroslao condita, nunc elegans, & populosa. Summam huic peperit gloriam primum totius Bohemiæ Templum istic excitatum, quod antiquissimus, iisque temporibus proximus scriptor Christannus Boleslai I. Ducis filius in S. Ludmillæ Vita apud Balbinum excusa, post narratam Borzivoii Bohemiæ Ducis ad Christum conversionem per S. Methodium apud Moravos obtentam, his verbis testatur: *Mane facto*, Methodius *ipsum Ducem cum suis triginta, qui advenerant, catechizans, peractis jejuniorum ex more solenniis, sacrosancto baptismatis fonte innovavit, plenitérque eum de fide Christi instruens, multis locupletatum donis ad propria redire concessit, tribuens ei Venerabilis vitæ Sacerdotem nomine Caich, qui reversi in sua, in Castello, cui vocabulum inerat Hradecz, supradictum Sacerdotem statuunt, fundantes Ecclesiam in honorem B. Clementis Papæ, & Martyris.* Templo huic post multa secula additum est Sacri Prædicatorum Ordinis Cœnobium, quod qua ratione abolitum, & in Curiam conversum sit, historicos latet. Plura tamen adhuc Templa hæc Civitas complectitur, quorum primarium Spiritui Sancto dicatum Archidecanatu olim, nunc Episcopali fulget dignitate anno 1664. à Summo Pontifice Alexandro VII. instituta. Inter cætera recensentur S. Joannis Baptistæ, & Beatissimæ Dei Matris Templa ad Minores S. Francisci, & Jesu Societatem pertinentia. Ditionem hanc Brzetislaus Dux anno 1055. Jaromiro filiorum natuminimo ad Pragensem Infulam jam destinato, & Wladislaus I. anno 1115. Sobieslao fratri contulere: sed posteriori ævo Bohemiæ Reginis dotis titulô attributam à dotalium Urbium albo nemo ampliùs expunxit; unde exorta prima nominis pars Reginohradecio hactenus adhæret. Multis interea bellorum fluctibus agitata Urbs non leviores, quam aliæ per Bohemiam sparsæ, sustulit calamitates, quas chronologiâ duce in brevem de more redigam synopsim. Anno 1420. Heterodoxi præsidiario milite, quo Sigismundus Imperator Reginohradecium firmaverat, per stratagema elusô, atque interemptô, Urbem expugnant, quam à Ziska occupatam ægrè ferentes Hæretici Pragenses anno 1423. Suburbiis exercitum admovent, quasi illum ad certamen provocarent, neque hìc diu cunctatus in campum prodiit, tantaque strage hostes accepit, ut paucissimi evasisse ferantur, cæcâ fortunâ cæco etiam Ziskæ singulariter favente. Anno 1628. Rusticorum turba ex toto pene Districtu repentè coaluit, qui Præfectorum avaritiam suo furori prætexentes raptis, quæ occurrerant, armis regionem fœdé vastabant, pingui præda ex Catholicorum præsertim bonis sæpius avectâ; sed utì Balbinus loquitur, carpebantur paulatim, ùt aves autumnales in aucupiis, ac primò Kostelecenses, & Czastolovicenses Cives aliquam eorum partem, aut gladio confoderunt, aut carceri mancipârunt, reliquâ à legionariis militibus Pragâ submissis protinus dissipatâ. Anno 1621. & ejusdem seculi 40. Cæsarei è rebellium, & Svecorum manibus arcta obsidione non modò Urbem extorsere, sed eam sunt adeò fortiter tutati, ut anno 1645. Dorstensonius hostium Archistrategus Reginohradecium incassùm aggressus nil nisì ignominiam indè reportaverit. Arx quoque Civitati adjacet lateritio opere non ineleganter primitus ædificata, sed anno 1423. à Civibus

bus ipsis, ut Ziskæ gratiam aucuparentur, eversa sui reparationem hiantibus ubique muris etiamnum implorat.

ROKYCZANUM.

Rokyczanum vulgò Rochyzany Urbs olim Archiepiscopalis, nunc Regia & Praga 8. milliaribus remota in clivosa ferè, & sylvosa, feraci tamen clauditur regione ad Pilsnensem Districtum pertinente. Hæc mundo dedit famosum illum Hæreticorum Patriarcham Joannem Rokyczanum à Georgio Rege ita adamatum, ut hic cor suum apud Joannis cineres recondi jusserit. Splendidum istic Collegium Regularibus S. Augustini Canonicis magnanimus ille Præsul Ernestus circa annum 1349. excitaverat: verùm Ziska ad sacrarum Ædium excidia natus anno 1421. Urbi appropinquans admitti à Civibus postulat, nihil hostile se in eam moturum pollicitus, dummodo fessus tot præliis miles subministratis alimoniis tantisper recrearetur. Annuunt Rokiczanenses, & ingressas Ziskæ copias instructis per domos mensis opiparè excipiunt. Saturi jam Taboritæ in prædictum Collegium toto impetu feruntur, Religiosos è trabibus suspendunt, & ex iis canum notissimæ virtutis senem vasi picato inclusum barbarè succendunt, dein conversâ in supellectilem, & Domum rabie cuncta deprædantur. Hæc intuiti Cives Ziskam adeunt, & datæ fidei meminisse velit, comiter admonent, ille responsi loco expilari Civitatem jubet, quo de more id est crudelissimè peracto, exercitum abduxit. Civibus interea in hæresim per duo deinceps secula prævalentem lapsis, Templumque occupantibus, nunquam licuit Canonicis suas Ædes revisere, quarum extantia hodieque rudera antiquam operis magnificentiam demonstrant.

SEDLECIUM.

Sedlecense Ordinis Cisterciensis Monasterium in Czaslaviensi Districtu prope Cutnam situm Danieli de Lippa Pragensi Episcopo velut conditori ad annum 1149. Hagecius adscribit, sed refragatur apud Balbinum Eustachius, sexennio priùs à Dynasta quondam Miroslao ejusdem exordium duci, ex originalibus Sedlecensium literis liquidò declarans: quæ discrepantia illico tolleretur, si afferi posset, Miroslaum initium posuisse, Danielem verò majori incremento cœptum opus coronasse. Veterem hujus dignitatem, & summam apud circumsitos populos æstimationem loquuntur & hodie referta humanis ossibus cœmeteria, & celebris illa spatiosaque ossuaria, in qua stant longo ordine prælta ossium mœnia velut in acie disposita, & plateolis divisa, quæ locum obeuntibus commodum ubique transitum aperiunt; ingens siquidem mortalium copia non modò ex Bohemia, sed ex adjacentibus quoque Provinciis ad hoc unicè aspirabat, ut post mortem Sedlecensi terræ mandaretur. Miræ hujus frequentiæ causam nonnulli opinantur fuisse binas sodalitates, nempe Sanctissimi Christi Corporis, & Dominici Sepulcri ibidem florentes, quas Bonifacius IX. Summus Pontifex à se confirmatas plurimis, ut vocant, indulgentiis rariùs eo tempore concedi solitis locupletaverat. Verùm alia, eaque potissima ab aliis adfertur ratio; quòd scilicet totum illud, quamvis vastum cœmeterium terrâ ex Palestinæ oris advectâ non solùm conspersum, sed penitus repletum esse omnibus constaret, & magnum iis prodigium videretur, condita inibi cadavera intra diei spatium, relictis tantùm candidissimis ossibus, consumi. Tot tamen mortuorum phalanges nihil metuens Ziska, anno 1421. eorum potiùs numerum auxit, quando immissis in illud militibus, veriùs orci satellitibus, Religiosorum magno ibi numero cæsorum sanguine pavimenta natabant; in comperto quippe est, quingentos circiter divinis laudibus diu, noctuque continuatis in eodem Cœnobio vacasse. Patratâ tot insontium cæde Taboritæ pulcherrimæ B. V. Ecclesiæ, & augustæ ædificii moli faces subjiciunt, invito licèt Ziska, qui saltem in lapides semel misericors, adeò præstanti, amplæque fabricæ jam parcere decreverat; quare visis flammis, ac si rem sibi gratam spectasset, proclamari confestim jussit, ut quisquis primus ignem admovisset, magnam pecuniæ vim in præmium recepturus adveniret, cùmque sacrilegus adesset, liquatum aurum, argentumque mandante Ziska in ejus os infusum est, donec occlusis faucibus expiraverit. Post enervatas tamen hæresis vires nobile hoc Cœnobium, etsi pristinam dignitatem haud assecutum, splendidè tamen innovatum resurrexit.

SLANA.

Slana vulgò Slaney Urbs cognominis Districtûs primaria, quondam Regia, & opulenta postea Comitibus de Martiniz subjecta, Pragâ 4. milliaribus solummodo abest. Illius natales in annum incidêre 750., quos Nezamyslo Duci debet; hoc enim præcipiente, veteres salis coctores in vasti montis radicibus, ex quo salsæ aquæ fons in salinas derivatus exsiliebat, eandem exci-

excitavere: neque eo paulò post exarescente, aut secundùm alios ab invidis Zatecensibus irreparabiliter obstructo, aliò profecti sunt, sed ad agrorum culturam, atque parandam cervisiam curas, animumque converterunt. Hinc crescente indies commercio, etiam Civium augebantur divitiæ, Urbisque gloria eò latiùs refulgebat. Lusit tamen more suo fortuna læta tristibus funestans; anno quippe 1371. cùm celebres ibidem nundinæ Pragâ, & ex aliis Urbibus magnam advenarum multitudinem invitassent, exortum repentè incendium tanta velocitate domos omnes corripuit, ut duo hominum millia interjerint, aut ab igne exusta, aut ob ingentis populi ex portis turmatim erumpentis compressionem suffocata. Alterum infortunium idem fuit, quod tota deflevit Bohemia, Hussitica nimirum barbaries, qua grassante, Slanensis Urbs anno 1425. ab Orphanis proditione capta unà cum Collegiata, ùt vocant, S. Gothardi Ecclesia grave passa est excidium, Civibus, & Nobilitate ferrô, Senatu verò flammis deletô. Restauratam postea Civitatem exornant hodie bîna Templa, Parœciæ scilicet, & Minorum S. Francisci magnificè extructa.

SUSSICIUM.

SUssicium vulgò Suslyce Urbs Regia Prachensis Districtûs 15. milliaribus Pragâ distans à voce Bohemica sussiti, id est latinè siccare, nomen sumpsit; auri enim ramenta ex propinquo amne Vatava collecta, crebrisque ablutionibus madentia ibidem exsiccabantur; cui labori non modicam utilitatem afferenti, cùm magna hominum frequentia cœpisset operam dare, effectum est, ut tenuis, qui antea extabat, Vicus in ampliorem formam dilatatus consuetis Civitatum juribus à Mnatha Bohemiæ Duce anno 790. donaretur. His accessit posteriori ætate sub annum scilicet 1325. egregia S. Augustini Eremus à Joanne Rege, vel à pia potiùs Elisabethæ Reginæ liberalitate extructa & novis censibus à Carolo IV. Cæsare anno 1360. largiùs dotata. Mirus hìc erumpit fons Wodolanka vocatus, qui præter probatissimam plurium pellendarum ægritudinum virtutem, id singulare habet, quod in communi agrorum & fontium siccitate, aquis jugiter abundet, & quod ampliùs mirere, rustici haustam tunc indè aquam in aridos suos puteos infundunt, certam eo pacto pluviam, quæ campos recreet, opperientes, neque spe sua unquam falli dicuntur.

SKALENSE COENOBIUM.

SKalense Ordinis D. Benedicti Ascetetrium in Podbrdensi Districtu premit humum, quam olim consecravit S. Ivanus seu Joannes Gestimuli Dalmatarum Regis à Lothario I. Cæsare anno 845. in prælio cæsi primogenitus; hic enim remissô paternæ ditioni nunciô solitudinem quæsiturus, in qua Deo soli famularetur, Angelo duce ad Bohemiam tandem appulit, ubi diuturno tempore moratus plura incoluit antra, ex quibus hoc Skalense postremis 14. vitæ suæ annis virtutibus, ac prodigiis coruscans maximè illustravit. Ostenditur etiamnum in propinqua petra, quæ vernaculè Skale sonans loco nomen indidit, spelunca, in qua S. Ivani flectentis, stantis, ac sedentis vestigia emollitis durissimis saxis divinitus, utì fertur, impressa incolæ venerantur. Post Sancti mortem, quæ secundùm Hagecium in annum incidit 910., Bohemiæ Duces Sacellum super ejusdem tumulum S. Crucis, Dei Matris, & S. Joannis Baptistæ honoribus devoverunt, ad quod Hazembergica, utì putatur, prosapia D. Benedicti Religiosos addito Cœnobio postmodum adduxit.

TABORIUM.

TAborium, vulgò Thabor, seu Hradistie 10. milliaribus Pragâ dissitum Joannis Hussi asseclæ, quorum 40. millia in Bechinensis Districtus monte à Tabernaculis Thabor dicto, convenerant, anno 1420. condidere, postquam Ziska Pilsnâ exclusus ad eos accedens, atque ad sumenda arma, & validissimum eo in loco munimentum quamprimùm extruendum hortatus, se illis in Ducem obtulisset; approbatô enim consiliô Hradistiense Castrum primò occupant, Austam Urbem diruunt, dein singuli, ubi tabernacula castrorum more prius fixerant, domum excitant; quod cùm factum esset, ordinatissima, & plateis plurimis distincta Civitas apparuit. Hanc libertate donavit post stabilitum in Bohemia solium Sigismundus Imperator, & privilegiis ornatam Regiis Urbibus accensuit. Surgentem adhuc Civitatem aggressus est Sigismundo jubente Udalricus Rosensis Austriacis, & Bavaricis copiis stipatus, sed Nicolaus Hussus, qui clam ad obsessos irrepserat, in obsidentes inopinatò erumpens, magna edita strage fugavit. Neque plus profecit Sigismundi successor Albertus II. Cæsar à Taboritis Casimiro Polono faventibus rejectus

tus: siquidem hic anno 1438. cùm obsessam quadraginta diebus Urbem strenuis interim assultibus tricies attentasset, desperato quasi rei eventu discessit: monet tamen hìc Balbinus, Albertum non necessitate, sed consiliô eam obsidionem deseruisse. Gloriosiùs Taboritarum pertinaciam fregit per Ducem suum Balthasarem de Maradas Ferdinandus II. Imperator, eorum Urbe anno 1621. ad se Principi suo submittendam acri obsidione compulsâ.

TEPLA.

TEpla Urbs est Districtûs Pilsnensis adnexo Præmonstratensium Monasterio subdita, & 13. milliaribus Pragâ recedens. Fundavit id B. Hroznata è Comitibus de Mielnick postea Guettensteiniis año 1217. martyrii palmam adeptus, terram ipse è solo eggerens, dum extrueretur. Tradunt pervetusti Candidissimi Ordinis annales consummatô jam Cœnobii ædificiô Christum Dominum Beato Conditori per quietem apparuisse, dixisseque: *Hroznata audivi orationem tuam, & elegi domum istam mihi in domum sacrificii*; solemnem tamen Ecclesiæ consecrationem ad annum 1232. differt Balbinus, quo eam Joannes Pragensis Episcopus Beatissimæ Dei Genitricis honoribus consvetis ritibus addixit, & ùt in veterum fastis consignatum legitur, toto eo die, quo dedicatio celebrabatur, stella miri splendoris Templi culmini impendens constanter rutilavit. Quænam furentium Hussitarum tempore istic fuerit rerum facies, ambiguum mihi est, nec, quò me vertam, prospicio; in bivio siquidem me deserit, fidelis aliàs per Bohemiam dux Balbinus (a) cùm in rerum Bohemicarum Epitome asserat Teplense Cœnobium à Taboritis incensum, & funditus eversum; in miscellaneis (b) autem à Svihoviis Guettensteiniis, aliisque Catholicis Proceribus contra eosdem fortiter defensum disertè affirmet. Quidquid de his sit, floret hodieque nobilissimum Cœnobium multis à natura donis locupletatũ; in illius enim fundis seculo decimo sexto repertæ argentifodinæ, & ingenti fossorum frequentia excultæ magnam metalli copiam liberaliter obtulerunt, ex quo conflatæ plurium Sanctorum statuæ, cruces, aliaque hujusmodi Templorum ornamenta nostra etiam ætate perdurant; sed hæresis, & bellum hæresis proles perutile illud opus interturbavit. Ejus tamen vices videntur explevisse inventæ postea ferri optimi fodinæ, & antimonium vi, & efficacia Hungarico par ibidem effossum. Dicuntur præterea facilè sexaginta aciduli fontes illam ditionem irrigare.

(a) Lib. 4. c. 7.

(b) Dec. I. l. 4. part. I. §. 110.

TEPLICIUM.

TEplicium vulgò Teplice Litomericensis Districtûs Urbs ob vicinas thermas famosissima 10. milliaribus Pragâ removetur. Detectæ eæ sunt anno 762. ansamque dedere accolis Castrum duplici sepimento cinctum ibidem exstruendi, quod sensim in commodam excrevit civitatem. Earum naturam, virtutes, atque usum latè describunt Archiatri, quorum maximè interest; hìc verò abundè de iis dictum fuerit, si Kircheri encomium adduxero, quod ita se habet: *Thermæ Teplicenses in Bohemia sulphure, nitro, alumine, bitumine, & saxo calcarico constant: nullum est fermè morbi genus, cui non prosint.* Mirum est, quod de iisdem tanquam communi fama compertum prodidit Dresserus, videlicet, cùm olim quæstui haberi cœpissent, aquam evanuisse, donec impositum vectigal abrogaretur. Apud has thermas prima Wladislai Ducis conjux Gertrudis S. Leopoldi Austriæ Ducis filia, vel ùt alii malunt, secunda Juditha nomine sacris D. Benedicti Virginibus anno 1146. Parthenonem excitaverat, amplissima Teplicensi ditione iis in dotem assignata, sed Hussiticus turbo illud ita prostravit, ut ne minimum quidem Cœnobii vestigium ibi liceat observare. Dives autem Urbis dominium Georgius Rex Wrzesoviciis Equitibus anno 1467 in perpetuum transcripsit; quibus Chinskii, & Comites de Clari deinceps successerunt.

TETINUM.

TEtinum Castrum est Podbrdensis Districtûs in alta abruptaque petra ex Mizæ fluvii littore ascendente 5. milliaribus Pragâ distans, & ob insignes potiùs venerandæ vetustatis memorias, quàm ob præsentem dignitatem celebrandum. Erexit illud anno 712. juxta Hagecii Chronologiam Tetka Croci Bohemiæ Ducis filia, & Libussæ post Crocum patrem imperantis soror; sacravit verò Borzivoius primus Christianus Bohemiæ Dux cum conjuge S. Ludmilla, qui abdicatis mundi deliciis, depositisque Principatûs insignibus uni Deo in hac Arce vacabant, cúmque maritus ante Ludmillam obiisset, hæc à Drahomira nuru Catholicam religionem aversante per submissos sicarios confecta gloriosô martyriô vitam coronavit. Castrum hoc ab Hussitis anno 1422. ferrô, flammisque vastatum propendentibus in ruinam muris, ne prorsus concidat, nunc ægrè prohibetur.

TREBONA.

TRebona vulgò Trzebon seu Wittengau Bechinensis Districtûs Urbs cum Arce nobilissima 15. milliaribus Pragâ in Meridiem abscedit. Arcem, quam pretiosissima bibliotheca aliquando condecorabat, primò extruxit anno 1482. Wokus Rosensis, eamque juxta illius ævi regulas ita vallavit, ut inter meliores, & totius Bohemiæ munitiores haberetur: Civitatem verò anno 1506. Petrus Rosensis fossis, propugnaculis, atque hujusmodi molibus cinxit, ne prædictæ Arci ampliùs invideret. In ampla jacet planitie per palustre solum explicata, quod subterraneum hostibus accessum reddit difficillimum. Magnis nihilominus impendiis Rosenses Proceres Urbem totam cum Arce suffoderunt, admissis subter lacunis, & firmatis supra solidissimos palos à putredine immunes ædificiis. Ad fallendos autem hostes procul extra Urbem factæ ignotæ quædam viæ, tum cellæ, & concamerationes, ut quoties luberet, instabile solum obsidentibus redderetur. Opulentum istic Collegium quatuor Rosenses fratres anno 1367. Regularibus S. Augustini Canonicis erexerunt, qui, adveniente alterò seculô Ziska, ad S. Florianum in Austriam transmigrarunt, sed à Ferdinando II. Cæsare ad Ædium suarum rudera post annum 1626. revocati præteritam jacturam repararunt.

ZATECIUM.

ZAtecium vulgò Ziatecz, seu Saz Regia, præclaraque Urbs proprii Districtûs Metropolis 10. milliaribus Pragâ absens exorta est anno 718., & Luczko à pratorum, quibus ambitur, amœnitate primò dicebatur, à flexuoso dein præterlabentis Egræ fluvii cursu hodiernum nomen contraxit. Anno 854. à Wladislao singulari Zatecensis Districtûs Duce munimentis circumdata cœpit Urbis prærogativam majori dignitate tutari. Sic anno 1422. à quibusdam Germaniæ Principibus obsessa sexies eos assilientes semper retudit, mœnibus hostili cruore plurimùm madentibus, donec Cives factâ eruptione etiam è castris hostes depulerint, horum sexaginta in captivitatem raptatis. Verùm anno 1547. gravibus pœnis mulctata est Zatecensis Civitas portarum etiam valvis exuta, ita ut longo tempore diu noctuque pateret, jubente id fieri Ferdinando Romanorum Rege, qui bellum Joañi Friderico Saxoniæ Duci moturus, cùm Zatecium subire vellet, ut Cives ad socianda secum arma compelleret, portas repererat sibi in faciem obseratas. Receptas postmodum valvas Urbs proniùs patriæ hosti diduxit, anno nimirum 1619. Friderico Palatino ad Bohemiæ coronam aspiranti, quem festiva populi acclamatione exceperat. In Saxonicis demum, Svecicisque motibus, aut dolo circumventa, uti anno 1632. à Joanne Georgio Saxoniæ Electore, aut armis coacta easdem fores sæpius invitè reseravit.

Plura quidem memoratu digna tum Urbes, tum Oppida, ac Arces superesse non diffiteor, verùm cùm non tam uberem scribendi suggesserint materiam, ut singula singulis exhibeantur descriptionibus, eorum nunc memorabiliora suis Districtibus assignata, unam in seriem congeram, & quidem in Bechinensi latere renuit Chaustricensis Urbs Arce pervetusta, & originaria Dominorum de Chaustnik instructa. Landstein Arx olim inter munitissimas, Hluboka Arx quondam inexpugnabilis habita. Kamen Arcula quidem, at naturâ tamen loci munitissima. Wezelnicium Ecclesiâ Wencelicorum Equitum sepulchris plenâ illustre. Milovicense Præmonstratensium Cœnobium. Paczovium Maltveciorum pervetusta Ditio, quod ipsa confirmat Ecclesia pilarum loco dimidiis equis, ipsis scilicet Maloveciorum insignibus, insistens.

In Boleslaviensi Districtu silentio involvendum non est Oppidum Gablona dictum, quod B. Zdislavæ suæ quondam Dominæ sacrum corpus sepultum conservat. Benatki Arx à Tychone Brachæo diu inculta & Benachia ab eodem in cœlestibus ejus operibus appellata. Wysoka Oppidum gemmarum meritò patria. Skaly ejus nominis Castrum duplex naturâ loci munitissimum. Mšeno, ubi vasti hiatus, unde ventos Septentrionales Bohemiæ oriri, veteres tradiderunt.

In Caurzimensi Districtu præter alia jam relata memorandum Kostelecium Albense in ipso nempe Albi fluvio olim munitissimum, & aliquot præliis nobilitatum. Auwal S. Procopii natalis locus. Skara Castrum ad Auwal dejectum, in quo B. Ernestus Pragensis Archiepiscopus primam lucem aspexit. Launiovicium, quondam Cœnobium Præmonstratensium Virginum sub Præposito viventium. Radbortium granatis gemmis celebre. Nerawicium, Obrzistvo, atque Chwatieruby à salmonum piscatu notissima. Taussim habitatione quondam Caroli IV. Cæsaris illustratum. Postupicium, unde nobilissima Kostkarum Stirps originem traxit.

Cubitensem Districtum notabiliorem quoque facit Slawkovium Civitas stanni

(quod in vicinia foditur) feracissima. Lichtenstadt locus in medio hujus Provinciæ situs à Comite Hroznata ex Bohemiæ Proceribus jam circa annum 1217. possessus, atque (ut in testamento videre est) Teplensi Cœnobio abs se extructo donatus.

In Czaslaviensi Districtu prætereunda non est Przibislavia Urbs Ziskæ obitu famosa. Wilimovium celeberrimo quondam Benedictinæ Familiæ Cœnobio clarum. Fraventhal, & Zdiar Cœnobia, illud Virginum hoc Virorum, utrumque Cisterciensis Instituti. Jenicovium ob Beatissimam Virginem Lauretanam, quæ ibi summa pietate colitur, maximè celebratum.

Ab Egrensi Districtu celebratur Culma olim Chlum Oppidum cum Ecclesia D. Virginis effigie, ac beneficiis nobilitata.

In Glacensi Districtu meminisse juvat Neusterlein Urbeculæ olim Cœnobio Camencensi à Joanne Rege donatæ. Civitatulæ Wilhelmstahl, quæ à sui reparatore Wilhelmo Oppersdorffio supremo in Bohemia monetæ Præfecto anno 1518. sic dicta, auro, & argento avorum memoria ad aliquam nominis claritatem non in nostra usque tempora duraturam pervenerat. Landeka, cujus saluberrimas thermas, earumque in morbos virtutes Curæus Medicæ artis peritus fusè descripsit.

Ad Litomericensem Districtum pertinet Oppidum Hrob, seu Grab, & Roztok, ubi olim argentum eruebatur. Podsedicium 7. Pragâ milliaribus dissitum; ubi gemmarum fodinæ reperiuntur. Dubezovium cum Arce egregia Civitas, quæ Nobilitati paret, & non parvis videtur sumptibus extructa.

Podbrdensi Districtui adscribitur Camarovium originaria Sedes Equitum Pessekiorum celebribus ferrifodinis instructa. Svatopole olim Nepomucensis Cœnobii Præpositura. Korkinie originaria Sedes Bohemæ & Polonæ Nobilitatis, quæ suis in insignibus rates gestat. Suchomasti vetusta Swarowarum Sedes multis immunitatibus gaudens. Montes Bastinii à similitudine propugnaculorum sic dicti, ac montes Brdii cervis per Bohemiam facilè optimis abundantes. Cœnobium S. Benignæ Augustiniani Ordinis, quod olim insulanum vocabatur, anno 1263. ab Udalrico de Waldek liberalissimè fundatum, sed ob iteratas Hussitarum, atque incendiorum injurias ad solitudinem pene redactum.

In Prachensi Districtu inter Civitates quoq; numeratur Strakonicium cum Arce Magni Prioris Equitum Melitensium Sedes. Præterea Welhardicium Castrum antiquissimum Procerum de Welharticz (qui ab eodem cum Dominis de Nova Domo descenderant, licèt clypeo differrent) in quo Ziskianis temporibus Regni corona asservabatur, cùm ob eam Carlsteina obsideretur. Trzebsko, in quo celebrem & ædificio & imaginibus Ecclesiam extruxit Eques Czastolar. Arx Zwikuw in qua velut inexpugnabili antequam Carlsteina conderetur, coronam Regni custodiri solitam accepimus. Helffenburgum spectris infestum, naturâ loci invictum. Blatna Oppidum cum Arce, & ingentis magnitudinis piscina, seu lacu, ex quo Uslava fluvius nascitur. Lechnicium Oppidulum fide in Cæsarem, & ejus Ducem Bucquoium olim in motibus Bohemicis post añum 1618. exortis celebre, ex quo is nuncios, itinerum duces, & exploratores fidissimos sibi delegerat. Rabi Arx peregregia à Swihoviis Proceribus condita, & veterum in muniendis Arcibus methodum hodieque exhibens, ubi anno 1421. Ziska jam pridem uno oculo orbatus, & alterum amisit sagitta transfixum.

In Reginohradecensi Districtu præter Bydzovium Novum, Trutnovium, & Curiam Reginæ dotales Urbes, emicat Arx Nachodia anno 1427. à Silesiorum exercitu nequidquam obsessa, & anno ejusdem seculi 42. fœliciùs expugnata; ubi maximè inclaruit aliquot abhinc lustris eximii Belliducis Piccolominei Principis virtus, quando eam ab extremo, quod imminebat, excidio gloriosè subduxit. Herzmanicium Alberti Ducis Fridlandiæ natalibus inclytum. Paka prodigiosâ Deiparæ icone illustris, ad quam supplicationes plurimæ ex circumsitis regionibus ducuntur. Trosky geminæ Arces duplici in rupe æquali etiam ferè ædificio prope se stantes, & quasi mutuò respicientes: ex his, quæ Pragâ spectantibus dextra est Baba, id est vetula, quæ sinistra est, Panna, id est virgo, irritâ Ziskæ obsidione celebris vulgò appellatur.

Slanensem Districtum exornat celeberrimus mons Zrzit nomine, qui Csecho in has oras adventanti speculæ vicem primò præbuit, dein etiam sepulchrum aperuit, in quo eum conditum fuisse veteres historici memoriæ prodidere.

TOPO-

Studiô et operâ cujusdam Geographi Societ. IESU.

J. A. Pfeffel et C. Engelbrecht fec. et exc. Vien.

TOPOGRAPHIA DUCATUS SILESIÆ.

Silesia vulgò Schlesien inter Moraviam, Poloniam, Lusatiam, & Bohemiam ad quadraginta milliarium longitudinem protenditur, & ad viginti circiter latitudinem explicatur. Quà Moraviam ad Austrum attingit, Quadorum non tamen omnium, erat sedes; hos enim ad Danubium usque propagatos fuisse suo loco ostendemus. Reliquam verò partem, quæ in Septentrionem, & Æstivum Ortum usque ad Lusatiam procurrit, ab aliis populis habitatam docet nos Tacitus (a) ita eos recensens: *Nec minùs retrò valent Marsigni, Gothini, Osi, Bursii: terga Marcomannorum, Quadorumq; claudunt, è quibus Marsigni, & Burii sermone, cultuq; Suevos referunt. Gothinos Gallica, Osos Pannonica lingua coarguit non esse Germanos: & quòd tributa patiuntur, partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi ùt alienigenis imponunt. Gothini, quò magis pudeat, & ferrum effodiunt. Omnesq; hi populi pauca campestrium, cæterùm saltus, & vertices montium, jugumq; insederunt.* Prædictas ferri fodinas videtur intellexisse Ptolomæus, (b) dum ait: *Sub nemus autem Orcynium Quadi, sub quibus ferri minera, & Luna sylva.* Minùs aptè econtra Silesios ab Elysiis populis, qui Lygiorum pars fuerant, non pauci derivant, ab aliqua nominum consonantia ad id sentiendum inducti; namque & ab hoc situ Lygios removet Tacitus, dum post priora verba sic pergit: *Dirimit enim, sciditq; Sueviam continuum montium jugum, ultra quod plurimæ gentes agunt, ex quibus latissimè patet Lygiorum nomen in plures Civitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficiet, Arios, Helveconas, Manimos, Elysios, Nabarvalos:* & Silesiæ vocabulum quinque secula non multùm superat; unde eo tempore enatum est, quo jam pridem Elysiorum fama, nomenque senuerat. Hinc novas alii fingunt Silesiæ etymologias, inter quas aliquam veritatis speciem habet, quæ à multorum populorum confluxu creditur emanare; Slesii enim sive Slezaci linguâ Polonicâ quasi convenæ dicuntur. Latiores item olim extitisse Silesiæ terminos Balbino in confesso est, siquidem Osvencimensis, & Zatorensis Ducatus, utì & Severiense Territorium ad eam pertinebant, quæ omnia ad Polonos redierunt.

(a) De mo. Germ.

(b) Lib. 2. c. 11.

Regio hæc, quà Septentrionem spectat planior est, nec nisi in amœnos tumescens colles, inter quos non minùs jucundæ, quàm frugiferæ valles aperiuntur, licèt superioribus seculis sterilis, & inculta passim saltibus horruerit: cultior quippe nunc Silesiæ tellus diversa frumenti, ac leguminis genera liberaliter effundit. Soli tamen bonitas non ubique eadem. Commendantur præ aliis agri Wratislavienses, Strzelenses, & Leobschienses, qui interdum sexto, septimo, octavo, nonnunquam decimo fructu cultores exhilararunt. Nec desunt viridantia prata, pascuaque enutriendis omne genus animantibus uberrima, neque sparsis adhuc per plana juxta, ac montana loca nemoribus sua gratia. Sed præcipuus Silesiis ex lino, & sativa rubia quæstus. Acori quoque radices tantâ hìc copiâ proveniunt, ut ad exteros etiam devehantur, magnumque indè incolis cedat lucrum. Vites, etsi ob frigidius cœlum minùs frequenter colantur, non ubique tamen iis caret Silesia, in Inferiore enim, præsertim ad Crosnam, Gubenam, & Grunbergam vinum rubrum non parùm laudatum colligitur. Auri, argenti, & cujusvis pene metalli ingens in hac Provincia ubertas, præterlapsis præsertim temporibus celebrata; neque è montibus tantùm effoditur, sed & fluvii, Cattus scilicet, Boberus, Zazus, Isara, Goldbachius, aliique arenas auro divites secum devehunt. Gemmæ insuper quamplurimæ, & pretiosi lapides, præsertim sub Giganteis montibus leguntur. Feris omnis generis ad usus, & delicias hominum refertissima Regio est, nec minor suppetit volatilium, aut piscium copia, quos flumina, & lacus alunt: inter hos duo sunt ad gigantum montes immensæ profunditatis. Demum illud peculiare est, quod de monticulo, vulgò Toppelberg vocato, circumfertur, ollas nempe in plerisque ejus locis effodi, & aliarum figurarum vasa fictilia prope madida, molliaque, sed si aëri exponantur, indurescentia. Conjiciunt sepulcra illic gentilium fuisse, qui cùm urnis carerent, ollas interim cum exusti cadaveris cineribus tu-

mulo condiderint, mediaque inhumaverint arena, unde diuturnitate temporis factum, ut, madente terra assiduo humore, ollæ quasi liquescant, & si parum cautè eximas, non nisi lutum, atque argillam retineas; si verò cautiùs rem agas, ab exsiccante aëre solidentur, & pristinam formam, quam à figulo acceperant, conservent.

Inter Provincias Regno Polonico insertas, quod Lechus è Slavorum gente Czechi frater condidit, etiam Silesia quondam numerabatur; cúmque Wladislaus Poloniæ Dux Boleslai III. filius è solio exturbatus, atque in exilium ejectus extra Poloniam mortem oppetiisset, tres ejus filii Boleslaus Altus, Mieslaus, & Conradus Friderici I. Imperatoris auxilio freti, à Patruo suo Poloniæ Duce Silesiam hæreditario jure possidendam anno 1164. obtinuerunt, ita tamen, ut in Poloniæ Ducibus, seu Regibus supremum Dominium agnoscerent, iisque aliquatenus subjecti haberentur. Hac itaque ratione hæc Regio tunc primò à reliquis avulsa, suisque finibus circumscripta, proprios quoque Dominos venerata est. In tres tamen partes dividi debuit, ut totidem Principibus singularis ditio attribueretur; obtigitque Mieslao Superior, Conrado Inferior; Mediam verò cum Wratislavia, & Lignicio tenuit natu maximus Boleslaus, quem memoratus Cæsar Silesiæ Ducis titulo præterea decoravit. Sed cùm paternam deinceps hæreditatem filii omnes inter se partirentur, ingens succrevit Principum numerus, inter quos discissa Provincia crebris insuper bellorum motibus lacerabatur. Interea ineunte jam tertio supra decimum seculo, cœpit Germanorum Coloniis impleri Silesia, unde datum est simul initium cuidam à Polonia abalienationi, quæ novis indies fomentis aucta, tandem Silesiam à Polonis omnino abstraxit; nam cùm Silesiæ Principes, licèt à Wladislao Piastææ stirpis surculo (quæ apud Polonos 500. facilè annos regnavit) uti diximus, oriundos, tamen utpote Germanicis jam moribus imbutos, Poloni aversarentur, neque in electionibus suorum Regum, præsertim Wladislai Loktici seu cubitalis, ullam eorum haberent rationem, offensi Silesii, ad id regnum occupandum Wenceslao II. Bohemiæ Regi aditum fecere. Hic defuncto sinè mascula prole Przemyslao Poloniæ Rege, à Griffina suæ matris sorore Cracoviensi, & Sandomiriensi Provincia Balbino (a) teste donatus, cùm eas Poloni tradere renuerent, adversa contra illos signa anno 1292. per Silesiam duxit, & Cracoviam obtinuit, qua occasione usi Oppoliensis, Ratiboriensis, Bithoniensis, & Teschinensis Silesiæ Principes Coronæ Bohemicæ se submiserunt. Anno dein 1300. rursus in Poloniam vocatus Wenceslaus cum exercitù venit, ubi ab Archiepiscopo Gnesnensi solemniter coronatus, ut firmiùs Regno jungeretur, ad secundas nuptias transiit, ductâ in uxorem Richsâ, seu Elisabethâ Przemyslai II. Poloniæ Regis defuncti filiâ, atque unica Regni hærede, cujus jura inter Wenceslai successores, & Polonos Reges ex alia deinceps prosapia assumptos ingentem belli flammam suscitarunt; qua ardente cæteri quoque Silesiæ Principes Poloniæ throno semper exclusi, cœpere contemptûs sui dolore à Polonis discedere, & ne vim ullam ab iis imposterum metuerent, Bohemicorum Regum potentiam respicere; donec demum impulsi exemplo Boleslai Brigensis Principis, qui anno 1329. cunctas suas ditiones Joanni Bohemiæ Regi obnoxias fecit, & tanquam feudum subjecit, idem pariter unanimes paulò pòst præstiterunt. Ne autem propterea nova tumultuum semina jacerentur, congregatis anno 1335. Wissehradi super Danubium tribus Regibus, videlicet Carolo Hungariæ, Casimiro Poloniæ, Joanne Bohemiæ, atque hujus filio Carolo Moraviæ Marchione, confecta est inter Bohemum, & Polonum transactio, quam ab ipso Carolo Marchione, & postea Imperatore ejus nominis IV., prout in suamet Vita eam retulit, & Balbinus indè decerpsit, quam optimè discemus: *Postquam*, inquit ille, *Pater noster accepisset possessionem Civitatis Wratislaviensis, omnes Duces Silesiæ, & Oppoliensis subjecerunt se ditioni suæ, ac Coronæ Regni Bohemiæ perpetuò, ut defenderentur à Regibus Bohemorum, exceptis Duce Slesiæ, Domino Swidnicensi, & Münsterbergensi, cujus territorium devastavimus, prout in chronicis scriptum est: quod in tantum devastatum fuit, quòd ipse coactus est mediantibus placitis esse Vasallus Patris nostri, ac Coronæ Bohemiæ, sicut & alii Duces. His peractis arripuimus iter versùs Hungariam ad Patrem nostrum, quem invenimus in Wissehrado super Danubio apud Regem Carolum I., qui antea habuerat sororem Patris nostri, ipsâ verò defunctâ acceperat sororem Regis Cracoviæ Casimiri, cum qua genuerat tres filios: primogenitum Ludovicum, secundum Andream, tertium Stephanum. Ibiq; fecit idem Rex Carolus pacem inter Patrem nostrum, & Cracoviæ Regem, ita quòd renunciaret Pater noster juri sibi debito in Inferiore Polonia, scilicet Gnesnensi, & Calissiensi, & aliis inferioribus Provinciis Poloniæ. Rex verò Cracoviæ renunciavit Patri nostro, & Regno Bohemiæ pro se, & successoribus suis Regibus Inferioris Poloniæ in perpetuum de omni actione omnium Ducatuum Silesiæ, & Oppoliæ, & Ci-* vita-

(a) Miscel. Boh. dec. I. l. 7. c. 32.

vitatis Wratislaviæ. Silesia ergo hujus fœderis vinculo Bohemiæ juncta, & ad Ferdinandum I. Cæsarem cum eadem devoluta Austriacam potentiam ab Austro ad Boream latissimè produxit.

Quatuor modis universa dividitur Silesia; Prima autem, & generalis divisio erat olim in tres partes, nunc verò in duas, Superiorem scilicet, & Inferiorem: secundò tota Regio in sexdecim distinguitur Principatus, seu Ducatus, ùt quidam eos vocant, & quatuor Baronatus, qui à sua singuli Metropoli cognomen sumunt, atque ideo cum eadem à nobis inferiùs describendi: tertia divisio, quæ quatuor absolvitur circulis, ad rem militarem propriè attinet, ac secundùm diversos belli casus, diversas etiam sortitur partes: postrema ejusmodi divisio Defensionis dicta, contigit anno 1578., per quam in primo circulo claudebatur Superior Silesia, in secundo Episcopatus Wratislaviensis, & Brigensis, in tertio, ac quarto Inferioris Silesiæ Urbes bifariam distributæ: quartò demum Silesia in duo latera bipartita est, Germanicum, & Polonicum; illud trans Viadrum Septentrionem, & Ortum respicit, hoc verò cis Viadrum ad Occasum, & Meridiem vergit. Est autem Viadrus percelebre flumen à Ptolomæo memoratum, quod hodie Oderam nuncupamus: oritur in Moraviæ, & Silesiæ confinio, & per hanc in duas partes secundùm longitudinem sectam, perque Marchiam Brandeburgicam, ac Pomeraniam delabens, decem aliis sat magnis fluviis, plurimisque minoribus interim auctum, servato semper eodem à fontibus nomine infra Stetinum Urbem in mare Balthicum irrumpit. Sequentur modò præclariores Urbes, aliaque loca ob insignem aliquam memoriam relatu digniora, consveto Alphabeti ordine digesta, postquam Metropolis fuerit antea de more perlustrata.

WRATISLAVIA.

WRatislavia vulgò Breslaw ampla, & pulcherrima Urbs non modò totius Silesiæ Princeps est, sed & cognominis Principatûs caput, qui ad Orientem Brigensi, ad Meridiem eodem Brigensi, & Schwidnicensi, ad Occidentem Lignicensi, & ad Septentrionem Olsnensi terminatur. Jacet in plano, humilique solo, ad Oderæ, & Olæ amnium confluentes, triginta tribus milliaribus Pragâ distans. Per octo portas Civibus, advenisque exitum, & aditum pandit; pervetustô enim ferè undique cingitur murô crebris turribus immixtô, extra quem latè mœnia, & prominentia in gyrum propugnacula, profundæque fossæ terna Urbis latera muniunt; quartum verò vastus Oderæ alveus abundè tuetur. A quodam Wratislao Lucensi, seu Zatecensi in Bohemia Principe anno 660. ortum suum, nomenque duxisse tradunt Weleslavinus, & Cuthenus; sed major, potiorque Authorum pars stat pro Wratislao Bohemiæ Rege, qui subacto sibi haud modico Poloniæ tractu sub annum 1086. locum hunc instauravit, & à suo nomine Wratislaviam dixit; quam ob caussam in prædicti Regis honorem, & gratitudinis tesseram, etiamnum hæc Urbs literam W in suis insignibus gestat. Instauratam autem, non primò conditam fuisse, ùt nonnullis placuit, luculentè convincit Cosmas Pragensis Decanus anno 1125., ætatis saltem 80. vitâ functus, cùm in Chronico suo ad annum 1054. ita scriptum reliquerit: *Urbs Wratislai, & aliæ Civitates à Duce* (Bohemiæ) *Brzetislao redditæ sunt Polonis ea conditione, ut quàm sibi, tam successoribus suis quingentas marcas argenti, & triginta marcas auri annuatim solverent.* Ubi Wratislavia per historicam tantùm prolepsim ita appellari Balbino videtur; namque is annus Wratislai Regis tempora præcessit, quando vulgare duntaxat Urbis nomen Breslaw aliunde deductum viguisse opinor, & antiquiorem illius conditorem suggerit apud Dresserum Duglossus Mieslaum nimirum Polonorum Ducem.

Porrò restitutam rursus Polonis vel ab ipso Wratislao, vel ab aliquo ejus successore Wratislaviam asserere oportet, cùm Boleslaum Altum ex Polona Piastæorum gente primum Wratislaviæ, & Lignicii Principem, atque Silesiæ Ducem à Friderico Cæsare anno 1164. creatum antea diximus, & concors scriptorum sensus adstipuletur. Boleslao successit Henricus Barbatus, huic filius Henricus Pius, sub quo Tartarorum incursione adacti Cives, deserta Urbe, quòd lignea esset, parumque munita sese in Oderæ insulam, ubi Principum Arx erat, recepere, incensam interim à Barbaris patriam non sinè lacrymis respectantes. Interim verò Henricus generosus æquè, ac pius Princeps collectô, quàm maximô potuit, Christianorum exercitu non formidavit aliquot centenis barbarorum millibus occurrere. In campum processuro exiliens ùltro ex Ecclesiæ pariete lapis omen dedit futuræ cladis, quam etiam D. Hedwigis Henrici mater prædixerat, jubens nihilominus ire filium, & in totius Christiani Orbis conspectu pro religione, & patria pulchrè mori. Profectus itaque Henricus hostilem impetum diu retudit, ita ut jam dubia staret Tartarorum vic-

victoria, sed Deo sic disponente demum gloriosè cecidit anno 1241., Henrico III. rerum potiente, cœpit Wratislavia anno 1260. denuo revivilcere, quo tempore interior quoque murus multis adhuc locis superstes erigebatur, tamque grata accidit Principi in eo opere magnanima Civium solertia, ut is multis immunitatibus, ac privilegiis crescentem Civitatem non parum promoverit. Sub Henrico IV., qui Probus dictus est, commissa est tota Urbis gubernatio Civibus, quos Princeps videbat libertatis suæ impensè studiosos. Henricum Probum secutus est Henricus V., qui Wratislaviam omnium suarum Urbium Metropolim haberi voluit, eoque regnante Joannis Bohemiæ Regis clientelam cum reliqua Silesia Civitas admisit; at cùm in Ecclesiasticorum, præsertim Nankeri Episcopi viri Religiosissimi, vexatione ei placere maximè studeret, sensit longiores Deo, quàm Regibus esse manus, tota cœlesti igne consumpta anno 1341., visum quippe Angelum exertum ostentare gladium, ignitosque carbones per tecta spargere Miechovius,& Cromerus apud Spondanum testantur. Hæc calamitas postea Carolo IV. Cæsari benignitatis, & munificentiæ Regiæ causam præbuit, qui delineatam à se ipso renovandæ Urbis symmetriam Civibus misit, multaque publica opera propriis sumptibus struxit: hinc tanta platearum concinnitas, qua Wratislavia plerasque Germaniæ Urbes post se relinquit; neque amplius ligneis,sed lapideis ædificiis ab eo tempore crevit, ut ignis violentia minùs in eam deinceps sæviret. Caroli filius Wenceslaus tanta in Wratislavienses quosdam benignitate, & indulgentiâ usus dicitur, ut etiam tumultui, qui anno 1418. Urbem implevit, ansam dedisse videatur; quando scilicet electum à Wenceslao Senatum plebs Urbana repudiavit, furoreque incensa Curiam invasit, & Senatores plurimos, vel sua, vel carnificis manu sustulit: unum verò de sublimi præcipitatum hastis confixit. At frater ejus Sigismundus bienniô pòst Wratislaviam ingressus supplicium cœpit de 22. seditionis authoribus, & adhibito salutari temperamento cavit, ne vel Aristocratia in Oligarchiam imposterum prolaberetur, vel plebs de Procerum potentia queri posset; quibusdam etiam prudentioribus de plebe viris in Senatum advocatis. Hisce artibus provecta paulatim est hæc Urbs in eam prudentiæ, moderationis, ac pietatis famam, ut apud Blavium feratur ab eodem Sigismundo vocata, regula morum, exemplar, & speculum modestiæ, humanæque vitæ splendidum jubar. Quod præclarum encomium quò illustrius reddidit Hussiticæ vesaniæ proscriptio, eò fœdiùs Lutherana hæresis, anno 1525. statim introducta maculavit.

Episcopalem sedem, quæ antea fuerat Smogoræ exiguo nunc Pago, postea Bicinæ, Wratislaviam transtulit anno 1052. Casimirus Poloniæ Dux, propinquâ Oderæ insulâ Episcopo, & Canonicorum Collegio attributâ, additaque ad Ecclesiæ tutelam, Urbisque præsidium Arce, cujus hodieque supersunt vestigia post Templum S. Crucis; ubi ideo locus ille vulgò Burg appellatur. Smogoriensis verò Ecclesiæ author fuerat anno 970. Miecislaus I. Poloniæ Dux, qui à conjuge sua Dobrava Boleslai I. Bohemiæ Ducis filia, Christianam legem edoctus, adeò ferventi studio eam amplexus est, ut novem statim diversis in locis ornatissimas Basilicas maximis censibus dotatas extruxerit, ac inter eas Cracoviensem,& Smogoriensem, quam primus rexit Episcopus Godefridus natione Romanus, & Silesiæ Apostolus; quintus autem ab hoc Præsul Leonardus in Bicinensem Urbeculam transtulit, ut à bellicis insultibus eam subduceret; demum septimus, nomine Hieronymus, ad hodiernam sedem concessit, Casimiro favente, cujus pietatem æmulati posteriores Principes multas certatim villarum, nemorum, Pagorum, Oppidorum donationes adjecerunt, ùt Wratislaviensis Episcopatus ad excelsum non modò dignitatis, & authoritatis, verùm etiam opulentiæ fastigium ascenderit, ideoque aureus nuncupari quondam meruerit, quod ex veterum Annatarum, ùt vocant, taxa colligi potest; quatuor enim florenorum millia, quantum paucissimi in Germania Episcopi, pendebat. Ceremoniarum ordinem, cantûs, & vestitûs normam ex nobilissima Lugdunensi in Gallia Ecclesia in suam induxit Waltherus ex Equestri Zadoreorum ortus prosapia, decimus quintus à Godefrido Antistes. Suberat olim Wratislaviensis Episcopatus Gnesnensi in Polonia Metropolitæ, nunc autem ab omni Archiepiscopali jurisdictione exemptus, sub Ecclesia Romana immediatè, ùt dici solet, consistit. Episcopus liberis suffragiis à Canonicorum Capitulo eligitur, & à Bohemiæ Rege Regalium, quæ habet, investituram petere, & ad Regiam coronationem accedere, quatenus Nissensis Princeps obligatur. Decretum insuper olim fuerat, ut non nisì ex Silesia, Bohemia, aut Moravia assumeretur, sed id obsolevisse patet in Paulo Alberto Suevo, Carolo Austriæ Archiduce, Carolo Ferdinando Sigismundi Poloniæ Regis sobole, Friderico Hassiæ Landgravio, & hodie in Sere-

Serenissimo Francisco Ludovico Philippi Wilhelmi Ducis Neoburgici, & Electoris Palatini filio, Wratislaviæ Episcopis.

Compilata hactenus Wratislaviensis in sacris Capitibus historia ad reliqua membra sacra nimirum ædificia de more percurrenda nos deducit. Cathedralis Basilica in Oderæ insula ex ligno primùm circa annum 1052. à Casimiro Poloniæ Duce condita, & sub memorato Præsule Walthero ex secto lapide cum cupreo tecto, ac binis præaltis turribus, constructa, D. Joannis Baptistæ honoribus consecrata est, qui veluti Provinciæ Tutelaris à Silesiis quondam colebatur, adeo venerabilis omnibus, ut etiam Principes illius nomen literis præfixerint, prout videre est in vetusto Henrici Barbati diplomate, cujus hoc est initium: *Nos Henricus Dei, & Beati Joannis, Patrisq; mei Boleslai gratia Silesiæ Dux &c.* Episcoporum, & Canonicorum obitus hìc certis prænunciabatur signis, videlicet in choro rosâ supra morituri sedem jacente, aut sede à se ipsa clausa, vel etiam ære campano absque ullius impulsu resonante. Addit de suo ævo loquens apud Balbinum Æneas Sylvius: *Canonicos Wratislavienses, dum horas canunt, rubeis cappis ornatos Cardinalium Romanæ Ecclesiæ morem tenere.* Augustum quoque est in eadem insula Templum ab Henrico Silesiæ Duce in delicti expiationem, quod in Episcopo, & Clero Wratislavia ejiciendo commiserat, anno 1288. sanctæ Crucis honori excitatum, cui alia inferiùs excavata subitat Ecclesia D. Bartholomæo sacra. Intra Urbem eminet cum excelsa turri S. Elisabethæ Templum anno 1253. erectum, sed à Luthericolis illud possidentibus profanatum; quod etiam accidit S. Mariæ Magdalenæ Templo inter duas elegantes turres magnificè assurgenti. Adnexa est utrique bibliotheca non tam librorum copiâ, quàm ingenti veterum numismatum numero commendanda. S. Bernardini Ecclesia ab ipsis Wratislaviensibus Civibus, dum in hac Urbe versaretur S. Capistranus, anno 1452. pro Minoribus S. Francisci de Observantia condita est, sed anno sequentis seculi 22. Lutherani iis ejectis Ecclesiam in Parochiam, Cœnobium in Hospitalem Domum converterunt. S. Jacobi Templum una cum MonasterioS Francisci Sodalibus pariter erexerat Henricus Probus S. Hedwigis filius ibidem tumulatus, verùm sub Ferdinando I. Cæsare inditum illi est S. Vincentii nomen, Canonicis Præmonstratensibus illuc è Suburbano Cœnobio translatis, quod à Petro During ex Dania Comite anno 1139. conditum, Wratislavienses prætextu Turcarum Viennam obsidentium añō 1529. cum duabus aliis sacris Ædibus solo æquarunt. Collegium B. Virginis in arena extra Urbem incolunt Regulares S. Augustini Canonici, qui, permissa Ordini Prædicatorum S. Adalberti Ecclesiâ ad tertiam stationem se contulere; primam enim sub monte silentii vulgò Sobotka fixerant eo in loco, qui hodie Gorka nuncupatur; sed nimius illius auræ rigor indè eos Wratislaviam se recipere coëgit. Desertum itaque à Canonicis D. Adalberti Monasterium suis Religiosis instruxit S. Hiacynthus, ibique Godinum, & Germanum suum fratrem B. Ceslaum in ea Ecclesia postea sepultum collocavit, qui fusis ad Deum precibus, fertur ab Arcis Wratislaviensis obsidione Tartaros flammis cœlestibus territos depulisse. Hospitalem S. Matthiæ Ædem possident Cruciferi de rubea stella ab Anna Ottocari Bohemiæ Regis filia, & Henrici Pii Silesiæ Ducis conjuge ad Urbem invitati. S. Dorotheæ Basilica reliquas tum intra tum extra Urbem Wratislaviensem Ecclesias magnifica sua mole dicitur superare; estque Caroli IV. pientissimi Cæsaris monumentum anno 1351. pro Eremitis S. Augustini excitatum, hodie verò à Minoribus S. Francisci obtentum, quibus illud contulit anno 1612. Matthias Imperator: ejus condendi impulsum unà cum situ exprimit in suo diplomate Carolus his verbis apud Schickfusium excusis. *Nos ad honorem S. Augustini, quem præcipuo delectationis studio veneramur, ut fœlix illa Religio nobilem Civitatem nostram Wratislaviensem sui, & suorum honoret præsentia, aream illam, quæ olim fuit Joannis dicti Stillæ Civis Wratislaviensis in latere dextro, dum in via versùs Ecclesiam Corporis Christi proceditur prope flumen Olaviam, cum omnibus metis, limitibus, &c. pro Ecclesia, Conventu, & inhabitatione Fratrum ipsorum damus, &c.* Memoratam Corporis Christi Ecclesiam cum Commenda, ùt vocant, Melitensium Equitum, ad quos antea pertinebat, Urbis Senatus occupavit. Terna quoque adsunt Sanctimonialium Cœnobia: horum præcipuum sacris D. Claræ Virginibus circa annum 1260. post Henrici Pii conjugis mortem fundavit Anna Ottocari Regis filia, quæ istic in S. Hedwigis sacrario condita miraculis dicitur claruisse. Reliqua autem duo S. Catharinæ, & S. Annæ dicata à Divorum Dominici, & Augustini Ordinis Monialibus obtinentur. Duodecim præterea alia Templa per Urbem dispersa reperies, quorum unum à Societatis Jesu Collegio administratur.

Inter profana ædificia præcellunt Regium Palatium secus Oderam fluvium à Sigismundo Imperatore inchoatum, & à Ferdinando I. ad coronidem perductum, atque ma-

magnifica, ac elegans Curia, in qua totius Provinciæ Comitia convocantur, ex quatuor ejusdem Statibus conflata: horum primus est Principum, alter Baronum, tertius Nobilium, quartus Civitatum. Ubi conventum est, peracta priùs à Legatis rogatione, Status in quatuor classes, seu consilia divisi de propositis capitibus seorsim consultant. Primum consilium conficiunt Principes, & Barones simul juncti; secundùm Nobiles, tertium Civitates, quartum verò ipse supremus Silesiæ Præfectus, qui Comitiorum Director est, votaque colligit cæterorum. Ex Cæsarea quoque authoritate constitutum est Wratislaviæ Tribunal, quod Silesiacam Cameram vocant, ex viris dignitate conspicuis, legumque peritis constans, qui Cæsaris fiscum, ac patrimonium curant, causasque eò spectantes dijudicant, rem denique nummariam Principis universam tractant, & moderantur.

Studiorum Universitatem nullam habet Wratislavia, imò ne tota quidem Silesia, nam licèt anno 1505. Wladislaus II. Bohemiæ Rex, & Joannes Wratislaviensis Præsul totis viribus adlaborarent, ut Academia in hac Urbe excitaretur, Cracoviense tamen studium intercessit, & Polonorum Antistitum, ac Cardinalium collectæ sententiæ, tantùm apud Julium II. Papam effecere, ut ad Wratislaviensem Universitatem recipiendam, & confirmandam, aut consvetis privilegiis ornandam induci nunquam potuerit. Emporium pariter ab Wratislao Rege hæc Civitas impetraverat, sed majori ei fuit damno, quàm emolumento; tanta enim fuit, Dressero teste, odii acerbitas in Bohemis propterea exorti, ut nec Polonis Wratislaviam, nec Germanis in Poloniam commeatum liberum concederent: quare postulante Sigismundo Poloniæ Rege, ab Imperatore Maximiliano II. abrogatum est.

Illud quoque est de Wratislavia memorabile, ac minimè prætereundum. Cùm anno 1474. Casimirus III. Poloniæ, & hujus filius Wladislaus III. Bohemiæ Reges Urbem hanc, & in ea Matthiam Hungariæ Regem obsedissent, quem rejectô Wladislaô Silesia respexerat, Wratislavia toto obsidii tempore apertis portis hostem irrisit, & Matthias noctu diuque Polonos, ac Bohemos ita subitis excursionibus fatigavit, ut prope ad desperationem adigerentur, donec pactis tandem induciis Polonus, & Bohemus re infecta ad sua remeaverint. Trimestrem aliam obsidionem, quanquam post inflictam à Tartaris plagam necdum bene restituta fortiter elusit Wratislavia à Boleslao Calvo Lignicensi Principe Henrici III. Silesiæ Ducis fratre anno 1245. patrio, exteroque milite cincta.

BETHANIA.

Bethania, vel Bythonia, seu Beuthena vulgò Beuthen Urbs est Principatûs Glogoviensis ad Oderam fluvium sita, cognominis Districtûs Caput, qui ab altera Urbe Carolatho in adversa fluminis ripa ferè objacente, etiam Carolath vulgò nuncupatur. Ea ab Henrico V. Imperatore contra Boleslaum III. Poloniæ Regem bellum gerente obsessa, Cæsareis etiam viribus strenuè restitit. Altero autem bello, quod Cæsar Fridericus I. Polonis intulit, ab his ipsis cum tota regione ferrô, & igne vastata jacuit, ne annonæ copia hostium animos erigeret. Exinde iterum, sed magis ad Occasum ab incolis reædificata, exortô anno 1475. incendiô, in cineres recidit, solô Templô à flammis illæsô. Restauratam Sveci occuparunt, & egregiis vallis munitam tenuere, usque dum fortiori Cæsareorum impressione coacti, illam anno 1641. deseruerint, in munimentum in insula structum concedentes, ex quo tamen majorum tormentorum explosionibus fugati Crosnam petiverunt. Cessit tunc Cæsareis cum Bethania Carolatum; sed altero mox anno Svecorum Dux Torstensonius Cæsareis utrumque rursus eripuit, facta pace ad pristinos Dominos rediturum. In Bethaniensi Dynastia continetur & Tarnovitium Oppidum ad radices Carpathi montis situm, argenti, & maximè plumbi fodinis celebratum.

BRIGA.

Briga vulgò Brieg, quondam Brega, vel Bregum, & vulgò Breh dicta, quod ripam denotat, sex milliaribus Wratislaviâ distans præcipuis Silesiæ Urbibus annumeranda, cognomini præest Principatui, quem ambiunt ab Ortu Polonia, & Oppoliensis Principatus, ab Arcto Wratislaviensis, ab Occasu Schwidnicensis, & ab Austro Grotkanus. Jacet in loco amœnissimo, quem Odera flumen irrigat, plateis, Templis, turribus, aliisque ædificiis, quà publicis, quà privatis admodum venusta, sed maximè magnifico suorum Principum Palatio superba. Ex his Boleslaus Urbem vallis, fossisque munivit, & anno 1335. Minoribus Conventualibus S. Francisci Cœnobium erexit, à Nankero Wratislaviensi Præsule habita à Joanne XXII. Papa authoritate trienniô pôst confirmatum. Celebrantur modò ob ædificii amplitudinem, & elegantiam bina Templa, quorum unum Pa-

Parochiale D. Nicolao sacrum. Habet hìc quoque Societas Jesu Residentiam Collegio Wratislaviensi subordinatam. Hujus Urbis splendorem non parum offuscarunt anno 1428. Hussitarum flammæ, quibus illa cum Arce conflagravit. Eorum furorem imitatus est anno alterius seculi septimo Faber quidam lignarius, qui ut laboris, lucrique materiam sibi adornaret, succenso diversis in locis igne, ad septuaginta domos evertit, quibus ipsemet in pœnam additus incendium auxit. Anno 1633. Briga præsidium Svecicum sponte accepit, sed post conventiones Pragenses bienniô pôst Cæsareum militem rursus admisit. Anno autem ejus seculi 42. à Svecis diu obsessa omnes eorum conatus feliciter elusit. Complectitur Brigensis Principatus præter Olaviam Urbem, de qua alibi, Bicinam Oppidum Poloniæ confinia attingens, & ob ingentem cladem à Tartaris anno 1588. tum Polonis, tum ipsi Oppido illatam maximè famosum; Creutzbergam ad Brincii amnis fontes situm Oppidum, & eandem cum Bicina fortunam simul expertum; Nimicium Oppidum cum eleganti, validaque Arce in monticuli fastigio extructa, & Hussitarum ævo à Silesiis incassum obsessa, sed à Svecicis flammis valde defœdata; Silberbergam Oppidulum ab argento, cujus olim fodinæ ibi excolebantur, denominatum, & Strelam ad Olam amnem insignis pulchritudinis Oppidum, agro undique fertilissimo cinctum.

CAMENCENSE.
COENOBIUM.

Camencense Cœnobium in Minsterbergensi Principatu ad Nissam amnem situm, ubi antiquitus Bohemi pro tutandis suis finibus Arcem condiderant, anno 1222. sub Henrico Barbato Silesiæ Duce Canonici in communi viventes, eadem Arce jam dudum potiti sponte Cisterciensibus resignarunt, quos Henricus Lubensis Monasterii Abbas anno 1249. primùm submisit, à Thoma Wratislaviensi Episcopo introductos, & ab Urbano IV. Summo Pontifice confirmatos, apostolicis literis anno 1261. Viterbii datis. Crevit postmodùm Cœnobium ex Minsterbergensium Ducum munificentia, ita, ut non modò viginti sex Pagos sibi subditos numeraret, sed Reichensteinensem quoque aurifodinam ab invento ibi aureo asino famosissimam in fundationis parte obtineret. Ulteriora ejus incrementa multùm morata est Hussitica tempestas, quæ anno 1427. in Camencense Asceterium detonuit, igne ædibus subjecto, & non paucis Religiosorum barbarè interfectis. Remearunt tamen illuc, sed paupertate Comite Cistercienses; novis deinceps proventibus Deo favente dotati. Veteris Cœnobii majestatem ruinæ, minæque murorum ingentes incendio superstites ostendunt. Sed Templum admirationem meretur, quod Cisterciensis Ordinis adventum videtur præcessisse, cùm in sepulchris Canonicorum vestigia passim cernantur. Quatuor illud supernè turribus munitur, editoque ambitu undique coronatur, altissimo quoque, amploque fornice contegitur; namque 103. passus longitudine, 30. autem latitudine occupat, nullisque columnis intus fulcitur.

CARNOVIA.

Carnovia, vulgò Jägerndorff Oppo fluvio adjacens à frequenti venatione nomen ducit, estque Urbs cognominis Principatûs primaria, cujus in triangulum formati latera ab Oppoliensi, & Oppaviensi Principatu circumquaque clauduntur. Privatorum ædes pleræque ex ligno constant. Curia verò, & præsertim Arx magnifico splendore assurgit ex lapidibus extructa. Laudatur nihilominus Urbis, ac sitûs elegantia, quam præfert pulcherrima vallis undique montibus laricis feracissimis circumdata. Nonprocul hinc spectantur vetustissimæ Schellenbergensis Arcis rudera, quæ priscis Carnoviæ Principibus cognomen dederat, sed indè ad Coronam Bohemicam devolutum Principatum Ludovicus Hungariæ, Bohemiæque Rex Georgio Marchioni Brandeburgico, Carnoviensis Arcis Conditori, 1424. donô tradidit, cui eandem tanquam feudum Ferdinandus I. Cæsar permisit. Alterô autem seculô cùm Joannes Georgius Marchio Brandeburgicus ejusdem Arcis reparator Bohemorum defectioni favisset, Ferdinandus II. Imperator ademptam ei anno 1617. Carnoviam Liechtensteiniis Principibus, qui illâ hodieque fruuntur, deinceps concessit. Tertiò etiam hæc Urbs crebras bellorum injurias minimè evasit, utpote anno 1627. à Wimaro Danicis direpta, anno 43. à Torstensonio irrito tamen eventu tentata, & anno 45. à Königsbergio stratagemate intercepta.

CROSNA.

Crosna, vulgò Crossen extrema versùs Marchiam Brandeburgicam Silesiæ Urbs, ubi nempe Boberus amnis Oderam subit, collocata, subjectô sibi Principatui nomen tribuit, qui ad Orientem conterminam attingit Poloniam, ad Boream eandem cum Marchia, ad Occidentem Lusatiam

tiam, & Saganensem Principatum ad Austrum. Urbs est pervenusta, cùm sub Henrico Barbato Silesiæ Duce jam valde floreret: cœlo gaudet salubri, nitidis ædificiis ac Principis Palatio splendet, nec contemnendis olim munimentis defendebatur. Hanc anno 1476. absque liberis mortuus Glogoviensis Princeps Henricus XI., uxori suæ Barbaræ Alberti Marchionis Brandeburgici filiæ testamento legavit; unde orta inter Albertum, & Joannem Saganensem Principem controversia, admotisque Crosnæ facibus vehementiùs exardescens, inita tandem transactione sopita est, vi cujus Crosna cum aliquot hujus Principatûs Oppidis oppignorata, nec statuto tempore redempta apud Marchiones Brandeburgicos hactenus perseverat; ex quibus primus Crosnensis Principis titulum, annuente Ferdinando I. Cæsare, Bohemiæque Rege, Joachimus II. Elector assumpsit. Anno 1481. rursus in Vulcani pabulum cessit, ita ab igne absorpta, ut nec una quidem domus superesset, multi verò homines diversi sexûs, ætatisque perirent. Tertiò ab incendiariis deleta pene est anno 1631. Nec minores deinde clades passa à Svecis, Cæsareisque, nunc his, nunc illis Urbem oppugnantibus. Lata circa Crosnam planities extenditur; in ulteriori tamen Oderæ littore lentè assurgit mons vinetis, arborumque fructiferarum copioso proventu percelebris.

FRANCOSTEINIUM.

FRancosteinium, vulgò Franckenstein non ignobilis Minsterbergensis Principatûs Civitas ad Steinam fluvium ædificata fertur à Franconibus sub annum 1021.; quinquenniò enim priùs Richsa Ottonis III. Cæsaris filia Miecislao II. Duci desponsata in Poloniam adveniens magnum post se traxerat Germanorum comitatum, cúmque gentis suæ studiosissima non desineret plures, ac plures advocare, idque Polona Nobilitas ægerrimè ferret, expetiit à marito, ut extra Poloniam in aliqua tamen Provincia Coronæ Polonicæ obnoxia liceret Germanis hospitibus colonias figere, amplumque in Silesia tractum obtinuit, ubi Germani quasdam Urbes, ac Oppida, atque inter Francones Francosteinium condidisse creduntur. Vix aliam deprehendes Urbem belli vicissitudines toties expertam: seculò enim decimô quintô intra 28. annorum periodum, decies quater capta in alienam decidit potestatem: idipsum decimô septimô etiam seculo, Saxone, aut Svecô Provinciam infestante, sæpiùs iteratum est. Inter quos adversæ fortunæ casus etiamsi incendia, aut excidia pluries perpessa, venustâ tamen Curiâ, & Arce etiamnum ornatur. Præter quæ memorabile quoque est venustum Ordinis Prædicatorum Cœnobium, in cujus Templo hæc de Hussitarum crudelitate leguntur. *Anno Domini millesimo quadringentesimo vigesimo octavo, ipso - - - in passione crematus est Frater Nicolaus Cur - - - Supprior hujus Conventus, homo sanctissimæ vitæ in introitu cœmiterii ab Hussiticis, eò quod apertè prædicasset contra sectam ipsorum. Eodem die occiderunt Fratrem Joannem Budam eadem de causa concidentes in frusta, & alium Fratrem Andream Cantoris Diaconum occiderunt per sagittam foris valvam Wratislaviensem. Tunc enim devastarunt multas Civitates, & pro majori parte totam Silesiam.*

FREYSTADIUM.

FReystadium, seu Eleutheropolis, vulgò Freystadt à Polonis Cozuchovia vocatum, præcipua Glogoviensis Principatûs Civitas, inter Sprottaviam, Saganum, Grünbergam, & Bethaniam Urbes quasi centrum obtinet, utpote tribus milliaribus à singulis dissita: Glogovia autem quinque, & Wratislavia sexdecim milliaribus hinc removetur. Urbis hujus fundamenta à Germanis jacta creduntur, quos Mechtildis Alberti Ducis Brunsvicensis filia, & Henrico III. Glogoviensi Principi sub annum 1280. nupta in has oras advocaverat: illius tamen mentio non nisi post integrum seculum, anno scilicet 1380. in annalibus occurrit. Linearum telarum texturæ plurimùm incumbunt Cives, qua sibi lucrum, & supra reliquas vicinas Urbes gloriam consequuntur. Arci Aquilonem versùs ab antiquis Principibus erectæ, Henricus X. Glogoviensis Princeps fossas, aliasque munitiones, Schonaichii Proceres, postea loci Domini ornamenta adjunxere. Circumsitus ager arenosus quidem est, improbo tamen agrestium labore fertilis evadit. Certè ipsos Glogovienses hortos à Freystadiensium amœnitate superari asseverat Merianus. Inter bellicos tumultus ille maximè exitialis Freystadiô evenit, quando nimirum anno 1488. Joannes Saganensis Princeps Bohemicæ militiæ persolvendæ impar, hanc Urbem illi obtulit expoliandam.

FRIDLANDIA.

FRidlandia vulgò Fridland Schwidnicensis Principatus Urbecula giganteis montibus adhæret, Duce suo Alberto Walsteinio celeberrima, cui eam Ferdinandus II.

Im

Imperator contulerat; sed eô interfectô, & ad Comitis Galassii hæredes devoluta Ducalis tituli prærogativam amisit. Anno 1639. à Svecis cum Arce obsessa, eorundem præsidium suscepit, sed prædones experta est, à quibus tutelam præstolabatur. Rursus anno illius seculi 42. Torstensonius eò quoque pervenit, ubi acre inter Cæsareos, & Svecos certamen commissum est, usque dum Cæsarei inter giganteos montes recederent, & Fridlandia hostium direptioni pateret.

GLOGOVIA.

GLogovia, vulgò Glogau famosa Urbs, in cujus loco antiquum Ptolomæi Lugidunum quondam stetisse nonnulli divinant, Glogoviensi imperat Principatui Poloniæ contermino, qui ab Odera dissectus frugibus quàm maximè abundat, & mira Nobilium Arcium, Pagorumque frequentiâ repletur. Hujus Urbis Primus meminisse fertur ad annum 1104. in Polonica historia Duglossus, dum narrat Principem Boleslaum Crispum Pomeranos invasurum, Glogoviæ militem conscripsisse, at cùm quinquennio pòst apud Merianum subjungat, ab Henrico V. Imperatore anno 1109. obsessam copiosos quidem Cives numerasse, sed muris nimia vetustate collapsis, hostium assultibus patuisse, multò antiquiorem ejusdem originem clarissimè indicavit. Hinc verosimile quibusdam videtur Glogoviam, & Wratislaviam eodem tempore sub Poloniæ Duce Miecislao I. conditas esse, cùm tunc Episcopi Godefridi, aliorumque consilio, multæ in Polonia Civitates, Ecclesiæque extruerentur. Opinantur quoque nonnulli Boleslaum Crispum ex adversa Oderæ ripa in hodiernum fertiliorem simul, ac amœniorem situm Urbem transtulisse, ejusdem pomœriis ob Civium multitudinem latiùs explicatis, ibiq; svadente Haymone Episcopo Canonicorum Collegium anno 1120. fundasse Wratislaviensi Diœcesi subjectum. Demum Conradus II. Glogoviensis Princeps sub annum 1260. invitatis in Urbem Germanis eam longè reddidit ampliorem. Præfert Glogovia ovalem figuram; longiùs enim ab Austro ad Septentrionem, quàm ad reliquas plagas protenditur, tantamque recondit tritici, aliarumque mercium copiam, ut exterarum etiam gentium velut penuarium habeatur. Ædificia indies magis, magisque ad architectonicas regulas expoliuntur, quamvis maxima ex parte lignea. Præcipuus ejus ornatus censetur Ecclesia Collegiata à Conrado II. in Oderæ insula splendidè excitata, ut antiquæ Ecclesiæ à Boleslao erectæ, fundo, ùt quidam sentiunt, Castrum imponeret. Parochiali Templo ad Australem plagam sito adjacet immanis turris, cui parem nusquam vidit Silesia, ultra quinque jam secula perdurans, sed acumine suo mutilata. Quatuor præterea numerantur hìc Religiosorum Domicilia; unum scilicet sacræ D. Dominici Familiæ à prædicto Conrado fundatum, & quidem in eo, prout Schickfusius docet, loco, quem Boleslai Crispi Ecclesia quondam occupabat. Alterum à Minoribus S. Francisci de Observantia habitatur. Tertium est Societatis Jesu Collegium à Ferdinando II. Cæsare dotatum. Quartum denique idem Conradus, svadente Conjuge Salome à Posen ob pietatem prudentiamque inclyta, Virginibus Deo dicatis designavit, & filio suo Henrico III. perficiendum reliquit. Urbs hæc multis incendiorum casibus vastata lætior, & ornatior ex ipsis flammis semper revixit. Perstrepentibus elapsi nuper seculi bellis, non modicis affecta cladibus, & fortiorum aliquando in partes transire coacta, in totius Provinciæ luctu suas quoque calamitatès deflevit. Glogoviensem Principatum præter Svebusium, Bethaniam, Sprottaviam, & Freystadium, de quibus alibi agitur, commendant Oppidum Guravia rei frumentariæ commercio celeberrimum, Tschirnavium singulari lanificii, & tincturæ arte præcipuè clarum, & Grünberga Urbs anno 1320. in valle vineis, pascuis, & arvis lætissima à Germanis constructa.

GOLDBERGA.

GOldberga Lignicensis Principatus Civitas cum toto suo Districtu beatâ gaudet soli amœnitate, cœlique clementiâ. Cattum amnem ob auriferas arenas celebrem præterlabentem prospectat in convalle longè jucundissima, quæ agrorum fertilitate, hortorum deliciis, pascuorum ubertate, salictorum denique ad utramque ripam svavissimâ umbrâ vix ulli cedit. Aurifodinis, unde nomen traxit, quondam claruit anno 1200. adeò fœcundis, ut septimo quoque die 150. auri libras dedisse legantur, è quibus una libra, sive ùt quidam volunt, 80. aurei Rhenani Senatui Urbano cedebant. Henricus Pius Silesiæ Dux cum Tartaris per Poloniam in Silesiam usque irruentibus congressus, quingentos metallicos, seu fossores Goldbergenses sub signis habuit. Cœnobium à S. Hedwige Henrici Barbati conjuge anno 1212. fundatum, Lutherana hæresis in errorum suorum scholam postea convertit. Anno 1427. Hus-

Hussitæ pueros omnes in ludo literario inventos, & Sacerdotem in Templo barbara crudelitate trucidarunt. Variis insuper, gravibusque incendiis obnoxia fuit diversis temporibus, & præterito seculo Svecorum præsidio insessa multas belli injurias cum reliquis tulit.

GROTKA.

GRotka, seu Grotkavia vulgò Grodtkau Principatum suum cognominat, qui ab Ortu Oppoliensem, à Septentrione Brigensem, ab Occasu Minsterbergensem, & à Meridie Bohemiam Moraviamque respicit. Quando ea orta fuerit, incertum; constat tamen eam primò muros, & Urbis formam impetrasse à Boleslao Boleslai Calvi filio, cui in paternæ hæreditatis divisione anno 1278. Schwidnicensis Principatus obtigerat, & post fratris sui Henrici Crassi Wratislaviensis, & Lignicensis Principis obitum, anno illius seculi 96. nepotum assumpserat tutelam. Suberat enim Grotka Lignicensium, & Brigensium Principi Boleslao Henrici Crassi filio, à quo postea Precislaus Pogarellus Wratislaviæ Episcopus, anno nimirum 1341. totum Grotkanum Principatum emit, suæque adjunxit Ecclesiæ. Laudatur hìc aër saluberrimus, agri fœcundi, & sylvis cincti, ita ut pacis tempore omnia exiguo pretio venalia sint, unde natum proverbium, Grotkovienses nec fame, nec frigore extingui posse, cùm quævis domus adjuncta arva, & sylvas possideat. Ædes ex ligno pleræque, paucæ ex cæso lapide constant: hujusmodi sunt præter alias Curia, Palatium Episcopale, & Templa, inter quæ Parochiale amplitudine præstat. Multis quoque adversis casibus succubuit. Anno 1490. tota incendiô periit. Rursus anno 1549. fulmine tacta, exceptâ Parœciâ cum sex domibus, universa conflagravit. Anno 1633. à Sveco-Saxonibus capta est, exinde iterum anno 42. à Torstensonio Svecorum Duce occupata. Præter Nissam, de qua alibi dicetur, continet Grotkcanus Principatus sequentia Oppida, nempe Hotzeplotz in loco edito Arce, & mœnibus olim, à Brunone Olomucensi Præsule circumdatum. Ziegenhals ferrariis officinis famosum, & Zucmantel aliàs Edelstein sub Moravicorum montium radicibus positum, ferri, æris, calchanti, argenti, aurique fodinis clarum, sicque modò appellatum, quòd ibi latrones pallia viatoribus detrahere consvevissent.

HENRICHOVIENSE COENOBIUM.

HEnrichoviense Cisterciensis Ordinis Cœnobium apud Olæ fluvii fontes in Minsterbergensi Principatu excitavit anno 1221. Nicolaus Canonicus Wratislaviensis Henrici Silesiæ Ducis Cancellarius, qui, ùt habet Cureus apud Schickfusium(a) plura per hæc tempora Cœnobia erigebat, atque in eo pietatis genere ipsum Ducem superare nitebatur; nec tamen de suo nomine, sed à Duce Henrico Cœnobium hoc Henrichoviense voluit appellari. Demum abdicatis mundi pompis hanc sacram Ædem ingressus, in ea consenuit, relictâ apud omnes ingenti suarum virtutum famâ. Is quoque aliquibus visus est Camencensis Monasterii fundator, cùm ad idem circiter ævum hujus exordia referantur, & Cureus apud Balbinum, (b) utrumque quasi simul conditum his verbis enarret. *Hoc tempore eriguntur Monasteria Henrichoviense per Henrici Ducis Cancellarium, & Camencense in edito monte.* Cæterùm Henrichoviense Cœnobium vetustam etiamnum tuetur dignitatem, quamvis, ùt in Templi magnificentissimi vestibulo legitur, Hussitæ septies igne, ferroque illud vastaverint.

(a) Lib. 2. c. 3.

(b) Diu. Wast. orig. c. 5.

HIRSCHBERGA.

HIrschberga, seu Cervimontium vulgò Hirschberg à cervorum venatu ita dicta, duplici muro, fossisque cingitur, amplumque habet in Jauraviensi Principatu territorium, totum ferè montibus obsitum, & saltibus obumbratum. Urbs non ampla quidem, sed incolis frequens, & elegantioribus lini artificiis illustris, ad Zazi, & Boberi confluentes, loco amœno, ac percommodo intra Sudetos montes includitur, atque à propinquis thermis nobilitatur ad varios curandos morbos efficacissimis. Anno 1549. fortuito igne penitus exustam Cives multò ornatiùs restituerant; sed anno 1634. incensis à Cæsareo milite Suburbiis, allata à vento in Urbem flamma ita rursus in favillas redegit, ut ne unica quidem domus voracis elementi sævitiam subterfugerit. Sexennio pòst à Stallhansio Svecorum Duce militari robore firmata, adeò inflexibili pervicacia diuturnum à Cæsareis obsidium sustinuit, ut multæ mulieres fame contabuerint, infantesque sibi manus ambederint. Tandem à Stallhansio liberati inquilini universim quingenti cum mulieribus scilicet, ac infantibus Urbem relinquere, succensis portis, & omnibus, quæ

tol-

tolli poterant, asportatis. Desertam, destructamque Hirschbergam Cæsareorum Dux Goltzius paulùm restauravit, novosque induxit incolas. Verùm anno 1645. à Königsmarchio expugnata, munitaque Cæsareas copias longiùs fatigavit.

JAURAVIUM.

JAuravium, seu Javoria, vulgò Jawer proprio gaudet Principatu, cui nomen indit. Hic in longum protensus Bohemiam versùs, quæ ipsi Meridionalis est, in ampliorem latitudinem se dispergit, ita ut figuram amphoræ non absimilem exhibeat, cujus angustum os à Glogoviensi Principatu ad Boream claudatur, ansatum verò latus, in quo ipsa Metropolis, Schwidnicensem, & Lignicensem Ducatus habeat conterminos, & anterior pars Lusatiam, Bohemiæque partem ad Occidentem respiciat. Surgit Urbs in plano, fœcundoque campo, quatuor milliaribus Schwidniciô, & octo Wratislaviâ recedens. Fortes illam ambiunt muri, intra quos clauditur Parœcia, & Cœnobium, quod Joannes Varadinensis, ac Olomucensis Episcopus Minoribus S. Francisci de Observantia, quorum institutum amplexus fuerat, anno 1492. excitavit. Ante lapideam Curiam patet forum, annexis cuivis domui porticibus circumdatum, ita ut Civibus per eas liceat à cœli injuria tutis ambulare. Mira sunt Jauraviensia insignia, quæ in campo cæruleo præferunt S. Martinum gladio pallium rubrum dissecantem, atque equo cinericio insidentem. Anno 1640. Goltzius Cæsareorum Tribunus Civitatem hanc uno, alteroque assultu recepit, magna cum Civium strage, qui Stallhansianô præsidiô freti cœperant murorum aditus strenuè propugnare. Anno ejusdem seculi 42. à Svecis Duce Torstensonio capta est iterum Civitas, & anno 46. ab iis direpta. Tandem anno 48 stratagemate Cæsarei eam recepere, deprædantium militum licentiæ permissam. In hoc Jauraviensi Principatu præter Hirschbergam, & Leobergam suo loco descriptas, memoratu digna est Urbs Boleslavia, seu Bunzlavia ad Boberum fluvium sita, aëris salubritate, fontium perennium frequentiâ, soli fæcunditate paucis secunda, apud quam & nemora densantur, & porrecta patent camporum æquora floridis, ac irriguis pratis distincta. Oppida insuper Schmidberga ad giganteorum montium latus, à metallicorum fabrorum frequentia nomen adepta; Kupferberga, seu Kuprimons iisdem jugis ad Boberum amnem cincta, & septuaginta officinis, in quibus metallum excoquebatur, olim celebrata. Greiffenberga, quam Quissus alluit, atque exculta ibi linificia commendant; Liebenthalium amœna clausum valle, & Sanctimonialium Parthenone decoratum.

LEOBERGA.

LEoberga, vulgò Lemberg, vel Lewenberg Jauraviensis Principatûs Civitas quatuor milliaribus Hirschbergâ distans inter omnigenas terræ delicias à Bobero fluvio irrigatur. Quondam metallorum fodinis, nunc ædificiorum elegantiâ, agrorum culturâ, lanificii præstantiâ, hortorum denique amœnitate maximè renidet. Mirus hic peregrinarum aliàs stirpium progressus, quæ calidiori cœlo foveri exigunt; hujusmodi est malus granata, & rosmarinus tanta pullulans ubertate, ut per ipsam quoque Bohemiam distrahatur, & magnum Leobergensibus lucrum reportet. Firmatam ab anno 1640. Stallhansii præsidiô Leobergam, biennio pòst Lavenburgicus recepit, & cum Glogovia ad Svecos relapsam, Cæsareus miles anno 43. secundò recuperavit.

LIGNICIUM.

LIgnicium, vulgò Lignitz præclara Urbs insignem prorsus sub se habet Principatum, suoque nomine distinguit. Jungitur hic ad Ortum Wratislaviensi, ad Boream Wolaviensi, & Glogoviensi, ad Occasum rursus Glogoviensi, & Jauraviensi, atque ad Austrum iterum Jauraviensi, & Schwidnicensi. Antiquam hanc Civitatem Boleslaus Altus I. Silesiæ Dux commodioribus ædificiis auxit, ductoque circa eam muro vallavit, ut indè majorem Civitatis speciem præseferret. Paulò pòst favore subsequentium Principum, maximè Henrici Pii, Civium frequentiâ opibusque admodum crevit Lignicium; Henrici quippe mater S. Hedwigis, cùm ex clarissima Meraniensium Ducum stirpe, de qua in Tyroli sermo fuit, originem duceret, magnam inde nobilitatem post annum 1200. in Silesiam traxit, quæ Urbem hanc, utpote Principum Sedem cultissimam reddidere. Maximum verò incrementum Friderico II. Lignicensi Principi in acceptis refert, qui anno 1532. Civitatem, Arcemque latioribus munivit mœnibus, & splendidioribus exornavit ædibus, ita ut ipsi Wratislaviæ tum structurarum concinnitate, tum incolarum opulentiâ parum concederet. Stat illa in plano, ac peramœno campo, Inferioris Silesiæ meditullium ferè obtinens, ubi à torrente Katzbaco alluitur, qui ex monte Bleyberg descendens

dens totum Lignicensem Principatum percurrit, in Oderam tandem prolapsurus, vernoque tempore omnia rapidissimo cursu obvia non rarò prosternit, ingenti cum hominum, pecudumque strage. SS. Petri, & Pauli Basilica reliqua omnia ædificia magnifico suo splendore præcellit. Templum D. Joanni sacrum Princeps Wenceslaus anno 1347. fundavit. Carthusiam, quæ olim prope Civitatem florebat, Ludovicus II. anno 1523. erexerat, sed Fridericus III. anno 1548., quasi mœnium ordinem interturbaret, everti jussit. Antiquatum pariter Ordinis Prædicatorum Cœnobium Boleslaus Calvus in eodem sepultus excitaverat. Præterito autem seculo Templum, ac Collegium Societas Jesu in hac Urbe obtinuit, & etiamnum servat. Inter adversa Lignicium primò recenset Tartarorum irruptionem, qui tantam Civibus in aperto conflictu cladem, ac indè terrorem anno 1241. intulere, ut ipsimet incensa Civitate in Arcem se receperint, quam solam propugnarunt. Easdem prætcrea, quas reliquæ hactenus memoratæ Urbes, passa etiam hæc est calamitates, dum Svecici belli tempore tota gemeret Provincia, modò à Svecicis, modò à Cæsareis exercitibus subacta. Non tantùm externis, sed etiam intestinis motibus agitabatur: sic anno 1454. coorta intus seditione trucidatus est à populo Senatus, expulsusque Præfectus Regius; sed eam Albertus Marchio Brandeburgicus, non tamen absque labore, frœnavit. Lignicensem agrum recreant nunc crebri lacus, amplæque piscinæ; olim autem etiam auri venæ ditaverant, ex quibus quavis ferè hebdomada aliquot metalli libras Princeps Ludovicus eruebat. Cæterùm eximius hic Principatus præter Goldbergam Urbem, de qua superiùs dictum est, inter sua Oppida enumerat quoque Haynam cum Arce duobus milliaribus Lignició dissitam, & ab Hussitica rabie omnibus pueris literarum studio vacantibus, & Sacerdotibus anno 1427. orbatam; Lubenam vetustate celebrem, utpote à Boleslao Alto munitam, atque Parchwicium, quod Ratzbaco amni paucis infra Lignicium milliaribus adjacet, nobili Arci gaudens, & vinetis clarum.

MILICIUM.

Milicium, vulgò Militsch, ad Bartham amnem, primarium est Oppidum unius è quatuor liberis Baronatibus, qui nulli Principatui includuntur, sed totidem constituentes Dynastias, Bohemiæ Regi immediatè, ùt loquuntur, subjacent, ac peculiarem Provincialium Statuum Ordinem repræsentant, & inter quos, ut controversias de sessionis prærogativa ortas compesceret, Ferdinandus Cæsar hanc legem tulit, ut qui ex antiquissima foret familia cæteris præiret: Anno 1329. à Conrado Glogoviensi Principe Joanni Bohemiæ Regi ùt feudum oblatum est; postmodum verô ad Malzanios Proceres devenit.

MINSTERBERGA.

Minsterberga, vulgò Münsterberg celebris quondam Urbs, Principum, seu Ducum Sedes, utpote cognominis Principatûs Caput, qui ab Henelio apud Blavium hodie ad Olsnensem licèt indè dissitum refertur, ab aliis autem seorsim numeratur. Gaudet ea opportuno, fertilique loco, prope Olæ, seu Olaviæ amnis fontes, quinque milliaribus Glacio remota, creditúrque ab Henrico I. Imperatore Civitatis juribus donata, & à Monasterio, quod ille ibidem ædificaverat, nomen suum consecuta. Hinc à quibusdam inter quatuor S. R. I. montes Minsterberga recensetur, sicut tota Silesia inter quatuor ejusdem Vicariatus; verum reclamant Silesii, & validis argumentis utrumque à Balbino dicitur refutasse Joannes Henelius negans in ulla unquam Imperii Germanici divisione hos vel Silesiæ, vel Minsterbergæ titulos inveniri. Parebat hæc quondam ditio propriis Principibus ex Lignicensi stemmate prognatis usque ad annum 1428., quo eorum postremus Joannes ab Hussitis apud Glacium cæsus sinè prole interiit. Altero interim anno Wratislavienses Minsterbergæ Arcem solo æquarunt, ne ea potiti Hussitæ ab ejusdem munimentis protegerentur. Cúmque paulò pòst Principatus ad Bohemiæ Reges devenisset, hi anno 1443. Wilhelmo Oppaviensi Principi contulere, sed ejus fratre, ac successore Ernesto Primislao sinè liberis extincto curavit Georgius Bohemiæ Rex, ut sui filii Victor & Henricus à Friderico Cæsare S. R. I. Principes, & Minsterbergæ Duces crearentur. Parochiale S. Georgii Templum ob magnitudinem dilaudat Merianus, & quoddam præterea Cœnobium S. Crucis honori dicatum in hac Urbe commemorat. Continet Minsterbergensis Principatus etiam Camencense Monasterium, atq; Oppida Francosteinium, & Wartam, de quorum primo jam actum est, de altero inferiùs agetur.

NAMSLAVIA.

Namslavia, vulgò Nambslau ampla, & frequens Urbs in Wratislaviensi Principa-

cipatu, cui anno 1359. inserta est, cùm antea Lignicensi adscriberetur: idque factum postquam anno 1348. Bohemicæ Coronæ vendita fuit, & simul muris cingi cœpit. Castrum habet cum genio, & natura loci, tum solerti manu egregiè munitum, è quo Sveci diu se tutati sunt, cùm Cæsarei anno 1634. vi Urbem expugnassent. Postea Saxones Namslaviam suæ potestatis fecere, sed exinde iterum à Cæsareis recepta est. At annis 1642., & 46. à Torstensonio, & Wittenbergio Svecis captam, toties Cæsarei Duces recuperarunt.

NEOFORUM.

NEoforum, vulgò Neumarck, Wratislaviensis Principatûs Urbs in fertili solo Wratislaviam inter, & Lignicium occurrit, à quibus 4. utrinque milliaribus separatur. Crudele hìc facinus patravit anno 1245. Boleslaus Henrici Pii filius, quando captæ Urbis ædibus penitus direptis ad Templum processit, quo imbellis sexus cum infantibus spe obtinendi ibi asyli confugerat, subjectisque illi facibus dira quingentorum insontum nece suo furori litavit. Durante bello Svecico, cùm Cæsareus Præfectus Henricus Redingerus Stallhansio Svecorum Duci Neoforum prodidisset, perfidum caput, à carnifice palàm abscissum, Wratislaviæ amisit. Recepta postmodum à Cæsareis Civitas rursus anno 1642. à Torstensonio Sveco occupata est, ad Cæsarem secundò reversura.

NISSA.

NIssa, vulgò Neisse nobilis Grotkani Principatûs Urbs, Nissæ fluvii littori insistens, ipsam Grotkam, seu Grotkaviam amplitudine superat: hinc totus Principatus non Grotkanus, sed Nissensis sæpiùs appellatur. Nihil in hac ferè earum rerum, quæ ad Civitatis splendorem faciunt, desiderari potest. Peramœnô quippe sita solo, agros habet uberrimos, cœlumque saluberrimum: annonæ copiâ abundat: Civibus frequens est, negotiatione florens, mechanicis artibus egregiè exculta, exellentibus denique ædificiorum structuris sacris, & profanis, publicis, & privatis ornatissima. Præeminet omnibus Parochialis Ecclesia D. Jacobo consecrata, cui suppar est Cruciferorum Templum Episcopali Palatio annexum; in hac enim Urbe, quæ Wratislaviensi Ecclesiæ subest, solent sæpe illius Antistites cum splendida Aula residere. Adest hìc insuper Minorum Conventualium Cœnobium, & Societatis Jesu Collegium à Carolo Austriæ Archiduce, & Wratislaviensi Præsule erectum, novisque proventibus ab illius successore Carolo Ferdinando Polono dotatum. Cæteræ intra Urbem Ecclesiæ SS. Petro, Barbaræ, & Annæ dicatæ sunt; extra eam autem B. Dei Genitricis, atque SS. Joannis, Nicolai, & Catharinæ Patrocinium agnoscunt. Magnam præterea Nissæ famam conciliant vinariæ nundinæ, quæ mense Januario celebrantur in tota Silesia celeberrimæ. Sæpiùs etiam hæc Urbs conventibus agendis delecta est, sicut & anno 1497., cùm Nicolaus Oppoliensis Princeps & Silesiæ Præfectus Casimirum Teschinensem, & Episcopum Wratislaviensem pugione confodere attentasset; qua de causa condemnatus, & in foro capite plexus tam atrocis facinoris pœnas dedit. Bellici eventus præcipuè incidêre in annum 1632. quando Arnhemius Sveco-Saxonum Generalis Urbem deditione cepit, quam tamen illi eodem año Holckii Cæsarei Ducis exercitus adjuvantibus Civibus extorsit, atque in annum ejusdem seculi 42. servavit, quo Torstensonii viribus cessit, & quindecim thalerorum millia cum omnis generis commeatu suppeditare coacta est. Eam tamen postea omnia depopulati Sveci deseruerunt, quatuor portis, ac nonnullis turribus exustis, & Consule, duobus Senatoribus, atque aliquot Nobilibus avectis.

OLAVIA.

OLavia, vulgò Olau Brigensis Principatûs Urbs probè munita, & ab Ola fluvio irrigata, 4. milliaribus Wratislaviâ, & totidem Grotkaviâ recedit, ac peraleganti Principum Arce plurimùm decoratur. Prima illius mentio ad annum 1331. reperitur, quo eam Joanni Bohemiæ Regi Boleslaus, ejusque Filii Wenceslaus, & Ludovicus Lignicii, & Brigæ Principes veluti feudum subdiderunt. Hostium deinceps incursibus sæpiùs patuit: Anno 1429. Wratislavienses ab Hussitarum jugo, quo à pauco tempore premebatur, Olaviam liberavit. Anno 1632. in Saxonum manus venit, à quibus ad Cæsareas partes regressa, post paucorum annorum intervallum Svecos vim aliàs intentantes admisit, qui eam cœpêre anno 47 egregiis munimentis vallare, sed legitimo Domino nempe Cæsari tandem relinquendam.

OLSNA.

OLsna, vulgò Oels, Cromero Olesnicia pingui, ac fœcundô fruens solô, & 4. milliaribus à Silesiorum Metropoli remota, in Olsnensi eminet Principatu, quem claudunt ad Orientem, & Boream tres Barona-

ronatus Trachenberga scilicet, Milicium, & Wartenberga, ad Occidentem Wolaviensis Principatus, & Wratislaviensis ad Austrum. Henrici I. Cæsaris favore clarere cœpit Olsna anno 936., quando obtentis ab eo insignibus privilegiis ex tenui Oppido, quod ab anno 300. stetisse fertur, in Civitatem evasit. Piastæis Principibus è Glogoviensi linea descendentibus per annos pene ducentos paruit; sed cùm anno 1492. Conrado VIII. sinè prole decedente, ejus ditiones in Wladislaum Bohemiæ Regem recidissent, hic Olsnensem Principatum Henrico prædecessoris sui Georgii filio Minsterbergensi Duci contulit, receptô in ejus locum dominiô Podiebrad ad Bohemiam pertinente. Spectatu dignissimum in hac Urbe se offert Principum Palatium magnificè, & sumptuosè ædificatum. Anno 1634. Dubaldius Svecorum Dux Olsnam expugnavit, prœdamque indè abstulit trecentis florenorum millibus æstimatam: eodem tamen anno ad Cæsareos rediit, sed rursus à Saxonibus capta, incendiis consumptum deflevit, quod à Svecica direptione superfuerat. Anno autem 1640. à Stallhansio tentata, prioraque metuens infortunia, didicit hostilem impetum generosiùs retundere: at nihilominus biennio pòst Svecorum potentiæ iterum succubuit, iisque obtemperavit, donec à Laurentio Barone ab Hoffkirchen Cæsareorum Tribuno, plusquam quingentis Svecis in captivitatem abductis, suo pristino Domino redderetur. Tandem Sveci sub Wittenbergio militantes occupata Urbe, non tam in Civium fortunas toties direptas, quàm in muros desævierunt, vallis, mœnibusque ex Ducis jussu ad terram prostratis. Olsnensi Principi præter Trebnicium, de quo postea dicemus, subjacet Bernstadium Oppidum ad Weidam fluvium cum Arce situm, belloque Svecico plurimùm vexatum; & Hundsfelda unico milliari Wratislaviâ distans, ac memorabili victoria à Boleslao Poloniæ Duce adversùs Henricum V. Imperatorem ibidem obtentâ percelebris.

OPPAVIA.

Oppavia, seu Troppavia, vulgò Oppaw, & Troppaw nobilis est Urbs ad Oppæ, & Moræ confluentes jam ante 1164. extructa, suique Principatûs Metropolis, qui ab Oriente Teschinensi, & Ratiboriensi, à Meridie, & Occidente Moraviâ, & Grotkanô, à Septentrione demum Carnoviensi terminatur. Urbs sat ampla, & inquilinorum multitudine referta, solidis muris undique munitur. Intus autem multis sacris ædificiis exornatur, inter quæ speciosissimum est Parochiale Templum D. Georgio dedicatum, cui cedunt alia duo B. V. & S. Joannis cultui devota. Videre hìc est præterea unum Sanctimonialium Cœnobium, & plura Religiosorum virorum Domicilia, quibus etiam Societatis Jesu Collegium accensetur à Liechtensteiniis Principibus fundatum. Laudantur quoque privatæ Civium ædes, & Suburbia longè hinc extra Urbem procurrentia. Vetus Oppaviensium Principum series anno 1480. in Principe Joanne progredi desiit. Hinc ad Coronam Bohemicam devolutus est Principatus, & à Matthia Cæsare, Bohemiæque Rege anno 1614. Carolo Principi Liechtensteinio hæreditario in posteros jure tanquam feudum collatus. Evolutô nuper seculô semel à Danis, bis à Svecis subacta in Cæsaris potestatem semper recidit. Ad Oppaviensem Principatum spectant etiam Engelsberga Oppidum metallicum ad radices montium Moraviam à Silesia separantium occurrens; Hiltschinum muris cinctum, & speciosa Arce ornatum, ubi Oppa in Oderam effunditur, & Wochstadium eleganti itidem Prazmannorum Arce superbiens.

OPPOLIA.

Oppolia, vulgò Oppeln pervetusta Urbs proprio præest Principatui, qui si Oppidorum frequentia spectetur, nulli alteri in Silesia Provinciæ inferior est, adhæretque ad Orientem, & Boream Poloniæ, ad Meridiem Carnoviensi, & Ratiboriensi regioni, & ad Occidentem Grotkanæ, Brigensique. Cæterùm Oppolia in amœna, fertilique planitie sex supra Brigam Urbem milliaribus à præterfluente Odera irrigatur. Celebrantur illic Collegiata, ùt vocant, Ecclesia à pluribus Canonicis administrata, Curia, ac Cœnobium antiquo Palatio contiguum, quibus & Societatis Jesu Collegium adjunge. Propriis olim subjacebat Principibus, sed post Nicolaum, utì diximus, capite truncatum, ejusque fratris anno 1532. absque mascula prole decedentis mortem, ad Bohemiæ Regem tota ditio pervenit, quam Regina Hungariæ Elisabetha, & Transylvaniæ Principes Sigismundus, & Gabriel Battorii deinceps tenuêre. Conjunctus aliàs est hic Principatus cum Ratiboriensi, eademque privilegia, & jurisdictiones usurpat. Fundata creditur à Schickfusio Oppolia jam ab anno circiter 810., atque sequentium seculorum periodis aucta non tantùm ædificiis, sed etiam populis Germanicâ Polonicâque linguâ utentibus, hodiernam tandem amplitudinem assecuta est,

est, quam tamen pluribus annis morabantur incendia, & bella, quibus sæpe concidit oppressa. Corripuit eam ignis anno 1501., & alterius seculi 15., editâ non tam Domorum, quàm mortalium strage, quorum 104. in secundo incendio interiêre. Bellicas clades sensit à Wimaro-Danicis, Saxonibus, & Svecis diverso tempore inflictas, cúmque à postremis anno 1642. occuparetur, fortuitò incensa rursus in cineres, fumumque abiit. Restaurata tamen est, atque Imperatori post triennium restituta. Celebriora hujus Principatûs Oppida sunt: Beuthena in Poloniæ confinio argenti fodinis quondam locuples; Cosla unà cum Arce munita Oderæ fluentis imminens, ac varios belli casus cum reliquis Urbibus experta. Falcoberga ad Steinam fluvium minimè obscura, & Ducatûs olim titulô insignis. Glogovia Minor egregia Arce instructa rara loci amœnitate gaudens, & Lauretana Deiparæ icone in Minorum S. Francisci Cœnobio miraculis fulgente non parum illustris. Lesnicium dextro Oderæ littori impositum, & peregrinationibus, quæ ad propinquum S. Annæ montem religionis causâ instituuntur, frequentatum. Neostadium denique, quod ôb amplitudinem, ædiumque elegantiam inter Oppoliensia Oppida nobilissimum existimatur.

RATIBORIA.

Ratiboria, vulgò Ratibor lævæ fluminis Oderæ crepidini incumbens in proprio emicat Principatu, cujus Boreale latus attingit Oppoliensis, Occiduum Oppaviensis, Australe Teschinensis, & Ortivum Polonia. Spectabile Ratiboriæ est Canonicorum Collegium, quod sub titulo B. M. V. Thomas II. Wratislaviensis Episcopus anno 1287. in Arce fundaverat, sed Princeps Joannes, consentiente Wenceslao ejusdem Ecclesiæ Antistite, anno 1416. in Urbem transtulit, auxitque proventus, quibus præter Decanum, & Præpositum quatuordecim Canonici imposterum alerentur. Sanctimonialium Parthenonem S. Crucis honoribus dicatum Ratiboriensis Princeps Primislaus anno 1336. extruxit, ac liberaliter dotavit. Virorum quoque Cœnobium his addit apud Blavium Henelius. Multis bellorum infortuniis obnoxia plurimisque incendiis hæc Civitas fœdata fuit. Anno 1627. Wimaro-Danici irrito quidem eventu eam obsedere; sed anno ejus seculi 33., & 42. à Svecis capta, hos tam diu ferre cogebatur, donec à Cæsareis demum expellerentur.

SAGANUM.

Saganum, vulgò Sagan sat ampla, & populosa Urbs hinc à Bobero, & Quisso in unum alveum concurrentibus alluitur, à vastis indè nemoribus inumbratur. Subjacet huic Saganensis Principatus, qui in longum recurvus ab Occidente utramque respicit Lusatiam, Boream versùs ad Crossensem Principatum pertingit, ad Orientalem verò Plagam habet Glogoviensem, & ad Meridionalem Jauraviensem. Glogoviensi Principatui antiquitus jungebatur, sed ab illo postmodum avulsus proprios obtinuit Principes, ex quibus Joannes postquam anno 1472. Urbem incendisset, in qua fratrem suum Balthasarem obsederat, captumque putrido carceri usque ad mortem incluserat, ut subditorum odium declinaret, Saxoniæ Ducibus Ernesto Electori, ejusque fratri Alberto Principatum vendidit, quinquaginta quinque aureorum millibus ab iis in pretium acceptis. Longo itaque tempore Saxonibus paruit, usque ad annum scilicet 1548., quo Ferdinandus I. Imperator, facta cum aliis bonis commutatione à Duce Mauritio redemit, & afflictam ab Hæreticis Orthodoxam religionem recreavit. Exinde ditionem hanc tanquam Bohemicæ Coronæ feudum obtinuit Sigefridus Promnicius, dein Albertus Wallensteinius, & tandem anno 1652. Lobkovicii Principes, quibus etiamnum subest. Inter Urbis notabiliora censentur, illustre Principum Palatium, & Canonicorum Regularium S. Augustini Collegium, quod Naumburgi Saganensis Principatûs Oppido ab Henrico Barbato, ejusque conjuge S. Hedwige anno 1217. excitatum, post 67. annorum intervallum in hanc Urbem transtulit Sprottaviensis Princeps Primislaus. Huic postmodum aliud Religiosorum Cœnobium, & Societatis Jesu Collegium accesserunt. Bellici præteriti seculi eventus, utpote aliis toties enarratis consimiles datâ operâ prætermitto.

SCHWIDNICIUM.

Schwidnicium, vulgò Schweidniz insignis Civitas suo Principatui nomen tribuit: qui Wratislaviensi, & Jauraviensi ab Aquilone cingitur, Brigensi ab Ortu, Minsterbergensi, ac Bohemia ab Austro, & rursus Jauraviensi ab Occasu. Schwidnicii etymon ab apro plurimi derivant, quem in insignibus gestat; ortum verò ab anno 1070. auspicatur; muros tamen, turresque, quibus ambitur, atque concinnum platearum ordinem Boleslao I. cognomine

Bellicoso accepta refert. Triplici hodie vallo, profundisque fossis defensa dicitur, extra quas florentes explicantur horti, viridiaque prata, à præterfluente Weistricio amne humectata. Primarium D. Wenceslai Templum tum amplitudine, tum altitudine conspicuum unà cum excelsa turri nunc grandi ære campano instructa monumentum est Boleslai II. anno 1330. collocatum. Ecclesia B. Virgini sacra, quam terni fratres Comites in Wirbenau ex sua in Deiparam pietate dudum erexerant, ad Minores D. Francisci pertinet, quos Laurentius Wratislaviensis Episcopus jam anno 1220., in ipso scilicet Seraphicæ Religionis exordio, ad eam fertur invitasse. Tardiùs successit Venerabilis D. Dominici Familia, cui anno 1309. Schwidnicensis Princeps Bernardus Cœnobium, ac Templum S. Crucis gloriæ dicatum suis sumptibus excitavit. Postremò hanc Urbem subiit Societas Jesu, quæ Collegii sui authorem Ferdinandum IV. Romanorum, ac Bohemiæ Regem veneratur. Inter profana ædificia eminet Palatium Principum anno 1295. à Boleslao condi cœptum, Curia eleganter extructa, & Armamentarium antiquorum Principum, ac Ducum armaturis, quas adhuc conservat, memorabile. Schwidnicensium Principum prosapiam clausit alter Boleslaus anno 1368. absque prole è vivis ereptus, à quo ad ejus conjugem, ab hac verò ad Bohemiæ Reges anno ejus seculi 92. dominium Schwidnicense devolutum est. Svecico turbine Germaniam vastante è diversis aliquoties obsessa Civitas, communia belli incommoda cum aliis tulit. Oppida quàm plurima inter hujus ampli Principatûs limites passim obviant. De Fridlandia, & Strigovia partim diximus, partim suo loco dicemus. Cætera notabiliora videntur: Gotzberga argenti, æris, nigrique plumbi metallis, quæ ibi effodiuntur, excellens, nec non carbone fossili in vicinis montibus abundans. Reichenbachium textorum officinis, quarum ibi ingens copia, famosum. Landishutum ad Boberi, & Zideri confluentes, territoriô Pagis frequentissimô gaudens. Bolckenhaina inter Urbes habita, quamvis non adeò ampla, amœna tamen est, Arcemque in edito admodum colle suspicit à Bulione Principe excitatam.

SPROTTAVIA.

Sprottavia, vulgò Sprottaw Glogoviensis Principatûs Civitas, 5. milliaribus ab illius Metropoli dissita, ab amne Sprotta ad Septentrionem, & ad Meridiem à Bobero paulò pòst Sprottam excipiente alluitur. Principatûs ab aliis distincti prærogativâ olim gloriabatur, postquam videlicet anno 1280. Glogoviensis Princeps Conradus divisa inter filios hæreditate, Primislaum novum Sprottaviæ Principem creavit. Et licèt eo primùm tempore ex historiis hæc Civitas innotuerit, post Glogoviam tamen, & Beuthenam totius Principatûs antiquissima perhibetur, & anno 1271. ab eodem Conrado Germanorum Coloniis plurimùm aucta. Arcem habet versùs Ortum eo sitam loco, quem fluvii, & paludes circumdant, ac muniunt. Cæterùm Sprottavia venusta, & populosa Urbs est, quam nobilitat sacrarum Deo Virginum Cœnobium Beuthenâ translatum. Bellorum adversitates, præsertim Svecicorum, non minùs, quàm aliæ, Urbes sustulit modò à Svecis, modò à Cæsareis intercepta, aut derelicta.

STRIGOVIA.

Strigovia, Cromero Stregomum, vulgò Strigau, seu Striga Schwidnicensis Principatûs Civitas satis ampla, & loco fertili sita, ab optima cervisia, ac terra, ùt vocant, sigillata maximè commendatur; gignit enim proximus montis acuti, seu D. Georgii mons terram quandam subrubram per Joannem Montanum famosum Chymicum repertam, quæ improbo labore duas inter rupes effoditur, summâque diligentiâ in orbicularem formam redacta, impressô sigillô in probitatis testimonium notatur, unde eam sigillatam dixere. Ejusdem fertur coloris, virtutisque, qua prædita est Lemnia; omnium quippe venenorum vim infringit, & plurimis aliis morbis medetur. Alia quoque terra sigillata, sed candida, non exigui tamen & ipsa apud Medicos usus in Lignicensi Principatu generatur. Sepulcrum prædicti Montani, qui peculiari opere illius terræ dotes complexus est, honorifico inscriptum elogio in Strigoviensi SS. Petri, & Pauli Templo spectari potest.

SVEBUSIUM.

Svebusium, Cromero Svebodinum, aliis Svebissena, vulgò Schwibus Glogoviensis Principatûs Urbs à Svionibus, vel Svevis nomen traxisse à nonnullis creditur; utrumque tamen oppidò incertum. Abest Glogoviâ Poloniam versùs 10. milliaribus in peropportuna, & amœnissima jacens planitie circa propinquum lacum extensa, præter quem adhuc alium longè ampliorem hujus Urbis Districtus, seu, ut Henelius loquitur, circulus complectitur. Templum primarium eximii operis est, totum ex lapide

pide

pide constructum cum magna, altaque turri, in qua multiplicis campani æris egregia symphonia. Præcipua hæc olim fuerat sedes Equestris Ordinis S. Mariæ anno 1220. exorti. Magnam dein belli flammam inter Poloniæ Duces, & Marchiones Brandeburgicos suscitavit, nunc uni, nunc alteri confligentium parti adhærere coacta. Tandem Bohemiæ Reges ditionem hanc ad se devolutam Glogoviensi Principi subdiderunt. Non leves quoque passa est ærumnas, dum Matthias Hungariæ Rex, aut Svecicus miles Silesiam depopularetur.

TESCHINA.

Teschina Cromero Cessinum vulgò Teschen, vel Tessin præcipua est sui Principatûs Civitas, qui ad Aquilonem Ratiboriensi, ad Occasum Oppaviensi, ad Austrum Moraviâ, & ad Ortum Poloniâ terminatur. A Cessimiro Lesci III. Poloniæ Ducis filio sub annum 810. condita censetur, ideoque totius Silesiæ ferè antiquissima. Jacet ea ad Carpathi montis radices inter binos fluvios Vistulam scilicet, atque Elsam, huic tamen multò propinquior. Famosissimæ hìc quot annis habentur nundinæ, sclopetique, ùt vocant, adeò elegantes, & probæ notæ conficiuntur, ut reliquis per Silesiam elaboratis palmam præripiant. Aurâ Urbs fruitur montanâ, & salubri, atque omnis generis annonâ abundat: avium, ferarumque copiam non longè distantes sylvæ affatim suppeditant. Fortibus vallatur muris, quos excelsæ exornant portæ, nec splendidissima Principum Arx in editiori colle fundata, exiguum Urbi adfert decus, & munimentum. Ædes circa forum ex lapide structæ sunt, cæteræ plurimùm ex ligno constant. Inter sacra Civitatis Ædificia splendore, ac magnificentia reliquis præstat Religiosi Prædicatorum Ordinis Ecclesia, cui suppar est Parochialis, aliæ exiguæ. Polonica Piastæorum Principum stirps longo hìc tempore floruit, utpote non nisì anno 1625. extincta in Friderico Wilhelmo, absque mascula prole è vivis sublato. Nobiliora Principatûs Oppida putantur: Bilicium cum honesta Arce ad Bilam amnem situm, cui nec munitio deest, neque amœnitas. Fristadium iisdem, quibus Bilicium, dotibus instructum. Jablunca Carpatho monti, Hungariæque finibus proxima, nullis quidem mœnibus circumdata, sed à valida Arce defensa. Adjacet præterea huic Principatui Plessensis Baronatus ex iis quatuor, quorum prærogativas alibi dedimus, ad Vistulam fluvium secus Poloniæ terminos protensus.

TRACHENBERGA.

Trachenberga vulgò Trachenberg inter quatuor descriptos aliàs Baronatus recensita, in uliginoso stat solo ad Barthæ fluvii littus sex milliaribus Wratislaviâ remotum, atque optimorum piscium, præsertim Luciorum capturâ percelebre. Haud spernenda gaudet Arce anno 1579. ab igne quidem multùm fœdatâ, sed nobiliùs restitutâ. Anno 1640. irrito conatu tentata est à Stallhansio Trachenberga, sed elapsô indè bienniô fortiùs eam aggressus Torstensonius vi cepit, diuque potitus est non sinè magna obsidentium Cæsareorum clade.

TREBNICIUM.

Trebnicium, vulgò Trebniz Olsnensis Principatûs Oppidum maximè inclaruit ob amplissimum Cisterciensis Ordinis Parthenonem, quem S. Hedwigis Bertholdi Meraniensis Ducis filia, atque Henrici Barbati Silesiæ Ducis conjux regiâ munificentiâ dotavit, eoque præmissâ filiâ Gertrude cum magno Virginum comitatu, quas ex Bambergensi Monasterio advocaverat, ipsa quoque consentiente marito subsecuta, in Episcopi manu perpetuæ castitatis votum emisit: dein religiosarum virtutum studio toto connisu incumbens, crebris jejuniis, aliisque corporis afflictationibus animam expoliebat. Tandem obitûs sui diem præsentiens, priusquam graviore morbo corriperetur, sacra unctione roborari voluit, post quam multa hilaritate Sanctos venerata, qui magno splendore ad morientis lectulum descenderant II. Cal. Octobris anno 1243. spiritum Creatori reddidit, à Clemente IV. Summo Pontifice Viterbii degente anno ejusdem seculi 67. Cœlitum albo inserta. Addit in Bavaria sancta Raderus, S. Hedwigem aliquando ad Christi de cruce pendentis effigiem preces fundentem, fuisse ab imaginis dextra clavo soluta in bene precantis modum cruce signatam.

WARTA.

Warta Minsterbergensis Principatûs Oppidum ad Nissæ fluvii crepidinem medio itinere inter Glacium, & Camencium celebre Cœnobium, quasi Silesiæ limen, Glacensis Comitatûs fines attingit, & indè Wratislaviam commeantibus viam pandit. Anno 1301. à Boleslao Minsterbergensi Duce, Abbate Camencensi Petro de Podaczyn vendita, hujus successoribus hodieque subest. Assurgit penes Oppidum altissimus mons, ex quo gratissimus pa-

patet in minores montes, ac depressas valles circumspectus; ad Septentrionem enim offert se ampla Silesiæ planities Nissam usque quinque milliaribus remotam, ad Orientem montosis cingitur sylvis: Meridies verò, & Occidens Glacensem Comitatum, aliosque Bohemiæ tractus ostendit. Amœnissimam hanc terræ faciem elegit sibi Deipara, ut indè largiores suis clientibus gratias impertiret. Colitur quippe hìc in Templo, quod Bohemicum vocant, prodigiosa illius statua, quam ipsamet Beatissima Virgo sub annum 1200. famulo cuidam tradidit miracula patraturam, si à populis coleretur. Paulò pòst nobilis Bohemus, cùm nuncupatô visitandæ hujus imaginis votô, fracti cruris sanitatem divinitus impetrasset, ligneum primò Sacellum, dein aliud è lapide Templum Sospitæ suæ honoribus exitavit etiamnum superstes. E ligno constat icon, ligni tamen species ignoratur. Exhibet illa in throno Virginem coronatam, quæ dexterâ pomum Mundi Jesulo super extrema Matris genua sedenti porrigit, sinistrâ verò eundem complectitur, ne labatur. Pretiosa munera, quæ accolæ tot beneficiis invitati, ad Templi ornatum contulerant, diripuit anno 1425. bacchantium Hussitarum furor, qui subjecto postea igne Templum in cineres redegerunt; sed non eadem iis fuit in Divæ statuam, quæ in muros, & supellectilem potestas; illa enim inter flammas illæsa de Hussitica barbarie triumphum egit, inter busta postmodum reperta unà cum integro cujusdam Cisterciensis Sacerdotis brachio, qui apertâ sibi per arma, & ignes viâ jam ad statuam ipsam quidem pervenerat, sed dum eandem efferret sive fumô, aut flammâ præfocatus, sive ruentis ædificii mole oppressus interiit. Lapis, in quo Deipara sedit, in annum usque millesimum sexcentesimum vestigia Virginis retinuit; neque ultra potuit, cùm frequentes peregrini piis furtis totum vel attriverint, vel frustatim abstulerint. Ne tamen rei memoria periret Carolus Archidux, & Wratislaviensis Præsul anno 1617. locum pereleganti Sacellò ornavit, & supra Virginis vestigia summam aram erexit.

WARTENBERGA.

Wartenberga à descripto antea monte, quem etiam Wartenberg vulgus nominat, distincta, primarium est unius è quatuor Baronatibus Oppidum, cujus districtum Milicensis Baronatus, Olsnensis, & Wratislaviensis Principatus, atque Polonia includunt. Non longè à Weidæ amnis fontibus dissitum, raram undique amœnitatem spirat. Anno 1632. illud Sveci deditione, & biennio pòst Saxones assultu cepere, dein ad Cæsarem reversum Torstensonius anno 1643. ternis diebus, totidemque noctibus, vano tamen eventu oppugnavit. Anno autem ejus seculi 46. aliæ Svecorum turmæ tandem Oppidum obtinuere, cunctisque munimentis denudarunt.

WOLAVIA.

Wolavia sat amplum denominat territorium, quod ab Olsnensi Principatu avulsum ad Lignicensem aliquando accessit, nunc verò Principatûs titulo insignitur, quamvis inter sexdecim Silesiæ Principatus, Henelio apud Blavium teste, non numeretur. Ambiunt Wolaviensem Principatum ab Ortu Olsnensis cum Trachenbergensi Baronatu, ab Occasu Glogoviensis, à Meridie Lignicensis, & Wratislaviensis, à Septentrione Polonia. Regio hæc partim sylvis tecta, partim frugiferis agris dives, ubique cœlo fruitur salubri. Urbs unà cum Arce udô locô inter piscinas sita, munita, & amœna simul, laneis pannis conficiendis insignis est. Anno 1640. Svecorum Ductor Stallhansius post exigui temporis obsidionem arbitrio suo deditam cepit, magnamque in ea bellici apparatûs copiam offendit. Indè recepta à Lavenburgico iterum à Svecis vi expugnata est, & per biennium retenta, usque dum Cæsarei eam deditione rursus occuparent. Inter Principatus hujus Oppida excellit Steinavia, seu Stinovia Principatûs olim titutô decorata.

TOPO-

Stud. et operâ cujusdam Geogr. S. I

I. A. P. et C. E. fec. et exc.

TOPOGRAPHIA MARCHIONATUS MORAVIÆ.

Moravia, quam postremò lustrare aggredimur, à Mora, seu Morava famoso etiam apud veteres fluvio, quem Plinius, & Tacitus Marum vocant, nominis sui etymon derivat. Nascitur hic in hujus Provinciæ angulo Septentrionem versùs maximè protenso, eamque directo in Meridiem cursu intersecans non ante deserit, quàm ab influentis Teiæ undis augeatur in Danubium ex adverso Hamburgi tandem prolapsurus. Ambiunt Moraviam ab Occidente Bohemia, ab Aquilone Silesia, ab Oriente Hungaria, & à Meridie Austria, ubi Teia per utriusque fines ab Occasu in Ortum devolvitur. Aëris temperies mollior est, ideoque corruptioni magis obnoxia; regio tota cultoribus frequens, rerumque omnium ad humanæ vitæ sustentationem optabilium fœcunda. Non frumenti solùm, sed & croci maximam copiam subministrat. Vini quoque ferax est, sed debilioris, quod bibentium caput non multùm lædit. Quadruplici insuper metallorum genere locupletatur, auro nimirum prope Jamnicium Römerstadtl, & Bergstadtl, atque in Dominio Goldenstein, & Lukow: argento prope Polnaviam, Piscopizium, & Iglaviam, atque apud Bergstadtl & Hagenstein: ferro in Janovicensi, ac Bersteinensi Dominiis, & circa Neustadtl, & Römerstadtl, & Kunstadt: item Polnaviæ, Jaispitii, Franæ, Hochwaldii, & Battelavii, aliisque pluribus locis ferrifodinæ excoluntur: denique plumbo, quod prope Iglaviam ex montanis Ranzern dictis effoditur. Gignit præterea Moravia alumen, vitriolum, gagatem, succinum, achatem, granatos, jaspides, nobile marmor, lithanthracem, aliaque ejusmodi pretiosa naturæ dona. Qui myrrham, & thus hìc quoque suppetere adjiciunt, à peritis harum rerum indagatoribus meritò exploduntur.

Quados potiùs, quàm Marcomannos, pro quibus stat Pessina, (a) fuisse veteres Moraviæ inquilinos non obscurè indicat Tacitus (b) ita scribens: *Juxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomanni, & Quadi agunt, eaq; Germaniæ velut frons est, quatenus Danubio prætexitur.* Nec ab eo discedit Ptolomæus, dum ait: *Sub nemus Orcynium Quadi.* Minus Strabo, quem ita Cluverius (c) interpretatur: *Enim verò Svevorum ùt ante dixi, gentes aliæ intra habitant, aliæ extra saltum, ut Quadorum gens contermina Getis.* Cùm enim secus Danubium post Marcomannos, quos in Bohemia, & Austriæ parte statuimus, à Tacito ponantur Quadi, non alia certè iis aptior convenit sedes, quàm Moraviæ regio, & adjuncta usque ad Danubium Austria; siquidem cum hoc fluvio ultra descendere non licet, extra antiquæ aliàs Germaniæ limites Quados Germaniæ populos protruderemus. Namq; Marus adversùs Carnuntum Danubium subiens Germanos à Sarmatis, aliisque populis juxta Plinium dirimebat, cujus hæc sunt verba: *Ab eo in plenum quidem omnes Scytharum sunt gentes; variæ tamen littori apposita tenuere, alias Getæ Daci Romanis dicti, aliàs Sarmatæ.* & mox. *Superiora autem inter Danubium, & Hercynium saltum usque ad Pannonica Hyberna Carnunti, Germanorumq; ibi confinium, campos, & plana Jazyges Sarmatæ; montes verò & saltus pulsi ab his Daci ad Pathissum amnem à Maro, sive is Duria est à Svevis, regnoq; Vanniano dirimens eos.* Mixtos tamen interdum cum Quadis Marcomannos haud inficior, præsertim cùm unitis viribus contra M. Aurelium Antoninum Romanorum Imperatorem hoc veteris Germaniæ vestibulum tutarentur. Hinc egregiè primos Quadorum terminos circumscribit Cluverius, (d) ab Austro scilicet Danubium, ab Occasu æquinoctiali, atque æstivo Clunam amnem, Bohemicosque montes, & ab Ortu Marum. A Tiberii tamen Imperio videntur ii priscos suos limites præteriisse, eosque tum ad Septentrionem intra Hercynium nemus, ubi modò Silesia, tum ad Ortum usque ad Cusum, sive Vagum Hungariæ nunc fluvium promovisse, quæ ex mox dicendis liquidò patebunt; dum scilicet de Quadorum regno, gestisque aliqua subjiciemus.

Proprios quondam Reges Quadis fuisse, disertè docet præcitatus Tacitus allegatis jam verbis hæc alia statim subdens: *Marcomannis, Quadisq; usq; ad nostram memoriam Re-*

(a) Mart. Mora. l. 1. c. 2.

(b) De Morib. Germ.

(c) Germ. ant. l. 3. c. 31.

(d) Germ. ant. l. 3. c. 31.

Reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodui, & Tudri genus: jam & externos patiuntur, sed vis & potentia Regibus ex authoritate Romana: rarò armis nostris, sæpiùs pecuniâ juvantur. Quemadmodum enim Marcomannorum Rex fuerat Maroboduus, ita & Quadorum Tuder, prout Cluverius Tacitum explanat, ac sanè longè accommodatiùs, quàm Velserus utrumque Regum genus Marcomannis adscribens. De hoc Quadorum Regno rursus in annalibus mentionem facit Tacitus (a): *Idem*, inquit, *Catualdæ*(qui Maroboduum Regno expulerat) *casus, neque aliud perfugium: pulsus haud multò pòst Hermundurorum opibus, & Vibilio Duce; receptusq; Forum Julium Narbonensis Galliæ Coloniam mittitur. Barbari utrumque comitati, ne quietas Provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum, & Cusum locantur, dato Rege Vannio gentis Quadorum.* En itaque qua ratione Vannius in Occidua Mari plaga Quadorum Rex ad Orivum ejusdem latus Regnum, potentiamque propagaverit, obtentis scilicet à Cæsare novis subditis, inter Marum, & Cusum ab eo collocatis, unde forsan Sarmatæ Romanorum metu antea recesserant, aut aliquando victi ab iis leges accipiebant. Interim non magis Vannio, quàm Catualdæ arrisit fortuna; alio enim loco Tacitus (b) hæc de eo annalibus inseruit: *Per idem tempus Vannius Suevis à Druso Cæsare impositus* (erant quippe Quadi Suevorum pars) *pellitur Regno: prima Imperii ætate clarus, acceptusq; popularibus, mox diuturnitate in superbiam mutans, & odio accolarum, simul domesticis discordiis circumventus. Auctores Jubillius Hermundurorum Rex, & Vangio, ac Sido sorore Vannii geniti.* & paulò pòst: *Igitur digressus Castellis Vannius, funditur prælio, quamquam rebus adversis laudatus, quod & pugnare manu capessiit, & corpore adverso vulnera excepit. Cæterùm ad Classem in Danubio opperientem perfugit; secuti mox clientes, & acceptis agris in Pannonia locati sunt. Regnum Vangio, & Sido inter se partiti sunt, egregia adversùs nos fide.* Divisisse ergo ita Cluverio videntur Regnum, ut alter citra Marum, alter ultra regnaret; at si Pessinæ subscribimus Vangio Marcomannos, Quados Sido regendos suscepit, relicta parte Septentrionali Bohemiæ Hermunduris in præmium navatæ sibi operæ. Verùm quæcunque hæc divisio fuerit, illud saltem ex historiis elucet, Quados, & Marcomannos aut in unam quasi gentem coaluisse, aut concordi semper animo, & perpetuo veluti fœdere junctos Rempublicam administrasse. Postremò hi populi trans Cusum etiam, seu Vagum progressi victis Osis, & Sarmatis Bregetionem usque, hodie Strigonium, & ad Granuam fluvium regionis suæ terminos protulere. Contra Romanos verò sub Viguario, & Vitroduro ejus filio, atque iterum sub Gabinio, & Fridegildo Regibus variâ fortunâ modò victi, modò victores dimicarunt; donec tandem iteratis cladibus partim à Romanis, partim à Vandalis, & Gothis, potissimùm verò ab Hunnis attriti, Attilæ primò, dein Arderico Gepidarum Duci militasse creduntur; hinc iis in diversas Provincias dissipatis sub finem seculi quinti cœpit in hisce regionibus Marcomannicum, Quadicumque nomen penitus deleri.

(a) Lib. 2.

(b) Annal. l. 12.

Extinctis itaque Marcomannis, & Quadis, in Moraviam successere Slavi peculiari postea nomine Maravani, Marahenses, & ultimò Moravi appellati. Tradit hoc ipsum Suidas author Græcus, quem aliqui sextò, alii octavô seculô floruisse opinantur; *Slavi*, inquit ille apud Pessinam, *ex regione trans Danubium primò venere, cúmque finitimis sæpe venissent auxilio, terræ melioris occupandæ gratiâ tandem populariter transeuntes in Illyrico consederunt. Parsq; eorum deinde Bohemiam occupavit, & regionem proximam quam à Maravana flumine Maravaniam appellant. Nam Marcomanni cum Hermunduris jam pridem in Noricum, & Vindeliciam transierunt.* Non desunt tamen recentiores aliquot, qui, antequam Czechus cum Slavicis Coloniis ex Illyrico in Bohemiam transmigraret, ex Sarmatia recto in Moraviam itinere Slavos deducant; sed corrasis hinc indè conjecturis solummodo innituntur. Quidquid igitur sit de hoc Bohemorum, aut Moravorum primatu; illud certè his longè gloriosius refelli nequit, inter omnes nempe Slavicas gentes Majestatem Regiam primò Moravis deberi; nulla siquidem Slavorum natio ante Moravicam regiô titulô à scriptoribus etiam vetustissimis decoratur. Nec minùs indubitatum est Moravorum Regnum longè, latéque extra hodiernæ Moraviæ limites patuisse, idque amplissimum facit Pius II. Papa ita de Moravia scribens: *Hic multos annos regnatum: Hungari, Bohemi, Poloniq; Moravorum Principi paruerunt.* Per id tamen, quod de Hungaris dicitur, minimè intelligendum est, Hungarorum nationem, sed magnum præsentis Hungariæ tractum Moravorum Regi obtemperasse, quod extra omnem controversiam versatur. Regum nomen clarere cœpit in Swatossio (alii Svathem nominant) Marothi, seu Moravodi filio, qui sub annum 720. fixa Vesprinii sede, Pannoniæ simul, & Moraviæ Rex amplissimis regionibus ex utroque Danubii latere dominabatur; sed paulò pòst ab Hungarorum exercitu binis præliis cæsus, totáque

queferè Pannoniâ ſpoliatus, in inſulam vulgò Schüt dictam, indè in Moraviam trajecit, ubi Welehradi non procul à Morava fluvio novam Aulam erexit, pluribus ad Vagi vada excitatis Arcibus, quibus hoſtes ab ulteriore invaſione arcerentur. Adverſantur tamen huic Moravorum relationi Hungariæ ſcriptores Bonfinius, & Thurocius, Swatoſſium Danubii vorticibus hauſtum in fuga periiſſe aſſerentes. Swatoſſio ſubrogatur à Peſſina Samomirus, huic filius Samoslaus, & huic Lechus, qui in pugna cum Caroli Magni Imperatoris exercitu commiſſa fertur occubuiſſe. Poſt Lechi necem Regnum adiit Hormidorus, poſt hunc Mogemirus, qui tentatâ incaſſùm Hungariâ, dein fœliciùs Poloniâ, Cracoviam expugnavit non diu ſervaturus. Huic è vivis ſublato ſuffectus eſt Bryno, ſeu Bruno à nonnullis etiam Prinnina vocatus; at ſopiendis ſuorum ſeditionibus impar ſolium deſeruit, à Mogemiro II. tumultuum authore, ſtatim occupatum; obtinuit tamen mox à Ludovico Bavariæ Duce quandam circa Savum Provinciam (prout in Cilejenſi deſcriptione meminimus) ubi tranquilliùs imperaret. Mortuô Mogemirô II. Moraviæ Regno potitus eſt Raczko, ſeu Radislaus, quem alii Raſticen nuncupant. Hic proſperè primùm cum Hungaris congreſſus, infœliciter deinceps pugnavit, totâ penitus Pannoniâ exutus, quam Veſprinium uſque antiquam prædeceſſorum Sedem in ſuam poteſtatem redegerat. Quibus malis necdum quieſcere edoctus in Ludovicum Germaniæ Regem contra datam ſæpiùs fidem arma ſumpſit, nec ante depoſuit, quàm in prælio captus, atque oculorum uſu orbatus ad perpetuos carceres in Bavariam abduceretur. Vacuum Moraviæ thronum conſcendit Svatopulcus, quem alii Zventibaldum, alii Swendopoldum dicunt, & perfidiæ accuſatus, anno 871. à Carolomanno Ludovici filio Ratisponæ in cuſtodiam conjicitur, ſed crimine haud probato ad ſuos remiſſus, ut injuriam ulciſceretur, diuturnas cum Carolomanno, Germaniſque aluit ſimultates, ſub Arnulpho Cæſare tandem ſublatas. Poſtremus demum Moraviæ Rex ſalutatus eſt Svatobogus Svatopulci filius, quem ob nefaria ſcelera Deo, hominibuſque inviſum Sergius III. Summus Pontifex anathemate, & banno, ùt vocant, Imperiali Ludovicus IV. Cæſar perſtrinxit. Hinc Hungari, Poloni, Bavari in ejus ditionem undique irrumpentes, in plures partes dilacerarunt. Tum Svatobogus accepta ab hoſtibus clade vel inter ſuos cecidit, vel ùt multi perhibent, fugâ elapſus inter Soboris montis Anachoretas reliquum vitæ tempus exegit.

Deletô hac ratione Moraviæ Regnô, ejus pars à Teia ad Danubium excurrens Bavaris ceſſit, Auſtriæ poſtmodum inſerta; cæterarum partium jura, quas non modò Poloni, & Hungari, ſed etiam Bohemi certatim vellicabant, Otto Magnus Imperator anno 937. S. Wenceslao Bohemiæ Regi adjudicavit; totam nihilominus regionem nec ipſe, nec ejus ſucceſſores obtinuere uſque ad Udalricum, ejuſque filium Brzetislaum I., qui ſuſceptô in Polonos bellô, quamvis gemina clade rejectus, tertium cum iis prælium commiſit, in quo victoriâ potitus, fortunaque uſus Polonos omnes anno 1026. Moraviâ profligavit, atque aliam ejus Provinciæ partem non multò pòſt ex Hungarorum eripiens poteſtate, Moraviam univerſam in eam amplitudinem, qua nunc patet, fœliciter reduxit, perpetuoque nexu Bohemicæ Coronæ copulavit. Porrò cùm quinque genuiſſet filios primogenito Spitihnæo in Bohemiæ Ducem deſignato, & Jaromiro ſacris Ordinibus addicto, obtentam noviſſimè regionem inter reliquos diſtribuit, & Olomucenſem Diſtrictum Wratislao, Brunenſem Ottoni, Contrado Znoymenſem tranſcripſit, ſupremô tamen dominiô ſibi, ac ſucceſſoribus reſervatô. Verùm poſt obitum Spitihnæi ſinè prole defuncti, frater Wratislaus Bohemiam conſecutus, priorem ſuam ditionem Ottoni ceſſit, Brunenſem autem Conrado adjunxit. Wratislao poſtmodum, prout alibi retulimus, anno 1086. ab Henrico IV. in Bohemiæ Regem evectô, antiquô ſcilicet Moravorum Regnô in Bohemiam translatô, Marchionatus titulum Moravia aſſumpſit; ab hoc enim tempore Bohemiæ Reges etiam Moraviæ Marchiones dici cœpere, ac Brzetislai exemplum ſecuti, ſolebant interdum, ſi plures haberent filios, vel agnatos, Moraviam inter eoſdem partiri. Hinc gravia ſubinde bella inter Reges, & Marchiones ob ſpreta ab his ſuprema Regum jura excitabantur; ad Bohemiam tamen ſemper recidit Moravia, & cum eadem Auguſtiſſimæ Auſtriacorum Principum Domui tandem adhæſit (ùt omnes boni vovent) nunquam avellenda.

Politico, ùt dici ſolet, regimine in epitomen de more contracto, libet etiam ſacrum, ſeu quod ad religionem ſpectat, tantiſper attingere, cùm quædam hìc ſuppetant memoratu digniſſima. Primò itaque Catholicæ fidei lumen ante SS. Cyrilli, & Methodii ex Græcia adventum Moravis interdum affulſiſſe, plurima ſuadent documenta, cujuſmodi eſt Caroli Magni Imperatoris zelus, qui cum repreſſis ab uno Danubii latere Slavis Moravis, ab altero autem debellatis Hunnis, & Avaribus victri-

cia arma ad flumen usque Arrabonem protulisset, Christianæ Religionis ea occasione promovendæ studiosissimus, Arnonis Salisburgensis Archiepiscopi curæ devictas terras commendavit, Adriano I. Papa idipsum per literas confirmante. Aliud argumentum suggerit catalogus Passaviensium Præsulum, apud Dresserum referens anno 807. *Runharium*, seu Reginarium, *Episcopum Moravos ad Christum convertisse*; quod tamen non de universa gente, sed aliqua tantùm parte Danubio forsan proxima intelligere necesse est. Post Caroli obitum Urolphus ejusdem Ecclesiæ Episcopus per Adelvinum, & Methodium ab altero distinctum Episcopali dignitate priùs ornatos, & fortassis etiam ipsemet Moravos in Orthodoxæ fidei mysteriis excoluit: cúmque navatæ ibidem operæ rationem Eugenio II. redditurus Romam petiisset, à Summo Pontifice benignissimè acceptus est, & Lauriacensis Ecclesiæ juribus frui permissus, palliòque donatus: ad suos verò revertentem Eugenius datis anno 826. Apostolicis literis Moraviæ, Pannoniæque Præsulibus, & Ducibus injunxit, ut ad cœpta fœliciùs prosequenda ei *adminiculum, atque juvamen præberent*. Epistolam Hundius, Gewoldus, & Goldastus recitant, cujus hoc erat exordium: *Eugenius Episcopus Servus Servorum Dei. Rathfredo sanctæ Favianensis* (secundùm multos Viennensis) *Ecclesiæ, & Methodio, Ecclesiæ Speculi-Juliensis* (id est Olomucensis) *quæ & Soriguturensis nuncupatur, atque Alewino sanctæ Nitraviensis* (seu Nitriensis) *Eccesiæ, pariq; modo Annoni S. Wetuacensis Ecclesiæ Episcopis, simul etiam Tuttundo, nec non Moymaro Ducibus, & Optimatibus, exercitibusq; plebis Hunniæ, quæ & Avaria dicitur, & Moraviæ, &c.*

Primum hunc Evangelicæ lucis radium Civilia postmodum bella, quæ inter Brynonem, & Mogemirum II. exarserant, videntur penitus extinxisse, donec SS. Cyrillus, & Methodius ab Oriente huc profecti discussis Ethnicæ superstitionis tenebris clariorem diem advexerint, sopitos veræ in Deum religionis igniculos rursus accenderint, eversum Ecclesiarum decus excitaverint, ita ut tanquam genuini Moraviæ Apostoli celebrari mererentur. Radislao igitur regnante D. Cyrillus, qui Constantinus Philosophus aliquando dictus reperitur, postquam à Michaële Orientis Imperatore, & Ignatio Constantinopolitano Patriarcha, ad Chazaros fide Christiana imbuendos in Tauricam Chersonesum missus, Slavicam linguam iis populis communem ea occasione addidicisset, assumptô dein in socium germanô suô D. Methodiô, per Triballos, & Bulgaros sub annum 862. in Moraviam penetravit; ubi tanta fœlicite in Evangelii seminatione ambo insudarunt, ut brevi totam Moravorum gentem cùm Rege, ac Proceribus ad Christum adduxerint, fundato quoque postea Welehradi Archiepiscopatu; aliis verò Episcopatibus, qui injuriâ temporum defecerant, denuo instauratis, aliis forsitan etiam noviter erectis. Interim cùm jam ultra quadriennium in erudiendis Moravis impendissent, Nicolaus Papa audiens eos Slavicum idioma (in quod inventis novis literis sacros codices Cyrillus verterat) in missa, horisque canonicis usurpare, ad se accedere quantocyus jussit. Imperatum itaque iter aggressi Romam appulerunt, defunctô jam anno 867. pridie idus Novembris Nicolaô: ab hujus tamen successore Adriano II. honorificè excepti sunt, cúmque S. Clementis Papæ, & Martyris corpus ex Taurica Chersoneso secũ attulissent, ipse Summus Pontifex cum Clero, ac populo iisdem obviam processit. Qua autem ratione S. Cyrillus Slavicæ linguæ in sacris rebus usum ab Adriano extorserit, docebit nos ipsamet horum Sanctorum fratrum Vita ex MS. Blauburano à Bollandianis (a) evulgata, cujus fragmentum, quamvis prolixum huc placuit transferre; siquidem digna videtur res, quæ uberiùs percipiatur, cùm prima fuerit origo nobilissimæ dignitatis, quam præ tot aliis Europæ linguis Slavica sibi vendicat: sic ergo ibi habetur.

(a) Acta SS. ad diem 9. Martii.

Apostolicus, & reliqui Rectores Ecclesiæ corripiebant B. Cyrillum, cur videlicet ausus fuisset in Slavonica lingua horas Canonicas statuere, & SS. Patrum instituta mutare. At ille humiliter respondens dixit: Attendite vos Fratres, & Domini sermonem Apostoli dicentis: Loqui variis linguis nolite prohibere. Secutus ego Apostolicam doctrinam, quam impugnatis, institui. At illi dixerunt: Quamvis Apostolus variis linguis loqui persvaserit, non tamen per hoc in ipsa, quam statuisti, lingua divina solennia voluit decantari. Cùm autem propter hujusmodi institutionem plus, & plus inter eos cresceret altercatio, B. Cyrillus dictum Davidicum protulit in medium dicens: Scriptum est enim: Omnis spiritus laudet Dominum. & si omnis spiritus laudando magnificat Dominum, cur me ergo prohibetis sacrarum Missarum solennia, & horarum Slavonicè modulari? siquidem, si quivissemus illi populo aliter aliquando cum cæteris nationibus subvenire in lingua Græca, vel Latina, omnino, quæ reprehenditis, non sanxissem: sed quia idiotas viarum Dei totaliter eos reperiens, & ignaros, solum hoc ingenium almiflua Sancti Spiritûs gratia cordi meo inspiravit, per quod etiam innumerum populum Deo acquisivi. Quapropter Patres, & Domini cogitate consultiùs, si institutionis meæ normam hanc expediat immutare

tare. *At illi audientes, & admirantes tanti viri industriam, & fidem, studiosa deliberatione præhabita, statuerunt supradicto ordine, & sermone, in illis partibus, quas B. Cyrillus Deo acquisiverat, sicut statuerat, canonicas horas cum Missarum solenniis ita debere deinceps celebrari.* Hactenus vitæ scriptor.

Impetrata itaque Slavicæ linguæ in sacris adhibendæ potestate, S. Cyrillus Romæ moratus diem extremum ibidem clausit; frater verò D. Methodius Moravorum Antistes creatus ad suam Ecclesiam remeavit, Svatopulco interim Radislai nepote post hujus obitum regnante; secundò tamen Romam eundem accessisse necesse est, à Rege ipso ad Joannem VIII. Papam ablegatum; Apostolicæ enim hujus literæ anno 880. datæ, & apud Baronium editæ id clarissimè indicant, prout ex eorum initio mox subjiciendo patebit: *Dilecto filio Sfento pulchro, glorioso Comiti. Industria tuæ notum esse volumus, quoniam confratre nostro Methodio Reverendissimo Archiepiscopo Sanctæ Ecclesiæ Moravensis unà cum Semisisno fideli tuo ad limina Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, nostramq; Pontificalem præsentiam veniente, atque sermone lucifluo referente, didicimus tuæ devotionis sinceritatem, & totius populi tui desiderium, quod circa Sedem Apostolicam, & nostram paternitatem habetis -- . Ipsum quoque Presbiterum nomine Vichinum, quem nobis direxisti, electum Episcopum consecravimus Sanctæ Ecclesiæ Nitriensis, &c.* D. Methodiô ad Cœlites vocatô, cùm paulò pòst Moravia ab hostibus in diversa discerperetur membra, Christiana interim Religio non minora passa est detrimenta, deleto rursus Archiepiscopatu Welehradensi, cæterisque Cathedralibus funditus eversis. Ab hac clade postquam Moravi nonnihil respirassent, Joannes Episcopus antea Podivinensis pastoralem totius Provinciæ curam suscepit, & post illum Sylvester, quô mortuô sacrorum moderatio penes Episcopos Passavienses, vel ut quibusdam placet Ratisponenses fuit ad usque tempora S. Adalberti Pragensis Antistitis, cui Moraviæ Ecclesia à Benedicto VI. Summo Pontifice adjuncta est, duravitque hæc unio usque ad Severi Pragensis Episcopi ætatem, qui post annum 1060., Alexandro II. Papa annuente antiquum Moravis restituit Episcopatum, à distincto Præsule deinceps regendum.

Dividebatur quondam Moravia in tres Toparchias à Brzetislao I. Bohemiæ Duce, utì supra diximus, institutas, Olomucensem scilicet, Brunensem, & Znoymensem. Dein processu temporis, cùm fratres, & agnati Ducum, Regumve Bohemiæ in plures propagarentur familias, Olomucensis Toparchia, quæ erat omnium amplissima, utpote à Silesiæ finibus ad Moravæ, Teiæq; confluentes protensa anno 1160. in binas discissa est partes, Superiorem nimirum, & Inferiorem, quando imperata à Wladislao Bohemiæ Rege divisione, hæc Brzetislao, illa Wladimiro Ottonis III. Toparchæ Olomucensis filiis obtigerat. Demum Wladislai II. Regis ævo placuit Moraviam, Carolinæ in Bohemia partitionis exemplo, in quinque Districtus, seu Provincias discriminare, videlicet in Olomucensem, Brunensem, Znoymensem, Iglaviensem, & Hradistiensem à præcipuis suis Urbibus cognominatas. Circumscribitur Olomucensis ab Occidente Bohemiâ, ab Aquilone Silesiâ, ab Ortu Hungariâ, & ab Austro partim Brunensi, partim Hradistiensi Districtu. Brunensis præter reliquos omnes Moraviæ Districtus, Hungariam quoque, Austriam, & Bohemiam suis finibus attingit. Znoymensis figuram ferè pyramidalem exhibet, cujus basis inferior Brunensis Districtûs parti incumbit, latus verò Boreale superiori ejusdem parti, & Meridionale Austriæ adhæret, dein Iglaviensem quoque Provinciam prætergrediens, ad Bohemiæ confinia procurrit. Iglaviensis Bohemiæ Regno, & Brunensi, Znoymensique Districtibus circumdatur. Hradistiensem denique Olomucensis, Brunensis, atque Hungaria undique includunt. Perlustrata universæ regionis facie, ad singulas ejus Urbes, aliaque ornamenta celeri gressu excurramus.

OLOMUCIUM.

Olomucium vulgò Olmutz splendida, amplaque Urbs non modò sui Districtûs, sed & totius Marchionatûs Metropolis in editiore, ac peramœno Moravæ littore assurg t Viennâ 18., Pragâ verò 28. milliaribus remota. Hanc Juliomontium, seu Julii montem appellatam primitus fuisse docet constans, unanimisque plurium authorum consensus. Speculum Julii quoque, ac Soriguturam interdum dictam ex Eugenii Papæ literis supra didicimus. A Julio Cæsare Romanorum Dictatore hujusmodi nomen inditum ineptissimè putarunt nonnulli, quos meritò explodit apud Lambecium Sylvius (a) ita scribens. *Quod aliqui nostri temporis historici parum considerati Viennam, quasi Biennam dictam asserunt, quoniam oppugnanti eam Julio Cæsari biennio restiterit, non modò falsum, sed stultum cuique videri potest, qui gesta Julii Cæsaris legerit, quem certò constat, nunquam hanc terram cum exercitu ingressum. Sed simile hoc ei est, quòd Holomutz Civitatem Moraviæ ex vicinitate vocabuli Julii montem appellant, qui illam* (a) Bib. Cæs. L. 2. c. 1.

Urbem Julii Cæsaris opus affirmant. Idque quàm absonum foret, probè advertens Pessina (a) ad Julium Maximinum Imperatorem tanquam Urbis, nominisque authorem recurrit, eò quòd is longum cum Marcomannis, Sarmatisque bellum gesserit, tum Alexandri Severi, tum suismet auspiciis occupatô post interfectum Alexandrum Imperiô.

(a) Mar. Moral. l. 1. c. 6.

De antiquissima Olomucensis Episcopatûs origine ante SS. Cyrilli, & Methodii ævum inchoanda, deque ejusdem progressibus paulò ante disseruimus: unde hic addendum duntaxat superest, qua ratione anno 1091. Wratislai Bohemiæ Regis operâ restitutô iterum Moravis Episcopô, & Cosmâ ad Pragensem solùm Infulam promotô, sicut in Bohemica Topographia retulimus, Andreas ad Olomucensem Cathedram evectus fuerit, cui quinquaginta circiter Præsules constanti deinceps ordine successere. Magnis interea privilegiis, gratiisque Ecclesiam hanc prosecuti Bohemiæ Duces, ac Reges inter cætera statuisse dicuntur, ut Olomucensis Episcopus unà cum Pragensi aureum circulum Ducibus, & postmodum Coronam Regibus imponeret: cujus dignitatis intuitu Carolus IV. Imperator dato diplomate anno 1365. Joannem de Novoforo Olomucensis Ecclesiæ Antistitem ejusque successores Regiæ Capellæ Comites, sumpto à Galliæ Regibus exemplo declaravit. Hujus autem tituli etiamnum usurpati munus in eo vertebatur, ut ubicunque Reges sacris solenniter interesse contingeret, omnia ad eum actum spectantia ordinaret, atque insuper ante reliquos Proceres, Pragensi Archiepiscopo excepto, digniorem in ea solennitate locum obtineret. Altera prærogativa Olomucensibus Episcopis à Bohemiæ Regibus collata, fuit Principis dignitas, quæ in ejusdem Caroli literis anno 1353. & 65. datis disertè confirmatur. Hinc Rudolphus II. Cæsar, Bohemiæque Rex in suo diplomate anno 1588. exarato non ait se *Principis titulum* Stanislao Pawlowski Olomucensi Præsuli conferre, aut dare, sed *restituere, cujus usum temporis injuriâ, & desvetudine nonnullis de causis abierat; quare illum, & successores Principum consortio benigniter aggregat.*

Cathedralis Basilica D. Wenceslao sacra nobile monumentum est Wenceslai Olomucensis Dynastæ, qui paulò ante annum 1130. vitæ suæ extremum Arcis propriæ aream ei condendæ obtulit, translata huc sede Episcopali, quam in Suburbio ad Ædem SS. Petri, & Pauli humilem, ac angustam veteres posuerant, ipseque cum Henrico Urbis Præsule cognato suo angularem Templi lapidem in fundamentis collocavit. Et quamquam magnificum illud opus ad fastigium perducere, prohibente fato, non potuerit, filio tamen Brzetislao quem Henrici tutelæ commisit, magnas ad id perficiendum opes transcripsit. Templum hoc post aliquot seculorum intervallum jam senescens, Franciscus Dietrichsteinius S. R. E. Cardinalis, & Olomucensis Antistes anno 1636. vita functus cœpit à novo chori ædificio reparare, cujus fornix mira altitudine, ac latitudine celebris pavimentum tegit nigro Hochwaldensi, & albo Bernsteinensi marmore coruscans, piâ successorum munificentiâ ad tantum opus prosequendum suô exemplô stimulatâ. Maximum tamen hujus Basilicæ decus procul dubio est insigne Canonicorum Collegium, cujus Præpositum à Roberto Episcopo anno 1205. institutum Przemislaus III. Bohemiæ Rex eâ prærogativâ decoravit, ut sicuti Præpositi Wissehradenses in Bohemia, ita Olomucenses in Moravia supremi Cancellarii titulum, & officium obtinerent. Confirmant hanc dignitatem Ottocarus Rex anno 1256., & Carolus IV. tunc tantùm Moraviæ Marchio speciali diplomate anno 1342. Olomucii dato, ubi ait: *volentes ipsum Præpositum titulô Cancellarii in Marchionatu nostro Moraviæ perpetuis insigniri temporibus.*

Cathedralem Ecclesiam coronant aliæ plures per Urbem dispersæ, ac illius splendori non multùm cedentes, aut eundem proximè æmulantes. Adsunt quippe binæ Parœciæ, quarum una venerandæ vetustatis D. Blasium ut Patronum reveretur, altera S. Mauritio dicata ob raræ pulchritudinis suggestum, altarium numero, ac earum ditissimum ornatum, artificiosum item ad turrim ascensum præcipuè celebratur. Religiosa insuper utriusque sexûs Domicilia universim novem numerantur. Præeat Canonicorum Regularium S. Augustini Collegium, quos priùs Landskronæ in Bohemia Petrus Litomisliensis tunc Præsul, postea Magdeburgensis, tandem Olomucensis anno 1371. fundaverat, sed ab Heterodoxis deinde Proceribus, ac potissimum à Kostkis ditionis illius Dominis usque adeò premebantur, ut Olomucium concedere coacti, ad Ecclesiam Omnium Sanctorum stationem fixerint, cui postmodum Landskronensis fundationis proventûs, annuente Summo Pontifice Alexandro VI., & Wladislao Rege, anno 1500. adjudicati sunt. Paulò recentior est insignis Carthusia, quam extra Urbem ad Pagum Dolany anno 1390. sub titulo Vallis Josaphat primò erectam, & anno sequentis seculi 37. ab Hussitis occupatam, Olomu-

cen-

cênses paulò pòst quidem repararunt; at ne hostilibus incursionibus imposterum pateret, eam solo æquarunt, Religiosis ad Urbem invitatis. Prædicatorum Ordinis Cœnobium unà cum Templo D. Michaëli sacro, Wenceslaus Ottocarus cognomento Luscus ad S. Hyacinthi petitionem circa annum 1240. adeò liberaliter dotavit, ut olim centum supra sexaginta Religiosos ejus redditibus alerentur. Terna Seraphicus Ordo implet Monasteria, unum scilicet Minorum Conventualium ad S. Jacobum, alterum Minorum de Observantia S. Joannis Capistrani præsentiâ aliquando illustratum, & tertium Capucinorum, quod Joannes Kawka Rziczan anno 1614. in Suburbio extruxerat; & ab Hæreticis quinquennio pòst eversum reparaverat; sed cùm rursùs à Svecis dirutum foret, Ferdinandi III. Cæsaris jussu intra muros est translatum. Templum B. Dei Genitrici devotum excitavit Jaroslaus Sternbergicus in perpetuum celeberrimæ victoriæ monumentum, quam contra plurima Tartarorum millia, invocatô Deiparæ patrociniô, gloriosè dimicans anno 1241. retulerat. Obtigit illud primò Minoribus Conventualibus, antequam hi ad S. Jacobi Ædem se conferrent, deinde ad Jesu societatem decidit, quæ eodem hodieque potitur, adnexum illi possidens Collegium; & Academiam ex Philosophica, & Theologica facultate præter humaniorum literarum scholas conflatam. Ex binis demum Sanctimonialium Ædibus, alia D. Catharinam primariò colit, & S. Dominici legibus obstringitur, alia D. Joanni Baptistæ sacra S. Claræ vestigiis insistit, quam Kunegundis Plichtowna Conjugis sui Jaroslai Sternbergici pietatem æmulata sub annum 1248. erexit, ac dotavit.

Inter cætera Urbis ædificia spectabiliùs eminent Episcopalis Aula à Carolo Liechtensteinio Olomucensi Præsule extructa, & Prætorium, seu Curia eximii operis in foro præcipuo posita, & specialis artificii horologiô illustris. Extra mœnia autem quondam latè excurrebant Suburbia Civitatis amplitudinem pene superantia, sed ea Sveci, ne mœnium defensioni officerent funditus everterunt. Stat tamen hodieque extra Olomucium in Moravæ littore Aquilonem versùs Hradistiense Cœnobium, amplissimum simul, & opulentissimum, in quod Arcem à Brzetislao I. Bohemiæ Duce ædificatam converterat Otto I. Olomucensis Marchio, adjectâque Ecclesiâ D. Protomartyri Stephano sacrâ, Religiosis D. Benedicti Asseclis obtulerat, sed iis post 74. annos amotis, Otto III. Marchio Præmonstratenses S. Norberti Canonicos ex Strahoviensi Collegio advocavit, qui etiamnum perseverant. In hoc Hradistiense Cœnobium detonuit anno 1241. maximus Tartarorum furor, cùm ab Urbis direptione, cui inhiabant, ab invicta Jaroslai virtute arcerentur, donec hic stimulatos ad pugnam Cives ante solis ortum foras educens, in hostium, quos adhuc somnus tenebat, castra fortiter irruperit, & Petâ Tartarorum Duce propria manu interemptô, immanem reliquorum catervam incomparabili sua gloria fugaverit. Non pari tamen fœlicitate Matthiæ Hungarorum Regi, & Torstensonio Svecorum Duci restitit Olomucium, in illius enim anno 1468., in hujus verò potestatem anno 1642. non sinè gravi detrimento pervenit. Hæc de Moraviæ Metropoli, post quæ alphabeti seriem repetemus cæteras Provinciæ Urbes obituri.

BRUNA.

Bruna vulgò Brinn non ampla quidem, sed nitida, & populosa Civitas, à Brynnone Moravorum Rege nomen mutuata, in editiore assurgit solo, circa quod Eburodunum Quadorum Urbem collocat Ptolomæus. Præclaris tam privatis, quàm publicis ædificiis plurimùm nitet, excellunt Episcopi Olomucensis Aula, Dietrichsteiniorum Principum Palatium, & Provincialis Domus, in qua scilicet Provinciæ Status Comitia frequentant, judiciaque peragunt. Celebrem præterea Brunam reddit Regium Tribunal anno 1636. Olomucii institutum, & anno 41. indè in hanc Urbem translatum, ita ut de Moraviæ totius Primatu binæ hæ Urbes inter se certare videantur. Nec minus decoris à sacris Ædibus Brunæ accedit; Basilicam S. Petri in Urbis vertice sitam erexit anno 1296. Theodoricus Olomucensis Episcopus, fundato apud eandem Canonicorum Collegio, cui Præpositus Infulâ conspicuus præficitur. Parochialis Ecclesia D. Jacobo sacra in altum ascendit fastigium unà cum turrium tecto æneis laminis coopertum. D. Augustini Eremitæ, quibus apud D. Thomæ Templum anno 1356. Cœnobium extruxit Joannes Marchio Caroli IV. frater, peculiari hìc fruuntur privilegio, vi cujus eorum Præses (Priorem vocant) Infulam, & Pedum in sacris usurpat, perpetuaque fulget Notarii Apostolici dignitate. Suis quoque hìc gaudent Monasteriis eximii SS. Dominici, ac Francisci Ordines: ille ad S. Michaëlis Ædem eo, quo Olomucium, tempore advenit; hic verò in quatuor dividitur classes; Minores enim Conventuales S. Joannem Baptistam, Minores de Observantia S. Mariam Magdalenam, Capucini S.

Crucem, & sacræ Virgines D. Josephum Ecclesiæ suæ tutelarem venerantur. Collegium, Domusque probationis Societatis Jesu ad D. Virginis Templum, Cella Mariæ quondam dictum, humaniorum literarum Gymnasio floret, à Joanne Brunensi Præposito, & Wenceslao Decano Grodeciis fratribus anno 1572. inceptum, & sexennio pòst à Rudolpho II. Cæsare plenè fundatum, cui Franciscus Dietrichsteinius S. R. E. Cardinalis, & Olomucensis Præsul novam ædificii molem, Ferdinandus II. Imperator uberiores proventus addidere. Subjacet huic Collegio non adeò ab Urbe distans Turzanensis Residentia miraculosa Deiparæ icone percelebris, & ab Olomucensi Antistite Societatis Jesu curæ commendata. Suburbium, quod veterem Brunam vocant, duobus ornatur Parthenonibus: unum incolunt Cisterciensis Ordinis Virgines à Regina Elisabetha Wenceslai II. Bohemiæ Regis conjuge sub titulo *Aula Mariæ* anno 1323. lautissimè fundatum; alterum D. Annæ sacrum, & circa annum 1300. extructum possident Sanctimoniales D. Dominici regulam amplexæ. Si paululum versùs Ortum æstivum ab Urbe recesseris, in illustre incides Præmonstratensis Ordinis Cœnobium à Leone Comite de Klobauk, & Polchradicz sub seculi duodecimi finem in Svitavæ fluvii insula conditum, & Zabrdovicense appellatum. Hinc si ad Boream deflexeris in aperto campo, quem regium dicunt, obviabit Carthusianorum eremus in honorem Sanctissimæ Trinitatis anno 1375. à Joanne Marchione erigi cœpta, & ab ejus filiis Jodoco, Joanne, & Procopio non modò perfecta, sed etiam liberaliter dotata. Demum ad Australem Urbis plagam, qua Nigris amnis defluit, sesquimilliare ab ea removetur Reyhradense Ordinis D. Benedicti Cœnobium, Principum Apostolorum cultui sub annum 1048. à Brzetislao I. excitatum. Cæterùm Brunensis Urbs validis cingitur mœnibus, præter quæ eandem ex præalto colle tuetur Spilbergensis Arx; hujus enim fortitudinem expertus est primò Hungarorum Rex Matthias, quando à Civibus in Urbem invitatus, tum armorum vi, tum munerum præstantiâ Præfecto Kragirio oblatâ, Arcem quoque consequi nequidquam contendit. Verùm maximè Orbi innotuere tam Civitatis, quàm Arcis munimenta annis elapsi seculi 43., & 45., quibus utraque à Svevis tot Urbium domitoribus, protractô etiam in quartum mensem obsidiô, tentata, eorum omnem connisum non minùs strenuè, quàm fœliciter elusit.

CREMSIRIUM.

Cremsirium vulgò Kremsir Olomucensi Episcopatui subjectum, quod, dum adhuc Pagi speciem præseferret, à Marchione Ottone Nigro Joannes Episcopus emerat, novis postmodum ædificiis ampliavit, muroque cinxit Bruno ejusdem Ecclesiæ Antistes, qui secundo Lugdunensi Concilio interfuit anno 1274. celebrato. Neque hic suæ metas posuit munificentiæ, quam propensus in hanc Urbem animus provocabat; siquidem insignia illi privilegia, atque immunitates impertiit, Canonicorum Collegio ad S. Mauritium erectô decoravit, atque in constantem Aulæ suæ sedem elegit, quam plurimi successores ad ejus exemplum ibidem fixerunt. Svecicô bellô ab hostibus vi expugnatum, atque exustum Cremsirium anno 1643. in cineres concidit, sed restauratis Civium industriâ ædibus rursus nitet, utì & pomœria, quæ à pereleganti Præsulum horto, & Minorum Strictioris Observantiæ Cœnobio SSS. Trinitati sacro illustratur.

HRADISTIUM.

Hradistium vulgò Hradischt Urbs Regia, ac libera proprii Districtûs Caput, à Moravæ fluentis undique cingitur, ac munitur: loco gaudet peramœnô, & opportunô, ubi magna suppetit omnium rerum ad humanum victum necessariarum copia. Condidit eam anno 1258. Przemislaus Ottocarus II., ut frequentes Hungarorum in Moraviam irruptiones cohiberet: unde etiam à muniendo nomen traxit; munire enim Moravi suâ linguâ hraditi dicunt. A diversissimis, iisque potentibus hostibus impetita, generoso semper ac fœlici ausu eorum violentiam repressit; obsidentes enim Hungaros repulit anno 1315., & ejusdem seculi 82.; Ziskam anno 1423., ejus sequaces Taboritas, & Orphanos persæpe; Hungaros iterum, eorumque Regem Matthiam adversùs Georgium Bohemiæ Regem anno 1467., & sequentibus bellum gerentem; dein anno 1605. Botscaianos, anno illius pariter seculi 21. Krnovienses, & Betlen-Gaborianos; demum anno 43. Svecos, qui non sinè magna suorum clade discessere. Egregia hac Hradistiensium fortitudine permoti Bohemiæ Reges præstantissimis gratiis, immunitatibus, ac privilegiis eam Urbem cumularunt. Ecclesia Parochialis D. Georgium ùt Patronum celebrat, cujus Sacellum ante Urbis ortum à piscatoribus erectum penes hanc ipsam Parœciam etiamnum perennat. Adsunt

præ-

præterea Minorum Strictioris Observantiæ Cœnobium à Joanne Olomucensi, & Varadinensi Episcopo extructum, & Societatis Jesu Collegium cum inferiorum classium Gymnasio.

HRANICIUM.

HRanicium vulgò Germanis Weisskirchen Oppidum est à Chualkone Hradistiensi Abbate anno 1291. conditum, in cujus vicinia scaturit celebris medicatæ aquæ fons, quæ plurimum calchanti, lapidis calcarii, & terræ rubræ cum modico sulphure immixtum defert; nec procul indè abest caverna subterranea suffocantem vaporem exhalans, quod experientia in catellis, & felibus ad specum immissis, statimque oppressis facta comprobavit. Hujusmodi porrò aquæ pluribus in locis Moraviam irrigant, nempe Buchloviensis in profunda exiliens valle, & copiosum sulphur cum modico nitro secum devehens; Lossinensis, seu Schumbergensis purissimo sulphure imbuta, quam Jordanus celebris archiater totius Moraviæ præstantissimam deprædicat, ceu quæ sola aliquantum tepeat, cùm cæteræ omnes frigidæ erumpant; Korytnensis in loco aliàs inaccesso inter densissimas sylvas, & Carpathicos montes non procul Hunnobrodâ emanans, & multum sulphur, salem, terramque argillosam, seu ochram immixtam vehens; Slatinensis in ditione Plumloviensi exoriens, & subtilissimum continens sulphur, uti & calcarium lapidem, atque levissimam aluminis portionem. Præter has quoque Viranoviensis, Buchorsiana, Petroviensis à medicæ artis peritis in Moravia dilaudantur.

HUNNOBRODA.

HUnnobroda clara Hradistiensis Districtûs Civitas ad Oslavam amnem non procul ab Hungariæ finibus sita, ab antiquis Moraviæ incolis condita creditur, ut Hungarorum infestationes ab ea parte inhiberent. Videtur tamen nomen ab Hunnis, seu Hungaris ducere, traditque Crugerius, Prædicatorum Ordinis Monasterium, quod ibidem visitur, monumentum esse Andreæ II. Hungariæ Regis anno circiter 1262. excitatum. Narrat quoque alio in loco idem author Przibislaviâ captâ Taboritas quosdam ab aliis factione divisos in Hungariæ confinia irruisse, & crudelem in modum ferro, & igne grassatos esse; nominatim verò Hunnobrodæ ingentem Catholicorum numerum trucidasse, haud dubiè laureâ martyrii, ùt Crugerius loquitur, coronatum. Sed præcipua in dicto Cœnobio laniena, ubi Religiosi variis dirisque pœnarum generibus ad extremum usque spiritum cruciabantur. A sævitia dein ad ludibria conversi sacrilegi latrones, sacerdotali amictu induti plateas obequitantes Catholicis illudebant.

IGLAVIA.

IGlavia vulgò Iglaw libera, Regiaque Urbs sui Districtûs Metropolis in ipso Bohemiæ limite ab Igla amne alluitur. Eximius est hìc privatarum juxta, ac publicarum ædium splendor, forum amplissimum, rerum omnium abundantia, atque incolarum frequentia, ita ut inter illustriores Moraviæ Urbes meritò censeri possit. Hujus natales Moravis, Germanisque attribuit apud Pessinam Hagecius, anno 799. ab iis conditam docens, ut post prædationes, quibus tum crebriùs Czaslaviensem Bohemiæ regionem vexabant, propinquum, ac tutum asylum ibidem reperirent. Templa intra Urbem quatuor notatu digniora: Parochiale D. Jacobo Apostolo dicatum, & ab insigni structura celebre. S Crucis Ecclesia Prædicatorum Ordinis Cœnobio annexa, quod Pessina circa annum 1221. à Proceribus de Rukstein, aliàs de Waldstein fundatum autumat, verùm nimia videtur antiquitas, utpote non nisì sexennio ipsius Ordinis confirmatione posterior: certius interim est Przemislaum Ottocarum II. Bohemiæ Regem, aut illud primò erexisse, aut liberaliùs dotasse. Sacra D. Virginis Ædes ad Minores Conventuales pertinet, quorum Asceterium anno circiter 1191. exortum perperam affirmat Pessina, cùm non nisì undecimum ætatis annum tunc ageret D. Franciscus Religiosi illius Cœtûs fundator. Quartum denique Templum Societatis Jesu Collegio adhæret, quod unà cum humaniorum literarum Lycæo Michaëlem Adolphum Comitem ab Altham Mecœnatem colit. Bellò Hussiticô Bohemiæ Regnum subvertente, Iglavienses tam Orthodoxæ à majoribus suis acceptæ Religionis, quàm jurium, ac libertatis integritatem strenuè, magnaque cum laude adversùs obvios hostes tuebantur; postea verò, gliscente novo Lutheri dogmate, à præclaro illo fervore deficientes omnium primi è Civitatibus Regiis Hæreticorum virus hauserunt. Bellò autem Sveciсô cædibus, & incendiis Provinciam implente, post cruentam illam & Moraviæ summè perniciosam Cæsarei exercitûs ad Jankoviam cladem, anno 1645. apertam Urbem seseque victoribus tradidere. Obtentam Iglaviam Sveci, ut faciliùs eam propugnarent, vastissimis, quæ circa circum

patebant, Suburbiis denudarunt, flammis cuncta evertentes; sequenti tamen anno nondum integrè evoluto, à Cæsareorum militum robore compulsi sunt, ut restituta Urbe aliò proficiscerentur.

NICOLAIBURGUM.

Nicolaiburgum, seu Niclsburgum vulgò Nicklsburg non magna quidem, nec vetus Civitas, sed nitidis instructa ædibus in Australi Teiæ fluminis latere Austriacos fines proximè attingit. Condecorant illam speciosa, ac sublimis Arx, atque ob retusum anno 1468. Hungarorum impetum gloriosa; Canonicorum Collegium ad S. Wenceslaum, cujus Præpositus Infulam in sacris gestat; Patrum Piarum Scholarum Cœnobium à Cardinali Francisco Dietrichsteinio, cujus prosapiæ etiamnum Civitas paret, anno 1631. fundatum, & Capucinorum Asceterium, Domusque Lauretana ab eodem Præsule extructa, & magnificè exornata. Anno 1645. à Torstensonio Svecorum Duce expugnata est, sed sequenti vere rursus à Cæsareis fortiter assilientibus recepta.

UNICZOVIUM.

Uniczovium, seu Neapolis, vulgò Moravis Uniczow, Germanis Neustadt insigne Olomucensis Districtûs Propugnaculum, in planitie quidem assurgit, sed locò uliginosò, ideoque cuniculos minimè tolerante. Murô illud primò vallasse fertur anno circiter 1326. Henricus Sovinecius loci Dominus, à cujus successoribus ad Procopium Marchionem devolutum est, ac tandem à Sigismundi Cæsaris clementia Regiis Urbibus inseri impetravit. Civitatis hujus Cœnobium, quod pro D. Claræ Virginibus Elisabetha Henrici Sovineccii consors anno 1330. fundaverat, Minoribus Conventualibus deinde obtigit, qui eo hodieque potiuntur. Cives prout Hussiticô bellô Olomucensium consilia magna cum laude, ita Svecicô bellô eorundem exemplum non sinè magno suarum fortunarum dispendio secuti sunt: pari enim ingruentis periculi metu perculsi, nec ullô priùs editô virilitatis documentô, uti Pessina loquitur, portas Svecis reserarunt. Fortiùs tamen anno 1626. adversùs Mansfeldium, & Wimariensem Ducem Urbem suam tutati sunt, nec minori gloria, quàm anno 1468. Matthiam Hungariæ Regem, eosdem repulerunt.

WRANOVIENSE. COENOBIUM.

Wranoviense Cœnobium duobus Brunâ milliaribus dissitum in vasta quadam solitudine amœnissimo insidet colli, sylvis undique ad instar coronæ septo, in quo illud sacro Minimorum Ordini excitavit Maximilianus Princeps Liechtensteinius, nunc verò mirè illustrat prodigiosa Dei Genitricis effigies, quæ ibi magno populorum accursu in quintum seculum colitur; siquidem ferunt circa annum 1240. Beatissimam Matrem cuidam Wilhelmo Dynastæ Moravo loci illius Domino oculis laboranti apparuisse, atque annuntiasse, eum sanitatem adepturum, quam primum honori suo, ac nomini sacram Ædem extruxerit, docuitque felix rei eventus visionis, & sponsionis veritatem. Non procul hinc trans Svitavæ alveum via quædam plana intra eminentes utrinque petras multis foraminibus pervias ad tenebrosum ducit spelæum, cujus uberiorem descriptionem à Joanne Ferdinando Hertodt eleganter concinnatam paulò breviùs perstringam. Illius ingressum difficilem reddit aqua, quæ aliquando, nisi in glaciem indurescat, accessum omnino prohibet: per 20. passus humili corpore, demissoque capite progredi necesse est; mox conscensu arenoso monticulo alta magis, & lata antri facies sese exhibet, ad instar alicujus Basilicæ efformata, variis angulis, ceu Sacellis, & ambitibus distincta, quorum longissimus supra medium milliare procurrit. In hoc pulchriores, quàm alibi lapides, alabastro pene similes, offenduntur, qui ex stillante per varios meatus aqua sensim concrescunt. Altiùs præterea ex fornice defluit lapidificus succus, qui in concavas, & oblongas strias ad digiti magnitudinem convertitur. Confecto eo itinere, ad 50. vel 60. passus extenditur lutosa, & deformis aqua, post quam profundissimus mox succedit lacus aquam crystallo limpidiorem, trutis maximis, ac pulcherrimis refertam propinans, sed quia post breve spatium intra duplices saxorum parietes, & voragines absorbetur, non adeò facilem eorum capturam permittit, simulque ulteriorem progressum curiosis scrutatoribus intercludit. Centum tamen ab hoc spelæo passibus aliud ex toto huic contrarium, luminosum scilicet, amplissimum, & siccissimum ex nigro marmore constans conspicitur, cujus altitudo centum circiter passus, longitudo ferè totidem adæquat. Hoc in duobus locis à natura apertum, & diversis cellulis, atque perviis montis cacuminibus, quasi caminis instructum est:

eſt: pavimentum altiſſimis ſternitur lapidibus, inter quos & tophi albi, atque leviſſimi inſtar pumicis reperiuntur. Cúmque de ſpelæis, ſeu cryptis ſermo inciderit, placet etiam duo alia ad Moraviam ſpectantia, & ab eodem authore deſcripta ſubjungere. Ex his unum patet in quadam valle à Germanis Kiriſtein dicta, & 3. Brunâ milliaribus remota, cujus veſtibulum per 30. fermè paſſus inclinato itidem capite ſubire oportet, donec amplum quaſi conclave viginti cubitos altum aperiatur. Poſt hoc novæ occurrunt viarum anguſtiæ, quæ ad ſpeluncam triginta duos cubitos latam, totidemque longam, & primâ multò altiorem deducunt, ex qua denuo hinc & indè varii hiant receſſus, quorum pars in alios & novos ſinus, pars in profundiſſimas abyſſos declinat, quas nemo hactenus præſumpſit attentare. Totum hoc antrum, quod opacum eſt limpidiſſimam undique aquam guttatim emittit, quæ in ſaxeas ſtrias converſa arundinem imitatur, in pavimentum verò cryptæ decidens, illud ad ſpithamam, & ultra cavat, eodemque lapideo cortice obducit, relicto deſuper foramine pro ulteriori ſtillarum receptione. Alterum ſpelæum in Dominio Reizenſi prope Pagum vulgò Sloup vocatum tribus pariter milliaribus Brunâ recedit. Crypta hæc ad introitum ampliſſima eſt, ac luciſſima pluſquam ſeptuaginta erectos homines capiens, per quam rivulus trutis refertus delabitur. Hinc ad vaſtiſſimum, obſcurumque antrum penetratur, ubi imprimis ſe ſe offert mons arenoſus ad altiſſimos illius fornices pertingens, in cujus ſiniſtra plurimæ implexæ arbores inundationis tempore eò devectæ tranſitum anguſtant, non niſi ſupino pene corpore ſuperandum. Poſt montem omni ex parte facillimus patet aditus, qui in innumeras plateas, & labyrintheos ambitus diſcinditur, quorum terminum multi ex inquilinis licèt longo per dies, & noctes confecto itinere, minimè aſſecuti ſunt. In quadam ex iis plateis obviat lapis quatuor ferè cubitos longus, prope duos latus, & ſeſquialterum altus, ad inſtar æris, ſi percutiatur, reſonans, quem in ſpelunca ab unico homine elevari, ac ferri poſſe, extra eandem verò quatuor etiam, aut quinque viros ad id præſtandum vix ſufficere, cùm ab incolis intellexiſſet præcitatus author, tanquam fabulam primò exploſit, ſed ſuiſmet oculis rei veritatem uſurpaſſe deinde teſtatur. Paulò pòſt ejus lapidis ſtationem in duas profundiſſimas foveas dehiſcit tellus, in quas projectus lapis non niſi poſt diuturnum deſcenſum ſtrepitum edit.

ZNOYMA.

Znoyma vulgò Znaim Urbs Regia eſt, & cognominis Diſtrictûs primaria, in qua Cluverius antiquum Ptolomæi Medoslanium ex ſitu ſimul, ùt ipſe aſſerit, & quadam nominis ſimilitudine agnoſcit. In alio tamen ſitu paululum hinc remoto quondam hæc Civitas floruerat, ſed anno 1145. à Wladislao Bohemiæ Duce, & poſtea Rege contra Conradum Marchionem agnatum ſuum bellum gerente à fundamentis everſa diu in ruderibus jacuit, donec ſub annum 1222. Przemislaus Ottocarus I. in eo, quo nunc ſtat, loco apud Teiam fluvium eam reſtituit utcunque deinceps munitam, & Templis, turribus, aliiſque ædibus tam ſacris, quàm profanis illuſtratam. Eximius Prædicatorum Ordo vetuſtum hìc poſſidet Monaſterium S. Cruci ſacrum à Przemislao Ottocaro I. Bohemiæ Rege ante annum 1230., quo ille obiit, inchoatum, & à DD. de Weitmille anno ejuſdem ſeculi 53. ad apicem perductum. Cum hoc vetuſtate certat Minorum Conventualium Monaſterium, in cujus Eccleſia conditus à Meriano fertur Ottocarus Bohemiæ Rex in Lahenſi prælio à Rudolpho I. Cæſare debellatus. Minorem numerant ætatem alia duo Cœnobia, Capucinorum ſcilicet anno 1628. exortum, & Sanctimonialium D. Claræ legibus obſtrictarum, uti & S. J. Collegium à C. ab Altham excitatum. Infra Urbem ſpectatur celebre, ac opulentum Cœnobium paſſim Lucenſe ob circumſitam pratorum amœnitatem (Slavica enim vox Luka pratum ſonat) nuncupatum. Erexit illud, uti refert Peſſina, ſacro D. Benedicti Ordini anno 1059. Juditha Brzetislai I. conjux; verùm neſcio, qua de cauſa ab eo derelictum ad D. Norberti Canonicos tranſiit anno 1190. à Maria Henrici VI. Cæſaris filia, & Conradi II. Bohemiæ Ducis vidua ex Strahovienſi Collegio advocatos. In fundationis tamen literis Balbino teſte, dicitur, *Otto Bohemiæ Dux cum matre ſua Maria Cœnobium Lucenſe ad honorem Mariæ Virginis, & S. Wenceslai Martyris pro Præmonſtratenſibus Canonicis à primis fundamentis extruxiſſe.* In altera autem Urbis parte, qua præaltus aſcendit mons, Marchionum olim Sedes, emicat in eo aliud æquè magnificum Cruciferorum Cœnobium, eorum videlicet, qui crucem rubeam cum ejuſdem coloris ſtella pro inſignibus gerunt, à Rege Wenceslao Ottocaro, ejuſque fratre Przemislao Marchione anno 1234. excitatum, quod S Hyppoliti montem ab Æde eidem Sancto devota, ſeu Germanicè Peltenberg appellant.

Cætera Moraviæ loca, de quibus non adeò ampla ſuppetit ſcribendi materia, & quæ ſilentio tamen prætereunda non videntur, una mox ſerie per quinque Diſtrictus diviſa breviter complectar. In Olomucenſi itaque Diſtrictu continentur Prziborium à Brunone Olomucenſi Epiſcopo ære proprio unà cum Arce munitiſſima Hochwald vocata, agroque ampliſſimo emptum, & Epiſcopatui ſubjectum. Novo-Gitczinium recens Urbs, populo tamen frequens, ſplendidéque ædificata. Fulneka gentilitia quondam familiæ Kravareæ in Moravia celeberrimæ, potentiſſimæque Sedes, quam ornat Canonicorum Regularium S. Auguſtini Collegium à Petro de Kravarz anno 1290. erectum, & quam ex vicino colle deſpicit Arx utcunque munita, à Svecis tamen anno 1643. capta, & ſeptennio retenta. Lipnicium Urbecula ob repulſum anno 1626. Mansfeldium glorioſa, in cujus Suburbio ſtat Collegium Piarum ſcholarum anno 1634. à Franciſco Cardinali Dietrichſteinio fundatum, & ab ejuſdem ſtirpis Principe Ferdinando nobiliùs extructum. Helffenſteina fortiſſimum naturâ, & arte munimentum in excelſo monte prope Lipnicium excitatum. Svitavia Olomucenſi Antiſtiti ſubjecta, quam à Svatava Bohemiæ Regina Wratislai I. conjuge inchoatam nonnulli putant; alii verò antiquiorem malunt, cùm ad annum 894. ejus mentio apud Hagecium habeatur. Mohelnicium Pagus olim à Friderico Bohemiæ Principe anno 118?. Olomucenſi Eccleſiæ donatus, ſed ab ejus Præſulibus in Civitatis formam redactus. Mirovium ſplendida ejuſdem Epiſcopatûs Arx in prææalto eminens monte, unde Mohelnicenſi Urbi, totique vicino, ac latè protenſo agro dominatur. Schumberga ad Deſnam fluvium jucundô, editóque locô gaudens, in quo ſpectare eſt ſacri Prædicatorum Ordinis Cœnobium ab Hugone, & Jaroslao fratribus de Waldſtein Urbis etiam conditoribus anno 1230. extructum, & à Joanne Præpoſito Wiſſehradenſi, dein Olomucenſi Antiſtite anno ejuſdem ſeculi 93. reparatum. Trebovia ſat ampla, eleganſque Urbs murô cincta, & latis undique Suburbiis, nobilique Arce inſtructa. Proſtigovium, quod Jordanus Proſtanam vocat, mediocris, nitidaque Civitas Canonicorum Regularium Collegio à Petro de Kravarz in præſentis Parœciæ ſitu fundato quondam illuſtris. Sternberga à Jaroslao Sternbergico clariſſimo Belliduce circa annum 1245. unà cum Arce erecta, & ab Alberto Sternbergico Magdeburgenſi Archiepiſcopo Canonicorum Regularium S. Auguſtini fundatione anno 1371. ampliùs decorata.

Brunenſi Diſtrictui non paucæ quoque Urbes, aut Oppida adjicienda ſuperſunt; nimirum Wiskovia, quam hinc illuſtrat magnifica Olomucenſium Epiſcoporum Arx, hortuſque elegantiſſimè excultus, indè conſecrat Capucinorum Aſceterium anno 1616. à Franciſco Cardinali Dietrichſteinio excitatum. Slawkovia aliàs Auſterlicium egregia Urbecula à quatuordecim diverſorum Hæreticorum ſectis, quas aliquando colebat, famoſa. Podivinum ad Teiam fluvium Urbs vetuſtiſſima inter primarias quondam recenſita, & Epiſcopali Cathedra fulgens. Hodonina probè munita Arx, quæ eluſâ obſidentium inimicorum potentiâ ſæpiùs triumphavit. Butſchovicium nobilis Arx ab ædificio ſumptuoſiſſimè extructo, & juxta rationes architectonicas omnibus numeris abſoluto maximè celebrata. Lednicium eximia quoque Arx, quam loci amœnitas, cultiſſimi horti præſtantia, & celeberrimum in tota Provincia equile præcipuè commendant. Puſtimercium Oppidum ubi Moraviæ centrum paſſim collocatur, eratque olim locus Parthenone Ordinis S. Benedicti, aureâ, ùt vocabant, miſſâ ſabbatho ſancto circa ſolis occaſum legi ſolitâ ſummopere clarus. Zdiarenſe Ciſtercienſium Cœnobium à Gebhardo Comite à Bernek, & Nidda anno circiter 1234. conditum, & Fons Mariæ Virginis nuncupatum. Tiſnovienſe Monaſterium Porta Cœli dictum ſacris ejuſdem inſtituti Virginibus à Conſtantia Przemislai Ottocari I. Regis conjuge eodem ferme tempore erectum.

Ad Znoymenſem Diſtrictum pertinent Crumlovium cum Arce egregia per trecentos pene annos Lippæis Proceribus, nunc Principibus Liechtenſteiniis ſubjectum, è quibus Ferdinandus S. Pauli primi Anachoretæ eremum ibidem fundavit. Evanicium nitida, ac populoſa Civitas iiſdem Principibus parens, & ab Iglava flumine irrigata. Slavonicium Urbs ſatis ampla, & frequens, Bohemiæ proxima, atque Slavos ſui conditores nomine prodens. Gemnicium pervetuſta Urbs edito inſiſtens monti à Moraviæ Marchionibus Jaromiro, Henrico, aliiſque in ea reſidentibus celebris.

Hradiſtienſi Diſtrictui adſcripta quoque ſunt. Kygovia Regia quidem Civitas, ſed nullô murô circumdata, & ligneis plurimum ædificiis habitata. Straznicium Arce fortiſſima Moravæ fluvio imminente, & Scholarum Piarum Collegio à Franciſco Comite de Magnis anno 1633. ibidem erecto nobilitatum. Buchlovia inſigne Propugnaculum ſubjectam Orientem, & Auſtrum versùs planitiem latè proſpectans

Wel-

Welehradenſe Ordinis Ciſtercienſis Cœnobium ab Urbe Welehrado veterum Moraviæ Regum Sede, aut ibi, aut non procul indè ſita nomen ſumens, & à Wladislao Marchione anno circiter 1204. conditum, largéque à ſubſequentibus Regibus, aut Marchionibus ditatum.

Iglavienſem demum Diſtrictum commendant Telczium, Trebicium, & Mezericium majus populoſæ, muroque cinctæ Urbes, in quarum prima Societatis Jeſu Collegium extat cum tertiæ probationis Domo à Comitiſſa Franciſca Slawatiana, nata de Meggau anno circiter 1658. fundatum. Ad eundem inſuper Diſtrictum ſpectat celebre Novo-Riſſæ Monaſterium à Marquardo de Hradek anno 1211. pro Ciſtercienſibus Virginibus extructum, hodie verò à Religioſis ejuſdem inſtituti Viris habitatum.

POſt longæ peregrinationis curſum tandem portum attigi: hæc quippe ſunt, quæ de Auſtriacis in Germania Regionibus proſequi ſtatueram; priſcas nempe locorum origines, atque illuſtriora eorundem monumenta, in quæ tanquam præcipuum meæ qualiſcunque opellæ ſcopum, perluſtratis veterum, qui alleguntur, teſtimoniis collimavi; quæ enim de gentium moribus, aut ritibus, quæ de privatis Dominiis, aliiſque hujuſmodi à quibuſdam geographis adferri ſolent, utpote frequenti mutationi obnoxia, aut datâ operâ prætermiſi, aut rariùs inſperſi. Non inficior tamen plura adhuc ſuppetere, quæ inſeri potuiſſent; verùm nec temporis anguſtiæ longiùs in iis ſcrutandis ſtudium, nec præſcripta operis moles eorum additamentum patiebantur. Quibus etiam de cauſis nobiliſſimum Hungariæ Regnum, quod tertiam, eamque amplam hæreditarii Auguſtiſſimæ Domûs Imperii partem confeciſſet, modò præterire neceſſe habui. Poſtremum denique, idque potiſſimum meum votum eſt, ut non has duntaxat Provincias ſub Clementiſſimo Auſtriacorum Principum Sceptro propitii tueantur Superi, ſed etiam cætera avita Regna ad extremas uſque tum occidentis, tum orientis ſolis vias protenſa quamprimum adjiciant: unde hujuſmodi impoſterum liber non ampliùs *GERMANIA AUSTRIACA*, ſed *ORBIS AUSTRIACUS* inſcribatur.

F I N I S.

MONITIO AD LECTOREM.

MEndum, quod de Maximiliani I. Cæſaris ſepulcro parte prima, pagina 25. in Neoſtadienſem deſcriptionem irrepſit emendatum vide pagina 99. In parte item ſecunda, ubi linea quinta Crumlovienſis deſcriptionis incipit, locò 8. lege 18.: cætera verò typi errata, ſi quæ occurrant, facilè corriges.